Kommunstyrelsen

kallas härmed till sammanträde **onsdagen den 22 oktober 2025 kl. 08:00 på/i Stora Le, kommunhuset** för att behandla följande ärenden:

	Ärende	Föredragande/Besök
1.	Taxor och avgifter 2026 - Dals-Eds kommun Dnr KS-2025-000228 043	08:00-08:30, Elena Larsson, Controller, Maria Eriksson, Controller Ärende 1
2.	Budgetuppföljning 2025 - Dals-Eds kommun tertial 2 Dnr KS-2025-000138 042	08:30-09:30, Peter Johansson, Ekonomichef, Ärende 2 & 3 Jonas Olsson, Kommundirektör, Ärende 2-7
3.	Budget och mål 2026 plan 2027-2028 Dnr KS-2025-000092 041	
4.	Policy och riktlinje mot mutor, jäv och otillåten påverkan Dnr KS-2025-000139 003	
5.	Riktlinjer kläder och skor i tjänsten Dnr KS-2024-000291 026	
6.	KDG:s utredning av för- och nackdelar med att gå från förbundslösning till avtalslösning avseende Dalslands miljö- och energiförbund. Dnr KS-2025-000193 000	
7.	Revidering av bolagsordning för Edshus AB Dnr KS-2025-000137 003	
8.	Resepolicy Dals-Eds kommun Dnr KS-2025-000258 020	09:30-09:50, Jessica Olsson, Kanslichef Ärende 8-10

	Ärende	Föredragande/Besök
9.	Revidering av Kommunstyrelsens delegationsordning Dnr KS-2025-000235 003	
10.	Avgränsningssamråd- Hybridpark Holmevattnet - 2025 Dnr KS-2025-000231 212	
11.	Detaljplan för Ed 1:49 (Stubbekasv. 2) - Granskning Dnr KS-2024-000202 214	09:50-10:10, Elin Andersson, Plan- och bygglovsingenjör Ärende 11
12.	Dals-Ed & Co Dnr KS-2025-000080 000	10:25-10:40, Tommy Nerstrand, Näringlivsutvecklare Ärende 12
13.	Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter Dnr KS-2025-000265 330	10:40-11:25, Eva Sjötun, Samhällsbyggnadschef Ärende 13-17
14.	Motion - Förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen Dnr KS-2025-000169 430	
15.	Reviderade riktlinjer för lokalförsörjning 2025 Dnr KS-2025-000270 000	
16.	Underhållsstrategi Dnr KS-2025-000271 28	
17.	Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun Dnr KS-2025-000272 29	
18.	Äskande om att initiera ett projekt för anläggning av en multiplan vid Hagaskolans skolgård Dnr KS-2025-000282 040	11:30-11:50, Anna Andersson, Förvaltningschef Ärende 18
19.	Äskande av medel till öppnande av SÄBO-platser på Edsgärdet Dnr KS-2025-000281 040	

	Ärende	Föredragande/Besök
20.	Grön infrastrukturplan Dnr KS-2025-000274 310	11:50-12:20, Martin Odalgård, Miljöstrateg, Henrik Ekstrand, Miljöstrateg/Kommunekolog Ärende 20
21.	Bärlagerförstärkning - Sparsnäs vägsamfällighet Dnr KS-2025-000261 310	12:20-12:40, Carl-Johan Wallström, Administratör Ärende 21 & 22
22.	Motion - Vildsvin i kommunen Dnr KS-2025-000076 434	
23.	Sammanträdestider 2026 och kungörelse av kommunfullmäktiges sammanträden Dnr KS-2025-000284 006	
24.	Information till Kommunstyrelsen 2025 Dnr KS-2025-000017 101	
25.	Rapport från Kommunalförbunden 2025 Dnr KS-2025-000018 101	
26.	Anmälan av delegationsbeslut Kommunstyrelsen 2025 Dnr KS-2025-000019 101	
27.	Meddelande Kommunstyrelsen 2025 Dnr KS-2025-000020 101	

Andreas Nilsson
Ordförande

Johannes Sandström
Nämndsekreterare

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 129

Dnr KS-2025-000228043

Taxor och avgifter 2026 - Dals-Eds kommun

Sammanfattning av ärendet

Nämnderna har i samband med budgetarbetet för 2026 behandlat de taxor och avgifter som hör till respektive nämnds ansvarsområde. Inför beredningen till kommunfullmäktige för fastställande, har nämndernas taxeförslag sammanställts i ett samlat dokument för ökad enhetlighet och jämförbarhet med föregående års taxor och avgifter.

Vid dagens sammanträde i kommunstyrelsens Arbetsutskott redovisas förslag om taxor och avgifter 2026 från kommunstyrelsens, socialnämndens och barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområden.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Controller - 2025-10-08
Taxor och avgifter 2025 – Dals-Eds kommun.
Beslut kommunstyrelsen 2025-09-24 § 126.
Beslut socialnämnden 2025-09-23 § 63.
Beslut barn- och utbildningsnämnden 2025-09-24 § 47.

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar att:

- godkänna taxor och avgifter 2026 Dals-Eds kommun i enlighet med föreslagna taxor och avgifter avseende kommunstyrelsens verksamhetsområde, socialnämndens verksamhetsområde samt barn- och utbildningsnämndens verksamhetsområde.

Expedieras till

KS/KF

DALS-EDS KOMMUN
Kommunstyrelsen
(Jonas Magnusson)

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-30

D.nr:

Taxor och avgifter 2026 inom kommunstyrelsens verksamhetsområde

I arbetet med taxor inför 2026 så har justeringar gjorts av respektive ansvarig utifrån de behov och kostnadsförändringar som föreligger inom aktuellt område. Som generell uppräckning används 0,7% vilket motsvara ökningen på prisbasbeloppet mellan 2025 och 2026, men på flera områden görs en annan bedömning, i vissa fall föreslås taxan vara oförändrad.

Nedan kommenteras förändringen per område och vika förändringar som skett. Vissa taxor är knutna till faktorer som kommunen inte själva tar fram vilket framgår i det gemensamma taxedokumentet.

2.1 kopiering, telefax och dylikt
Oförändrade nivåer jämfört med 2025 och inga förändringar. Taxorna bedöms vara så tilltagna att de täcker kostnaderna.

3.1 P-plats med motorvärmare vid kommunhus
Uppräknat med 0,7 %.

3.2 Uthyrning Gamla Real
Inga förändringar.

3.3 Räddningstjänst
Uppräknat med 0,7 %. Vissa timtaxor är beroende på Brandskyddsföreningens Sverigetaxa som inte klar för 2026.

3.4 Övrig mark
Oförändrade nivåer jämfört med 2025 och inga förändringar.

3.5 Avgift utvecklingscentrum
Uppräknat med 0,7 %

3.6 Taxa för sotning och brandskyddskontroll
Taxan styrs av sotning-index som inte är klart, utan kommer under våren då taxorna får uppdateras.

3.7 Marknads- och torgavgifter
Avgifterna för marknaden är oförändrade från 2025.

3.8 VA-avgifter
Anläggningsavgifter räknas upp med 0,7 %, och brukningsavgifter med 6%

En långsiktig analys av verksamhetens ekonomi har gjorts och på lite längre sikt kommer en årlig höjning på 6% kunna leda till en ekonomi i balans. Detta kommer dock att

inledas med ett antal år av underskott vilket kan hanteras med den buffert som byggts upp under många år.

3.9 Slamtömningsavgifter
Har höjts med 6 % utifrån ovan.

3.10 Renhållningsavgifter
Avgifterna har höjts med 5 % inga andra förändringar. Verksamheten står inför ett ökat investeringsbehov beroende på införande av hushållsnära insamling av vissa återvinningsbara sortiment.

3.11 Renhållningsavgifter fastighetsnära insamling
Avgifterna har höjts med 5 % inga andra ändringar. Samma förklaring som i punkt 3.10

3,12 Avgifter vid Onsöns återvinningstation
Avgifterna har höjts med 5 % inga andra ändringar. Samma förklaring som i punkt 3.10

3.13 Försäljning av mat
Har höjts med 2,5 % på grund av ökade hyreskostnader och att man inte har kostnadstäckning i sina nuvarande taxor.

3.12 Lokalvård
Uppräknad med 0,7 %

3.15 Avgifter kommunförråd (GS) vaktmästare och städ
Avgifterna har räknats upp med 0,7 %. En förändring som skett är att de mindre hjullastarna har delats upp då en ny wille- lastare kommet att införskaffas som då kommer bli den dyraste lastaren i vår maskinpark.

3.16 Bostadstomt pris
Oförändrat

3.17 Hyra parkeringsplats
Har räknats upp med 0,7% förutom husbilsparkering som är oförändrad.

3.18 Felparkeringsavgift
Är oförändrad.

3.19 Taxor och villkor Lee-området
Taxorna för Lee-området föreslås vara oförändrade.

3.20 Vinterförvaring bil, husbil, husvagn och MC
Föreslås var oförändrade inför säsongen 2026-2027

3.21 Bygglov PBL

Uppräknade med 0,7 %

3.22 Svea bio, biljetter
Föreslås vara oförändrade från 2025.

3.23 Lotteritillståndsavgifter
Föreslås vara oförändrade från 2025.

3.24 Simskoleavgifter
Föreslås vara oförändrade från 2025.

3.25 Mediaersättning
Föreslås vara oförändrade från 2025.

3.26 Stallbacken lokaler
Föreslås vara oförändrade från 2025.

I tjänsten

Jonas Magnusson
Controller

Dals-Eds kommun

Taxor och avgifter 2026

Dals-Eds kommun

Innehållsförteckning

1 Interna taxor och avgifter 4

2 Samtliga nämnder 4

2.1 Kopiering, telefax och dylikt 4

3 KS - Kommunstyrelsen 5

3.1 P-plats med motorvärmare vid kommunhus 5

3.2 Uthyrning Gamla Real 5

3.3 Räddningstjänst 5

3.4 Övrig mark (ej bostadsmark) pris 7

3.5 Avgift Utvecklingscentrum 7

3.6 Taxa för sotning och brandskyddskontroll 8

3.7 Marknads- och torgavgifter 8

3.8 VA-avgifter 9

3.9 Slamtömningsavgifter 16

3.10 Renhållningsavgifter 16

3.11 Renhållningsavgifter - Fastighetsnära insamling 17

3.12 Avgifter vid Onsöns återvinningsstation 20

3.13 Försäljning av mat 21

3.14 Lokalvård 21

3.15 Avgifter kommunförråd (GS), vaktmästare och städ 21

3.16 Bostadstomt pris 22

3.17 Hyra parkeringsplats 23

3.18 Felparkeringsavgift 23

3.19 Taxor och villkor Lee-området 23

3.20 Vinterförvaring bil, husbil, husvagn och MC 24

3.21 Bygglov PBL 25

3.22 Svea bio, biljetter 28

3.23 Lotteritillståndsavgifter 28

3.24 Simskoleavgifter 28

3.25 Mediaersättning 28

3.26 Stallbacken lokaler 29

4 Barn- och utbildningsnämnden 29

4.1 Avgifter Förskoleverksamhet samt Skolbarnomsorg 29

4.2 Kulturskoleavgifter 31

4.3 Hagaskolan lokaler 31

4.4 Utsikten....31
4.5 Vuxenutbildningen....32
4.6 Gymnasiet - avgifter och ersättningar....32
4.7 Övriga avgifter....33
5 Socialnämnden....33
5.1 Vårdavgifter....33
5.2 Maxtaxa....33
5.3 Bostadsavgift....33
5.4 Hemtjänstavgift....34
5.5 Övriga avgifter inom äldreomsorgen....34
5.6 Ansöknings- och tillståndsavgifter enligt alkohollagen (2010:1622), taxor enligt tobakslagen och liknande produkter (2018:2088) samt lagen om receptfria läkemedel (2009:730)....34
5.7 Färdstjänstavgift....36
5.8 Övriga avgifter socialnämnden....36

1 Interna taxor och avgifter

Nämnderna tillhandahåller i vissa fall varor och tjänster till varandra. GS-personal, kost och städ är exempel på sådana tjänster. För att kunna få en rättvis bild av verksamheternas totalkostnader och för att kunna få in ett riktigt underlag för beräkning av taxor och avgifter, interndebiteras dessa utifrån respektive nämnds självkostnader.

Kommunfullmäktige beslutar att delegera beslut om fastställande av priser för interndebitering till respektive nämnd.

2 Samtliga nämnder

2.1 Kopiering, telefax och dylikt

	2025		2026	
Moms tillkommer på samtliga priser				
Svartvit				
A4	**Per kopia**	**Föreningar**	**Per kopia**	**Föreningar**
Enkelsida 1-10 kopior	2 kr	2 kr	2 kr	2 kr
Enkelsida 11-	1 kr	0,25 kr	1 kr	0,25 kr
Dubbelsida 1-10 kopior	3 kr	3 kr	3 kr	3 kr
Dubbelsida 11 -	2 kr	0,50 kr	2, kr	0,50 kr
A3	**Per kopia**	**Föreningar**	**Per kopia**	**Föreningar**
Enkelsida 1-10 kopior	4 kr	4 kr	4 kr	4 kr
Enkelsida 11-	2 kr	0,50 kr	2 kr	0,50 kr
Dubbelsida 1-10 kopior	5 kr	5 kr	5 kr	5 kr
Dubbelsida 11 -	3 kr	1 kr	3 kr	1 kr
Verifiering	3 kr	3 kr	3 kr	3 kr
Färg				
A4	**Per kopia**		**Per kopia**	
Enkelsida 1-10 kopior	5 kr		5 kr	
Enkelsida 11-	3 kr		3 kr	
Dubbelsida 1-10 kopior	7 kr		7 kr	
Dubbelsida 11 -	5 kr		5 kr	
A3	**Per kopia**		**Per kopia**	
Enkelsida 1-10 kopior	10 kr		10 kr	
Enkelsida 11-	5 kr		5 kr	
Dubbelsida 1-10 kopior	12 kr		12 kr	
Dubbelsida 11 -	7 kr		7 kr	
Overheadfilm	**Per styck**		**Per styck**	

	2025		2026	
Enkelsida	4 kr		4 kr	
Laminering	**Per styck**		**Per styck**	
A4	12 kr		12 kr	
A3	16 kr		16 kr	

Kanslichefen äger rätt att justera avgift i det fall kunden själv kan utföra arbetet

Kommunstyrelsen äger rätt att vid behov korrigera avgifter för kopiering o dyl. enligt ovan under löpande budgetår

3 KS - Kommunstyrelsen

3.1 P-plats med motorvärmare vid kommunhus

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga priser		
	Per år	**Per år**
P-plats med motorvärmare	600 kr	604 kr
P-plats Resecentrum med ladd-stolpe	600 kr + elförbrukning	604 kr + elförbrukning

(Taxorna kan vid behov användas för p-platser på kommunens övriga fastigheter)

3.2 Uthyrning Gamla Real

Fastigheten hyrs ut till Bygdegårdsföreningen Gamla Real. Bygdegårdsföreningen beslutar om hyra.

Kommunens reglemente KF 1996-11-14 § 91 för uthyrning av kommunala lokaler gäller fortsatt enligt avtal med föreningen.

3.3 Räddningstjänst

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga priser		
PERSONAL		
Restvärdesuppdrag, per timme	659 kr	Se förklaring*
Säkerhetsvakt, per timme	659 kr	Se förklaring*
Övriga serviceuppdrag, per timme	659 kr	Se förklaring*
*= följer Brandskyddsföreningen Sveriges taxa, ej klart för 2026		
TRANSPORTER		
Tungt fordon, per km	21,52 kr	21,67 kr
Lätt fordon, per km	5,13 kr	5,17 kr
Tankfordon inkl. förare per timme	1 066 kr	1 073 kr
Båt inkl. förare per timme	1 066 kr	1 073 kr

	2025	2026
HANDBRANDSLÄCKARE		
Årskontroll per brandredskap	158 kr	159 kr
Grundavgift för årskontroll per objekt	239 kr	241 kr
Omladdning skumsläckare 9 l	576 kr	580 kr
Omladdning pulversläckare 2 kg	383 kr	386 kr
Omladdning pulverslckare 6 kg	576 kr	580 kr
Omladdning pulversläckare 12 kg	867 kr	873 kr
Omladdning kolsyresläckare 2 kg - 6 kg	576 kr	580 kr
Omladdning kolsyresläckare 7 kg - 10 kg	662 kr	667 kr
Diffusior kolsyresläckare	460 kr	463 kr
Destruktion släckmedel per släckare	87 kr	88 kr
Provtryckning kolsyresläckare	576 kr	580 kr
AUTOMATISKT BRANDLARM		
Anslutningsavgift	4 971 kr	5 006 kr
Årlig avgift	2 702 kr	2 721 kr
Årlig avgift inkl. larmmottagning	9 917 kr	9 986 kr
Avgift för åtgärd vid felaktigt brandlarm	4 217 kr	4 247 kr
Avgift för åtgärd vid fellarm, per larm	659 kr	Faktisk kostnad baserad på timkostnad ej klar enligt ovan*
Mottagning av automatiska brandlarmsprov utöver kvartalsprov samt frånkoppling av anläggning för arbete, per gång	269 kr	271 kr
Uppdrag som anläggningsskötare /anläggning /År	13 307 kr	13 400 kr
TILLSYN		
Tillsyn enl. LSO/LBE grundavgift	1 928 kr	1 952 kr
Tillsyn enl. LSO och LBE grundavgift (för båda)	2 881 kr	2 901 kr
Tillsyn enl. LSO/LBE timavgift	1 055 kr	1 062 kr
AVGIFT TVÄTTHALL (räddningstjänstpersonal och kommunala fordon)		
Personbilar	74 kr	75 kr
Större fordon	123 kr	124 kr
UTBILDNING		
Brandkunskap per deltagare, 1-8 deltagare	682 kr	687 kr
HLR per deltagare, 1-8 deltagare	682 kr	687 kr
HLR + brandkunskap per deltagare, 1-8 deltagare	1 057 kr	1 064 kr
Specialutbildningar, utbildningar över 8 deltagare	offereras	offereras

	2025	2026
TILLSTÅND enligt LBE (brandfarliga & explosiva varor)		
Fyverkeriförsäljning	5 136 kr	5 172 kr
Förvaring av explosiv vara mindre omfattning < 60 kg	5 136 kr	5 172 kr
Förvaring av explosiv vara större omfattning ≥60 kg	7 190 kr	7 240 kr
Godkännande av föreståndare för explosiva varor	2 052 kr	2 066 kr
Bensinstation	7 190 kr	7 240 kr
Förvaring och hantering av brandfarliga varor	7 190 kr	7 240 kr
Mycket omfattande eller komplex förvaring och hantering av brandfarliga varor	11 370 kr	11 450 kr
Mindre förändring av befintligt tillstånd	2 052 kr	2 066 kr
Tillfällig hantering av brandfarlig vara	5 136 kr	5 172 kr
Avslag av tillståndsansökan	4 109 kr	4 138 kr

3.4 Övrig mark (ej bostadsmark) pris

Pris på övrig mark bestäms främst utifrån gjorda investeringar samt ett bedömt marknadsvärde och varierar normalt mellan 10-50 kr/m2.

Riktvärden är:
Råmark 10 kr/m2
Råmark inom planlagt område 20 kr/m2
Beredd mark 30-40 kr/m2
Beredd mark inom planlagt område 40-50 kr/m2

Tillkommande värden i form av skog m.m. ska läggas på försäljningspriset. Beslut om detta fattas i enlighet med reglemente och delegationsordning. Eventuella kostnader för fastighetsregleringar i samband med markförsäljning bekostas av köparen

3.5 Avgift Utvecklingscentrum

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga priser		
Konferenssal 100 platser (inkl datorprojektor/overhead)		
Heldag	1 026 kr	1 033 kr
Del av dag (min 4 timmar), per timme	154 kr	155 kr
Konferensrum, mindre (2-8 platser)		
Heldag	308 kr	310 kr
Del av dag (4 timmar)	205 kr	206 kr

*** För Tekniker tillkommer 250 kr/timme + moms.**

Ideella föreningar i kommunen samt Studieförbund nyttjar lokaler hyresfritt, exkl. datasal, TeleBildsal och datorprojektor. Vid utbildning som konkurrerar med kommunens utbildningar föreligger dock ingen avgiftsfrihet.

Vid utlösande av larm eller insatser av vaktbolaget eller vid bristande återställning av lokalerna debiteras kostnaden för detta.

Användning av förbrukningsmaterial debiteras med faktisk kostnad.

3.6 Taxa för sotning och brandskyddskontroll

Taxan är beslutad av Kommunfullmäktige i Dals-Eds kommun och justeras årligen enligt avtal med Skorstensfejarmästare utifrån sotningsindex fastställt av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

*Taxor för sotning och brandskyddskontroll kommer att fastslås när det nya sotningsindexet blir tillgängligt.

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga priser		
Regelbunden rengöring (sotning) i småhus och lägenheter		
Grundavgift inställelsetid, alla objekt	192,34 kr	*Ej tillgängligt enligt info ovan
Arbetstid för rengöring av 1.a anläggning i varje byggnad	269,28 kr	
Arbetstid för varje tillkommande anläggning utöver första anläggningen	144,26 kr	
Regelbunden rengöring (sotning) i övriga objekt, avser även imkanaler och pannor > 60 kW		
Grundavgift inställestid, alla objekt	192,34 kr	
Arbetstid för rengöring oavsett antal objekt		
Timpris	577,03 kr	
Brandskyddskontroll i småhus och lägenheter		
Grundavgift inställestid i småhus och lägenheter	353,70 kr	
Kontroll av 1:a anläggning med tillhörande rökkanal	589,51 kr	
Kontroll av varje tillkommande anläggning utöver 1:a ansluten till samma skorsten	262 kr	
Kontroll av lättbesiktigad anläggning, oavsett samtal	262 kr	
Brandskyddskontroll av övriga objekt		
Grundavgift inställelsetid, alla objekt	353,70 kr	
Arbetstid för kontroll ,oavsett antal objekt	786,01 kr	
Timpris		

Samplanering av sotning och brandskyddskontroll ska ske.

I protokoll och på faktura ska det vid sotning/rengöring och brandskyddskontroll redovisas typ av objekt, tid, kostnad samt grundavgift för respektive åtgärd.

3.7 Marknads- och torgavgifter

Eds marknad arrangeras höst och vår.

	2025	2026
Moms tillkommer ej på marknads- och torgplatsavgifter		
Marknad		
Storgatan per 3 meter	700 kr	700 kr
Tvärrgator, torg och p-platser, per meter	100 kr	100 kr
Administrationsavgift för betalningar för marknadsplats på marknadsdagen	200 kr	200 kr
Tillkommande avgift för platser med el		
16 amp, per marknad (moms tillkommer)	500 kr	500 kr
32 amp, per marknad (moms tillkommer)	1 000 kr	1 000 kr
Torgplats (ej marknadsdag)		
Torgplats	250 kr	250 kr
Torgplats inkl. elanslutning 220 volt	318 kr	318 kr
Torgplats inkl. elanslutning 16 Amp	424 kr	424 kr
Torgplats inkl. elanslutning 32 Amp	583 kr	583 kr
Torgplats en bestämd veckodag hela året		
Utan el	4 200 kr	4 200 kr
Med el	5 724 kr	5 724 kr

Skatteverket har krav på att kommunen ska föra ett register över "knallarna". Registret ska sparas i 7 år.

3.8 VA-avgifter

Avgifter skall betalas till Dals-Eds kommun.

Taxekonstruktionen för Dals-Eds kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning antogs av kommunfullmäktige 2014-06-11.

§ 1

För att täcka kostnaderna för Dals-Eds kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning skall ägare av fastighet inom anläggningens verksamhetsområde betala avgifter enligt denna taxa.

Avgiftsskyldig är alternativt den som enligt 2 och 5 §§ lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) jämte senare tillägg och ändringar jämställs med fastighetsägare.

§ 2

Avgifterna utgörs av anläggningsavgifter (engångsavgifter) och brukningsavgifter (periodiska avgifter).

§ 3

Fastigheterna indelas i bostadsfastighet, annan fastighet och obebyggd fastighet.

Bostadsfastighet är fastighet som uteslutande eller huvudsakligen är bebyggd eller enligt beviljat bygglov avses att bebyggas för bostadsändamål. Med bostadsfastighet jämställs fastighet som uteslutande eller huvudsakligen är bebyggd eller enligt beviljat bygglov avses att bebyggas för andra ändamål såsom:

Kontor, Förvaltning, Butiker, Utställningslokaler, Hotell, Restauranger, Hantverk, Småindustri, Utbildning, Sjukvård, Stormarknader och Sporthallar.

Annan fastighet är fastighet som uteslutande eller huvudsakligen är bebyggd eller enligt beviljat bygglov avses att bebyggas för annat ändamål än bostadsändamål och som inte enligt ovan jämställs med bostadsfastighet.

Obebyggd fastighet är fastighet som enligt detaljplan är avsedd för bebyggelse, men ännu ej bebyggts.

Lägenhet är ett eller flera utrymmen i byggnad som i upplåtelsehänseende bildare en enhet. I fråga om sådana utrymmen i bostadsfastighet eller därmed jämställd fastighet, räknas varje påbörjat 150-tal m2 bruttoarea (BTA) enligt svensk standard SS 02 10 53 som en lägenhet.

§ 4

4.1 Avgiftsskyldighet föreligger för nedan angivna ändamål:

Ändamål	Anläggningsavgift	Brukningsavgift
V, vattenförsörjning	Ja	Ja
S, spillvattenavlopp	Ja	Ja
D, dag- och dränvattenavlopp från fastighet inom detaljplan	Ja	

Som detaljplan kan enligt 17 kap. § 4 plan- och bygglagen, SFS 1987:246, även äldre plan gälla.

4.2 Avgiftsskyldighet för vart och ett av ändamålen V, S och D inträder när va-verket upprättat förbindelsepunkt för ändamålet och underrättat fastighetsägaren därom.

Härvid förutsätts att samtliga i 24 § första stycket 1och 2 i lagen om allmänna vattentjänster angivna förutsättningar för avgiftsskyldighet är uppfyllda.

4.3 Avgifterna skall beräknas enligt taxa som gäller vid den tidpunkt när avgiftsskyldighet inträder.

§ 5

För bostadsfastighet och därmed enligt 3 § jämställd fastighet skall erläggas anläggningsavgift.

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga avgifter		
Avgift utgår per fastighet med:		
a) en avgift avseende framdragning av varje uppsättning servisledningar till förbindelsepunkten för vatten, spillvatten samt dag- och dränvatten	75 365 kr	75 893 kr
b) en avgift avseende upprättandet av varje uppsättning förbindelsepunkter för V, S och D	28 467 kr	28 666 kr
c) en avgift per lägenhet	20 185 kr	20 326 kr
d) en avgift per m2 tomtyta	24,31 kr	24,48 kr
(tomtavgränsning max 1 500 m2)		

Föreligger ej avgiftsskyldighet för samtliga i 4.1 angivna ändamål, se § 8.

5.1 Är förbindelsepunkter gemensamma för två eller flera fastigheter, fördelas

avgifter enligt 5.1 a) och 5.1 b) lika mellan fastigheterna.

5.3 Tomtytan utgörs av fastighetens areal enligt förrättningskarta, nybyggnadskarta eller annan karta som va-verket godkänner. Vid tredimensionella fastigheter fördelas den tomtyta som är gemensam för fastigheterna i proportion till byggnadernas bruttoarea (BTA).

Avgift enligt 5.1.d) tas ut endast intill ett belopp som motsvarar summan av avgifterna enligt 5.1 a), b) och c).

5.4 Lägenhetsantalet bestäms efter ritningar enligt vilka bygglov beviljats, eller efter annan ritning eller uppmätning som va-verket godkänner.

5.5 Framdras ytterligare servisledningar och upprättas ytterligare förbindelsepunkter skall erläggas avgifter enligt 5.1 a) och b).

5.6 Ökas fastighets tomtyta skall erläggas avgift enligt 5.1 d) för tillkommande tomtyta som härrör från fastighet för vilken tomtyteavgift inte skall anses vara förut erlagd.

Vid beräkning av avgift för tillkommande tomtyta iakttas begränsningsregeln i 5.3.

5.7 Sker om- eller tillbyggnad, uppförs ytterligare byggnad eller ersätts riven bebyggelse på fastighet skall erläggas avgift enligt 5.1 c) för varje tillkommande lägenhet.

§ 6

6.1 För *annan* fastighet skall erläggas anläggningsavgift:

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga avgifter		
Avgift utgår per fastighet med:		
a) en avgift avseende avseende framdragning av varje uppsättning servisledningar till förbindelsepunkter för vatten, spillvatten samt dag- och dränvatten	75 365 kr	75 893 kr
b) en avgift avseende upprättandet av varje uppsättning förbindelsepunkter för V, S och D	28 467 kr	28 666 kr
c) en avgift per m2 tomtyta	42,98 kr	43,28 kr
(dock minst för 1 000 m2)		

Föreligger ej avgiftsskyldighet för samtliga i 4.1 angivna ändamål, se § 8.

6.2 Är förbindelsepunkter gemensam för två eller flera fastigheter fördelas servisavgiften enligt 6.1 a) och 6.1 b) lika mellan fastigheterna.

6.3 Tomtytan utgörs av fastighetens areal enligt förrättningskarta, nybyggnadskarta eller annan karta som va-verket godkänner.

6.4 Huvudmannen kan, om godtagbar säkerhet ställs, medge anstånd med erläggande av tomtyteavgift för andel av fastighets areal, motsvarande mark som tills vidare inte utnyttjas för verksamheten på fastigheten.

Anstånd medges för viss tid, högst 10 år. Om mark under anståndstiden genom fastighetsbildningsåtgärd frångår fastigheten upphör anståndsmedgivandet att gälla och resterande tomtyteavgift förfaller till betalning.

Utestående belopp löper med ränta enligt 5 § räntelagen (SFS 1975:635) från den dag anståndet beviljades till anståndet upphör. För tid därefter utgår dröjsmålsränta enligt 6 § räntelagen.

6.5 Ökas fastighetens tomtyta, skall erläggas avgift enligt 6.1 c) för tillkommande tomtyta som härrör från fastighet för vilken tomtyteavgift inte skall anses var förut erlagd.

§ 7

7.1 För obebyggd fastighet skall erläggas del av anläggningsavgift. Avgift per fastighet med:

	Bostadsfastighet		**Annan fastighet**	
Servisavgift	5.1 a	100%	6.1 a	100%
Avgift per uppsättning FP	5.1 b	100%	6.1 b	100%
Tomtyteavgift	5.1 d	100%	6.1 c	70%
Lägenhetsavgift	5.1 c	0%	--	--

Avgifterna är uttryckta i procent av full avgift.

Avgift enligt 5.1 d) tas endast ut intill ett belopp som motsvarar summan av avgifterna 5.1 a) och b), jfr 5.3 andra stycket.

7.2 Bebyggs obebyggd fastighet skall erläggas avgifter enligt följande:

	Bostadsfastighet		**Annan fastighet**	
Lägenhetsavgift	5.1 c	100%	--	--
Tomtyteavgift	5.1 d	0%	6.1 c	30%

§ 8

8.1 Föreligger inte avgiftsskyldighet för samtliga i 4.1 angivna ändamål, skall avgifterna enligt 5.1 och 6.1 reduceras. Följande reducerade avgifter, uttryckta i procent av full avgift, skall därvid erläggas för respektive ändamål:

Avgift för framdragen servisledning

- En ledning 70 % av avgift enligt 5.1 a) resp 6.1 a)

- Två ledningar 85 % av avgift enligt 5.1 a) resp 6.1 a)

- Tre ledningar 100 % av avgift enligt 5.1 a) resp 6.1 a)

	V	**S**	**D**
Avgift per FP 5.1 b	20%	60%	20%
Lägenhetsavgift 5.1 c	20%	60%	20%
Tomtyteavgift 5.1 d	20%	60%	20%
Avgift per FP 6.1 b	20%	60%	20%
Tomtyteavgift 6.1.c	20%	60%	20%

8.2 Inträder avgiftsskyldighet för ändamål, för vilket avgiftsskyldighet inte tidigare förelegat, skall avgifter erläggas enligt 8.1.

För servisledning som på fastighetsägarens begäran utförs senare än övriga servisledningar

skall utöver servisavgift enligt 8.1, erläggas en etableringsavgift om 50 % av avgiften enligt 5.1 a). Denna avgift avses täcka huvudmannens merkostnader till följd av att arbetet ej utförts i samband med anordnandet av övriga servisledningar.

§ 9

Avgifter enligt §§ 5-6 är baserade på indextalet (2013-09) i konsumentprisindex, KPI, med 1980 som basår. När detta index ändras, har huvudmannen rätt att reglera avgiftsbeloppen därefter, dock inte oftare än en gång årligen. Vid reglering av taxan tillämpas följande:

a) Tillägg eller avdrag på avgiftsbeloppen görs med viss procent.

b) Procenttalet erhålles genom att den i antal enheter uttryckta indexförändring som utgör skillnaden mellan det närmast före beslut om avgiftsreglering publicerade indextalet och talet omräknas till procent av sistnämnda tal. Erhållet procenttal avrundas till närmaste hela tal. Tillägg eller avdrag avrundas i sin tur beträffande avgift enligt 5.1 a) och b) och c) samt 6.1 a) och b) till närmaste tiotal kronor, beträffande 5.1d och6.1 c) till närmaste hela krontal.

a) Beslutad avgiftsändring tillämpas fr o m den dag ändringen enligt beslutet träder i kraft.

§ 10

Är det inte skäligt att för viss fastighet beräkna avgift enligt §§ 5-8 träffar va-verket i stället avtal om avgiftens storlek.

§ 11

11.1 Sedan avgiftsskyldighet inträtt, skall avgift betalas inom tid som anges i räkning.

11.2 Betalas debiterat belopp inte inom tid som anges i räkningen skall dröjsmålsränta erläggas enligt 6 § räntelagen från den dag betalning skulle ha skett.

11.3 Enligt 36 § lagen om allmänna vattentjänster skall en anläggningsavgift fördelas på årliga inbetalningar under en viss tid, längst 10 år, om avgiften uppgår till belopp, som är betungande med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft och övriga omständigheter, om fastighetsägaren så begär och godtagbar säkerhet ställs. Ränta skall erläggas enligt 5 § räntelagen på varje del av avgiften som förfaller till betalning i framtiden från den dag då den första inbetalningen skall ske till dess ifrågavarande del av avgiften betalas eller ränta erlägges enligt 11.2

11.4 Avgiftsskyldighet enligt 5.7, 6.5 eller 7.2 föreligger, då bygglov för avsett ändrat förhållande meddelats eller ändrat förhållande – t ex ökning av tomtyta – inträtt utan att bygglov erfordrats eller meddelats. Det åligger fastighetsägare att omgående anmäla till va-verket när det ändrade förhållandet inträtt. Försummar fastighetsägaren denna anmälningsplikt, tas dröjsmålsränta ut enligt 11.2 för tiden från och med två månader efter det att avgiftsskyldighet inträtt och fram till dess tilläggsavgiften betalas.

§ 12

12.1 Om efter ansökan från fastighetsägare och särskilt medgivande av huvudmannen ledningar utförts på annat sätt eller försetts med andra anordningar än huvudmannen bedömt nödvändiga, skall fastighetsägare som begärt arbetets utförande ersätta huvudmannen överenskomna kostnader härför.

12.2 Begär fastighetsägare att ny servisledning skall utföras istället för redan befintlig och finner huvudmannen skäl bifalla ansökan härom, är fastighetsägaren skyldig bekosta dels den nya servisledningens allmänna del med det avdrag som befinnes skäligt med hänsyn till den tidigare servisledningens ålder och skick, dels borttagandet av den tidigare servisledningens allmänna del.

12.3 Finner huvudmannen påkallat att utföra ny servisledning i stället för och med annat läge än redan befintlig, är verket skyldigt att ersätta fastighetsägaren hans kostnad för fastighetens del av den nya servisledningen och dess inkoppling med det avdrag som befinnes skäligt med hänsyn till den tidigare servisledningens ålder och skick.

BRUKNINGSAVGIFTER (§§ 13-19)

§ 13

13.1 För bebyggd fastighet skall erläggas brukningsavgift:

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga avgifter		
Avgift utgår per fastighet med:		
a) En fast avgift per år	3 981 kr	4 220 kr
b) En avgift per m3 levererat vatten	37,50 kr	39,75 kr

Föreligger inte avgiftsskyldighet för såväl V som S reduceras avgifterna. Följande avgifter skall därvid erläggas för resp. ändamål:

	V	S
a) Fast avgift 13.1 a	40%	60%
b) Avgift per m3	40%	60%

Avgifterna är uttryckta i procent av full avgift.

13.2 Fastighetsägaren är betalningsansvarig för allt vatten som levereras till fastigheten. Har huvudmannen bestämt att för bebyggd fastighet vattenförbrukningen tills vidare inte skall fastställas genom mätning, tas avgift enligt 13.1 b) ut efter en antagen förbrukning om 90 m3 per lägenhet.

13.3 För s k byggvatten skall erläggas en avgift efter m3-pris enligt 13.1 b). Om mätning inte sker, antas den därvid förbrukade vattenmängden uppgå till 30 m3 per lägenhet.

13.4 För extra mätställe (mätställe utöver ett per fastighet) skall erläggas en årlig avgift med belopp motsvarande 50 % av den fasta avgiften enligt 13.1 a). Beloppet avrundas till närmast hela krontal.

Parallellkopplade vattenmätare räknas som ett mätställe.

13.5 Har fastighetsägare begärt undersökning av vattenmätare och mätaren härvid godkänns, skall fastighetsägaren för täckning av undersökningskostnaderna erlägga ett belopp motsvarande 50 % av den fasta avgiften enligt 13.1 a). Beloppet avrundas till närmaste hela krontal.

13.6 För spillvattenmängd, som enligt va-verkets medgivande avleds till dagvattennätet (kylvatten o d), utgår avgift med 30 % av m3–priset enligt 13.1 b). Beloppet avrundas till närmaste hela öretal.

13.7 Har huvudmannen på fastighetsägarens begäran vidtagit åtgärd eller har på grund av att fastighetsägaren åsidosatt sin skyldighet av vattentillförseln avstängts, eller reducerats eller annan åtgärd vidtagits av huvudmannen debiteras en av avgift på vardera 300 kr utan moms. för avstängning respektive öppning av servisanslutning.

§ 14

Tillförs avloppsnätet större spillvattenmängd än som svarar mot levererad vattenmängd eller

avleds inte hela den levererade vattenmängden till avloppsnätet skall avgift för spillvattenavlopp erläggas efter den mängd spillvatten som avleds till avloppsnätet.

Mängden skall bestämmas genom mätning på fastighetsägarens bekostnad av ifrågavarande vatten- eller spillvattenmängd eller på annat sätt som överenskommits mellan va-verket och fastighetsägaren.

En förutsättning för att avgiften för avlett spillvatten skall debiteras efter annan grund än efter levererad mängd vatten är att skillnaden mellan vatten- och spillvattenmängderna är avsevärd.

§ 15

För obebyggd fastighet uttas ej brukningsavgift.

§ 16

Avgifter enligt §§ 13-15 är baserade på indextalet (2013-09) i konsumentprisindex, KPI, med 1980 som basår. När detta index ändras får va-verket reglera avgiftsbeloppen därefter, dock inte oftare än en gång årligen.

Vid regleringen av taxan tillämpas följande:

a) Tillägg eller avdrag på avgiftsbeloppen görs med viss procent.

b) Procenttalet erhålls genom att den i antal enheter uttryckta indexförändring som utgör skillnaden mellan det närmast före beslut om avgiftsreglering publicerade indextalet och talet omräknas till procent av sistnämnda tal. Erhållet procenttal avrundas till närmaste hela tal. Tillägg eller avdrag avrundas i sin tur beträffande avgift enligt 13.1 a) och 13.2 till närmaste hela krontal samt beträffande avgift enligt 13.1 b) till närmaste hela öretal.

c) Beslutad avgiftsändring tillämpas från och med debiteringsperioden efter den dag som angetts i beslutet. För de uppgifter enligt 13.1 b), 13.3 och 13.6 samt § 14, som är baserade på uppmätning hos fastighetsägare, tillämpas dock avgiftsändringen endast i fråga om den vattenmängd som förbrukas och den spillvattenmängd som släpps ut efter den i va-verkets beslut angivna dagen.

§ 17

Är det inte skäligt att för viss fastighet beräkna avgift enligt §§ 13-15 träffar va-verket i stället avtal om avgiftens storlek.

§ 18

Avgift enligt 13.1 a) och 13.2 debiteras i efterskott per månad, kvartal, tertial eller halvår enligt beslut av huvudmannen. Avgift enligt 13.1 b) debiteras i efterskott på grundval av mätning förbrukad renvattenmängd eller annan grund som anges i §§ 13 och 14. Preliminärdebitering får göras.

Betalas debiterat belopp inte inom tid som anges i räkningen, skall dröjsmålsränta erläggas på obetalt belopp enligt 11.2. Sker enligt va-verkets beslut mätaravläsning inte för varje debitering, får mellanliggande debiteringar ske efter uppskattad förbrukning, dock att mätaravläsning och debitering av verklig förbrukning skall ske i minst en gång vartannat år. Avläsning och debitering skall därjämte ske på fastighetsägarens begäran med anledning av fastighetsöverlåtelse.

§ 19

19.1 Har fastighetsägare begärt att va-verket skall företa åtgärd för att underlätta eller möjliggöra hans brukande av anläggningen i visst fall eller avseende eller har i övrigt särskild åtgärd påkallats på grund av fastighetens va-förhållanden, har va-verket rätt att träffa avtal om

brukningsavgiftens storlek.

19.2 Har på grund av att vattentillförsel avstängts eller reducerats fastighetsägaren åsidosatt sin skyldighet, påförs fastighetsägaren va-verkets kostnader för åtgärder i samband därmed.

TAXANS INFÖRANDE

§ 20

Denna taxa träder i kraft 2016-01-01

De brukningsavgifter enligt 13.1, 13.3 och 13.6 samt § 14. som är baserade på uppmätning hos fastighetsägare, skall därvid tillämpas i fråga om den vattenmängd som levereras och den spillvattenmängd som släpps ut efter ovan angivna dagen för taxans ikraftträdande.

Avgifter enligt denna taxa skall betalas till Dals-Eds kommun.

Mål som rör tvist mellan fastighetsägare och va-verket beträffande tillämpning och tolkning av denna taxa prövas av Statens VA-nämnd jämlikt 37 § va-lagen.

3.9 Slamtömningsavgifter

Kommunen är enligt renhållningsordningen ansvarig för slamtömningen. Slamtömning sker genom att kommunen upphandlar en entreprenör, som tömmer trekammarbrunnar i hela kommunen enligt en turlista.

Kostnaden för slamtömningen faktureras direkt till kunden av entreprenören som en ersättning för dennes tjänster, samt för den destruktionsavgift som kommunen tar ut av entreprenören då denne lämnar slam till kommunens reningsverk.

När entreprenören lämnar slam till kommunens reningsverk Brattesta betalar han destruktionsavgift.

Entreprenörens avgifter tillkommer.

Entreprenören fakturerar samtliga kostnader till kund, även denna taxa.

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga avgifter		
Tippavgift till reningsverket i Ed		
Upp till 3m3 per gång	457 kr	484 kr
Rörlig avgift per m3 därutöver	195 kr	207 kr

3.10 Renhållningsavgifter

HUSHÅLLSSOPOR

Matavfallsinsamling startade 1 mars 2014 enligt beslut.

Avgifter enligt denna taxa skall betalas till Dals-Eds kommun. Avgifter får tas ut i förskott.

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga avgifter		
Hämtning helår		

	2025	2026
Varannan vecka inkl. matavfallskärl	2 462 kr	2 585 kr
Var 4:e vecka vid kompostering	1 773 kr	1 861 kr
Var 12:e vecka vid kompostering	1 097 kr	1 152 kr
Sommarhämtningar		
Varannan vecka inkl. matavfallskärl	1 551 kr	1 629 kr
Var 4:e vecka	1 184 kr	1 243 kr
Veckohämtningar flerbostadshus, affärer, restauranger inkl. matavfallshämtning		
125 l säck	103 kr	108 kr
240 l säck	152 kr	160 kr
140 l kärl	101 kr	106 kr
190 l kärl	135 kr	142 kr
240 l kärl	152 kr	160 kr
370 l kärl	222 kr	233 kr
660 l kärl	373 kr	392 kr
Extra säck	105 kr	110 kr

3.11 Renhållningsavgifter - Fastighetsnära insamling

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Papper – och plastförpackningar					
Intervall	Avgift/år Taxa 2026 ex moms baserat på antalet lägenheter				Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1)	2 Kärl (Alt 2)	3 Kärl (Alt 3)	5 Kärl (Alt 4)	Per kärl
2 gånger/vecka	15 124 kr	19 984 kr	24 843 kr	34 562 kr	9 719 kr
1 gång/vecka	7 562 kr	9 992 kr	12 422 kr	17 281 kr	4 859 kr
1 gång/2 veckor					2 430 kr
1 gång/4 veckor					1 215 kr
Extratömning	291 kr	384 kr	478 kr	665 kr	291 kr
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa					

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Papper – och plastförpackningar					
Intervall	Avgift/år Taxa 2025 ex moms baserat på antalet lägenheter				Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1)	2 Kärl (Alt 2)	3 Kärl (Alt 3)	5 Kärl (Alt 4)	Per kärl
2 gånger/vecka	14 404 kr	19 032 kr	23 660 kr	32 916 kr	9 256 kr
1 gång/vecka	7 202 kr	9 516 kr	11 830 kr	16 458 kr	4 628 kr
1 gång/2 veckor					2 314 kr
1 gång/4 veckor					1 157 kr
Extratömning	277 kr	366 kr	455 kr	633 kr	277 kr

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Papper – och plastförpackningar
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Metallförpackningar				
Intervall	Avgift/år Taxa 2026 ex moms			Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1 & 2)	2 Kärl (Alt 3)	3 Kärl (Alt 4)	Per kärl
1 gång/vecka	12 099 kr	15 987 kr	19 874 kr	4 859 kr
1 gång/2 veckor	4 537 kr	5 995 kr	7 453 kr	2 430 kr
1 gång/5 veckor				972 kr
1 gång/10 veckor				486 kr
Extratömning	291 kr	384 kr	478 kr	291 kr
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa				

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Metallförpackningar				
Intervall	Avgift/år Taxa 2025 ex moms			Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1 & 2)	2 Kärl (Alt 3)	3 Kärl (Alt 4)	Per kärl
1 gång/vecka	11 523,20 kr	15 225,60 kr	18 928 kr	4 628 kr
1 gång/2 veckor	4 321,20 kr	5 709,60 kr	7 098 kr	2 314 kr
1 gång/5 veckor	0			925,60 kr
1 gång/10 veckor	0			462,80 kr
Extratömning	277 kr	366 kr	455 kr	277 kr
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa				

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Glasförpackningar				
Intervall	Avgift/år Taxa 2026 ex moms			Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1 & 2)	2 Kärl (Alt 3)	3 Kärl (Alt 4)	Per kärl
1 gång/vecka	12 099 kr	15 987 kr	19 874 kr	4 859 kr
1 gång/2 veckor	4 537 kr	5 995 kr	7 453 kr	2 430 kr
1 gång/5 veckor	0 kr			972 kr
1 gång/10 veckor	0 kr			486 kr
Extratömning	291 kr	384 kr	478 kr	291 kr
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa				

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Glasförpackningar				
Intervall	Avgift/år Taxa 2025 ex moms			Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1 & 2)	2 Kärl (Alt 3)	3 Kärl (Alt 4)	Per kärl
1 gång/vecka	11 523,20 kr	15 225,60 kr	18 928 kr	4 628 kr
1 gång/2 veckor	4 321,20 kr	5 709,60 kr	7 098 kr	2 314 kr

Avgift förpackningsavfall flerbostadshus Glasförpackningar				
1 gång/5 veckor	0			925,60 kr
1 gång/10 veckor	0			462,80 kr
Extratömning	277 kr	366 kr	455 kr	277 kr
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa				

Avgift tidningsinsamling flerbostadshus Tidningar (ingår ej i FNI)			
Intervall	Avgift/år Taxa 2026 ex moms		Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1,2,3)	2 Kärl (Alt 4)	Per kärl
1 gång/vecka	15 124 kr	19 984 kr	4 859 kr
1 gång/ 2 veckor	7 562 kr	9 992 kr	2 430 kr
1 gång/5 veckor	3 025 kr	3 997 kr	972 kr
1 gång/10 veckor	1 512 kr	1 998 kr	486 kr
Extratömning	291 kr	384 kr	291 kr
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa			

Avgift tidningsinsamling flerbostadshus Tidningar (ingår ej i FNI)			
Intervall	Avgift/år Taxa 2025 ex moms		Tillagt kärl
	1 Kärl (Alt 1,2,3)	2 Kärl (Alt 4)	Per kärl
1 gång/vecka	14 404 kr	19 032 kr	4 628 kr
1 gång/ 2 veckor	7 202 kr	9 516 kr	2 314 kr
1 gång/5 veckor	2 880,80 kr	3 806,40 kr	925,60 kr
1 gång/10 veckor	1 440,40 kr	1 903,20 kr	462,80 kr
Extratömning	277 kr	366 kr	277 kr
Ej sorterade förpackningar debiteras enligt entreprenörs sorteringstaxa			

Antal Kärl och storlek på kärl till förpackningsinsamlingen/tidning för flerfamiljshus			
Antal Lägenheter	Fraktion	Storlek kärl	Antal Kärl
Alt 1: 5 - 19	Metall	190 el 240	1
	Plast	660	1
	Kartong	660	1
	Färgat glas	190	1
	Ofärgat glas	190	1
	Tidningar	190 el 370	1
Alt 2: 20 - 39	Metall	240	1
	Plast	660	2
	Kartong	660	2
	Färgat glas	190	1
	Ofärgat glas	190	1

Antal Kärl och storlek på kärl till förpackningsinsamlingen/tidning för flerfamiljshus			
	Tidningar	370	1
Alt 3: 40 - 50	Metall	240	2
	Plast	660	3
	Kartong	660	3
	Färgat glas	190	2
	Ofärgat glas	190	2
	Tidningar	370	1
Alt 4: >50	Metall	240	3
	Plast	660	5
	Kartong	660	5
	Färgat glas	190	3
	Ofärgat glas	190	3
	Tidningar	370	2

3.12 Avgifter vid Onsöns återvinningsstation

Avgifter enligt denna taxa skall betalas till Dals-Eds kommun, avser endast näringsidkare, för hushåll utgår ingen avgift.

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga avgifter		
Wellpapp per m3	177 kr	186 kr
Sorterat avfall per m3	210 kr	221 kr
Osorterat avfall per m3	632 kr	664 kr
Sorteringsavgift	1 075 kr	1 129 kr
Kompr. avfall, sorterat/osorterat per m3	1 262 kr	1 325 kr
Sorterat direkt till deponi per m3	527 kr	553 kr
Asbest per m3	1 217 kr	1 278 kr
Tryckimpregnerat trä m3	621 kr	652 kr
Spillolja per liter	6,76 kr	7,10 kr
Oljefilter /st	13,65 kr	14,33 kr
Bekämpningsmedel (max 3kg) per kg	246 kr	258 kr
Däck traktorer och lastbilar utan fälg/st	37 kr	39 kr
Däck traktorer och lastbilar med fälg/st	37 kr	39 kr
Däck övriga per styck	37 kr	39 kr

Gällande däck så får inte företag som har som verksamhet att försälja däck lämna, då dessa förväntas ha egna avtal om återtag av gamla däck.

På grund av upprättande av kontrollprogram samt tillsyn av avslutad deponi på Onsön så kommer taxorna behöva justeras efter hand. Taxan grundar sig på kommunens kostnader att få respektive fraktioner omhändertagna och förutsättningarna för detta kommer att variera framöver.

Kommunstyrelsen äger rätt att under löpande budgetår besluta om korrigering av avgifter.

3.13 Försäljning av mat

	Internt pris 2025	Externt pris 2025	Internt pris 2026	Externt pris 2026
	exkl. moms	inkl. moms	exkl. moms	inkl. moms
Personal-/externlunch				
Samtliga kök		91 kr		93 kr
Edsgärdet/Hagalid				
Frukost	22,12 kr	24,78 kr	22,67 kr	25,39 kr
Äldrelunch	64,95 kr	72,74 kr	66,57 kr	74,56 kr
Dessert	13,81 kr	15,47 kr	14,16 kr	15,86 kr
Middag	53,91 kr	60,38 kr	55,26 kr	61,89 kr
Kaffe	8,28 kr	9,28 kr	8,49 kr	9,51 kr
Utskick, pristillägg	4,15 kr	4,64kr	4,25 kr	4,76 kr

Kommunstyrelsen äger rätt att under löpande budgetår besluta om mindre korrigeringar i avgifter för måltider.

Kostchef har rätt att vid köp av större volymer till icke kommersiella event som anses vara till gagn för samhället, sätta pris som utgår från att täcka tillverkningskostnaden för maten.

3.14 Lokalvård

	Internt pris 2025	Internt pris 2026
Moms tillkommer på samtliga priser		
Arbetstimmar ordinarie tid	352 kr	354 kr

Gäller samtliga områden.

Kommunstyrelsen äger rätt att under löpande budgetår besluta om mindre korrigeringar i avgifter för lokalvård.

3.15 Avgifter kommunförråd (GS), vaktmästare och städ

	2025	2026
Moms tillkommer på samtliga priser		
Arbetstimmar personal		
Arbetstimmar ordinarie tid	491 kr	494 kr
Arbetstimmar enkel övertid	574 kr	578 kr
Arbetstimmar kval. övertid	782 kr	787 kr

	2025	2026
Avstängning av vatten (Gäller även vid avstängning pga utebliven betalning) per gång	479 kr	482 kr
Påsläpp av vatten (Gäller även vid påsläpp pga utebliven betalning) per gång	479 kr	482 kr
Arbetstimmar maskin		
Hjullastare New Holland	384 kr	387 kr
JCB	384 kr	387 kr
Wille (ny maskin kommer att upphandlas 202501)	309 kr	417 kr
Weideman	309 kr	311 kr
Broddway sopmaskin	292 kr	294 kr
Frontmatad sopmaskin	201 kr	202 kr
Ventrac 4500 Y Gräs	216 kr	218 kr
Ventrac 4500 Y Med redskap	270 kr	272 kr
Husqvarna gräsklippare	162 kr	163 kr
Spolaggregat	261 kr	262 kr
Spårmaskin	200 kr	201 kr
Amazon gräsklippare med uppsamlare	270 kr	272 kr
Filmkamera	196 kr	197 kr
Toalett vagn per tillfälle (max en vecka)	1 844 kr	1 857 kr
Tömning av toalett vagn under hyresperioden (Ink. nytt kem och påfyllning av sanitets produkter)	922 kr	928 kr
Container 6m3 / hyresperiod upp till 1 månad	276 kr	278 kr
Container 15m3 / hyresperiod upp till 1 månad	421 kr	424 kr
Traktor med skogsvagn	284 kr	286 kr
Kravallstaket/dygn/per enhet	21 kr	21 kr
Vattentank 3 kubik/dygn	133 kr	134 kr
Elverk/dygn 160 kva	2 719 kr	2 738 kr
Elverk/dygn 31 kva	1 570 kr	1 581 kr
Elverk/dygn 20 kva	1 149 kr	1 157 kr
Bil per kilometer	4,62 kr	4,65 kr
Lätt lastbil per kilometer	5,64 kr	5,68 kr

Minsta debitering för rensning av avlopp 800 kr (Startavgift) gäller ordinarie arbetstid 07:00-16:00 övrig tid är startavgiften 2 000 kr. Sedan tillkommer arbetskostnad och maskinhyra. Övriga tjänster prissätts enligt självkostnadsprincipen.

Kommunstyrelsen äger rätt att under löpande budgetår besluta om korrigering i avgifter för GS/vaktmästare.

3.16 Bostadstomt pris

BOSTADSMARK

Pris fastställs av kommunstyrelsen vid varje enskilt projektbeslut.

För VA-anslutning uttages avgift enligt gällande taxa.

Tidigare taxebeslut gällande bostadsmark upphör härmed att gälla.

3.17 Hyra parkeringsplats

	2025	2026
I centrum, med el	1 920 kr	1 933 kr
I centrum, utan el	1 235 kr	1 244 kr
Husbilsparkering ink moms	100 kr	100 kr

3.18 Felparkeringsavgift

	2025	2026
Vid parkering på rörelsehindrades p-platser utan giltigt tillstånd	800 kr	800 kr
Vid parkering i strid mot övriga föreskrifter rörande parkering och stannande av fordon	400 kr	400 kr

3.19 Taxor och villkor Lee-området

	2025	2026
Bokningsbara alternativ		
Byggnaden mindre evenemang	1 000 kr/dag	1 000 kr/dag
	1 500 Kr/dygn	1 500 kr/dygn
Byggnaden (7)		
Enbart belysning och ström upp till 3-fas till 16 Amp		
Markytor (3-6)		
Byggnaden större evenemang	4 000 kr/dygn	4 000 kr/dygn
Byggnaden (7)		
Belysning och ström 3-fas upp till 63 Amp		
Markytor (3-6)		
Hela området för större evenemang	6 000 kr/dygn	6 000 kr/dygn
Byggnaden (7)		
Belysning och ström 3-fas upp till 63 Amp		
Markytor (1-6)		
Området för husbils-övernattning	Taxa utgår enligt avgift för parkering 3,17	Taxa utgår enligt avgift för parkering 3,17
Markytor (1-6)		

Föreningar och företag med säte i Dals-Eds kommun är undantagna från avgift för hyra av Le-området och kan därmed boka och använda området avgiftsfritt.

För övriga behov i samband med evenemanget, som inte kan tillgodoses i nuvarande

anläggning, såsom toalettvagn, el-aggregat, vattentank, tas avgift ut enligt annan fastställd taxa. Därutöver tillkommer arbetstid för kommunförrådets personal. För övriga villkor i samband med evenemanget, upprättas vid varje enskilt bokningstillfälle ett hyresavtal som anger förutsättningarna för uthyrningen.

3.20 Vinterförvaring bil, husbil, husvagn och MC

Priser gällande förvaring av Båt, Husbil, bil, husvagnar och MC på Jordbrons företagshotell, förvaring inomhus under perioden oktober-april

Längs är inklusive draganordning, cykelställ osv. dvs totallängd. Priser gäller per säsong, ingen moms tillkommer på priserna

Längd	2025-2026	2026-2027
Upp till 5 meter	3 000 kr	3 000 kr
5,00-6,80 meter	3 600 kr	3 600 kr
6,80-8,50 meter	4 200 kr	4 200 kr
8,50-9,80 meter	4 800 kr	4 800 kr
Tillägg per meter som överstiger 9,80 meter	500 kr	500 kr
Vattenskoter, MC och liknande	1 500 kr	1 500 kr

Regler

- Ägarna till objekten är ansvariga för att deras egendom är försäkrad
- Priset gäller endast **uppställning** av aktuellt objekt
- Batterier i objekten skall vara frånkopplade
- Gasolflaskor får ej förvaras i objekten

In och uttag av objekt sker vid två tillfällen vardera höst och vår, Oktober samt april-maj. Datum anslås på kommunens hemsida.

3.21 Bygglov PBL

Avgifterna tas ut med stöd av plan- och bygglagen, plan- och byggförordningen och kommunallagen om inget annat anges. Avgifterna är avsedda att täcka kommunens kostnad för den aktuella myndighetsutövningen eller tjänsten.

Taxan följer SKR:s förslag till Plan- och bygglovstaxa 2011 inklusive kart- och mättaxa. Dals-Eds kommun tillämpar justeringsfaktor 0,8 (faktor N), vilken rekommenderas av SKR för kommuner med färre invånare än 20 000. Prisbasbeloppet för 2026 är 59 200 kr, vilket innebär att mPBB är 59,2.

Nedan följer tabeller och exempel för de vanligaste ärendena. För fullständig förteckning av aktuella taxor hänvisas till tabellerna i SKR:s Plan- och bygglovstaxa 2011 inklusive kart- och mättaxa.

Taxorna kompletteras av kompendiet "Plan och bygglovs - taxa 2011" (SKR) i vilket tabell 7 är reviderad och tabell 8 inte används.

Kostnader för underrättelse och expediering

Avgift = KOM x mPBB x N

Antal	Kommentarer	KOM	Kostnad 2026
Sakägare 1-5		40	1 894 kr
Sakägare 6-9		60	2 842 kr
Sakägare 10-		120	5 683 kr
Kungörelse av beslut i Post- och inrikestidning	+ faktisk annonskostnad (f.n. 14 kr)	5	237 kr (+ faktisk annonskostnad f.n. 14 kr)

Nybyggnad

Avgiften utgör summan av avgifterna för de åtgärder som byggnadsnämnden vidtar i samband med bygglov respektive startbesked. Avgift för att upprätta eller ändra detaljplan, områdesbestämmelser eller fastighetsplan tillkommer enligt särskild taxa eller genom upprättat planavtal.

Bygglovavgift = mPBB x OF x (HF1 + HF2) x N

Bostäder, kontor, industrier m.m.	Yta BTA	OF	HF1	HF2
Byggnad, yta BTA	<99 m2	4	24	28
Byggnad, yta BTA	100-199 m2	8	24	28

Bostäder, kontor, industrier m.m.	Yta BTA	OF	HF1	HF2
Byggnad, yta BTA	200-299 m2	10	24	28
Byggnad, yta BTA	300-499 m2	12	24	28
Byggnad, yta BTA	500-999 m2	20	24	28
Byggnad, yta BTA	1 000-1 999 m2	40	24	28
Byggnad, yta BTA	2 000-4 999 m2	60	24	28
Byggnad, yta BTA	5 000-9 999 m2	80	24	28
Byggnad, yta BTA	10 000-14 999kvm	100	24	28
varje tillkommande 5 000- intervall + 20				
Vindsinredning	≤ 199 m2		17	28
Stor, enkel byggnad, oisolerad – lagerhall≥ 600 m2	30 % av normal avgift		24	28

Komplementbyggnad	Yta BTA	OF	HF1	HF2
Komplementbyggnad, garage, carport, förråd (eget ärende)	<50 m2	2	17	13
Komplementbyggnad, garage, carport, förråd (eget ärende)	>50 m2	4	17	15
Källsorteringsbehållare/ gruppSopskåp, sophus		4	14	15

Exempel: Nybyggnad av bostad 200 kvm 59,2 x 10 x (24+28) x 0,8 = 24 627 kr

Tillkommer gör kostnader för underrättelse och expediering enligt ovanstående tabell.

Tillbyggnad

Bygglovavgift = mPBB x OF x (HF1 + HF2) x N

Huvudbyggnad	Yta BTA	OF	HF1	HF2
Tillkommande yta BTA	≤ 15 m2	3	14	10
Tillkommande yta BTA	16-49 m2	4	17	15
Tillkommande yta BTA	50-99 m2	6	17	28
Tillkommande yta BTA	100-199 m2	8	17	28
Tillkommande yta BTA	200-299 m2	10	17	28
Tillkommande yta BTA	300-499 m2	12	17	28
Ytterligare intervall se ovan				

Komplementbyggnad		OF	HF1	HF2
Typ: garage, carport, för- råd	Oavsett storlek men ≤ 50 % av ursprunglig byggnads BTA	2	14	13
Tillbyggnad fritidshus	≤ 50 m2	4	14	13
Tillbyggnad växthus, lusthus m.m. oisolerat	> 15 m2	2	14	13
Burspråk		2	14	13
Takkupa		2	14	15

Exempel: Tillbyggnad på huvudbyggnad med tillkommande yta 30 kvm 59,2 x 4 x (17+15) x 0,8 = 6 062 kr

Tillkommer gör kostnader för underrättelse och expediering enligt ovanstående tabell.

Enkla byggnader

Bygglovavgift = mPBB x OF x (HF1 + HF2) x N

Typ	Yta BTA	OF	HF1	HF2
Fritidshus	40-80 m2 BTA	4	21	28
Kolonistuga	< 40 m2	2	14	15
Nätstation/pumpstation	Oavsett storlek	4	14	13
Växthus, lusthus och likn. oisolerat	> 15 m2 men≤ 50 m2	2	14	13
Rullstolsgarage förråd m.m.	Oavsett storlek	2	14	13
Kiosk, manskapsbod m.m.	Oavsett storlek	4	17	15
Sommarveranda, restaurang	Oavsett storlek	4	17	23

Exempel: Fritidshus om 40 kvm 59,2 x 4 x (21+28) x 0,8 = 9 283 kr

Tillkommer gör kostnader för underrättelse och expediering enligt ovanstående tabell.

Anmälan om eldstad

Typ	HF2
Eldstad/st	25

Avgift = HF2 x mPBB x N

25 x 59,2 x 0,8 = 1 184 kr/st

Strandskyddsdispens komplementbyggnad 0-15 kvm inom redan ianspråktagen tomt för bostadsändamål

Avgift = 100 x mPBB x N

100 x 59,2 x 0,8 = 4 736 kr

Strandskyddsdispens

Avgift = 200 x mPBB x N

200 x 59,2 x 0,8 = 9 472 kr

3.22 Svea bio, biljetter

Från den 1 januari 2017 tar staten ansvar för att finansiera stöd för produktion, distribution och visning av film. Omställningen finansieras genom en höjning av mervärdesskatten (momsen) för tillträde till biografföreställningar.

	2025	2026
Normalpris	100 kr	100 kr
Normalpris matiné o motsvarande	80 kr	80 kr
Normalpris 3D-visningar	120 kr	120 kr
Normalpris 3D- visningar matiné o motsvarande	100 kr	100 kr

Presentkort på biobiljetter säljes för 100 kr inkl moms. Företag, förvaltningar och föreningar i kommunen ges möjlighet att köpa presentkort med 25 procent rabatt vid köp av minst 15 st. Vid högre biljettpris än 100 kr betalas tillägg vid biljettköpet. Vid höjning av biljettpriset ska rabatten automatiskt följa med.

Biografansvarig medges rätt att justera priser både upp och ned då filmbolagen så kräver samt vid festival och andra specialvisningar.

3.23 Lotteritillståndsavgifter

	2025	2026
Lotteritillståndsavgift	300 kr	300 kr

3.24 Simskoleavgifter

	2025	2026
Nybörjarkurs	0 kr	0 kr
Fortsättningskurs (innehåll definieras)	250 kr	250 kr
Märkesprovtagning (säkerhetsmärken o "nybörjarmärken" är gratis)	150 kr	150 kr
Avgifter för märkena tillkommer.		

3.25 Mediaersättning

Böcker och andra media, som har lånats på biblioteket, ska enligt låne reglerna ersättas om de

inte återlämnas eller om de av någon anledning blir förstörda. För att underlätta debiteringar i de fall det blir aktuellt har följande schablonersättningar fastställts.

	2025	2026
Vuxenbok	300 kr	300 kr
Barnbok	170 kr	170 kr
Tidskrift	55 kr	55 kr
CD-bok	150 kr	150 kr
Spel	500 kr	500 kr
Film	500 kr	500 kr
Nytt lånekort	10 kr	10 kr

Undantag för ovanstående är litteratur placerad på Dalslandshyllan som alltid ska ersättas med nyanskaffningspris.

Vidare ges ansvarig chef befogenhet att justera priset om det finns särskilda skäl för detta. Sådana skäl kan t ex vara att exemplaret är föråldrat, i dåligt skick eller att ersättningen i övrigt blir oskälig. Om en pekbok/bilderbok förstörs vid enstaka tillfälle bör avgiften kunna efterskänkas.

3.26 Stallbacken lokaler

För bokningsfrågor ring 0534-19068

	2025		2026	
	Externt	Ideella föreningar/ studieförbund	Externt	Ideella Föreningar/ studieförbund
Exklusive kök	1 200 kr	600 kr	1 200 kr	600 kr
Inklusive kök	1 400 kr	800 kr	1 400 kr	800 kr
Lilla ljud	400 kr	200 kr	400 kr	200 kr
Stora ljud	400 kr	200 kr	400 kr	200 kr
Avbokningsavgift (mindre än 14 dagar innan)	200 kr	200 kr	200 kr	200 kr

Internt debiteras ingen avgift för hyra, men avgift för tekniker (ljud, ljus etc) tillkommer.

För tekniker debiteras 500 kronor per timme.

Vid flytt av stolar och läktare tillkommer ytterligare kostnader.

Ansvarig chef har rätt att reglera hyran i speciella fall (se regelverk angående uthyrning av Stallbacken).

Vid bokning för offentliga arrangemang ges möjlighet till repetition och generalrepetition vid sammanlagt två tillfällen kostnadsfritt. Repetitioner utöver detta debiteras med 200 kronor per tillfälle.

4 Barn- och utbildningsnämnden

4.1 Avgifter Förskoleverksamhet samt Skolbarnomsorg

Förskoleverksamhet (förskola för barn 1-5 år samt pedagogisk omsorg/dagbarnvårdare)

	2025	2026
Barnomsorg med placering 0-15 timmar / vecka		
För yngsta barnet	2%	2%
För barn nr 2	2%	2%
För barn nr 3	1%	1%
För barn nr 4	Ingen avgift	Ingen avgift
Barnomsorg med placering över 15 timmar*:		
För yngsta barnet	3%	3%
För barn nr 2	2%	2%
För barn nr 3	1%	1%
För barn nr 4	Ingen avgift	Ingen avgift

Fritidshem

	2025	2026
För yngsta barnet	2%	2%
För barn nr 2	1%	1%
För barn nr 3	1%	1%
För barn nr 4	Ingen avgift	Ingen avgift

Allmän förskola

2025	2026
Avdrag för rätt till så kallad allmän förskola enligt Skollagen (2010:800) 8 kap. 4§, görs med 27 % av avgiften/månad för det aktuella barnet från och med september månad det år barnet fyller 3 år	Avdrag för rätt till så kallad allmän förskola enligt Skollagen (2010:800) 8 kap. 4§, görs med 27 % av avgiften/månad för det aktuella barnet från och med september månad det år barnet fyller 3 år.

Lovfritids

	2025	2026
Avgift per bokad dag	75 kr	75 kr

Utgångspunkten vid beräkning av avgiften är alltid det yngsta barnet (barn ett) i familjen som har förskoleplats. Barnets schema ligger till grund för avgiften. Schemat är kontraktet. Överskrids schemavolymen kommer heltidstaxa att gälla.

Dals-Eds kommun tillämpar maxtaxa vid beräkning av avgifter i förskoleverksamheten. Avgiften grundar sig på familjens bruttoinkomst och består av en fast avgift per månad. Avgiften debiteras innevarande månaden då skolbarnomsorg/förskoleverksamhet erhållits. Inget avdrag görs för inskolningsperioden. Vårdnadshavare ansvarar för att hushållets korrekta inkomst rapporteras in via kommunens e-tjänst som finns på hemsidan. Om ingen inkomst lämnas, debiteras högsta avgift. Kontroll kan göras med

Skatteverket/Försäkringskassan. En gång per år görs en generell inkomstförfrågan från kommunen.

4.2 Kulturskoleavgifter

	2025	2026
Instrumentalundervisning per termin och elev	700 kr	700 kr
Instrumenthyra per termin	250 kr	250 kr
Dans per termin (fr 6 år)	500 kr	500 kr
Dans femåringar	0 kr	0 kr
Ensamble per termin	0 kr	200 kr
Studio per termin *	0 kr	700 kr

* För elever som har instrumentundervisning ingår tillgång till studion

Om en familj har tre eller flera barn inskrivna i kulturskolan utgår ingen elevavgift från och med tredje barnet.

Andra avgifter än de ovan kan komma att användas vid kortare kurser och aktiviteter.

4.3 Hagaskolan lokaler

För bokningsfrågor ring 0534-19101

	2025	2026
Hemkunskapssal	300 kr	300 kr
Slöjdsalar	300 kr	300 kr

Uthyrning av dessa salar kan ske till föreningar och studieförbund. Vid hyra av skolsalar ingår ej livsmedel eller annat material som kan finnas i lokalen. Lokalen ska lämnas i ursprungligt skick.

4.4 Utsikten

	2025		2026	
	Internt	Externt	Internt	Externt
Aulan, avgift för heldag	Avgiftsfritt	500 kr	Avgiftsfritt	500 kr
Idrottshall, avgift per timme *	Avgiftsfritt	50 kr	Avgiftsfritt	50 kr

** Taxor för idrottshallen avser säsongsbokningar (minimum 8 tillfällen) samt heldagstillfällen.*

Rätten till interkommunal ersättning regleras i skollagen och gäller för offentlig och privat verksamhet. Nivån för interkommunal ersättning baseras på budget och de regleringar som statsmakterna anger. För Utsiktens verksamheter av seende interkommunala ersättningar och avgifter för boende tas separat beslut enligt ovanstående premisser i samband med budgetarbetet.

Förändrat utbud eller innehåll av utbildningen eller boendeformen kan komma att ändra avgiften.

4.5 Vuxenutbildningen

Särskild prövning – att läsa in ett ämne eller kurs för betyg. Går att skriva av alla som är folkbokförda i Sverige. Eleven behöver själv efterfråga särskild prövning, kostnad 500 kr.

Samma avgift gäller vid prövning i ett grundskoleämne, denna utförs av Hagaskolan.

Mer information finns på skolverkets hemsida: https://www.skolverket.se/for-dig-som-.../elev-ellerforalder/smanavigation-elevers-rattigheter/provning---att-lasa-in-ett-amne-eller-en-kurs-for-betyg

4.6 Gymnasiet - avgifter och ersättningar

Avgifter	2025	2026
Ersättningskort	0 kr	100 kr
Ersätningar	**2025**	**2026**
Inackorderingsbidrag	1 590 kr	1 960 kr
Anslutningsresebidrag	190 kr	230 kr
Kontantbidrag	518 kr	534 kr

Avgift

Busskort

Gymnasieelever folkbokförda i Dals Eds kommun har rätt till ett busskort utan kostnad per läsår om man har mer än 6 kilometer mellan hemmet och skolan. Ersättningskort kommer från och med läsåret 2025/2026 att debiteras.

Andra ersättningar

Inackorderingsbidrag beviljas om du på grund av lång eller tidskrävande resväg måste inackordera dig på skolorten. Inackorderingsbidraget är ett bidrag till kostnaden för inackordering och hemresor. En förutsättning för att bidraget skall beviljas är att du faktiskt är inackorderad på skolorten eller i dess närhet och inte får busskort/kontantbidrag. Går eleven på en privat skola söks inackorderingsbidrag via CSN.

Anslutningsresebidrag är den berättigad till som har busskort/kontantbidrag och har mer än 4 kilometer mellan hemmet och närmaste hållplats.

Kontantbidrag värdet på busskortet går att få som ett kontantbidrag istället, exklusive moms. Gäller under förutsättning att man har rätt till ett busskort men väljer att inte söka det.

För mer information angående ersättningarna se kommunens hemsida eller ansökningsblanketterna.

4.7 Övriga avgifter

Interkommunal ersättning kan betalas ut till en enskild verksamhet eller kommun, om ett barn/elev som är folkbokfört i Dals-Eds kommun väljer att gå förskola, fritidshem eller grundskola i en annan kommun.

Vid utlösande av larm eller insatser av vaktbolag debiteras kostnaden till den som hyrt lokalen.

Eventuell återställning av lokalerna debiteras i efterhand.

5 Socialnämnden

5.1 Vårdavgifter

	2025	2026
Trygghetslarm	307 kr/mån	309 kr/mån
Hemsjukvård	550 kr/mån	554 kr/mån
Lunchlåda	83 kr/st	85 kr/st
Distributionsavgift för matlåda	14 kr/st	15 kr/st
Matabonnemang särskilt boende	4 892 kr/mån	5 014 kr/mån
Matabonnemang särskilt boende dygn	163 kr/dygn	167 kr/dygn
Korttidsboende	163 kr/dag i matavgift samt omsorgsavgift med 408 kr/dygn max 2 642 kr/mån	167 kr/dag i matavgift samt omsorgsavgift med 411 kr/dygn max 2 660 kr/mån
Särskilt boende		Max 2 660 kr/mån

5.2 Maxtaxa

Avgiften för hemtjänst, dagverksamhet, särskilt boende, kommunal hälso- och sjukvård samt förbrukningsartiklar får per månad uppgå till 2 660 kr per månad (högsta avgift).

5.3 Bostadsavgift

	2025	2026
Hyra särskilt boende	7 679 kr/mån	7 871 kr/mån
Hyra särskilt boende parboende (per person)	4 823 kr/mån	4 944 kr/mån

5.4 Hemtjänstavgift

	2025	2026
Avgift för serviceinsatser via hemtjänsten	409 kr/tim	412 kr/tim
Avgift för omvårdnadsinsatser via hemtjänsten	409 kr/tim	412 kr/tim

5.5 Övriga avgifter inom äldreomsorgen

	2025	2026
Hygienpaket	252 kr/mån	254 kr/mån

5.6 Ansöknings- och tillståndsavgifter enligt alkohollagen (2010:1622), taxor enligt tobakslagen och liknande produkter (2018:2088) samt lagen om receptfria läkemedel (2009:730)

	2025	2026
Stadigvarande tillstånd		
-Nyansökningar Stadigvarande serveringstillstånd till allmänallmänhet, slutet sällskap samt catering, tåg och båt (Inkl. 1 kunskapsprov)	9 000 kr	9 000 kr
-Nyansökningar stadigvarande serveringstillstånd, Ägarskiften, servering på tåg och båt	9 000 kr	9 000 kr
-Anmälan om ändrade ägarförhållanden, helt nya företrädare	7 000 kr	8 000 kr
-Ansökan om stadigvarande ändring i tillstånd.	4 000 kr	4 000 kr
Ändring: Ändring/ny ledamot i bolaget, omregistrering till AB/HB/EF, eller övrig omregistering i företag, samma ägare	2 000 kr	2 500 kr
PBI-utredning – byte av enstaka person med betydande inflytande	1 000 kr	1 000 kr /per person
Nyansökan: cateringtillstånd, provsmakning och pausservering (Inkl. 1 kunskapsprov)	5 000 kr	6 000 kr
Anmälan om catering, provsmakning eller kryddning av snaps (Sökanden har tillstånd i Dalsland)	Ingen avgift	Ingen avgift
-Ansökan om tillfällig förändring i tillstånd	2 000 kr	2 000 kr
-Ansökan Tillfälligt utökad serveringstid och serveringsyta i Tillståndshavarens nuvarande lokaler	2 000kr	2 000 kr
- Ansökan om tillfällig gemensam serveringsyta. OBS . Alla sökande måste söka eget tillfälligt serveringstillstånd	4 000 kr	1 000 kr
Tillfälliga tillstånd		
-Tillfälligt tillstånd för 2 ggr och samma lokal Sökanden har stadigvarande tillstånd i Dalslandskommunerna	3 000 kr	3 000 kr
-Extra dagar, söks vid samma tillfälle max 6 ggr/år (ingen återbetalning)	500 kr/dag	500 kr/dag
Tillfälligt tillstånd för 2 ggr och samma lokal. Sökanden har inte stadigvarande tillstånd i Dalslandskommunerna	5 000 kr	5 000 kr

	2025	2026
- Extra dagar, söks vid samma tillfälle max 6 ggr/år (ingen återbetalning)	500 kr/dag	500 kr/dag
Tillfälligt tillstånd för slutna sällskap Max 6 tillstånd per halvår och avser samma lokal	2 000 kr	2 000 kr
Kunskapsprov med möjlighet till två omprov (gäller både stadigvarande eller tillfälligt tillstånd)	1 000 kr/prov	1 000 kr/prov
Årlig avgift för stadigvarande serveringstillstånd		
Fast avgift serveringstillstånd	4 500 kr	4 500 kr
Fast avgift Gårdsförsäljningstillstånd (har endast detta tillstånd)		4 500 kr
Fast avgift När man har ett annat stadigvarande tillstånd		1 500 kr
Fast avgift tillstånd för pausservering och provsmakning	2 500 kr	3 000 kr
Rörlig avgift		
0 -25 000	0 kr	0 kr
25 001 - 50 000	1 500 kr	1 100 kr
50 001 – 100 000	2 500 kr	2 200 kr
100 001 – 150 000	3 500 kr	3 300 kr
150 001 - 200 000	4 500 kr	4 400 kr
200 001 - 300 000	5 500 kr	5 500 kr
300 001 - 600 000	6 500 kr	6 600 kr
600 001 - 900 000	7 500 kr	7 700 kr
900 001 - 1 200 000	8 500 kr	8 800 kr
1 200 001 - 1 500 000	9 500 kr	9 900 kr
1 500 001 - 2 500 000	10 500 kr	11 000 kr
2 500 001 - 3 000 000	11 500 kr	12 100 kr
3 000 001 -	12 500 kr	13 200 kr
Påminnelseavgift restaurangrapport (ska insändas före den 31 mars) första gången	1 000 kr	1 000 kr
Andra gången (utredning startas)	1 500 kr	2 000 kr
Taxor enligt tobakslagen, tobaksfria nikotinprodukter, alkohollagen, lagen om e-cigaretter med påfyllnadsbehållare samt lagen om receptfria läkemedel		
Tillsynsavgifter		
En av ovanstående produkter	2 000 kr	2 000 kr
Två av produkter (t.ex. folköl och e-cigaretter)	3 500 kr	3 500 kr
Tre produkter (t.ex. folköl, e-cigaretter & receptfria läkemedel)	4 500 kr	4 500 kr
Fyra produkter (t.ex. folköl, e-cigaretter, nikotinfria produkter & receptfria läkemedel)	5 000 kr	5 000 kr
Avgift vid extra kontrollköp, används endast vid upprepande ej godkända kontrollköp		2 500 kr per besök

	2025	2026
Taxor enligt tobakslagen och liknande produkter (2018:2088), lagen omreceptfria läkemedel (2009:730) samt alkohollagen (2010:1622)		
Ansökan avgift enligt tobakslagen		
Stadigvarande tobakstillstånd	8 000 kr	8 000 kr
-Anmälan om ändrade ägarförhållanden, helt nya företrädare	6 000 kr	6 000 kr
Tillfälligt tobakstillstånd (har stadigvarande tobakstillstånd)	2 000 kr	2 000 kr
Tillfälligt tobakstillstånd (har inget tobakstillstånd)	4 000 kr	4 000 kr
Ändring omregistrering till AB/HB/EF, eller övrig omregistrering i företag, samma ägare.	2 000 kr	2 000 kr
Anmälan om betydande förändring, så som ändrade ägarförhållanden.	3 000 kr	3 000 kr
PBI-utredning – byte av enstaka person med betydande inflytande	1 000 kr	1 000 kr/ per person
Årsavgift inkl. övriga produkter		
Årsavgift för tillsyn och administration	5 500 kr	5 500 kr
Årsavgift för produkter utöver tobakstillstånd		
Avgift per tillkommande produkt	500 kr	500 kr

5.7 Färdstjänstavgift

Färdtjänst

Dals-Eds kommun följer Åmåls kommun gällande avgifter som en del i samverkan och arbete mot likvärdig färdtjänst i Dalslandskommunerna. 2026 års taxa ligger efter indexuppräkning på 59,43 kr de första 10 kilometrarna och därefter 3,24 kr/kilometer. Avgiften justeras årligen med följsamhet till kollektivtrafikens prisjusteringar i Västra Götaland regionen.

I de fall en resa inte har avbokats minst en timme före den planerade resan eller på annat sätt inte fullföljts av tillståndshavaren kommer denne att, om giltigt skäl inte föreligger, debiteras enligt gällande taxa.

5.8 Övriga avgifter socialnämnden

Individ- och familjeomsorgen

Lägsta debitering av avgift 30 kr/mån

Egenavgift vid boende på institution (vuxen) 80 kr/dag

Egenavgift vid omhändertagande av barn följer ”Riktlinjer för handläggning av föräldrars ersättningsskyldighet vid heldygnsplacering av barn och ungdom” se grunder nedan:

Grunder för beräkning av ersättning
Ersättningen fastställs för varje barn och år. Beloppet beräknas efter att procenttal av den ersättningspliktiges senaste taxeringsbeslut, minus ett avdrag med 100 000 kr, se tabell nedan. Procenttalet fastställs med hänsyn till samtliga barn som föräldern är försörjningspliktig för.

	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 barn	6 barn
Procentsats per barn	14,00 %	11,50 %	10,00 %	7,75 %	6,40 %	5,50 %

LSS

	2025	2026
Egenavgift vid arbetsresor inom LSS		
Upp till10 resor per månad, avgift per månad	313 kr/mån	332 kr/mån
Fler än 10 resor per månad, avgift per månad (följer Västtrafiks periodbiljett 30 dagar, ungdom)	625 kr/mån	664 kr/mån
Egenavgift vid boende i samband med särskola, avgift per månad	1 250 kr/mån	1 250 kr/mån (Följer barnbidrag)
Avgift för boendestöd och ledsagning via stödet, avgift per timme	409 kr/tim	412 kr/tim

Avgift för transport av avliden och förvaring

	2025	2026
Avgiften faktureras dödsboet månaden efter dödsfallet		
Transport vardagar kl. 08:00 – 18:00	2 680 kr	2 680 kr
Transport vardagar kl. 18:01 – 07:59 samt helg	3 900 kr	3 900 kr
Tillkommande avgift vid transport över en mil	200 kr/mil	200 kr/mil
Förvaring av avliden i bårhus	F.n. ej aktuellt	F.n. ej aktuellt

Provisorisk dödsboförvaltning och åtgärder enligt begravningslagen

	2025	2026
Avgift per timme	470 kr	474 kr

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 131 Dnr KS-2025-000138042

Budgetuppföljning 2025 - Dals-Eds kommun tertial 2

Sammanfattning av ärendet

För perioden januari-augusti 2025 visar kommunen ett positivt resultat på 28,4 mkr. Prognosen för helåret 2025, baserat på nämndernas bedömningar och bedömning av finansförutsättningarna, är ett helårsutfall på 4,4 mkr, vilket är 3,3 mkr högre än budgeterat resultat. Nämndernas helårsprognos visar ett totalt underskott mot budget på 1,0 mkr. Socialnämnden visar totalt en negativ avvikelse på 9,7 mkr för helåret och Barnoch utbildningsnämnden en negativ avvikelse på 2,1 mkr. Kommunstyrelsens prognos är en positiv avvikelse mot budget på +10,6 mkr. För finansförvaltningen, inkl bidrag till nya Tavlan, prognostiseras totalt +4,3 mkr jmf med budget.

I delårsbokslutet är bedömningen att samtliga finansiella mål nås per 2025-08-31.

Befolkningsutvecklingen är positiv för årets första åtta månader då invånarantalet ökat med två personer. Kommunens utvecklingsmål om 5 000 invånare år 2035 förutsätter dock en högre ökningstakt och målet kan därmed inte anses vara fullt ut uppnått. En viss minskning av invånarantalet har också skett efter augusti månads slut.

Sammantagen bedömning för perioden som delårsbokslutet omfattar är att den ekonomiska ställningen har stärkts och att kommunen som helhet uppvisar god ekonomisk hushållning. Baserat på uppfyllda finansiella mål och delvis uppnått utvecklingsmål.

Beslutsunderlag

Delårsredovisning 2025 Dals-Eds kommun

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- godkänna förslaget till delårsredovisning för 2025 för Dals-Eds kommun och att delårsredovisningen överlämnas till kommunfullmäktige och kommunens revisorer
- Kommunstyrelsen förelslår kommunfullmäktige att godkänna delårsredovisning 2025

Expedieras till

KS

Budgetuppföljning 2025 - Dals-Eds kommun tertial 2

Beskrivning av ärendet

Ekonomiskt utfall och prognos

För perioden januari-augusti 2025 visar kommunen ett positivt resultat på 28,4 mkr. Prognosen för helåret 2025, baserat på nämndernas bedömningar och bedömning av finansförutsättningarna, är ett helårsutfall på 4,4 mkr, vilket är 3,3 mkr högre än budgeterat resultat. Nämndernas helårsprognos visar ett totalt underskott mot budget på 1,0 mkr. Socialnämnden visar totalt en negativ avvikelse på 9,7 mkr för helåret och Barn- och utbildningsnämnden en negativ avvikelse på 2,1 mkr. Kommunstyrelsens prognos är en positiv avvikelse mot budget på +10,6 mkr. För finansförvaltningen, inkl bidrag till nya Tavlan, prognostiseras totalt +4,3 mkr jmf med budget.

God ekonomisk hushållning och ekonomisk ställning

I kommunens "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatreserv samt behandling av kvarvarande resultatutjämningsreserv" föreskrivs bland annat att: "God ekonomisk hushållning innebär att såväl kommunens finansiella som verksamhetsmässiga mål uppnås, att verksamheten bedrivs långsiktigt, ändamålsmässigt och effektivt och att ekonomiska aktiviteter sker i enlighet med lagar, regler och etablerade normer."

Kommunen uppvisade negativa resultat under såväl 2023 som 2024. År som i stor utsträckning präglats av hög inflation, ökande räntekostnader och pensionskostnader som ökat kraftigt. Även i budget för dessa år planerades för negativa resultat och även om utfall också var negativt så var det ändå bättre än budgeterat. Redan i samband med budgetåren 2023-2024 väntades en förbättrad resultatnivå från år 2025. För år 2025 har också ett positivt resultat budgeterats och den upprättade prognoser pekar mot ett resultat som överstiger budget även detta år. Den preliminära rambudgeten för år 2026 som beslutades i juni visar på en resultatnivå som åter når upp till 2 % överskott mot skatter och generella statsbidrag. Sammantaget bedöms att de ekonomiskt utmanande åren 2023-2024 har haft begränsade negativa effekter för kommunens ekonomiska ställning och att utvecklingen från 2025 och framåt är positiv.

I delårsbokslutet är bedömningen att samtliga finansiella mål nås per 2025-08-31.

Befolkningsutvecklingen är positiv för årets första åtta månader då invånarantalet ökat med två personer. Kommunens utvecklingsmål om 5 000 invånare år 2035 förutsätter dock en högre ökningstakt och målet kan därmed inte anses vara fullt ut uppnått. En viss minskning av invånarantalet har också skett efter augusti månads slut.

Sammantagen bedömning för perioden som delårsbokslutet omfattar är att den ekonomiska ställningen har stärkts och att kommunen som helhet uppvisar god

ekonomisk hushållning. Baserat på uppfyllda finansiella mål och delvis uppnått utvecklingsmål.

Beslutsförslag

- Kommunstyrelsen beslutar att godkänna förslaget till delårsredovisning för 2025 för Dals-Eds kommun och att delårsredovisningen överlämnas till kommunfullmäktige och kommunens revisorer
- Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna delårsredovisning 2025

Beslutsunderlag

Delårsredovisning 2025 Dals-Eds kommun

Beslutet skickas till:

Revisionen
Nämnderna
Kommunledningsgruppen

I tjänsten

Peter Johansson
Ekonomichef

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Dals-Eds kommun

Delårsrapport KF tertial 2 2025

Dals-Eds kommun

Innehållsförteckning

1 FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE 3

1.1 ÖVERSIKT ÖVER VERKSAMHETENS UTVECKLING 3

1.2 DEN KOMMUNALA KONCERNEN 4

1.3 VIKTIGA FÖRHÅLLANDEN FÖR RESULTAT OCH EKONOMISK STÄLLNING 6

1.3.1 OMVÄRLDANALYS 6

1.3.2 RISKER OCH KONSEKVENSER 10

1.4 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE 12

1.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH EKONOMISK STÄLLNING 13

1.5.1 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING 13

1.5.2 FINANSIELL ANALYS 13

1.5.3 BALANSKRAVSRESULTAT 16

1.5.4 UPPFÖLJNING FINANSIELLA MÅL 17

1.5.5 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAG 19

1.5.6 UPPFÖLJNING UTVECKLINGSMÅL 22

1.5.7 SLUTSATSER AVSEENDE GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH EKONOMISK STÄLLNING 24

1.6 VÄSENTLIGA PERSONALFÖRHÅLLANDEN 25

1.6.1 Viktiga händelser under perioden 25

1.6.2 Attraktiv arbetsgivare 25

1.6.3 Hållbart arbetsliv 26

1.6.4 Rätt lön i rätt tid 28

1.6.5 Framtida utmaningar 28

1.7 FÖRVÄNTAD UTVECKLING 28

2 FINANSIELLA RAPPORTER 30

2.1 DRIFTREDOVISNING 30

2.2 INVESTERINGSREDOVISNING 33

2.3 RESULTATRÄKNING 36

2.4 BALANSRÄKNING 37

2.5 REDOVISNINGSPRINCIPER 38

1 FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

1.1 ÖVERSIKT ÖVER VERKSAMHETENS UTVECKLING

Tabellen nedan visar en översikt av kommunens utveckling i form av utvalda nyckeltal för perioden 2021-2025.

Kommunen

	2021	2022	2023	2024	2025
Antal invånare (folkmängd)	4 756	4 650	4 606	4 606	4 608
Kommunal skattesats (%)	23,21	23,21	23,21	23,21	23,21
Verksamhetens intäkter (mkr)	147,4	145,7	154,3	163,4	161,9
Skatteintäkter och statsbidrag (mkr)	350,1	371,2	387,3	394,6	409,3
Årets resultat (mkr)	15,8 *	11,9 *	-4,1 *	-0,6	4,4
Soliditet (%)	35,8 *	38,7 *	38,2 *	38,4	40,5
Soliditet inkl, totala pensionsförpliktelser (%)	16,7 *	21,5 *	21,5 *	20,8	22,9
Investeringar (netto mkr)	31,4	32,4	16,5	16,8	23,0
Självfinansieringsgrad (ggr)	109 *	93,5 *	97,9 *	126,7	111,1
Långfristig låneskuld (mkr)	107,6	102,2	96,8	106,8	87,8
Antal anställda	625	621	605	600	594

*Nyckeltal för 2021-2023 har räknats om utifrån ändrad redovisningsprincip avseende finansiella leasingavtal

2025 års värden avser helårsprognos. Förutom folkmängd som avser augusti och antal anställda som avser juni.

Vid delåret uppgick befolkningen till 4 608 personer, vilket är en ökning med 2 personer jämfört med årsskiftet.

Prognos för årets resultat i delårsbokslutet uppgår till 4,4 mkr vilket är 3,3 mkr bättre än budget. Positivt resultat i kombination med självfinansieringsgrad av investeringar på över 100 % innebär att långfristiga lån väntas kunna minska. Som en följd av detta väntas också soliditet förbättras.

1.2 DEN KOMMUNALA KONCERNEN

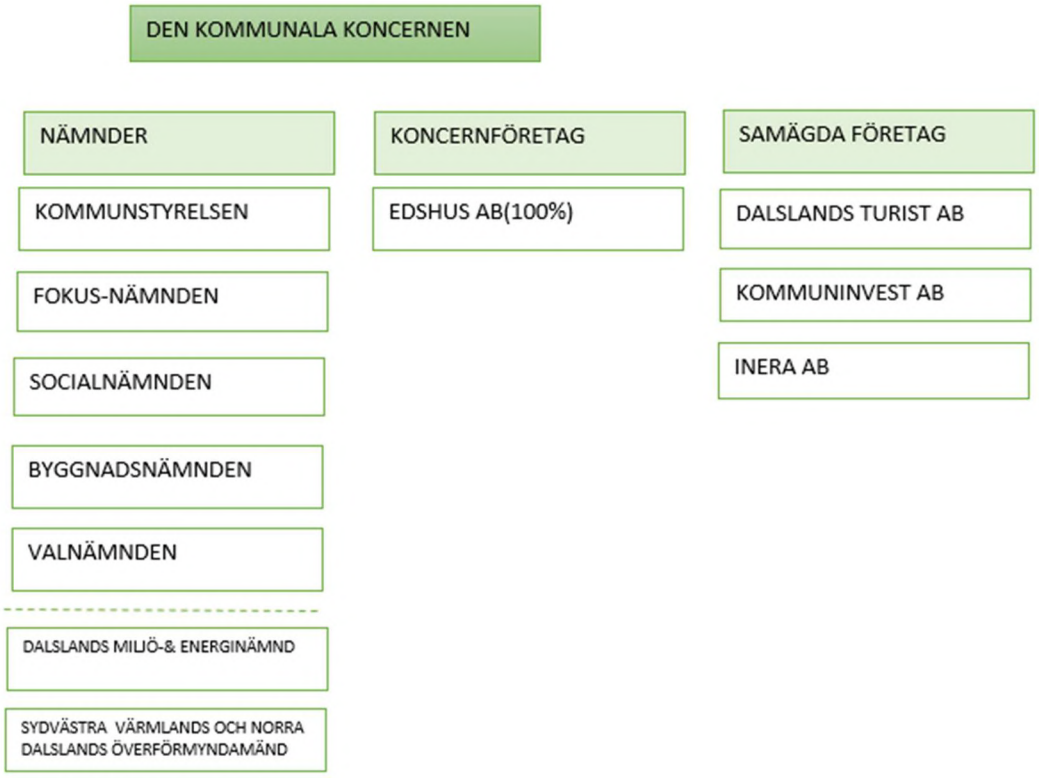
Koncernen Dals-Eds kommun består av kommunen och ett helägt bostadsbolag, Edshus AB.

Edshus AB:

Edshus leds av en politisk tillsatt styrelse som även innefattar opolitiska ledamöter valda på professionella grunder. Edshus bygger och förvaltar bostäder och lokaler i Dals-Ed. Samtliga fastigheter ligger i Eds tätort. Vid årsskiftet 2024-2025 var antalet lägenheter 476 stycken och antalet lokaler var 23 stycken. Totalt förvaltad yta var 49 738 kvm.

Delårsresultat per 2025-08-31 uppgår till 3,1 mkr. Soliditeten har under året ökat från 12,9% till 13,9%.

Prognos för helåret är på +0,4 mkr.

Nämnder/Bolag		Verksamhet
Kommunstyrelsen	Ordförande Andreas Nilsson Kommundirektör Jonas Olsson	IT, kansli, ekonomi och HR, plan och byggfrågor, näringsliv och turism, folkhälsa, digitalisering, översiktlig planering och infrastruktur, säkerhet Vatten och avlopp, renhållning, fastighetsskötsel, gator och park, kost och lokalvård, arbetsmarknad och integration, räddningstjänst
Barn- och utbildningsnämnden	Ordförande Linus Lännhult Förvaltningschef Anna Andersson	Förskola och fritidshem, grundskola, gymnasium, vuxenutbildning, fritid och kultur, bibliotek
Socialnämnden	Ordförande Kenneth Gustavsson Förvaltningschef Camilla Karlsson	Individ- och familjeomsorg, äldreomsorg Funktionshinderomsorg
Byggnadsnämnden	Ordförande Ingvar Johannesson	
Valnämnden	Ordförande Jan Johansson	
Dalslands miljö- och energinämnd	Ordförande Anders Forsdahl Miljöchef Dan Gunnardo	Dalslands miljö och energinämnd är gemensam för Bengtsfors, Mellerud och Dals-Ed.
Sydvästra Värmlands och norra Dalslands överförmyndarnämnd	Ordförande Christer Törnell Enhetschef Marleen Smersfeldt	Sydvästra Värmlands och norra Dalslands överförmyndarnämnd är gemensam för Bengtsfors, Dals-Ed, Säffle, Åmål och Årjäng
Edshus AB	Ordförande Pertti Hedkrok VD Lars Fredriksson	Bostäder och en del lokaler

1.3 VIKTIGA FÖRHÅLLANDEN FÖR RESULTAT OCH EKONOMISK STÄLLNING

1.3.1 OMVÄRLDANALYS

1.3.1.1 DEN SVENSKA EKONOMIN

Tillväxten för både BNP och sysselsättning i Sverige blir i år fortsatt svag, delvis som följd av det svaga första halvår som nu indikeras av preliminär statistik. SKR bedömer att det dröjer till nästa år innan konjunkturen stärks mer tydligt. Trots en stark real ökning av hushållens disponibla inkomster i år väntas konsumtionstillväxten ta fart först 2026. En andra drivkraft som då bedöms bidra till högre svensk BNP-tillväxt är en förstärkning av fasta bruttoinvesteringar, vilka i nuläget hålls tillbaka av osäkerhet kring de globala handelsförutsättningarna. Världskonjunkturen antas fortsatt dämpas av handelskrig och geopolitisk oro. Något betydande bidrag till svensk BNP väntas därför inte från utrikeshandeln kommande år. Den konjunkturuppgång som förutsätts prägla den svenska ekonomin kommande år vilar i högsta grad på en förstärkning av inhemsk efterfrågan.

En gradvis uppgång för produktionstillväxten antas nästa år lyfta såväl antalet sysselsatta som antalet arbetade timmar. En uppväxling av lönesummans tillväxt bidrar då till att stärka skatteunderlagstillväxten. Skatteunderlagets ökningstakt 2025 kommer vara dämpad och ligga under ett historiskt genomsnitt, utifrån preliminära utfall samt SKR:s reviderade bedömningar. Ökningstakten blir starkare 2026, men ackumulerad ökning åren 2024–2028 är nedreviderad jämfört med föregående prognos i såväl nominella som reala termer. Trots att skatteunderlagstillväxten 2025–2028 i reala termer innebär en stark återhämtning efter nedgången 2023–2024 beräknas den kommunala sektorns köpkraft från skatteintäkterna (givet oförändrat skatteuttag) ännu 2028 vara varaktigt svagare än en utveckling i linje med den historiska trenden.

Källa: MakroNytt 2/2025 SKR 2025-08-21

1.3.1.2 BEFOLKNING

Befolkningsutvecklingen

Fler än hälften av Sveriges kommuner har en folkminskning under 2024 och befolkningstillväxten i Sverige är betydligt lägre än den har varit de senaste tio åren. Under 2024 hade Sverige det lägsta antalet födda sedan 2002.

Under de senaste åren har antalet invånare i Dals-Eds kommun minskat, men under 2024 var invånarantalet oförändrat jämfört med föregående år med 4 606 invånare. Per 31 augusti 2025 hade antal invånare ökat med 2 personer (4 608 invånare). Kommunen har under perioden ett positivt flyttnetto på +18 personer och ett negativt födelsenetto på -16 personer.

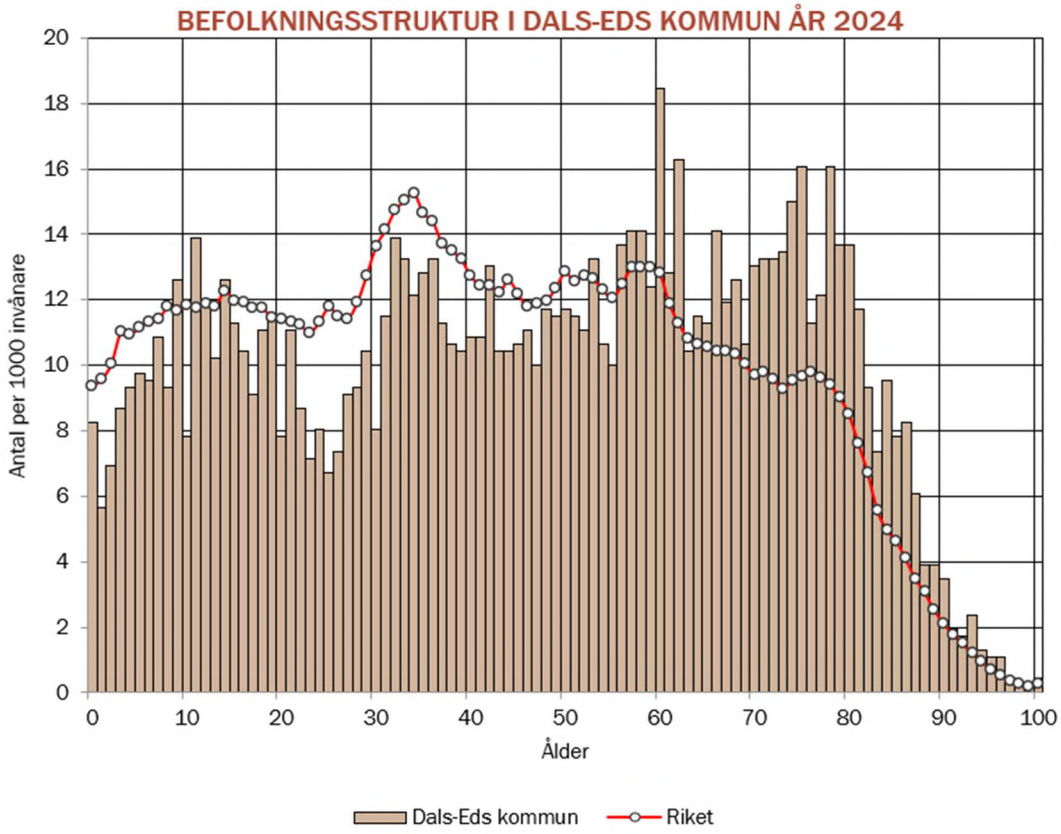
Totalt har 127 personer inflyttat eller invandrat under perioden och 109 utflyttat eller utvandrat. Under perioden har det fötts 28 barn i Dals-Eds kommun och antal personer som avlidit är 44 personer.

Källa: https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning-och-levnadsforhallanden/befolkningens-sammansattning-och-utveckling/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/namnlos/ samt Statisticons befolkningsprognos Dals-Ed 2025-2034 samt statistik från KIR per 2025-08-31.

Befolkningsstruktur

Förändring av befolkningens storlek och struktur utgör över tid den viktigaste påverkansfaktorn för kommunens ekonomi och verksamhet. Befolkningstillväxten och hur sammansättningen av befolkningen ser ut påverkar bland annat hur kommunen ska planeras/byggas, vilken service som behöver tillhandahållas, efterfrågan på barnomsorg, skola och äldreomsorg, efterfrågan på olika bostäder/boendeformer, lokaler, infrastruktur och kommunens ekonomiska förutsättningar m.m.

Som diagrammet nedan visar skiljer sig befolkningsstrukturen i Dals-Ed något gentemot snittet i riket. Genomsnittsåldern i kommunen var 5 år högre än i riket år 2023.

Källa: Statisticons befolkningsprognos Dals-Ed 2025-2034

Dals-Eds kommun har alltså fler äldre och färre i yrkesverksam ålder jämfört med rikssnittet. Detta innebär att kommunen har en mindre andel personer som ska finansiera service och välfärd till en allt äldre befolkning. Delar av detta kompenseras genom de kommunala utjämningssystemen, men en inte obetydande del måste kommunen själv klara av genom att hela tiden sträva efter en så kostnadseffektiv verksamhet som möjligt.

I Dals-Eds utgör kvinnorna knappt 48 procent och männen drygt 52 procent av befolkningen.

Folkmängd Dals-Ed 31 december

Ålder	2020	2021	2022	2023	2024
0-4	218	214	152	182	179
5-9	257	257	221	226	240
10-14	267	260	282	280	260
15-19	257	266	247	239	246
20-24	242	206	196	191	197
25-44	1 036	1 048	1 013	1 009	994
45-64	1 160	1 168	1 136	1 133	1 137
65 -	1 324	1 337	1 403	1 346	1 353
Summa	**4 761**	**4 756**	**4 650**	**4 606**	**4 606**

Folkmängd per ålder anges per helår och uppdateras vid årsbokslutet.

Kön	2020	2021	2022	2023	2024
Män	2 495	2 485	2 424	2 387	2 397
Kvinnor	2 266	2 271	2 226	2 219	2 209
Summa	**4 761**	**4 756**	**4 650**	**4 606**	**4 606**

Folkmängd per kön anges per helår och uppdateras vid årsbokslutet.

I tabellen nedan visas befolkningsutvecklingen fördelat på de olika kommundelarna för perioden 2009-2024.

Kommundel	2009	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Dals-Ed	3 509	3 617	3 637	3 563	3 537	3 462	3 436	3 435
Gesäter	124	116	121	126	127	126	123	123
Håbol	235	244	230	228	230	217	220	222
Nössemark	207	158	159	165	181	170	168	167
Rölanda	449	467	475	486	482	470	459	460
Töftedal	205	192	181	182	188	198	195	194
Okänt*		12	10	11	11	7	5	5
Summa	**4 729**	**4 806**	**4 813**	**4 761**	**4 756**	**4 650**	**4 606**	**4 606**

* Tidigare har okänd hemvist alltid skrivits till en församling. Från och med 2015 redovisas dessa på kommunen istället eftersom begreppet församling försvunnit ur SCB:s redovisning.

Befolkningens förväntade utveckling 2025-2034

Ålder / År	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
0-5	224	211	200	191	189	191	187	187	189	189	189
6-9	195	185	188	183	176	164	159	152	149	151	146
10-12	155	158	139	153	142	145	142	141	134	123	121
13-15	157	158	162	152	154	137	149	139	142	139	138
16-18	141	137	148	144	144	148	138	140	126	135	127
19-24	250	252	247	241	234	239	229	227	233	223	225
25-44	994	990	981	964	961	948	942	933	919	902	888
45-64	1 137	1 133	1 133	1 119	1 111	1 079	1 071	1 057	1 045	1 040	1 045
65-79	911	892	861	874	876	885	875	879	884	889	882
80-100	442	464	492	500	503	523	536	541	545	547	548
Totalt	4 606	4 579	4 550	4 521	4 490	4 459	4 428	4 398	4 368	4 338	4 310

Statisticon har tagit fram en befolkningsprognos för Dals-Eds kommun för perioden 2025-2034. Under prognosperioden kommer folkmängden i Dals-Eds kommun att minska med 296 invånare, från 4 606 till 4 310 personer.

Flyttnettot förväntas bli i genomsnitt 5 personer per år och födelsenettot -35 personer per år. Totalt ger detta en förändring med -30 personer per år.

Antalet inflyttade beräknas bli i genomsnitt 218 personer per år medan antalet utflyttade skattas till 213 personer. Detta ger ett årligt flyttnetto på 5 personer för varje år under prognosperioden.

Antalet barn som föds förväntas vara 30 per år i genomsnitt under prognosperioden medan antalet avlidna skattas till 65 personer. Detta medför en befolkningsförändring med -35 personer per år.

Att Dals-Eds kommun har fler äldre invånare och färre i yrkesverksam ålder påverkar efterfrågan på bostäder som följer befolkningsstrukturen och behöver anpassas utifrån de behov som finns. En effekt av detta blir ett ökat behov av olika typer av boenden som passar äldre.

Det bör också beaktas att kvinnor föder allt färre barn samtidigt som antal kvinnor i barnafödande åldrar är relativt lågt. Födelsetalen och den summerade fruktsamheten är den lägsta på många år. Om trenden fortsätter får det effekter för den demografiska utvecklingen och behovet av ex. förskola och skola.

Prognosen med en förväntad minskad folkmängd och allt fler äldre medför stora utmaningar för kommunen både vad det gäller kompetensförsörjning och ekonomi. Färre personer i arbetsför ålder kan ge svårigheter att anställa personal med rätt kompetens, vilket kan medföra personalbrist och att människor behöver arbeta längre. Det kan också innebära att det blir svårare att få tid till att bedriva utvecklings- och förbättringsarbete. När invånarantalet i kommunen minskar påverkas också skatteunderlaget. Kommunen behöver kontinuerligt arbeta med att attrahera fler invånare till att stanna i och flytta till kommunen genom att skapa en attraktiv kommun. Fördelarna med att bo, verka och arbeta i kommunen behöver också lyftas fram.

Viktiga aspekter att beakta framåt är:

- Bevaka befolkningsutvecklingen för planering av kommunens verksamhet.
- Hitta effektiviseringsmöjligheter för att tillgodose framtidens behov.
- Behålla och attrahera fler till att bo och arbeta i kommunen.

1.3.1.3ARBETSMARKNAD

Arbetslösheten i Dals-Ed har under första halvåret 2025 fortsatt legat på mycket låga nivåer. Enligt Arbetsförmedlingens siffror låg den i genomsnitt på 4.2% av den registrerade arbetskraften under årets första sex månader. I juni låg siffran för Dals-Ed på 3,8% vilket i antal motsvaras av 79 inskrivna arbetssökande.

Arbetsförmedlingen ser dock nationellt sett en ökning av andelen arbetssökande under första halvåret och prognosen är en fortsatt ökning, men detta har inte synts på lokal nivå i Dals-Ed.

Det är fortsatt hög efterfrågan på arbetskraft i kommunen, men också i närområdet, och många arbetsgivare upplever utmaningar att rekrytera arbetskraft.

1.3.1.4VÄSENTLIGA FÖRÄNDRINGAR I VERKSAMHETEN

Organisationsförändringar

Från och med 1 januari 2025 slogs kommunstyrelsens förvaltningar samman och fritid och kultur övergick till största del att inrymmas inom kommunstyrelsens ansvar inom verksamheten kanslienheten tillsammans med fokus på lokal utveckling och planering. Samtidigt formades Barn- och utbildningsförvaltningen till en mer renodlad förvaltning med utbildning i fokus där ungdomsverksamhet och kulturskola finns kvar inom förvaltningen då det är knutet till barn och unga.

Demografiförändringar

Demografi påverkar i övrigt en löpande omdaning av den kommunala verksamheten då delar av barn- och utbildningsförvaltningen får ställas om utifrån att antal barn och unga sjunker medan den centrala utmaningen för socialförvaltningen är att anpassa verksamheten till en växande och mer vårdkrävande befolkning, inom ramen för tillgängliga resurser. Detta kräver både nya arbetssätt och prioriteringar. Ett fortsatt fokus på förebyggande insatser bedöms vara avgörande för att minska framtida kostnader och öka hållbarheten i systemet vilket också ligger i linje med den nya socialtjänstlagen som trädde i kraft under sommaren 2025. Samtidigt måste akuta behov fortsatt kunna mötas med bibehållen kvalitet och rättssäkerhet.

1.3.1.5ÖVRIGA HÄNDELSER I VERKSAMHETER OCH OMVÄRLD

Lagändringar

Såväl lagändringar, förordningar och direktiv påverkar direkt våra förutsättningar som kommun och här sker ständigt behov av anpassningar. Förberedelser för kommande lagändringar som exempelvis fastighetsnära insamling av förpackningar, NIS2-EU-direktivet om syftar till att uppnå en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen och den nya socialtjänstlagen som syftar till att göra socialtjänsten mer förebyggande, tillgänglig och kunskapsbaserad har genomförts under perioden. Det senare är exempel på direktiv och lag som kommer påverka hela organisationen på olika sätt framöver.

1.3.2 RISKER OCH KONSEKVENSER

1.3.2.1OMVÄRLDSRISKER

Den negativa befolkningsutvecklingen är en uppenbar risk för välfärdens finansiering, att kunna bedriva en effektiv organisation och för platsens attraktivitet. Det är en risk för hela

kommunkoncernen och därför har kommunfullmäktige antagit ett utvecklingsmål som består av att befolkningsantalet i Dals-Eds kommun ska vara 5 000 invånare år 2035 till vilket organisationens prioriteringar ska kanaliseras. För att nå målet krävs inom ramen för Utvecklingsplanen bland annat marknadsföring, attraktivitetsåtgärder, samverkan såväl inom organisationen som hela platsen Dals-Ed med invånare, företag och föreningar delaktiga.

Omvärldsrisker i övrigt är statliga och regionala prioriteringar gällande infrastruktur och kollektivtrafik samt hur kommande satsningar från staten kommer att utvecklas eller förändras kring statsbidrag som flertalet av kommunens verksamheter är beroende av för att kunna bedriva ett utvecklingsarbete i våra verksamheter.

1.3.2.2VERKSAMHETSRISKER

Personalförsörjningen i flera av kommunens verksamheter är en av våra största utmaningar för att kunna upprätthålla en god kvalitet och service, i verksamheter som dessutom utifrån demografin kommer att ha en ökad efterfrågan. Därför är det viktigt för oss att vara en attraktiv arbetsgivare och att upprätthålla en god och inbjudande arbetsmiljö. "Vi vill varandra väl och gör varandra bra", är en utgångspunkt som ska genomsyra alla våra verksamheter. Vi behöver också fortsätta genomlysningen av arbetssätt och att vidareutveckla schema och bemanning i våra verksamheter. Vi har utifrån befolkningsprognosen även en omställning att göra i verksamheterna då andelen barn och unga minskar och andelen äldre ökar.

Budgetanpassningsarbetet under planperioden är ytterligare en uppenbar verksamhetsrisk som innebär stora ansträngningar för samtliga verksamheter och leder till förändringar av uppdrag och hur vi är organiserade. Det är viktigt att vi under planperioden analyserar de effekter åtgärderna för kostnadsminskningar ger så att vi även fortsättningsvis kan upprätthålla tillräckligt hög kvalitet i grunduppdragen och att vi i verksamheterna kan tillgodose våra kunder och målgrupper tillräckligt god service.

1.3.2.3FINANSIELLA RISKER OCH RISKHANTERING

Den av fullmäktige beslutade finanspolicyn innehåller riktlinjer och regler i form av riskmandat och limiter för finansverksamheten inom kommunen och den kommunala koncernen. Kommunen och den kommunala koncernen är exponerad för framför allt följande finansiella risker: ränterisk, finansieringsrisk, kredit- och likviditetsrisk samt marknadsvärdesrisk i finansiella placeringar.

Ränterisk

Per den 31 augusti 2025 uppgick den kommunala koncernens räntebärande skulder till 314,2 mkr (334,9 mkr per sista augusti 2024), medan de räntebärande finansiella tillgångarna var 4,0 mkr (4,0 mkr per sista augusti 2024). Den kommunala koncernens räntebärande nettoskuld uppgick per balansdagen sålunda till 310,2 mkr (330,9 mkr per sista augusti 2024). Nettoskulden har minskat med 20,7 mkr jämfört med 2024.

Kommunens räntebärande skulder uppgick till 88,1 mkr per sista augusti 2025 (102,2 mkr per sista augusti 2024), medan kommunens räntebärande finansiella tillgångar var 4,0 per sista augusti 2025 (4,0 mkr per sista augusti 2024). För kommunen uppgick nettoskulderna per den 31 augusti 2025 till 84,1 (98,2 mkr per 31 augusti 2024).

Upplåningen inom den kommunala koncernen löper både med fast och rörlig ränta.

Enligt finanspolicyn ska den genomsnittliga räntebindningstiden på externa räntebärande skulder inte understiga 1,5 år och bör inte överstiga 4 år. Per den 31 augusti 2025 uppgick den genomsnittliga räntebindningstiden för den kommunala koncernens upplåning till 2,0 (2,3) år.

Den genomsnittliga räntebindningstiden för kommunens upplåning uppgick till 1,8 (2,1) år.

Finansieringsrisk

Enligt finanspolicyn får inte mer än 40 procent av låneskulden förfalla inom en och samma 12-månadersperiod. Givet skuldens sammansättning per balansdagen förföll 7 (31) procent av den kommunala koncernens låneskuld inom en 12-månadersperiod, medan motsvarande siffra för enbart kommunens låneskuld var 0 (36) procent då inget lån förfaller inom 12 månader.

Enligt finanspolicyn ska kapitalet i likviditetsförvaltningen säkerställa kommunens och koncernens betalningsförmåga på kort sikt. Kapitalet utgörs av likvida medel på bankkonto samt eventuella kortfristiga placeringar i räntebärande värdepapper eller räntefonder.

Per den 31 augusti 2025 uppgick tillgängliga likvida medel i koncernen till 39,3 (31,3) mkr och tillgängliga outnyttjade kreditfaciliteter till 15,0 (15,0) mkr: totalt 54,3 (46,3) mkr.

Kredit- och likviditetsrisk

Enligt finanspolicyn så berör kreditrisk i kapitalförvaltningen ränteplaceringar och definieras som risken för värdeförlust på grund av att en motpart (till exempel bank, kommun, företag) inte fullgör sina finansiella förpliktelser. Kreditrisk definieras som risken för att en fordran inte betalas på utsatt tid och/eller med det belopp som fordran utgör. För att hantera denna risk ska placeringarna fördelas mellan olika emittenter (utgivare).

För att hantera kreditrisken på ett effektivt sätt ska ränteplaceringar i första hand göras genom placering i fonder. Dessa ska bestå av räntebärande papper med god kreditvärdighet och riskspridning.

Kommunen har under perioden inte placerat någon likviditet.

Marknadsvärdesrisk i finansiella placeringar

I detta avsnitt beskrivs inträffade händelser som bedöms ha effekt på de finansiella rapporterna.

Tillväxt för BNP och sysselsättning i Sverige är fortsatt svag. Osäkerheter i kring globala handelsförutsättningar som en följd av handelskrig och geopolitisk oro dämpar världskonjunkturen och bidrar till osäkerhet.

Valutarisk

Enligt finanspolicyn är utgångspunkten vid förvaltning av kommunens portföljer att begränsa valutarisken.

Samtlig extern upplåning inom koncernen har skett i svenska kronor och någon placering av likvida medel eller pensionsmedel har ej gjorts under perioden.

1.4 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE

I detta avsnitt beskrivs inträffade händelser som bedöms ha effekt på de finansiella rapporterna. Efter pandemin med stor påverkan på den globala ekonomin såväl som lokalsamhället och den kommunala verksamheten och ekonomin, så har säkerhetsläget både kortsiktigt och långsiktigt fortsatt påverka i allra högsta grad såväl de ekonomiska förutsättningarna som krisberedskapsläget för kommunen.

1.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH EKONOMISK STÄLLNING

1.5.1 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING

I kommunens "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatreserv samt behandling av kvarvarande resultatutjämningsreserv" föreskrivs bland annat att: "God ekonomisk hushållning innebär att såväl kommunens finansiella som verksamhetsmässiga mål uppnås, att verksamheten bedrivs långsiktigt, ändamålsmässigt och effektivt och att ekonomiska aktiviteter sker i enlighet med lagar, regler och etablerade normer."

1.5.2 FINANSIELL ANALYS

Nettokostnader, Skatteintäkter & Finansnetto

%	2022	2023	2024	202508	Prognos 2025
Verksamhetens intäkter och kostnader (netto)	91,1*	95,4*	93,9	84,0	93,1
Planenliga avskrivningar	5,0*	5,2*	5,5	5,0	4,4
Nettokostnadsandel exkl. jämförelsestörande poster och finansnetto	**96,1***	**100,6***	**99,4**	**89,0**	**97,5**
Finansnetto	0,7*	0,4*	0,7	0,8	0,2
Nettokostnadsandel exkl. jämförelsestörande poster	**96,8***	**101,0***	**100,1**	**89,8**	**97,7**
Jämförelsestörande engångsposter	0,5	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Nettokostnadsandel i relation till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	**97,3***	**101,0***	**100,1**	**89,7**	**97,6**

*Uppdatering gällande justeringar för finansiella leasingavtal.

Från och med 2024 tillämpar kommunen RKR rekommendation för klassificering av operationell respektive finansiell leasing.

Nettokostnadernas andel av skatteintäkterna visar hur mycket den löpande verksamheten kostar i förhållande till skatteintäkterna. Under årets första åtta månader 2025 kostade verksamheterna 84,0% av kommunens skatteintäkter och generella bidrag, vilket var 4,5 procentenheter mindre än motsvarande period 2024

Nettokostnaderna under perioden uppgick till 228,4 mkr (250,5 mkr för 2024-08). Skatteintäkter och generella bidrag uppgick till 272,5 mkr (264,6 mkr för 2024-08).

Storleken på skatteintäkterna beror på utvecklingen av löner och sysselsättning i hela landet. Statsbidragssystemet utjämnar de största skillnaderna mellan kommunerna. En kommuns egen skattekraft är inte helt avgörande för kommunernas skatteintäkter. Systemet garanteraralla kommuner 115 procent av medelskattekraften i landet. De kommuner som inte når upp till nivån (Dals-Ed ligger på c:a 81 procent av medelskattekraften) får ett inkomstutjämningsbidrag. Dessutom finns en mellankommunal utjämning för kommunernas kostnadsstruktur.

Dals-Eds skatteintäkter och generella bidrag de första åtta månaderna 2025 uppgick till 272,5 mkr, vilket var ca 8,0 mkr högre än utfall under samma period förgående år.

Kommunens finansnetto (skillnaden mellan finansiella intäkter och finansiella kostnader) var för årets åtta första månader -0,6 mkr, vilket är 1,5 mkr bättre än motsvarande budgetperiod. De finansiella intäkterna uppgick till 1,0 mkr och bestod av bl.a. överskottsutdelning från aktier som har skett 2025 0,3 mkr i huvudsak, borgensavgift för Edshus 0,4mkr och 0,5 mkr avkastning från Dalslands sparbanken. De finansiella kostnaderna på 1,6 mkr omfattade till övervägande del räntor på kommunens lån och räntor på pensionsavsättningar samt 1,8 mkr ränta på finansiella leasingavtal.

EGET KAPITAL & SOLIDITET

Likviditet ur ett riskperspektiv

%	2022	2023	2024	202508	Prognos 2025
Kassalikviditet	74	67	74	85	59

Kassalikviditeten är ett mått på kommunens kortsiktiga betalningsberedskap. En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Kassalikviditeten uppgick vid bokslutstillfället till 85% vilket ska jämföras med 75% under 202408. De likvida medlen (tillgodohavanden i kassa och bank) uppgick vid bokslutstillfället till 19,5 mkr och bedöms gå ner till 13,3 mkr till årsskiftet. Eventuellt tas det ett nytt lån för att förstärka kassalikviditeten.

LÅNGFRISTIGA SKULDER

mkr	2022	2023	2024	202508	Prognos 2025
Extern låneskuld	107,6	102,2	112,3	88,3	93,3
Kortfristig del	-5,4	-5,4	-5,4	-5,4	-5,4
Långfristig leasingskuld	88,3*	86,8*	83,3	82,1	81,5
Skuld för statliga investeringsbidrag	21,8	22,2	22,2	22,2	22,2
Ackumulerade upplösningar av investeringsbidrag	-2,6	-3,3	-4,1	-4,6	-4,8
Totala långfristiga skulder	209,7*	202,5*	208,3	182,6	186,8

*Uppdatering gällande justeringar för finansiella leasingavtal.

Kommunens långfristiga skulder uppgick vid bokslutstillfället till 182,6 mkr, vilket är en minskning jämfört med 2024. Amortering av extern låneskuld har gjorts med 24,0 mkr. Prognosen förutsätter att lån tas upp under hösten på cirka 5,0 mkr. Årlig amortering överstiger därmed amorteringsplan.

Soliditet

%	2022	2023	2024	202508	Prognos 2025
Soliditet enligt balansräkningen	38,7*	38,2*	38,4	44,2	40,5
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	21,5*	21,5*	20,8	26,7	24,3

*Uppdatering gällande justeringar för finansiella leasingavtal.

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Det visar i vilken utsträckning kommunens tillgångar har finansierats med eget kapital respektive skulder. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan behålls eller utvecklas i positiv riktning. En förbättrad soliditet innebär att kommunen minskar sin skuldsättningsgrad och där igenom ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt har förbättrats med 3,5 procentenheter sedan 202408, från 23,2 % till 26,7 %. Det förklaras genom att kommunen har klarat att finansiera stor del av sina investeringar med skatteintäkter.

Rörelsekapitalet (skillnaden mellan omsättningstillgångar och kortfristiga skulder) var -14,2 mkr, vilket är en förbättring med 8,7 mkr sedan årsskiftet. Detta beror på en lägre investeringstakt och bättre resultatutveckling än förväntat.

AVSÄTTNINGAR och PENSIONSFÖRPLIKTELSE

Avsättningar

Visstidspension kan utgå till förtroendevalda enligt pensionsreglementet för förtroendevalda. Denna förpliktelse ingår i posten avsättningar. Övrig del av avsättningsposten i balansräkningen består av intjänad pensionsrätt, särskild ålderspension för räddningspersonal och efterlevandepensioner.

Pensionsförpliktelser

Kommunens pensionsförpliktelse redovisas sedan 1998 enligt den så kallade blandmodellen. Det betyder att pensioner som är intjänade före 1998 inte skuldförs utan redovisas som ansvarsförbindelse. Ansvarsförbindelsen, inklusive löneskatt, uppgår per sista augusti till 90,5 mkr. Pensionsskulden är den framtida skuld som kommunen har till arbetstagare och pensionstagare. Den samlade pensionsskulden, inklusive löneskatt, återfinns under rubrikerna avsättningar, kortfristiga skulder och ansvarsförbindelser.

mkr	2022	2023	2024	202508	Prognos 2025
Avsatt till pensioner inklusive löneskatt	13,4	11,8	12,2	11,9	11,9
Pensionsförpliktelser inklusive löneskatt som redovisas som ansvarsförbindelse	90,9	87,9	91,9	90,5	89,0
Summa pensionsförpliktelser	**104,3**	**99,7**	**104,1**	**102,4**	**100,9**

Ur risksynpunkt är kommunens pensionsförpliktelser viktiga att beakta, eftersom skulden ska finansieras de kommande 50 åren. Det totala pensionsåtagandet uppgick vid perioden slut till 102,4 mkr. Av dessa redovisas 11,9 mkr i balansräkningen som en avsättning och 90,5 mkr återfinns utanför balansräkningen som en ansvarsförbindelse. Den avser pensioner intjänade

till och med 1997.

Den del av pensionsåtagandet som utgör ansvarsförbindelse är ofinansierad, då den återfinns utanför balansräkningen.

1.5.3 BALANSKRAVSRESULTAT

BALANSKRAVSRESULTAT

AVSTÄMNING AV BALANSKRAV

Från och med den 1 januari 2013 finns det i kommunallagen en möjlighet att under vissa villkor reservera delar av ett positivt resultat i en resultatutjämningsreserv (RUR). Från och med bokslut år 2024 ersätts RUR av en ny resultatreserv (RER) med samma förutsättningar för reservering som den tidigare RUR. Befintlig resultatutjämningsreserv fasas ut under en tioårsperiod.

Resultatreserven får uppgå till högst fem procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning. Denna begränsning gäller alltså den nya resultatreserven och avser alltså inte en eventuell RUR som kommunen har enligt regelverket för RUR. Om medel från en resultatreserv har använts ska det i förvaltningsberättelsen framgå till vad och varför medlen har använts.

RER kan användas för att täcka ett negativt resultat vid till exempel oförutsedda kostnadsökningar eller intäktsbortfall, så länge det bidrar till god ekonomisk hushållning.

RUR avvecklas och nya medel kan inte sättas av men befintlig RUR finns kvar och kan nyttjas till utgången av 2033. Medel från RUR får användas i enlighet med tidigare regelverk, det vill säga för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel.

BALANSKRAVSUTREDNING 2023 - 2025

mkr	2023	2024	2025
Årets resultat enligt resultaträkningen	**-4,1**	**-0,6**	**4,4**
Avgår samtliga realisationsvinster	-0,1	0,0	0,0
Tillägg för vissa realisationsvinster enligt undantagsmöjligheter	0,0	0,0	0,0
Tillägg för vissa realisationsförluster enligt undantagsmöjligheter	0,0	0,0	0,0
Tillägg för orealiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0
Avgår återföring av orealiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	**-4,2**	**-0,6**	**4,4**
Reservering till resultatutjämningsreserv (RUR)	0,0	0,0	0,0
Disponering från resultatutjämningsreserv (RUR)	0,0	0,6	0,0
Reservering till resultatsresreserv (RER)	0,0	0,0	-0,5
Disponering från resultatsresreserv (RER)	0,0	0,0	0,0
Balanskravsresultat	**-4,2**	**0,0**	**3,9**

2023 års resultat är justerat med anledning av förändrad redovisningsprincip avseende finansiella leasingavtal.

ÅTERSTÄLLNING AV BALANSKRAVSUNDERSKOTT

mkr	2022	2023	2024	Prognos 2025
Kvar att återställa från tidigare år (ingående värde)	0,0	0,0	0,0	0,0
Resultat efter justering av RUR/RER	2,0*	-4,2*	0,0	3,9
Synnerliga skäl att inte återställa	0,0	4,2	0,0	0,0
Kvar att återställa från tidigare år (utgående värde)	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

*Uppdatering gällande justeringar för finansiella leasingavtal.

Vid årets ingång finns inte några tidigare negativa balanskravsunderkott att återställa. Prognosen för 2025 visar också på ett positivt resultat.

RESULTATUTJÄMNINGSRESERV OCH RESULTATRESERV

mkr	2023	2024	Prognos 2025
Ingående värde RUR	**62,1**	**62,1**	**61,5**
Reservering till RUR	0,0	0,0	0,0
Disponering av RUR	0,0	-0,6	0,0
Utgående värde RUR	**62,1**	**61,5**	**61,5**
Ingående värde RER	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Reservering till RER	0,0	0,0	0,5
Disponering av RER	0,0	0,0	0,0
Utgående värde RER	**0,0**	**0,0**	**0,5**

Kommunen har mellan 2010 till 2020 reserverat 40,2 mkr till resultatutjämningsreserven. För år 2021 och 2022 reserverades 13,8 mkr respektive 8,1 mkr till resultatutjämningsreserven. För år 2023-2024 medger balanskravsresultatet ingen reservering. 2024 disponerades 0,6 mkr ur resultatutjämningsreserven. Utifrån prognosticerat resultat för år 2025 väntas 0,5 mkr kunna sättas av till resultatreserv. Efter avsättning 2025 uppgår då totalt reserverat belopp i RUR och RER till 62,0 mkr..

1.5.4 UPPFÖLJNING FINANSIELLA MÅL

Dals-Eds kommun har fattat beslut om "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatutjämningsreserv" under 2013. Dals-Eds kommuns riktlinjer för god ekonomisk hushållning tar sin utgångspunkt i att varje generation ska bekosta den kommunala service som konsumeras och därigenom lämna över en kommun med ett oförändrat finansiellt handlingsutrymme till kommande generationer. För att kunna leva upp till detta, har kommunen beslutat om sex finansiella mål. Dessa redovisas och följs i detta avsnitt. Uppföljningen av de verksamhetsmässiga målen för god ekonomisk hushållning återfinns under avsnitten "Uppföljning grunduppdrag" samt "Uppföljning utvecklingsmål"

1. Skattesatsen ska vara oförändrad på nivån 23,21 procent

Kommunfullmäktige konstaterar att kommunens skatteuttag ligger på en hög nivå i jämförelser med riket i övrigt och har så gjort under ett antal år. Omvärldens och medborgarnas ökande krav innebär dock att fler och fler kommuner och landsting har sett sig tvungna att höja skatteuttaget under de senaste åren. Kommunfullmäktiges målsättning är därför att med befintligt skatteuttag klara de nuvarande och kommande utmaningarna med en oförändrad skattesats.

Målet är uppnått genom att skattesatsen för år 2025 är oförändrad på 23,21 %.

2. Investeringar inom affärsdrivande verksamheter (VA-/Renhållning, kommersiella fastigheter och exploateringar) kan om behov föreligger finansieras genom extern upplåning. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen gällande de investeringar som görs inom affärsdrivande verksamheter såsom VA-, renhållning, kommersiella fastigheter och exploatering kan finansieras med externa lån då dessa i slutändan finansieras via taxor och avgifter.

Målet är uppfyllt då kommunens amorteringsplan följer avskrivningsnivån för dessa investeringar. Inga nya lån har tagits upp under året.

3. Kommunen ska inom skattefinansierade verksamheter i grunden finansiera sina investeringar med egna medel. Undantag från detta ska endast vara möjligt vid stora och långsiktiga investeringar, det vill säga där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen i grunden inte ska finansiera sina investeringar inom skattefinansierade verksamheter med externa lån utan dessa ska finansieras med skatteintäkter. Undantag från detta ska endast vara stora och långsiktiga investeringar där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. Med stora och långsiktiga investeringar avses investeringar och investeringsbidrag som överstiger 30 mkr och har en livslängd på minst 20 år.

Måttet för att mäta detta är självfinansieringsgraden av investeringarna som mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 procent innebär att kommunen kan självfinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Målet är uppfyllt då samtliga investeringar under året kunnat finansieras utan att nya lån tagits upp. Självfinansieringsgraden uppgår till 111 % (inkl affärsdrivande verksamheter).

4. Kassalikviditeten ska uppgå till minst 70 procent

Kommunfullmäktige har satt målet att kassalikviditeten ska uppgå till minst 70 procent, detta utifrån ett kort och medellångt finansiellt perspektiv som innebär att kommunen inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella betalningstoppar. En kassalikviditet som uppgår till 100 procent eller mer innebär att samtliga kortfristiga skulder kan finansieras direkt med egna medel. Målsättningen om en kassalikviditet om minst 70 procent är satt utifrån att en stor del av kommunens kortfristiga skulder är relativt konstant, såsom ferie- och semesterlöneskuld till personalen.

En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Kommunens kassalikviditet uppgick till 85 procent vid bokslutstillfället. Målet är uppfyllt.

5. Kommunens soliditet ska inte vara lägre än 40 procent och inte minska fler än tre år i rad. Samtidigt ska soliditeten inklusive pensionsförpliktelser inte understiga 10 procent och på lång sikt öka

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Kommunfullmäktige har i sitt finansiella mål ansett att kommunens soliditet långsiktigt inte ska understiga 40 procent och inte heller minska fler än tre år i rad. Detta är en lägre nivå än tidigare målsättning beroende på att kommunen befinner sig i ett starkt expansivt läge med stora investeringar inom skola, omsorg och VA-området. På sikt behöver målsättningen återigen ökas för att minska kommunens skuldsättning och öka det finansiella handlingsutrymmet.

Kommunfullmäktige anser samtidigt att soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser inte ska understiga 10 procent och även denna ska på lång sikt öka.

Målet är uppfyllt med en soliditet vid bokslutstillfället på 44,2 procent. Motsvarande nivå inklusive pensionsförpliktelsen uppgick till 26,7 procent.

6. Resultatet inklusive samtliga pensionsförpliktelser ska under en treårsbudgetperiod vara så stort att investeringar inom skattefinansierad verksamhet, med undantag av stora och långsiktiga investeringar, kan egenfinansieras samt att Kommunfullmäktige inför varje budgetår kan avsätta en post för oförutsedda händelser/kostnader

Kommunens resultat inklusive reavinster/-förluster och med samtliga pensionsförpliktelser redovisade ska under en treårsbudgetperiod vara så stort att investeringar som inte är stora och långsiktiga (understigande 30 mkr och har en livslängd under 20 år, enligt lånefinansieringsmålet) kan egenfinansieras samt att Kommunfullmäktige inför varje budgetår kan avsätta en post för oförutsedda händelser/kostnader.

Baserat på helårsprognos för år 2025 bedöms målet som uppfyllt. För perioden 2023-2025 är resultatet tillräckligt stort för att självfinansiera samtliga investeringar. I budget för år 2025 finns också en budgetpost på 2,4 mkr avsatt under kommunfullmäktige.

Sammanfattningsvis innebär detta att kommunen uppfyller de finansiella målen i delårsbokslutet för år 2025.

1.5.5 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAG

Den kommunala verksamheten utgår ytterst från två grunduppdrag, *Välfärd och Service* samt *Demokrati och Samhällsutveckling*.

Välfärdsuppdraget omfattar ansvaret att leverera välfärdstjänster till invånarna, såsom vård och omsorg, skola och annan service i enlighet med gällande lagstiftning och politiska ambitioner. I detta uppdrag ingår även ansvaret som arbetsgivare och för den kommunala ekonomin.

Samhällsutvecklingsuppdraget handlar om att säkerställa en långsiktig hållbarhet för kommande generationers välfärd och goda liv. Det omfattar bl a infrastruktur, samhällsplanering, mark- och vattenanvändning, folkhälsa och trygghetsfrågor samt att tillsammans med näringsliv, föreningar, myndigheter och andra aktörer bidra att det blir ett bra samhälle att leva i och en attraktiv plats att utvecklas på. Här ingår arbete med

demokratiutveckling, bland annat att skapa delaktighet och främja människors möjligheter till ansvar, insyn och inflytande.

Enligt kommunens styrmodell ska varje organisatorisk nivå följa upp och analysera sitt grunduppdrag. På en kommunfullmäktigenivå kan stöd för uppföljningen av grunduppdraget hittas i medborgarundersökningen via SCB, Statistiska Centralbyrån. Resultatet från senaste undersökningen hösten 2024 gav följande generella resultat.

Generellt

- 94 procent av kommunens invånare tycker att kommunen är en mycket eller ganska bra plats att bo och leva på.(Riket 92,4 procent)
- 87,7 procent av kommunens invånare tycker att kommunen sköter sina verksamheter på ett mycket eller ganska bra sätt.(Riket 79,9 procent)
- 73,8 procent av kommunens invånare kan rekommendera andra som inte bor i kommunen att flytta hit.(Riket 63,2 procent)
- 32,1 procent av kommunens invånare upplever att man har mycket eller ganska stora möjligheter till insyn och inflytande över kommunens beslut och verksamheter.(Riket 22,1 procent)

Om kommunens verksamheter, samhällsservice, trygghet och utbud

- Förskolan, skolan, äldreomsorgen, stöd till funktionshindrade och utsatta personer får samtliga högre betyg än riket.
- Invånarna är mer nöjda än riket med underhållet av den offentliga miljön. Däremot får utbudet av lekparker ett sämre betyg än riket.
- Möjligheten att pendla till arbete och högre studier är mer begränsat än riket, medan utbudet av pendlarparkeringar är bättre.
- Tillgången till kommunal service utanför tätorten är sämre än riket.
- Tillgången till hälso- och sjukvård, apotek, livsmedel, paketutlämning och tillräcklig internetuppkoppling är något bättre än riket.
- Utbudet av laddningsstationer för elfordon är bättre än riket.
- Tillgången och säkerheten på gång- och cykelvägar är bättre än riket medan möjligheterna att enkelt använda kollektivtrafik till vardagliga sysslor och fritidsaktiviteter är sämre.
- Möjligheten att enkelt kunna göra längre resor från kommunen utan att använda bil är bättre än riket.
- Mötesplatser för unga upplevs sämre än riket medan mötesplatser för äldre äldre är bättre än riket.
- Utbudet av caféer och restauranger är bättre än riket.
- Biblioteket har ett bra utbud av böcker, tidskrifter och aktiviteter.
- Medborgarna är mer nöjda än riket med utbudet av motionsspår och friluftsområden. Invånarna är dock mindre nöjda jämfört med riket avseende öppettider och möjligheten att nyttja kommunens idrotts- och motionsanläggningar samt avseende utbudet av allmänna träningsplatser utomhus.
- Medborgarna känner sig mer trygga och mindre oroliga för att utsättas för våld och brott än riket. Räddningstjänsten får högt betyg medan polisens närvaro får låga betyg jämfört med riket.
- Hanteringen av hushållsavfall, dricksvatten och återvinningscentralen får bättre betyg än riket medan utbudet och möjligheterna till återvinning av förpackning är sämre än riket.
- Bemötande vid kontakter med kommunen, information om, insyn och möjligheterna

att vara med och tycka till och påverka kommunala beslut och utveckling är bättre än riket. Även i frågor om jämlikhet och integration får kommunen bättre betyg än riket.
- Medborgarna har ett högre förtroende för kommunen och politiker i kommunen jämfört med riket. Såväl kommunens anställda som politiker arbetar för kommunens bästa.

1.5.5.1 Kundnytta

1.5.5.1.1 God serviceanda och hög kvalitet

God serviceanda och hög kvalitet

Kommentar

Den kanske bästa marknadsföringen för att locka fler invånare i enlighet med utvecklingsmålet, är att de som bor och verkar här trivs. För att få lite koll på vad invånarna tycker, så gör vi en medborgarundersökning vartannat år tillsammans med SCB. Strax innan jul fick vi resultatet för höstens undersökning och kan konstatera att kommunen håller ställningarna väl jämfört med senaste undersökningen (2022) och riksgenomsnittet. När det gäller hur kommunen totalt sett sköter sina verksamheter så bibehålls en fortsatt generellt sett högre eller mycket högre nöjdhetsgrad jämfört med riket. Det finns även en positiv trend när det gäller befolkningens upplevelse när det gäller att kunna resa kollektivt till och från kommunen, arbetspendling förefaller däremot upplevas svårare. Upplevelsen av trygghet i kommunen har förstärkts ytterligare från tidigare höga nivåer och ligger långt över riket. Även bemötandet från och förtroendet för kommunens förvaltning och politik är mycket gott enligt de som svarat i undersökningen.

Sammanfattningsvis så är kommunen enligt de svarande i undersökningen, som helhet fortsatt en mycket bra plats att leva och bo på, där kommunen på ett förtroendefullt sätt sköter sina verksamheter och uppdrag med god kvalitet och med ett gott bemötande och där de allra flesta och fler än tidigare kan rekommendera andra att flytta hit.

Utöver medborgarundersökningen genomförs brukarundersökningar löpande under året där vissa redovisas i Kolada och som generellt förstärker bedömningen om god serviceleverans och ett högt förtroende för personalen.

1.5.5.1.2 Långsiktigt hållbar kommunutveckling

Långsiktigt hållbar kommunutveckling

Kommentar

Uppföljning sker på helår utifrån en samlad bedömning kring måluppfyllelse agenda 2030. Den samlade bedömningen bygger på en sammanställning av förvaltningarnas arbete för hållbarhet inom grunduppdraget samt kommunövergripande antagna åtaganden.

1.5.5.2Medarbetarnytta

1.5.5.2.1Högt medarbetarengagemang och god arbetsmiljö

Högt medarbetarengagemang och god arbetsmiljö

Kommentar

För att mäta medarbetarnyttan i grunduppdraget, används resultatet av uppföljningen av Dals-Eds Arbetsmiljöpolicy där 7 målsättningar kring arbetsmiljöarbetet definieras på kommunövergripande nivå och finns att följa vidare under rubriken Väsentliga personalförhållanden i Årsredovisningen. Uppföljningen genomförs på årsbasis och redovisas därför i Årsredovisningen.

Sjuktalen för det första halvåret 2025 redovisas under rubriken 1.6.3 Hållbart arbetsliv.

1.5.5.3Ekonominytta

1.5.5.3.1Effektivt resursutnyttjande

Effektivt resursutnyttjande

Kommentar

Enheterna har arbetat i varierande grad med processutveckling, annars har fokus mycket varit på att anpassa verksamheterna till nya budgetförutsättningar och till nya förutsättningar när det gäller volymer. Organisationsöversynen tillsammans med budgetanpassningar 2023-2024 gav oss en tydligare bild över resurser och hur verksamheterna ska organiseras framöver. Vi utgår nu från att när vi effektiviserat administrativa processer och har fokus på att fortsätta genomföra åtgärder i den andan, att vi också blir effektivare i att utföra våra respektive grunduppdrag i enheterna. Det finns naturligtvis ständiga förbättringar att åstadkomma och att hålla i riktningen. Uppföljningen sker på helåret för att vid årets slut görs en samlad bedömning kring kommunens resursutnyttjande, vad som gjorts samt vilka behov som finns framåt.

1.5.6 UPPFÖLJNING UTVECKLINGSMÅL

1.5.6.1Utvecklingsmål: 5 000 invånare år 2035

Definition av målet:

Varje år ökar befolkningen och år 2035 är vi 5 000 invånare i Dals-Eds kommun.

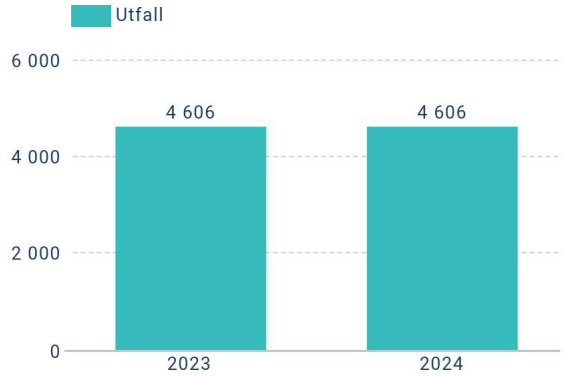
Den negativa befolkningsutvecklingen behöver vändas för att upprätthålla tillväxt, kompetensutveckling och skatteunderlag på platsen samt bibehålla en hög kvalitet i kommunens verksamheter. Kommunen ska vara en attraktiv plats att bo, leva och verka på - målet blir en indikator på hur väl vi tillsammans med företag, föreningar och invånare lyckas.

Bedömning måluppfyllelse:

Per 31 augusti 2025 har Dals-Ed 4 608 invånare, vilket är en ökning med 2 personer från årets start. Målet kan anses tillgodosett i den mån att det skett en ökning, men ökningen sker inte i den takt som krävs för att uppnå befolkningsmålet om 5 000 invånare år 2035.

Efter 31 augusti 2025 ses också en minskning av invånare som gör att invånarantalet ligger något lägre än vid årets start.

2025 har en extra satsning gjorts genom Dals-Ed & Co, vilket är ett nytt arbetssätt för att bidra till befolkningsmålet. Dals-Ed & Co syftar till att tillsammans i bred samverkan nå en attraktiv kommun och målet om fler invånare genom att satsa på platsutveckling, evenemang och marknadsföring. Kraftsamlingen som sker genom Dals-Ed & Co sker med bidrag från Tillväxtverket och är planerad att fortlöpa i tre år.

Indikator	
Befolkningsökning jämfört med föregående år	

Strategier	Kommentar
Attraktivitet	Under perioden har följande åtgärder genomförts utifrån utvecklingsplanens strategi om attraktivitet: • Bänkar har kommit upp i Freudentahlska trappen • Ny lekplats- och skateutrustning samt grillar i Terrassparken • Lekplatsutrustning från Terrassparken placeras ut på Eds badplats • Bänkbord placeras ut längs Nössemarksvägen och Le-området • Vassröjning mellan Terrassparken och badplatsen • Enhetliga informationsskyltar har satts upp. På de informationsskyltar som finns på lek- och badplatser finns också en QR-kod med länk till en enkät för att lämna förbättringsförslag och andra synpunkter på platsen för att fånga upp hur platserna kan bli ännu mer attraktiva. • Förbättringar av DiscGolf-banan vid Sågtjärn har skett • Bänkar och nya papperskorgar har utplacerats längs Strandpromenaden för ökad attraktivitet • Uppdatering av Ängs lekplats har påbörjats • Flera evenemang har genomförts, bl.a. Skridskodisco, utbildnings- och jobbmässa, marknader, kulturvecka och Fall fest.
Marknadsföring	Under perioden har följande åtgärder genomförts utifrån utvecklingsplanens strategi om marknadsföring: • Annonsering i Dagens Industri med fokus livskvalitet, tågpendling och arbete • Annonsering TV-skärmar Göteborgs universitet med fokus bästa platsen för unga att bo, tågpendling, arbete och evenemang • Annonsering studieblock Göteborgs universitet med fokus på att arbeta i Dals-Ed • Inköp av flaggvimplar till lyktstolpar för att visa upp evenemang i kommunen • Kampanjer i sociala medier med fokus evenemang • Avtal med mäklare för att marknadsföra och sälja tomter • Marknadsföringsfilmer har färdigställts

1.5.7 SLUTSATSER AVSEENDE GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH EKONOMISK STÄLLNING

Kommunen uppvisade negativa resultat under såväl 2023 som 2024. År som i stor utsträckning präglats av hög inflation, ökande räntekostnader och pensionskostnader som ökat kraftigt. Även i budget för dessa år planerades för negativa resultat och även om utfall också var negativt så var det ändå bättre än budgeterat. Redan i samband med budgetåren 2023-2024 väntades en förbättrad resultatnivå från år 2025. För år 2025 har också ett positivt resultat budgeterats och den upprättade prognoser pekar mot ett resultat som överstiger budget även

detta år. Den preliminära rambudgeten för år 2026 som beslutades i juni visar på en resultatnivå som åter når upp till 2 % överskott mot skatter och generella statsbidrag. Sammantaget bedöms att de ekonomiskt utmanande åren 2023-2024 har haft begränsade negativa effekter för kommunens ekonomiska ställning och att utvecklingen från 2025 och framåt är positiv.

I delårsbokslutet är bedömningen att samtliga finansiella mål nås per 2025-08-31.

Befolkningsutvecklingen är positiv för årets första åtta månader då invånarantalet ökat med två personer. Kommunens utvecklingsmål om 5 000 invånare år 2035 förutsätter dock en högre ökningstakt och målet kan därmed inte anses vara fullt ut uppnått. En viss minskning av invånarantalet har också skett efter augusti månads slut.

Sammantagen bedömning för perioden som delårsbokslutet omfattar är att den ekonomiska ställningen har stärkts och att kommunen som helhet uppvisar god ekonomisk hushållning. Baserat på uppfyllda finansiella mål och delvis uppnått utvecklingsmål.

1.6 VÄSENTLIGA PERSONALFÖRHÅLLANDEN

1.6.1 Viktiga händelser under perioden

Viktiga händelser under perioden

Rapporteras per helår.

1.6.2 Attraktiv arbetsgivare

Personalstatistik

Anställda	2025	2024	2023
Antal tillsvidareanställningar	548	547	553
- Varav kvinnor (%)	80%	81%	80%
- Varav män (%)	20%	19%	20%
Antal visstidsanställningar (exkl. timavlönade)	46	50	53
Totalt anställda	594	597	606
Andel heltidsanställda	84,2%	81,1%	75,2%
- För kvinnor (%)	82,5%	79,1%	69,7%
- För män (%)	90,4%	89,1%	88,2%

Anställda

Siffror från HR-system januari - juni respektive år. Siffror från HR-system juni respektive år. Pga byte av HR-system kan siffrorna mellan 2024 och tidigare år inte vara helt jämförbara.

Med anställda avses i detta avsnitt antalet tillsvidareanställda och visstidsanställda. Vi utgår ifrån fysiska personer och om en person har fler anställningar inom kommunen, så räknas personen bara en gång.

Antalet anställda i juni 2025 var 594 personer fördelat enligt följande:

Tillsvidareanställda: 548

Visstidsanställda: 46

Av de tillsvidareanställda var 80% kvinnor och 20% män.

Antalet anställda (tillsvidare och visstidsanställda) har minskat från 597 till 594 om första halvåret 2025 jämförs med samma period 2024. Vi ser också att något fler är tillsvidareanställda och färre har visstidsanställningar, se jämförelsetal i tabell ovan.

Sysselsättningsgrad

84,2 % av kommunens tillsvidare- och visstidsanställda (exkl timavlönade) arbetar heltid vilket är en ökning med ca 3 procentenheter. Motsvarande siffra för 2024 var 81,1 % för samma period.

Nedbrutet per kön är motsvarande procentsats 82,5% bland kvinnor (en ökning med 3,4 procentenheter jämfört med delårsbokslutet 2024 då motsvarande andel var 79,1 %), respektive 90,4% bland männen (en ökning med ca 1,3 procentenhet jämfört med delårsbokslutet 2024 då motsvarande andel var 89,1%).

Åldersstruktur

Medelålder för kommunens tillsvidare- och visstidsanställda är: 45,6 år (45,2 år 2024)

Kvinnor: 45,3 år (44,7 år 2024)

Män: 46,5 år (46,5 år 2024)

Av de tillsvidareanställda är ca 18,5 % 60 år eller äldre (en minskning med 0,3 procentenhet jämfört med delårsbokslutet 2024) och 26,6% befinner sig i åldersspannet 50-59 år (en minskning med ca 0,6 procentenheter jämfört med delårsbokslutet 2024).

Under första halvåret 2025 har 7 personer gått i ålderspension.

Heltid som norm

Rapporteras per helår.

Ledarskap och strategisk kompetensförsörjning

Rapporteras per helår.

1.6.3 Hållbart arbetsliv

Arbetsmiljö och hälsa

Rapporteras per helår.

Medarbetarundersökning

Rapporteras per helår.

Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaro	2025	2024	2023
Total sjukfrånvaro	8,2%	7,8%	8,1%
Varav långsjukfrånvaro 60 dagar eller mer	40,9%	40,4%	41,3%
Total sjukfrånvaro per kön			
Kvinnor	9,4%	9,1%	9,0%
Män	4,4%	3,3%	5,0%
Total sjukfrånvaro per åldersgrupp			
Under 30 år	7,4%	7,2%	8,3%
30 - 49 år	8,0%	7,0%	6,3%
Över 50 år	8,7%	8,8%	9,8%

NOT: Siffrorna i tabellen är från HR-system januari - juni respektive år. Siffror från HR-system juni respektive år. Pga byte av HR-system kan siffrorna mellan 2024 och tidigare år inte vara helt jämförbara.

Under första halvåret 2025 ligger den totala sjukfrånvaron på 8,2% vilket är en ökning jämfört med 2024 då sjukfrånvaron låg på 7,8%. Sjukfrånvaron för kvinnor är 9,4% (2024: 9,1%) och för män 4,4% (2024: 3,3%). Sjukfrånvaron har därmed ökat för både gruppen kvinnor respektive män.

Sett till ålder har sjukfrånvaron minskat något i den äldsta åldersgruppen, i övriga åldersgrupper har sjukfrånvaron ökat. I gruppen under 30 år var sjukfrånvaron 7,4% (2024: 7,2%). I åldersgruppen 30-49 år ser vi en ökning till 8,0% (2024:7,0%). I gruppen över 50 år var sjukfrånvaron 8,7% (2024:8,8%). Av den totala sjukfrånvaron var 40,9% 60 dagar eller längre (2024: 40,4%).

Tillbud och arbetsskador

Typ av skada	Antal 2025	Antal 2024	Antal 2023
Riskobservationer	40	18	11
Tillbud	127	86	53
Arbetsskador	62	39	36
Totalt antal arbetsskador och tillbud	189	125	89

Arbetsgivaren är skyldig att utreda orsakerna till olyckor, sjukdomar och allvarliga tillbud i arbetet. Därför är det viktigt att systematiskt undersöka och analysera vilka arbetsskador och tillbud som anmäls, vad som ska åtgärdas och hur man förebygger att andra personer inte drabbas.

Kommunen använder KIA (Kommunalt Informationssystem om Arbetsmiljö) där alla medarbetare rapporterar in samtliga tillbud, arbetsskador och riskobservationer för att kunna hantera avvikelser inom arbetsmiljö och att arbeta förebyggande.

Antalet tillbud och arbetsskador har ökat vid jämförelse från föregående år. De vanligaste orsakerna är hot och våldssituationer, ohälsosam arbetsbelastning (psykisk eller fysisk), fall (halkat el snubblat) samt skador av annan person.

Hot och våld har rapporterats främst från verksamheter inom undervisning och äldreomsorg, LSS samt Bemanningsenheten. När det gäller arbetsskadeanmälningar är de vanligaste orsakerna hot och våldssituationer, fall (halkat el snubblat), akut överansträngning (fysisk) och utsatt för kyla, hetta eller strålning.

Personal- och arbetsmiljögenomgång

Rapporteras per helår.

Rehabilitering

Rapporteras per helår.

1.6.4 Rätt lön i rätt tid

Lönebildning och personalkostnader

De totala personalkostnaderna för årets första åtta månader 2025 uppgår till 241,0 mkr (motsvarande period 2024 var 250,2 mkr).

Medellönen var 35 156 kronor/heltid i juni 2025 (33 745 kronor/heltid i juni 2024). Löneöversynen för 2025 genomförs under hösten, undantaget individgarantin för Kommunals medlemmar som betalades ut på majlönen.

1.6.5 Framtida utmaningar

Framtida utmaningar

Rapporteras per helår.

1.7 FÖRVÄNTAD UTVECKLING

Till följd av rådande utmaningar, framförallt osäkert säkerhetsläge i omvärlden, försvagad ekonomisk prognos, alltmer påtaglig kompetensförsörjningsutmaning samt sjunkande befolkningsprognos och en ökande försörjningskvot, så har kommunen under de senaste åren ställt om. Dels har ett omfattande anpassningspaket tagits fram tillsammans med budgetberedningen kring åtgärder för att kraftigt minska kostnader som delvis fick effekt under 2023, med förstärkning under 2024 och fortsatt effekt under 2025 inom främst kommunstyrelsens förvaltning. Dels har vi behövt ställa om organisationen utifrån de kraftigt försämrade ekonomiska förutsättningarna under planperioden och fokusera på kärnan i våra respektive grunduppdrag i verksamheterna. Vi har nu ett fokus internt på att hantera det löpande grunduppdraget i första hand och behöver prioritera hårt när det gäller de mer långsiktiga strategiska perspektiven. De utvecklingssatsningar vi gör ska bedömas tydligt förstärka vår förmåga att långsiktigt klara våra grunduppdrag alternativt tydligt skapa en attraktivare kommun och plats utifrån det övergripande målet om att bli fler invånare.

Behov och förändrade förutsättningar i organisationen behöver i första hand hanteras genom interna samverkanslösningar alternativt samverkan med andra kommuner. Anpassningsarbetet med budgetåtgärderna har tydligt gett effekt och det har skapat en god grund att arbeta vidare utifrån. Vi behöver också samtidigt fortsatt arbeta för ordning och reda, god service för de vi

är till för och en bra arbetsmiljö som attraktiv arbetsgivare. Parallellt med anpassningsarbetet behöver vi utifrån den nya Utvecklingsplanen som inleddes 2024, arbeta ännu mer aktivt för att stärka vår attraktivitet som kommun, för våra invånare, företagare, medarbetare, besökare - genom marknadsföring och attraktivitetshöjande åtgärder med de resurser som står till förfogande och tillsammans med övriga aktörer på platsen Dals-Ed i form av företag, föreningar och invånare, där det nya arbetssättet inom Dals-Ed & Co blir ett viktigt verktyg. Med utgångspunkt från den försämrade befolkningsprognosen och demografin är detta en överlevnadsfråga.

Dals-Eds kommun befinner sig, liksom övriga kommunsverige, mitt i en utmanande situation avseende kompetensförsörjning. Det är av stor vikt att den kompetens som finns idag och i framtiden används i större omfattning i en arbetsmiljö som skapar förutsättningar för goda arbetsprestationer. Förmågan att ha rätt arbetsgivarpolitik under hela medarbetarlivscykeln. Att kunna attrahera, rekrytera, behålla och utveckla chefer och medarbetare och samtidigt skapa nya vägar till kompetensförsörjning är avgörande för att vi ska nå goda verksamhetsresultat och kommer att vara en stor del av det vardagliga arbetet idag och i framtiden. Trots framtida utmaningar ser vi att förutsättningarna för Dals-Eds kommun som organisation framgent är goda. Vi har ett starkt medarbetarengagemang, där både ledare och medarbetare tillsammans skapar värde, varje dag, för de vi finns för. Att vår organisation genomsyras av engagemang, meningsfullhet, ett gott arbetsklimat och stolthet av att arbeta i Dals-Eds kommun påverkar också upplevelsen att vi är attraktiva som arbetsgivare. Glädjande är också att handlingsplanen för heltidsresan, som gått från ett projekt till att nu vara integrerat i verksamheterna och en del i bemanningsplaneringen, gett resultat genom att andelen heltidsanställda stadigt har ökat. Detta har uppnåtts genom att vi har anpassat organisationen till fler heltidsanställningar. Målsättningen är 85% till 2030. Tillsammans ska vi fortsätta att arbeta för ett hållbart arbetsliv, fortsätta utveckla medarbetarskapet och engagerade ledare och ännu bättre verksamhet för våra kommuninvånare.

2 FINANSIELLA RAPPORTER

2.1 DRIFTREDOVISNING

Tabellen innehåller en redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som fastställts för den löpande verksamheten.

Belopp i tkr	**Utfall 202508**			**Prognos helår**	**Budget helår**	**Budgetavvikelse**
	Kostnad	Intäkt	Netto	2025	Netto 2025	helår
Skatter och statsbidrag						
Skatteintäkter	0	161 346	161 346	242 019	241 550	469
Definitiv slutavräkning föregående år	-173	0	-173	-171	0	-171
Preliminär slutavräkning innevarande år	-961	0	-961	-961	1 125	-2 086
Inkomstutjämningsbidrag/-avgift	0	58 088	58 088	87 132	86 526	606
Regleringsavgift/bidrag	0	8 106	8 106	12 159	11 982	177
Kostnadsutjämningsavgift/-bidrag	0	18 156	18 156	27 234	27 224	10
LSS-utjämning	0	17 078	17 078	25 617	25 215	402
Kommunal fastighetsavgift	0	10 813	10 813	16 220	16 033	187
Summa skatter och statsbidrag	**-1 134**	**273 587**	**272 453**	**409 249**	**409 655**	**-406**
Nämnd						
Kommunfullmäktige	**-409**	**0**	**-409**	**-852**	**-852**	**0**
- varav kommunfullmäktige	-31	0	-31	-133	-133	0
- varav revision	-378	0	-378	-719	-719	0
Valnämnden	**-71**	**0**	**-71**	**74**	**-6**	**80**
Kommunstyrelsen	**-115 771**	**61 597**	**-54 174**	**-89 395**	**-100 020**	**10 625**
- varav stöd, service- och styrfunktioner	-26 840	3 426	-23 414	-37 147	-39 542	2 395
- varav plan- och byggenhet	-1 363	314	-1 049	-1 725	-1 945	220
- varav överförmyndare	-923		-923	-1 200	-1 200	0
- varav politisk verksamhet	-2 290	258	-2 032	-3 342	-4 235	893
- varav renhållningsverksamhet	-5 306	5 306	0	0	0	0
- varav VA-verksamhet	-7 389	7 389	0	0	0	0
- varav gator och vägar	-3 082	52	-3 030	-4 967	-5 267	300

Belopp i tkr	Utfall 202508			Prognos helår	Budget helår	Budgetavvikelse
- varav fastighetsverksamhet	-26 828	28 697	1 869	332	-1 228	1 560
- varav städverksamhet	-5 895	1 379	-4 516	-6 660	-6 860	200
- varav kostverksamhet	-12 152	4 804	-7 348	-12 131	-13 431	1 300
- varav arbetsmarknads- och integrationsverksamhet	-7 375	6 344	-1 030	-2 584	-5 141	2 557
- varav räddningstjänst	-6 215	983	-5 232	-7 873	-7 973	100
- varav bostadsanpassning	-140	0	-140	-493	-643	150
- varav övrig verksamhet	-9 972	2 644	-7 328	-11 605	-12 555	950
Barn- och utbildningsnämnden	**-144 739**	**56 896**	**-87 843**	**-132 020**	**-129 970**	**-2 050**
- varav barnomsorg	-18 059	3 997	-14 062	-21 004	-20 754	-250
- varav grundskola	-52 390	6 537	-45 853	-69 274	-67 724	-1 550
- varav särskola	-3 667	0	-3 667	-5 731	-5 431	-300
- varav Utsikten	-43 461	43 461	0	0	0	0
-varav gymnasieskola	-17 865	645	-17 220	-25 809	-26 109	300
- varav vuxenutbildning m.m.	-2 546	486	-2 060	-2 884	-2 884	0
- varav kultur o fritid	-2 667	833	-1 834	-2 874	-2 874	0
- varav nämnd	-562	0	-562	-865	-865	0
- varav administration	-3 522	937	-2 585	-3 579	-3 329	-250
Socialnämnden	**-132 701**	**20 823**	**-111 878**	**-169 442**	**-159 780**	**-9 662**
- varav IFO	-18 869	2 129	-16 740	-26 550	-22 404	-4 146
- varav LSS	-34 949	6 699	-28 250	-42 871	-41 663	-1 208
- varav äldreomsorg	-37 526	6 414	-31 112	-46 461	-42 847	-3 614
- varav hemtjänst	-20 420	2 299	-18 121	-26 850	-25 325	-1 525
- varav hemsjukvård/rehab	-16 483	2 441	-14 042	-20 910	-19 797	-1 113
- varav övrig verksamhet, inkl politisk verksamhet	-4 454	841	-3 613	-5 800	-7 744	1 944
Summa nämnder	**-393 691**	**139 316**	**-254 375**	**-391 635**	**-390 628**	**-1 007**
Finansverksamhet						
- Arbetsgivaravgifter	-50 644		-50 644	-81 500	-82 505	1 005
- Arbetsgivaravgifter löneökning			0	-2 308	-2 663	355
- Avtalsförsäkringar	-492		-492	-514	-514	0
- Pensionskostnader	-23 179		-23 179	-34 983	-35 792	809

Belopp i tkr	Utfall 202508			Prognos helår	Budget helår	Budgetavvikelse
- Personalomkostnadspåslag (PO)		71 924	71 924	108 111	108 110	1
- Personalbilar		32	32	0	0	0
- Löneväxling pension		31	31	0	0	0
- Borgensavgift Edshus AB		390	390	600	600	0
- Central löneökningspott			0	-5 574	-6 433	859
- Förändring semesterlöneskuld hela kommunen		8 103	8 103	0		0
- Förändring timlöneskuld och kompskuld hela kommunen	-301		-301	-442	-442	0
- Intern ränta		5 465	5 465	8 583	8 626	-43
- Effekt av finansiella leasing	-913		-913	-1 370	-1 370	0
- Ej utfördelade medel utökade behov			0	0	-2 400	2 400
- Övriga finansiella intäkter		940	940	1 160	386	774
- Finansiella kostnader	-1 326		-1 326	-1 940	-3 500	1 560
- Bidrag projekt nya Tavlan			0	-3 000	0	-3 000
- Övriga intäkter och kostnader	-29	318	289	30		30
						0
Summa finansverksamhet	-76 884	87 201	10 317	-13 147	-17 897	4 750
Periodens resultat	**-471 708**	**500 104**	**28 396**	**4 467**	**1 130**	**3 337**

2.2 INVESTERINGSREDOVISNING

Tabellen gör det möjligt för fullmäktige att jämföra beslutade/beräknade totala utgifter och anslag med utfall.

INVESTERINGSREDOVISNING 2025					
Belopp i tkr	**Budget 2025 överfört från 2024**	**Budget 2025 enl KF-budget**	**Budget 2025**	**Prognos 2025**	**Avvikelse total projekt**
Skattefinansierat	**6 610,0**	**15 400,0**	**22 010,0**	**15 612,8**	**6 889,4**
- därav Kommunstyrelseförvaltning inventarier hela kommunen (ekonomichef)	1 065,0	2 200,0	3 265,0	3 057,1	279,1
- därav Kommunstyrelsen (KS-ordf objektsreserv)	0,0	400,0	400,0	400,0	0,0
- därav Kommunstyrelseförvaltning (IT)	100,0	1 900,0	2 000,0	290,0	1 910,0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (fastighete investeringar)	640,0	4 900,0	5 540,0	5 546,0	164,0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (räddningstjänst)	3 255,0	500,0	3 755,0	570,0	3 185,0
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (kost och städ)	0,0	200,0	200,0	203,5	-3,5
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (gata/väg/park)	561,0	2 400,0	2 961,0	2 801,6	159,4
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (förråd)	800,0	1 900,0	2 700,0	2 055,6	644,4
- därav Samhällsbyggnadsförvaltning (objektsreserv)	189,0	1 000,0	1 189,0	689,0	551,0
Taxefinansierat	**9 576,0**	**9 200,0**	**18 776,0**	**7 342,8**	**515,8**
- därav Vatten- och avloppsverksamhet	9 576,0	9 000,0	18 576,0	7 342,8	315,8
- därav Renhållningsverksamhet	0,0	200,0	200,0	0,0	200,0
Exploateringsverksamhet	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Anslutningsavgifter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totalt	**16 186,0**	**24 600,0**	**40 786,0**	**22 955,7**	**7 405,2**

Tabellen nedan visar ackumulerat och året investeringar

Belopp i tkr		2 025						
Projekt	**Ing.ack.utfall**	**Utfall 202508**	**Ack utfall 202508**	**Prognos 2025**	**Budget 2025**	**Budget totalt projekt**	**Prognos totalt**	**Avvikelse totalt projekt**
FVM implementering 2020-2023	-32,5	0,0	-32,5	0	0,0	36,0	-32,5	71,3
Årets övriga investeringar	0,0	1 500,0	1 500	3 057,1	3 265,0	3 265,0	3 054,4	207,8
Total inventarier hela kommun	**-32,5**	**1 500,0**	**1 467,6**	**3 057,1**	**3 265,0**	**3 301,0**	**3 021,9**	**279,1**
Årets övriga investeringar	0,0	0,0	0,0	400,0	400,0	400,0	400,0	0,0
Total Ks objektreserver	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**400,0**	**400,0**	**400,0**	**400,0**	**0,0**
It design 2,2	118,9	0,0	118,9	120,0	100,0	300,0	120,0	180,0
Årets investeringar	0,0	166,9	166,9	170,0	1 900,0	1 900,0	170,0	1 730,0
Total IT investeringar	**118,9**	**166,9**	**285,8**	**290,0**	**2 000,0**	**2 200,0**	**290,0**	**1 910,0**
Sprinklersystem Timmergården	472,2	0,0	472.2	500,0	100,0	573,0	600,0	-27,0
Ny fasad och fönster AME/Westberga	671,6	431,1	1 102,7	1 102,7	220,0	892,0	1 102,7	-210,7
Utrymningsväg utvecklingscenter	67,2	0,0	67.2	100,0	0,0	60,0	100,0	-40,0
Cliq-triton låssystem (Centrumhuset)	35,9	-35,9	0,0	0,0	0,0	60,0	0,0	60,0
Årets investeringar	0,0	932,5	932,5	3 843,3	5 220,0	5 220,0	4 838,3	381,7
Total Fastighetsinvesteringar	**1 247,0**	**1 327,7**	**2 574,6**	**5 546,0**	**5 540,0**	**6 805,0**	**6 641,0**	**164,0**
Objektsreserv Räddningstjänst	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**250,0**	**3 435,0**	**3 435,0**	**250,0**	**3 185,0**
Årets investeringar	0,0	320,0	320,0	320,0	320,0	320,0	320,0	0,0
Total räddningstjänst	**0,0**	**320,0**	**320,0**	**570,0**	**3 755,0**	**3 755,0**	**570,0**	**3 185,0**
Årets investeringar	0,0	1 585,4	1 585,4	5 749,7	7 050,0	7 101,0	5 749,7	1 351,3
Total Samhällsbygnadsförvaltning (gata/väg, Kommunförråd/kost och städ)	**0,0**	**1 585,4**	**1 585,4**	**5 749,7**	**7 050,0**	**7 101,0**	**5 749,7**	**1 351,3**

Belopp i tkr		2 025						
Skal-skydd reningsverket	139	129,9	268,9	268,9	361,0	500,0	268,9	231,1
Container till förvaring VA	64,0	0,0	64,0	386,0	386,0	450,0	386,0	64,0
Förnyelse vattenreservoar	233,1	33,8	266,9	233,1	566,0	800,0	266,9	533,1
Delning av luftbassäng	2 917,1	1 618,7	4 535,8	5 000,0	1 500,0	4 497,0	5 000,0	-503,0
Årets övriga investeringar	0,0	738,9	738,9	1 454,8	15 763,0	9 506,0	16 042,5	-9,4
Total Vatten verksamhet	**3 353,1**	**2 521,3**	**5 874,5**	**7 342,8**	**18 576,0**	**16 033,0**	**21 964,2**	**315,8**
Årets investeringar	0,0	0,0	0,0	0,0	200,0	200,0	0,0	200,0
Total Renhållningsverksamhet	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**200,0**	**200,0**	**0,0**	**200,0**
Total Exploateringsverksamhet	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Summa kommunen	**4 686,5**	**7 421,4**	**12 107,9**	**22 955,7**	**40 786,0**	**46 042,0**	**38 636,8**	**7 405,2**
Varav skattefinansierat	*1 333,4*	*4 900,1*	*6 233,4*	*15 612,9*	*22 010*	*23 562,0*	*16 672,6*	*6 889,4*
Varav taxefinansierat	*3 353,1*	*2 521,3*	*5 874,5*	*7 342,8*	*18 776,0*	*22 480,0*	*21 964,2*	*515,8*
Varav exploatering	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*

Kommentarer till investeringsverksamheten:

För utfall 202508 avsåg cirka 34 procent av kommunens investeringar avsåg investeringar i VA-verksamhet och renhållningsverksamhet medan 18 procent avsåg fastighetsinvesteringar. Vidare avsåg 26 procent till räddningstjänst, gata och väg samt förråd och 2 procent av investeringar avsåg IT och 20 procent avsåg inventarier för hela kommunen.

2.3 RESULTATRÄKNING

(mkr)	Utfall 202508	Utfall 202408	Budget helår 2025	Prognos helår 2025
Verksamhetens intäkter	104,3	104,1	152,7	161,9
Verksamhetens kostnader	-332,7	-340,8	-533,9	-542,3
Avskrivningar	-13,6	-13,8	-21,7	-21,2
Verksamhetens nettokostnader	**-242**	**-250,5**	**-402,9**	**-401,6**
Skatteintäkter	160,2	157,7	242,7	240,9
Generella statsbidrag och utjämning	112,3	106,8	167,0	168,4
Verksamhetens resultat	**30,5**	**14,0**	**6,8**	**7,7**
Finansiella intäkter	1,3	1,9	0,9	1,7
Finansiella kostnader	-3,4	-4,0	-6,6	-5,0
Resultat efter finansiella poster	**28,4**	**11,9**	**1,1**	**4,4**
Extraordinära poster	0,0	0,0	0,0	0,0
PERIODENS RESULTAT (förändr.eget kapital)	**28,4**	**11,9**	**1,1**	**4,4**

Från och med 2024 tillämpar kommunen RKR rekommendation för klassificering av operationell respektive finansiell leasing.

2.4 BALANSRÄKNING

(mkr)	Utfall 202508	Utfall 202408	Utfall helår 2024	Prognos helår 2024
TILLGÅNGAR				
Anläggningstillgångar				
Immateriella anläggningstillgångar	3,9	2,7	4,2	4,2
Materiella anläggningstillgångar				
- Mark, byggnader och tekniska anläggningar	323,5	329,7	396,4	335,1
- Finansiell leasing	67,5	70,7	69,6	66,4
- Maskiner och inventarier	20,4	21,0	20,9	17,5
Finansiella anläggningstillgångar	22,2	22,2	22,2	22,2
Summa anläggningstillgångar	**437,5**	**446,3**	**443,7**	**445,4**
Omsättningstillgångar				
Förråd mm	2,9	3,1	3,1	3,1
Fordringar	57,1	53,5	43,1	43,1
Likvida medel	19,5	16,0	32,4	13,3
Summa omsättningstillgångar	**79,5**	**72,6**	**78,6**	**59,5**
SUMMA TILLGÅNGAR	**517,0**	**518,9**	**522,3**	**504,9**
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER				
Eget kapital				
Årets resultat	28,4	11,9	-0,6	4,4
Justering av eget kapital	0,0	-14,0	-14,0	0,0
Resultatutjämningsreserv	61,5	62,1	61,4	61,5
Resultatreserv	0,0	0,0	0,0	0,5
Övrigt eget kapital	138,9	152,9	215,0	138,3
Summa eget kapital	**228,8**	**212,9**	**200,4**	**204,7**
Avsättningar				
Avsättningar för pensioner och liknade förpliktelser	11,9	12,4	12,2	11,9
Skulder				
Långfristiga skulder	182,6	200,9	208,3	186,8
Kortfristiga skulder	93,7	92,7	101,5	101,5
Summa avsättningar och skulder	**276,3**	**306,0**	**309,8**	**300,2**
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	**517,0**	**518,9**	**522,3**	**504,9**

PANTER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER				
Panter och därmed jämförliga säkerheter				
Ansvarsförbindelser				
Pensionsförpliktelser som inte tagits upp bland skulder och avsättningar	90,5	92,7	91,9	89,0

2.5 REDOVISNINGSPRINCIPER

I delårsrapporten har samma redovisningsprinciper och beräkningsmetoder använts som i senaste årsredovisningen.

Generella statsbidrag som erhållits under perioden har intäktsredovisats.

Under perioden finns ej effekter av ändrade uppskattningar och bedömningar som har redovisats under tidigare räkenskapsår.

Säsongsvariationer och cykliska effekter

Verksamhetens kostnader och resultatet påverkas positivt av semesterlöneskuldsförändring inklusive PO i delårsbokslutet med 11,3 mkr. Ny skuld byggs upp under hösten och till årsredovisningen förväntas ingen resultateffekt enligt prognos.

Vissa kostnader och intäkter har ojämna effekter under året som t.ex. interkommunal ersättning. Uppvärmning och snöröjning är andra poster som fördelas ojämnt under året.

Extraordinära och jämförelsestörande poster

Intäkter eller kostnader i annan verksamhet än kommunens normala verksamhet redovisas som extraordinära poster. Enligt RKR R11 ska en post ska klassificeras som extraordinär om; händelsen eller transaktionen som ger upphov till posten saknar ett tydligt samband med kommunens normala verksamhet; händelsen eller transaktionen är av sådan typ att den inte kan förväntas inträffa ofta eller regelbundet, och; posten uppgår till ett väsentligt belopp. I förekommande fall redovisas i not belopp för varje enskild extraordinär intäkt eller kostnad, samt vad posten avser. Inga extraordinära poster finns under perioden.

Jämförelsestörande poster är resultat av händelser eller transaktioner som inte är extraordinära, men som är viktiga att uppmärksamma vid jämförelser med andra perioder. Som jämförelsestörande poster redovisas alltid kommunens realisationsvinster vid fastighetsförsäljningar samt kostnader och intäkter för tomtförsäljning i samband med markexploatering.
Jämförelsestörande poster i form av försäljning av anläggningstillgångar och exploateringsfastigheter finns under perioden och ingår i verksamhetens intäkter med 0,5 mkr och i verksamhetens kostnader med 0,3 mkr.

Dals-Eds kommun

Verksamhetsberättelse tertial 2, 2025

Kommunstyrelsen

Innehållsförteckning

1 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE 3

2 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAGET 7

2.1 SAMMANFATTNING GRUNDUPPDRAG 7

2.2 UPPFÖLJNING AV KRITISKA KVALITETSFAKTORER 8

2.2.1 Kundnytta 8

2.2.2 Medarbetarnytta 9

2.2.3 Ekonominytta 9

3 UPPFÖLJNING UTVECKLINGSMÅL 11

3.1 Utvecklingsområde: Utvecklad kommunikation och marknadsföring 11

3.1.1 Utvecklingsmål: Involvera och skapa delaktighet bland kommunens invånare, föreningar och företag i platsens attraktivitet och lokala utveckling. 11

3.2 Utvecklingsområde: Hälsofrämjande arbetsmiljöarbete 11

3.2.1 Utvecklingsmål: Friskare arbetsplatser och engagerade medarbetare 11

3.3 Utvecklingsområde: Effektivisering 11

3.3.1 Utvecklingsmål: Bromsa nettokostnadsutvecklingen genom hållbara effektiviseringsåtgärder 11

3.4 Utvecklingsområde: Investeringsprocessen 12

3.5 Utvecklingsområde: Marknadsföring av lediga tomter & ledig mark 12

3.6 Utvecklingsmål: Följsamhet i investeringsprocessen 12

3.7 Utvecklingsmål: Attraktivitetshöjande åtgärder 12

4 UPPFÖLJNING EKONOMISKT UTFALL 13

4.1 Driftredovisning 13

4.2 Investeringsredovisning 15

5 Sammanfattande analys 18

1 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE

Förutsättningarna för kommunens drift och utveckling har under året fortsatt präglats av ett osäkert omvärlds- och säkerhetspolitiskt läge. Ingången i 2025 har utöver de ordinarie grunduppdragen, inneburit fokus på att för förvaltningen komma tillrätta i den nya gemensamma organisationen för kommunstyrelsen med endast en förvaltning. Utöver den formella förändringen har ansvar och arbetsuppgifter fördelats om vilket tar lite tid att sätta och få en tydlighet och trygghet i. Syftet har varit att skapa en effektivare administration och frigöra resurs för det operativa och värdeskapande arbetet för de vi är till för. I förvaltningen behöver vi följa effekterna av organisationsförändringen under året. Verksamhetsberättelsen tar upp de viktigaste händelserna som har påverkat kommunstyrelseförvaltningens verksamheter under den aktuella perioden.

Kanslienheten

Omvärldsläget påverkar fortsatt inflödet på ärenden inom plan och bygg. Ny lagstiftning inom plan- och bygg förväntas också påverka ansökningar framåt. Troligen kommer ansökningsärenden bli färre och rådgivningen större.

Omorganisationen från och med 1 januari 2025 har för kanslienheten inneburit att enheten omfattar fler verksamhetsområden. Stort fokus under året har därför varit på att hitta organisationen för det samt för att säkerställa att nya ansvarsområden, såsom exempelvis kommunala evenemang, har genomförts.

Samhällsbyggnad och arbetsmarknad

Arbetslösheten i Västra Götalands län har under början av 2025 ökat något, en tendens som vi inte ser i Dals-Ed, där arbetslösheten fortsatt är låg, under första halvåret 2025 ligger den på samma nivå eller något lägre än samma period 2024. Vi ser dock en viss ökning av andelen ungdomar, något vi behöver bevaka och följa upp.

Samverkan med socialkontoret har fortsatt, inte minst utifrån att den nya socialtjänstlagen träder i kraft under 2025, vilket delvis innebär förändrade möjligheter men också delvis förändrade förväntningar på arbetsmarknadsenheten som part för utförande av olika insatser.

Enheten samhällsbyggnad har sedan 1 januari ett strategiskt samordningsansvar för kommunens fastigheter, skogar, tätortsnära skogsområden samt parker, lekplatser, badplatser och vandringsleder. Inom ramen för detta uppdrag pågår en revidering av kommunens lokalförsörjningsplan samt översyn av internhyresavtal och gränsdragsningslistor.

Planerade investeringsprojekt löper på, både avseende för året nya projekt, men också slutförande av sedan tidigare påbörjade eller framskjutna projekt. Det görs också en översyn av strategiska dokument samt dokument för stöd kring löpande fastighetsfrågor och underhållsplanering.

En ny medarbetare har rekryterats och kommer utifrån befattningen som trädgårdsmästare i sitt uppdrag fokusera på den yttre skötsel och utveckla parker, promenadstråk och lekparker. Här finns förbättringspotential, framförallt avseende planering, skötsel av buskar, planteringar och nyetableringar.

Teknik och service

- Robotklippare har upphandlats till Utsikten, Fågelvägen, Stallbacken, Haga Förskola, Gamla Real & Snörrumsskolan.
- Ny lekutrustning har monterats på Smevallen.
- Skottsjön badplats har upprustats.
- Taket över omklädningsrum och hemkunskap på Hagaskolan har ny papp och tegel.
- Panel har bytts på Eds Atlet gavelvägg.
- På Westberga har fönster bytts och plåt bytts på långvägg mot Timmertjärn.
- Periodisk besiktning på Onsön ÅVC har utförts med bra resultat.
- Förberedelser för inköp av ny Wille (hjullastare) pågår inför 2026.
- Textilinsamling har införts på Onsön ÅVC från och med 1/1 -25.
- Vi har bl.a. stöttat följande evenemang: Marknad, Eds Countryfest, Burning Van, Tältmöte, Skridskodisco.
- Personal (Sofia) har gått utbildning för att kunna stötta äldrevården med besiktningar av deras utrustning.

VA-enheten

Ombyggnadsarbetet fortsätter på Brattesta reningsverket. Biobassängen är ombyggd och vi fortsätter med styrningssystemet. Styrningsarbetet pågick under hösten 2024 fram till vintern 2025. Omställningen av anox-bassängen pågår för fullt, en slam omrörare och syremättaren har redan installerats, arbetet fortsätter under vinter 2025. Gällande nya tillståndet för Brattesta ARV har utredningen om nya utloppsledningen påbörjats.

Arbetet för ökad redundans för det befintliga dricksvattensystemet har påbörjats. Syfte är att skapa redundans i inmatnings system för att säkra dricksvattenförsörjningen för samhället.

HR-enheten

Enligt SKR:s omvärldsanalys beskrivs fem övergripande spänningsfält och åtta trender som påverkar det kommunala och regionala uppdraget fram mot år 2035. Där benämns demografi och teknisk utveckling som två av de övergripande fem spänningsfälten. Gällande demografi så ökar antalet äldre i snabbare takt än den arbetsföra delen av befolkningen vilket påverka kompetensförsörjningen. Vi behöver bli ännu bättre på att ta tillvara på den kompetens som finns, fortsätta arbeta med att stärka arbetsmiljön och ge fler möjligheter att jobba heltid. Därtill utforma nya arbetssätt med hjälp av digitalisering och automatiserade processer. Med färre barn och fler äldre behöver det också ske en omställning från skola till äldreomsorg. Det handlar framför allt om att personer som idag jobbar inom förskola och skola skulle behöva ställa om till yrken inom kommunens äldreomsorg.

För att möta framtida kompetensförsörjningsutmaningar har Kommunstyrelsen 20240619 antagit en plan för kommunövergripande strategisk kompetensförsörjning utifrån SKR´s nio delstrategier för kompetensförsörjning samt utformat aktiviteter utifrån hela medarbetarlivscykeln, vilka innefattar attrahera, rekrytera, utveckla, behålla, och avsluta.

Sedan 2023 har organisationen en egen intern arbetsmiljöutbildning i sex moduler för målgrupp chef och skyddsombud, denna arbetar man vidare med i förvaltningarna. Under våren 2024 implementerades en lärportal för kommunens chefer med digital microlearning inom olika områden för att stärka ledarskapet. Lärportalen innefattar kompetenshöjande insatser inom områden såsom arbetsrätt, ekonomi, ledarskap, rehabilitering och arbetsmiljö. Under 2024 och 2025 har kommunen deltagit i ett ESF finansierat projekt via Fyrbodal, FENIXZ, som tillhandahåller digitala utbildningar till organisationens medarbetare.

Under våren omförhandlades samtliga sex huvudöverenskommelser på central nivå (SKR). Avtalen följer industrin märke för löneökningskostnader på 6,4 procent (fördelat på 2 år) och har fokus på att säkra kompetensförsörjningen i välfärden. Utöver huvudöverenskommelserna förhandlades även Allmänna bestämmelser om med samtliga fackförbund inom kommunsektorn. Löneöversynsprocessen omfattar strukturanalyser, lönekartläggning samt hantering av nya löner i samarbete med fackliga parter utifrån lönesättande chefers genomförda samtal och förslag på ny lön - baserat på individuell prestation och måluppfyllelse.

Fortsatt samverkan gällande område HR och Lön i Dalsland.

Bemanningen

Huvudfokus under perioden har varit operativ hantering av planering samt hantering av vakanser under semesterperioden. Under året har enheten också arbetat med och haft finansiering för ett tilläggsuppdrag gentemot socialförvaltningen i form av stöd i schema och bemanning.

Kost och lokalvård

- Workshop med leverantörer - Vi lärde oss laga mat med ärt och bondböna som huvudingrediens. Vi fick även gå en kryddskola. Ett led i att laga mer klimatsmart mat. Alla kök har använt sig av detta efter kursen. Väldigt kul.

- Fenix kurser (Fyrbodal) för köksledare, kostsamordnare och enhetschef - För att stärka ledarskapet så har man passat på att gå coachande ledarskap, leda i förändring och organisatorisk och social arbetsmiljö mm nu när Fenix erbjöd detta. Lärorika kurser och vi har lärt oss mycket bra verktyg att ha när man jobbar med personal.

- Veckoavstämningar i kök - efter önskemål har enhetschefen haft regelbundna träffar i varje kök och det har gjorts en återkoppling hur man tyckt det har fungerat och om man vill fortsätta med det framöver eller inte.

Man har kommit fram till att man vill ha det mer sällan i höst.

- Körning z-vatten LSS **-** Vi har fått hjälp med körning av z-vatten under våren. Detta känns bra och det har blivit bra beställningsrutiner.

- Måltidspolicy och upphandling - Måltidspolicyn är reviderad och tagen politiskt och livsmedelsupphandlingen är i full gång. Kräver enormt arbete och är tidskrävande.

- Robotdammsugare - Vi har testat 2 st mindre robotdammsugare och ska utvärdera hur mycket det hjälper oss i det dagliga städet.

- Kostdatasystemupphandling klar - Matilda blev vår nygamla leverantör och vi har fått ner priset rejält och jobbar på att lära oss nya/andra funktioner i systemet. Vi kan tex publicera matsedlarna genom matilda och behöver inte köpa skolmatsappen längre så det är en ekonomisk vinst.

- Kock Haga fsk - Vi internrekryterade en kock dit pga pensionsavgång och lade vikten på lite nytänk och påbörja måltidspedagogik igen.

- Lokalvårdssamordnare - Har legat vakant i några år men nu när vi behövde tillsätta en vakant rad med städ på deltid passade vi på att göra den till heltid och ha resterande timmar upp till heltid som samordning för enheten. Intro av nya vikarier, praktiska saker kring daglig drift är prio i det uppdraget. Personen som fick tjänsten va en omplacering och hade de kvalifikationerna vi sökte.

- Poolkock slutar - annons ute men utan resultat tyvärr.

- Lära sig om produkter, lokalvård - Lokalvården var i Mellerud och fick lära sig lite om moppar och andra produkter. Det ger alltid mycket att träffa andra och utbyta erfarenheter så en lyckad fm.

- Utbildning kost för äldre - ett samarbete med kostombud, kök och hemsjukvård. En dietist föreläste om näring för äldre och vilka olika aspekter som påverkar matsituationen.

- Jobbmässa - Vi deltog på en jobbmässa i Ed för att visa oss och se om det finns intresse för vår verksamhet nu och/eller på sikt.

Ekonomienheten

Ekonomienhetens interna arbete har under året påverkats av bemanningsfrågor och rekrytering då en medarbetare valt att byta till annat arbete och en annan medarbetare gått på föräldraledighet. Enheten har därför under året behövt fokusera på grunduppdraget.

Samverkan i Dalsland har haft stor inverkan både för enheten och för kommunen i stort då samverkansfrågorna är högaktuella och kritiska för små kommuners möjlighet att utföra sitt uppdrag. Vad gäller upphandlingssamverkan har ytterligare steg tagits under året för att fördjupa samverkan. Under hösten 2025 tecknas avtal om samverkan i form av inköpscentral mellan de fem Dalslandskommunerna. Syftet är att underlätta arbetet med att genomföra upphandlingar som omfattar flera kommuner. Den samverkan som har varit med Bengtsfors kommun gällande gemensam ekonomichef avslutas under året och kommunerna kommer att ha separata ekonomichefer framöver. Samverkan inom ekonomiområdet fortsätter dock i övriga frågor.

Vad gäller budgetarbete och kommunens övergripande förutsättningar ligger den stora utmaningen i dels befolkningsprognoser som visar på minskande befolkning och dels förändringar i sammansättning av befolkningen med allt färre barn och allt fler äldre.

Räddningstjänsten

Vid årsskiftet i samband med omorganisationen flyttades verksamheten Krisberedskap till Räddningstjänsten. Samtidigt blev tjänsten som säkerhetssamordnare vakant, då befattningshavaren först var tjänstledig och sedan sade upp sin anställning. Ny säkerhetssamordnare har rekryterats, och tillträdde i augusti.

Kommunens räddningschef har under perioden genomgått utbildning för säkerhetsskyddschefer hos Försvarshögskolan och utsetts till kommunens säkerhetsskyddschef.

Räddningstjänstens verksamhet har i vanlig ordning bedrivits med övningar, utbildningar och räddningsuppdrag av olika slag.

I tillägg till ordinarie övningsprogram utbildas nu räddningstjänstens personal i "Krigets kontext", en grundläggande teoretisk utbildning som kommer att följas av praktiska övningar i tillkommande arbetsuppgifter under höjd beredskap och krig, allt på uppdrag av och bekostat av MSB.

IT-verksamheten

Fokus bland annat på nytt back-upsystem, byte av brandväggar, uppdatering av behörighetssystem ARX, möta och samordna behov inom Digitaliseringsrådet. I övrigt har det varit fokus på organisations- och personalfrågor under året genom att det inom Dalsland analyserats förutsättningarna kring ökad samverkan inom IT-fabriken. Bland annat har en konsultledd studie pekat på möjligheterna och utmaningarna kring detta och som inneburit att Bengtsfors, Färgelanda och Åmål gått samman i en gemensam IT-enhet med säte i Åmål. Kommunstyrelsen har under perioden beslutat att IT-verksamheten ska fortsatt organiseras i egen organisation i Dals-Eds kommun men att vi är öppna för fortsatt samarbete. Vid samma beslut i kommunstyrelsen uppdrogs åt IT-enheten att upphandla nytt digitalt kontorsstöd, just bland annat med anledning av behovet av att kunna samarbeta med andra kommuner.

2 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAGET

2.1 SAMMANFATTNING GRUNDUPPDRAG

Sedan hösten 2023 har organisationsöversynen pågått som en del i budgetanpassningarna och under våren 2024 har beslut fattats i kommunfullmäktige och kommunstyrelsen som utgör inriktningar och utgångspunkter. Översiktligt innebär dessa beslut dels att huvudansvaret för fritid och kultur flyttas från FOKUS-nämnden till kommunstyrelsen och sorterar under kanslienheten och minska kommunstyrelsen från två förvaltningar till en förvaltning. Dessa beslut gäller från och med 2025 vilket innebär att föreliggande verksamhetsplan för 2025 avser kommunstyrelsens förvaltning och således budgetmässiga förutsättningar och verksamhetsinriktning för båda de tidigare kommunlednings- och samhällsbyggnadsförvaltningen.

Förvaltningens grunduppdrag utgår från kommunstyrelsens reglemente. Vi ska erbjuda kompetenta lednings-, stöd och servicetjänster till hela kommunorganisationen men också till alla kommuninvånare och besökare.

Syftet är att skapa så bra förutsättningar som möjligt för
- att kommunen ska vara en bra plats att bo, leva och verka på
- en långsiktigt hållbar ekonomi och verksamhet och en hälsofrämjande arbetsmiljö

Vi ska

Förvaltningen som helhet har en stödjande och samordnande roll för den politiska organisationen, primärt för kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Inom olika delar av våra ansvarsområden har vi uppdrag gentemot hela förvaltningsorganisationen vad gäller styrning och ledning, samt stöd, service och samordning.

Verksamheterna i förvaltningen ska i hög utsträckning trygga viktiga samhällsfunktioner för kommunens invånare och besökare och ansvara för att genomföra det mesta av kommunens beslutade investeringar.

Förvaltningen levererar kost och lokalvård till kommunens verksamheter samt delvis till Edshus AB. Ansvarar för fastighetsunderhåll, intern uthyrning av verksamhetslokaler, extern uthyrning av lokaler samt bostadsanpassningar.

Förvaltningen ansvarar vidare för kommunens tekniska förvaltning såsom gator, väghållning, parker, badplatser, idrottsanläggningar, VA, renhållning samt trafikförordningar.

Sköter och förvaltar kommunens skogar och tätortsnära grönytor. Ansvarar för markreserv och exploatering av mark för boende, industri och handel. Förvaltningen bedriver också räddningstjänst och ansvarar för arbetsmarknadsinsatser, sysselsättningsskapande åtgärder, integrationsinsatser samt bemanning via bemanningsteamet.

Åt/till/för

Förvaltningen ska genom sina verksamheter trygga viktiga samhällsfunktioner för kommunens övriga verksamheter, invånare och besökare.

Förvaltningen ska också serva näringsidkare som har behov av mark för byggnation eller hyra ut lokaler för företag att bedriva verksamhet i.

För att/så att

Förvaltningen ska skapa goda förutsättningar för den dagliga driften och den långsiktiga förvaltningen inom sina respektive verksamhetsområden. Vi ska arbeta för att skapa ett Dals-Ed som är attraktivt att verka och bo i, med goda förutsättningar för invånarnas, föreningslivets och näringslivets utveckling.

2. Statliga och kommunala uppdrag/styrdokument

Kommunallag

Miljöbalk

Allmänna bestämmelser för användande av Dals-Eds kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning

VA-plan Dals-Eds kommun

Renhållningsföreskrifter för Dalslandskommunerna Mellerud Färgelanda Bengtsfors Dals-Ed

Skollag

Livsmedelslag

Nordiska näringsrekommendationer

Livsmedel- och måltidspolicy

Folkhälsomyndighetens allmänna råd och riktlinjer om städning

Lag om arbetslöshetsnämnd.

Lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning.

Lag om mottagande av asylsökande m.fl.

Bemanningshandboken

Lag om kommunal bokföring och redovisning

Lag om skydd mot olyckor

Plan- och bygglag

Offentlighets- och sekretesslag

Utvecklingsplan Dals-Eds kommun

3. Målgrupper

Kommunens förvaltningar och verksamheter, men också kommunens alla invånare.

4. Antal medarbetare samt könsfördelning

Förvaltningen har vid denna uppföljning 114 tillsvidareanställda medarbetare. Fördelningen är 62% kvinnor i förvaltningen. Utöver detta finns i förvaltningen ytterligare ca 35 deltidsbrandmän (inklusive brandvärnet i Nössemark) samt även simskolepersonal och kontraktsanställda på biografen.

2.2 UPPFÖLJNING AV KRITISKA KVALITETSFAKTORER

Uppföljning av de kritiska kvalitetsfaktorerna sker i huvudsak på helåret. Mätningar kommer att göras under hösten kring kundnöjdhet och medarbetarengagemang som stöd för uppföljningen på helåret.

2.2.1 Kundnytta

2.2.1.1 Kundnöjdhet - interna kunder

Kommentar

Mätningar kring kundnöjdhet i det interna stödet genomförs under hösten 2025.

2.2.1.2 Våra målgruppers förtroende och uppskattning för vårt arbete

Kommentar

Mätningar kring kundnöjdhet i det interna stödet genomförs under hösten 2025. Medborgarundersökningen genomförs enligt planeringen nästa gång hösten 2026.

2.2.1.3 Kundnöjdhet - externa kunder

Kommentar

Mätningar genomförs löpande under året och redovisas samlat i verksamhetsberättelsen på årsbasis.

Medarbetarnytta

2.2.1.4 Motivation

Kommentar

Medarbetarundersökning genomförs under hösten 2025, uppföljning sker i verksamhetsberättelse på årsbasis.

2.2.1.5 Ledarskap

Kommentar

Medarbetarundersökning genomförs under hösten 2025, uppföljning sker i verksamhetsberättelse på årsbasis.

2.2.1.6 Styrning

Kommentar

Medarbetarundersökning genomförs under hösten 2025, uppföljning sker i verksamhetsberättelse på årsbasis.

2.2.2 Ekonominytta

2.2.2.1 Ekonomistyrningskompetens

Ekonomistyrningskompetens

Kommentar

Bedömning görs om att förvaltningens chefer och controller har var för sig och tillsammans den kompetens som krävs och förväntas, för en god kontroll över ekonomiskt läge och utveckling. Ekonomienheten värderar även behov av utbildningsinsatser löpande.

2.2.2.2 Effektiv organisation, värdeskapande processer och arbetssätt

Effektiv organisation, värdeskapande processer och arbetssätt

Kommentar

Enheterna har arbetat i varierande grad med processutveckling, annars är fokus mycket på att anpassa verksamheterna till nya budgetförutsättningarna och den nya organisationen inom förvaltningen från och med årsskiftet. Organisationsöversynen tillsammans med budgetanpassningar 2023-2024 gav oss en tydligare bild över resurser och hur verksamheterna ska organiseras framöver.

Vi utgår nu från att när vi effektiviserat administrativa processer och har fokus på att fortsätta genomföra åtgärder i den andan, att vi också blir effektivare i att utföra våra respektive grunduppdrag i enheterna. Det finns naturligtvis ständiga förbättringar att åstadkomma och att hålla i riktningen men bedömning görs ändå att vi uppfyller detta under perioden.

2.2.2.3 Budgetföljsamhet

Budgetföljsamhet

Kommentar

Förvaltningen har haft en god budgetföljsamhet under perioden och redovisar ett prognostiserat positivt resultat inom i stort sett samtliga verksamhetsansvar. Verksamheterna i vår förvaltning och hela organisationen har också givet politiska beslut, överlag fortsatt varit allmänt återhållsamma då vi nu efter ett par år med svaga resultat, budgeterar för att upprätthålla de finansiella målen och nå ett positivt resultat för året.

Trots att förvaltningens budgetram minskat med 3 mkr redan inför 2024 så fortsätter förvaltningen att leverera ett prognostiserat starkt positivt resultat. Förklaringarna består av flera faktorer, inte minst det som beskrivs ovan om allmän återhållsamhet, men även uppskjutna investeringsprojekt, personalvakanser och ett stort fokus på att effektivisera och prioritera bland det som är absolut viktigast för att klara våra grunduppdrag.

3 UPPFÖLJNING UTVECKLINGSMÅL

3.1 Utvecklingsområde: Utvecklad kommunikation och marknadsföring

Utveckla kommunikationsformer för att stärka målgruppernas förtroende.

3.1.1 Utvecklingsmål: Involvera och skapa delaktighet bland kommunens invånare, föreningar och företag i platsens attraktivitet och lokala utveckling.

Inom ramen för Utvecklingsplanen för mandatperioden finns ett mål på kommunnivå som handlar om att befolkningen ska öka och vara 5000 invånare år 2035. Kopplat till målet finns strategier; Marknadsföring och Attraktivitetshöjande åtgärder. Inom vår förvaltning arbetar vi med båda strategierna men detta mål är kopplat främst till vårt fokus med att arbeta utvecklande med vår kommunikation och marknadsföring för att nå målet.

Kommentar

Dals-Ed och co har startats upp och hittills bidragit främst till att möjliggöra evenemang, men platsutvecklingsprojekt finns planerade för hösten. Närmare bedömning om måluppfyllelse genomförs på helåret.

3.2 Utvecklingsområde: Hälsofrämjande arbetsmiljöarbete

3.2.1 Utvecklingsmål: Friskare arbetsplatser och engagerade medarbetare

Höga krav i kombination med begränsade resurser är en bidragande orsak till kommunens relativt höga sjukfrånvaro. Sveriges kommuner och regioner (SKR) har samlats kring en avsiktsförklaring för att med gemensamma ansträngningar vända utvecklingen så att kommunerna inte bara levererar den verksamhet som utgör kärnan i vår välfärd, utan också ger hållbar hälsa för dem som ska utföra arbetet. Detta förutsätter att vi även på den lokala nivån agerar i enlighet med avsiktsförklaringen.

Kommentar om målet

Flera faktorer påverkar arbetsmiljö och engagemang på arbetsplatsen och hur det ska utvärderas. I samband med helårsbokslutet genomförs en samlad bedömning kring arbetet och åtgärder för att förstärka det systematiska arbetsmiljöarbetet.

3.3 Utvecklingsområde: Effektivisering

3.3.1 Utvecklingsmål: Bromsa nettokostnadsutvecklingen genom hållbara effektiviseringsåtgärder

Tid är pengar och varje krona ska vara till nytta. Det är vår skyldighet att tillse att alla verksamheter, processer, inköp, arbetssätt och rutiner är effektiva och värdeskapande. Vi behöver hålla i den grundnivå inom administrationen i vår förvaltning som etablerats i samband med budgetanpassningarna 2023-2024 och där vi sänkt kostnadsläget men samtidigt analysera och bevaka så att vi inte förlorar i kundnöjdhet och utvecklingskraft framåt.

Kommentar om målet

Enheterna har genomfört flera planerade aktiviteter och åtgärder, som syftar till högre effektivitet och/eller lägre kostnader. Det handlar främst om att omfördela och prioritera bland arbetsuppgifterna utifrån kärnan i grunduppdraget som respektive enhet har samt att minska kostnaderna, företrädesvis personalkostnader, som står för den största andelen. Det senare sker varaktigt genom naturlig avgång samt tillfälligt genom återhållsamhet och anpassning vid t ex längre sjukfrånvaro. Detta fick delårseffekt under 2023 och har fortsatt under 2024 och in i 2025 för att förhålla oss till den tydliga budgetanpassning som nu är fördelad i

förvaltningens budgetram.

Organisationsöversynen 2024 gav oss en tydligare bild över resurser och hur verksamheterna ska organiseras framöver, och fokus har under den här perioden varit stort på att effektivisera och prioritera våra respektive grunduppdrag i enheterna. Med det åtgärder som vidtagits för 2024 och planeras framåt för 2025, råder goda förutsättningar för att förhålla oss till den förändrade budgetramen.

Återstår framåt att även analysera de konsekvenser som förändringarna får och hur vi kan utifrån detta upprätthålla en tillräckligt god service och kvalitet inom våra respektive ansvar i förvaltningen samt arbetsmiljö för våra medarbetare - för att vi ska bedöma hållbarheten i effektiviseringsåtgärderna. Det finns även ständiga förbättringar att åstadkomma framöver och det behöver vi fortsatt ha fokus på men bedömning görs ändå att vi uppfyller detta mål under perioden.

3.4 Utvecklingsområde: Investeringsprocessen

Säkerställa att alla investeringar hanteras på ett systematiskt och likartat sätt.

3.5 Utvecklingsområde: Marknadsföring av lediga tomter & ledig mark

Utveckla bättre sätt och metoder för att marknadsföra lediga tomter och ledig industrimark.

3.6 Utvecklingsmål: Följsamhet i investeringsprocessen

Säkerställa processen vid investering i enlighet med Rutinen för investeringsprocessen i Dals-Eds kommun

Kommentar

Investeringsprojekten för perioden följs upp regelbundet internt bland ansvariga.

3.7 Utvecklingsmål: Attraktivitetshöjande åtgärder och marknadsföring

Öka kommunens attraktivitet inom de områden förvaltningen ansvarar för i syfte att bidra till tillväxt och Utvecklingsplanens målsättning

Kommentar

Dals-Ed och co har startats upp och hittills bidragit främst till att möjliggöra evenemang, men platsutvecklingsprojekt finns planerade för hösten. Bland annat planeras en lek- och aktivitetspark på Äng i dialog med föräldrar och barn. Närmare bedömning om måluppfyllelse genomförs på helåret.

4 UPPFÖLJNING EKONOMISKT UTFALL

4.1 Driftredovisning

Netto per ansvar t.o.m. Augusti 2025 i tkr

Beskrivning	Ack utfall t.o.m. perioden	Budget t.o.m. perioden	Avvikelse t.o.m. perioden Augusti	Årsbudget 2025	Prognos helår 2025	Avvikelse helår
2010 Kommunstyrelsens ordf.	1 230	2 022	792	3 033	2 057	976
2111 Kanslichef	13 177	13 570	393	20 355	20 383	-28
2150 IT-chef	3 812	4 803	991	7 204	6 204	1 000
2310 Ekonomichef	3 130	3 647	518	5 471	5 131	340
2410 HR-chef	3 149	3 783	635	5 675	5 075	600
2110 Kommundirektör	2 533	3 001	468	4 501	3 958	543
2160 Folkhälsostrateg	387	455	68	683	606	77
6120 AMI chef	3 320	4 305	986	6 458	5 551	907
6121 Chef Integration	-1 571	-377	1 193	-566	-1 916	1 350
6123 Chef bemanningsenheten	2 614	3 386	772	5 079	4 179	900
6210 Kostchef	11 865	13 527	1 663	20 291	18 791	1 500
6310 Fastighetsförvaltare	-547	2 034	2 581	3 051	1 551	1 500
6410 Teknisk chef	5 843	7 208	1 365	10 812	9 952	860
6610 Räddningschef	5 232	5 315	83	7 973	7 873	100
Summa	54 174	66 679	12 508	100 020	89 395	10 625

<u>Prognostiserad utfall helår</u>
För förvaltningen i sin helhet prognostiseras ett överskott för året om 10,6 mkr. inklusive att det oförutsedda anslaget under KS ordförande ej ianspråktas. Prognosen för det stora överskottet från tertial 1 har således förstärkts ytterligare med 2 mkr och kan härledas bland annat till lägre personalkostnader än beräknat på grund av vakanser eller tjänstledigheter, svårigheter att rekrytera i vissa verksamheter, högre intäkter och lägre kostnader för konsulter eller köpta tjänster till förmån för eget utfört arbeten.

Dessa faktorer i kombination med den tydliga inriktningen om allmän återhållsamhet samt genomförda effektiviseringar, är betydelsefulla som förklaringar till överskottet.

KS ordförande KS oförutsett + 933tkr. Inga kostnader är beräknade 2025 ur anslaget samt ett överskott gällande fiskeprojektet i stora lee genererar den ökade positiva avvikelsen.

Kommundirektör redovisas lägre kostnader för främst energi och klimatrådgivning samt samverkanssamordnare Dalsland om drygt 100 000 kr samt en upparbetad reservpost i budget om 400 000 kronor.

För kansliet prognostiseras i princip en budget i balans. Omvärldsläget har påverkat byggtakten och därmed ärendeinflödet på bygglov och intäkter. Ingen externfinansiering av tjänst enligt anpassningskrav har heller införlivats under året. Kostnaderna för e-arkiv är högre än budgeterat kopplat till upphandling samt kostnader från 2024. Framförallt har vakanser inom enheten kompenserat för högre kostnader och lägre intäkter. Arbete fortsätter med att söka externfinansiering enligt anpassningskrav och att anpassa verksamhet efter budget.

Helårsprognos för ekonomienheten visar en positiv avvikelse mot budget på 340 000 kr vilket föranleds av att intäkter väntas överstiga budget genom t ex försäljning av tjänst för systemförvaltare ekonomisystem men också ränteintäkter och avgifter för kundfordringar. Personalkostnader och övriga kostnader väntas sammantaget visa ett mindre överskott vid årets slut. Ett visst överskott uppstår då personalvakanser endast ersätts delvis. Förskjutning av kostnader från köpt tjänst till personalkostnader sker när ekonomichef anställs i stället för att köpas som tjänst.

HR-enhetens överskott om 600 000 kronor beror på lägre personalkostnader och att avskrivning HR-systemet inte blev så omfattande som uppskattats tidigare.

IT-verksamheten går mot ett större överskott för året om om 970 000 kr vilket är i paritet med tertial 1. Framförallt beror överskottet på att verksamheten nyttjar mindre konsulttjänster än planerat +500 000, och att avskrivningskostnaderna förväntas bli + 300 000 kr lägre än kalkylerat beroende på uppskjutna investeringsprojekt som avvaktas med till 2026 - detta efter att bedömning gjorts om att det är en mer kostnadseffektiv åtgärd. Även kostnaderna för licenser för kontorsstödet blir lägre än planerat. +170 000.

Även Bemanningsenhetens stora överskott 900 000 kronor mot budget är kopplat till vakanser och att chef till 40 % är utlånad till socialförvaltningen för stöd i schema och bemanning. De lägre personalkostnaderna är inom såväl verksamheten som administrationen, pga frånvaro (studier, föräldraledighet, långtids sjukfrånvaro) samt vakanser som inte har ersatts.

Kost- och lokalvårdsenheten fortsätter också att prognostisera positiva avvikelser mot budget, framförallt på grund av lägre lönekostnader - då det är svårt att rekrytera. De som tidigare utgjorde poolpersonal och som täckte upp vid sjukdom och ledigheter är numera schemalagda vilket skapar sårbarhet vid vakanser och är ohållbart på sikt. Enheten har ofrivilligt minskat poolpersonal från 4 till 1 senaste åren och ser att det inte alls räcker till. Innan sommaren anställdes dock en måltidsbiträdespool på vikariat för att lugna verksamheten och delvis täcka en sjukskrivning och under hösten ska vi försöka bemanna upp med en person i största köket. Mycket tid går åt till att få ihop den dagliga driften. Dessutom arbetas systematiskt med att handla från avtal och på kampanj och har kortat ner matsedlarna för att kunna planera bättre efter kampanjer. Även kockens val på fredagar gör att vi får ut det som inte gått åt under veckan.

Inom samhällsbyggnadsenheten kan överskottet tillskrivas en högre skogsavverkningstakt (+800 000) och högre lönestöd än planerat. Verksamheten visar totalt sett en positiv avvikelse utifrån framförallt ökade intäkter som kan härledas till avverkningar/flisning som gjorts under året samt schablonersättningar för Ukrainare som bor i kommunen, där andelen ökat under 2025. Schablonersättningarna följer den enskilde beroende på var denne bor, och är svåra för en kommun att förutse. På fastighetssidan blir kostnaderna för underhåll lägre än planerat (+600 000) och energikostnaderna inte lika höga som beräknat (+300 000).

För räddningstjänsten prognostiseras ett mindre överskott som beror främst på att enheten erhölls ett bidra fån MSB om 150.000 kr från MSB för att täcka en del av kostnaden för planering av räddningstjänstens arbete under höjd beredskap och kris.

För teknik och service ser det ut att bli lägre kostnader för vägunderhåll, intäkt av försäljningar och ett mindre överskott på bostadsanpassning.

Resultatet för VA landar i redovisningen på 0 men man kommer att få ta i anspråk fonderade medel, och troligen kommer underskottet landa på cirka 600 000 kr vilket är något bättre än budgeterat.

4.2 Investeringsredovisning

Investeringsredovisning

Projektkod	Projektnamn	Total Budget 2025	Utfall 202508	Avvikelse
8499	Objektreserv KS	400	0	400
8993	Självbetjäningsautomat bibliotek	49	0	49
8692	FVM implementering 2020-2023	0	0	0
8498	Objektsreserv IT	735	0	735
8890	IT-design 2.2	100	0	100
8951	Brandvägg 2025	165	167	-2
8961	Utrustning för virtuell servermiljö	1 000	0	1 000
8489	Objektsreserv Inventarier Hela Kommunen	913	0	913
8933	Inventarier Hagaskolan 2024	470	430	40
8977	Inventarier 2025 Hagaskolan	333	150	183
8557	Objektsreserv Samhällsbyggnadsförvaltningen	1 000	0	1 000
8942	Skogsvagn med kran	189	189	0
8485	Objektreserv Kost o Städ	101	0	101
8972	Ivariobord Haga förskola	99	103	-4
8405	Objektsreserv Fastighet	1 525	0	1 525
8729	Sprinklersystem Timmergården	100	0	100
8785	Ny fasad och fönster AME/Westberga	220	431	-211
8901	Objektreserv Energibesparande åtgärder	400	0	400
8903	Tak Kentruck	320	0	320
8956	Panna Westberga	1 000	0	1 000
8957	Stängsel till kommunförrådet	200	0	200
8958	Stängsel till Utsiktens matsal	250	0	250
8959	Dörr och entre Gamla Real (Asfaltering)	250	53	197
8824	Utrymningsväg utvecklingscenter	0	0	0
8913	Cliq-triton låssystem (Centrumhuset)	0	-36	36
8960	Tak bollhallen	300	0	300
8973	Nytt tak Hagaskolan (över hemkunskapen och..)	550	536	14
8981	Luftkonditionerig biblioteket	70	69	2
8983	Ljusrörsarmaturer i bollallen	270	275	-5
8984	Ljusrörsarmaturer i Eds Atlet	85	0	85
8464	Objektresev Gata/Park	320	0	320
8479	Objektreserv Renhållning	200	0	200
8762	Beläggning gata objektreserv	750	0	750
8765	Kommunförråd objektreserv	200	0	200
8840	Lekpark	235	48	187
8842	Ventruc 3200	250	0	250

Projektkod	Projektnamn	Total Budget 2025	Utfall 202508	Avvikelse
8843	Amazone	250	0	250
8898	Robotklippare 2024	300	0	300
8899	Objektreserv fordon	500	0	500
8939	Beläggning Fotebäcksvägen	133	0	133
8953	Snöplog till New Holland	80	0	80
8954	Nyckelsåp kommunförrådet	200	0	200
8955	Pistmaskin till tavlan	1 000	0	1 000
8964	Terassparken 2025	128	0	128
8975	Lekpark äng	65	0	65
8986	Beläggning Västra Edsmyresvägen 2025	200	198	2
8987	Beläggning Ängsvägen 2025	145	143	2
8988	Beläggning Sylvägen 2025	260	260	0
8989	Beläggning Fornstigen 2025	70	70	0
8990	Beläggning Tjädervägen 2025	230	231	-1
8991	Beläggning Fotebäcksvägen 2025	160	158	2
8992	Beläggning Topperudsvägen 2025	185	184	1
8478	Objektsreserv VA	118	0	118
8755	Nytt reningsverk Håbol	2 500	0	2 500
8756	VA sanering ledningsnät obejktreserv	0	0	0
8830	Förnyelse vattenreservoar	566	34	532
8849	Delning av luftbassäng	1 500	1 619	-119
8897	Skal-skydd reningsverket	361	130	231
8904	Utloppsledning till reningsverket	4 000	12	3 988
8946	Kompressor vattenverket	70	55	15
8947	Kompressor reningsverket	90	94	-4
8948	Container till förvaring VA	386	0	386
8949	Redundans på vattenledning	3 000	0	3 000
8952	Slamavvattnare reningsverket	1 500	0	1 500
8965	Ledning spillvatten Edsgärdet-Gamla Edsvägen	65	82	-17
8976	Relining Jordbrons industriområde (avlopp)	3 500	229	3 271
8978	Asfaltering vattenverket	90	0	90
8980	Pumpar Fridhem pumpstation (2st)	130	134	-4
8985	Reservkraft Kasens vattenverk	400	72	328
8994	Kraftverk Tryckstegring Kronopark	300	0	300
8974	Ledningsnät Vatten och avlopp Hökedalen	270	61	209
8497	Objektsreserv Räddningstjänst	3 435	0	3 435
8962	Slangtvätt Räddningstjänsten	320	320	0
8945	Phonirolås i hemtjänsten	420	390	30
8950	Diskdesinfektor hemsjukvården	175	0	175
8971	Läkemedelskåp till patienter i OB	220	0	220

Projektkod	Projektnamn	Total Budget 2025	Utfall 202508	Avvikelse
8967	Stolar till matbord Edsgärdet	40	48	-8
8970	Vårdsängar Edsgärdet	240	142	98
8979	Möblemang Edsgärdets personalrum	95	94	1
8966	Matsalsmöbel Hagalid	130	130	0
8968	Vårdsängar hagalid korttids	60	36	24
8982	Säng till vården (extra lång)	60	45	15
8969	Vårdsängar hagalid ängen	60	36	24
	Totalt	**40 786**	**7 421**	**33 365**

Investeringsbudgeten uppgår totalt 2025 till 40,7 mkr inkluderat de medel som fördes över från 2024. Uppföljning av investeringsbudgeten görs med regelbundenhet under året med budgetansvariga. Redovisningen ovan är detaljerad per objekt och utgör ett utfall per augusti 2025.

5 Sammanfattande analys

Tertial 2 - 2025

Sammanfattning av perioden som helhet:

Grunduppdragen inom alla enheter har kunnat utföras som planerat. Givet hur budgetförutsättningarna förändrats för förvaltningen och de stora budgetutmaningar som kommunen totalt har haft de senaste året, så riktas fokus på att klara grunduppdraget i respektive verksamhet i första hand och allmän återhållsamhet till förmån för mer övergripande och långsiktiga utvecklingsprocesser. Enheterna fortsätter göra ett fantastiskt arbete som till trots för de förändrade budgetförutsättningarna klarar grunduppdragen samtidigt som ändå insatser genomförs som utvecklar och förstärker såväl organisationen som platsen. Det har under perioden varit fokus på att anpassa utifrån organisationsförändringen från årsskiftet, att klara budget och uppdrag samt vara en del i att klara resultatet för kommunen i sin helhet. Dock har det varit stora svårigheter att bemanna vissa verksamheter vid frånvaro/sjukdom vilket är ett dilemma för vår förvaltning.

Ingången i 2025 har utöver de ordinarie grunduppdragen, inneburit fokus på att för förvaltningen komma tillrätta i den nya gemensamma organisationen för kommunstyrelsen med endast en förvaltning. Utöver den formella förändringen har ansvar och arbetsuppgifter fördelats om vilket tar lite tid att sätta och få en tydlighet och trygghet i. Syftet har varit att skapa en effektivare administration och frigöra resurs för det operativa och värdeskapande arbetet för de vi är till för. I förvaltningen behöver vi följa effekterna av organisationsförändringen under året.

Samlad bedömning/slutsatser av resultatet från uppföljningen av kvalitetsfaktorer, utvecklingsmål och ekonomiskt utfall?

De flesta av nyckeltal som värderar grunduppdraget redovisas på helåret men utifrån en samlad bedömning gör enheterna ett fantastiskt arbete för att fullgöra sina grunduppdrag på ett kvalitetsmässigt och kostnadseffektivt sätt.

Prognosen visar dessutom att förvaltningen förstärker det positiva resultatet för året. Som beskrivits tidigare i rapporten så beror detta på flera faktorer som personalvakanser, uppskjutna investeringsprojekt, lägre kostnader är beräknat, ökade intäkter, allmän återhållsamhet men också och viktigt inför framtiden; andra arbetssätt och ett stort fokus på att prioritera bland det som är absolut viktigast för att klara våra grunduppdrag. När det gäller våra investeringar och behov framåt så pågår det ett grundarbete för att skapa ännu bättre struktur och framförhållning vilket vi ser stegvis får effekt men där det fortfarande återstår ett arbete att göra.

Vad drar vi för lärdomar? Utmaningar inför framtiden och vad kan göras bättre nästa år?

De ändrade budgetförutsättningarna leder oss mot förändringar och utmaningen blir att klara dessa med bibehållen kvalitet och service, med fortsatt god arbetsmiljö och attraktivitet. Vi har vakanser och rekryteringsbehov i vissa av våra verksamheter som i perioder gör att det blir tungt och sårbart Med organisationsförändringen har vi skapat en förenklad administration och plattare organisation som ger oss en bra grund för en inriktning vi har om att fokusera på grunduppdraget för varje verksamhet och rikta kraft och resurser för att bedriva ett utvecklingsarbete för ökad attraktivitet och en positiv befolkningsutveckling. Inför årets organisationsförändring har vi inom den tidigare kommunledningsförvaltningen inom samtliga interna stödverksamheter dragit ner personella resurser under 2023 och 2024 till följd av den minskade budgetramen. Under de senaste åren har samhällsbyggnadsförvaltningen arbetat med löpande anpassningar med målet att nå en så ekonomiskt effektiv verksamhet som möjligt, och i samband med förändringar i verksamheterna, pensionsavgångar mm har verksamheten setts över och man har aktivt arbetat för att komma ner i kostnad och organisation. Några exempel som kan nämnas är omorganisering av Teknik och service, minskning av personal och förändrade arbetssätt på AMI, byggnation av nytt centralkök för mer effektiva organisatoriska förutsättningar att laga och leverera mat, förändrat arbetssätt inom lokalvårdsenheten.

Vi tycker det är viktigt att lyfta att det är viktigt att ha med sig de strukturella förändringar som genomförts i förvaltningen under de senaste åren inför fortsatta budgetberedningar. Vi behöver bevaka hur dessa förändringar påverkar våra förutsättningar att lösa våra uppdrag på sikt och förutsättningarna för att även arbeta med Utvecklingsplanen. Vidare har vi i några verksamheter svårigheter att rekrytera vilket behöver vara ett fokus för oss framåt. Vi behöver också fokusera på åtgärder i vår risk- och konsekvensanalys som gör oss mer robusta för framtiden som kommun och plats.

Dals-Eds kommun

Verksamhetsberättelse tertial 2, 2025

Barn- och utbildningsnämnden

Innehållsförteckning

1 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE 3

2 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAGET..... 5

2.1 SAMMANFATTNING GRUNDUPPDRAG 5

2.2 UPPFÖLJNING AV KRITISKA KVALITETSFAKTORER..... 6

2.2.1 Kundnytta 6

3 UPPFÖLJNING EKONOMISKT UTFALL 13

3.1 Driftredovisning..... 13

3.2 Investeringsredovisning 15

4 Sammanfattande analys..... 16

1 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE

Förskolan

Vårterminen har präglats av omställningsprocessen som trädde i kraft i augusti.
Samtliga 5 barnskötare och förskollärare som var berörda av omställning blev erbjudna tjänster på Snörrumsskolan, samtliga tackade ja.

Verksamheten har fungerat väl men har under några år befunnit sig i en förändringsresa på grund av minskat antal barn. Detta verkar vara på väg att lugna sig något nu.

Snörrumskolan

Våren har bland annat präglats av omorganisation av främst ledningsorganisationen där en biträdande rektor startar from augusti 2025 och fritidshem tas över av rektor och biträdande rektor på Snörrumsklona from augusti 2025.

Anpassad grundskola startar återigen på Snörrumskolan från och med hösten och mycket planering har pågått med anledning av detta.

Skolinspektionen gjorde kvalitetsgranskning på Snörrumskolan under vintern och mycket arbete har ägnats åt detta samt identifierade utvecklingsområden som man ska arbeta vidare med.

Hagaskolan

Våren har även på Hagaskolan handlat om bland annat omorganisation där rektor och biträdande rektor from hösten 2025 tar över fritidshem och anpassad grundskola.

Hagaskolan har arbetat mycket med den förhållandevis höga frånvaron. Dock har skolsociala teamet gjort många konkreta och fina insatser som vi på sikt hoppas kunna ge resultat. SST är en stor tillgång för hela organisationen och deras insatser gör skillnad för elever med hög frånvaro. Närvarotrappan har reviderats samt återkopplar SST regelbundet närvaron bland eleverna och efterfrågar orsaker.

Elevernas resultat varierar över tid och generellt får eleverna sämre betyg under högstadiet enligt tidigare analyser. Under vårterminen identifierades att ca 38% av eleverna i blivande åk 9 inte är behöriga att söka till gymnasiet, dvs 22 stycken elever. Flertalet av dem är i stort behov av insatser och individuella upplägg. För att kunna möta dessa behov skrevs en tjänsteskrivelse gällande utökning av Slussen, skolans Särskilda undervisningsgrupp inför kommande läsår som beviljades med utökning av personal motsvarande 600 tkr per år.

Utsikten skola

Under våren har rekrytering av ny rektor gjorts.

Den nya satsning parabowling NIU fick sökande till de fyra platser som skolan erbjuder och mycket arbete har pågått med detta. Satsningen gör att elever har möjlighet att söka från ett utökat område, då vi har möjlighet att skriva NIU-avtal med kommuner som annars inte skulle godkänna Utsikten eftersom de nationella programmen finns närmre.

Två nya nationella program på anpassade gymnasieskolan har startat upp, Hotell restaurang och bageri samt Fordonsvård och godshantering.

Det nära samarbetet med boendet Toppen är avgörande för Utsiktens framgång. Under våren -25 har verksamheterna gjort en förstudie tillsammans gällande elever som har problematisk skolfrånvaro. En projektanställd person sammanställde orsaker och framgångsfaktorer för vidare arbete med närvaro. Projektet benämns

En stor förändring är att gymnasieskolan lämnade kursbetyg och övergick till ämnesbetyg från och med 1 juli-25.

Utsiktens LSS-boende

Utsikten skola och boende har utmaningar gällande problematisk skolfrånvaro och samverkan kring dessa elever. En projektledare anställdes tillsammans med skolan för att inventera i vilka huvudområden vi behöver utvecklas i. Projektledaren på BRON jobbar halvtid med projektet i Utsiktens egen regi.

I övrigt har allt rullat på väl.

Vuxenutbildningen

En stor förändring är att vuxenutbildningen lämnade kursbetyg och övergick till ämnesbetyg från och med 1 juli-25.

Under perioden avslutades den yrkesvuxutbildning (Stödassistent) som genomförts i Dals-Ed med examen i juni-25.

Ledningen för vuxenutbildningen planeras från och med oktober att sammanföras med skolledningen för gymnasieskolan Utsikten, och ny rektor rekryterades redan i juni, med start i slutet av augusti.

Kulturskolan:
Våren präglades av planering för omorganisation gällande nytt administrativt system men även förändringen att undervisning ej genomförs under lektionstid. Studion flyttade från centrumhuset och är nu belägen i Kulturskolan vilket innebär en mer samlad verksamhet med möjlighet till bättre tillgång till studio. Ny chef i verksamheten har jobbat för att förstå uppdraget och verksamheten då det är nytt.

Familjecentralen:
Våren har varit bra med någon ny kollega.

Ungdomsverksamheten:

After school verksamheten fortsatte under vårterminen för åk 7-9. Efter sportlovet utökades verksamheten två eftermiddagar och riktade sig mot åk 6. Under april månad kunde vi utöka personalen med 20%.

Aktiviteter anordnades på sportlov och sommarlov.

Sammanfattning

Under våren har arbetet med Backa barnet och skolsociala teamet intensifierats och har gett betydande insatser för förskola och grundskola. Men uppbyggnadsarbetet har varit och är omfattande men glädjande att effekter nu börjar att ses.

Våren har också präglats mycket av byte av elevadministrationssystem.

2 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAGET

2.1 SAMMANFATTNING GRUNDUPPDRAG

Barn- och utbildningsnämnden

Uppgifterna - Vi ska…	Utbilda barn och unga så att individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Arbeta för att ungdomarna på LSS-boendet ska få möjlighet att leva som andra och vara en del av samhällslivet. Erbjuda barn och unga ett rikt utbud av kultur och fritidsaktiviteter.
Syftet - För att/Så att…	Barn och elever ska utvecklas till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Ungdomarna på LSS-boendet ska utifrån sina förutsättningar klara vad som krävs för att leva ett så självständigt vuxenliv som möjligt. Barn och unga ska få ta del av ett aktivt och mångsidigt fritid- och kulturutbud som främjar utveckling, kreativitet och välbefinnande.
Målgrupperna- Åt/till/för…	Barn och unga som går i någon av våra skolformer, unga med funktionsnedsättningar som tillhör vår LSS-verksamhet. Barn och unga som tar del av vår fritid- och kulturverksamhet. Även vårdnadshavare till barn och unga är en viktig målgrupp.

Statliga och kommunala uppdrag/styrdokument

Skollagen (2010:800), Läroplanerna för de olika skolformerna, Allmänna råd, Kommunallagen, Förvaltningslagen, Offentlighets- och sekretesslagen.

Övrigt: Kommunala mål och riktlinjer. Barnkonventionen, Diskrimineringslagen, Salamancadeklarationen, Arbetsmiljölagen, Socialtjänstlagen m.fl.

Målgrupper

Barn, elever och vuxna som går i förskola, fritidshem, grundskola, gymnasieskola, anpassad grund/gymnasieskola eller komvux, Unga med funktionsnedsättningar som tillhör vår LSS-verksamhet, vårdnadshavare, barn och unga som tar del av vår fritid- och kulturverksamhet.

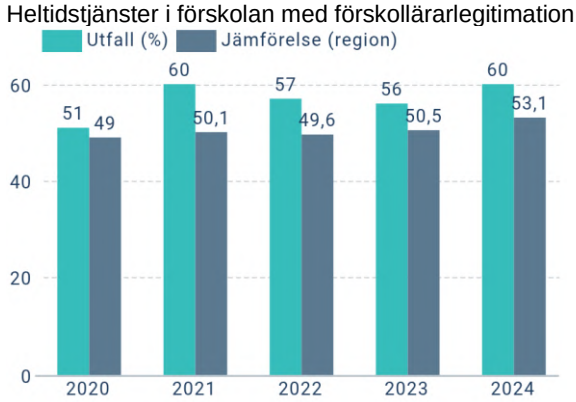
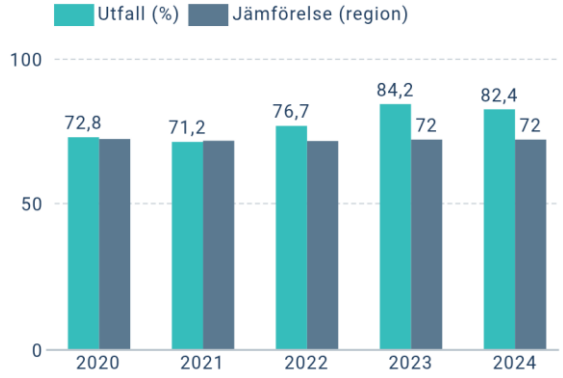
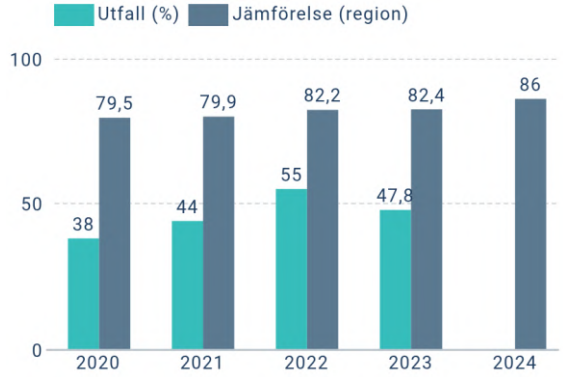
Antal medarbetare samt könsfördelning

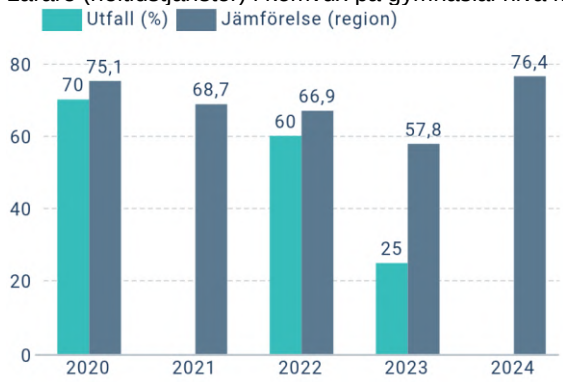
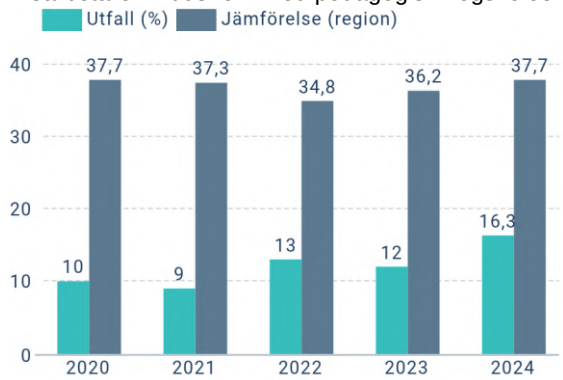
Augusti 2025 hade Barn- och utbildningsförvaltningen totalt 247 anställda varav 228 av dessa var tillsvidareanställda och 19 var visstidsanställda. 190 kvinnor och 57 män. Det är 11 färre anställda och 9 färre visstidsanställda jämfört med 2024.

2.2 UPPFÖLJNING AV KRITISKA KVALITETSFAKTORER

2.2.1 Kundnytta

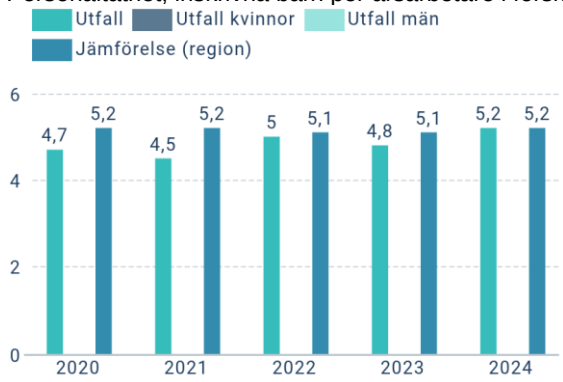
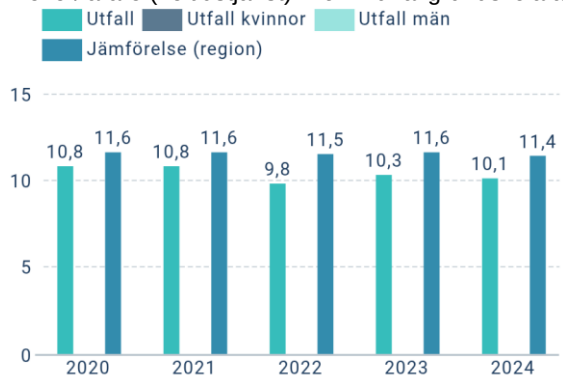
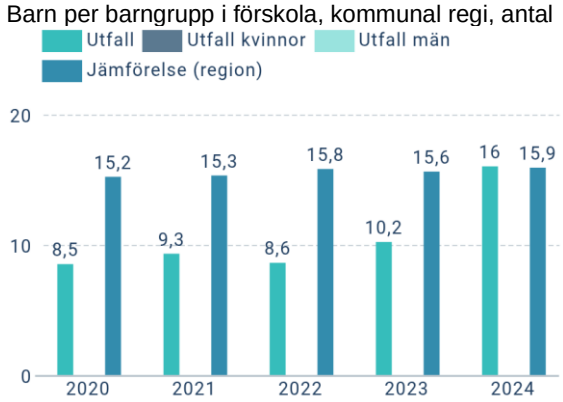
2.2.1.1 Behörighet

Kritisk kvalitetsindikator
Heltidstjänster i förskolan med förskollärarlegitimation, kommunal regi, andel (%)
Lärare (heltidstjänster) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i grundskola åk 1-9, kommunala skolor, andel (%)
Lärare (Årsarbetare) med lärarlegitimation och behörighet i minst ett ämne i gymnasieskola, kommunala skolor, andel (%)

Kritisk kvalitetsindikator
Lärare (heltidstjänster) i komvux på gymnasial nivå med lärarlegitimation, egen regi, andel (%)
Årsarbetare i fritidshem med pedagogisk högskoleexamen, andel (%)

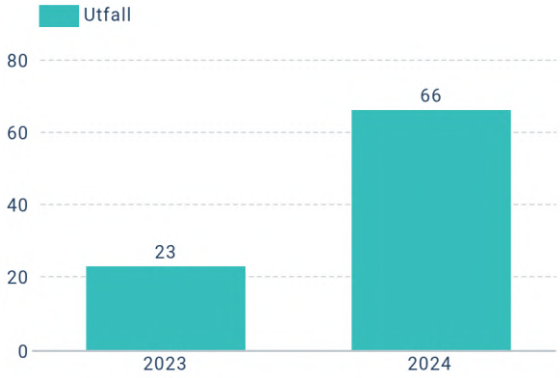
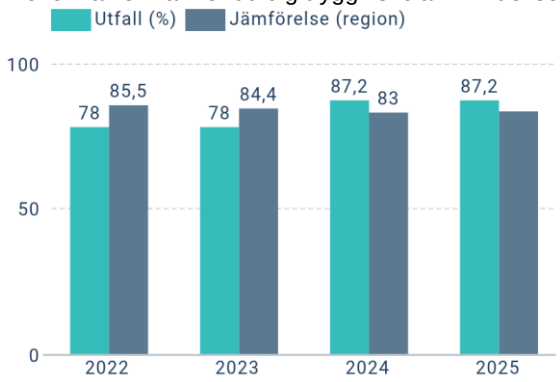
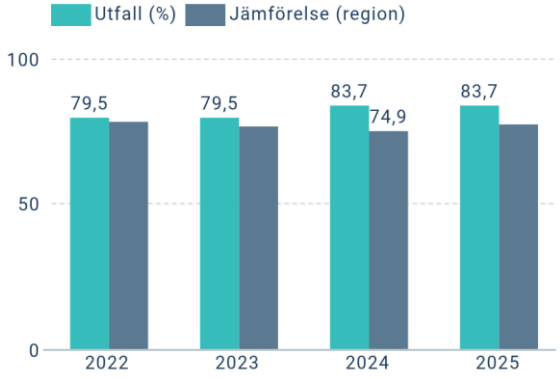
2.2.1.2 Förutsättningar för undervisningen

Förutsättningar för undervisningen

Kritisk kvalitetsindikator
Personaltäthet, inskrivna barn per årsarbetare i förskolan, kommunal regi, antal
Elever/lärare (heltidstjänst) i kommunal grundskola åk 1-9, lägeskommun, antal
Barn per barngrupp i förskola, kommunal regi, antal

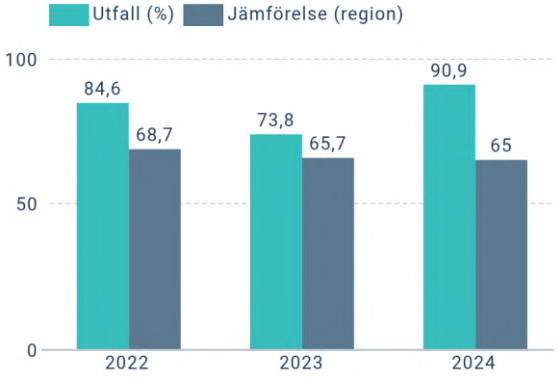
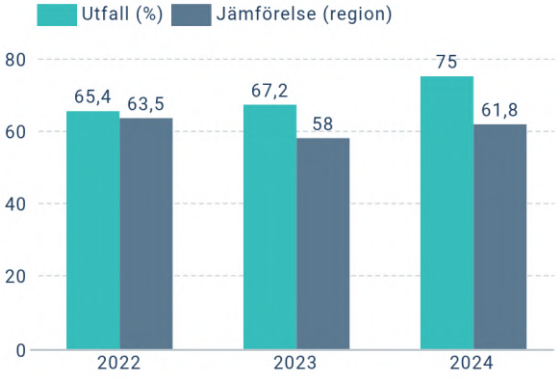
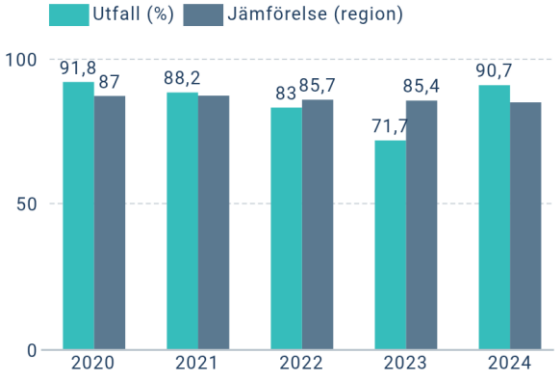
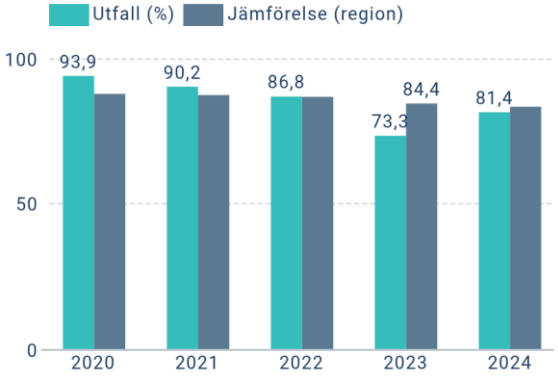
2.2.1.3 Trygghet och studiero

Trygghet och studiero

Kritisk kvalitetsindikator
Elevers frånvaro från skolan
Elever i åk 5: Känner du dig trygg i skolan? Andel som svarat "Helt och hållet" eller "Till stor del", (%)
Elever i åk 8: Känner du dig trygg i skolan? Andel som svarat "Helt och hållet" eller "Till stor del", (%)

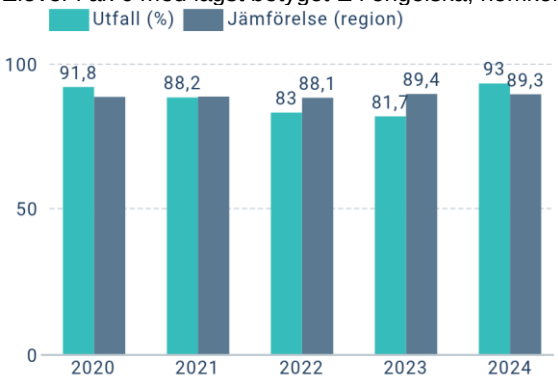
2.2.1.4 Måluppfyllelse

Måluppfyllelse

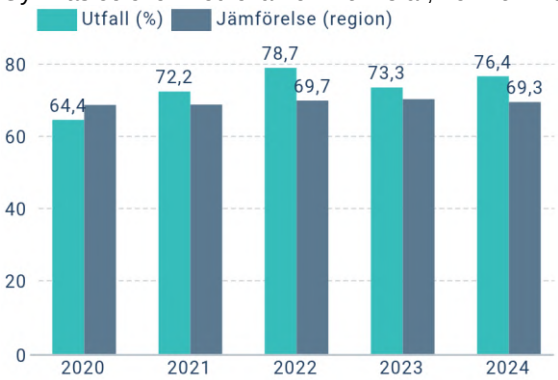
Kritisk kvalitetsindikator
Elever i åk 3 som deltagit i och klarat alla delprov för ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk, kommunala skolor, andel (%)
Elever i åk 3 som klarat alla delar av nationella proven för ämnesprovet i matematik, kommunala skolor, andel (%)
Elever i åk 6 med lägst betyget E i svenska inkl. svenska som andraspråk, hemkommun, andel (%)
Elever i åk 6 med lägst betyget E i matematik, hemkommun, andel (%)

Kritisk kvalitetsindikator

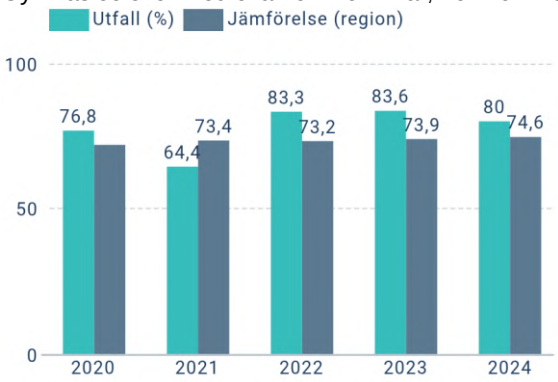
Elever i åk 6 med lägst betyget E i engelska, hemkommun, andel (%)

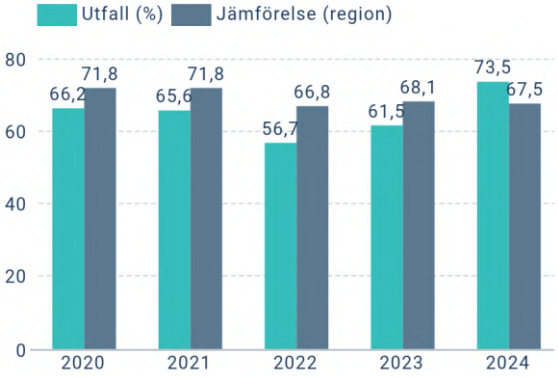
Gymnasieelever med examen inom 3 år, hemkommun, andel (%)

Gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun, andel (%)

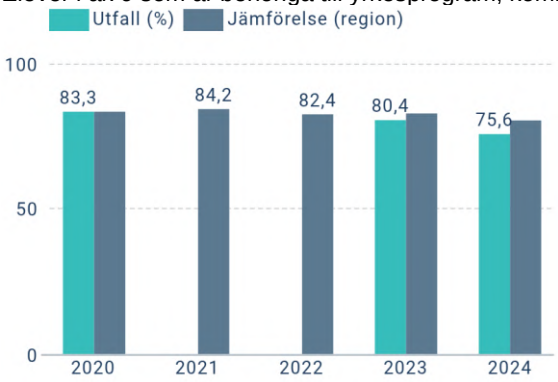

Kursdeltagare i komvux som har avslutat med godkända betyg, i huvudmannens skolenheter, andel av de som avslutat eller avbrutit kurs under året (%)

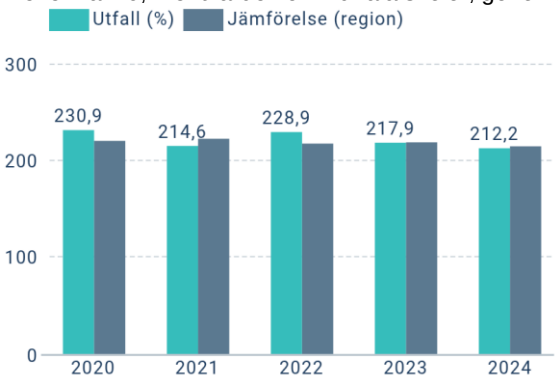

Kritisk kvalitetsindikator

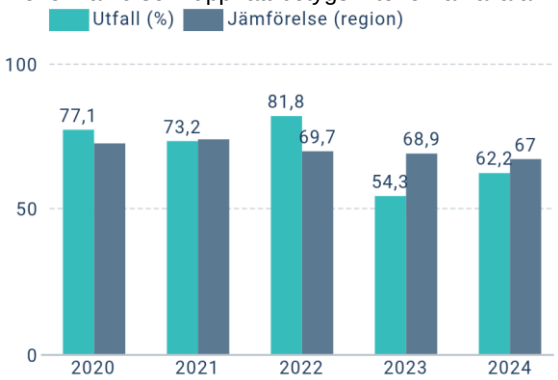
Elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram, kommunala skolor, andel (%)

Elever i åk. 9, meritvärde kommunala skolor, genomsnitt (17 ämnen)

Elever i åk 9 som uppnått betygskriterierna i alla ämnen, kommunala skolor, andel (%)

3 UPPFÖLJNING EKONOMISKT UTFALL

3.1 Driftredovisning

Netto per ansvar t.o.m. Augusti 2025 i tkr

Beskrivning	Ack utfall t.o.m. perioden	Budget t.o.m. perioden	Avvikelse t.o.m. perioden Augusti	Årsbudget 2025	Prognos helår 2025	Avvikelse helår
5000 BU-nämnden	350	365	16	548	548	**0**
5100 BU-förvaltningen	2 647	2 347	-300	3 521	3 771	**-250**
5103 IKE grundskola, pedagogisk omsorg	1 628	1 670	42	2 506	2 756	**-250**
5104 Anpassad grundskola	2 727	2 499	-228	3 749	4 049	**-300**
5106 IKE och skolskjuts gy	17 434	17 589	155	26 384	26 084	**300**
5109 Skolskjuts grundskola	5 208	4 834	-374	7 251	8 001	**-750**
5110 Centrala elevhälsan	3 091	3 087	-4	4 631	4 631	**0**
5200 Fritid- och kultur - barn och unga	1 827	1 916	89	2 874	2 874	**0**
5300 Hagaskolan	22 258	22 025	-232	33 038	33 438	**-400**
5400 Snörrumskolan	11 876	11 860	-16	17 790	17 790	**0**
5600 Vuxenutbildning/ SFI	1 827	1 923	95	2 884	2 884	**0**
5720 Fritidshem	3 936	3 782	-154	5 673	5 823	**-150**
57** Förskolan	7 447	12 747	-287	19 121	19 371	**-250**
5502 Utsikten skola och boende	+/- 44 085	+/- 44 085	0	+/- 66 127	+/- 66 127	**0**
Summa	**87 843**	**86 644**	**-1 198**	**129 970**	**132 020**	**-2 050**

BUN beräknas vid 2025 års utgång att göra ett sammanlagt underskott mot budget med ca 2 050 tkr. Orsakerna till underskottet handlar främst om ökade kostnader för skolskjuts och administrativa program samt utökning i den anpassade grundskolan och en satsning på hemmasittande elever.

Kommentarer till över/underskott per ansvar:

5000 Barn och utbildningsnämnden Prognosen för nämnden är att budget följs

5100 FVC Barn och utbildningsförvaltningen

Prognosen är ett underskott på 250 tkr som beror på kraftigt ökade kostnader för administrativa verktyg. Bytet av administrationsprogram som används i förvaltningen har inneburit dubbla kostnader under 2025, utöver det har även kostnader för digitala prov tillkommit, samt ny modul för kvalitetsarbetet i skolan.

5103 IKE förskola, grundskola och pedagogisk omsorg Prognosen är ett underskott på 250 tkr. Fler elever i grundskola på annan ort, och ett nytt barn i privat pedagogisk omsorg jämfört med budget.

5104 Anpassad grundskola

Anpassad grundskola har från höstterminen 2025 verksamhet både på Hagaskolan och Snörrumskolan, då det nu finns elever i varje skolstadium. Detta innebär en utökning av verksamheten och en ökad kostnad jämfört med budget med ca 300 tkr.

5106 IKE och skolskjuts gymnasiet - Prognosen är ett överskott gentemot budget på 300 tkr. Färre IM-elever än vad som budgeterats, samt några utflyttningar både inom gy och agy, gör att prognosen blir en positiv avvikelse.

5109 Skolskjuts grundskola

På grund av flera efterdebiteringar som handlar om att bussbolaget fått köra mer och längre än vad som varit avtalt under 2023 och 2024 så är prognosen ett underskott för grundskolans skolskjuts på 750 tkr. Att körningarna inte stämmer med vad som avtalats beror på en något utökad skoldag samt en längre körväg.

5110 Centrala elevhälsan Prognosen är att budget följs.

5200 Fritid och kultur - barn och unga - Prognosen är att Fritid och kultur kommer att följa sin budget. Bidrag från Folkhälsomedel, Hållplats Dalsed samt kulturrådet finansierar delar av både ungdomsgården, kulturskolan, familjecentralen samt det pågående projektet med "läsinspiratörerna".

5300 Hagaskolan

Prognosen för Hagaskolan är ett underskott på 400 tkr. Underskottet beror på att skolan under läsåret 25/26 kommer att bemanna en del av verksamheten till att vara en "studieverkstad". Detta görs med förhoppningen att elever med hög frånvaro, anpassade studiegångar och åtgärdsprogram ska kunna klara sin skolgång på ett bättre sätt. Hagaskolan har i flera år haft en sådan här verksamhet men den har bemannats med personal som egentligen arbetar som resurser eller lärare i den vanliga undervisningen. Behovet har varit stort på att utöka verksamheten så att studieverkstaden har sin egen personal. Efter ett beslut som togs i nämnden våren 2025 så finns nu två tjänster i studieverkstaden. Utöver detta har ett stort antal nya chromebooks behövts att köpa in till. Budget för inköp i den omfattningen finns inte.

5400 Snörrumskolan Prognosen är att Snörrumskolan kommer att följa sin budget.

55 Utsikten skola och boende**

Vårens resultat blev ett positivt överskott på 170 tkr, som bokats in på Utsiktens balanskonto. För hösten så är prognosen just nu ett underskott på ca 250 tkr, vilket ger ett negativt årsresultat på ca 80 tkr. Vilka elever som kommer att fortsätta, sluta eller börja på Utsikten är i nuläget osäkert, i prognosen finns enbart de elever som skolan vet tom dagens datum medräknade. (250905)

5600 Vux och SFI Prognosen är att budget kommer att följas.

57 Förskolan -** Förskolans prognos är ett underskott på 250 tkr. Anledningen är att det tillkommit fler barn med resursbehov jämfört med vad som funnits i budget.

5720 Fritidshem - Prognosen för fritidshem är ett underskott på ca 150 tkr, som beror på högre personalkostnader än vad som budgeterats, (timlöner).

3.2 Investeringsredovisning

Investeringsredovisning

Anläggning	Beskrivning	Från datum	Till datum	Inköpspris	Ack avskrivningar	Kvarstående
100137	bord+stolar matsal förskola (Haga)	15-12-01	25-12-01	51 626	-50 335,28	1 290,72
100718	Lokalanpssning Toppens särboende	18-01-01	28-01-01	1 186 859	-909 925,32	276 933,68
100719	Bredband Toppen särboende	18-01-01	28-01-01	67 569	-51 802,76	15 766,24
100720	Brandlarm Särboende Toppen 7	18-01-01	27-07-01	84 463	-68 978,16	15 484,84
100748	Möbler Fågelvägen	18-10-01	28-04-01	141 933	-105 267,04	36 665,96
100804	Möbler fritid Haga	18-11-01	38-12-01	267 995	-90 588,36	177 406,64
100811	Klätterställning Utsikten	18-12-01	38-12-01	28 797	-9 719,32	19 077,68
100815	Möbler Gy. Almen	18-12-01	28-12-01	43 905	-29 635,84	14 269,16
100816	Möbler Gysä. Toppen	18-12-01	28-12-01	39 559	-26 701,88	12 857,12
100840	Möbler Hagaskolan	19-05-01	29-05-01	409 418	-259 298,08	150 119,92
100844	Äventyrsstaket Fågelvägen	19-06-01	29-06-01	40 000	-25 000,12	14 999,88
100845	Skärmväggar o Klädvagn Fågelvägen	19-06-01	29-07-01	59 173	-36 490,48	22 682,52
100885	Slöjdmaskim Hagaskolan träslöjd	20-09-01	30-08-31	77 615	-35 223,96	42 390,54
101046	Cromebooks 2023 Utsikten	23-08-01	26-07-31	88 125	-55 812,50	32 312,50
101047	Cromebooks 2023 Hagaskolan	23-08-01	26-07-31	462 657	-321 289,50	141 367,25
101060	Rastgård Almen	23-10-01	28-09-30	86 686	-33 229,71	53 456,49
101140	Inventarier Hagaskolan 2024	25-06-01	40-05-31	430 095	-7 168,26	422 926,54

Planerade/pågående investeringar är inköp av nya möbler till mellanstadiets klassrum, Slussen/studieverkstaden, bänkar att sitta på i korridorerna samt lärarskrivbord och nya stolar. Detta köps in under 2025 och 2026.

4 Sammanfattande analys

2025

Sammanfattning av året som helhet:

Det har överlag varit ett år som i många hänseenden präglats av omorganisation avseende främst ledningsorganisationen. Fritidshem övergår till rektorer i grundskola från hösten -25, anpassad grundskola startar återigen på Snörrumskolan samt att rektorerna i grundskolan även blir rektorer för anpassade grundskolan på respektive skola.

Fortsatt omorganisation har skett kring flera olika övergripande delar såsom skolskjuts, KAA, samordnare för anpassad grundskola mm med anledning av att ansvarig för dessa delar går i pension i oktober.

Anpassade grundskolan fortsätter att utvecklas och anpassas efter elever, verksamhet och lokaler samt startar i Snörrumskolans lokaler från höstterminen.

Skolsociala teamet enligt metoden Backa Barnet är en satsning som har börjat ge stor effekt men kräver anpassningar i verksamheterna.

Utsiktens godkännande av nationell idrottsutbildning NIU parabowling inom anpassat gymnasium är en spännande satsning som har krävt mycket arbete men som har fyllt sina platser och bedöms fungera väl.

Samlad bedömning/slutsatser av resultatet från uppföljningen av kvalitetsfaktorer, utvecklingsmål och ekonomiskt utfall?

Behörig personal har ökat och är hög i förskola och grundskola men lägre i fritidshem, gymnasium och vuxenutbildning. Orsaker till ökad behörighet bedöms dels vara att fler söker utannonserade tjänster, färre har slutat samt att i förskolan ser man en effekt av minskat antal barn som ger minskad personalstyrka och behörigheten är på 100%.

Problematisk skolfrånvaro fortsatt relativt hög i våra verksamheter samt att måluppfyllelsen har minskat. Dock märks redan en effekt av skolsociala teamets arbete som har fått skolfrånvaron att stanna upp något. Satsningen på skolsociala team enligt Backa Barnet bedöms ge god effekt och bryta problematisk skolfrånvaro.

Det ekonomiska resultatet beräknas tertial 2 är ett prognostiserat underskott på -2.050 mkr vilket är en försämring med ca -0,6 mkr jämfört med tertial 1. De främsta anledningarna till det är att bytet av elevadministrationssystem kostar betydligt mer an vad vi hade räknat med, ytterligare ökade skolskjutskostnader samt nya barn i förskolan med stora behov samt satsningen på förstärkt särskild undervisningsgrupp på Hagaskolan för åk 9 då 35% inte bedöms nå målen idag. Satsningen på Hagaskolan beviljades av BUN under våren för att minska antalet elever som inte når gymnasiebehörighet.

Vad drar vi för lärdomar? Utmaningar inför framtiden och vad kan göras bättre nästa år?

Utmaningar inför framtiden är att göra de anpassningar som krävs utifrån minskat barnantal och det ekonomiska läget samtidigt som verksamheterna ska hålla en hög kvalitet. Flera anpassningar är gjorda så större anpassningar är numera svåra att hitta, sedan kan man alltid skruva på flera delar såsom resursfördelning mm.

Det kommer att bli spännande att följa alla de delar som har omorganiserats under året samt som utvecklas i nya former. Bedömningen är att det är mer som handlar om utveckling i verksamheterna kommande år.

Sammanfattningsvis bedömer jag att barn- och utbildningsnämnden har en spännande vår bakom oss med en del utmaningar, omorganisationer men också mycket utveckling av våra verksamheter. Budgetutmaningar finns men men bedömningen är att det kan finnas en del åtgärder att göra som kan minska detta såsom återhållsamhet vid inköp och vikarieanskaffning.

Dals-Eds kommun

Verksamhetsberättelse tertial 2, 2025

Socialnämnden

Innehållsförteckning

1 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE 3

2 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAGET 4

2.1 SAMMANFATTNING GRUNDUPPDRAG 4

2.2 UPPFÖLJNING AV KRITISKA KVALITETSFAKTORER 4

2.2.1 Kundnytta 4

2.2.2 Medarbetarnytta 6

2.2.3 Ekonominytta 7

3 UPPFÖLJNING UTVECKLINGSMÅL 9

3.1 Utvecklingsområde: Personal- och kompetensförsörjning 9

3.1.1 Utvecklingsmål: Minska behovet av timanställda. 9

3.2 Utvecklingsmål: Alla befattningar inom socialförvaltningen ska ha en uppdragsbeskrivning 9

3.3 Utvecklingsmål: Öka andel medarbetare som arbetar 100% 10

3.4 Utvecklingsmål: Öka skattningspoängen i SKR:s omställning till ny socialtjänstlag. 10

4 UPPFÖLJNING EKONOMISKT UTFALL 11

4.1 Driftredovisning 11

4.2 Investeringsredovisning 14

5 Sammanfattande analys 15

1 HÄNDELSER AV VÄSENTLIG BETYDELSE

Under perioden fram till och med augusti 2025 (T2) har flera viktiga insatser genomförts inom socialförvaltningen med syfte att stärka bemanningsarbetet, utveckla kompetens och förbättra det strategiska resursutnyttjandet samt förbereda och genomföra omställningar med anledning av att den nya socialtjänstlagen som trädde i kraft den 1 juli 2025.

Arbetet med Heltidsresan har intensifierats ytterligare och en projektledare är nu anställd på del av tjänst. Fokus har legat på att fortsätta skapa förutsättningar för en hållbar heltidsorganisation där medarbetarnas arbetstid används effektivt, samtidigt som arbetsmiljö och kvalitet säkerställs.

I detta arbete har så kallade "resurspass" haft en central roll. För att förbättra styrning och uppföljning av både resurspass och överkapacitet används personalsystemet mer effektivt genom registrering av aktiviteter. Detta ger mer detaljerad statistik och en tydligare bild av hur resurserna används, vilket i sin tur skapar bättre planeringsförutsättningar och mer effektiv resursfördelning.

Bemanningshandboken har reviderats i syfte att skapa en tydligare och mer enhetlig vägledning för bemanningsarbetet inom hela förvaltningen. För att uppnå långsiktig effekt krävs fortsatt arbete med att säkerställa efterlevnad och tillämpning av handbokens innehåll i det dagliga arbetet.

För att främja samverkan och gemensam förståelse har en kick-off genomförts med samtliga enhetschefer samt arbetsplats- och skyddsombud. Syftet var att stärka samarbetet, förmedla gemensamma mål och skapa en plattform för fortsatt utveckling av verksamheten och arbetet med Heltidsresan.

I linje med detta har även en utbildning i bemanningsekonomi hållits för samtliga chefer samt för nyckelpersoner som arbetar med bemanning och schemaläggning. Målet har varit att höja kunskapsnivån och skapa förståelse för de ekonomiska aspekterna kopplade till bemanning.

Arbetet med att skapa strukturer för ökad samverkan mellan legitimerad personal, biståndshandläggare och enhetschefer har fortsatt under perioden. Syftet är att stärka kvalitet, arbetsmiljö och effektivitet genom tydligare roller, gemensam planering och bättre resursanvändning. Detta bidrar till en mer sammanhållen vård och omsorg, i linje med omställningen till ny socialtjänstlag och Nära vård.

Efter ikraftträdandet av den nya socialtjänstlagen den 1 juli har arbetet fortsatt med att införa de förändringar som krävs. Detta inkluderar nya rutiner, samverkansformer och en uppdaterad delegationsordning för att säkerställa att lagens intentioner omsätts i praktiken. Arbetet har skett i nära dialog mellan olika funktioner och med stöd av Socialstyrelsens vägledningar.

Kompetens- och utvecklingsplanen som togs fram inför 2025 har följts upp fortlöpande under perioden. Parallellt har ombudsrollerna organiserats och planerats för hela förvaltningen, i syfte att säkerställa att rätt stöd finns på rätt plats.

Under mars/april har det varit ett fortsatt högt tryck på platser inom äldreomsorgen, både vad gäller korttidsplatser och särskilda boenden (SÄBO). Behovet har överstigit tillgången, vilket lett till att extra platser tillfälligt tagits i bruk på Edsgärdet (Lilla Sunnan) och Hagalid (Björken).

Sommaren 2025 – ansträngd men fungerande verksamhet
Sommaren har varit ansträngd inom stora delar av socialförvaltningen, särskilt inom äldreomsorgen och den kommunala primärvården. Höga omsorgsbehov har medfört ett ökat behov av förstärkning. Övertidsuttaget har varit högt, och sommarvikarier har introducerats ända in i första semesterperioden.

Trots dessa utmaningar har sommaren fungerat väl. Det har funnits en stark vilja och ett stort engagemang bland medarbetarna att hjälpas åt och stötta varandra, vilket varit avgörande för att upprätthålla kvaliteten i verksamheten under perioden.

Samtidigt har inflödet av ansökningar till särskilda boenden (SÄBO) fortsatt vara högt, och ett ökat antal bifall har medfört att förvaltningen inte kunnat verkställa alla beslut inom tre månader. Detta innebär att rapportering har behövt ske till Inspektionen för vård och omsorg (IVO), enligt gällande regelverk.

Som en del av arbetet med att möta det ökade behovet förbereds nu att fem platser inom SÄBO permanentas. Syftet är att öka kapaciteten och därmed förbättra förutsättningarna att kunna verkställa beslut om särskilt boende inom föreskriven tid.

2 UPPFÖLJNING GRUNDUPPDRAGET

2.1 SAMMANFATTNING GRUNDUPPDRAG

Socialnämnden

Socialnämnden

Socialförvaltningen ska verka för att beslutade insatser leder till ett gott och självständigt liv för de som är i behov av vårt stöd.

Uppgifterna - Vi ska…	Vi skall aktivt arbeta för att ge enskilda människor det stöd, den service, den vård och det skydd som finns fastställd i gällande lagstiftning, för att därigenom skapa förutsättningar för dem att leva ett gott och självständigt liv utifrån sina förutsättningar
Syftet - För att/Så att…	Enskilda får det stöd, service och den vård de behöver för att leva ett skäligt och självständigt liv utifrån sina förutsättningar
Målgrupperna- Åt/till/för…	Barn-unga, personer med missbruksproblem, äldre människor, personer med funktionsnedsättning, personer med behov av kommunal hälso- och sjukvård, personer som stödjer och vårdar anhöriga, skuldsatta personer, brottsoffer

2.2 UPPFÖLJNING AV KRITISKA KVALITETSFAKTORER

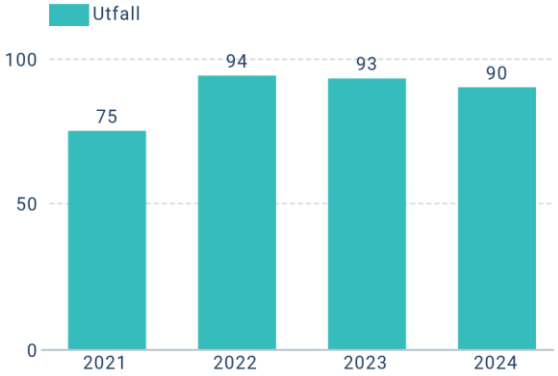
2.2.1 Kundnytta

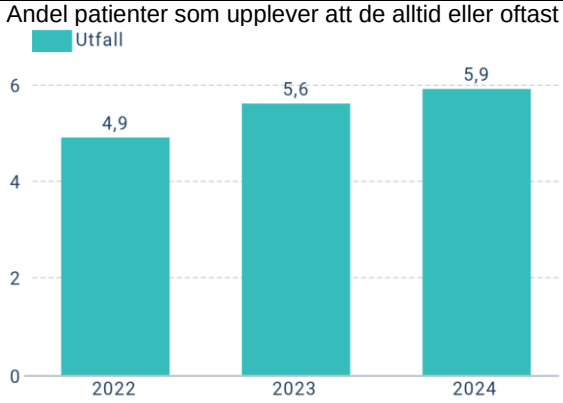
2.2.1.1 Bra bemötande

Bra bemötande

Kommentar

Kvalitetsfaktorn följs upp per helår.

Kritisk kvalitetsindikator
Andel brukare som upplever att personalen alltid eller oftast bemöter dem på ett bra sätt

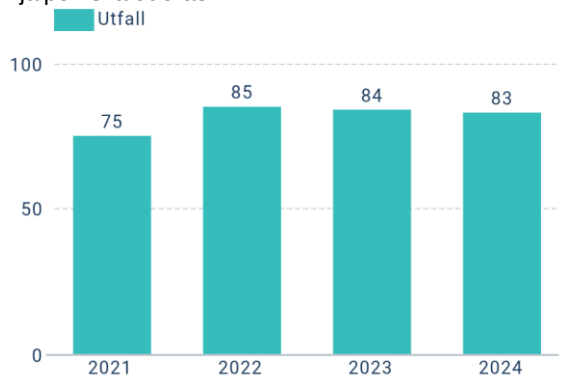
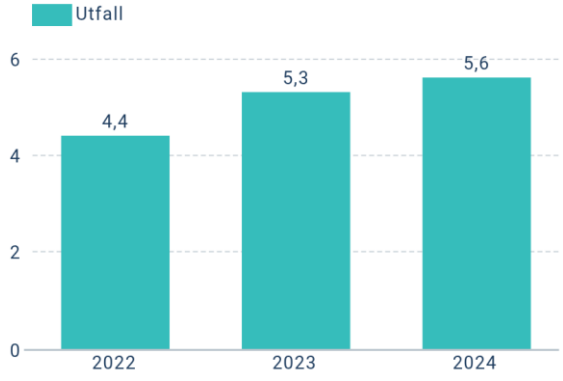
Kritisk kvalitetsindikator
Andel patienter som upplever att de alltid eller oftast får ett bra bemötande av legitimerad personal
Andelen nöjda klienter/brukare Inga tillgängliga data
Andelen brukare som upplever ett gott bemötande Inga tillgängliga data

2.2.1.2 Delaktighet, självbestämmande och integritet

Delaktighet, självbestämmande och integritet

Kommentar

Kvalitetsfaktorn följs upp per helår.

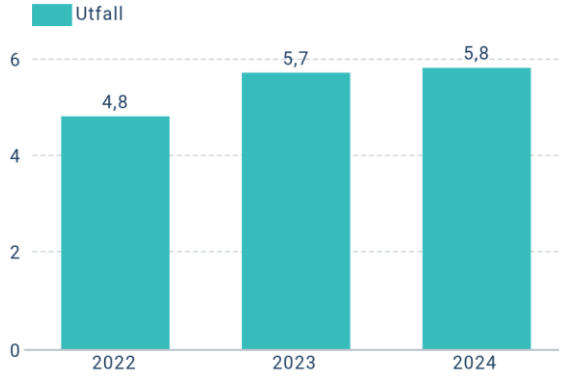
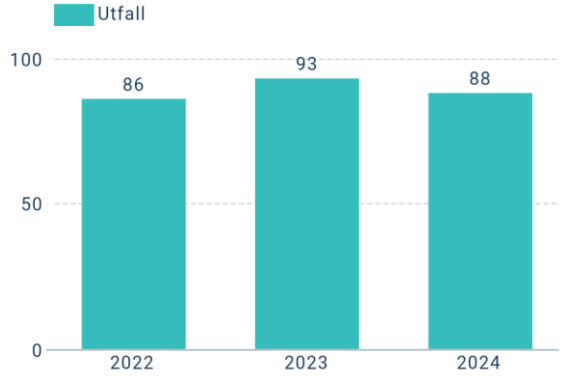
Kritisk kvalitetsindikator
Andel brukare som upplever att personalen alltid eller oftast tar hänsyn till brukarens åsikter och önskemål om hur hjälpen ska utföras?
Andel patienter som upplever att de alltid eller oftast är delaktiga i sin vård

2.2.1.3 Trygghet och (rätts-)säkerhet

Trygghet och (rätts-)säkerhet

Kommentar

Kvalitetsfaktorn följs upp per helår.

Kritisk kvalitetsindikator
Andel patienter som alltid eller oftast upplever trygghet med kommunens legitimerade personal
Andel brukare som alltid eller oftast upplever förtroende för personalen
Andel utredningar som håller god kvalitet enligt lagar och förordningar. Inga tillgängliga data

2.2.2 Medarbetarnytta

2.2.2.1 Motivation

Motivation

Kommentar

Kvalitetsfaktorn följs upp per helår.

Kritisk kvalitetsindikator
Medelvärdet på följande 3 frågor avseende motivation, 1a. Mitt arbete känns meningsfullt. 1b. Jag lär nytt och utvecklas i mitt dagliga arbete. 1c. Jag ser framemot att gå till arbetet. Inga tillgängliga data

2.2.2.2 Ledarskap

Ledarskap

Kommentar

Kvalitetsfaktorn följs upp per helår.

Kritisk kvalitetsindikator
Medelvärdet på följande 3 frågor avseende ledarskap, 2a. Min närmaste chef visar uppskattning för mina arbetsinsatser. 2b. Min närmaste chef visar förtroende för mig som medarbetare. 2c. Min närmaste chef ger min förutsättningar att ta ansvar för mitt arbete. Inga tillgängliga data

2.2.2.3 Styrning

Styrning

Kommentar

Kvalitetsfaktorn följs upp per helår.

Kritisk kvalitetsindikator
Medelvärdet på följande 3 frågor avseende styrning, 3a. Jag är insatt i min arbetsplats mål. 3b. Min arbetsplats mål följs upp och utvecklas på ett bra sätt. 3c. Jag vet vad som förväntas av mig i mitt arbete. Inga tillgängliga data

2.2.3 Ekonominytta

2.2.3.1 Effektivitet och kvalité

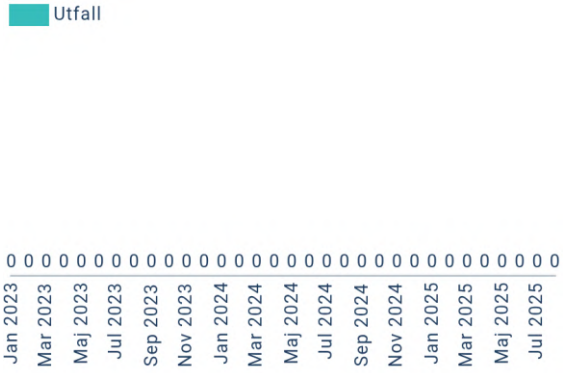
Effektivitet och kvalité

Kommentar

Bedömningen är att kvalitetsfaktorn når en godkänd nivå.

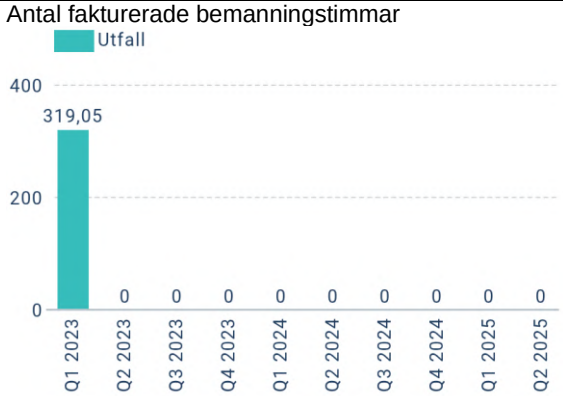
Effekterna av resultatet är en god och säker vård på hemmaplan samt inga utgifter för betalplatser.I nom området effektivitet och kvalitet kan vi se att verksamheten, precis som föregående år, har klarat av att ta hem alla utskrivningsklara patienter inom avtalad tid och därmed undvikit betaldagar. För att möta det ökade behovet inför sommaren utökades antalet korttidsplatser tillfälligt under perioden maj till augusti. Detta bidrog till att upprätthålla ett bra patientflöde.

Under Q1 och Q2 2025 har Socialförvaltningen haft 0 fakturerade bemanningstimmar. Jämfört med 2023 är detta en förbättring då hemtjänsten under Q1 2023 hade en enhetschef från bemanningsföretag.

Kritisk kvalitetsindikator
Antal betaldagar för utskrivningsklara patienter

Kritisk kvalitetsindikator

Antal fakturerade bemanningstimmar

3 UPPFÖLJNING UTVECKLINGSMÅL

3.1 Utvecklingsområde: Personal- och kompetensförsörjning

Socialförvaltningen har stora framtida utmaningar gällande personal- och kompetensförsörjning. Denna utmaning behöver mötas genom att skapa en tydlig handlingsplan för hur vi kan uppfattas som en attraktiv arbetsgivare och både bibehålla och rekrytera personal. Vi ska också verka för att skapa förutsättningar för att en högre andel av våra medarbetare ska kunna arbeta heltid. Vi behöver arbeta för att öka rörligheten mellan våra verksamheter. Syftet med det kan ses både ur ett medarbetar- och ur ett effektivitetsperspektiv. Hur gör vi för att fler unga ska söka sig till vård- och omsorgsyrken?

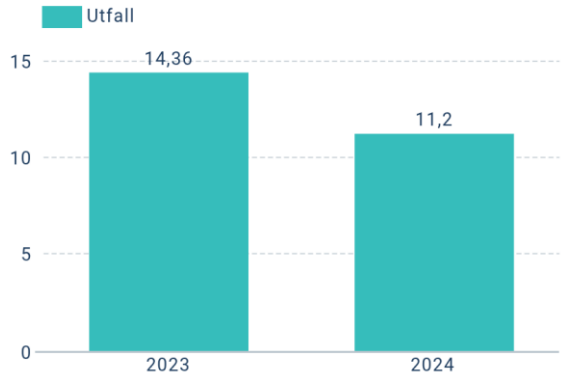
3.1.1 Utvecklingsmål: Minska behovet av timanställda.

Socialförvaltningen har stora framtida utmaningar gällande personal- och kompetensförsörjning. Vi behöver säkerställa att det finns tillräckligt mycket personal för att kunna minska antalet timanställda i verksamheten och för att ha den kompetens som krävs.
Målet är att vara under 17 %.som är Socialstyrelsens definition på en god nivå.

Kommentar

Ska utvärderas en gång om året i slutet av året.

Indikator
Andel timanställda (med pågående anställningar)

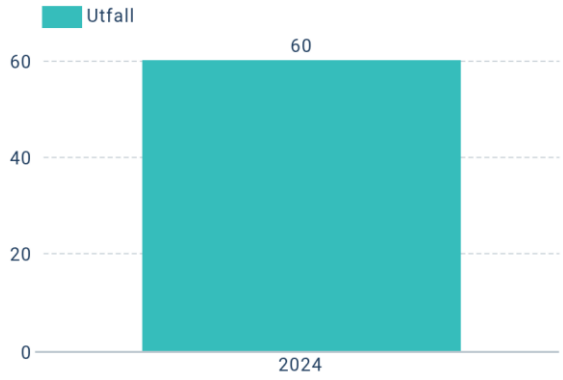

3.2 Utvecklingsmål: Alla befattningar inom socialförvaltningen ska ha en uppdragsbeskrivning

För att kunna utföra sitt grunduppdrag är det viktigt att det finns en uppdragsbeskrivning.

Kommentar

Målet är delvis uppfyllt. Många av socialförvaltningens befattningar har en uppdragsbeskrivning. En del av de som är upprättade är i behov av revidering och detta arbete kommer göras under hösten. Det saknas uppdragsbeskrivning för enhetschef och administrativa tjänster inom förvaltningen vilket kommer upprättas under hösten 2025.

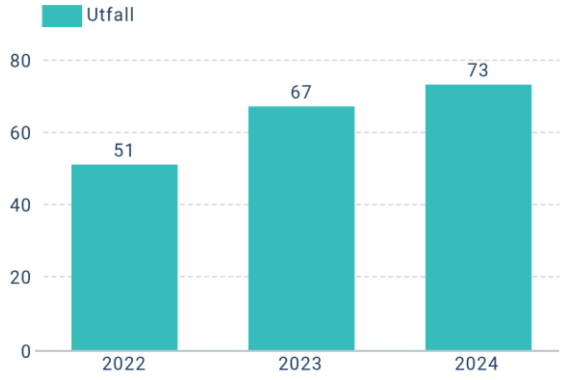
Indikator	
Andel befattningar inom socialförvaltningen som har en uppdragsbeskrivning	

3.3 Utvecklingsmål: Öka andel medarbetare som arbetar 100%

Socialförvaltningen har stora framtida utmaningar gällande personal- och kompetensförsörjning. Vi behöver säkerställa att det finns tillräckligt med personal för att klara utföra vårt grunduppdrag.

Kommentar

Ska utvärderas en gång om året i slutet av året.

Indikator	
Andel medarbetare som arbetar 100%	

3.4 Utvecklingsmål: Öka skattningspoängen i SKR:s omställning till ny socialtjänstlag.

Socialförvaltningen ska arbeta mer förebyggande och med lättillgängliga insatser samt arbeta medvetet med jämlika och jämställda levnadsvillkor. Allt arbete ska bygga på evidens och vara kunskapsbaserad.

Kommentar

Utvecklingsmål följs upp per helår.

Indikator	
Antal skattningspoäng enligt SKR:s mätverktyg.	Inga tillgängliga data

4 UPPFÖLJNING EKONOMISKT UTFALL

4.1 Driftredovisning

Netto per ansvar t.o.m. Augusti 2025 i tkr

Beskrivning	Ack utfall t.o.m. perioden	Budget t.o.m. perioden	Avvikelse t.o.m. perioden Augusti	Årsbudget 2025	Prognos helår 2025	Avvikelse helår
7100 Förvaltningschef	3 612	5 162	1 550	7 743	5 800	1 943
7200 Enhetschef IFO	16 741	14 937	-1 804	22 405	26 550	-4 145
7300 Enhetschef Hemtjänst	18 352	17 268	-1 084	25 902	27 317	-1 415
7400 Enhetschef Hemsjukvård /Rehab	14 041	13 198	-843	19 797	20 910	-1 113
7600 Enhetschef Bistånd	1 721	1 576	-145	2 365	2 480	-115
75- LSS	27 955	27 476	-478	41 174	42 420	-1 208
771 Edsgärdet	18 540	16 540	-1 999	24 810	27 545	-2 735
772 Hagalid	10 920	10 363	-556	15 545	16 419	-874
Summa	111 882	106 520	-5 359	159 779	169 441	-9 662

Prognostiserad utfall helår (överskott/underskott)

Socialnämnden beräknar i delårsprognos göra ett sammanlagt underskott mot budget med ca 9 662 tkr. Beräknat underskott vid beslutat anslag som ligger under kommunfullmäktige på 2,4 mkr - 7 272 tkr. Orsakerna till underskottet är: fler beslut att verkställa jämfört med vad budget medger, fler och mer komplexa patientuppdrag i samband med omställningen till god och nära vård, fler och dyrare placeringar, ekonomiskt bistånd ligger kvar på hög nivå, utökade personalkostnader i samband med heltidsresan samt höga kostnader för sjukfrånvaro och övertid för en del verksamheter. Edsgärdet har öppnat 5 permanenta SÄBO platser vilket medför utökning av volym samt kostnader för varsamheten. IFO och LSS har lyckats att sänka sina kostnader i jämförelse med T1 Prognos på grund av volymminskning och förändringar inom LSS.

7100 - Socialnämndens förvaltningskontor

Förvaltningschefens ansvar beräknas vid årets slut gå med ett överskott på ca 1 943 tkr, vilket till största del är kopplat till statsbidrag. I prognosen beräknas även ett litet överskott för personalkostnader, pga en deltidssjukskrivning.

7200- Individ- och familjeomsorg

Individ- och familjeomsorg har sammanlagt 10 placeringar i nuläget. Där 3 av dem är konsulenter, 5 familjehem och 2 utredningshem. IFO har fått två institutionsplaceringar med start 31/7 respektive 6/8 som kostar 30 tkr/dygn som sedan blir placerade i familjehem från 1/11 med beräknad kostnad på 313 tkr. Ekonomiskt bistånd ligger bättre än i tidigare prognos T1 (-800 tkr vs -1 mnkr) men ger fortsatt stor avvikelse mot budget 2025. Den sammanlagda prognosen för individ och familjeomsorg 2025 är ett underskott på 4,1 mnkr.

7300 - Hemtjänst

Hemtjänsten har en budget som förväntas kunna hantera i genomsnitt 105 brukare per månad. Antalet brukare har varierat mellan 105-119. Hemtjänsten har haft mycket övertid och sjukfrånvaro, vilket lett till höga kostnader. Under perioden har enheten även haft en överanställning av personal, men aktivt arbetat för att inte ersätta när personal slutat för att minska personalkostnaderna. Dubbelbemanning har ökat och Hemtjänsten har haft en utökning från våren med mer än 2 heltidstjänster för att möta det utökade behovet. Prognosen för året är ett underskott på ca 1415 tkr.

7400 - Hemsjukvård och Rehab

Hemsjukvården och rehab påverkas av att man har fler och mer komplexa patientärenden inom äldreomsorgen. Enheterna arbetar med överanställning då det inte finns vikarier att få tag på för att undvika bemanningsföretag som är mycket kostsamt, men också innebär en lägre kvalitet. Det prognosticerat underskottet inom hemsjukvården beror delvis på överanställning, sjukskrivningar men också ökade chefskostnader i samband med chefsbyte. Prognostiserat överskott för rehab är kopplat till lägre personalkostnader i början på året pga vakant tjänst.

Sammantaget blir prognosen ett underskott på ca 1113 tkr.

75 - LSS och socialpsykiatri

I början på året avslutades ett stort personligt assistansärende under januari vilket krävde dubbelassistans med övertidskostnader. I februari avslutades också ett långt rehabärende med en överenskommelse mellan arbetsgivare, facklig representant och medarbetare, som medförde en kostnad för verksamheten. Under första månaderna har flera verksamheter inom LSS haft mycket sjukfrånvaro, som lett till kostnader för sjuklön samt lön till timvikarier. Stora delar av underskottet för T2 har hämtats in och underskottet har nästan halverats på grund av att assistansen under första kvartalet som krävde dubbelassistans med övertidskostnader samt personalkostnader efter avslutat ärende. På gruppbostäderna har personalbemanningen justerats och schema anpassats vilket gjorde att personalkostnaderna har minskat.

Total prognos för året är ett underskott på ca 1,2 mln kr inom LSS.

7600 - Biståndsenheten

Prognosen för biståndsenheten är minus 115 tkr vilket beror på vikariekostnader under sommar (50% sjukskrivning).

77 - SÄBO och korttid

Under perioden har både Edsgärdet och Hagalid haft hög sjukfrånvaro. En del brukare har också haft utökade behov och korttiden har haft ett högt tryck, som krävt personalförstärkning. Grundbemanningen räcker inte till de stora behov som verksamheterna har.

Heltidsresan medför krav på en annan resursfördelning. Enheterna har överkapacitet på framförallt eftermiddagar, som inte alltid går ut. En del av överkapaciteten finansieras av statsbidrag, men inte allt.

Edsgärdet har fått 2 utökade platser från den 7 april och från och med den 9 september är det sammanlagt 5 utökade platser i jämförelse med budget.

Prognosen för Edsgärdet och Hagalid är ett underskott på 2735 tkr respektive 874 tkr vid årets slut.

Förslag till åtgärder för att komma i balans

1. Arbeta för en god arbetsmiljö, låg sjukfrånvaro samt minska antal övertidstimmar. Arbeta mer med ökat medarbetarskap och dialog kring arbetsplatsetik (krav och förväntningar).
2. Arbeta med personal- och kompetensförsörjningsstrategi samt schema och bemanning tillsammans med projektledare i Socialförvaltningens ledningsgrupp. Arbete pågår i nuläget att anpassa bemanningsgrafen utifrån behov och budget samt att använda överkapaciteten som uppstår i samband med heltidsresan till att täcka egen frånvaro för att minska antalet timanställda.
3. (Satsa på välfärdsteknik både internt och i samverkan med övriga kommuner. Exempelvis läkemedelsautomat som kan spara mycket tid.)
4. Ökat samarbete med övriga förvaltningar bland annat BUF gällande personalresurser genom att bland annat erbjuda kombinationstjänster. Fortsätta arbeta för att undvika bemanningsföretag.
5. Arbeta med förebyggande insatser - hemmaplanslösningar.

6. Alltid titta till det mest kostnadseffektiva alternativet upp till skälig levnadsnivå. Genomföra organisationsöversyn avseende tydliga mål för verksamheten i relation till uppdrag. SÄBO och korttid är insatser enligt Socialtjänstlagen varav verkställande omsorg kring boende ska ske i linje med en skälig levnadsnivå.
7. Öka personalbemanningen i verksamheterna.
8. Arbeta aktivt med statsbidrag.

Konsekvenser för verksamheten

1. Ett aktivt arbete för god arbetsmiljö, låg sjukfrånvaro och minskad övertid kan leda till ökad personalhälsa, bättre arbetsklimat och högre kontinuitet i verksamheten. Minskad belastning ger bättre återhämtning och minskar risken för utbrändhet. Ökat fokus på medarbetarskap och tydlig dialog kring arbetsplatsetik stärker ansvarstagande, förbättrar samarbetet och bidrar till en stabil och effektiv organisation.
2. Arbetet med att utveckla en personal- och kompetensförsörjningsstrategi i samverkan med Socialförvaltningens ledningsgrupp kan få flera betyande konsekvenser, både kort- och långsiktigt. En anpassning av bemanningsgrafen utifrån behov och budget förväntas ge en mer kostnadseffektiv drift, samtidigt som resurserna kan fördelas mer ändamålsenligt utifrån verksamhetens faktiska behov. Genom att nyttja den överkapacitet som uppstår i samband med heltidsresan till att täcka egen frånvaro, minskar beroendet av timanställd personal. Detta kan i sin tur leda till ökad kontinuitet och kvalitet i omsorgen samt stärkt arbetsmiljö och trygghet för både personal och brukare. På längre sikt kan en tydlig strategi för kompetensförsörjning bidra till att säkra tillgången till rätt kompetens, öka attraktiviteten som arbetsgivare och minska personalomsättningen. Dock kan anpassningen av scheman och bemanning innebära initiala utmaningar i form av omställning för personalen, behov av kompetensutveckling samt förändringar i arbetssätt och rutiner.
3. En satsning på välfärdsteknik, både internt och i samverkan med övriga kommuner, kan få flera positiva konsekvenser för verksamheten inom vård och omsorg. Genom att införa tekniska lösningar, såsom läkemedelsautomater, frigörs tid för omsorgspersonalen som istället kan användas till mer personcentrerat arbete och socialt stöd till brukarna. Det kan även bidra till ökad kvalitet och säkerhet i läkemedelshanteringen genom minskad risk för felmedicinering. Vidare kan välfärdsteknik bidra till en mer hållbar personalplanering genom att avlasta vissa manuella arbetsmoment. På sikt kan detta förbättra arbetsmiljön, minska stress och bidra till att göra verksamheten mer attraktiv som arbetsplats. Samverkan med andra kommuner skapar också möjligheter för erfarenhetsutbyte, gemensam utveckling och kostnadseffektiva lösningar. Samtidigt kräver implementeringen av ny teknik, investeringar, utbildning av personal och en förändringsbenägen kultur för att uppnå full nytta av satsningarna.
4. Samverkan mellan förvaltningar då det är möjligt kan minska behovet av rekrytering under framförallt sommarperioden då det är svårt att få tag på personal. Detta minskar behovet av att köpa tjänster från bemanningsföretag till en betydligt högre kostnad. Genom att erbjuda kombinationstjänster kan förvaltningarna även uppnå kommunens mål heltid som norm.
5. Att arbeta med förebyggande insatser och hemmaplanslösningar minskar behovet av att köpa externa platser, vilket är mycket kostsamt. Att arbeta förebyggande kräver uthållighet innan effekt kan ses.
6. Att alltid utgå från det mest kostnadseffektiva alternativet upp till skälig levnadsnivå innebär att insatser inom äldreomsorgen måste anpassas strikt efter behov, i enlighet med Socialtjänstlagen. För SÄBO och korttidsboende innebär detta att omsorgen ska motsvara en skälig levnadsnivå – inte högsta möjliga standard. En organisationsöversyn med fokus på tydliga mål i relation till uppdrag syftar till att effektivisera verksamheten, förbättra resursanvändningen och tydliggöra ansvar. Det kan medföra förändrade arbetssätt och krav på tydlig kommunikation med både personal och brukare.
7. Sänkt bemanning inom verksamheterna innebär en resurs besparing, men medför också flera potentiella konsekvenser för både brukare, personal och verksamhetens kvalitet. Ur ett brukarperspektiv kan en lägre bemanning innebära längre väntetid på hjälp, vilket kan påverka tryggheten och upplevelsen av omsorgen negativt. Det finns även en risk för att akuta situationer inte hanteras tillräckligt snabbt, särskilt om personal samtidigt måste hantera flera insatser. För personalen kan minskad bemanning leda till ökad arbetsbelastning, stress och svårigheter att upprätthålla god arbetsmiljö, särskilt vid oväntade händelser eller högt vårdbehov. Det påverkar både arbetsmiljön och sjukfrånvaron negativt.
8. Statsbidrag gör det möjligt att utbilda befintlig personal samt möjliggör satsningar som kan leda till kostnadseffektivitet och som annars inte varit genomförbara.

4.2 Investeringsredovisning

Investeringsredovisning

Investeringsbudget och utfall 2025

Ansvar	Projektkod	Projektnamn	Överförd budget	Total Budget 2025
Controller	0	Exempel		500 000
7300 - Enhetschef Hemtjänst	8945	Phonirolås i hemtjänsten	420000	420000
7400 - Enhetschef Hemsjukvård/Rehab	8950	Diskdesinfektor hemsjukvården	175000	175000
7400 - Enhetschef Hemsjukvård/Rehab	8971	Läkemedelskåp till patienter i OB		220000
7715 - Edsgärdets admin	8967	Stolar till matbord Edsgärdet		40000
7715 - Edsgärdets admin	8970	Vårdsängar Edsgärdet		240000
7715 - Edsgärdets admin	8979	Möblemang Edsgärdets personalrum		95000
7721 - Hagalis korttid	8966	Matsalsmöbel Hagalid		130000
7721 - Hagalid Korttid	8968	Vårdsängar hagalid korttids		60000
7721 - Hagalid Korttid	8982	Säng till vården (extra lång)		60000
7722 - Hagalid SÄBO	8969	Vårdsängar hagalid ängen		60000

Socialförvaltningen har budget för ovanstående investeringsprojekt 2025. Budget för Phonirolås hemtjänsten och Diskdesinfektor hemsjukvården flyttades över från 2024 och är nu avslutade i 2025.

8945 Phonirolås i hemtjänsten: Avslutades under 2025

8950 Diskdesinfektor hemsjukvården: Avslutades under 2025

8971 Läkemedelskåp till patienter i OB: Pågående

8967 Stolar till matbord Edsgärdet: Avslutades under 2025

8970 Vårdsängar Edsgärdet: Avslutades under 2025

8979 Möblemang Edsgärdets personalrum: Avslutades under 2025

8966 Matsalsmöbel Hagalid: Avslutades under 2025

8968 Vårdsängar hagalid korttids: Avslutades under 2025

8982 Säng till vården (extra lång): Avslutades under 2025

8969 Vårdsängar hagalid ängen: Avslutades under 2025

5 Sammanfattande analys

2025

Sammanfattning av perioden som helhet:

Under perioden har samtliga enhetschefer analyserat sina verksamheter, identifierat utvecklingsområden och lämnat förslag på åtgärder för att klara långsiktig ekonomisk följsamhet. Dessa åtgärdsförslag presenterades för socialnämnden under en dialogdag i slutet av mars. Arbetet med genomlysning kring schema och bemanning kommer att fortsätta under året. Sjukfrånvaro, övertid, ekonomi och statistik kommer fortsatt att analyseras och följas upp löpande.

Den centrala utmaningen för Socialförvaltningen är att få de ekonomiska resurserna att möta en växande befolkning med ökande vårdbehov. Fler och större behov kräver nya arbetssätt samt ett ökat fokus på förebyggande insatser, som på sikt kan fördröja eller minska behovet av mer kostsamma åtgärder.

Under en viss period kommer det vara nödvändigt att både fokusera på förebyggande åtgärder och samtidigt hantera de omedelbara behoven som redan finns. Denna strategi innebär en balansgång där resurser och insatser behöver fördelas mellan långsiktiga förebyggande åtgärder och att snabbt möta aktuella behov. Satsningar på förebyggande verksamhet kan bidra till att minska framtida belastning på verksamheten och skapa mer hållbara lösningar på lång sikt. Samtidigt är det avgörande att omedelbara behov hanteras effektivt för att säkerställa att individernas rättigheter och välbefinnande inte påverkas negativt. Detta kräver noggrant prioriterade insatser och ett flexibelt arbetssätt för att kunna hantera både nuvarande och framtida utmaningar.

Sommaren har varit ansträngd, men kvaliteten i verksamheten har trots detta kunnat upprätthållas. För att hantera det ökade trycket under sommarmånaderna öppnades två korttidsplatser tillfälligt, vilket hade positiv effekt på att få till flödena och minska belastningen på övrig verksamhet.

Samlad bedömning/slutsatser av resultatet från uppföljningen av kvalitetsfaktorer, utvecklingsmål och ekonomiskt utfall?

De allra flesta kvalitetsfaktorer och utvecklingsmål följs upp på helåret. Gällande Effektivitet och kvalitet kan vi konstatera att kvalitetsfaktorn når godkänd nivå då Verksamheten har klarat av att ta hem alla utskrivningsklara patienter inom avtalad tid och har därför inte haft några betaldagar, precis som föregående år. Effekterna av resultatet är en god och säker vård på hemmaplan samt inga utgifter för betalplatser. Under perioden har socialförvaltningen inte haft några fakturerade bemanningstimmar, vilket är i linje med trenden sedan föregående år. Däremot förekom det fakturerade timmar – och därmed kostnader – under 2023.

Utfallet för perioden visar nu på ett underskott med drygt 5 mkr medan prognosen pekar på 9,7 mkr. En del av det prognostiserade utfallet kan förklaras av tillfälliga utökade korttidsplatser samt permanentande av SÄBO platser från och med september som tillkommit efter tertial 1 (T1) och därmed inte fanns med i den ursprungliga bedömningen. Samtidigt har prognosen för placeringskostnader förbättrats jämfört med vad som var känt i T1. Inom LSS-verksamheten pekar prognosen på en förbättring, vilket dels beror på en minskning i volymer, dels på ett intensivt och målmedvetet arbete inom verksamheten för att anpassa sig till rådande förutsättningar.

Vad drar vi för lärdomar? Utmaningar inför framtiden och vad kan göras bättre nästa år?

Under perioden har socialförvaltningen visat förmåga att upprätthålla kvalitet i verksamheten trots påfrestningar och ett fortsatt ekonomiskt underskott.

Samtidigt som verksamheten står inför ekonomiska utmaningar, visar uppföljningen att flera kvalitetsfaktorer och utvecklingsmål är på god väg att uppnås. Ett exempel är att verksamheten fortsatt klarar av att ta hem utskrivningsklara patienter inom avtalad tid, vilket har inneburit noll betalplatser – en indikator på effektivitet och god samverkan inom vårdflödet. Dessutom har inga fakturerade bemanningstimmar registrerats under perioden, i linje med den positiva utvecklingen från föregående år.

En viktig lärdom från denna period är betydelsen av analys och delaktighet i hela organisationen. Samtliga enhetschefer har under perioden analyserat sina verksamheter, identifierat utvecklingsområden och lämnat åtgärdsförslag för att försöka nå långsiktig ekonomisk hållbarhet. Dessa åtgärder har förankrats politiskt genom en dialogdag med socialnämnden i mars.

Den centrala utmaningen framåt är att anpassa verksamheten till en växande och mer vårdkrävande befolkning, inom ramen för tillgängliga resurser. Detta kräver både nya arbetssätt och prioriteringar. Ett fortsatt fokus på förebyggande insatser bedöms vara avgörande för att minska framtida kostnader och öka

hållbarheten i systemet. Samtidigt måste akuta behov fortsatt kunna mötas med bibehållen kvalitet och rättssäkerhet.

Förvaltningen står inför utmaningen att utveckla Digitalisering och hitta nya tekniska verktyg som kan effektivisera arbetssätt och avlasta personal, men som samtidigt kräver investeringar, kompetensutveckling och förändrade arbetsprocesser. Att hitta rätt balans mellan teknik och mänsklig närvaro är en central framgångsfaktor framöver.

En viktig lärdom från sommaren är vikten av ökad flexibilitet i våra insatser. Det har blivit tydligt att tillgången till korttidsplatser utgör en avgörande resurs vid tillfälliga eller akuta behov under vissa perioder.

Uppföljningen visar att socialförvaltningen har förmåga att möta både kortsiktiga utmaningar och samtidigt arbeta långsiktigt mot ökad effektivitet, kvalitet och ekonomisk balans. För att lyckas fullt ut krävs fortsatt styrning, förankring, uppföljning och flexibilitet i arbetssätt – tillsammans med ett uthålligt fokus på förebyggande insatser.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 130

Dnr KS-2025-000092041

Budget och mål 2026 plan 2027-2028

Sammanfattning av ärendet

Budgetremiss avseende övergripande budgetförutsättningar samt förslag till preliminär ramfördelning samt investeringsbudget för 2026-2028 har skickats ut till nämnder och styrelsen 2025-03-24. Respektive nämnd/styrelse har inkommit till budgetberedningen med synpunkter på förslag till resursfördelning.

Beräkningarna grundar sig på de av kommunfullmäktige fastställda finansiella målen för 2026, vilket bland annat innebär oförändrad skattesats om 23,21 %. Utifrån de finansiella förutsättningarna, SKR:s prognoser och nämndernas beskrivningar, lämnade budgetberedningen följande förslag till förändringar av driftsbudgetramar.

Socialnämnden tillförs 4 000 tkr som utökning av budgetram för att möta ökade kostnader inom individ- och familjeomsorg samt volymökningar inom äldreomsorg och LSS-verksamhet.

Barn- och utbildningsnämnden tillförs 1 000 tkr som utökning av budgetram för att möta ökade kostnader för skolskjuts samt fler elever inom gymnasieskola och anpassad grundskola.

Ett anslag under kommunfullmäktige, som kan användas för att finansiera behoven inom socialnämnden under 2026, sätts av med 2 400 tkr. Ianspråktagande av anslaget kräver särskilt beslut av kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktige beslutade 2025-06-12 § 30 utifrån ovan:

- att fastställa preliminära ramar för nämnder och styrelse enligt beslutsunderlag i form av Sammanställd driftbudget och investeringsbudget 2026-2028.

- att anslag under kommunfullmäktige som sätts av med 2 400 tkr, kan användas för att finansiera behoven inom socialnämnden under 2026. Ianspråktagande av anslaget kräver särskilt beslut av kommunfullmäktige.

- att uppdra till budgetberedningen att med stöd av det underlag som redovisas kring förslag till åtgärder för anpassning utifrån de nya driftsramarna, samordna och prioritera den fortsatta beslutsgången kring anpassningsåtgärderna och eventuella utredningsuppdrag.

Forts. § 130

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Efter beslutet i juni i kommunfullmäktige om preliminära ramar har nya prognoser kring bl a skatteunderlag och pensionskostnader, utfall lönerevision, andra tillkommande politiska beslut med budgetpåverkan, redovisats för budgetberedningen. I enlighet med den senaste uppdateringen förbättras förutsättningarna något vilket förstärker det budgeterade resultatet ytterligare samt minskar det totala anpassningsbehovet under planperioden jämfört med junibeslutet. De samlade förutsättningarna med drift- och investeringsbudget, grunduppdrag och övergripande mål, sammanställs i kommunplan 2026-2028 som redovisas i handlingar till kommunstyrelsens sammanträde 2026-10-22 samt inför politiskt gruppmöte 2025-10-20

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar:

- att fastställa skattesatsen 2026 till 23:21 kronor.

- att fastställa nämndernas ramar enligt sammanställd Driftbudget under kapitel 6:1 i Kommunplan 2026-2028,

- att fastställa resultat-, finansierings-, investerings- och balansbudget för perioden 2026–2028 under kapitel 6 i Kommunplan 2026-2028,

- att fastställa finansiella mål i enlighet med kommunplanen.

- att till nämnder och styrelse rikta en uppmaning till allmän återhållsamhet och särskild kostnadsmedvetenhet under den kommande planperioden.

Expedieras till

KS/KF

Budget och mål 2026 plan 2027-2028

Sammanfattning av ärendet
Budgetremiss avseende övergripande budgetförutsättningar samt förslag till preliminär ramfördelning samt investeringsbudget för 2026-2028 skickades ut till nämnder och styrelsen under våren 2025. Respektive nämnd/styrelse har inkommit till budgetberedningen med synpunkter på förslag till resursfördelning och behandlats i budgetberedningen inför kommunfullmäktiges beslut.

Beräkningarna grundar sig på de av kommunfullmäktige fastställda finansiella målen för 2026, vilket bland annat innebär oförändrad skattesats om 23,21 %. Utifrån de finansiella förutsättningarna, SKR:s prognoser och nämndernas beskrivningar, lämnade budgetberedningen följande förslag till förändringar av driftsbudgetramar.

Socialnämnden tillförs 4 000 tkr som utökning av budgetram för att möta ökade kostnader inom individ- och familjeomsorg samt volymökningar inom äldreomsorg och LSS-verksamhet.

Barn- och utbildningsnämnden tillförs 1 000 tkr som utökning av budgetram för att möta ökade kostnader för skolskjuts samt fler elever inom gymnasieskola och anpassad grundskola.

Ett anslag under kommunfullmäktige, som kan användas för att finansiera behoven inom socialnämnden under 2026, sätts av med 2 400 tkr. Ianspråktagande av anslaget kräver särskilt beslut av kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktige beslutade 2025-06-12 § 30 utifrån ovan:

- att fastställa preliminära ramar för nämnder och styrelse enligt beslutsunderlag i form av Sammanställd driftbudget och investeringsbudget 2026-2028.

- att anslag under kommunfullmäktige som sätts av med 2 400 tkr, kan användas för att finansiera behoven inom socialnämnden under 2026. Ianspråktagande av anslaget kräver särskilt beslut av kommunfullmäktige.

- att uppdra till budgetberedningen att med stöd av det underlag som redovisas kring förslag till åtgärder för anpassning utifrån de nya driftsramarna, samordna och prioritera den fortsatta beslutsgången kring anpassningsåtgärderna och eventuella utredningsuppdrag.

Efter beslutet i juni i kommunfullmäktige om preliminära ramar har nya prognoser kring bl a skatteunderlag och pensionskostnader, utfall lönerevision, andra tillkommande politiska beslut med budgetpåverkan, redovisats för budgetberedningen. I enlighet med den senaste uppdateringen förbättras förutsättningarna något vilket förstärker det

budgeterade resultatet ytterligare samt minskar det totala anpassningsbehovet under planperioden jämfört med junibeslutet.

Kommunplanen har reviderats utifrån de nya förutsättningarna. Ramförstärkningarna till socialnämnden och barn- och utbildningsnämnden är oförändrade förutom ett tillskott med anledning av projekt nya Tavlan och nytt skötselavtal. Förslag till investeringsbudget samt finansiella mål föreligger. Utvecklingsmålet är kopplat till Utvecklingsplanen som har giltighet 2027-2027.

De samlade förutsättningarna med drift- och investeringsbudget, grunduppdrag och övergripande mål, sammanställs i kommunplan 2026-2028 som redovisas i handlingar till kommunstyrelsens sammanträde 2026-10-22 samt inför politiskt gruppmöte 2025-10-20. Ärendet MBL-förhandlas 2025-10-16.

Beskrivning av ärendet
Beräkningarna grundar sig på de av kommunfullmäktige fastställda finansiella målen för 2026, vilket bland annat innebär oförändrad skattesats om 23,21 %.

Företaget Statisticon har tillsammans med kommunen tagit fram en befolkningsprognos för perioden 2024-2034 som visar att invånarantalet i Dals-Eds kommun förväntas minska med 297 invånare, från 4 606 till 4 309 personer. Antalet inflyttade beräknas bli i genomsnitt 218 personer per år medan antalet utflyttade skattas till 213 personer. Detta ger ett årligt positivt flyttnetto på 5 personer för varje år under prognosperioden. Antalet barn som föds förväntas vara 30 per år i genomsnitt under prognosperioden medan antalet avlidna skattas till 65 personer. Detta medför en sammanlagd befolkningsförändring med -30 personer per år.

Prognosen där folkmängden förväntas fortsätta minska och antal äldre blir allt fler, medför stora utmaningar för kommunen både vad det gäller kompetensförsörjning och ekonomin då det skapas ett glapp mellan intäkter och kostnader. När invånarantalet i kommunen minskar påverkas antalet arbetare timmar och därigenom även skatteunderlaget och ekonomin. Detta kan ge effekter som försämrad service, att det blir svårare att rekrytera personal samt att färre flyttar till kommunen. I sin tur kan detta innebära ännu färre invånare, mindre skatteintäkter och ytterligare försämrad ekonomi och service. Därmed är det viktigt att kontinuerligt arbeta med att attrahera fler invånare att stanna i och flytta till kommunen. Fördelarna med att bo, verka och arbeta i kommunen behöver lyftas fram vilket förtydligas inom Utvecklingsplanen för mandatperioden.

Beräkningarna i budget 2026, plan 2027-2028 bygger på befolkningsprognos, uppdaterade finansiella förutsättningar gällande bland annat SKR:s senaste skatteunderlagsprognos och uppdaterad prognos avseende pensionskostnader. I kommunplanen återges en sammanställning över ramar för nämnder och styrelse. Ramar till nämnder och styrelse har justerats för indexuppräkning av priser, förändringar i PO-

pålägg samt kompenserats för ökad internränta. En teknisk justering av ramar har gjorts avseende hantering av intern fördelning av telefonikostnader.

Tabellen nedan visar ramarna per nämnd/förvaltning utifrån ovanstående beskrivna justeringar. Med denna fördelning uppgår resultatet för år 2026 till 12 249 tkr, 2027 till 11 495 tkr och 2028 till 9 156 tkr.

Med nu kända förutsättningar så krävs effektiviserings- och anpassningsåtgärder motsvarande totalt 2,4 mkr under planperioden. Hela beloppet ligger som ofördelat anpassningsbehov 2028. Detta för att år 2028 ha en ekonomi i balans med en resultatnivå som är acceptabel utifrån finansiell ställning och gällande finansiella mål.

Generellt för samtliga nämnder gäller att löneökningar enligt ordinarie lönerevision kompenseras när utfallet är klart. Anslaget återfinns inom posten lönereservering under finansförvaltningen samtliga år i denna sammanställning

Sammanställd driftredovisning	**Budget 2026**	**Plan 2027**	**Plan 2028**
Finansförvaltning	430542	443344	456954
Ofördelat lönereservering	-7 891	-18 689	-29 865
Anslag till oförutsedda kostnader KF (socialnämnden vid behov)	-2 400	-2 400	-2 400
Ofördelat effektiviserings- och anpassningsuppdrag	0	0	2 396
Kommunfullmäktige	-866	-882	-904
Valnämnd	-170	-6	-6
Kommunstyrelsen	-104 470	-105 575	-107 795
Socialnämnden	-168 147	-168 690	-171 076
Barn- och utbildningsnämnden	-134 350	-135 608	-138 148
Resultat	**12 249**	**11 495**	**9 156**
2 % av skatter och bidrag	***8 619***	***8 907***	***9 156***
Differens mot 2 % av skatter och bidrag	***3 630***	***2 588***	***0***

Investeringsbudget/plan 2026-2028 beslutades av kommunfullmäktige 2025-06-12 och redovisas i kommunplanen. Investeringsbudget/plan 2026-2028 förutsätter upplåning avseende investering inom taxefinansierade verksamheter med totalt 40,3 mkr (19,7 mkr år 2026, 11,7 mkr år 2027 samt 8,9 mkr år 2028). Ingen ytterligare upplåning bedöms vara nödvändig under perioden. Tvärtom beräknas en viss amortering utöver plan vara möjlig. Totalt väntas den externa låneskulden under perioden öka med 7,2 mkr, inkl taxefinansierade verksamheter.

Efter planperioden beräknas därmed totala låneskulden uppgå till 100,5 mkr.

Bedömning
Beräkningarna i budget 2026, plan 2027-2028 bygger på befolkningsprognos, uppdaterade finansiella förutsättningar gällande bland annat SKR:s senaste skatteunderlagsprognos och uppdaterad prognos avseende pensionskostnader. Sammanställningar och mål har varit föremål för remiss och budgetberedning inför den politiska beredningen och beslut i kommunfullmäktige som nu tar vid.

Beslutsförslag
Kommunfullmäktige beslutar:
- att fastställa skattesatsen 2026 till 23:21 kronor,

- att fastställa nämndernas ramar enligt sammanställd Driftbudget under kapitel 6:1 i Kommunplan 2026-2028,

- att fastställa resultat-, finansierings-, investerings- och balansbudget för perioden 2026–2028 under kapitel 6 i Kommunplan 2026-2028,

- att besluta om upplåning om maximalt 40,3 mkr under perioden 2026-2028 avseende finansiering av investeringar inom taxekollektivens verksamheter (VA och renhållning),

- att fastställa total låneram för perioden 2026-2028 till 113 mkr,

- att fastställa finansiella mål i enlighet med kommunplanen,

- att till nämnder och styrelse rikta en uppmaning till allmän återhållsamhet och särskild kostnadsmedvetenhet under den kommande planperioden.

Beslutsunderlag
Kommunplan 2026-2028

Beslutet skickas till:
Samtliga förvaltningschefer och nämnder
Ekonomichef

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-10-14
Diarienummer: KS-2025-000092.041

I tjänsten

Peter Johansson
Ekonomichef

Jonas Olsson
kommundirektör

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Dals-Eds kommun

Kommunplan 2026-2028

Dals-Eds kommun

Innehållsförteckning

1 KOMMUNSTYRELSENS FÖRORD 3

2 OMVÄRLDENS PÅVERKAN 4

3 FINANSIELLA MÅL OCH BUDGETFÖRUTSÄTTNINGAR 6

3.1 KOMMUNENS UTVECKLING 6

3.1.1 FINANSIELLA MÅL 6

3.1.2 SKATTEUNDERLAGSPROGNOS 6

3.1.3 RESURSFÖRDELNING 7

3.1.4 INTERNRÄNTA 8

3.1.5 PERSONALOMKOSTNADSPÅSLAG (PO) 8

3.2 PERSONAL- OCH LÖNEPOLITIK 8

3.3 FINANSIELL ANALYS 9

3.4 FINANSIELLA NYCKELTAL 14

3.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANSKRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV 15

4 GRUNDUPPDRAG 19

4.1 SAMHÄLLSUTVECKLING & VÄLFÄRDSTJÄNSTER 19

4.2 STYRNING OCH LEDNING 20

5 UTVECKLINGSOMRÅDEN 21

5.1 KOMMUNENS VISION ..... **Fel! Bokmärket är inte definierat.**

5.2 KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSMÅL 21

5.2.1 5 000 invånare år 2035 22

5.3 UPPDRAG OCH STRATEGI FÖR EKONOMI I BALANS 22

5.3.1 Uppdrag till nämnder och kommunledning 23

6 BILAGA 1 FINANSIELLA RAPPORTER 24

6.1 DRIFTBUDGET 24

6.2 INVESTERINGSBUDGET 26

6.3 RESULTATBUDGET 27

6.4 FINANSIERINGSBUDGET 28

6.5 BALANSBUDGET 29

1 KOMMUNSTYRELSENS FÖRORD

Framför er har ni den sista budgeten för denna mandatperioden, det har varit ett par tuffa år som vi ändå klarat på ett bra sätt.För 2025 så ser resultatet ut att landa in på 4400 Tkr vilket är 3300 Tkr bättre än budget. I budget för 2026 har Socialnämnden fått 4000 Tkr i ökad ram för kostnads och volymökningar, dessutom så avsätter vi 2400 Tkr för KF att besluta om, men som troligen kommer att sökas av Socialnämnden. BUN har fått ett tillskott på 1000 Tkr för ökade kostnader inom främst skolskjuts och ökade gymnasiekostnader.

Pensionsprognoserna framgent ser ut att ligga i paritet med vad som är beräknat, de gick ju kraftigt ner när inflationen minskade. En ny skatteunderlagsprognos från 3/10 ger oss ett tillskott på 1639 Tkr och gör att resultatet för 2026 ser ut att landa på 12249 Tkr eller 2,8% av skatter och bidrag, vi har i våra finansiella mål ett mått om 2,0 % av skatter och bidrag. Det är mycket välkommet då vi behöver fylla på kassan efter några magra år för att klara våra kommande investeringar, främst inom VA.

Befolkningsprognosen från Statisticon, det bolag som vi använder för att ta fram prognosen visar på att vi kommer tappa ca 29 personer per år, så har inte fallet varit utan vi har legat på status Quo det senaste åren, vilket även hjälper till att öka resultatet, man brukar räkna med att varje person ger ett statligt bidrag om ca 75 Tkr, så det blir snabbt pengar om vi åtminstone kan ligga kvar eller öka antalet invånare. Att försöka öka befolkningen är det enda övergripande målet vi har just nu, i princip alla landsbygds/småkommuner har negativ befolkningstillväxt så det är en grannlaga uppgift.

Arbetet i budgetberedningen har flutit på bra och vi har haft till stora delar en gemensam syn på hur fördelningen skall vara, vill tacka oppositionen för ett konstruktivt och gott samarbete.

Tack till alla medarbetare för ett förtjänstfullt arbete, där en allmän återhållsamhet har påvisat mycket positiva effekter för vårt prognostiserade resultat för 2025 och ett mycket bra budgeterat resultat för 2026.

Andreas Nilsson
Kommunstyrelsens ordförande

2 OMVÄRLDENS PÅVERKAN

ÖVERGRIPANDE FÖRUTSÄTTNINGAR OCH UTMANINGAR

Kommunen är en stor organisation med en mångfacetterad samling verksamheter, som är påverkade och beroende av händelser i omvärlden. Även om vi inte med säkerhet kan förutsäga framtiden finns det mer eller mindre synliga trender som kommuner och regioner behöver förhålla sig till.

Inför den kommande planperioden råder fortsatt stor osäkerhet inom många områden, inte minst till följd av det oroliga omvärldsläget. Utöver detta så har vi konstaterat att för vår kommun liksom för många andra kommuner, så är välfärdens finansiering, befolknings- och demografiutvecklingen samt personal- och kompetensförsörjning, de kanske största ödesfrågorna att hantera.

Allt sammantaget gör att det är synnerligen svårt att bedöma den förväntade utvecklingen, till och med på kortare sikt. Vi behöver fokusera på att klara av kärnan i våra respektive grunduppdrag, att bibehålla och förstärka vår robusthet för att bättre klara att stå emot kriser, men också och inte minst arbeta aktivt för att stärka vår attraktivitet som kommun och plats, för våra invånare, företagare, medarbetare och besökare. För att klara dessa utmaningar krävs att vi dels arbetar pragmatiskt och kreativt internt i organisationen, i samarbete med andra kommuner där det är lämpligt och dels med stort fokus på att involvera invånare, företag och föreningar i att kraftsamla tillsammans för att platsen Dals-Ed ska bli en ännu bättre plats att leva och bo på.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH UTMANINGAR FÖR DALS-EDS KOMMUN

Det utsatta ekonomiska läget har inneburit en väsentlig försämring för kommunens ekonomi under främst 2023-2024, där kostnadsutvecklingen överstigit intäktsutvecklingen trots en relativt god skatteunderlagsutveckling och låg arbetslöshet. Orsaken är snabbt ökande kostnader, dels inflationsdrivna, dels kopplade till volymökningar inom vård och omsorg. Följden blev att vi gått från goda resultat de tidigare åren till underskott under 2023-2024. Med stöd av en bättre utveckling än förväntat vad gäller såväl skatteunderlag som pensionskostnader samt genom egna beslut om ett paket av åtgärder kopplat till demografiförändringar, effektiviseringar och anpassningar som sjösattes under 2023, så mildrades effekterna och det ekonomiska resultatet blev avsevärt bättre än budgeterat.

Anpassningsåtgärderna har dock inneburit prövningar för kommunens verksamheter och förvaltningar att genomföra, var för sig och gemensamt. Vi har försökt arbeta för att genomföra åtgärder för kostnadsminskningar så balanserat och koncentrerat som möjligt så att vi inte slår sönder förutsättningarna för en god välfärdsservice och en långsiktigt hållbar ekonomi och verksamhet. Tack vare att kommunen har en god ekonomi i grunden så har det även funnits möjlighet att använda tidigare upparbetade resultat under några år utifrån regelverket för användande av resultatutjämningsreserven.

BEFOLKNINGSPROGNOS

Företaget Statisticon har tillsammans med kommunen tagit fram en befolkningsprognos för perioden 2024-2034 som visar att invånarantalet i Dals-Eds kommun förväntas minska med 297 invånare, från 4 606 till 4 309 personer. Antalet inflyttade beräknas bli i genomsnitt 218 personer per år medan antalet utflyttade skattas till 213 personer. Detta ger ett årligt positivt flyttnetto på 5 personer för varje år under prognosperioden. Antalet barn som föds förväntas vara 30 per år i genomsnitt under prognosperioden medan antalet avlidna skattas till 65 personer. Detta medför en sammanlagd befolkningsförändring med -30 personer per år.

Prognosen där folkmängden förväntas fortsätta minska och antal äldre blir allt fler, medför stora utmaningar för kommunen både vad det gäller kompetensförsörjning och ekonomin då det skapas ett glapp mellan intäkter och kostnader. När invånarantalet i kommunen minskar påverkas antalet arbetare timmar och därigenom även skatteunderlaget och ekonomin. Detta kan ge effekter som försämrad service, att det blir svårare att rekrytera personal samt att färre flyttar till kommunen. I sin tur kan detta innebära ännu färre invånare, mindre skatteintäkter och ytterligare försämrad ekonomi och service. Därmed är det viktigt att kontinuerligt arbeta med att attrahera fler invånare att stanna i och flytta till kommunen. Fördelarna med att bo, verka och arbeta i kommunen behöver lyftas fram vilket förtydligas inom den Utvecklingsplanen för mandatperioden.

Folkmängd Dals-Ed 31 december

Ålder	2020	2021	2022	2023	2024	*Prognos 2034*
0-4	218	214	192	182	179	*155*
5-9	257	257	249	226	240	*180*
10-14	267	260	262	280	260	*213*
15-19	257	266	249	239	246	*218*
20-24	242	206	179	191	197	*180*
25-44	1 036	1 048	1 034	1 009	994	*888*
45-64	1 160	1 168	1 148	1 133	1 137	*1 045*
65 -	1 324	1 337	1 337	1 346	1 353	*1 430*
Summa	**4 761**	**4 756**	**4 650**	**4 606**	**4 606**	***4 309***

Kön	2020	2021	2022	2023	2024	*Prognos 2034*
Män	2 266	2 271	2 226	2 219	2 209	*2 093*
Kvinnor	2 495	2 485	2 424	2 387	2 397	*2 216*
Summa	**4 761**	**4 756**	**4 650**	**4 606**	**4 606**	***4 309***

3 FINANSIELLA MÅL OCH BUDGETFÖRUTSÄTTNINGAR

3.1 KOMMUNENS UTVECKLING

3.1.1 FINANSIELLA MÅL

Kommunfullmäktige beslutade 2025-03-13 om följande sex finansiella mål för Dals-Eds kommun att gälla för år 2026:

- Skattesatsen ska vara oförändrad på nivån 23,21 procent

- Investeringar inom affärsdrivande verksamheter (VA-/Renhållning, kommersiella fastigheter och exploateringar) kan om behov föreligger finansieras genom extern upplåning. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå.

- Kommunen ska inom skattefinansierade verksamheter i grunden finansiera sina investeringar med egna medel. Undantag från detta ska endast vara möjligt vid stora och långsiktiga investeringar, det vill säga där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå

- Kassalikviditeten ska uppgå till minst 70 procent

- Kommunens soliditet ska inte vara lägre än 35 procent och inte minska fler än tre år i rad. Samtidigt ska soliditeten inklusive pensionsförpliktelser inte understiga 10 procent och på lång sikt öka

- Resultatet inklusive samtliga pensionsförpliktelser ska under en treårsbudgetperiod vara så stort att investeringar inom skattefinansierad verksamhet, med undantag av stora och långsiktiga investeringar, kan egenfinansieras samt att Kommunfullmäktige inför varje budgetår kan avsätta en post för oförutsedda händelser/kostnader

3.1.2 SKATTEUNDERLAGSPROGNOS

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har 2025-10-03 i cirkulär 25:47 redovisat en bedömning av skatteunderlagets utveckling för åren 2023-2028.

"Jämfört med augusti är prognosen till och med 2028 nedreviderad och slutpunkten är ackumulerat 0,4 procentenheter lägre. Detta är dock en chimär. Tittar vi på den underliggande utvecklingen så är den istället uppreviderad. Förklaringen ligger i regeringens förslag i Budgetpropositionen för 2026. När det förhöjda grundavdraget höjs så minskar skatteunderlaget, men på sedvanligt sätt kompenseras kommunsektorn genom ökade statsbidrag (s.k. reglering). Även andra skatteförslag drar ner skatteunderlaget (permanent skattefrihet för förmån av ladd-el på arbetsplatsen och en utvidgad rätt till avdrag för drivmedelsutgifter), men detta motverkas till viss del av en ytterligare höjning av beloppsgränsen i reseavdraget. Sammantaget är skillnaden mellan det faktiska och underliggande skatteunderlaget 0,5 procentenheter. Revideringarna för det underliggande skatteunderlaget till och med 2028 är något positiva. Detta kan kopplas till bedömningen om en starkare tillväxt 2026, men en viss dämpning 2027 och 2028, utifrån de finanspolitiska förslagen i Budgetpropositionen för 2026."

Prognos skatteunderlagsutveckling, %

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Ack perioden
SKR okt	4,8	3,4	3,8	4,2	4,5	4,1	21,6
SKR aug	4,8	3,4	3,8	4,2	4,5	4,4	22,1
Reg sep	4,8	3,4	3,9	4,5	5,1	3,8	22,5
ESV sep	4,8	3,5	3,3	4,5	4,8	3,8	21,4

Ackumulerat avser jämfört med 2023.

Källa: Ekonomistyrningsverket, regeringen, och SKR.

3.1.3 RESURSFÖRDELNING

INDEXUPPRÄKNING FÖR PRIS- OCH LÖNEÖKNINGAR

En uppräkning av budgetramarna är gjord utifrån SKR:s bedömningar i cirkulär 25:47 (2025-10-03) avseende prisindex för kommunal verksamhet som uppgår till följande:

%	2026	2027	2028
Personalkostnad	3,0	3,1	4,3
Övrig förbrukning	2,2	2,5	3,0
Prisindex kommunal verksamhet	2,8	2,9	3,9

Inklusive personalomkostnadseffekt

%	2026	2027	2028
Personalkostnad	3,5	3,5	3,5
Övrig förbrukning	2,2	2,5	3,0
Prisindex kommunal verksamhet	3,1	3,2	3,3

Exklusive personalomkostnadseffekt

Personalkostnader
Skillnaden mellan tabellerna består i att tabellen som är inklusive personalomkostnadseffekt har med effekter av förändrade pensionskostnader.

Reservering har gjorts på finansförvaltningen för löneökningar åren 2026-2028 med följande belopp:

2026: 7 891 tkr inkl PO (motsvarar 3,5 % av total lönesumma och innebär 10 522 tkr på helår)
2027: 8 167 tkr inkl PO (motsvarar 3,5 % av total lönesumma och innebär 10 890 tkr på helår)
2028: 8 453 tkr inkl PO (motsvarar 3,3 % av total lönesumma och innebär 11 271 tkr på helår)

Övriga kostnader
Indexuppräkning har gjorts per nämnd/förvaltning åren 2026-2028 med följande belopp:
2026: 2 488 tkr (motsvarar 2,2 % av totala övriga kostnader)
2027: 2 889 tkr (motsvarar 2,5 % av totala övriga kostnader)
2028: 3 554 tkr (motsvarar 3,0 % av totala övriga kostnader)

Köp av huvudverksamhet

Indexuppräkning har gjorts per nämnd/förvaltning åren 2026-2028 med följande:
2026: 1 299 tkr (motsvarar 3,1 % av totala köp av huvudverksamhet)
2027: 1 383 tkr (motsvarar 3,2 % av totala köp av huvudverksamhet)
2028: 1 472 tkr (motsvarar 3,3 % av totala köp av huvudverksamhet)

3.1.4 INTERNRÄNTA

Internräntan för kommunsektorn bygger på sektorns egna upplåningskostnader. **Internräntan för år 2026 fastställs till 2,75 procent.** Det är en ökning med 0,25 procentenheter jämfört med internräntan avseende år 2025.

Huvudkällan angående sektorns egna upplåningskostnader är Kommuninvests skulddatabas, KI Finans. I kommunerna har nyupplåningskostnaden under de senaste åren varit högre än kostnaden för de lån som förfaller, vilket lett till att den genomsnittliga upplåningskostnaden ökat.

Internräntan ändras enbart i kvarts procentenheter. Internränta för aktuellt år tas fram av SKR:s internräntekommitté i februari året innan.

3.1.5 PERSONALOMKOSTNADSPÅSLAG (PO)

Det rekommenderade personalomkostnadspålägget (PO) uppgår för år 2026 till 40,51 procent vilket är en sänkning med 0,88 procentenheter jämfört med år 2025.

Personalomkostnadspålägget är en intern kostnad för verksamheterna och en intern intäkt under kommunens finansförvaltning. Detta finansierar sedan kommunens kostnader för arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkringar samt nyintjänad pension inklusive löneskatt.

Sänkningen mellan år 2025 och 2026 beror på sjunkande pensionskostnader. Budgetramar till nämnderna justeras motsvarande.

3.2 PERSONAL- OCH LÖNEPOLITIK

Dals-Eds kommuns lönepolitik grundas i lag och centrala avtal som gäller mellan SKR och de centrala fackliga organisationerna.

Utifrån kommunens lönepolicy ska Dals-Eds lönepolitik sträva mot att utveckla kvalitet, produktivitet och effektivitet i våra verksamheter samt bidra till att bibehålla och rekrytera kompetent personal. Vidare ska lönen spegla medarbetarens sätt att uppfylla arbetets krav och stimulera till förbättringar och kvalitet i verksamheterna. Dals-Eds lönepolitik bör därmed vara under ständig utveckling och anpassas till förändringar i organisationen och omvärlden, då det framgent kommer att finnas ökade rekryteringsbehov bland annat inom vården, omsorgen samt i förskolan och skolan.

Utifrån SKR:s prognoser gällande prisindex för kommunal verksamhet som bland annat anger utvecklingen av arbetskraftskostnader för respektive år framgår i bedömningen 2025-10-03 att prognosen rensat för effekter kopplade till pensionskostnadsutvecklingen uppgår till 3,5 % för 2026, 3,5 % för 2027 samt 3,5 % även för 2027. Prognosen grundas dock inte i Dals-Eds kommuns lokala lönebildning eller struktur.

Totalt avsätts 7,9 mkr (helår 10,5 mkr) år 2026, 8,2 mkr (helår 10,9 mkr) år 2027 samt 8,5 mkr (helår 11,3 mkr) år 2028 inklusive personalomkostnadspåslag för att hantera samtliga delar i lönerevisionen.

3.3 FINANSIELL ANALYS

Dals-Eds kommun budgeterar ett resultat för 2026 på 12,2 mkr. Relateras kommunens budgeterade resultat till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag beräknas kommunens resultat hamna på 2,8 %.

Resultaten under 2027 och 2028 har budgeterats till 2,6 % respektive 2,0 %. Resultatutvecklingen är därmed något bättre än planeringen från kommunplan för 2025-2027 som hade ett överskott på 2,0 % från 2026. För att uppnå budgeterade resultatnivåer i planperioden krävs i nuläget effektiviserings- och anpassningsåtgärder motsvarande totalt 2,4 mkr under planperioden.

Dals-Eds kommuns totala bruttoinvesteringar beräknas under 2026 uppgå till 38,4 mkr, vilket är en ökning jämfört med prognos för innevarande år med 15,4 mkr. Totalt under perioden 2026-2028 beräknas kommunen investera för 85,8 mkr.

Självfinansieringsgraden av investeringarna beräknas uppgå till 88 % under 2026. Detta innebär att investeringarna under det enskilda året 2026 inte kan finansieras med skatteintäkter och investeringsinkomster, utan kommunen måste använda viss likviditet samt extern upplåning för att finansiera investeringarna. Sett till hela planperioden 2026 till 2028 beräknas däremot självfinansieringsgraden uppgå till 114 % vilket innebär att lånebehovet under 2026 är tillfälligt.

MÅL FÖR GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING

Dals-Eds kommun har beslutat i sina "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning" att god ekonomisk hushållning innebär att såväl kommunens finansiella som verksamhetsmässiga mål uppnås, att verksamheten bedrivs långsiktigt, ändamålsmässigt och effektivt och att ekonomiska aktiviteter sker i enlighet med lagar, regler och etablerade normer.

De finansiella målen beslutats av kommunfullmäktige årligen under våren och kommunfullmäktiges utvecklingsplan för den innevarande mandatperioden beslutas under hösten 2023 och följs därefter upp under perioden inom ramen för den ordinarie uppföljningen.

RESULTAT OCH KAPACITET

Skatteunderlagsprognos

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har 2025-10-03 i cirkulär 25:47 redovisat en bedömning av skatteunderlagets utveckling för åren 2023-2028.

"SKR:s sammantagna bedömning är att skatteunderlagets ökningstakt i år blir starkare än 2024 samt att den underliggande utvecklingen ligger nära ett historiskt genomsnitt. Det relativt svaga bidraget från lönesumman kompenseras till viss del av högre pensioner, vilket är en följd av ökningen av inkomst- och prisbasbeloppet. Som nämnts ovan bedöms den

konjunkturuppgång som förutses 2026 och 2027, bland annat till följd av en mer expansiv ekonomisk politik, öka efterfrågan på arbetskraft och bidra till att antalet arbetade timmar stiger igen båda åren. Timökningen är snabbast 2027, och avtar därefter. Som genomsnitt för perioden 2025–2029 beräknas det underliggande skatteunderlaget öka med 4,3 procent per år, något lägre än den genomsnittliga ökningen under tioårsperioden 2015–2024 (4,5 procent).

Kommunsektorns sammanvägda priser för verksamhetskostnaderna ökar knappt 2025, vilket förklaras av pensionskostnadernas minskning som beror på inkomst- och prisbasbeloppens utveckling. Som beskrivits tidigare kommer inflationsbanan, och därmed utvecklingen av prisbasbeloppet, bli ryckig kommande år. Men i genomsnitt väntas verksamhetskostnaderna öka med 2,9 procent per år i genomsnitt 2026–2029.

Den låga prisökningen 2025 ger en stor real ökning av skatteunderlaget, efter två år av real nedgång. I genomsnitt ökar skatteunderlaget i reala termer med 1,4 procent 2026–2029. Den underliggande ökningen är dock något starkare, då skatteförändringar drar ner det faktiska skatteunderlaget. Stora kostnadsökningar 2023 och 2024 har dock urholkat kommunsektorns köpkraft varaktigt."

Skatteunderlagsprognoser

	2024	2025	2026	2027	2028
SKR oktober	3,4	3,8	4,2	4,5	4,1
SKR augusti	3,4	3,8	4,2	4,5	4,4
Regeringen september	3,4	3,9	4,5	5,1	3,8
Ekonomistyrningsverket september	3,5	3,3	4,5	4,8	3,8
Ackumulerat					
SKR oktober	3,4	7,3	11,8	16,8	21,6
SKR augusti	3,4	7,4	11,9	17,0	22,1
Reg september	3,4	7,4	12,3	18,0	22,5
Ekonomistyrningsverket september	3,5	6,9	11,7	17,0	21,4

Siffrorna i tabellen visar procentuell förändring, ackumulerat är jämfört med 2023.

Källa: SKR, cirkulär 25:47 2025-10-03

Skatter- och generella statsbidrag

	Budget 2025	Prognos 2025	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Skatteintäkter	241 550	242 019	252 041	260 454	269 395
Slutavräkning 2024	0	-171	0	0	0
Slutavräkning 2025	1 125	-961	0	0	0
Slutavräkning 2026	0	0	-1 067	0	0
Inkomstutjämningsbidrag	86 526	87 132	89 036	92 759	95 449
Kostnadsutjämning	27 224	27 234	30 073	32 645	34 667
Regleringsbidrag/-avgift	11 982	12 159	12 827	11 650	10 675
LSS-utjämning	25 215	25 616	31 773	31 571	31 366
Fastighetsavgift	16 033	16 220	16 257	16 257	16 257
Totalt	**409 655**	**409 248**	**430 941**	**445 336**	**457 808**

Skatter- och generella statsbidrag

Antal invånare 1/11 året innan	4 574	4 598	4 579	4 550	4 521

Finansförvaltning	Budget 2025	Prognos 2025	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Egna skatteintäkter	242 675	240 887	250 974	260 454	269 395
Generella statsbidrag och utjämning	166 980	168 362	179 966	184 882	188 414
Pensioner	-35 792	-34 983	-30 270	-31 162	-33 586
Inlösen överskottsfond	0	115	0	0	0
Arbetsgivaravgifter	-82 505	-81 500	-84 941	-87 914	-90 991
Avtalsförsäkringar	-514	-514	-541	-560	-579
Internränteintäkter	8 626	8 583	9 488	9 488	9 488
Intäkt PO-påslag	108 110	108 111	109 542	111 698	118 213
Borgensavgift Edshus	600	600	600	600	600
Timlöneförändring hela kommunen	-442	-442	-452	-471	-487
Finansiell leasing	-1 370	-1 370	-1 224	-1 071	-912
Bidrag projekt nya Tavlan	0	-3 000	0	0	0
Ränteintäkter	386	700	100	100	100
Räntekostnader	-3 500	-1 900	-2 700	-2 700	-2 700
Övriga finansiella intäkter	0	404	0	0	0
Övriga finansiella kostnader	0	-69	0	0	0
Totalt finansförvaltning	**403 254**	**403 984**	**430 542**	**443 344**	**456 954**

Skatteintäkter och nettokostnadsutveckling

	2026	2027	2028
Skatteintäktsutveckling (%)	5,3	3,3	2,8
Nettokostnadsutveckling (%)	3,8	3,6	3,4

Kommunens skatteintäkter inklusive kommunal ekonomisk utjämning beräknas öka med 5,3 % 2026 respektive 3,3 % och 2,8 % åren 2027-2028.

Kommunen budgeterar en oförändrad skattesats 23,21 % under perioden.

Kommunens nettokostnader beräknas öka med 3,8 % 2026 respektive 3,6 % och 3,4 % åren 2027-2028.

Årets resultat och jämförelsestörande poster

	2026	2027	2028
Årets resultat (mkr)	12,2	11,5	9,2
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster (mkr)	12,2	11,5	9,2
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	2,8	2,6	2,0
Årets resultat exkl. jämförelsestörande poster / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag (%)	2,8	2,6	2,0

Relateras kommunens resultat till skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag beräknas kommunen under 2026 redovisa ett resultat på 2,8 %. Jämfört med prognos 2025 är det en förbättring med 1,7 procentenheter. För åren 2027-2028 budgeteras resultat i förhållande till skatteintäkter till 2,6 % respektive 2,0 %. Kommunen budgeterar inga jämförelsestörande engångsposter under perioden, vilket innebär att resultat exklusive jämförelsestörande engångsposter är samma. Budgeten innehåller 2,4 mkr i särskilt reserverade medel under fullmäktige som kan användas för att finansiera behoven inom socialnämnden under 2026. Ianspråktagande av anslaget kräver särskilt beslut av kommunfullmäktige.

Budgeterade investeringsvolym

	2026	2027	2028
Investeringsvolym brutto (mkr)	38,4	26,1	21,3
Investeringsvolym efter avdrag för investeringsinkomster (mkr)	38,4	26,1	21,3
Investeringsvolym / skatteintäkter (%)	8,9	5,9	4,7

Dals-Eds samlade investeringsvolym beräknas under 2026 uppgå till 38,4 mkr En ökning jämfört med prognos för innevarande år med 15,4 mkr. Totalt under perioden 2026-2028 beräknas kommunen investera för 85,8 mkr.

Självfinansieringsgraden av investeringar

%	2026	2027	2028
Självfinansieringsgraden av nettoinvesteringar	88	127	145

Självfinansieringsgraden av investeringarna mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 % innebär att kommunen kan skattefinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Självfinansieringsgraden av investeringarna efter avdrag för investeringsinkomster beräknas under 2026 uppgå till 88 %. Detta innebär att investeringarna under 2026 inte fullt ut kan finansieras med skatteintäkter och investeringsinkomster, utan kommunen måste använda viss likviditet samt extern upplåning för att finansiera investeringarna.

Kommunen har som mål att investeringar inom skattefinansierade verksamheter i grunden ska finansieras med egna medel. Undantag från detta ska endast vara möjligt vid stora och långsiktiga investeringar, det vill säga där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. Gällande investeringar inom affärsdrivande verksamheter (VA-/Renhållning, kommersiella fastigheter och exploateringar) kan om behov föreligger finansiering ske genom extern upplåning.

För perioden 2026-2028 som helhet uppgår självfinansieringsgraden till 114 % vilket innebär att samtliga investeringar inom planperioden kan självfinansieras. Kommunfullmäktiges mål kring finansiering av investeringar följs därmed.

RISK - KONTROLL

Soliditet

%	2026	2027	2028
Soliditet enligt balansräkningen	41	42	44
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt	25	28	30

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med eget kapital. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Soliditeten väntas för år 2026 blir 41 %, vilket är oförändrat jämfört med prognos för 2025. För åren 2026-2027 beräknas soliditeten öka till 42 % respektive 44 %.

Soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser och löneskatt beräknas under 2026 uppgå till 25 %. För åren 2027-2028 beräknas den öka till 28 % respektive 30 %.

Kommunfullmäktige har i de finansiella målen för 2026 angett att soliditeten inte ska vara lägre än 35 procent och inte minska fler än tre år i rad. Samtidigt ska soliditeten inklusive pensionsförpliktelser inte understiga 10 procent och på lång sikt öka.

Kommunalskatt

År 2025 uppgick Dals-Eds kommuns skattesats till 23,21 %. Skattesatsen har varit oförändrad de fjorton senaste åren. Inför 2012 skedde en skatteväxling med Regionen/Landstinget om 43 öre då ansvaret för kollektivtrafiken flyttades.

Kommunfullmäktige har i de finansiella målen för 2026 angett att skattesatsen ska vara oförändrad på nivån 23,21 procent. Under hela planperioden budgeteras en oförändrad skattesats på 23,21 %.

I de 49 kommunerna i Västra Götalands län varierar kommunernas skattesatser under 2025 mellan 19,91 % i Partille till 23,38 % i Munkedal. Den genomsnittliga skattesatsen i länet uppgick under 2025 till 21,79 %.

AVSLUTANDE KOMMENTAR

Budgeten för Dals-Eds kommun är upprättad i enlighet med de riktlinjer som antagits för god ekonomisk hushållning.

Budgetremiss avseende övergripande budgetförutsättningar samt förslag till preliminär ramfördelning samt investeringsbudget för 2026-2028 skickades ut till nämnder och styrelsen 2025-03-24. Respektive nämnd/styrelse har inkommit till budgetberedningen med synpunkter på förslag till resursfördelning och behandlats i budgetberedningen inför kommunfullmäktiges beslut. Kommunfullmäktige beslutade 2025-06-12 § 30 att fastställa preliminära ramar för nämnder och styrelse samt att uppdra till budgetberedningen att med stöd av det underlag som redovisas kring förslag till åtgärder för anpassning utifrån de nya driftsramarna, samordna och prioritera den fortsatta beslutsgången kring anpassningsåtgärderna och eventuella utredningsuppdrag. Budgetberedningen har under hösten följt upp det av förvaltningarna redovisade

underlaget och föreslår vissa mindre förändringar jämfört med beslutet i juni..

Beräkningarna i budgetförutsättningarna grundar sig på de av kommunfullmäktige fastställda finansiella målen för 2026, vilket bland annat innebär oförändrad skattesats om 23,21 %.

3.4 FINANSIELLA NYCKELTAL

%	Bokslut 2024	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
RESULTAT - KAPACITET				
Skatteintäktsutveckling	**1,9**	**5,3**	**3,3**	**2,8**
Nettokostnadsutveckling exkl. jämförelsestörande poster	**0,7**	**3,8**	**3,6**	**3,4**
Nettokostnadsandel	**100,1**	**97,2**	**97,4**	**98,0**
- Verksamhetens intäkter och kostnader (netto)	93,9	91,7	92,1	92,8
- Planenliga avskrivningar	5,5	5,0	4,9	4,7
- Finansnetto	0,7	0,5	0,4	0,4
- Jämförelsestörande engångsposter	0,0	0,0	0,0	0,0
Årets resultat / skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag	**-0,1**	**2,8**	**2,6**	**2,0**
Självfinansieringsgrad av årets nettoinvesteringar	**127**	**88**	**127**	**145**
Nettoinvesteringar / skatteintäkter	**4,3**	**8,9**	**5,9**	**4,7**
Soliditet enligt balansräkningen	**38**	**41**	**42**	**44**
Soliditet inkl. samtliga pensionsförpliktelser	**21**	**25**	**28**	**30**
Total skuld- och avsättningsgrad	**62**	**59**	**58**	**56**
-varav avsättningsgrad	2	2	2	2
-varav kortfristig skuldsättningsgrad	20	19	19	19
-varav långfristig skuldsättningsgrad	40	38	37	35
Kommunal skattesats	**23,21**	**23,21**	**23,21**	**23,21**
RISK OCH KONTROLL				
Kassalikviditet	**77**	**71**	**70**	**70**

Nyckeltal för 2023 har justerats jämfört med bokslut utifrån ny metod för redovisning av finansiell leasing.

Definitioner

Nettokostnadsandel
Löpande kostnader i % av skatteintäkter samt kommunalekonomisk utjämning och statsbidrag
Självfinansieringsgrad av nettoinvesteringar
(Resultat före extraordinära poster + avskrivningar) / investeringar
Soliditet
Eget kapital / tillgångar
Kassalikviditet
(Kortfristiga fordringar + kortfristiga placeringar + kassa och bank) / kortfristiga skulder

3.5 GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING OCH BALANSKRAVSUTREDNING MED RESULTATUTJÄMNINGSRESERV

Kommuner har sedan år 1992 enligt kommunallagen haft krav på sig att verksamheten ska bedrivas enligt god ekonomisk hushållning. Under år 2000 tillkom även balanskravet. 2013 infördes en möjlighet till avsättning till resultatutjämningsreserv som från 2024 ersätts av en ny resultatreserv. Samtliga dessa lagstiftningskrav ska årligen följas upp i årsredovisningens förvaltningsberättelse.

Inledningsvis i detta avsnitt redovisas kommunens finansiella mål för 2026 samt riktlinjer för god ekonomisk hushållning som Kommunfullmäktige fastställde under 2013. Därefter följer en beskrivning av budgeterad balanskravsutredning med resultatutjämningsreserv och resultatreserv för perioden 2026-2028.

God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning är ett lagstadgat krav som återfinns i 11:e kapitlet i kommunallagen. Kommunen ska upprätta riktlinjer för god ekonomisk hushållning. Använder sig kommunen av resultatutjämningsreserv eller resultatreserv ska riktlinjerna också omfatta hanteringen av dessa. Vidare ska kommunen också ta fram finansiella och verksamhetsmässiga mål för god ekonomisk hushållning.

Dals-Eds kommun har fattat beslut om "Riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatutjämningsreserv" under 2013. Dessa reviderades under 2024 för att också omfatta resultatreserv. Dals-Eds kommuns riktlinjer för god ekonomisk hushållning tar sin utgångspunkt i att varje generation ska bekosta den kommunala service som konsumeras och därigenom lämna över en kommun med ett oförändrat finansiellt handlingsutrymme till kommande generationer. För att kunna leva upp till detta, har kommunen beslutat om sex finansiella mål. Dessa behandlas under detta avsnitt. Redovisningen av de verksamhetsmässiga målen för god ekonomisk hushållning återfinns under avsnittet "Kommunens övergripande utvecklingsmål"

Kommunfullmäktige beslutade 2025-03-13 § 9 att anta nedanstående finansiella mål för år 2025.

1. Skattesatsen ska vara oförändrad på nivån 23,21 procent.

Kommunfullmäktige konstaterar att kommunens skatteuttag ligger på en hög nivå i jämförelser med riket i övrigt och har så gjort under ett antal år. Omvärldens och medborgarnas ökande krav innebär dock att fler och fler kommuner och landsting har sett sig tvungna att höja skatteuttaget under de senaste åren. Kommunfullmäktiges målsättning är därför att med befintligt skatteuttag klara de nuvarande och kommande utmaningarna med en oförändrad skattesats.

Budget 2026, plan 2027-2028 ligger i linje med målet.

2. Investeringar inom affärsdrivande verksamheter (VA-/Renhållning, kommersiella fastigheter och exploateringar) kan om behov föreligger finansieras genom extern upplåning. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå.

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen gällande de investeringar som görs inom affärsdrivande verksamheter såsom VA-, renhållning, kommersiella fastigheter och exploatering kan finansieras med externa lån då dessa i regel löper över lång tid.

Budget 2026, plan 2027-2028 ligger i linje med målet.

3. Kommunen ska inom skattefinansierade verksamheter i grunden finansiera sina investeringar med egna medel. Undantag från detta ska endast vara möjligt vid stora och långsiktiga investeringar, det vill säga där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. I dessa fall ska amorteringstakten följa investeringens avskrivningsnivå.

Kommunfullmäktige har i det finansiella målet sagt att kommunen i grunden inte ska finansiera sina investeringar inom skattefinansierade verksamheter med externa lån utan dessa ska finansieras med skatteintäkter. Undantag från detta ska endast vara stora och långsiktiga investeringar där det är rimligt att kostnaderna för investeringen ska bäras även av kommande generationer. Med stora och långsiktiga investeringar avses investeringar och investeringsbidrag som överstiger 30 mkr och har en livslängd på minst 20 år.

Måttet för att mäta detta är självfinansieringsgraden av investeringarna som mäter hur stor andel av investeringarna som kan finansieras med årets resultat före avskrivningar. 100 procent innebär att kommunen kan självfinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringarna och att kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme stärks.

Budget 2026, plan 2027-2028 ligger i linje med målet.

4. Kassalikviditeten ska uppgå till minst 70 procent.

Kommunfullmäktige har satt målet att kassalikviditeten ska uppgå till minst 70 procent, detta utifrån ett kort och medellångt finansiellt perspektiv som innebär att kommunen inte behöver vidta drastiska åtgärder för att möta finansiella betalningstoppar. En kassalikviditet som uppgår till 100 procent eller mer innebär att samtliga kortfristiga skulder kan finansieras direkt med egna medel.

En oförändrad eller ökande kassalikviditet i kombination med en oförändrad eller förbättrad soliditet är ett tecken på att kommunens totala finansiella handlingsutrymme har stärkts.

Budget 2026, plan 2027-2028 ligger i linje med målet.

5. Kommunens soliditet ska inte vara lägre än 35 procent och inte minska fler än tre år i rad. Samtidigt ska soliditeten inklusive pensionsförpliktelser inte understiga 10 procent och på lång sikt öka.

Soliditeten är ett mått på kommunens långsiktiga finansiella handlingsutrymme. Den visar hur stor del av kommunens tillgångar som har finansierats med skatteintäkter. Ett viktigt kriterium för god ekonomisk hushållning är att soliditeten över en längre period inte försvagas utan utvecklas i positiv riktning. Detta innebär då att kommunen blir mindre skuldsatt och ökar sitt finansiella handlingsutrymme inför framtiden.

Kommunfullmäktige har i sitt finansiella mål ansett att kommunens soliditet långsiktigt inte ska understiga 35 procent och inte heller minska fler än tre år i rad.

Kommunfullmäktige anser samtidigt att soliditeten inklusive samtliga pensionsförpliktelser inte ska understiga 10 procent och även denna ska på lång sikt öka.

Budget 2026, plan 2027-2028 ligger i linje med målet.

6. Resultatet inklusive samtliga pensionsförpliktelser ska under en treårsbudgetperiod vara så stort att investeringar inom skattefinansierad verksamhet, med undantag av stora och långsiktiga investeringar, kan egenfinansieras samt att Kommunfullmäktige inför varje budgetår kan avsätta en post för oförutsedda händelser/kostnader.

Kommunens resultat inklusive reavinster/-förluster och med samtliga pensionsförpliktelser redovisade ska under en treårsbudgetperiod vara så stort att investeringar som inte är stora och långsiktiga (understigande 30 mkr och har en livslängd under 20 år, enligt lånefinansieringsmålet) kan egenfinansieras samt att Kommunfullmäktige inför varje budgetår kan avsätta en post för oförutsedda händelser/kostnader.

Budget 2026, plan 2027-2028 ligger i linje med målet.

Balanskravsutredning och resultatutjämningsreserv

Balanskravet är ytterligare ett lagstadgat krav som kommunen måste uppfylla enligt kommunallagen. Det trädde i kraft år 2000 och utgör en undre gräns för vilket resultat som är tillåtet att budgetera och redovisa.

Balanskravet innebär i korthet att kommuner och regioner ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Om resultatet ändå blir negativt i bokslutet är huvudprincipen att underskottet ska kompenseras med motsvarande överskott inom tre år och att Kommunfullmäktige i en plan ska ange hur det ska ske. Det finns dock ett undantag från huvudprincipen. Kommunfullmäktige kan med hänvisning till synnerliga skäl besluta om att inte återställa hela eller delar av ett underskott. Kommunfullmäktige kan även anta en underbalanserad budget med hänsyn till synnerliga skäl. Det är viktigt att understryka att de synnerliga skälen måste vara förenliga med god ekonomisk hushållning.

Sedan 2013 finns ett lagkrav på att en så kallad balanskravsutredning ska upprättas för att räkna fram ett balanskravsresultat. I tabell 1 nedan redovisas en budgeterad balanskravsutredning för Dals-Eds kommun under 2026 till 2028.

Sedan 2013 är det också möjligt för kommuner och regioner att tillämpa resultatutjämningsreserv (RUR) och under vissa förutsättningar föra medel mellan olika år. Tanken är att överskott ska kunna reserveras i RUR under finansiellt goda tider, då skatteintäkterna ökar ordentligt. för att sedan användas för att täcka hela eller delar av underskott under svagare tider, då skatteintäkterna minskar eller endast måttligt ökar. RUR ska därigenom bidra med att skapa stabilare planeringsförutsättningar för kommuner och regioner. Den bakomliggande tanken är alltså att det rådande konjunkturläget inte ska påverka resurstilldelningen till verksamheterna i alltför hög utsträckning. Behovet av servicen som kommuner och regioner tillhandahåller minskar i regel inte i en lågkonjunktur, utan det kan snarare vara tvärtom för vissa delar av verksamheten. Dessutom framstår det inte som

ändamålsenligt att behöva göra tillfälliga nerdragningar i verksamheten som sedan måste byggas upp igen när lågkonjunkturen är över.

Enligt beslut 2023 ersätts RUR av en ny resultatreserv (RER) och resultatutjämningsreserven (RUR) fasas ut under en tioårsperiod. Reglerna gäller från och med räkenskapsåret 2024 och nya avsättningar till RUR kan inte göras. Disponering av befintliga medel från RUR kommer att kunna göras fram till 2033, på samma sätt som tidigare med utgångspunkt i" att utjämna intäkter över en konjunkturcykel".

Principerna för reservering till den nyinrättade RER är desamma som för RUR. Det som har tillkommit avseende RER är storleken av den sammanlagda totala reserveringen. Resultatreserven får uppgå till högst fem procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning. Denna begränsning gäller alltså den nya resultatreserven och avser alltså inte kvarvarande medel som kommunen har enligt regelverket för RUR.

Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en reservering till RER göras med högst det belopp, som motsvarar det lägsta av antingen den del av årets resultat eller den del av årets resultat efter balanskravsjusteringar, som överstiger 1 % av skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning. Det är i enlighet med lagens lägstanivå. Enligt Kommunfullmäktiges riktlinjer kan en disponering från RUR göras, för att helt eller delvis täcka ett balanskravsunderskott, när skatteunderlagsprognosen för ett enskilt år faller under det tioåriga genomsnittet för skatteunderlagets utveckling. Detta ger kommunen goda förutsättningar att vid behov genomföra ett omställningsarbete och/eller överbrygga en lågkonjunktur.

Disponering från den nya RER kan göras för att täcka vissa särskilda planerade kostnader ett enskilt år, eller vid oförutsedda utgiftsökningar eller inkomstbortfall eller nödvändig omstrukturering av verksamhet. Användning av RER kan endast ske när det anses bidra till att uppnå god ekonomisk hushållning.

I budget för 2026 och plan för 2027-2028 har inte planerats för att använda medel från RUR eller RER. Utifrån budgeterade resultat kan avsättning till RER göras med 7,9 mkr för år 2026, 7,1 mkr år 2027 och 4,6 mkr år 2028.

När ovanstående medel har avsatts till RER innebär det att kommunens balanskravsresultat budgeterats till 4,3 mkr för 2026 samt 4,4 mkr respektive 4,6 mkr för 2027 och 2028 i budget. Detta innebär att balanskravet är uppfyllt i budgeten.

Tabell 1: Budgeterad balanskravsutredning 2026 - 2028

mkr	2026	2027	2028
Årets resultat	**12,2**	**11,5**	**9,2**
Avgår samtliga realisationsvinster	0,0	0,0	0,0
Tillägg för vissa realisationsvinster enligt undantagsmöjligheter	0,0	0,0	0,0
Tillägg för vissa realisationsförluster enligt undantagsmöjligheter	0,0	0,0	0,0
Tillägg för orealiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0
Avgår återföring av orealiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	**12,2**	**11,5**	**9,2**
Reservering till resultatutjämningsreserv (RUR)	0,0	0,0	0,0
Disponering från resultatutjämningsreserv (RUR)	0,0	0,0	0,0
Reservering till resultatreserv (RER)	-7,9	-7,1	-4,6
Disponering från resultatreserv (RER)	0,0	0,0	0,0

Balanskravsresultat	**4,3**	**4,4**	**4,6**

Tabell 2: Budgeterad reservering till eller disponering från RUR

Resultatutjämningsreserv mkr	2026	2027	2028
Ingående värde	**61,5***	**61,5**	**61,5**
Reservering till RUR	0,0	0,0	0,0
Disponering av RUR	0,0	0,0	0,0
Utgående värde	**61,5**	**61,5**	**61,5**

* Prognostiserat ingående värde

Kommunen räknar med ett ingående värde under 2026 för resultatutjämningsreserven på 61,5 mkr efter att ingen disponering väntas i bokslut för 2025 enligt prognos. Inte heller under planperioden räknar kommunen med att disponera några medel från RUR. Nya avsättningar till RUR är inte längre möjligt och det utgående värdet är därmed oförändrat på 61,5 mkr vid 2028 års utgång. I relation till skatteintäkter samt statsbidrag och utjämning beräknas RUR uppgå till 13,4 % under 2028.

Resultatreserv mkr	2026	2027	2028
Ingående värde	**0,5***	**8,4**	**15,5**
Reservering till RER	7,9	7,1	4,6
Disponering av RER	0,0	0,0	0,0
Utgående värde	**8,4**	**15,5**	**20,1**

* Prognostiserat ingående värde

Baserat på prognos för 2025 väntas en avsättning till resultatreserv göras i bokslut för 2025 på 0,5 mkr. För åren 2027 och 2028 väntas reserveringar göras med 7,9 mkr respektive 7,1 mkr. Utgående värde 2028 uppgår då till 20,1 mkr vilket motsvarar 4,4 % av skatter och generella statsbidrag. RER kan maximalt uppgå till 5 % av summan av skatter och generella statsbidrag.

4 GRUNDUPPDRAG

4.1 SAMHÄLLSUTVECKLING & VÄLFÄRDSTJÄNSTER

Även om kommunens många olika roller och uppgifter går i varandra och det finns en stark kultur i kommunen om att de olika utmaningarna ska hanteras gemensamt och tillsammans, kan kommunens grunduppdrag huvudsakligen delas in i:

Välfärdsuppdraget omfattar ansvaret att leverera dagens välfärdstjänster till invånarna, såsom vård och omsorg, skola och annan service. Här ingår ansvaret som arbetsgivare och för den kommunala ekonomin.

Samhällsutvecklingsuppdraget handlar om att säkerställa en långsiktigt hållbar utveckling även för kommande generationers välfärd och goda liv. Det omfattar bland annat infrastruktur, samhällsplanering, mark- och vattenanvändning, folkhälsa och trygghetsfrågor samt att tillsammans med näringsliv, föreningar och invånare bidra att det blir ett bra samhälle att leva i.

4.2 STYRNING OCH LEDNING

Styrmodellen

Styrning och ledning i Dals-Eds kommun utgår från att varje nivå i organisationen själv styr och leder sin verksamhet utifrån överenskomna grunduppdrag och utvecklingsbehov. Grundtanken är att verksamheterna, chefer och medarbetare tillsammans, vet bäst vad som behöver uppnås för att fullfölja uppdraget och utvecklas för att också i framtiden klara sitt uppdraget. Detta innebär också att ett stort ansvar läggs på respektive chef och verksamhet att klösa sina uppdrag inom den givna budgetramen Därför tas kritiska kvalitetsfaktorer och förbättringsåtgärder fram och omhändertas på respektive nivå i organisationen. Detta innebär att ansvaret för styrningen och verksamhetsutvecklingen ska ligga så långt ut i organisationen som det är möjligt och lämpligt. Uppföljningen innebär sedan att kvalitetssäkra att vi klarar grunduppdraget samt vara ett underlag för förbättringsarbetet.

Kommunens vision, värdegrund, målsättningar samt verksamhetsbeskrivningen (verksamhetens grunduppdrag) utgör grunden i styrmodellen. Den säkerställer att vi har en gemensam bild av verksamheten och dess uppdrag samt ger oss ett fokus på dem vi är till för och deras behov. Grunduppdraget ska beskrivas och tas hänsyn till enligt hierarkin kommun, förvaltning, verksamhetsområde samt individuella befattningsbeskrivningar (utifrån funktion).

Styrmodellens tre syften

God ekonomisk hushållning - ***Ekonomistyrning***

- Att de ekonomiska resurserna används effektivt idag och i framtiden
- Att de ekonomiska resurserna används så att målen uppnås

Säkerställa verksamhetens kvalitet och effektivitet - ***Resultatstyrning***

- Att verksamheten har bra kvalitet och effektivitet
- Att invånarnas/kundernas behov blir tillgodosedda

Genomförande av kommunens utvecklingsplan - ***Målstyrning***

- Förverkliga den politiska viljan och målsättning
- Platsen framtid bygger vi tillsammans - alla ska med och bidra

Styrmodellen under planperioden

Enligt kommunens styrmodell ska varje nivå i organisationen analysera, planera och följa upp sitt grunduppdrag. Till följd av rådande utmaningar, framförallt osäkert säkerhetsläge i omvärlden, osäkerhet i välfärdens finansiering, alltmer påtaglig kompetensförsörjningsutmaning samt sjunkande befolkningsprognoser och en ökande försörjningskvot, så har styrningen av organisationen behövt anpassa sig. Detta innebär dels att organisationen även fortsättningsvis behöver förhålla sig till de anpassningsåtgärder som genomfördes 2023-2024 för att möta kraftigt försämrade ekonomiska prognoser och dels att organisationen behöver fortsätta förenkla processer, lösa våra utmaningar pragmatiskt utifrån den lilla kommunens perspektiv och fokusera på kärnan i våra respektive grunduppdrag i verksamheterna.

Vi har ett fokus internt på att hantera det löpande grunduppdraget i första hand, Behov och förändrade förutsättningar i organisationen behöver i första hand hanteras genom interna samverkanslösningar såväl inom kommunen som med civilsamhället i Dals-Ed, alternativt samarbete och samverkan med andra kommuner i vår närhet. Utifrån de tre nyttorna; kund, medarbetare, ekonomi, ska vi fortsätta arbeta för ordning och reda, god service för de vi är till för och en bra arbetsmiljö som attraktiv arbetsgivare. Parallellt med grunduppdrag och

nämndsvisa målsättningar behöver vi alla ha fokus på Utvecklingsplanen där vi behöver arbeta ännu mer aktivt för att stärka vår attraktivitet som kommun och plats, för våra invånare, företagare, medarbetare, besökare - genom marknadsföring och attraktivitetshöjande åtgärder med de resurser som står till förfogande. Med utgångspunkt från den försämrade befolkningsutvecklingen och demografin är det en överlevnadsfråga.

5 UTVECKLINGSOMRÅDEN OCH VISION

VISION. Dals-Ed - Den naturliga hållplatsen

Dals-Ed är en inbjudande och inspirerande hållplats för fler människor i alla åldrar. Här stannar man gärna för alltid eller för en tid, och man vill gärna återvända.
Vi utforskar livet med nyfikenhet och öppenhet - mitt i en vild och vacker natur.

Här finns en god jordmån med stark växtkraft och det är enkelt att utvecklas. Vi värnar om varandra, vårdar vårt arv och bygger framtiden tillsammans på ett naturligt och hållbart sätt.

Dals-Ed är en ATTRAKTIV kommun!

Dals-Ed är en naturlig mötesplats i en gränsbygd för företagande, natur och kultur. Det är enkelt att resa till, från och inom kommunen. Mellan skog och sjöar finns tåg- och vägförbindelser som knyter samman kommunens delar med regionen och Norge. Här finns unika evenemang som är väl kända i hela Sverige. Här finns attraktiva boendemöjligheter och lättillgänglig service för livets alla skeden.

I Dals-Ed är vi DELAKTIGA!

Här är enkelt att utvecklas och förverkliga nya idéer, ”Bare gjör’t!”, som vi säger. Vi uppmuntrar kreativt entreprenörskap och löser våra behov i samverkan. Här finns tillit, trygghet och närhet med levande tätort och landsbygder där alla får ta plats.

Dals-Ed jobbar för HÅLLBARHET!

Med varsam hand och på naturens villkor löser vi vår energiförsörjning. Vi bygger nytt med trä och underlättar för de gröna näringarna. Vi är en sjönära kurort med lättillgängliga och välordnade naturområden. Nationalparken Trestickan är ett centralt och välbesökt besöksmål. Föreningsliv och folkhälsa främjas av kultur- och fritidsanläggningar av god kvalitet hela året.

5.1 KOMMUNENS ÖVERGRIPANDE UTVECKLINGSMÅL

Kommunfullmäktige fastställde 2019-12-18 Vision 2035 och den första utvecklingsplanen 2020-2023. Visionen beskriver en långsiktig målsättning för Dals-Eds kommun och gäller fram till 2035. Utvecklingsplanen är en mer kortsiktig plan som gäller för en mandatperiod i syfte att bidra till den långsiktiga visionen genom att peka ut prioriterad målsättning och strategi för det kommunövergripande utvecklingsarbetet.

Utvecklingsplan för perioden 2024-2027 har tagits fram genom politisk workshop under 2023 och utformats utifrån kommunens förutsättningar och utmaningar. Med anledning av de erfarenheter som gjorts av tidigare Utvecklingsplan, är nuvarande plan förenklad och tydlig i

form av ett utvecklingsmål som är enkelt att relatera till samtidigt som det fångar upp det som bedöms vara vår största utmaning, befolkningsutvecklingen. Utvecklingsplanen är därför kort och koncis och innebär ett utvecklingsmål i form av att befolkningen ska öka varje år och att Dals-Eds kommun ska ha 5 000 invånare år 2035. För att uppnå utvecklingsmålet fokuseras på två strategier: att arbeta med marknadsföring och attraktivitet.

Det interna arbetet för en långsiktigt hållbar ekonomi och verksamhet i kommunen, inryms i det kommunövergripande grunduppdraget och planeras därför och följs upp som en del i grunduppdraget och inte som ett utvecklingsmål.

5.1.1 5 000 invånare år 2035

Definition och motivering

Varje år ökar befolkningen och år 2035 är vi 5 000 invånare i Dals-Eds kommun.

Den negativa befolkningsutvecklingen behöver vändas för att upprätthålla tillväxt, kompetensutveckling och skatteunderlag på platsen samt bibehålla en hög kvalitet i kommunens verksamheter. Kommunen ska vara en attraktiv plats att bo, leva och verka på - målet blir en indikator på hur väl vi tillsammans med företag, föreningar och invånare lyckas.

Strategier	Motivering
Attraktivitet	Vi arbetar för att vara en attraktiv kommun som människor vill bo, leva och verka i.
Marknadsföring	Vi arbetar aktivt med vår marknadsföring för att lyfta platsens värden och anpassar marknadsföringen utifrån målgrupperna invånare, besökare och näringsliv.

5.2 UPPDRAG OCH STRATEGI FÖR EKONOMI I BALANS

Med anledning av det beräknade budgetunderskottet för 2023 och 2024 och de omfattande åtgärder som krävdes för att hantera dem, beslutade fullmäktige redan i budgetramarna 2023-06-14 om att förslag till åtgärder för anpassning utifrån de nya driftsramarna skulle tas fram omgående och användas som ett gemensamt underlag för process under hösten 2023 där åtgärder beslutas för att om möjligt redan 2023 kunna uppnå delårseffekt men med sikte på att nå helårseffekt 2024. Detta samtidigt som god ekonomisk hushållning ska upprätthållas, för att säkerställa behovet av god välfärdsservice över tid, till en rimlig kostnad, med hänsyn till god arbetsmiljö för kommunens anställda och med beaktande av kommunens utvecklingsmål om en positiv befolkningsutveckling.

Effekter av anpassningsåtgärderna uppnåddes redan under 2023 som förstärktes ytterligare under 2024 och 2025. Tillsammans med förbättrade budgetförutsättningar i form av bland annat lägre inflation, ett förstärkt skatteunderlag och en befolkningsutveckling som är bättre än prognosen, så har budgetläget stabiliserats inför den kommande planperioden. Det är dock viktigt att organisationen fortsätter hålla sig till den inslagna linjen med de vidtagna åtgärderna, fortsätta förenkla processer, lösa våra utmaningar pragmatiskt utifrån den lilla kommunens perspektiv och fokusera på kärnan i våra respektive grunduppdrag i verksamheterna.

5.2.1 Uppdrag till nämnder och kommunledning

De anpassningsåtgärder som genomförts och som fortsatt är i fokus, kan kategoriseras utifrån att det handlar om demografi/behovsanpassning, effektivisering, ambitionssänkning eller en kombination av dessa. Socialnämndens och barn- och utbildningsnämndens anpassningar utgår till största delen från demografi- och/eller behovsförändringar. Inom kommunstyrelsens verksamheter har åtgärder arbetats fram som innebär effektiviseringar och lägre ambitionsnivåer. Bland annat handlar det om neddragningar i det centrala interna administrativa stödet, såsom stöd i kvalitets- utvecklings och strategiskt arbete. Det handlar också om sänkta ambitionsnivåer och effektiviseringar i form av att inte återanställa i samband med vakanser.

Som en konsekvens av åtgärderna inom kommunstyrelsen har översyn genomförts av förvaltningsorganisationen som innebär att kommunlednings- och samhällsbyggnadsförvaltningen slagits samman till en förvaltning från och med 2025-01-01 för att optimera verksamheterna och minska administration. Samtidigt och som en del i att optimera verksamheterna, har även del av fritid- och kulturverksamheten flyttats till kommunstyrelsen från barn- och utbildningsnämnden.

Åtgärderna som genomförts innebär sammanfattningsvis att fokus ligger på att klara av kärnan i vårt grunduppdrag per verksamhet och att framförallt det interna utvecklingsarbetet från de centrala stödfunktioner får stå tillbaka och istället hanteras mer av respektive verksamhet. Alla verksamheter och förvaltningar har i olika grad påverkats av förändringarna som anpassningarna ger och vi kommer att behöva fortsätta förändra delar i våra uppdrag och hur vi arbetar även framåt för att vara flexibla i de förändringar som anpassningarna ger.

Vi kan dock konstatera att effekter uppnåtts i förvaltningarna redan under 2023 och som förstärktes ytterligare under 2024 och 2025. Tillsammans med förbättrade budgetförutsättningar i form av bland annat lägre inflation och ett förstärkt skatteunderlag så stabiliseras budgetläget inför den kommande planperioden. Det är dock viktigt att organisationen fortsätter hålla sig till den inslagna linjen med de vidtagna åtgärderna, fortsätta förenkla processer, lösa våra utmaningar pragmatiskt utifrån den lilla kommunens perspektiv och fokusera på kärnan i våra respektive grunduppdrag i verksamheterna.

6 BILAGA 1 FINANSIELLA RAPPORTER

6.1 DRIFTBUDGET

Tabellerna nedan visar en sammanställning över ramar för nämnder och styrelse. Ramar till nämnder och styrelse har justerats för indexuppräkning av priser, förändringar i PO-pålägg samt kompenserats för ökad internränta. En teknisk justering av ramar har gjorts avseende hantering av intern fördelning av telefonikostnader.

Finansförvaltningen ofördelade medel avseende löneutrymme

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Ingående ram	*0*	*7 891*	*18 689*
Löneutrymme 2026	7 891	2 631	0
Löneutrymme 2027	0	8 167	2 723
Löneutrymme 2028	0	0	8 453
Utgående ram	7 891	18 689	29 865

Finansförvaltningen ofördelade medel avseende utökade behov

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Ingående ram	*0*	*2 400*	*2 400*
Anslag till oförutsedda kostnader KF (till socialnämnden vid behov)	2 400	0	0
Utgående ram	**2 400**	**2 400**	**2 400**

Finansförvaltningen ofördelat avseende anpassningsbehov avseende åren 2026-2028

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Ingående ram	*0*	*0*	*0*
Anpassnings- och effektiviseringsåtgärder	0	0	-2 396
Utgående ram	**0**	**0**	**-2 396**

Kommunfullmäktige

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Ingående ram (inkl överhäng lönerevision 2025)	*852*	*866*	*882*
Indexuppräkning övriga kostnader	15	17	21
Kompensation/avdrag förändrat PO	-1	-1	1
Utgående ram	**866**	**882**	**904**

Valnämnden

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Utgående ram	**170**	**6**	**6**

Kommunstyrelsen

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Ingående ram (inkl överhäng lönerevision 2025)	*102 261*	*104 470*	*105 575*
Indexuppräkning köp av huvudverksamhet	184	196	209
Indexuppräkning övriga kostnader	1 059	1 230	1 513
Kompensation/avdrag förändrat PO	-455	-321	498
Kompensation ökad internränta	739	0	0
Utökad budget anläggningsstöd - Tavlan enligt KF 2025-06-12 § 45	180	0	0
Avslutad interndebitering telefoni	502	0	0
Utgående ram	**104 470**	**105 575**	**101 940**

Socialnämnden

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Ingående ram (inkl överhäng lönerevision 2025)	*164 152*	*168 147*	*168 690*
Indexuppräkning köp av huvudverksamhet	265	282	300
Indexuppräkning övriga kostnader	771	895	1 101
Kompensation/avdrag förändrat PO	-899	-634	985
Kompensation ökad internränta	7	0	0
Tillskott Socialnämnden enligt KF 2025-06-12 § 30	4 000	0	0
Avslutad interndebitering telefoni	-149	0	0
Utgående ram	**168 147**	**168 690**	**171 076**

Barn- och utbildningsnämnden

tkr	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Ingående ram (inkl överhäng lönerevision 2025)	*132 774*	*134 350*	*135 608*
Indexuppräkning köp av huvudverksamhet	850	905	963
Indexuppräkning övriga kostnader	658	764	940
Kompensation/avdrag förändrat PO	-582	-411	637
Kompensation ökad internränta	3	0	0
Tillskott FOKUS enligt KF 2025-06-12 § 30	1 000	0	0
Avslutad interndebitering telefoni	-353	0	0
Utgående ram	**134 350**	**135 608**	**138 148**

Tabellen nedan visar ramarna per nämnd/förvaltning utifrån ovanstående beskrivna justeringar. Med denna fördelning uppgår resultatet för år 2026 till 12 249 tkr, 2027 till 11 495 tkr och 2028 till 9 156 tkr.

Med nu kända förutsättningar så krävs effektiviserings- och anpassningsåtgärder motsvarande totalt 2,4 mkr under planperioden. Hela beloppet ligger som ofördelat anpassningsbehov 2028. Detta för att år 2028 ha en ekonomi i balans med en resultatnivå som är acceptabel utifrån finansiell ställning och gällande finansiella mål.

Generellt för samtliga nämnder gäller att löneökningar enligt ordinarie lönerevision kompenseras när utfallet är klart. Anslaget återfinns inom posten lönereservering under finansförvaltningen samtliga år i denna sammanställning.

Sammanställd driftredovisning	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Finansförvaltning	**430 542**	**443 344**	**456 954**
Ofördelat lönereservering	-7 891	-18 689	-29 865
Anslag till oförutsedda kostnader KF (socialnämnden vid behov)	-2 400	-2 400	-2 400
Ofördelat effektiviserings- och anpassningsuppdrag	0	0	2 396
Kommunfullmäktige	-866	-882	-904
Valnämnd	-170	-6	-6
Kommunstyrelsen	-104 470	-105 575	-107 795
Socialnämnden	-168 147	-168 690	-171 076
Barn- och utbildningsnämnden	-134 350	-135 608	-138 148
Resultat	**12 249**	**11 495**	**9 156**
2 % av skatter och bidrag	***8 619***	***8 907***	***9 156***
Differens mot 2 % av skatter och bidrag	***3 630***	***2 588***	***0***

6.2 INVESTERINGSBUDGET

Nedanstående investeringsbudget/plan beslutades av Kommunfullmäktige 2025-06-12 och förutsätter upplåning avseende investering inom taxefinansierade verksamheter med totalt 40,3 mkr (19,7 mkr år 2026, 11,7 mkr år 2027 samt 8,9 mkr år 2028). Ingen ytterligare upplåning bedöms vara nödvändig under perioden. Tvärtom beräknas en viss amortering utöver plan vara möjlig. Totalt väntas den externa låneskulden under perioden öka med 7,2 mkr, inkl taxefinansierade verksamheter.

Efter planperioden beräknas därmed totala låneskulden uppgå till 100,5 mkr.

Belopp i tkr	Budget 2025	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Skattefinansierat	**15 400**	**18 700**	**14 400**	**12 400**
Inventarier hela kommunen	*2 200*	*2 400*	*4 400*	*2 400*
KS-ordf objektsreserv	*400*	*400*	*400*	*400*
Gemensamma IT-investeringar	*1 900*	*1 900*	*900*	*900*
Fastighetsinvesteringar	*4 900*	*7 700*	*3 900*	*3 900*

Belopp i tkr	Budget 2025	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Räddningstjänst nyanskaffning fordon	*500*	*500*	*500*	*500*
Kost och städ	*200*	*200*	*200*	*200*
Gata/väg/park	*2 400*	*2 400*	*2 400*	*2 400*
Kommunförråd	*1 900*	*2 200*	*700*	*700*
Samhällsbyggnadsförvaltning objektsreserv	*1 000*	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Taxefinansierat	**9 200**	**19 700**	**11 700**	**8 900**
Vatten- och avloppsverksamhet	*9 000*	*17 000*	*11 500*	*8 500*
Renhållningsverksamhet	*200*	*2 700*	*200*	*200*
Exploateringsverksamhet	**0**	**0**	**0**	**0**
Totalt	**24 600**	**38 400**	**26 100**	**21 300**

6.3 RESULTATBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2024	Budget 2025	Prognos 2025	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Verksamhetens intäkter	163 401	152 703	161 937	156 062	159 964	164 763
Verksamhetens kostnader	-534 030	-533 906	-542 337	-551 066	-570 117	-589 727
Avskrivningar	-21 846	-21 688	-21 225	-21 688	-21 688	-21 688
Verksamhetens nettokostnader	**-392 474**	**-402 891**	**-401 625**	**-416 692**	**-431 841**	**-446 652**
Skatteintäkter	236 002	241 550	242 019	252 041	260 454	269 395
Slutavräkning skatteintäkter	-329	1 125	-1 132	-1 067	0	0
Generella statsbidrag och utjämning	142 868	150 947	152 141	163 709	168 624	172 156
Fastighetsavgift	16 069	16 033	16 220	16 257	16 257	16 257
Finansiella intäkter	2 753	986	1 749	700	700	700
Finansiella kostnader	-5 457	-6 620	-5 019	-2 700	-2 700	-2 700
Resultat före extraordinära poster	**-570**	**1 130**	**4 353**	**12 249**	**11 495**	**9 156**
Extraordinära intäkter	0	0	0	0	0	0
Extraordinära kostnader	0	0	0	0	0	0
Årets resultat	**-570**	**1 130**	**4 353**	**12 249**	**11 495**	**9 156**
Antal invånare 1 november året innan	**4 617**	**4 574**	**4 598**	**4 579**	**4 550**	**4 521**

6.4 FINANSIERINGSBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2024	Budget 2025	Prognos 2025	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN						
Verksamhetens intäkter	163 401	152 703	161 937	156 062	159 964	164 763
Verksamhetens kostnader	-534 030	-533 906	-542 337	-551 066	-570 117	-589 727
Verksamhetens nettokostnader	**-370 629**	**-381 203**	**-380 400**	**-395 004**	**-410 153**	**-424 964**
Skatteintäkter och intäkter av bidrag	394 609	409 655	409 248	430 941	445 336	457 808
Finansiella intäkter	2 753	986	1 749	700	700	700
Finansiella kostnader	-5 457	-6 620	-5 019	-2 700	-2 700	-2 700
Justering av ej rörelsekapitalpåverkande poster	0	0	0	0	0	0
Verksamhetsnetto	**21 276**	**22 818**	**25 578**	**33 937**	**33 183**	**30 844**
INVESTERINGAR						
Inköp av imateriella tillgångar	0	0	0	0	0	0
Inköp av materiella tillgångar	-16 786	-24 600	-23 024	-38 400	-26 100	-21 300
Avyttrade materiella tillångar	352	0	96	0	0	0
Inköp av finansiella tillgångar	-480	0	0	0	0	0
Avyttrade finansiella tillångar	0	0	0	0	0	0
Investeringsnetto	**-16 914**	**-24 600**	**-22 928**	**-38 400**	**-26 100**	**-21 300**
FINANSIERING						
Långfristig upplåning	39 600	9 200	5 000	22 700	11 700	8 900
Amortering inkl leasingskuld	-32 117	-7 156	-26 522	-5 301	-18 454	-18 613
Finansieringsnetto	**7 483**	**2 044**	**-21 522**	**17 399**	**-6 754**	**-9 713**
Justering för rörelsekapitalets förändring						
Ökn(+)/minskn(-) pensionsskuld	428	-462	-285	-767	-41	118
Ökn(-)/minskn(+) kortfristiga fordringar	6 218	0	0	0	0	0
Ökn(+)/minskn(-) kortfristiga skulder	-11 080	0	0	0	0	0
Förändring av likvida medel	**7 411**	**-200**	**-19 157**	**12 169**	**288**	**-51**
Likvida medel vid årets början	25 016	23 139	32 427	13 270	25 439	25 727
Likvidia medel vid årets slut	32 427	22 939	13 270	25 439	25 727	25 676

6.5 BALANSBUDGET

Belopp i tkr	Bokslut 2024	Budget 2025	Prognos 2025	Budget 2026	Plan 2027	Plan 2028
Tillgångar						
Anläggningstillgångar						
Imateriella anläggningstillgångar	4 219	2 711	4 219	4 219	4 219	4 219
Materiella anläggningstillgångar	417 317	430 196	419 020	435 732	440 144	439 756
Finansiella anläggningstillgångar	22 205	22 205	22 205	22 205	22 205	22 205
Omsättningstillgångar						
Fordringar	46 196	52 414	46 196	46 196	46 196	46 196
Kassa och bank	32 427	22 939	13 270	25 439	25 727	25 676
Summa tillgångar	**522 363**	**530 465**	**504 909**	**533 790**	**538 490**	**538 051**
Eget kapital, avsättningar och skulder						
Eget kapital	200 364	190 393	204 717	216 966	228 461	237 617
därav årets resultat	-570	1 130	4 353	12 249	11 495	9 156
Avsättningar	12 187	11 716	11 902	10 978	10 459	10 046
Skulder						
Långfristiga skulder	208 295	217 412	186 773	204 172	197 418	187 705
Kortfristiga skulder	101 517	110 944	101 517	101 674	102 152	102 683
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	**522 363**	**530 465**	**504 909**	**533 790**	**538 490**	**538 051**
Ansvarsförbindelse pensioner	**91 924**	**87 749**	**88 999**	**83 914**	**79 530**	**75 745**

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 125 Dnr KS-2025-000139003

Policy och riktlinje mot mutor, jäv och otillåten påverkan

Sammanfattning av ärendet

Även om Sverige står sig väl står sig väl jämfört med många andra länder så är korruption ett allvarligt samhällsproblem som riskerar förtroendet för samhällsstrukturen. Enligt utredning från Statskontoret behöver Sveriges kommuner och regioner bli bättre på att arbeta mot korruption. Det behövs för att möta både nya och sedan tidigare kända riskområden. Kommuner och regioner behöver bland annat se till att alla som arbetar i verksamheterna känner till vilka regler som gäller och hur de ska agera när det finns misstankar om korruption.

Kommunen har regler och rutiner för bland annat handhavande av utrustning och det finns ett övergripande styrdokument från 2005 som hanterar etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag. Det övergripande styrdokumentet har nu setts över med förslag till revidering med anledning av det statliga kravet om att kommuner och regioner ska förbättra arbetet mot korruption och utifrån uppdraget i beslut från kommunfullmäktige 2022-09-14 om att kommunstyrelsen ska inkomma med förslag till revidering av styrdokumentet ”Regelverk avseende etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag” med tydligare och mer vägledande beskrivningar av de områden som behandlas i dokumentet, bland annat kring jäv.

Det övergripande styrdokumentet har omarbetats till dels en policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan samt en riktlinje på samma tema. Policyn är på en mer övergripande och översiktlig nivå och ska beslutas i kommunfullmäktige medan riktlinjerna, som beslutas i kommunstyrelsen, syftar till att konkretisera policyn och att vägleda anställda och förtroendevalda i kommunen till ett gemensamt förhållningssätt och tydliggöra för andra vad som gäller i kommunen. Policyn och riktlinjerna vänder sig till såväl de som arbetar i organisationen som de förtroendevalda.

Beslutsunderlag

Policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan - förslag
Riktlinjer mot mutor, jäv och otillåten påverkan -förslag

Yrkanden

Andreas Nilsson (M): Tillägg om att det ska i början av varje mandatperiod genomföras en utbilding för politiker och tjänstemän i ämnet.

Forts. § 125

Propositionsordning
Ordföranden ställer propostion på yrkanden och finner att kommunstyrelsens abretsutskott beslutar i enlighet med Nilssons yrkande.

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar att anta förslag till Policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan som därmed ersätter styrdokumentet ”Regelverk avseende etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag”.

Kommunstyrelsen beslutar att anta förslag till Riktlinjer mot mutor, jäv och otillåten påverkan.

Expedieras till
KS – 2025-10-22

Policy och riktlinje mot mutor, jäv och otillåten påverkan

Sammanfattning av ärendet
Även om Sverige står sig väl står sig väl jämfört med många andra länder så är korruption ett allvarligt samhällsproblem som riskerar förtroendet för samhällsstrukturen. Enligt utredning från Statskontoret behöver Sveriges kommuner och regioner bli bättre på att arbeta mot korruption. Det behövs för att möta både nya och sedan tidigare kända riskområden. Kommuner och regioner behöver bland annat se till att alla som arbetar i verksamheterna känner till vilka regler som gäller och hur de ska agera när det finns misstankar om korruption.

Kommunen har regler och rutiner för bland annat handhavande av utrustning och det finns ett övergripande styrdokument från 2005 som hanterar etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag. Det övergripande styrdokumentet har nu setts över med förslag till revidering med anledning av det statliga kravet om att kommuner och regioner ska förbättra arbetet mot korruption och utifrån uppdraget i beslut från kommunfullmäktige 2022-09-14 om att kommunstyrelsen ska inkomma med förslag till revidering av styrdokumentet ”Regelverk avseende etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag” med tydligare och mer vägledande beskrivningar av de områden som behandlas i dokumentet, bland annat kring jäv.

Det övergripande styrdokumentet har omarbetats till dels en policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan samt en riktlinje på samma tema. Policyn är på en mer övergripande och översiktlig nivå och ska beslutas i kommunfullmäktige medan riktlinjerna, som beslutas i kommunstyrelsen, syftar till att konkretisera policyn och att vägleda anställda och förtroendevalda i kommunen till ett gemensamt förhållningssätt och tydliggöra för andra vad som gäller i kommunen. Policyn och riktlinjerna vänder sig till såväl de som arbetar i organisationen som de förtroendevalda.

Beskrivning av ärendet
Korruption är ett allvarligt samhällsproblem, även om Sverige står sig väl jämfört med många andra länder. Statskontoret konstaterar att olika undersökningar av korruptionens utveckling pekar i olika riktning, och att det därför inte går att säga om korruptionen i Sverige över tid har ökat eller minskat. I rapporten presenteras resultat från både tidigare undersökningar, Statskontorets egna enkäter och statistik från Polisen.

Alla kommuner och regioner har verksamheter som är särskilt utsatta för korruptionsrisker, som stora upphandlingar och inköp och verksamhet i bygg- och

anläggningsbranschen. Kommuner och regioner möter idag även delvis nya riskområden, kopplade till välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan.

Kommunen har idag regler och rutiner för bland annat handhavande av utrustning och det finns ett övergripande styrdokument från 2005 som hanterar etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag. Det övergripande styrdokumentet har nu setts över med förslag till revidering med anledning av det statliga kravet om att kommuner och regioner ska förbättra arbetet mot korruption men också utifrån uppdraget i beslut från kommunfullmäktige 2022-09-14. Beslutet i kommunfullmäktige grundade sig på en motion som inkommit 2022-04-12 från Moderaterna i Dals-Ed om rutiner kring jäv samt visselblåsarfunktion. Moderaterna beskriver i sin motion att tilliten hos våra medborgare bygger på att de uppfattar kommunen som opartisk och saklig. Genom tydliga rutiner kring jäv samt medvetenhet om vikten av att följa dem kan situationer undvikas där intressekonflikter riskerar att uppstå. I motionen hänvisades också till den då nya lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden ”visselblåsarlagen” som trädde ikraft 17 december 2021. Kommunfullmäktige beslutade därför 2022-09-14 att uppdra åt kommunstyrelsen att genom kommunledningsförvaltningen inkomma med förslag till revidering av styrdokumentet ”Regelverk avseende etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag” med tydligare och mer vägledande beskrivningar av de områden som behandlas i dokumentet, bland annat kring jäv. Vid översynen ska andra kommuners styrdokument i ärendet beaktas. Uppdrag även åt kommunstyrelsen att genom kommunledningsförvaltningen planera utbildningsdagarna 2023 för politiker och personal och där frågan om jäv ska finnas med som en del i utbildningen samt utforma rutiner för att det reviderade styrdokumentet följs upp vid introduktion av nyanställda och för all personal under 2023. Rutinen kring visselblåsarfunktionen bedömdes redan tillgodosett i enlighet med motionens intentioner genom att en samverkan finns i Dalsland på området.

Utifrån ovan har det övergripande styrdokumentet omarbetats till dels en policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan samt en riktlinje på samma tema. Policyn är på en mer övergripande och översiktlig nivå och ska beslutas i kommunfullmäktige medan riktlinjerna, som beslutas i kommunstyrelsen, syftar till att konkretisera policyn och att vägleda anställda och förtroendevalda i kommunen till ett gemensamt förhållningssätt och tydliggöra för andra vad som gäller i kommunenn.

Bedömning
I enlighet med statliga utredningar och analyser så behöver kommuner och regioner arbeta mer medvetet och strukturerat mot korruption. Många kommuner och regioner analyserar inte vilka korruptionsrisker som finns i deras verksamhet. Många kommuner och regioner saknar dessutom utbildningar för anställda där frågor om korruption tas upp. Dessa övergripande styrdokument bidrar till att de som arbetar i hela kommunkoncernen och de som har förtroendeuppdrag i kommunen känner till vilka regler som gäller och hur de ska agera när det finns misstankar om korruption.

Det här arbetet med de övergripande styrdokumenten har även medfört att regler och rutiner i verksamheterna ses över och bidrar till att det hänger ihop på ett bättre sätt. Det är också viktigt att vi i kommunens verksamheter lyfter dessa styrdokument regelbundet för att information, vägledning och utbildning inom området ska förstärkas.

Beslutsförslag
Kommunfullmäktige beslutar att anta förslag till Policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan som därmed ersätter styrdokumentet ”Regelverk avseende etiska och praktiska frågor för medarbetare i Dals-Eds kommun och kommunala bolag”.

Kommunstyrelsen beslutar att anta förslag till Riktlinjer mot mutor, jäv och otillåten påverkan.

Beslutsunderlag
Policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan - förslag
Riktlinjer mot mutor, jäv och otillåten påverkan -förslag

Beslutet skickas till:
Samtliga nämnder
Arbetsledare
Författningssamlingen

I tjänsten

Jonas Olsson
Kommundirektör

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

DALS-EDS KOMMUN

Antagen av Dnr:

Policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan

Typ av styrdokument	Policy
Beslutsinstans	Kommunfullmäktige
Fastställd	
Giltighetstid	
Dokumentet gäller för	Samtliga nämnder och förvaltningar
Dokumentansvarig	
Tidpunkt för aktualisering	

Utskrift gäller endast efter kontroll mot digitalt publicerat dokument

Innehåll

Policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan.....**3**
Bakgrund och syfte.....**3**
Definition.....**3**
Policyn innebär att.....4

Policy mot mutor, jäv och otillåten påverkan

Bakgrund och syfte

Denna policy omfattar samtliga kommunala verksamheter, även kommunala bolag. Tjänstepersoner och förtroendevalda i Dals-Eds kommun verkar på uppdrag av kommunens invånare. Därför ska det kommunala uppdraget kännetecknas av saklighet, opartiskhet och gott omdöme.

Policyn och riktlinjerna syftar till att motverka, förhindra och förebygga mutor, annan korruption och jäv samt att förhålla oss etiskt och professionellt i vårt tjänsteutövande. Riktlinjerna, som finns i ett eget styrdokument, syftar till att konkretisera policyn och att vägleda anställda och förtroendevalda i kommunen till ett gemensamt förhållningssätt och tydliggöra för andra vad som gäller i kommunen.

Samtliga anställda och förtroendevalda ska ta del av innehållet i policyn och riktlinjerna. Närmaste chef ansvarar för att informera personal utifrån policyn och vid introduktion av nyanställd samt respektive ordförande ansvarar för information till nämndens ledamöter och ersättare.

Definition

Korruption är den samlade benämningen för mutbrott, jäv, trolöshet mot huvudman och otillbörligt utnyttjande av ställning för egen eller annans vinning. Det som betecknar en muta är att den innebär en fördel som mottagaren annars inte skulle ha fått. Mutan kan vara i form av pengar, varor eller andra förmåner, eller en kombination av dessa. Som mutbrott räknas både att ge och ta emot mutor.

Lagreglerna om jäv för anställda och förtroendevalda talar om när en anställd eller förtroendevald ska anses ha ett sådant intresse i ett ärende att hans eller hennes opartiskhet kan ifrågasättas. Jävsreglerna gäller vid all ärendehantering och riktar sig till den som på något sätt kan påverka dess utgång. Reglerna gäller inte bara den som beslutar i ett ärende, utan gäller även den som bereder ett ärende.

Partsintressen ska alltid uppmärksammas eftersom de kolliderar med kravet på opartiskhet och påverkar förmågan till saklighet. Att beslutsfattaren eller handläggaren har viljan och förmågan att förhålla sig objektiv är normalt inte tillräckligt. Jävsproblematiken tar inte sikte på en befattningshavares moral och kompetens utan på förekomsten av sådana yttre faktorer som placerar honom eller henne i situationer där det rent allmänt sett finns en risk för att ovidkommande hänsyn skulle kunna spela en roll.

Den som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen ska iaktta saklighet, opartiskhet och inte missbruka sin förtroendeställning för egen privat vinning eller som leder till skada för huvudmannen.

Kommunallagen reglerar hur beslutsfattandet ska gå till. Alla viktigare beslut i kommunen fattas av de förtroendevalda i kommunfullmäktige eller i någon nämnd eller styrelse men ett nära samspel mellan politik och förvaltning är viktigt för att få en effektiv och rättssäker verksamhet. För att samspelet ska fungera krävs en tydlig rollfördelning där respekt finns för varandras roller och uppdrag.

Förtroendevalda har ett helhetsperspektiv och undviker att detaljstyra. Förtroendevalda fattar beslut i grupp, och företräder inte enbart personliga intressen. Tjänstepersoner ska stötta de förtroendevalda genom att ge välgrundad information och underlag för de förtroendevaldas beslut. Tjänstepersoner agerar inte utifrån personliga åsikter och värderingar, men ifrågasätter vid behov förslag utifrån professionell kunskap i syfte att värna om kommunens bästa.

Kommunens förtroendevalda ska alltid kunna möta tjänstepersoner och anställda för utbyte av information utifrån den förtroendevaldes roll och i syfte att kunna fatta bra beslut som gagnar helheten, utan att utöva påverkan på den dagliga driften i verksamheten. De anställda ska verkställa politiskt fattade beslut och respektera den demokratiska processen och inte försöka förändra det som beslutats politiskt.

Otillåten påverkan avser försök att påverka tjänstepersoner i myndighetsutövning och beslutsfattande genom trakasserier, hot, våld, skadegörelse eller korruption som avser otillbörliga erbjudanden. En händelse betecknas som otillåten påverkan om den drabbade uppfattar att syftet var att påverka tjänsteutövningen eller beslutsfattandet. Utöver att påverkansförsök kan få allvarliga konsekvenser för beslutsfattare, verksamheten och de anställda som utsätts, är det också skadligt för allmänhetens förtroende för det offentliga och i förlängningen för demokratin.

Policyn innebär att

- Anställda och förtroendevalda i Dals-Eds kommun verkar på kommunmedlemmarnas uppdrag och ska iaktta saklighet, opartiskhet och gott omdöme i sin tjänsteutövning. Anställda och förtroendevalda i Dals-Eds kommun ska inte missbruka sin förtroendeställning för egen privat vinning eller agera på ett sådant sätt som leder till skada för huvudmannen.

- Anställda och förtroendevalda ska därför handla på ett sådant sätt att de inte kan misstänkas för att påverkas av ovidkommande hänsyn eller intressen i sitt arbete, antingen genom jävssituationer eller genom att ta emot otillbörliga gåvor eller förmåner från företag eller privatpersoner som de har att göra med i tjänsten.

- Den som är beslutsfattare eller offentliganställd i kommunen bör betrakta varje förmån som otillbörlig om den kan misstänkas påverka tjänsteutövningen. Om du känner till någon omständighet som kan antas utgöra jäv mot dig ska du självmant meddela detta till din chef eller ordförande.

- Samspelet mellan förtroendevalda och anställda ska bygga på trygghet och respekt för varandras roller och uppdrag så att vi uppnår en effektiv, rättssäker och opartisk beslutsstruktur.

- För att undvika att personal och beslutsfattare utsätts för hot, våld och otillåten påverkan, krävs att vi arbetar förebyggande och gör oss medvetna om problemet samt att vi i verksamheterna har rutiner för att hantera otillåten påverkan om det uppstår i verksamheterna.

I alla sammanhang ska ett sådant förhållningssätt iakttas att det inte kan förekomma risk för att företrädare för Dals-Eds kommunen gör sig skyldiga till givande eller tagande av muta eller att låta sig påverkas i sitt uppdrag och i sin roll av ovidkommande hänsyn eller intressen.

DALS-EDS KOMMUN

Antagen av Dnr:

Riktlinje mot mutor, jäv och otillåten påverkan

Typ av styrdokument	Riktlinje
Beslutsinstans	Kommunstyrelsen
Fastställd	
Giltighetstid	
Dokumentet gäller för	Samtliga nämnder och förvaltningar
Dokumentansvarig	
Tidpunkt för aktualisering	

Utskrift gäller endast efter kontroll mot digitalt publicerat dokument

Innehåll

Bakgrund och syfte **2**
Mutor och otillbörlig förmån **3**
Allmänt om mutor och otillbörlig förmån 3
Förmåner som kan vara godtagbara 4
Exempel på situationer där risk för otillåten påverkan finns 4
Åtgärder vid misstanke om muta 5
Jäv och intressekonflikter **6**
Allmänt om jäv 6
Verkan av jäv 8
Åtgärder vid misstanke om jäv 8
Missbruk av förtroendeställning och otillåten påverkan **8**
Allmänt om missbruk av förtroendeställning och otillåten påverkan 9
Bisysslor 9
Representation 9
Hantering av kommunens utrustning och resurser 10
IT-utrustning *11*
Otillåten påverkan, hot och våld 11

Riktlinje mot mutor, jäv och otillåten påverkan

Bakgrund och syfte

Dessa riktlinjer omfattar samtliga kommunala verksamheter, även kommunala bolag. Tjänstepersoner och förtroendevalda i Dals-Eds kommun verkar på uppdrag av kommunens invånare. Därför ska det kommunala uppdraget kännetecknas av saklighet, opartiskhet och gott omdöme.

Korruption är den samlade benämningen för mutbrott, jäv, trolöshet mot huvudman och otillbörligt utnyttjande av ställning för egen eller annans vinning. Policyn och riktlinjerna syftar till att motverka, förhindra och förebygga dessa företeelser och för att förhålla oss etiskt och professionellt i vårt tjänsteutövande. Riktlinjerna som följer nedan syftar till att konkretisera policyn, som finns i ett eget styrdokument, och att vägleda anställda och förtroendevalda i kommunen till ett gemensamt förhållningssätt och tydliggöra för andra vad som gäller i kommunen.

Samtliga anställda och förtroendevalda ska ta del av innehållet i policyn och riktlinjerna. Närmaste chef ansvarar för att informera personalen utifrån riktlinjerna och vid introduktion av nyanställd samt respektive ordförande ansvarar för information till nämndens ledamöter och ersättare.

Mutor och otillbörlig förmån

Allmänt om mutor och otillbörlig förmån

En muta är en otillbörlig förmån som ges eller tas emot för att påverka en persons tjänsteutövning eller uppdrag. En förmån är otillbörlig om den är avsedd att påverka en persons tjänsteutövning eller uppdrag, eller om den ger intryck av att göra det. Det är inte bara gåvans värde som avgör om den är otillbörlig, utan även syftet med gåvan och mottagarens befattning varför bedömning måste ske i varje enskilt fall.

En belöning kan vara otillbörlig även om den inte ges för att få mottagaren att handla på ett visst sätt. Värdet på gåvan är inte avgörande, utan det är situationen, syftet, när och hur den ges som påverkar bedömningen. Detta innebär även att förmåner av små värden kan vara otillbörliga. Observera att förtroendevalda och anställda som arbetar med till exempel myndighetsutövning eller upphandling verkar inom verksamheter som är extra integritetskänsliga och att dessa personer förutsätts agera därefter. Den som är offentliganställd bör betrakta varje förmån som otillbörlig om den kan misstänkas påverka tjänsteutövningen.

Ett rekommenderat sätt att undvika gränsdragningsproblematik är att helt undvika att ta emot gåvor och förmåner.

Förmåner som kan vara godtagbara
Förmåner som inte är avsedda att påverka en persons handlande och som inte rimligen kan misstänkas påverka detta är som regel tillåtna.

Exempel på godtagbara förmåner:

- Enstaka måltider av enklare karaktär som har en direkt koppling till arbetet, arbetsmåltider.
- Presentartiklar av mindre värde, även om sådana inte får lämnas alltför ofta från samma håll.

Exempel på situationer där risk för otillåten påverkan finns
Kontanter
Förmåner i form av kontanter får aldrig tas emot, även om det skulle röra sig om små belopp. Gåvor med realiserbart ekonomiskt värde får inte heller tas emot och detta oavsett värdet på gåvan

Måltider
Du bör tacka nej till att bli bjuden på alla typer av måltider av en utomstående, om inte måltiden har ett naturligt samband med uppdraget. Måltider i samband med uppdraget kan vara en ”normal” arbetslunch, dvs. ”dagens lunch” eller liknande. Det är inte tillåtet att låta sig bjudas på måltider i samband med upphandling av vara eller tjänst.

Studieresor, kurser och konferenser
Studieresor, kurser och konferenser bör betalas av arbetsgivaren.

Gåvor, ersättningar eller andra förmåner
Om en enskild, anhörig eller vårdnadshavare vill visa uppskattning genom att överlämna något utan egentligt ekonomiskt värde, t ex blommor eller choklad, kan detta accepteras. Om en kommunanställd eller uppdragstagare får vetskap om att någon brukare, patient, klient etc avser att testamentera till den anställde eller uppdragstagaren, ska vederbörande klargöra för testator att han/hon inte kan ta emot någon gåva eller förmån överhuvudtaget. Kommunens personal och uppdragstagare ska, om det inte ingår som en del i uppdraget, inte heller delta vid upprättande eller bevittnande av testamenten, fullmakter eller liknande handlingar.

Tjänster
En muta kan även bestå i sidoleveranser av varor och tjänster från huvudmannens leverantör eller att få en tjänst utförd, t ex reparation av bil eller hus.

Rabatter och lån
Anställda, uppdragstagare, styrelseledamöter och förtroendevalda i Dals-Eds kommun får inte ta emot rabatter eller lån som kan kopplas till dennes uppdrag.

Bonuserbjudanden
Det kan förekomma att anställda, uppdragstagare, styrelseledamöter eller förtroendevalda i kommunen får erbjudanden i tjänsten om att fritt eller till subventionerat pris delta i olika evenemang på fritiden som inte riktar sig till samtliga anställda eller förtroendevalda. Det kan vara fråga om att resa, att låna en bil/sportstuga/segelbåt eller om aktiviteter. Du bör alltid tacka nej till sådana erbjudanden. Bonuserbjudanden i form av bonuspoäng i samband med exempelvis flygresor, hotellövernattningar etc. ska alltid tillfalla arbetsgivaren, annars bör du tacka nej till ett sådant erbjudande.

Personliga relationer
Grundläggande för kommunens tjänsteutövning är att den ska vara saklig och objektiv. Tjänsteutövningen ska därför inte påverkas av släktskap, vänskap eller andra privata relationer. Försiktighet ska iakttas när det gäller att ta emot förmåner från vänner, eftersom en förmån ytterligare kan förstärka den jävsbetonade situation som redan föreligger. Se stycke nedan för åtgärder vid misstanke om jäv.

Tjänsteutövande eller beslutsfattande
Det är väsentligt för opartiskhet och rättssäkerhet att vi tydliggjort våra olika roller i kommunen och har respekt för dessa så att vi kan bedriva vårt uppdrag utan att utsättas för otillåten påverkan. Detta kan handla om olaglig påverkan som hot, våld och trakasserier eller annat som upplevs som obehagligt eller olämpligt, och där avsikten är att försöka påverka hur någon agerar i sin tjänst eller i sitt uppdrag.

Åtgärder vid misstanke om muta

- Restriktivitet ska iakttas när du blir erbjuden gåvor, tjänster eller andra förmåner. Det grundläggande förhållningssättet för kommunens förtroendevalda och anställda ska vara att inte ta emot gåvor eller andra förmåner i sin tjänsteutövning.
- Om du blir erbjuden en gåva, tjänst eller annan förmån – tacka nej och hänvisa till kommunens riktlinjer om du inte är helt säker på att gåvan/förmånen ligger inom lagens gränser. Att det skulle uppfattas som oartigt får inte påverka din bedömning.
- Om förmånen skickats till dig ska den utan dröjsmål lämnas eller sändas tillbaka.
- Om du misstänker att du blivit erbjuden en muta ska du kontakta din närmaste chef. Om du är förtroendevald ska du kontakta fullmäktiges ordförande eller nämndordförande i den nämnd du har uppdrag. Dessa personer ska därefter i samråd med kommundirektören avgöra om polismyndigheten ska kontaktas.
- Du som ser eller uppfattar något inom organisationen som kan uppfattas som en muta uppmanas att informera om detta. Informationen kan lämnas till närmaste chef alternativt kommundirektören eller HR-chefen.
- Om du som anställd av någon anledning inte kan rapportera om ett misstänkt mutbrott enligt ovan kan du under vissa förutsättningar rapportera om

händelsen i kommunens visselblåsarfunktion. Visselblåsarfunktionen kan nås via hemsidan, där det även finns information om under vilka förutsättningar som funktionen ska användas.
- Om kommunen får kännedom om att en anställd, uppdragstagare, styrelseledamot eller en förtroendevald tagit emot, begärt eller accepterat ett löfte om en muta i tjänsten eller uppdraget ska detta polisanmälas av närmaste chef. Om en belöning, gåva eller förmån bedöms som otillbörlig kan även arbetsrättsliga åtgärder komma att vidtas.

Jäv och intressekonflikter

Allmänt om jäv
Lagbestämmelserna om jäv syftar till att garantera att handläggningen av ärenden inte påverkas av olika intressekonflikter hos förtroendevalda och anställda. Med jäv menas tvivel om opartiskhet. Grundläggande för Dals-Eds kommuns tjänsteutövning är att den ska vara saklig och objektiv. Tjänsteutövning ska därför inte påverkas av släktskap, vänskap eller andra privata relationer.

Det finns en skyldighet enligt lag att självmant anmäla jäv. Om en förtroendevald eller anställd känner till någon omständighet som kan antas utgöra jäv ska denne anmäla detta. En sådan anmälan ska göras omedelbart. Det kan ibland förekomma situationer som är svåra att bedöma ur jävssynpunkt. I sådana fall bör man iaktta försiktighet och som förtroendevald eller anställd avstå från att delta i hantering av ärendet. Om någon utpekas som jävig och denne inte anser sig vara jävig måste fullmäktige/nämnden omgående avgöra jävsfrågan genom ett formellt beslut.

Bestämmelserna kring jäv gäller vid all ärendehantering och riktar sig till den som på något sätt kan påverka ärendets utgång. Det innebär att reglerna gäller för förtroendevalda och anställda i kommunen som deltar i handläggningen av ett ärende. I begreppet handläggning ingår utredning, beredning, föredragning och beslutsfattande.

Det finns olika bestämmelser för jäv i fullmäktige och för jäv i kommunstyrelsen och övriga nämnder. Därutöver finns också jävsbestämmelser för styrelseledamöter i aktiebolag.

Jäv i kommunfullmäktige
En fullmäktigeledamot får inte delta i handläggningen (överläggning och beslutsfattande) av ett ärende som ”personligen rör” ledamoten själv eller ledamotens make, sambo, föräldrar, barn eller syskon eller någon annan närstående t.ex. en nära vän. Uttrycket ”personligen rör” innebär att det krävs en hög grad av individuell koppling mellan fullmäktigeledamotens intresse och det aktuella ärendet. Frågan ska vara avgränsad till att gälla fullmäktigeledamoten eller den övriga personkretsen. Vederbörande ska ha ett ekonomiskt eller annat starkt personligt

intresse av utgången av ärendet och beröra ledamoten som individ och inte som medlem av ett större kollektiv. Exempel på sådana jävssituationer är när en person äger huvudparten av aktierna i ett bolag som ärendet angår eller när en ledamot deltar i behandlingen av en detaljplan som väsentligt påverkar värdet av hans/hennes markinnehav.

Jäv i kommunstyrelsen, övriga nämnder och bland kommunanställda
Förtroendevalda i kommunstyrelsen och övriga nämnder, kommunens revisorer samt anställda är jäviga i ärenden om:

- Han eller hon eller någon närstående är part i ärendet eller annars kan antas bli påverkad av beslutet i en inte oväsentlig utsträckning (parts-, intresse och närståendejäv),
- Han eller hon eller någon närstående är eller har varit ställföreträdare eller ombud för en part i ärendet eller för någon annan som kan antas bli påverkad av beslutet i en inte oväsentlig utsträckning (ställföreträdarjäv),
- Ärendet rör tillsyn över sådan kommunal verksamhet som han eller hon själv är knuten till (tillsynsjäv), eller
- Det finns någon annan särskild omständighet som gör att hans eller hennes opartiskhet i ärendet kan ifrågasättas (delikatessjäv). Den sista punkten, delikatessjäv, är en bestämmelse som är avsedd att fånga upp intressekonflikter som inte täcks av övriga jävsgrunder. Det kan t.ex. handla om att en förtroendevald eller anställd har ett visst intresse i ett ärende, är nära vän eller ovän med den saken rör eller på annat sätt står i ett markant beroendeförhållande till den saken rör.

Jäv vid dubbla engagemang
Vid dubbla engagemang i olika nämnder föreligger inte delikatessjäv i nämnd bara för att den som handlägger ärendet tidigare deltagit i handläggningen av ärendet i annan nämnd. Vid dubbla engagemang i nämnd och kommunala aktiebolag eller stiftelser gäller inte bestämmelserna om ställföreträdarjäv och delikatessjäv om kommunen äger minst hälften av aktierna i aktiebolaget eller utser minst hälften av styrelseledamöterna i stiftelsen. Undantaget gäller inte i ärenden om myndighetsutövning.

Vid dubbla engagemang i nämnd och föreningsliv tillämpas jävsbestämmelserna fullt ut.

Uppdragstagare
Vid anlitande av uppdragstagare ska kommunen tillse att man inte anlitar sådana uppdragstagare som skulle ha varit jäviga om de vore anställda.

Jäv i kommunal bolagsstyrelse eller stiftelse
En styrelseledamot i ett kommunalt aktiebolag eller en kommunal stiftelse är bunden till jävsreglerna i aktiebolagslagen och stiftelselagen, men med de begränsningar som framgår under rubriken “Jäv vid dubbla engagemang”.

Verkan av jäv

Jäv i fullmäktige
En jävig fullmäktigeledamot får inte delta i handläggningen (överläggning och beslutsfattande) av ärendet vid fullmäktiges sammanträde men får närvara under handläggningen eftersom fullmäktiges sammanträden är offentliga. Denne bör dock lämna sin plats (ersättare utses).

Jäv i kommunstyrelsen och övriga nämnder
En förtroendevald som är jävig i ett ärende hos en nämnd får inte delta eller närvara vid handläggningen (utredning, beredning, föredragning och beslutsfattande) av ärendet. Den som är jävig måste lämna sammanträdesrummet när ärendet behandlas.

Jäv hos anställda
En anställd som är jävig i ett ärende får inte delta i handläggningen av ärendet och inte heller närvara när ärendet avgörs. Den anställde får dock utföra sådana uppgifter som inte någon annan kan utföra utan att handläggningen försenas avsevärt.

Jäv hos styrelseledamöter (bolag och stiftelse)
En styrelseledamot som är jävig i ett ärende eller fråga får inte delta i handläggningen, men med de begränsningar som framgår under rubriken ”Jäv vid dubbla engagemang.”

Åtgärder vid misstanke om jäv

- Det är inte alltid lätt att avgöra om en jävssituation föreligger. Det är alltid bättre att iaktta försiktighet och självmant anmäla eventuellt jäv än att någon annan senare anmäler dig som jävig. Vid tveksamma fall ska du omgående kontakta och samråda frågan med ordförande/din närmaste chef.
- Om du misstänker att du är jävig i ett ärende ska du alltid anmäla detta omedelbart till ordförande/närmaste chef. Om du är förtroendevald ska anmälan göras före eller senast vid sammanträdet då ärendet ska behandlas.
- Om du misstänker att jäv föreligger för annan ska detta påpekas för ordförande eller närmaste chef.

Om du skulle delta i ett ärendes handläggning fast du är jävig riskerar du att bidra till att kommunens trovärdighet skadas. Du kan även orsaka försening av ärendet (som kan medföra förluster för kommunen och/eller för enskilda) eftersom beslutet kan överklagas på grund av jävet. Om du som anställd deltar i ett ärendes handläggning fast du är jävig kan detta också leda till arbetsrättsliga konsekvenser.

Missbruk av förtroendeställning och otillåten påverkan

Allmänt om missbruk av förtroendeställning och otillåten påverkan
Den som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen ska iaktta saklighet, opartiskhet och inte missbruka sin förtroendeställning för egen privat vinning eller som leder till skada för huvudmannen. Otillåten påverkan avser försök att påverka tjänstepersoner i myndighetsutövning och beslutsfattande genom trakasserier, hot, våld, skadegörelse. Detta stycke syftar till att identifiera situationer eller förhållanden där detta kan uppstå och genom tydliga regler minimera risker för missförhållanden. Kring flertalet av dessa förhållanden finns separata riktlinjer eller regelverk på kommunens intranät.

Bisysslor
Ett entreprenöriellt förhållningssätt ska genomsyra Dals-Eds kommun, utifrån detta är arbetsgivaren i grunden positiv till bisysslor så länge de inte är arbetshindrande, konkurrerande eller förtroendeskadliga. Arbetsgivaren kan, med stöd av lagen om offentlig anställning respektive kollektivavtal, kräva att en otillåten bisyssla upphör om den bedöms vara förtroendeskadlig, arbetshindrande och/eller konkurrerande.

En bisyssla kan vara helt oavlönad eller förenad med någon annan form av förmån eller lön. Det kan exempelvis handla om att även vara anställd hos en annan arbetsgivare eller driva någon form av egen verksamhet. Förtroendeuppdrag inom fackliga, politiska eller ideella organisationer räknas inte som bisyssla.

Läs mer på HR-enhetens sida på intranätet.

Representation
I kommunens verksamhet kan såväl extern som intern representation förekomma. Extern representation kan till exempel handla om att bjuda på mat och dryck vid besök från företag eller andra externa organisationer där det är motiverat. Intern representation kan förekomma i det personalvårdande arbetet genom till exempel personalfester eller liknande.

Gemensamt för såväl extern som intern representation är att det måste finnas ett verksamhetsrelaterat syfte. All representation ska också hanteras transparent och med måttfullhet och restriktivitet.

Representation i Dals-Eds kommun ska vara alkoholfri.

Vid all representation ska syfte med representationen och vilka deltagarna var dokumenteras på eller tillsammans med kvitto eller faktura.

Kompletterande rutiner för representation utfärdas av ekonomichef.

Hantering av kommunens utrustning och resurser

En grundprincip är att kommunens fordon, lokaler, maskiner och övrig utrustning endast ska användas i tjänsten och får ej nyttjas för privata ändamål. Användning av kommunens utrustning kan regleras av särskilda riktlinjer, rutiner och instruktioner för att säkerställa att den används på ett korrekt och säkert sätt. Detta gäller både för anställda och förtroendevalda, och omfattar allt från fordon och arbetsmaskiner till IT-utrustning och lokaler. Reglerna syftar till att skydda kommunens resurser, säkerställa informationssäkerhet och följa lagar och avtal.

Den anställde eller uppdragstagaren ska endast ha behörighet och tillgång till de fordon, lokaler, maskiner och övrig utrustning som följer utifrån ansvaret i tjänsten eller uppdraget. Behörigheten och tillgången ska endast gälla under den tid som tjänsten eller uppdraget gäller.

Privata inköp som faktureras kommunen får inte förekomma.

Stöldbegärliga inventarier och föremål ska märkas, förvaras och låsas in i enlighet med verksamheternas rutiner.

Avyttring av möbler och annan utrustning som det inte längre finns behov för i verksamheten ska ske på ett offentligt och transparent sätt. Innan extern försäljning genomförs undersöks om behov finns i andra kommunala verksamheter. Vid extern försäljning av utrustning ska den ske offentligt och med marknadsmässig prissättning. Till exempel genom Returen eller via auktion/annons.

För resor i tjänsten hänvisas till kommunens Resepolicy och kompletterande riktlinjer.

IT-utrustning

Tillgången till IT hos våra anställda och förtroendevalda bygger på att användningen sker på ett omdömesgillt sätt och under personligt ansvar. Vi utgår från att respektive medarbetare och förtroendevalda använder IT-utrustningen som ett redskap i arbetet, inte för privata ändamål och på ett etiskt korrekt sätt.

För att tydliggöra vad som gäller hänvisas till ytterligare riktlinjer och regelverk på IT-enhetens sida på intranätet.

Otillåten påverkan, hot och våld

För att undvika att personal och beslutsfattare utsätts för hot, våld och otillåten påverkan, krävs att vi arbetar förebyggande och gör oss medvetna om problemet samt att vi i verksamheterna har rutiner för att hantera hot- och våldssituationer och otillåten påverkan om det uppstår i verksamheterna. Chef ansvarar för att rutiner tas fram, görs kända och ses över.

Kommunens verksamheter har fokus på att lösa sina respektive uppdrag och för att invånare och besökare ska få bästa möjliga service och bemötande. För att lyckas

med detta och för allas säkerhet behöver varje verksamhet utifrån sitt uppdrag och situation värdera möten som sker med enskild och bedömning göras om möten kan genomföras utan risk för hot eller våld. Om det finns någon misstanke om potentiell fara, bör lämpliga och rimliga säkerhetsåtgärder vidtas för att skydda alla inblandade. Förberedelser och förebyggande åtgärder såsom information, utbildning, bedömningar och åtgärder i den fysiska miljön är viktiga utifrån såväl arbetsmiljö, säkerhet som utifrån risker för otillåten påverkan.

Trots noggranna bedömningar och förebyggande åtgärder kan hot- och våldssituationer ändå uppstå. I några verksamheter kan därför behov finnas om att upprätta handlingsplaner för att stötta och hjälpa personalen att hantera sådana händelser på ett effektivt och tryggt sätt, säkerställa att alla parter får det stöd de behöver och minimera risker och skador. Chef ansvarar för att handlingsplaner upprättas, görs kända och ses över. Handlingsplanen ska vägleda personal i hur de ska agera, tillkalla hjälp, larma, utrymma etc i händelse av en hotfull situation.

Allmänna principer
Säkerhet och att inte utsätta sig för risker när det gäller otillåten påverkan är ett gemensamt ansvar, och varje medarbetare ska aktivt bidra till att upprätthålla en trygg arbetsmiljö. Vi tillämpar nolltolerans mot alla former av hot och våld. Alla incidenter, oavsett allvarlighetsgrad, ska rapporteras och dokumenteras omedelbart för att säkerställa en snabb och effektiv hantering.

Rapportering och uppföljning
Alla incidenter av hot och våld ska rapporteras omedelbart till närmsta chef och dokumenteras. Chef ansvarar för uppföljning och att stödåtgärder sätts in. Exempel på stödåtgärder kan vara psykosocialt stöd eller krishantering till drabbade vid behov för att hantera eventuella psykiska efterverkningar. Därtill genomförs regelbunden uppföljning för att säkerställa att långsiktiga stödbehov tillgodoses.

Incidenter ska även följas upp med en noggrann utvärdering och vid behov justering av rutiner och handlingsplaner samt övriga åtgärder för att förhindra liknande händelser igen. Baserat på lärdomar från incidenter och förändrade omständigheter uppdaterar vi rutiner och handlingsplaner kontinuerligt.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 132 Dnr KS-2024-000291026

Riktlinjer kläder och skor i tjänsten

Sammanfattning av ärendet

Arbetsgivarens ansvar när det gäller arbetskläder och skyddskläder är att tillhandahålla och bekosta dessa om de är nödvändiga för att utföra arbetet och skydda arbetstagaren från risker på arbetsplatsen. Detta regleras främst i arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Arbetsgivaren är alltså inte skyldig att tillhandahålla vanliga arbetskläder, men väl skyddskläder och utrustning som behövs för att minimera risker. Dals-Eds kommun vill verka för att vara en attraktiv arbetsgivare, förebygga de risker som kan finnas i arbetsmiljön och underlätta för arbetstagaren att göra ett gott arbete för de vi är till för. Därför finns rutiner och budget i vissa av kommunens verksamheter för att tillhandahålla arbetskläder och skor i tjänsten.

Frågan om hur kommunen hanterar och bör hantera kläder och skor i tjänsten uppkommer under perioder, såväl från verksamheterna, enskilda medarbetare som politiken. Bland annat behandlades en motion under 2019-2020 om fria arbetskläder till all personal inom barnomsorgen och som ledde fram till att dåvarande FOKUS-nämnden beslutade att inköp av arbetskläder skulle göras som ett projekt inom förskolan under 2020 och att riktlinjer och budget tas fram för de löpande driftskostnaderna. Inför vintern 2023-2024 försågs hemtjänsten med vinterjackor och frågan om vinterskor lyftes under 2024 av hemtjänsten både utifrån attraktivitetsaspekten och utifrån att verksamheten i stor utsträckning vistas utomhus i alla väder och behöver ha framkomlighet i tjänsten. I samband med att frågan lyfts av hemtjänsten och utifrån kartläggning som genomfördes, gjordes även bedömning att den personalgrupp som i lika stor utsträckning behöver arbeta utomhus är förskolepersonalen och fritids varför det även kan finnas skäl att även denna personalgrupp förses med vinterskor i tjänsten.

Kommunstyrelsen beslutade därför 2024-10-23 att med finansiering genom KS oförutsett anslaget, förse tillsvidareanställd personal inom hemtjänsten och förskola/fritids med vinterskor i tjänsten inför den då aktuella vintersäsongen. I syfte att tydliggöra och hitta en långsiktighet i rutiner och finansiering samt för att höja attraktiviteten som arbetsgivare, uppdrogs åt kommundirektör att tillsammans med kommunens ledningsgrupp, fortsätta utreda frågan och ta fram förslag till riktlinjer, budget och finansiering för kommunens verksamheter när det gäller kläder och skor i tjänsten med beaktande av det som framkommer i detta ärende.

Forts. § 132

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Efter fortsatt översyn och avstämning i kommunens ledningsgrupp, föreslås att satsningen som genomfördes inför vintersäsongen för tillsvidareanställd personal inom hemtjänsten och förskola/fritids med vinterskor i tjänsten bör tryggas långsiktigt genom att budgetfördelning görs från KS oförutsett anslaget till socialnämnden samt barn- och utbildningsnämnden. I samband med förslaget till budgetfördelningen föreslås även att en övergripande riktlinje fastställs och med den som grund ska samtliga verksamheter som har ansvar och budget för skyddskläder, arbetskläder och skor i tjänsten, upprätta regler och rutiner för beställning och handhavande i respektive verksamhet.

Föreliggande förslag och Riktlinjen för skyddskläder och arbetskläder har samverkats med facken inom kommunövergripande samverkansgrupp (KSG).

I samband med beredningen av detta ärende, har kartläggningen från 2019 och 2024 delvis uppdaterats när det gäller hur kläder och skor i tjänsten hanteras per verksamhet för närvarande och redovisas i föreliggande tjänsteskrivelse.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse kommundirektör, Riktlinjer skyddsutrustning, arbetskläder och skor i tjänsten

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- Föreslå kommunfullmäktige som en del i budgetberedningen att från och med 2026 genomföra en omfördelning om 250 000 kronor från KS oförutsett anslaget till socialnämnden och barn- och utbildningsnämnden för arbetskläder och skor i tjänsten. Detta i syfte att förstärka kommunen som attraktiv arbetsgivare och förebygga de risker som kan finnas i arbetsmiljön och underlätta för arbetstagaren att göra ett gott arbete för de vi är till för.

- anta riktlinje för skyddsutrustning och arbetskläder i syfte att säkerhetsställa en enhetlighet och likvärdighet i kommunens alla verksamheter. De verksamheter som har budget och tillhandahåller skyddskläder, arbetskläder och skor, ska upprätta rutin för beställning och handhavande av utrustningen utifrån denna riktlinje.

Forts. § 132

Expedieras till

KS/KF

Riktlinjer skyddsutrustning, arbetskläder och skor i tjänsten

Sammanfattning av ärendet
Arbetsgivarens ansvar när det gäller arbetskläder och skyddskläder är att tillhandahålla och bekosta dessa om de är nödvändiga för att utföra arbetet och skydda arbetstagaren från risker på arbetsplatsen. Detta regleras främst i arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Arbetsgivaren är alltså inte skyldig att tillhandahålla vanliga arbetskläder, men väl skyddskläder och utrustning som behövs för att minimera risker. Dals-Eds kommun vill verka för att vara en attraktiv arbetsgivare, förebygga de risker som kan finnas i arbetsmiljön och underlätta för arbetstagaren att göra ett gott arbete för de vi är till för. Därför finns rutiner och budget i vissa av kommunens verksamheter för att tillhandahålla arbetskläder och skor i tjänsten.

Frågan om hur kommunen hanterar och bör hantera kläder och skor i tjänsten uppkommer under perioder, såväl från verksamheterna, enskilda medarbetare som politiken. Bland annat behandlades en motion under 2019-2020 om fria arbetskläder till all personal inom barnomsorgen och som ledde fram till att dåvarande FOKUS-nämnden beslutade att inköp av arbetskläder skulle göras som ett projekt inom förskolan under 2020 och att riktlinjer och budget tas fram för de löpande driftskostnaderna. Inför vintern 2023-2024 försågs hemtjänsten med vinterjackor och frågan om vinterskor lyftes under 2024 av hemtjänsten både utifrån attraktivitetsaspekten och utifrån att verksamheten i stor utsträckning vistas utomhus i alla väder och behöver ha framkomlighet i tjänsten. I samband med att frågan lyfts av hemtjänsten och utifrån kartläggning som genomfördes, gjordes även bedömning att den personalgrupp som i lika stor utsträckning behöver arbeta utomhus är förskolepersonalen och fritids varför det även kan finnas skäl att även denna personalgrupp förses med vinterskor i tjänsten.

Kommunstyrelsen beslutade därför 2024-10-23 att med finansiering genom KS oförutsett anslaget, förse tillsvidareanställd personal inom hemtjänsten och förskola/fritids med vinterskor i tjänsten inför den då aktuella vintersäsongen. I syfte att tydliggöra och hitta en långsiktighet i rutiner och finansiering samt för att höja attraktiviteten som arbetsgivare, uppdrogs åt kommundirektör att tillsammans med kommunens ledningsgrupp, fortsätta utreda frågan och ta fram förslag till riktlinjer, budget och finansiering för kommunens verksamheter när det gäller kläder och skor i tjänsten med beaktande av det som framkommer i detta ärende.

Efter fortsatt översyn och avstämning i kommunens ledningsgrupp, föreslås att satsningen som genomfördes inför vintersäsongen för tillsvidareanställd personal inom hemtjänsten och förskola/fritids med vinterskor i tjänsten bör tryggas långsiktigt genom att budgetfördelning görs från KS oförutsett anslaget till socialnämnden samt barn- och utbildningsnämnden. I samband med förslaget till budgetfördelningen föreslås även att en

övergripande riktlinje fastställs och med den som grund ska samtliga verksamheter som har ansvar och budget för skyddskläder, arbetskläder och skor i tjänsten, upprätta regler och rutiner för beställning och handhavande i respektive verksamhet.

Föreliggande förslag och Riktlinjen för skyddskläder och arbetskläder har samverkats med facken inom kommunövergripande samverkansgrupp (KSG).

I samband med beredningen av detta ärende, har kartläggningen från 2019 och 2024 delvis uppdaterats när det gäller hur kläder och skor i tjänsten hanteras per verksamhet för närvarande och redovisas i föreliggande tjänsteskrivelse.

Beskrivning av ärendet
Dals-Eds kommun ska tillhandahålla skyddsutrustning, AFS 2001:3 (användning av personlig skyddsutrustning) när behov av det föreligger, samt arbetskläder som regleras i AFS 2018:4 (smittrisker). AFS 2018:4 gällande åtgärder att förhindra smittrisker i kombination med Socialstyrelsens föreskrifter SOSFS 2015:10 (basal hygien i vård och omsorg) innefattar skärpta regler i flera verksamheter och reglerar bla regler om tvätt av arbetskläder samt att arbetsgivaren ska bekosta arbetskläder (kortärmad överdel samt underdel) som behövs enligt Socialstyrelsens regler. Även livsmedelslagen gällande egenkontroll av hygien inom kostenheten tillämpas.

Frågan om hur kommunen hanterar och bör hantera kläder och skor i tjänsten uppkommer under perioder, såväl från verksamheterna, enskilda medarbetare som politiken. Bland annat behandlades en motion under 2019-2020 om fria arbetskläder till all personal inom barnomsorgen och som ledde fram till att dåvarande FOKUS-nämnden beslutade att inköp av arbetskläder skulle göras som ett projekt inom förskolan under 2020 och att riktlinjer och budget tas fram för de löpande driftskostnaderna. I samband med beredningen av motionen så genomförde HR-enheten en kartläggning av hur arbetskläder och skor hanteras inom kommunens verksamheter. Denna kartläggning har uppdaterats 2024 och inom ramen för beredning av detta ärende och syftar till att ge en tydlighet kring vad som gäller översiktligt i organisationen kring hanteringen av kläder och skor i tjänsten.

Utifrån kartläggningen och kommunstyrelsens beslut 2024-10-23 har fortsatta analyser genomförts och dialog förts i kommunens ledningsgrupp och dialog inletts i kommunövergripande samverkansgrupp för att hitta rätt former för styrning och finansiering inom området. Ärendet blir föremål för facklig samverkan 2025-10-02.

Förslag lämnas om att satsningen som genomfördes inför vintersäsongen för tillsvidareanställd personal inom hemtjänsten och förskola/fritids med vinterskor i tjänsten bör tryggas långsiktigt genom att budgetfördelning görs från KS oförutsett anslaget till socialnämnden samt barn- och utbildningsnämnden. I samband med förslaget till budgetfördelningen föreslås även att en övergripande riktlinje fastställs och med den som grund ska samtliga verksamheter som har ansvar och budget för skyddskläder, arbetskläder och skor i tjänsten, upprätta regler och rutiner för beställning och

handhavande i respektive verksamhet. Med detta förslag fördelas ansvaret och budget för skyddskläder, arbetskläder och skor till respektive verksamhet medan budgetfördelningen och riktlinjen för skyddskläder och arbetskläder utgör den övergripande styrningen.

I samband med beredningen av detta ärende, har kartläggningen från 2019 delvis uppdaterats när det gäller hur kläder och skor i tjänsten hanteras per verksamhet för närvarande.

LSS	Arbetskläderna är kostnadsfria för personalen. Skor får personalen själva stå för. Vissa skyddskläder köper verksamheten in såsom stövlar med stålhätta (Vid hästaktiviteter ex). LSS köper in gummistövlar, regnkläder och vinterkläder (jacka och täckbyxa) i en uppsättning som personal alternerar på arbetsplatsen. Detta för att personal går med brukarna till aktiviteter som tex handling och träning i ur och skur. Verksamheten tvättar själva arbetskläderna.
Äldreomsorg SÄBO SÄBO Edsgärdet Korttid o SÄBO Hagalid	Inom våra verksamheter äldreboende o korttid följer vi Socialstyrelsens föreskrifter. Arbetskläder tillhandahålls överdel och underdel som ej är personbundna. Vi som arbetsgivare köper in kontinuerligt enligt upphandlat avtal. Slitaget är stort eftersom kläderna tvättas dagligen i 60 grader enligt gällande hygienregler. Kläderna tvättas vardagar av vår lokalvårdare på enheterna, övrig tid tvättar omsorgspersonal vid behov. Skor tillhandahåller enskild medarbetare i enlighet med gällande Socialstyrelsens föreskrift basal hygien inom vård och omsorg SOSFS 2015:10. Vi har en fastställd rutin avseende arbetskläder inom förvaltningen.
LSS personlig assistans	Kostnadsfria arbetskläder till personal, byxor och tunikor

Kommunal primärvård, Rehab natt	Arbetsgivaren köper in arbetskläder. På Rehab tvättar städerskan kläderna. Övriga kläder tvättas av nattpatrullen. Man har inte egna kläder (och inte egna klädskåp) utan hämtar när man börjar sitt arbetspass. Vi lagar trasiga kläder hos Sandy för att minimera inköp och utifrån hållbarhetsperspektiv. Vi tillhandahåller fleecejackor, regnjackor samt vinterjackor, fodrade vinterstövlar o termobyxor/ kjolar, även här har man inte egna utan tar när man behöver o lämnar till tvätt/ rengöring vid arbetspassets slut. Övriga skor har man egna.
Hemtjänst	Tunikor, klänningar och byxor tillhandahålls. Lokalvården tvättar hemtjänstens kläder på vardagar men inte på helgen då det sker i egen regi på befintlig omvårdnadspersonal.
Utsiktens LSS boende	Tillhandahåller ej. Jackor och mössor med utsiktens logga finns att köpa varje läsår. Uppgift ej uppdaterad efter 2019
Kultur och Fritid	Tillhandahåller ej.
Utsikten, Gymnasium	Tillhandahåller ej. Uppgift ej uppdaterad efter 2019
Hagaskolan	Vi har ca fyra stycken jackor för rastvakter. Resurspersoner har ansvarat för ev tvätt. Uppgift ej uppdaterad efter 2019
Snörrumskolan	Tillhandahåller ej. Uppgift ej uppdaterad efter 2019
Förskoleverksamhet: Haga, Snörrum, Familjecentralen pedagogisk omsorg	Förskoleverksamhet: Haga, Fågelvägen: skalkläder inköpta för några år sedan för pedagogerna att använda utomhus. En engångssatsning, finns ej utrymme i befintlig budget att köpa nytt eller komplettera. Familjecentralen pedagogisk omsorg inga kläder.

Vuxenutbildningen	Tillhandahåller ej.
Räddningstjänsten	Tillhandahåller kompletta skyddskläder inklusive underställ till all utryckande personal. Dessutom så kallade stationskläder till dagpersonalen. Tvätt av utryckningskläderna i brandstationens speciella tvättmaskin.
Lokalvård	Personalen får arbetskläder vartannat år. 2 Arbetsbyxa - 2 t-shirt - 1 fleecejacka. Tvättas hemma förutom de som städar i vården. Då tvättas kläderna på arbetsplatsen. Vi kommer att behöva se över vår budget för att ha fler ombyten.
Kosten	All vår personal får arbetskläder/arbetsskor. Arbetskläder tvättas på respektive avdelning/ hemma.
Samhällsbyggnad och arbetsmarknad	Arbetskläder och skyddskläder till medarbetare på AMI inom verkstäder & skog tillhandahålls. Personalen inom Bemanningsteamet som arbetar mot socialförvaltningen använder kläder inköpta av verksamheterna inom socialförvaltningen för gemensam användning. AMI erbjuder möjlighet att tvätta arbetskläderna på AME (västberga).
VA	Personalen har fått varselkläder, säsong skor, underställ kläder (vintertid) de sista åren, tvättning sker på plats på verket. Personalen som vistas på vattenverket och reningsverket ska kunna byta till rena arbetskläder när det handskas med dricksvatten.
Teknik och service	Vi tillhandahåller varselkläder klass 3. Tvätt sker på arbetsplats. Uppgift ej uppdaterad efter 2019

Bedömning

Dals-Eds kommun tillhandahåller skyddsutrustning utifrån gällande lagkrav och det finns verksamheter som även tillhandahåller arbetskläder och skor utöver lagkrav och med hänsyn till andra aspekter utifrån arbetets beskaffenhet såsom att kläderna utsätts för starkt slitage, kraftig nedsmutsning, kroppsvätskor. I syfte att skapa enhetlighet och likvärdighet i kommunens alla verksamheter kring vad som ska vara styrande i samband med att vissa verksamheter förser medarbetare med skyddsutrustning, arbetskläder och skor utifrån Skatteverkets regler, har ett förslag till övergripande riktlinje tagits fram. Utifrån denna riktlinje föreslås att de verksamheter som har budget och tillhandahåller skyddskläder, arbetskläder och skor, ska upprätta rutin för beställning och närmare handhavande av utrustningen utifrån denna riktlinje. Varje förvaltning har därför att själva besluta om införskaffande och handhavande utifrån riktlinje och budget samt andra perspektiv såsom jämställdhet och attraktiv arbetsgivare.

Utifrån kommunstyrelsens tidigare beslut 2024-10-23 och efter fortsatt översyn och avstämning i kommunens ledningsgrupp, görs bedömningen att satsningen som genomfördes inför vintersäsongen för tillsvidareanställd personal inom hemtjänsten och förskola/fritids med vinterskor i tjänsten bör tryggas långsiktigt genom att budgetfördelning i ramen görs från KS oförutsett anslaget till socialnämnden samt barn- och utbildningsnämnden. I samband med beslutet 2024-10-23 bedömdes satsningen till en kostnad om 80 000 kronor men kostnaden blev totalt 100 000 kronor. Med en ramtilldelning som även tar höjd för eventuellt ytterligare behov inom framförallt socialförvaltningen, ges förvaltningarna möjlighet att även göra egna prioriteringar.

Utifrån bedömning och med detta förslag fördelas ansvaret och budget för skyddskläder, arbetskläder och skor till respektive förvaltning och verksamhet medan den föreslagna budgetfördelningen och riktlinjen för skyddskläder och arbetskläder är en del i den övergripande styrningen.

Beslutsförslag

- Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige som en del i budgetberedningen att från och med 2026 genomföra en omfördelning om 250 000 kronor från KS oförutsett anslaget till socialnämnden och barn- och utbildningsnämnden för arbetskläder och skor i tjänsten. Detta i syfte att förstärka kommunen som attraktiv arbetsgivare och förebygga de risker som kan finnas i arbetsmiljön och underlätta för arbetstagaren att göra ett gott arbete för de vi är till för.
- Kommunstyrelsen beslutar att anta riktlinje för skyddsutrustning och arbetskläder i syfte att säkerhetsställa en enhetlighet och likvärdighet i kommunens alla verksamheter. De verksamheter som har budget och tillhandahåller skyddskläder, arbetskläder och skor, ska upprätta rutin för beställning och handhavande av utrustningen utifrån denna riktlinje.

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-07-29
Diarienummer: KS-2024-000291.026

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse kommundirektör, Riktlinjer skyddsutrustning, arbetskläder och skor i tjänsten

Beslutet skickas till:
Samtliga nämnder
Samtliga EC

I tjänsten

Jonas Olsson
Kommundirektör

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 133 Dnr KS-2025-000193000

KDG:s utredning av för- och nackdelar med att gå från förbundslösning till avtalslösning avseende Dalslands miljö- och energiförbund.

Sammanfattning av ärendet

Samverkansrådet gav Kommundirektörsgruppen (KDG) den 24 januari 2025 i uppdrag att utreda för- och nackdelar med att gå från förbundslösning till avtalslösning avseende Dalslands Miljö- och energiförbund (DMEF). Syftet var att undersöka vilken organisationsform som bäst motsvarar vad som anges i 9 § Förvaltningslagen.

Uppdragets omfattning:

- Jämförelser mellan nuvarande samverkansform och avtalssamverkan.
- För- och nackdelar med de olika samverkansformerna.
- Förväntat utfall vid avtalssamverkan av olika omfattning.
- Ekonomiska och juridiska konsekvenser av samverkan genom avtal.
- Organisation av det miljöstrategiska arbetet framåt.

Uppdragstiden var 1 februari till 30 juni 2025. Redovisning har skett kontinuerligt samt avslutningsvis genom skriftlig rapport och muntlig redovisning vid Samverkansrådets möte den 27 juni 2025. Beredningen av ärendet i varje kommun där förslag till Överenskommelse om inrättande av gemensam miljönämnd, förslag till Reglemente Dalslands miljönämnd samt gemensamt beslutsförslag, har föregåtts av förankring i Samverkansrådet 2025-10-03.

Beslutsunderlag

”Rapport - utredning av för- och nackdelar med att gå från förbundslösning till avtalslösning avseende miljö- och energifrågor”
Förslag till Överenskommelse om inrättande av gemensam miljönämnd
Förslag till Reglemente Dalslands miljönämnd

Forts. § 133

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar att:

- Dals-Eds kommun avvecklar tillsammans med Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommuner, Dalslands miljö- och energiförbund med innebörden att förbundet och därmed även Dalslands miljönämnd upphör per den 2026-12-31.

- En gemensam nämnd - Dalslands miljönämnd - inrättas tillsammans med Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommuner från och med 2027-01-01.

- Dals-Eds kommun antar reglemente för Dalslands miljönämnd enligt förslag daterat 2025-10-03.

- Dals-Eds kommun godkänner ”Överenskommelse om inrättande av gemensam miljönämnd” enligt förslag daterat 2025-10-03 och uppdrar till kommunstyrelsens ordförande att underteckna densamma.

- Samverkan mellan Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Melleruds kommuner inom den miljö- och energistrategiska verksamheten sker genom avtalssamverkan från och med 2027-01-01.

- Melleruds kommun är värdkommun för miljö- och energiverksamheten från och med 2027-01-01.

Beslut enligt ovan förutsätter att Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommuner fattar likalydande beslut.

Expedieras till

KS/KF

KDG:s utredning av för- och nackdelar med att gå från förbundslösning till avtalslösning avseende Dalslands miljö- och energiförbund.

Sammanfattning av ärendet
Samverkansrådet gav Kommundirektörsgruppen (KDG) den 24 januari 2025 i uppdrag att utreda för- och nackdelar med att gå från förbundslösning till avtalslösning avseende Dalslands Miljö- och energiförbund (DMEF). Syftet var att undersöka vilken organisationsform som bäst motsvarar vad som anges i 9 § Förvaltningslagen.

Uppdragets omfattning:
- Jämförelser mellan nuvarande samverkansform och avtalssamverkan.
- För- och nackdelar med de olika samverkansformerna.
- Förväntat utfall vid avtalssamverkan av olika omfattning.
- Ekonomiska och juridiska konsekvenser av samverkan genom avtal.
- Organisation av det miljöstrategiska arbetet framåt.

Uppdragstiden var 1 februari till 30 juni 2025. Redovisning har skett kontinuerligt samt avslutningsvis genom skriftlig rapport och muntlig redovisning vid Samverkansrådets möte den 27 juni 2025. Beredningen av ärendet i varje kommun där förslag till Överenskommelse om inrättande av gemensam miljönämnd, förslag till Reglemente Dalslands miljönämnd samt gemensamt beslutsförslag, har föregåtts av förankring i Samverkansrådet 2025-10-03.

Beskrivning av ärendet
Utredningen visar att avtalssamverkan är den lämpligaste formen för samverkan inom miljö- och energiområdet för ovan angivna kommuner. Genom avtal får kommunerna ökade möjligheter till styrning och kan i avtal bland annat reglera kommunernas rådighet, lokala förankring och prioriteringar. Kostnaderna för verksamheten beräknas minska bland annat till följd av att den administration som förbundsformen medför försvinner. Inrättandet av en gemensam miljönämnd möjliggör exempelvis bred expertkunskap i nämnden och mindre administration i förhållande till om respektive kommun har var sin miljönämnd.

Att myndighetsutövning och strategfunktioner finns i en gemensam organisation ger fördelar exempelvis i form av att synergieffekter uppnås samt vid rekrytering av kompetent personal.
KDG:s förslag till Samverkansrådet är att:
- Bengtsfors, Dals-Eds, Färgelanda och Melleruds kommuner avvecklar Dalslands miljö- och energiförbund med innebörden att förbundet och därmed även Dalslands miljönämnd upphör per den

2026-12-31.
- Samverkan mellan Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Melleruds kommuner inom miljö- och energiverksamhet sker genom avtalssamverkan från och med 2027-01-01.
- Melleruds kommun är värdkommun för miljö- och energiverksamheten från och med 2027-01-01.
- En gemensam nämnd - Dalslands miljönämnd - inrättas tillsammans med Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Melleruds kommuner från och med 2027-01-01 med uppdrag enligt förslag till reglemente.

Noteras bör att enligt 9 kap. 22 § Kommunallagen ska en gemensam nämnds uppgifter närmare preciseras i en överenskommelse mellan de berörda kommunerna. KDG konstaterar att i samband med verksamhetsövergång kopplat till ovanstående förslag ska lednings- och administrativa resurser ses över.

Bedömning
Utredningen visar att avtalssamverkan är den lämpligaste formen för samverkan inom miljö- och energiområdet för ovan angivna kommuner. Genom avtal får kommunerna ökade möjligheter till styrning och kan i avtal bland annat reglera kommunernas rådighet, lokala förankring och prioriteringar.

Beslutsförslag
Kommunfullmäktige beslutar att
- Dals-Eds kommun avvecklar tillsammans med Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommuner, Dalslands miljö- och energiförbund med innebörden att förbundet och därmed även Dalslands miljönämnd upphör per den 2026-12-31.
- En gemensam nämnd - Dalslands miljönämnd - inrättas tillsammans med Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommuner från och med 2027-01-01.
- Dals-Eds kommun antar reglemente för Dalslands miljönämnd enligt förslag daterat 2025-xx-xx.
- Dals-Eds kommun godkänner ”Överenskommelse om inrättande av gemensam miljönämnd” enligt förslag daterat 2025-xx-xx och uppdrar till kommunstyrelsens ordförande att underteckna densamma.
- Samverkan mellan Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Melleruds kommuner inom den miljö- och energistrategiska verksamheten sker genom avtalssamverkan från och med 2027-01-01.
- Melleruds kommun är värdkommun för miljö- och energiverksamheten från och med 2027-01-01.

Beslut enligt ovan förutsätter att Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommuner fattar likalydande beslut.

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-29
Diarienummer: KS-2025-000193.000

Beslutsunderlag
”Rapport - utredning av för- och nackdelar med att gå från förbundslösning till avtalslösning avseende miljö- och energifrågor”
Förslag till Överenskommelse om inrättande av gemensam miljönämnd
Förslag till Reglemente Dalslands miljönämnd

Beslutet skickas till:
Bengtsfors kommun
Färgelanda kommun
Melleruds kommun
Dalslands Miljö- och energiförbund

I tjänsten

Jonas Olsson
Kommundirektör

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Överenskommelse om inrättande av gemensam miljönämnd

1. Parter

Denna överenskommelse ingås mellan kommunerna Dals-Ed, Mellerud, Färgelanda och Bengtsfors (samverkanskommunerna) i enlighet med 9 kap. 22 § Kommunallagen (2017:725, KL).

2. Bakgrund och ändamål

Samverkanskommunerna har sedan länge samarbetat i miljöfrågor inom ramen för Dalslands Miljö- och Energiförbund och önskar fortsätta samverka genom att inrätta en gemensam miljönämnd när förbundet upphör.

Syftet med samverkanskommunernas samverkan i en gemensam nämnd är att effektivisera och kvalitetssäkra tillsyn och myndighetsutövning samt att tydliggöra styrningen av verksamheten

3. Nämndens namn och värdkommun

Den gemensamma nämnden benämns Dalslands Miljönämnd (DMN) och placeras organisatoriskt i Melleruds kommun, som fungerar som värdkommun.

4. Personalansvar

Kommunstyrelsen i värdkommunen är anställningsmyndighet för personal.

5. Upplåtelse av lokaler och lös egendom

Värdkommunen upplåter erforderliga lokaler för den gemensamma nämnden och dess verksamhet.

Erforderlig lös egendom kommer värdkommunen mot ersättning att upplåta till den gemensamma nämnden och dess verksamhet. Värdkommunen ansvarar för nya investeringar avseende lös

UTKAST

egendom vilket den gemensamma nämnden erlägger ersättning för till värdkommunen.

Värdkommunen och den gemensamma nämnden bestämmer ersättningens storlek för upplåtelse av lös egendom efter förhandlingar och enligt separat överenskommelse.

6. Processbehörighet

DMN får själv eller genom ombud föra nämndens talan i alla mål och ärenden inom, sitt ansvarsområde, om inte någon annan ska göra det på grund av lag eller annan författning eller beslut av berörd fullmäktige.

7. Revision och ansvar

Revision sker enligt kommunallagens bestämmelser. Varje kommun ansvarar för att utse revisorer för granskning av gemensamma nämndens verksamhet.

8. Verksamhetsstyrning och budget

Verksamhetens inriktning, nämndmål med tillhörande nyckeltal/indikatorer och volymmått, där det är lämpligt, specificeras årligen i budget för verksamheten

Melleruds kommun ska årligen upprätta ett förslag till budget och målsättningar för kommande år i samråd med övriga kommuner senast 15 februari. Melleruds kommun fastställer därefter budgeten för den gemensamma nämnden.

9. Kostnadsfördelning

Samverkanskommunerna ska lämna årligt bidrag till kostnaden för nämndens verksamhet. Kostnaderna fördelas utifrån befolkningsmängd (antalet invånare i respektive samverkanskommun) per den 1 november föregående år.

Kostnaderna (totala faktiska kostnaderna, det vill säga kostnader för personal, lokaler, administration, verksamhet) för den gemensamma

UTKAST

nämndens och förvaltningens verksamhet ska fördelas mellan kommunerna nedan angivna grunder. I den gemensamma nämndens kostnader ska även ingå centrala kostnader (gemensamma overheadkostnader) för administration, det vill säga personal- och ekonomiadministration, nämndadministration, upphandling, IT och telefoni, företagshälsovård, försäkring och liknande gemensamma kostnader.

Denna fördelning ska gälla vid fastställande av budget, vid beslut om fördelning av överskott eller underskott i nämndens verksamhet samt vid upplösning av samverkan i den gemensamma nämnden.

10. Utvärdering och intern kontroll

Utvärdering och intern kontroll av verksamhet bedriven inom ramen för den gemensamma nämnden genomförs kontinuerligt.

Nämnden ska enligt 6 kap. 6 § Kommunallagen (2017:725, KL) se till att det finns en fungerande intern kontroll. Den interna kontrollen ska dels säkerställa att lagar, regler, styrdokument, policys m.m. tillämpas enligt givna föreskrifter, dels att uppföljning sker av mål för ekonomi, prestationer och kvalitet. Årligen genomförs en risk- och väsentlighetsanalys som underlag för nämndens internkontrollplan.

Den gemensamma nämnden fastställer årligen vilka utvärderingar som ska göras. Utvärderingen ska avse verksamhets effektivitet, hur samarbetet fungerar med samverkande kommuner, kvalitetssäkring och kundnöjdhet.

11. Medelsförvaltning och insyn

Melleruds kommun ansvarar för medelsförvaltningen. Övriga samverkande kommuner har rätt till löpande insyn i medelsförvaltningen så vitt avser den gemensamma nämndens verksamhet.

UTKAST

12. Arkiv

Värdkommunen ansvarar för att nämndens arkiv vårdas i enlighet med bestämmelserna i arkivlagen. För tillsyn över nämndens arkivverksamhet svarar arkivmyndigheten i värdkommunen, det vill säga kommunstyrelsen.

13. Försäkringar

Värdkommunen tecknar och vidmakthåller erforderliga försäkringar för den gemensamma nämndens verksamhet.

14. Upphörande av verksamheten

I det fall den gemensamma verksamheten upphör fördelas tillgångar och avvecklingskostnader på samma sätt som kostnaderna för den gemensamma nämndens verksamhet enligt punkt 9 ovan.

Det åligger de samverkande kommunerna att vid avtalets upphörande erbjuda motsvarande andel av personalen anställning som fördelningen enligt punkt 9. För de kommuner som inte övertar ansvar för anställning av personal åligger det att efter avtalets upphörande betala vad som motsvarar den faktiska lönekostnaden (lön samt personalomkostnader) under högst den tid som motsvaras av aktuell personals uppsägningstid, motsvarande den kommunens andel (punkt 9) av den personal som kvarstår i anställning hos värdkommunen.

15. Ny samverkanskommun

Om en ny intressent vill delta i samverkan ska nytt avtal upprättas av gemensamma nämnden med förslag på anpassning utifrån nya behov och krav. Vidare ska nytt reglemente för nämnden upprättas. Samverkanskommunernas kommunfullmäktige ska anta reglementet och avtalet innan dessa blir giltiga samt ersätter nuvarande reglemente och avtal.

UTKAST

16. Övrigt

Nämndens uppdrag, uppföljningsansvar och arbetsformer med mera framgår av DMN:s reglemente.

17. Tvist

Tvist i anledning av denna överenskommelse ska avgöras av allmän domstol.

18. Ikraftträdande och giltighet

Överenskommelsen träder i kraft den 1 januari 2027 och gäller tills vidare. Varje samverkande kommun har rätt att med två (2) års uppsägningstid skriftligen säga upp överenskommelsen att upphöra vid mandatperiods utgång. Uppsägningen ska tillsändas samtliga samverkande kommuner.

19. Godkännande

Denna överenskommelse gäller under förutsättning att respektive samverkande kommuns kommunfullmäktige godkänner överenskommelsen. Denna överenskommelse har upprättats i fyra likalydande exemplar varav parterna tagit var sitt.

UTKAST

20. Underskrifter

För Bengtsfors kommun 202x-xx-xx

_____

NN
Kommunstyrelsens ordförande

För Dals-Eds kommun 202x-xx-xx

_____

NN
Kommunstyrelsens ordförande

För Färgelanda kommun 202x-xx-xx

_____

NN
Kommunstyrelsens ordförande

För Melleruds kommun 202x-xx-xx

_____

NN
Kommunstyrelsens ordförande

UTKAST

Reglemente

Dalslands Miljönämnd

UTKAST

Innehåll

1 § Samverkanskommuner 2
2 § Värdkommun 2
3 § Uppdrag och verksamhet 2
4 § Personalpolitik 2
5 § Behandling av personuppgifter 3
6 § Uppföljning, återredovisning och rapportering till fullmäktige 3
7 § Information och samråd 3
8 § Tidpunkt för sammanträden 3
9 § Kallelse 4
10 § Sammanträde på distans 4
11 § Närvarorätt 5
12 § Sammansättning 5
13 § Ordföranden 5
14 § Presidium 6
15 § Ersättare för ordförande och vice ordföranden 6
16 § Förhinder 6
17 § Ersättares tjänstgöring 6
18 § Jäv, avbruten tjänstgöring 7
19 § Yrkanden 7
20 § Reservation 7
21 § Justering av protokoll 7
22 § Kungörelser och tillkännagivanden av föreskrifter med mera 7
23 § Delgivningsmottagare 8
24 § Undertecknande av handlingar 8

UTKAST

1 § Samverkanskommuner

Bengtsfors kommun, Dals-Eds kommun, Färgelanda kommun och Melleruds kommun (samverkanskommunerna) har kommit överens om att från och med den 1 januari 2027 inrätta en gemensam miljönämnd, kallad Dalslands miljönämnd (DMN). Nämnden är en gemensam myndighetsnämnd enligt kommunallagen och utövar myndighetsutövning inom miljö- och hälsoskyddsområdet.

2 § Värdkommun

Melleruds kommun är värdkommun och den gemensamma nämnden ingår i Melleruds nämndsorganisation.

3 § Uppdrag och verksamhet

DMN ska inom sitt verksamhetsområde följa vad som anges i lag eller annan författning. Nämnden ska följa det samverkanskommunernas respektive fullmäktige – i reglemente, i samband med budget eller i annat särskilt beslut – har bestämt att nämnden ska fullgöra, samt verka för att fastställda mål uppnås och i övrigt följa givna uppdrag och angivna riktlinjer.

DMN:s uppgifter omfattar följande:

1. fullgöra medlemskommunernas uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet samt de övriga uppgifter som enligt lag ska fullgöras av den kommunala nämnden inom miljö- och hälsoskyddsområdet,
2. svara för medlemskommunernas engagemang i regional och lokal miljöövervakning,
3. att pröva dispensansökningar, som berör den lagstiftning där nämnden har tillsynsansvar
4. svara för prövning och tillsyn som ankommer på kommunen enligt övriga lagar och förordningar som berör nämndens ansvarsområde, (sprängämnesprekursorer, strålskydd, foder och animaliska biprodukter m.fl.),
5. tillsyn enligt strandskyddsbestämmelserna,
6. övriga uppgifter som enligt svensk lag eller Europeiska unionens bestämmelser ska fullgöras av kommunal nämnd som har anknytning till ovanstående lagstiftning.

4 § Personalpolitik

Kommunstyrelsen i värdkommunen är anställningsmyndighet för personalen.

DMN ska utveckla och samordna personalorganisationen enligt kommunstyrelsens beslut och anvisningar i värdkommunen.

UTKAST

5 § Behandling av personuppgifter

DMN är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som sker i dess verksamhet.

DMN ska utse dataskyddsombud.

6 § Uppföljning, återredovisning och rapportering till fullmäktige

DMN ska kontinuerligt följa upp sin verksamhet.

a) Nämnden ska två gånger per år redovisa till fullmäktige hur den har fullgjort de uppdrag som samverkanskommunernas respektive fullmäktige har lämnat till dem:

- i reglemente
- genom finansbemyndigande eller ekonomiska ramar

Nämnden ska vid redovisningen även redogöra för hur uppdrag som delegerats till den har fullgjorts. Redovisning ska ske enligt de riktlinjer som fastställs av samverkanskommunernas respektive fullmäktige.

Nämnden ska även fullgöra rapporteringsskyldighet som ålagts dem enligt speciallag.

7 § Information och samråd

Kommunstyrelsen och kommunstyrelsens presidium i respektive samverkanskommun ska i möjligaste mån från DMN erhålla den information och det underlag de behöver i sin verksamhet. Rätten till information omfattar inte uppgift för vilken sekretess råder.

DMN ska samråda när deras verksamhet och ärenden berör någon samverkanskommuns kommunstyrelses eller nämnds verksamhet.

Samråd bör även ske med föreningar och organisationer när dessa är särskilt berörda. DMN beslutar om formerna för samrådet.

8 § Tidpunkt för sammanträden

DMN sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

Sammanträdet ska hållas också om minst en tredjedel av nämndens ledamöter begär det eller om ordföranden anser att det behövs. En begäran om extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas behandlas på det extra sammanträdet.

UTKAST

Ordföranden ska, om möjligt, samråda med vice ordföranden om tiden för extra sammanträde.

Om det föreligger särskilda skäl får ordföranden ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Om möjligt ska samråd ske med vice ordföranden.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje ledamot och ersättare snarast underrättas om beslutet.

9 § Kallelse

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena. När varken ordföranden eller en vice ordförande kan kalla till sammanträde ska den som varit ledamot i nämnden längst tid göra detta (ålderspresidenten). Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid ska den till åldern äldste ledamoten vara ålderspresident.

Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet. Kallelsen ska tillställas varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet senast sju dagar före sammanträdesdagen. Kallelse får ske elektroniskt om det inte är olämpligt. Ordföranden bestämmer formen för kallelse.

I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

Kallelsen bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen. Ordföranden ska i kallelsen ange om utelämnande av handlingar har skett.

10 § Sammanträde på distans

DMN får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor. Lokalen ska vara så beskaffad att inte obehöriga kan ta del av sammanträdeshandlingar, bild eller ljud.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast tre (3) dagar i förväg anmäla detta till av nämnden utsedd funktion. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.

Nämnden får bestämma vad som närmare ska gälla om deltagande på distans i nämnden.

UTKAST

11 § Närvarorätt

Nämnden får medge förtroendevald som inte är ledamot eller ersättare i nämnden att närvara vid sammanträde med nämnden för att lämna upplysningar. Även anställd i respektive samverkanskommun och särskilt sakkunnig kan medges denna rätt. Om nämnden beslutar det, får den som kallats delta i överläggningarna.

Nämnden får härutöver bestämma att annan ska ha rätt att närvara vid nämndens sammanträden.

12 § Sammansättning

Nämnden består av åtta (8) ledamöter och åtta (8) ersättare.

Bengtsfors kommun, Dals-Eds kommun, Färgelanda kommun och Melleruds kommun utser vardera två (2) ledamöter och två (2) ersättare som representant i nämnden.

Vid lika röstetal i nämnden har ordföranden utslagsröst.

Mandatperioden ska följa de ordinarie mandatperioderna. Mandatperioden är fyra år räknat från den 1 januari året efter allmänna val till fullmäktige hållits i riket.

Posterna som ordförande och vice ordförande roterar per två (2) år i taget mellan de deltagande kommunernas företrädare i nämnden. Ordningsföljden är Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud om inte annat överenskommes i särskild ordning. Till vice ordförande väljs ledamot från den kommun som vid nästa tvåårsperiod avses överta ordförandeskapet.

Val av ordförande och vice ordförande görs av kommunfullmäktige i värdkommunen enligt ordning i ovanstående stycke.

Arvoden och andra ekonomiska förmåner till ledamöter och ersättare i den gemensamma nämnden betalas av den kommun som valt dem enligt respektive kommuns ersättningsregler för förtroendevalda.

13 § Ordföranden

Det åligger ordföranden att:

- leda nämndens arbete och sammanträden
- kalla till sammanträde i enlighet med lag och reglemente
- kalla ersättare
- inför sammanträdena se till att ärendena som ska behandlas i nämnden vid behov är beredda
- se till att färdigberedda ärenden snarast behandlas i nämnden
- bevaka att nämndens beslut verkställs

UTKAST

14 § Presidium

DMN:s presidium ska bestå av ordförande och en vice ordförande.

Vice ordföranden ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

15 § Ersättare för ordförande och vice ordföranden

Om varken ordförande eller vice ordförande kan delta i ett helt sammanträde eller en del av ett sammanträde, får nämnden utse en annan ledamot som ersättare för dessa. Tills valet förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den som varit ledamot i nämnden längst tid. Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid fullgörs ordförandens uppgifter av den äldste av dem.

Motsvarande gäller om ordföranden eller vice ordföranden inte kan fullgöra sitt uppdrag under en längre tid. Ersättaren ska fullgöra samtliga ordförandens eller vice ordförandens uppgifter.

16 § Förhinder

En ledamot som är förhindrad att delta i ett sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till av nämnden utsedd funktion. Denna funktion ska underrätta den ersättare som står i tur om att denne ska tjänstgöra.

17 § Ersättares tjänstgöring

Om en ledamot är förhindrad att delta eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare kallas in från den kommun vars ledamot är förhindrad att delta enligt den av aktuell samverkanskommuns fullmäktige bestämd ordning. Saknas ersättare från aktuell samverkanskommun gäller särskild inkallelseordning enligt bilaga.

En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.

Ersättare som inte tjänstgör har rätt att delta i överläggningarna och få sin mening antecknad i protokollet.

En ersättare som börjat tjänstgöra har alltid företräde till tjänstgöring framför annan ersättare.

UTKAST

18 § Jäv, avbruten tjänstgöring

En ledamot eller en ersättare som avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får tjänstgöra igen sedan ärendet handlagts.

Ledamot som en gång avbrutit tjänstgöringen under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får inte åter tjänstgöra vid sammanträdet.

19 § Yrkanden

När nämnden förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats korrekt. Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte nämnden enhälligt beslutar att medge det.

Om ordföranden anser att det behövs kan den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

20 § Reservation

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen skall ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet. Motsvarande gäller vid omedelbar justering.

21 § Justering av protokoll

Protokollet justeras av ordföranden och en ledamot.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt vid sammanträdet och justeras av ordföranden och en ledamot.

22 § Kungörelser och tillkännagivanden av föreskrifter med mera

Nämnden ansvarar för att beslut och föreskrifter inom det egna ansvarsområdet kungörs enligt gällande bestämmelser.

Nämnden ska underrätta respektive samverkanskommun om ändringen och dess innehåll så snart en uppdatering av den kommunala författningssamlingen bedöms nödvändig.

UTKAST

23 § Delgivningsmottagare

Delgivning med nämnden sker med ordföranden eller anställd som nämnden beslutar.

24 § Undertecknande av handlingar

Skrivelser, avtal, andra handlingar från nämnden ska på nämndens vägnar undertecknas av ordföranden och kontrasigneras av nämnden utsedd tjänsteperson. Vid förfall för ordföranden inträder vice ordföranden och vid förfall för denne, den ledamot som nämnden utser.

Nämnden får även uppdra åt förtroendevald eller tjänsteperson att enligt av nämnden lämnade direktiv underteckna handlingar på nämndens vägnar. Beslut som fattas med stöd av delegation samt skrivelser, avtal och andra handlingar som upprättas med anledning därav undertecknas av den som fattat beslutet och, i förekommande fall, kontrasigneras av den som utses härtill.

UTKAST

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 134 Dnr KS-2025-000137003

Revidering av bolagsordning för Edshus AB

Sammanfattning av ärendet

Kommunfullmäktige beslutade att anta ett förslag till ny bolagsordning för Edshus AB. Förslaget till ny bolagsordning föranleddes av revisionsgranskning på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Dals-Ed kommun som genomfört en granskning av ägarens styrning och kontroll över kommunala bolag samt styrning av kommunkoncernens interna transaktioner.

Efter beslutet i kommunfullmäktige har Bolagsverket påpekat att bolagsordningen måste innehålla hur kallelsen till bolagsstämman ska ske. I den nya bolagsordningen har texten "Med brev" strukits men inte ersatts med något annat, t ex per e-post. Av den anledningen lyfts bolagsordningen på nytt för att hantera Bolagsverkets påpekande.

Beslutsunderlag

Bolagsordning Edshus AB

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar att:

- komplettera den reviderade Bolagsordningen för Edshus AB med att kallelse till bolagsstämma sker via e-post.

Expedieras till

KS/KF

Revidering av bolagsordning för Edshus AB

Sammanfattning av ärendet
Kommunfullmäktige beslutade att anta ett förslag till ny bolagsordning för Edshus AB. Förslaget till ny bolagsordning föranleddes av revisionsgranskning på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Dals-Ed kommun som genomfört en granskning av ägarens styrning och kontroll över kommunala bolag samt styrning av kommunkoncernens interna transaktioner.

Efter beslutet i kommunfullmäktige har Bolagsverket påpekat att bolagsordningen måste innehålla hur kallelsen till bolagsstämman ska ske. I den nya bolagsordningen har texten "Med brev" strukits men inte ersatts med något annat, t ex per e-post. Av den anledningen lyfts bolagsordningen på nytt för att hantera Bolagsverkets påpekande.

Beskrivning av ärendet
PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Dals-Ed kommun genomfört en granskning av ägarens styrning och kontroll över kommunala bolag samt styrning av kommunkoncernens interna transaktioner. Syftet var att utifrån granskningen bedöma om styrning och kontroll av det kommunala bolaget Edshus Aktiebolag sker på ett ändamålsenligt sätt samt om interna transaktioner genomförs på ett ändamålsenligt sätt och med tillräcklig intern kontroll.

Efter granskningen var revisorernas samlade bedömning att varken kommunstyrelsens styrning och kontroll sker på ett ändamålsenligt sätt eller kommunstyrelsens och bolagets styrning av interna transaktioner. För att utveckla området lämnades en rad rekommendationer som bland annat handlar om att tydliggöra kommunala befogenheter för bolaget, att ägardirektivet ses över, att riktlinjer tas fram som vägledning för de interna transaktionerna.

Kommunfullmäktige beslutade att anta ett förslag till ny bolagsordning för Edshus AB. Förslaget till ny bolagsordning föranleddes av revisionsgranskning på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Dals-Ed kommun som genomfört en granskning av ägarens styrning och kontroll över kommunala bolag samt styrning av kommunkoncernens interna transaktioner.

Efter beslutet i kommunfullmäktige har Bolagsverket påpekat att bolagsordningen måste innehålla hur kallelsen till bolagsstämman ska ske. I den nya bolagsordningen har texten "Med brev" strukits men inte ersatts med något annat, t ex per e-post. Av den anledningen lyfts bolagsordningen på nytt för att hantera Bolagsverkets påpekande.

Bedömning
Behov finns att möta Bolagsverkets påpekande om kallelse till bolagsstämma och bedömning görs om att det är rimligt att kallelsen sker via e-post.

Beslutsförslag
Kommunfullmäktige beslutar att komplettera den reviderade Bolagsordningen för Edshus AB med att kallelse till bolagsstämma sker via e-post.

Beslutsunderlag
Bolagsordning Edshus AB

Beslutet skickas till:
Edshus AB

I tjänsten

Jonas Olsson
Kommundirektör

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bolagsordning för Edshus Aktiebolag

Antagen av KF 250612 § 34

§ 1 Firma

Bolagets firma är Edshus Aktiebolag.

§ 2 Styrelsens säte

Styrelsen skall ha sitt säte i Ed, Dals Eds kommun, Västra Götalands län.

§ 3 Föremål för bolagets verksamhet

Bolaget har till föremål för sin verksamhet att inom Dals-Eds kommun förvärva, äga, bebygga och förvalta fastigheter och tomträtter för bostadsändamål och kontors-ändamål samt å dessa uppföra bostäder, affärslägenheter, kontorshus och andra kollektiva anordningar samt bedriva därmed förenlig verksamhet.

§ 4 Ändamålet för bolagets verksamhet

Ändamålet med bolagets verksamhet är att genom sin verksamhet med tillämpning av affärsmässiga principer med ett samhällsnytteperspektiv och med iakttagande av kommunallagens lokaliseringsprincip, gagna bostadsförsörjningen och sysselsättningen inom Dals Eds kommun samt erbjuda hyresgästerna möjlighet till boendeinflytande och inflytande i bolaget. Värdeöverföring från bolaget begränsas i enlighet med lag om allmännyttiga bostadsbolag. Likvideras bolaget skall dess behållna tillgångar tillfalla Dals Eds kommun. Verksamheten ska bedrivas enligt affärsmässiga principer.

§ 5 Kommunfullmäktiges yttranderätt

Innan beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas skall kommunfullmäktige i Dals-Eds kommun beredas tillfälle att yttra sig.

§ 6 Aktiekapital

Aktiekapital skall utgöra lägst 2 000 000 kronor, högst 8 000 000 kronor. § 7 Antal aktier Antalet Aktier skall vara minst 2 000 och högst 8 000.

§ 7 Antal aktier

Antalet aktier skall vara minst 2 000 och högst 8 000.

§ 8 Styrelsen

Styrelsen skall bestå av 5-7 ledamöter med 2 ständiga ersättare. Styrelsen utses av kommunfullmäktige i Dals Eds kommun för tiden från den ordinarie bolagsstämma som följer närmast efter det val till kommunfullmäktige förrättats intill slutet av den ordinarie bolagsstämma som följer efter närmaste val till kommunfullmäktige. Kommunfullmäktige utser också ordförande och vice ordförande i bolagets styrelse.

§ 9 Revisorer och årsredovisning

För granskning av bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning utses en revisor med en ersättare. Revisorns och – i förekommande fall revisorsersättaren – uppdrag gäller till slutet av den årsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet.

§ 10 Lekmannarevisorer

För samma mandatperiod som gäller för bolagets revisor skall kommunfullmäktige i Dals Eds kommun utse en lekmannarevisor med ersättare.

§ 11 Kallelse till bolagsstämma

Kallelse till bolagsstämma skall ske till aktieägarna tidigast fyra veckor och senast två veckor före stämman. ~~Med brev.~~

§ 12 Ärenden på ordinarie bolagsstämma

På ordinarie bolagsstämma skall följande ärenden förekomma till behandling:

1. Val av ordförande för stämman;
2. Upprättande och godkännande av röstlängd;
3. Godkännande av dagordningen;
4. Val av två justeringsmän;
5. Prövning av om stämman blivit behörigen sammankallad;
6. Framläggande av årsredovisningen, revisionsberättelsen och

lekmannarevisorernas granskningsrapport samt i förekommande fall koncernredovisningsberättelse;
7. Beslut
    a) om fastställande av resultat- och balansräkningen
    b) om dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen
    c) om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören;

8. Fastställande av arvoden åt styrelsen, revisorn och lekmannarevisor(er) samt ersättare;
9. Val av revisor och ersättare (i förekommande fall);
10. Information om kommunfullmäktiges val av styrelse och lekmannarevisorer med ersättare (i förekommande fall)
11. Annat ärende som ankommer på stämman enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen.

§ 13 Räkenskapsår

Kalenderåret skall vara bolagets räkenskapsår.

§ 14 Firmateckning

Styrelsen bemyndigas att utse firmatecknare för bolaget.

§ 15 Inspektionsrätt

Kommunstyrelsen i Dals-Eds kommun äger rätt att ta del av bolagets handlingar och räkenskaper samt i övrigt inspektera bolaget och dess verksamhet. Detta gäller dock endast i den mån hinder ej möter på grund av sekretess.

§ 16 Offentlighet och allmänhetens insyn

Allmänheten har rätt att ta del av handlingar hos bolaget enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen. Bolaget ska även tillse att allmänheten – i den omfattning som stadgas i kommunallagen – får insyn i den verksamhet som genom avtal lämnas över till privata utförare.

§ 17 Ändring av bolagsordning

Denna bolagsordning får ej ändras utan godkännande av kommunfullmäktige i Dals-Eds kommun.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 119

Dnr KS-2025-000258020

Resepolicy Dals-Eds kommun

Sammanfattning av ärendet

Kommunfullmäktige antog 2023-09-13 § 81 en dalslandsgemensam klimatstyrande resepolicy. Till resepolicyn finns tillhörande riktlinjer.

Behov föreligger av revideringar kopplat främst till att resepolicyn och dess riktlinjer ska följa övriga styrdokument och rutiner som finns i kommunen.

Den resepolicy som antagits i övriga dalslandskommuner är likvärdig, men då den inte är identisk och riktlinjerna behöver förhålla sig till respektive kommuns övriga styrdokument och rutiner föreslås resepolicyn fortsättningsvis att gälla Dals-Eds kommun. Vidare föreslås ansvar för översyn övergå till kanslienheten istället för Dalslands miljö- och energiförbund.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse kanslichef, daterad 2025-09-03
Förslag till Resepolicy Dals-Eds kommun
Förslag till Riktlinjer till Resepolicy Dals-Eds kommun

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar att anta förslag till Resepolicy Dals-Eds kommun.

Kommunstyrelsen beslutar att anta förslag till Riktlinjer till resepolicy under förutsättning att kommunfullmäktige antar förslag till resepolicy.

Expedieras till

KS – 2025-10-22

Resepolicy Dals-Eds kommun

Sammanfattning av ärendet
Kommunfullmäktige antog 2023-09-13 § 81 en dalslandsgemensam klimatstyrande resepolicy. Till resepolicyn finns tillhörande riktlinjer.

Behov föreligger av revideringar kopplat främst till att resepolicyn och dess riktlinjer ska följa övriga styrdokument och rutiner som finns i kommunen.

Den resepolicy som antagits i övriga dalslandskommuner är likvärdig, men då den inte är identisk och riktlinjerna behöver förhålla sig till respektive kommuns övriga styrdokument och rutiner föreslås resepolicyn fortsättningsvis att gälla Dals-Eds kommun. Vidare föreslås ansvar för översyn övergå till kanslienheten istället för Dalslands miljö- och energiförbund.

Beskrivning av ärendet

Revideringar i resepolicy

I det inledande avsnittet samt titeln stryks texten om att policyn är dalslandsgemensam då den inte är identisk i samtliga kommuner. Vidare stryks ordet ”klimatstyrande” då resepolicyn också bidrar till andra effekter, så som bland annat ekonomiska.

I avsnitt 4 om tillämpning stryks text kring distansarbete då detta behandlas i en separat distansarbetspolicy som är under framtagande.

I avsnitt 5 stryks att fordon ska vara anpassade till klimatneutral körning och hänvisning görs enbart till att fordon ska hålla god standard och upphandlas enligt kommunens riktlinjer.

I avsnitt 8 läggs ansvar på översyn på kanslienheten istället för Dalslands miljö- och energiförbund.

Utöver ovanstående görs redaktionella ändringar.

Revideringar i riktlinjen

I det inledande avsnittet stryks att resepolicyn ersätter andra styrdokument då detta framgår av policyn.

I avsnitt 2 omformuleras punkt 4 om att visa gott omdöme i trafiken till att ”Följa trafikregler och visa gott omdöme i trafiken”

I avsnitt 4 görs tillägg under punkt 2 med förtydligande kring vad som gäller för ersättning vid resa med egen bil.

I avsnitt 5 omformuleras texten för att anpassas enligt de riktlinjer och rutiner som finns avseende bokning och betalning.

Avsnitt 6 kompletteras med praktisk information kring de rutiner som finns gällande bokning.

Avsnitt 7 omformuleras utifrån de rutiner som finns gällande reseräkning och egna utlägg.

Avsnitt 9 omformuleras utifrån de rutiner som finns kopplat till avtal.

Utöver ovanstående görs redaktionella ändringar.

Beslutsförslag
Kommunfullmäktige beslutar att anta förslag till Resepolicy Dals-Eds kommun.

Kommunstyrelsen beslutar att anta förslag till Riktlinjer till resepolicy under förutsättning att kommunfullmäktige antar förslag till resepolicy.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse kanslichef, daterad 2025-09-03
Förslag till Resepolicy Dals-Eds kommun
Förslag till Riktlinjer till Resepolicy Dals-Eds kommun

Beslutet skickas till:
Kommunledningsgrupp
Dalslands miljö- och energikontor
Webbmaster för publicering webb och intranät

I tjänsten

Jessica Olsson
Kanslichef

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

RESEPOLICY

DALS-EDS KOMMUN

Förslag

Typ av styrdokument	Policy
Beslutsinstans	Kommunfullmäktige
Fastställd	xxx
Dokumentet gäller för	Samtliga nämnder och förvaltningar
Dokumentansvarig	Kanslienheten
Tidpunkt för aktualisering	Varje mandatperiod

Innehållsförteckning

1. Inledning 1
2. Syfte och mål 1
3. Omfattning 1
4. Tillämpning 1
5. Arbetsmiljö och trafiksäkerhet 2
6. Ansvar 2
7. Uppföljning 2
8. Översyn av dokument 2

Förslag

1. Inledning

Hur vi väljer att resa har stor betydelse för miljön och klimatet. Utsläppen från transporter står för ca 1/3 av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och har en stor påverkan både på miljön lokalt, genom bl.a. partiklar, bilavgaser och buller, samt den globala uppvärmningen, genom utsläppen av växthusgaser från bilavgaserna.

Resepolicyn är en del i arbetet för en långsiktigt hållbar utveckling, resursanvändning och god arbetsmiljö. Policyn ska hjälpa organisationen att uppnå klimatmålen i enlighet med "Klimat 2030 Västra Götaland ställer om".

Resepolicyn är klimatstyrande vilket innebär att policyn ska styra mot resfria möten, minimera flygresandet, innefatta miljö- och klimatkrav på fordon, reglera egen bil i tjänst och erbjuda alternativ som cykel och bilpool.

Denna policy ersätter nuvarande styrdokument för tjänsteresor. Policyn med tillhörande riktlinjer ska beaktas vid utformandet av andra styrdokument.

2. Syfte och mål

Resepolicyn syftar till att styra användningen av resor i tjänsten inom Dals-Eds kommunkoncern så att de

- skapar förutsättningar för ett kostnadseffektivt resande
- skapar en trygg och säker arbetsmiljö för kommunens anställda vid resor
- minskar kommunens klimatpåverkan vid resor.

3. Omfattning

Resepolicyn omfattar alla anställda och förtroendevalda och gäller för alla resor och transporter som sker i tjänsten och som betalas av Dals-Eds kommun.

Resor mellan bostad och arbetsplats omfattas inte av denna policy, men hållbart resande till och från arbetet uppmuntras.

Utöver denna policy ska verksamheterna vid behov utarbeta rutiner för resor och fordon inom ramen för verksamheten, tex. inom hemtjänst, kommunal primärvård samt teknik och service.

4. Tillämpning

- Alla möten och tjänsteresor ska genomföras på ett så tryggt, trafiksäkert och klimatneutralt sätt som möjligt. Resor i tjänsten ska i första hand styras mot kollektivtrafik, cykel och gång. Flygresor godtas endast undantagsvis. Resor och transporter ska genomföras på ett effektivt sätt med avseende på tid, kostnad och minimal klimatpåverkan utan att påverka arbetsmiljön negativt.
- Resor ska bara ske när det är nödvändigt och ska i möjligaste mån samordnas.

Förslag

Som alternativ till fysisk resa uppmuntras användningen av distansmötesformer.

- Organisationen ska uppmuntra till hållbart resande även till och från arbetet.
- Varje anställd har ett ansvar att tillämpa ett sparsamt körsätt för att minska bilarnas klimatpåverkan samtidigt som det ger påtagligt lägre bränslekostnader och minskar slitaget på fordonen.

5. Arbetsmiljö och trafiksäkerhet

Att köra i tjänsten är en arbetsmiljöfråga. Dals-Eds kommun som arbetsgivare bär ansvaret för att minimera riskerna för ohälsa och olycksfall, även för den del av arbetsmiljön som trafiken utgör. Det gäller oavsett om den anställde kör kommunens fordon, om tjänsteresan sker med egen bil eller om cykel används.

Kommunens fordon ska hålla god standard, dvs. upphandlas enligt kommunens riktlinjer.

Rutin för cykelservice ska finnas så att cyklar är i gott skick och att de förses med dubbdäck för cykling vintertid.

Kommunen ska regelbundet, enligt det systematiska arbetsmiljöarbetet, följa upp verksamheten och identifiera de risker som anställda kan utsättas för vid resor i tjänsten.

6. Ansvar

Samtliga anställda och förtroendevalda har ett ansvar för att planera och utföra sina tjänsteresor i enlighet med denna policy. Detta så att nödvändiga resor sker på ett samordnat, kostnadseffektivt, trafiksäkert och klimatanpassat sätt.

Varje chef ansvarar för att alla medarbetare känner till innehållet i policyn med tillhörande riktlinjer. Varje chef ska också säkerställa att medarbetarna har kunskaper om kostnadseffektivt, säkert och klimatanpassat resande så att medarbetarna förstår syftet med policyn och kan agera som goda föredömen.

7. Uppföljning

Närmaste chef följer löpande upp att medarbetarna följer policyn och riktlinjerna. Statistik gällande tjänsteresor och kommunens fordon följs årligen upp enligt riktlinjerna som följer denna policy. Energi- och klimatstrategerna sammanställer och redovisar statistiken vid den årliga energi- och klimatuppföljningen i KS.

8. Översyn av dokument

Översyn av policydokumentet med tillhörande riktlinjer sker varje ny mandatperiod på initiativ av kanslienheten.

Förslag

RIKTLINJER TILL RESEPOLICY

Förslag

DALS-EDS KOMMUN

Typ av styrdokument	Riktlinje
Beslutsinstans	Kommunstyrelsen
Fastställd	xxxx
Giltighetstid	2023-2030
Dokumentet gäller för	Samtliga nämnder och förvaltningar
Dokumentansvarig	Kanslienheten
Tidpunkt för aktualisering	Vid behov

Innehållsförteckning

1. Inledning **1**
2. Ansvar **1**
3. Möten och färdmedel **2**
3.1 Digitala möten 2
3.2 Val av färdmedel 2
4. Tjänsteresor **2**
4.1 Tåg 2
4.2 Buss 2
4.3 Bil 2
4.4 Flyg 3
5. Boende **3**
6. Bokning **3**
6.1 Buss 3
6.2 Tåg 3
6.3 Bil 3
6.4 Flyg 4
6.5 Övriga resor 4
6.6 Boende 4
7. Reseräkning **4**
8. Vid olyckshändelse **4**
9. Försäkring **4**
10. Uppföljning **4**

Förslag

Förslag

1. Inledning

För att praktiskt tydliggöra resepolicyn har dessa centrala riktlinjer tagits fram. Utöver de centrala riktlinjerna ska verksamheterna vid behov utarbeta rutiner för resor och fordon inom ramen för verksamheten, till exempel i hemtjänst, kommunal primärvård samt teknik och service.

2. Ansvar

Varje enhetschef har ansvar för att kontrollera att medarbetare som använder bil i tjänsten har ett giltigt körkort. Medarbetare som använder bil i tjänst är skyldig att meddela enhetschef om medarbetaren har blivit fråntagen körkortet.

Förare ansvarar för att ha den behörighet och hälsa som krävs för att på ett trafiksäkert sätt köra i tjänsten. Vid intag av läkemedel som kan påverka körförmågan ska närmaste chef informeras och bedömning göras.

Anställda och förtroendevalda har därutöver att förhålla sig till följande:

1. Alltid planera resor och transporter så att de inte bryter mot gällande lagstiftning.
2. Vara pigg och utvilad när de kör i tjänsten.
3. Nyttja kommunens fordon med aktsamhet.
4. Följa trafikregler och visa gott omdöme i trafiken.
5. Följa kommunens alkohol- och drogpolicy.
6. Det är inte tillåtet att röka i kommunens bilar.
7. Det är inte tillåtet att ha med sig pälsdjur eller personer som inte har koppling till arbetet, i kommunens bilar. Avsteg från denna riktlinje kan accepteras med tillstånd från närmaste chef.
8. Det är inte tillåtet att använda kommunens fordon för privat bruk, vilket inkluderar att bruka kommunens fordon för resa till hemmet alternativt från hemmet till arbetsplatsen efter fullgjord tjänsteförrättning. Avsteg från denna riktlinje kan accepteras med tillstånd från närmaste chef.
9. Kommunens bilar som kan drivas med både fosillfritt (tex. biogas) och fossilt drivmedel, ska i första hand tankas och köras med det fossilfria bränsle som de är avsedda att drivas med. Endast i undantagsfall får de köras på enbart fossilt drivmedel. Etanolbilar ska, likaså, i första hand köras på etanol och hybridbilar ska så långt som möjligt köras på el.
10. Bokning av resor och resande ska följa de styrdokument, riktlinjer och avtal som finns.
11. Nycklar, bensinkort etc. ska förvaras på avsedd plats.
12. Samtal med mobiltelefon får under resa endast förekomma i samband med handsfreeutrustning.
13. Cykelhjälm ska alltid användas vid cykling i tjänsten.

Förslag

3. Möten och färdmedel

3.1 Digitala möten

Möjligheten att genomföra digitala möten ska alltid övervägas i första hand.

Organisationen ska tillhandahålla tekniska lösningar så det blir enkelt och smidigt för de anställda att välja digitala möten. Digitala möten är lämpligt

- för möten kortare än 2 timmar
- när mötesdeltagarna har träffats förut
- för rutinartade, återkommande möten
- när många ska ta del av i huvudsak enkelriktad information.

3.2 Val av färdmedel

1. Vid korta tjänsteresor inom centralorten ska medarbetare i första hand cykla, gå eller resa kollektivt om möjligt. Sträckor kortare än 1 km bedöms som gångavstånd. Sträckor under 3 km bedöms som cykelavstånd.
2. Vid användande av kollektivtrafik ska medarbetare i första hand välja tåg. Är tåg inte ett möjligt alternativ väljs buss. Om tidsvinsten är tillräckligt stor eller kollektiv resa inte är möjlig, på grund av infrastruktur kan tjänsteresa ske med bil.
3. Vid resa med bil, ska i möjligaste mån samåkning ske.
4. Godkännande av resplan för inrikes resa längre än 15 mil, enkel väg, görs av närmaste chef. För utrikes resa godkänner förvaltningschefen resplanen i samråd med närmaste chef.
5. Vid beräkning av kostnaderna ska hänsyn tas till alla delar, logi, traktamenten, arbetstid och restid. Avgörande för hur resan genomförs är den totala kostnaden och hänsynen till klimatpåverkan och trafiksäkerhet.
6. Flyg undvikes men accepteras då tidsvinsten är tillräckligt stor eller vid andra särskilda angelägenheter.

4. Tjänsteresor

4.1 Tåg

Vid både kortare och längre resor ska tåg alltid väljas i första hand. Vid resor med tåg väljs billigaste tillgängliga biljettpris oavsett första eller andra klass. I övrigt sker resa med tåg i första klass, endast om särskilda skäl föreligger. Tågresa ska om möjligt planeras och beställas i så god tid att resenären kan nyttja rabatter eller lågprisbiljetter. Vid resa med nattåg ges möjlighet till egen kupé.

4.2 Buss

Förslag

Buss väljs i kombination till tågresa eller då tågförbindelser inte finns.

4.3 Bil

När anställda använder bil i tjänsten ska sådana resor i första hand göras med bil som arbetsgivaren tillhandahåller. Endast i undantagsfall får hyrbil eller privat bil användas.

1. Vid bokning av hyrbil ska i första hand ren el-, vätgas eller biogasbilar väljas. I andra hand etanol, och laddhybrider och i tredje hand övriga bilar. Bokningen ska vara godkänd av närmaste chef.
2. Tjänsteresor med privatägd bil ska endast ske undantagsvis och accepteras endast i de sammanhang det medför svårigheter för arbetsgivaren att tillhandhålla bil, då kollektiv resa inte är möjligt eller då resan utifrån klimat- och ekonomiaspekt inte är fördelaktig. Exempel på det sistnämnda är om platsen för tjänsteärendet ligger på vägen mellan arbetsplatsen och hemmet samt i början eller slutet av arbetsdagen. Tjänsteresa med egen bil ska ske i samråd med närmaste chef. Ersättning vid resa med egen bil utbetalas i enlighet med gällande avtal. Ingen ersättning utgår för medpassagerare och merkostnadsprincipen gäller. Merkostnadsprincipen innebär att vid tjänsteresa utgår ersättning enbart för den sträcka som överstiger avståndet hemorten - arbetsplatsen, alltså ersättning för den merkostnad som den anställde får.
3. Reseräkningar med privat bil ska inte godkännas för resa där riktlinjer säger att arbetsgivarens bil ska användas, och det inte föreligger andra omständigheter som gör att privat bil är ett godkänt alternativ.
4. I det fall egen bil används i tjänsten ska den vara godkänd vid besiktning i händelse av att fordonet inte är undantaget besiktningskravet och ha gällande trafikförsäkring.

4.4 Flyg

För utrikes resa med flyg gäller generellt att resa ska ske på mest fördelaktigt sätt i förhållande till ekonomi och tid. Flygresa ska om möjligt planeras och beställas så att resenären kan nyttja rabatter eller lågprisbiljetter.

5. Boende

Vid bokning av hotell etc. beviljas enkelrum med dusch och toalett. Beställarid/referensnummer som ska belastas ska alltid anges. Vid bokning av hotellrum så ska betalning ske via faktura genom att rekvisition inlämnas. Blankett för rekvisition finns på intranätet under ekonomifrågor. Ändringar eller avbokningar ska ske så snart som möjligt.

6. Bokning

6.1 Buss

Bussresor bokas via Västtrafik för kollektiva resor alternativt upphandlad leverantör vid

Förslag

resor i egen regi. Bokning av kollektiva resor görs genom kommunens växel 0534-19000 alternativt vaxel@dalsed.se.

Beställar Id/dk referensnummer som ska belastas ska alltid anges.

6.2 Tåg

Tågresor bokas via SJ eller Västtrafik och bokas kommunens växel 0534-19000 alternativt vaxel@dalsed.se.

Beställar Id/dk referensnummer som ska belastas ska alltid anges.

6.3 Bil

Bokning av bil görs via kommunens bokningssystem under fliken ”Bilbokning” där inloggning sker med användarnamn och lösenord. Bokning av bil kan också göras via kommunens växel 0534-19000 alternativt vaxel@dalsed.se.

Vid bokning av hyrbil så ska betalning ske via faktura genom att rekvisition inlämnas. Blankett för rekvisition finns på intranätet under ekonomifrågor.

6.4 Flyg

Vid bokning av flyg så ska betalning i första hand ske via faktura genom att rekvisition inlämnas. Blankett för rekvisition finns på intranätet under ekonomifrågor. Om faktura ej är möjligt, kontakta ekonomienheten.

6.5 Övriga resor

För bokning av mer komplicerade resor så ska betalning i första hand ske via faktura genom att rekvisition inlämnas. Blankett för rekvisition finns på intranätet under ekonomifrågor. Om faktura ej är möjligt, kontakta ekonomienheten.

7. Reseräkning

Reseräkning rapporteras i HR-systemet och kan omfatta exempelvis traktamente, kostförmån, färdtid, kilometerersättning med mera. Egna utlägg används i undantagsfall utifrån "Riktlinje för utbetalning av Eget utlägg". Eventuella egna utlägg kopplat till resan registreras i HR-systemet tillsammans med resan i övrigt. För eventuellt utlägg för buss, taxi, spårvagn etc. gäller att biljetten ska sparas och bifogas blanketten för Eget utlägg.

8. Vid olyckshändelse

Den som kommer först till en trafikolycka stannar och hjälper till. Kommunens medarbetare ska ha kunskaper i första hjälpen. Med kunskap i första hjälpen ökar förutsättningarna för att göra en bra insats. Övrigt att förhålla sig till.

- Skada på fordon eller tillbud ska snarast anmälas till fordonsansvarig alternativt närmaste chef.
- Föraren är ansvarig för kostnader som uppkommer på grund av brott mot trafiksäkerhetsbestämmelser, till exempel böter vid fortkörning eller felparkeringar.

Förslag

- Böter för trafikförseelser eller kostnader i samband med skador på eget fordon ersätts inte av Dals-Eds kommun.

9. Försäkring

Kommunen har tecknat tjänstereseförsäkring hos IF som gäller för resor i tjänsten.

Skador anmäls i första hand online via https://www.if.se/foretag/vid-skada/tjansteresa. Vid behov av aktut hjälp vid tjästeresa kan försäkringsbolaget kontaktas via telefon +46 8 121 88 008 eller travelcare@if.se.

Vid resor inom EU/EES, Schweiz och Storbritannien har man rätt till nödvändig vård vid tillfällig vistelse på samma villkor och till samma kostnad som landets egna invånare. För att få rätt till detta behövs ett så kallat EU-kort som kan beställas från Försäkringskassan innan resa.

10. Uppföljning

Varje enhetschef följer årligen upp att medarbetarna följer policyn och riktlinjerna. Redovisning av statistik görs i samband med energi- och klimatstrategernas årliga energi- och klimatuppföljning. Nyckeltalen för uppföljningen återfinns i den kommungemensamma energi- och klimatstrategin.

Förslag

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 136

Dnr KS-2025-000235003

Revidering av Kommunstyrelsens delegationsordning

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsen antog inför omorganisation reviderad delegationsordning 2024-12-18 § 207.

I samband med internkontrollen för 2024 uppmärksammades att det finns en otydlighet i formuleringen kring tecknande av kollektivavtal enligt delegationsordningen varför texten föreslås förtydligas.

Utöver förtydligandet föreslås också delegat ändras på några punkter för att motsvara den som normalt handlägger ärendet. Vidare föreslås också förtydliganden och förenklande i samband med beslut om projekt och yttranden i remisser.

Samtliga föreslagna ändringar framgår av förslag till reviderad delegationsordning.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse kanslichef, 2025-09-29

Förslag - Reviderad delegationsordning, KS

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att godkänna föreslagna revideringar av kommunstyrelsens delegationsordning.

Expedieras till

KS

Revidering av Kommunstyrelsens delegationsordning

Sammanfattning av ärendet
Kommunstyrelsen antog inför omorganisation reviderad delegationsordning 2024-12-18 § 207.

I samband med internkontrollen för 2024 uppmärksammades att det finns en otydlighet i formuleringen kring tecknande av kollektivavtal enligt delegationsordningen varför texten föreslås förtydligas.

Utöver förtydligandet föreslås också delegat ändras på några punkter för att motsvara den som normalt handlägger ärendet. Vidare föreslås också förtydliganden och förenklande i samband med beslut om projekt och yttranden i remisser.

Samtliga föreslagna ändringar framgår av förslag till reviderad delegationsordning.

Beskrivning av ärendet
Förslag till förändringar syftar i första hand till att förtydliga dess innehåll samt att säkerställa att rätt funktion har delegation på de områden som ingår i ansvaret.

I samband med omorganisering där fritid och kultur har övergått till kommunstyrelsen har uppmärksammats att det finns olika hanteringar av projekt i nämnderna. Inom fritid och kultur finns en rad projekt som genomförs som en del av verksamheten och där bidragsmedel kan ansökas. Vidare finns idag ingen skrivning om beslut att avstå projekt där det inte bedöms bidra till kommunens eller verksamhetens mål. För att minska risk för felhantering föreslås därför ett förtydligande som innebär att enhetschef kan göra en bedömning inom sin verkställighet.

Sedan föregående revidering har ordförande haft delegation på att avstå yttrande. Många gånger får handläggare ärenden för påseende utan att det är tydligt utpekade remisser. Det föreslås därför istället ge delegation till handläggare att avstå yttrande eller lämna yttrande baserade på antagna styrdokument och sakkunskap i de fall remisserna inte är av prinicipiellt värde.

Beslutsförslag
Kommunstyrelsen beslutar att godkänna föreslagna revideringar av kommunstyrelsens delegationsordning.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse kanslichef, daterad 2025-09-29

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-29
Diarienummer: KS-2025-000235.003

Beslutet skickas till:
KS handläggare
Förvaltningschef
KS Lednings
Författningssamlingen

I tjänsten

Jessica Olsson
Kanslichef

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Dals-Eds kommun
Kommunstyrelsen

DELEGATIONSORDNING
Beslut kommunstyrelsen
2024-12-18

KOMMUNSTYRELSEN
~~Senast reviderad 2024-12-18 § 207~~

Typ av styrdokument	Delegationsordning
Beslutsinstans	Kommunstyrelsen
Fastställd	KS 2024-12-18 § 207
Revidering	KS 2025-xx-xx § xxx
Dokumentansvarig	Kanslienheten

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ALLMÄNT OM DELEGATION ... 3
Inledning ... 3
Anmälan av beslut och överklagande ... 3
Skillnad mellan beslut och verkställighet ... 4
Vidaredelegation ... 4
Lägsta nivå ... 4
Brådskande ärenden ... 4
Kommundirektörens frånvaro ... 4
Jäv ... 4
Attesträtt ... 5
Undertecknande av handlingar ... 5
Spridning och dokumentation ... 5
PERSONALÄRENDEN ... 6
Anställningar ... 6
Lön ... 6
Facklig samverkan och medbestämmande ... 6
Arbetsmiljö ... 7
Ledigheter ... 7
Personalåtgärder, uppsägning och avskedande ... 7
Pension ... 8
EKONOMIADMINISTRATION ... 9
Finansförvaltning ... 9
Attesträtt ... 9
Upphandling och inköp ... 9
Försäljning och fordran ... 9
Taxor och avgifter ... 10
ALLMÄN ADMINISTRATION ... 11
Allmänna handlingar ... 11
Projekt och tillstånd ... 11
Yttranden och omprövningar ... 11
FASTIGHETSÄRENDEN ... 13
Köp och försäljning ... 13
Uthyrning, utarrendering och annan upplåtelse ... 13
Fastighetsåtgärder vid uthyrning ... 14
Uppsägning ... 14
Överlåtelse och upplåtelse ... 14
Yttranden ... 14
TEKNISK FÖRVALTNING ... 15
Trafik och parkering ... 15
Trafikföreskrifter enligt Trafikförordning ... 15
Undantag från Trafikföreskrifter enligt Trafikförordning ... 15
Väghållningsarbeten ... 16
Fastighetsskötsel ... 16

ALLMÄNT OM DELEGATION

Inledning

Kommunallagen reglerar möjligheten att delegera beslutsfattandet inom kommunens verksamhet. Med delegering avses att nämnden överför självständig beslutanderätt till en delegat. Detta innebär att nämnden ger delegaten i uppdrag att på nämndens vägnar fatta beslut i vissa ärenden. En delegat kan vara utskott, ledamot eller ersättare i nämnden eller anställd i kommunen.

I följande slag av ärenden, får beslutanderätten enligt kommunallagen inte delegeras:

1. Ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet.
2. Framställningar eller yttrande till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av kommunfullmäktige har överklagats.
3. Ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt, och
4. Vissa ärenden som anges i särskilda föreskrifter.

Delegation kan inte lämnas till två eller flera tjänstemän att tillsammans besluta i ärende. Delegation får inte heller lämnas till ledamot och tjänsteman tillsammans.

Att delegera innebär att överlämna beslutanderätten till någon annan som beslutar i nämndens ställe. Delegationsbesluten skall delges nämnden utom i de fall som kan betraktas som verkställighet. Delegatens beslut skall hållas inom givna ekonomiska ramar.

Att delegera innebär också att delegaten har rätt att besluta, överklaga beslut och domar som innefattar ändring av delegatens beslut (nämndens egna beslut måste dock överklagas av nämnden). Delegaten har också rätt att avge yttrande till högre instans med anledning av överklagande av delegationsbeslut. Vid överklagande av ett ärende är det delegaten som har rätten att pröva om ett överklagande kommit in i rätt tid.

Är delegaten jävig skall ärendet hänskjutas till kommunstyrelsen för avgörande.

Anmälan av beslut och överklagande

Delegationsbesluten ska anmälas till nämnden. Tiden för överklagande av ett delegationsbeslut enligt kommunallagen räknas från den tidpunkt då tillkännagivandet gjorts på kommunens anslagstavla av protokollet från det sammanträde vid vilket delegationsbeslutet anmäldes.

Redovisningen till nämnden innebär inte att nämnden får ompröva eller fastställa delegationsbesluten, däremot står det nämnden fritt att återkalla lämnad delegation antingen generellt eller i ett särskilt ärende. Nämnden kan också genom eget handlande föregripa ett beslut i ett särskilt ärende, genom att själv ta över ärendet och besluta.

Verkställighet samt beslut där KSAU angetts som delegat omfattas inte av anmälningsskyldigheten.

Vid förvaltningsbesvär är också överklagningstiden tre veckor, men då räknas överklagningstiden från den dag, när den som beslutet rör, fått ta del av beslutet.

Skillnad mellan beslut och verkställighet

Delegationsordningen anger vilka beslut nämnden har överfört till en delegat. Utöver besluten i delegationsordningen avgörs en rad andra ärenden som är att betrakta som ren verkställighet. Dessa ärenden innehåller ingen självständig beslutanderätt och ofta är dessa ärenden reglerade i lag, avtal eller genom andra beslut inom kommunen, till exempel taxor och avgifter. Verkställighet förutsätts ske inom givna ekonomiska ramar. I delegationsordningen upptas inte ärenden av rent verkställande karaktär, utom i de fall då det bedöms lämpligt att tydliggöra särskilt.

Vidaredelegation

Förvaltningschefen har rätt att besluta om vidaredelegation. Den som då beslutar skall redovisa tillbaka till förvaltningschefen som i sin tur anmäler besluten till kommunstyrelsen.

Lägsta nivå

Den i delegationslistan angivna delegaten är den lägsta nivån vilket innebär att om ordinarie delegat har förfall och beslut inte bör dröja ska ärendet avgöras av delegatens chef. Vid vidaredelegation kan delegat avstå från att fatta beslut och förvaltningschefen har då alltid rätt att fatta beslutet istället.

Brådskande ärenden

Ordföranden eller annan nämndledamot som nämnden utsett, kan i enlighet med kommunallagen besluta å nämndens vägnar i brådskande ärenden. Beslutet skall då anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Kommundirektörens frånvaro

Kommundirektören har möjlighet att utse ställföreträdande kommundirektör och ställföreträdande förvaltningschef.

Vid kommundirektörens längre frånvaro, dock mer än fem arbetsdagar, kan separat beslut fattas av ordföranden till vem delegationen ska föras över.

Jäv

Samtliga beslut enligt nedan i delegationsordningen avser de ärenden där kommunstyrelsen är beslutande. I vissa sammanhang är kommunstyrelsen genom sin roll som fastighetsägare/förvaltare jävig att handlägga ärenden. Dessa handläggs av annan nämnd.

Av kommunallagen följer att delegat inte får besluta i ärenden där denne är jävig.

Attesträtt

Normalt betraktas alla inköp enligt driftbudgeten och inköp enligt investeringsanslag och där närmare angivelse redovisats vid anslagstillfället som verkställighet. Attesträtten gäller inom de ekonomiska ramar som budgeten anger.

Undertecknande av handlingar

Kommunstyrelsens ordförande och kommundirektör som ordinarie samt kommunstyrelsens 2:e vice ordförande och ställföreträdande kommundirektör som deras respektive ersättare två i förening, bemyndigas enligt reglementet att underteckna avtal, andra handlingar och skrivelser inom kommunstyrelsens ansvars- och verksamhetsområde. I övrigt bestämmer kommunstyrelsen vem som ska underteckna handlingar.

Spridning och dokumentation

Delegationsordningen ska finnas tillgänglig för samtliga delegater. Kommunstyrelsens ansvarsområde framgår av reglemente som är antaget av kommunfullmäktige.

PERSONALÄRENDEN

Anställningar

• Anställning förvaltningschef och kommundirektör	KSAU
• Anställning enhetschef	Förvaltningschef
• Beslut om övriga anställningar	Enhetschef
(Förlängning av tidsbegränsade anställningar samt anställningar av timavlönad personal betraktas som verkställighet)	
• Godkännande av bisyssla	Kommundirektör/ Förvaltningschef
(Kommundirektör godkänner för förvaltningschef)	
(Inför anställning och lönesättning ska alltid samråd ske med HR-enheten.)	

Lön

• Lönerevidering utöver ram	KSAU
(Lönesättning vid anställning och lönerevidering inom ram betraktas som verkställighet)	
• Lönetillägg	HR-chef
• Löneöversynsförhandlingar (protokollsförs)	HR-chef

Facklig samverkan och medbestämmande

• ~~Godkännande av kollektivavtal (Huvudöverenskommelser)~~	~~HR-chef~~
• Godkännande av kollektivavtal inklusive tecknande av LOK kopplat till centrala avtal (Huvudöverenskommelser och centrala avtal)	HR-chef
• ~~Godkännande av kollektivavtal (Lokala kollektivavtal)~~	~~KSAU~~

• Godkännande av kollektivavtal (Lokala kollektivavtal utöver centrala avtal)	KSAU
• Godkännande av samverkansavtal med facken	KSAU
• MBL förhandlingar §§ 11,19 gällande det egna verksamhetsområdet (protokollförs)	Enhetschef
• MBL förhandlingar §§ 10,11,12-14,19,38,64 (protokollförs)	Förvaltningschef
• Beslut om stridsåtgärder	KSAU
(Arbetstidens förläggning, jour, beredskap betraktas som verkställighet)	

Arbetsmiljö

• Skriftligen fördela arbetsmiljöuppgifter inom förvaltningen	Förvaltningschef

Ledigheter

• Ledighet för enskild angelägenhet max 3 dgr/kalenderår	Enhetschef
• Ledighet för enskild angelägenhet max 10 dgr/kalenderår	Förvaltningschef
• Tjänstledighet utan lön max 6 mån	Enhetschef
• Tjänstledighet utan lön mer än 6 mån	Förvaltningschef
• Avbryta semester för AT och bevilja ersättning enligt policy	Enhetschef
(Beviljande av semester, lagstadgad ledighet, betraktas som verkställighet)	

Personalåtgärder, uppsägning och avskedande

• Uppsägning p.g.a. arbetsbrist	Förvaltningschef
• Uppsägning personliga skäl	Förvaltningschef

• Avskedande	Förvaltningschef
• Utköp chef	KSAU
• Utköp medarbetare	Kommundirektör
• Förflyttning av arbetstagare inom förvaltning	Förvaltningschef
• Förflyttning av arbetstagare som motsätter sig förflyttning	Förvaltningschef
• Beslut om disciplinpåföljd/varning	Förvaltningschef
• Beslut om avstängning	
Tillfällig förseelse	Förvaltningschef
Svårare fel/försummelse i arbetet	Förvaltningschef

Pension

• Beslut om pensionsförstärkning	Förvaltningschef
• Kvarstå i tjänst efter 69 års ålder	Förvaltningschef

EKONOMIADMINISTRATION

Finansförvaltning

• Upplåning enligt kommunfullmäktiges beslut	Ekonomichef
• Konvertering av lån	Ekonomichef
• Placering av donationsmedel	Ekonomichef
• Placering av likviditet	Ekonomichef
• Utdelning av donationsmedel	KSAU

Attesträtt

• Utse attestanter	KS.ordf
• Beslut om teckningsrätt för post- och bankgirotransaktioner	Ekonomichef
• Rätt att för kommunens räkning ingå avtal med banken gällande betalningstjänster, behörigheter och konton	Ekonomichef

Upphandling och inköp

• Inköp och upphandling av varor och tjänster för belopp överstigande 5 miljoner kronor.	KSAU
(Inköp och upphandling av varor och tjänster inom ramen för beviljade anslag, samt tecknande av ramavtal betraktas som verkställighet och handläggs av respektive budgetansvarig)	
• Upphandlingar, inköp och övriga åtgärder inom ramen för kommunsamverkan.	Ekonomichef

Försäljning och fordran

• Försäljning av utrangerat material, utrustning.	
- 0,5 basbelopp	Verksamhetsansvarig
0,5 – 2,0 basbelopp	Förvaltningschef
2,0 - basbelopp	KSAU
• Avskrivning av fordran.	

- 0,2 basbelopp	Ekonomichef
0,2 - basbelopp	KSAU
• Avstängning från service som kunden inte betalar	Verksamhetsansvarig

Taxor och avgifter

• Tillämpning av taxebestämmelser	Verksamhetsansvarig
• Nedsättning av avgift	Verksamhetsansvarig

ALLMÄN ADMINISTRATION

Allmänna handlingar

• Fastställande av dokumenthanteringsplan, arkivbeskrivning och riktlinjer för gallring av allmänna handlingar inom kommunstyrelsens verksamhetsområde	Kanslichef
• Besluta om avslag på begäran om utlämnande av allmän handling	Kanslichef
• Att för kommunstyrelsens förvaltning utse personuppgiftsombud med ansvar bland annat för att föra förteckning över hur personuppgifter har behandlats inom styrelsens ansvarsområde.	Kommundirektör

Projekt och tillstånd

• Besluta om deltagande i förekommande projekt inom kommunstyrelsens verksamheter.	KSAU
(Beslut från enhetschef om att delta i projekt förenliga med verksamhetens mål där ingen finansiell insats krävs eller där finansiell insats ryms inom verksamhetens befintliga ram är att betrakta som verkställighet.)	
(Beslut från enhetschef om att avstå från att delta i projekt som inte bedöms vara av principiellt värde för politiskt ställningstagande och ej heller bidra till kommunens eller verksamhetens mål i den utsträckning att det motsvarar insatsen i form av verksamhetens finansiella eller personella resurser är att betrakta som verkställighet.)	
• Tillstånd för utomstående att använda kommunvapnet	Kanslichef
• Lotteritillstånd	~~Assistent fritid och kultur~~ Fritid- och kulturhandläggare

Yttranden och omprövningar

• Beslut att inhämta remissvar från annan nämnd eller överlämna remiss till annan nämnd för besvarande å kommunens vägnar	KS.ordf
~~• Beslut om yttranden, där kommunen är remissinstans, som är av mindre betydelse för kommunen eller att i dessa fall avstå från att lämna yttrande.~~	~~KS.ordf~~
• Beslut om att avstå yttrande avseende remisser där	Handläggare

remissen inte bedöms ha ett principiellt värde.	
• Yttrande baserade på antagna styrdokument och sakkunskap där det ej bedöms finnas ett principiellt värde för politiska ställningstaganden.	Handläggare
• Beslut om att avge yttrande med anledning av besvär över delegats beslut	Handläggare
• Omprövning av delegats beslut (FörvL) vid besvär	Handläggare
(Representation, deltagande i kurser/konferenser samt uppvaktning enligt lokala bestämmelser inom ramen för beviljade anslag samt gällande policys och riktlinjer, betraktas som verkställighet och handläggs av respektive budgetansvarig.)	
(Bidrag till föreningar och studieförbund enligt fastställda riktlinjer och inom ramen för budgeterat anslag betraktas som verkställighet och handläggs av ordinarie handläggare.)	

FASTIGHETSÄRENDEN

Köp och försäljning

• Köpa eller sälja mark i samband med lantmäteriförrättning inom ramen för kommunens prispolitik och anslag	
- 1,0 basbelopp	Fastighetsförvaltare
1,0 - 2,0 basbelopp	KS.ordf
2,0 - basbelopp	KSAU
• Försäljning av tomter för bostäder enligt antagna riktlinjer	Fastighetsförvaltare

Uthyrning, utarrendering och annan upplåtelse

• Uthyrning av kommunens lokaler omfattande en sammanlagd yta av högst 100 kvm samt godkännande av villkor.	Fastighetsförvaltare
• Uthyrning av kommunens lokaler omfattande en sammanlagd yta av mer än 100 kvm samt godkännande av villkor	KS.ordf
• Utarrendering av kommunens mark för tid om högst 10 år i sänder	KS.ordf
• Avtal om upplåtelse av brandstationens tvätthall	KS.ordf
• Avtal om annan upplåtelse av kommunens fastigheter utom försäljning, uthyrning och utarrendering (exempelvis jaktarrende)	Fastighetsförvaltare
• Tillfällig upplåtelse av allmän plats för enskilt ändamål	Fastighetsförvaltare
• Tillstånd och upplåtelse för förläggning av ledningar i allmän mark	Fastighetsförvaltare
• Besluta om servitut samt teckna servitutsavtal	Fastighetsförvaltare
(Uthyrning, inhyrning och upplåtelse av lokaler i enlighet med fastställda riktlinjer för fritids- och kulturändamål, betraktas som verkställighet och handläggs av ordinarie handläggare.)	

Fastighetsåtgärder vid uthyrning

• Anpassningsåtgärder av kommunens lokaler vid uthyrning under förutsättning att anpassningen av lokalen kan belasta hyran och att åtgärderna årligen uppgår till maximalt 500 000 kronor	KS ordf

Uppsägning

• Uppsägning av hyresgäster vid bristande betalning	KS ordf
• Uppsägning av kommunens lokaler omfattande en sammanlagd yta av högst 100 kvm	Fastighetsförvaltare
• Uppsägning av kommunens lokaler omfattande en sammanlagd yta av mer än 100 kvm	KS.ordf

Överlåtelse och upplåtelse

• Överlåtelse eller upplåtelse till enskild mark för villa eller egnahemsbebyggelse inom planlagt område	KS ordf
• Utsträckning, nedsättning, dödning och relaxation av inteckning samt utbyte av pantbrev liksom andra jämförliga åtgärder	KS.ordf

Yttranden

• Beslut om att yttra sig eller avstå från yttrande kring bygglov på en fastighet som gränsar till kommunens fastighet.	Fastighetsförvaltare
• Beslut om att godkänna ansökan från annan som söker bygglov på kommunens fastighet.	Fastighetsförvaltare

TEKNISK FÖRVALTNING

Trafik och parkering

• Tillstånd till överföring och publicering av trafikföreskrifter	Plan- och bygglovshandläggare
~~*Trafikföreskrifter enligt Trafikförordning*~~ *Trafikföreskrifter samt undantag från trafikföreskrifter enligt trafikförordning*	
• Föreskrifter om bärighetsklasser	Plan- och bygglovshandläggare
• Remisser och yttranden om bärighetsklasser	Plan- och bygglovshandläggare
• Förbud mot trafik med fordon	Plan- och bygglovshandläggare
• Förbud eller påbud att svänga eller köra i viss riktning	Plan- och bygglovshandläggare
• Förbud mot att parkera eller förbud mot att stanna och parkera fordon	Plan- och bygglovshandläggare
• Tillåtelse att stanna och parkera fordon	Plan- och bygglovshandläggare
• Att en viss plats ska vara cirkulationsplats eller cykelöverfart	Plan- och bygglovshandläggare
• Att en viss plats ska vara ändamålsplats och ändamålet för uppställningen på platsen eller en viss plats ska vara laddplats	Plan- och bygglovshandläggare
• Väjningsplikt eller stopplikt	Plan- och bygglovshandläggare
• Axeltryck, boggitryck, trippelaxeltryck eller bruttovikt	Plan- och bygglovshandläggare
• Inskränkning till mindre bredd eller längd	Plan- och bygglovshandläggare
~~*Undantag från Trafikföreskrifter enligt Trafikförordning*~~	
• Undantag som avser lång, bred, eller tung transport	~~Plan- och bygglovshandläggare~~ Enhetschef teknik och service/ Samhällsbyggnads-chef
~~• Förbud att stanna eller parkera fordon eller tillåtelse att stanna eller parkera fordon~~	~~Plan- och bygglovshandläggare~~

• ~~Förbud mot trafik med fordon~~	~~Plan- och bygglovshandläggare~~
• ~~Förbud eller påbud att svänga eller köra i viss riktning~~	~~Plan- och bygglovshandläggare~~
• Parkeringstillstånd för rörelsehindrad	Samhällsvägledare
• Yttrande offentlig tillställning och allmän sammankomst samt användande av allmän plats	Stf Räddningschef

Väghållningsarbeten

• Vägarbeten på kommunala vägar, undantag av föreskrifter	Enhetschef teknik och service
• Ärende om flyttning av fordon	Enhetschef teknik och service
• Ansökan om grävtillstånd i allmän platsmark	Enhetschef teknik och service
• Trafiksäkerhetsförbättrande åtgärder inom budget	Enhetschef teknik och service

Fastighetsskötsel

• Borttagning av enstaka träd inom planlagt område	Samhällsbyggnads-chef
• Att utse företrädare för KS vid byggnationer, föreningsstämmor och jämförligt	KS.ordf.
• Beslut om bostadsanpassningsbidrag	Handläggare bostadsanpassning
• Godkännande av miljörapport	KS.ordf.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 146 Dnr KS-2025-000231212

Avgränsningssamråd- Hybridpark Holmevattnet - 2025

Sammanfattning av ärendet

Zephyr Renewable AB planerar att söka tillstånd för en hybridpark i Dals-Eds kommun. Projektet omfattar 4 vindkraftverk med en maximal höjd om 285 meter, solcellsanläggning samt batterilagring. Projektet, kallat Holmevattnet, planeras i den södra delen av kommunen cirka 14 km söder om Dals-Ed.

Aktuellt samrådsunderlag har tagits fram för att i ett tidigt skede beskriva verksamheten och den förväntade miljöpåverkan en sådan etablering kan medföra i området. Syftet med samrådet är att informera om den planerade verksamheten samt inhämta synpunkter inför framtagandet av miljökonsekvensbeskrivningen vilken kommer att ligga till grund för ansökan om miljötillstånd.

Dals-Eds kommun ges nu möjlighet att bidra med information och synpunkter inför framtagandet av kommande miljökonsekvensbeskrivning och tillståndsprövning.

Beskrivning av kommunens värden framgår av tjänsteskrivelse.

Då vindkraftverk med en totalhöjd om max 285 meter kan de komma att ha betydligt större påverkan, framför allt visuellt, jämför med de 150 meter som varit normgivande vid framtagande av kommunens vindbruksplan. Hybridpark Holmevattnet bedöms därför inte ha stöd i vindbruksplanen.

Solcellspark samt batterilager har inte lika stor påverkan som vindkraftverken, men ytan som kommer tas i anspråk är av sådan storlek att det bedöms som ett större ingrepp i naturen.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse, Plan- och bygglovshandläggare 2025-09-26
Samrådshandlingar

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- Dals-Eds kommun ställer sig negativ till en etablering inom det område som i inkomna handlingar benämns som Hybridpark Holmevattnet då etableringen saknar stöd i gällande vindbruksplan för Dals-Eds kommun

Expedieras till

KS

ZEPHYR

Underlag för avgränsningssamråd

Hybridpark Holmevattnet

Administrativa uppgifter

Verksamhetsutövare	Zephyr Renewable AB
Postadress	Lilla Waterloogatan 8, 415 03 Göteborg
Kontaktperson	Niklas Kamfors, Projektledare
Telefon	0732 377 477
E-postadress	niklas@zephyr.no
Organisationsnummer	559369–0414
Kommun, Län	Dals-Ed, Västra Götalands län
Verksamhetskod	40.90
Dokumentdatum	2025-06-12

Innehåll

Hybridpark Holmevattnet....0
Innehåll....2
1. Inledning....4
1.1 Sammanfattning....4
1.2 Om bolaget....5
1.3 Vind- samt solkraft och klimatet....5
2. Tillståndsprocessen....6
2.1 Samråd....6
2.2 Samrådets avgränsning....7
2.3 Övrig lagstiftning....7
3. Projektbeskrivning....7
3.1 Val av plats....8
3.1.1 Lokaliseringsutredning solcellsanläggning....8
3.2 Utformning av verksamhet....8
3.3 Vindkraftverken....10
3.4 Fundament för vindkraftverk....11
3.5 Solcellsanläggningen....11
3.6 Batterilager....13
3.7 Vägnät och övriga hårdgjorda ytor....14
3.8 Elnät....16
3.9 Hinderbelysning....17
4. Projektets faser....18
4.1 Förberedande undersökningar....18
4.2 Anläggning....18
4.3 Drift....19
4.4 Avveckling....19
5. Markanvändning, planer och områdesskydd....20
5.1 Markanvändning och planer....20
5.2 Geologi och hydrologi....20
5.3 Riksintressen och områdesskydd....21
5.3.1 Riksintresse avseende Natura 2000....21

5.3.2 Riksintresse avseende friluftsliv 22
5.3.3 Riksintresse avseende kulturmiljövård 22
5.3.4 Riksintresse avseende naturvård 24
5.3.5 Riksintresse avseende kommunikation samt totalförsvaret 24
5.3.7 25
5.3.6 Naturreservat 25
5.3.7 Övriga skyddade områden 26
6. Områdesbeskrivning och potentiella miljöeffekter 26
6.1 Naturvärden och vilt 26
6.2 Fåglar 29
6.3 Fladdermöss 29
6.4 Kulturmiljö och fornlämningar 30
6.5 Landskapsbild 30
6.6 Friluftsliv och rekreation 32
6.7 Ljud 33
6.8 Rörliga skuggor 34
6.9 Övriga verksamheter och infrastruktur 36
6.10 Kumulativa effekter 36
6.11 Säkerhet 36
7. Nästa steg 37
7.1 Tidplan 37
7.2 Förslag till innehåll i MKB 38
8. Referenser 40
Lagar, förordningar och propositioner 40
Myndighetsdokument 40
Kommunala handlingar 41
Rapporter 42

Bilaga A - Samrådskrets

Bilaga B - Karta fotoplatser

Bilaga C - Fotomontage

1. Inledning

1.1 Sammanfattning

Zephyr Renewable AB (”Zephyr” eller ”Bolaget”) planerar att söka tillstånd för en hybridpark i Dals-Eds kommun. Projektet omfattar 4 vindkraftverk med en maximal höjd om 285 meter, solcellsanläggning samt batterilagring. Projektet, kallat Holmevattnet, planeras i den södra delen av kommunen cirka 14 km söder om Dals-Ed, samt strax söder om Gesäter, se Figur 1. Aktuellt område för hybridparken benämns vidare ”projektområde” där verksamheten i sin helhet planeras för, innebärande; vindkraftverk, solcellsanläggning, batterilager med tillhörande infrastruktur samt vägar med mera (se vidare i avsnitt 3.2).

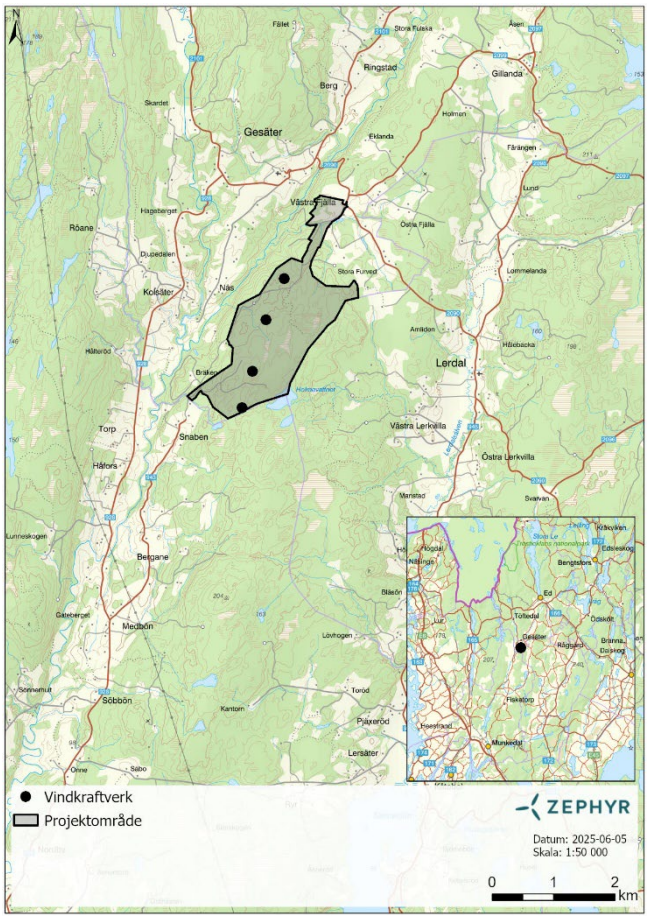
Projektområdet är i stort lokaliserat inom ett område utpekat som lämpligt för vindkraftsetablering av Dals-Ed samt närliggande kommuner och Zephyr bedömer att goda förutsättningar finns för produktion av vindkraftsel.

Aktuellt samrådsunderlag har tagits fram för att i ett tidigt skede beskriva verksamheten och den förväntade miljöpåverkan en sådan etablering kan medföra i området.

Zephyr samråder med myndigheter, kommuner, övriga intressenter, närboende och den allmänhet som kan tänkas bli berörd av projektet.

Syftet med samrådet är att informera om den planerade verksamheten samt inhämta synpunkter inför framtagandet av miljökonsekvensbeskrivningen (”MKB”) vilken kommer att ligga till grund för ansökan om miljötillstånd. Bolaget värdesätter de synpunkter som inkommer under samrådet då de har en viktig roll för den fortsatta utvecklingen av projektet.

Samrådet inleds i augusti 2025 och pågår fram till november 2025, se mer information nedan.

Figur 1. Översikt av projektområdet för hybridpark Holmevattnet samt dess placering i landet.

Synpunkter lämnas skriftligen via e-post till samrad@zephyr.no eller via brev till: ”Zephyr Renewable AB, Lilla Waterloogatan 8, 415 02 Göteborg”. Märk gärna yttrandet ”Holmevattnet”.

Yttrandet ska ha inkommit senast den 8 november 2025.

1.2 Om bolaget

Zephyr Renewable AB, med kontor i Göteborg, arbetar med projektutveckling, byggnation och drift av vindkraftparker, solkraftsanläggningar och energilager och är ett helägt dotterbolag till Zephyr AS. Zephyr AS ägs i sin tur av de norska kommunalt ägda energibolagen Østfold Energi AS och Vardar AS. För närvarande har Zephyr AS sammanlagt 66 vindkraftverk i drift under förvaltning. Tillsammans har Zephyr och Zephyr AS etablerat cirka 800 MW vindkraft sedan starten 2006.

Zephyr anser att Norden har en stor potential för mer förnybar el, en hållbar och miljövänlig elproduktion som vår planet mår bra av.

1.3 Vind- samt solkraft och klimatet

Regeringen har tydliggjort att Sverige behöver en kraftfull utbyggnad av ny fossilfri elproduktion.[1] Vidare har Regeringen satt upp målet om 100 procent fossilfri elproduktion till år 2040 och noll nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären år 2045.[2] För att nå Sveriges uppsatta energi- och klimatmål har Energimyndigheten och Naturvårdsverket angett att det behöver skapas förutsättningar för att vindkraften ska kunna stå för 100 TWh elproduktion årligen år 2040.[3]

Även Västra Götaland har ett ambitiöst klimatmål; ”att vara en fossiloberoende region till år 2030”. Regionen menar att landbaserad vindkraft kan installeras till konkurrenskraftig kostnad och att expansion av vindkraft är intressant på grund av gynnsamma vindlägen i Västra Götaland.[4]

Energimyndigheten bedömer att elbehovet på både kort och lång sikt sannolikt kommer att öka kraftigt och menar att *den största ökningen av elanvändningen framåt förväntas ske i industrin, dels när omställning sker från fossila bränslen till el i befintlig industri, dels när nya industrier etableras för framställning av bland annat fossilfritt stål, elektrobränslen och grön vätgas*[5]. I takt med att verksamheter ställer om till förnybar energi kommer elbehovet sannolikt att öka och därmed behovet av förnyelsebar elproduktion.

I Sverige har vi goda förutsättningar för att producera el från både solkraft och vindkraft som båda är kraftslag som, med rätt förutsättningar, kan byggas ut snabbt. I omställningen till ett fossilfritt Sverige, och för att nå de uppsatta energi- och klimatmålen, kommer utbyggnaden av sol- och landbaserad vindkraft för elproduktion bli avgörande.

Energilagring kommer spela en viktig roll i Sveriges framtida energisystem om målet att ha 100 % fossilfri elproduktion år 2040 ska kunna uppnås. Enligt Svenska Kraftnät ökar behovet av reserver, så som batterilager, i takt med att elbehovet ökar och andelen förnybar elproduktion i elsystemet blir större.[6]

[1] Klimat- och näringslivsdepartementet, *Energipolitikens långsiktiga inriktning,* Prop. 2023/24:105 s. 35 (2024).
[2] Energimyndigheten, *Sveriges energi- och klimatmål*, https://www.energimyndigheten.se/klimat/klimat/sveriges-energi--och-klimatmal/ (hämtad 2025-03-17).
[3] Energimyndigheten i samarbete med Naturvårdsverket, *Nationell strategi för en hållbar vindkraft*, s. 13, (2021).
[4] *Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland, Klimat 2030 Västra Götaland ställer om, s. 35.*
[5] *Energimyndigheten, Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering, Huvudrapport 2024 s. 7.*
[6] *Svenska Kraftnät, Energilagring med batterier och vätgas, (2024), https://www.svk.se/om-kraftsystemet/energilagring-med-batterier-och-vatgas/ (hämtad 2025-05-20).*

Hybridpark Holmevattnet beräknas kunna producera cirka 90 GWh per år, fördelat på 80 GWh för vindparken respektive 10 GWh för solcellsanläggningen. Detta motsvara en årsförbrukning av el för cirka 18 000 hushåll, beräknat på en snittförbrukning av hushållsel med 5 000 kW/år och hushåll.

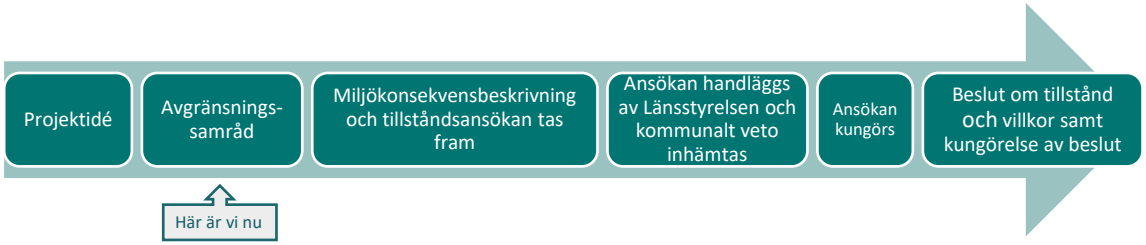
Med ett batterilager i anslutning till vindparken finns även möjlighet att bidra till stabilitet och stödtjänster i elnätet.

2. Tillståndsprocessen

En vindpark i storleken som ingår i hybridpark Holmevattnet anses enligt 21 kap. 13 § miljöprövningsförordningen (2013:251) (”MPF”) som en miljöfarlig verksamhet och ska därmed prövas enligt 9 kap. miljöbalken (1998:808) (”MB”). Batterilager omfattas av krav på bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900) (”PBL”) vilket söks hos kommunen. Anläggande av en solcellsanläggning utgör ingen miljöfarlig verksamhet varför tillståndsprövningen för en solcellsanläggning vanligen sker genom 12:6-samråd enligt MB eller genom en frivillig tillståndsprövning enligt 9 kap. MB.

Då solcellsanläggningen samt batterilagring planeras inom samma projektområde som vindparken får den mest effektiva tillståndsprocessen anses vara att pröva solcellsanläggningen och batterilager inom ramen för tillståndsprocessen för vindkraftsverksamheten, enligt 9 kap MB. Detta innebär att en specifik miljöbedömning ska genomföras och att verksamhetsutövaren, Zephyr, kommer att genomföra ett avgränsningssamråd och därefter ta fram en MKB till grund för tillståndsansökan som omfattar vindkraft, solkraft och batterilagring.

Enligt aktuell lagstiftning handlägger Länsstyrelsen i Västra Götalands län tillståndsansökan för hybridparken och miljöprövningsdelegationen i samma län prövar sedan verksamhetens tillåtlighet. Se Figur 2 för aktuell orientering i tillståndsprocessen.

Figur 2. Översikt över tillståndsprocessen enligt miljöbalken.

2.1 Samråd

Eftersom hybridpark Holmevattnet är en verksamhet som på grund av vindparken alltid anses medföra betydande miljöpåverkan enligt 6 kap. 23 § MB genomförs ett avgränsningssamråd enligt 6 kap. 29 – 32 §§ MB vilket aktuellt samrådsunderlag ligger till grund för. Något undersökningssamråd enligt 6 kap. 23 - 25 §§ MB har ej genomförts.

Avgränsningssamrådet genomförs i syfte att inhämta synpunkter och belysa frågor om innehåll och avgränsning av kommande MKB och i syfte att informera om planerad verksamhet. Aktuellt samrådsunderlag innehåller information om den planerade verksamhetens lokalisering, omfattning

och utformning, identifierade motstående intressen, samt den tänkta utformningen av kommande MKB.

Samrådet planeras genomföras under slutet av augusti till början av november 2025 vilket bland annat omfattar samrådsmöte med Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Dals-Eds kommun samt samrådsutställning i form av öppet hus. En samrådsinbjudan skickas per post till fastighetsägare och närboende till projektområdet och samrådsunderlaget finns tillgängligt på Zephyrs hemsida under tiden samrådet pågår. Vidare annonseras information om samrådet i lokaltidningen.

2.2 Samrådets avgränsning

Samrådet och den kommande bedömningen av miljöeffekter avgränsas till projektet, det vill säga etablering, drift och avveckling av hybridpark Holmevattnet omfattande vindkraft, solkraft samt batterilager med tillhörande infrastruktur inom projektområdet.

Den geografiska avgränsningen av samrådet utgår från det direkta ianspråktagna området och omgivande områden (förutsatt att påverkan kan uppkomma) samt de värden som riskerar att påverkas av etablering, drift och avveckling av vindpark, solcellsanläggning samt batterilager med tillhörande infrastruktur. Den geografiska avgränsningen varierar således beroende på vilken påverkansfaktor som är aktuell. Exempelvis avgränsas samrådet gällande visuell påverkan på landskapsbilden utifrån det område där verksamheten, främst vindkraftverken men även solcellsanläggningen i viss mån, bedöms bli synliga medan avgränsningen blir annorlunda för exempelvis påverkan på naturvärden.

Samrådskretsen avgränsas till berörda myndigheter, kommuner, övriga intressenter, enskilda som anses särskilt berörda av verksamheten samt den allmänhet som kan tänkas bli berörda av projektet. Se Bilaga A.

2.3 Övrig lagstiftning

Förutom bestämmelserna om miljöfarlig verksamhet i 9 kap. MB kan även andra bestämmelser och lagar komma att aktualiseras såsom regler gällande vattenverksamhet enligt 11 kap. MB, skyddade områden enligt 7 kap. MB (till exempel biotopskydd) och bestämmelser i kulturmiljölagen (1988:950). PBL blir tillämplig vid ansökan om bygglov för transformatorstationer samt vindmätningsmast och som redan nämnt, batterilagret.

3. Projektbeskrivning

Den verksamhet som bolaget nu samråder om utgörs av vindkraftverken, solcellsanläggningen, batterilager med tillhörande infrastruktur samt förstärkning/anläggning av vägar inom projektområdet samt eventuella uppställningsytor som kan komma att behövas vid byggnation. Till verksamheten hör även nödvändiga anläggningar och installationer såsom transformatorstationer, fundament, uppställnings- och montageytor, teknikbyggnader samt internt elnät med mera.

3.1 Val av plats

Zephyr arbetar löpande med att utreda lämpliga områden i Sverige för etablering av vind- och solkraft. Val av plats och utformning av hybridpark Holmevattnet är resultat av omfattande utredningsprocesser. Utredningsarbetet inleds vanligtvis med att man identifierar olika kriterier som platser måste uppfylla för att anses lämpliga, dessa är exempelvis goda vindförhållanden, tillräckliga avstånd till närboende och få konflikter med kända natur- och kulturvärden. Utifrån dessa kriterier kan man sedan göra ett första urval av områden som sedan kan utredas vidare genom en mer ingående analys.

Hybridpark Holmevattnet har valts ut då området i första hand bedöms ha goda vindförutsättningar samt tillräckliga avstånd till närboende för att fortsätta utredas för en vindkraftsetablering. Projektet ligger i stort inom ett område som omfattas av den av Dals-Ed, samt närliggande kommuners, framtagna vindbruksplan från 2010, vilken är inarbetad i aktuell översiktsplan. Dals-Ed ligger i elprisområde 3 i Södra Sverige där behovet av tillkommande elproduktion är som störst. Det finns vid en första genomgång få kända motstående intressen.

Projektområdet anses lämpligt då det möjliggör för etablering av både vindkraft, solkraft och batterilagring vilket skapar synergieffekter när samma vägnät, transformatorstation och nätanslutning kan användas. Att samlokalisera vindkraft, solkraft och batterilagring får positiva effekter såväl tekniskt, ekonomiskt och miljömässigt.

I kommande MKB kommer en utförligare redovisning av utredningsprocessen och alternativa lokaliseringar att redovisas.

3.1.1 Lokaliseringsutredning solcellsanläggning

Delar av solcellsanläggningen planeras anläggas på jordbruksmark, vilket har resulterat i en mer omfattande lokaliseringsutredning som kommer att redovisas i kommande MKB. Alternativen är alla lokaliserade i vindkraftverkens direkta närhet för att möjliggöra för effektivt nyttjande av nödvändig infrastruktur så som vägar och elnätsanslutning.

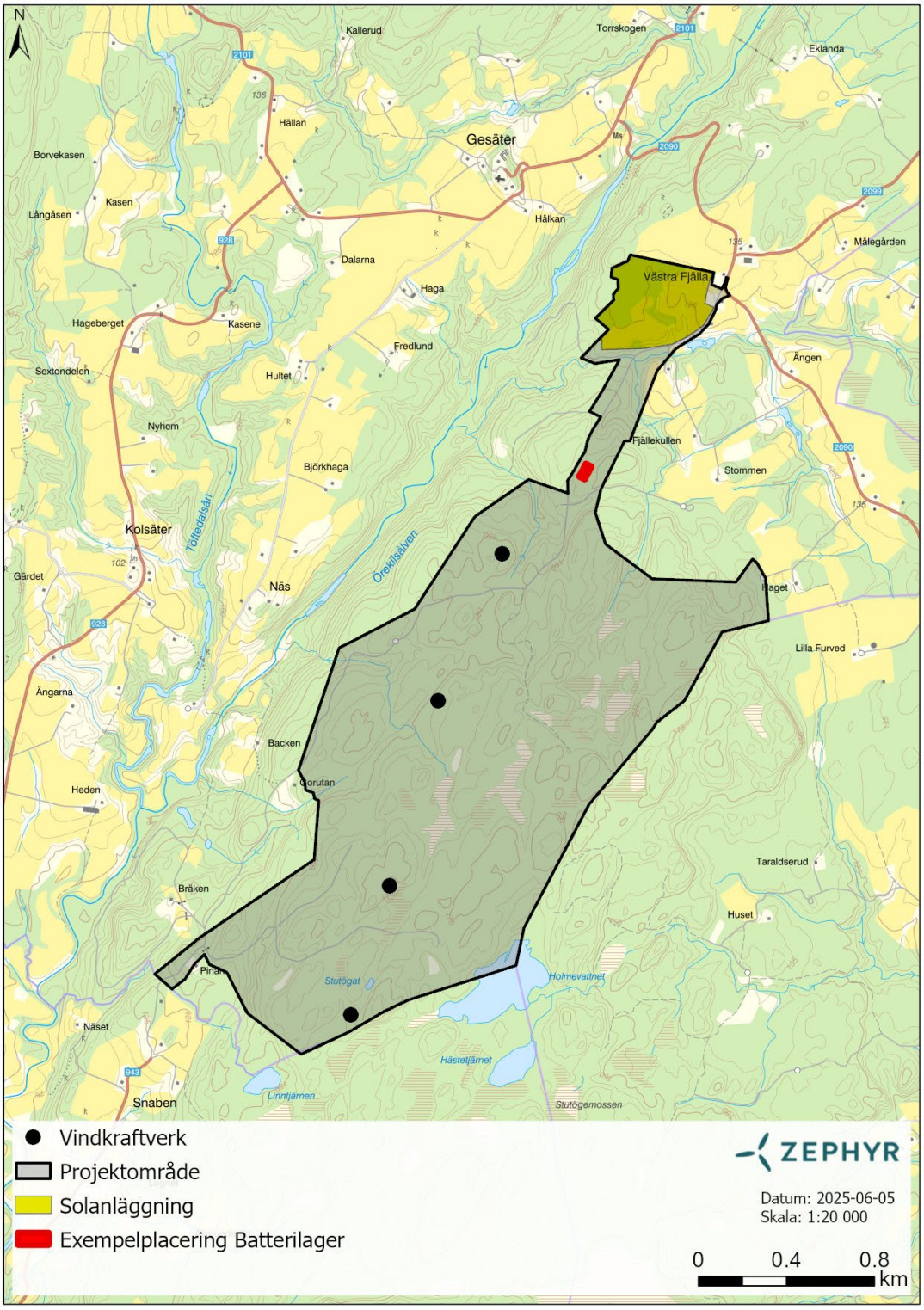
Vid val av slutlig plats för solcellsanläggningen har en rad faktorer tagits i beaktning, bland annat:

- Plan terräng, markbeskaffenhet och markyta som är tekniskt möjlig att anlägga på
- Riksintressen
- Kulturmiljö och kulturlandskap
- Naturvärden och skyddade områden (biotoper, Natura 2000, naturreservat, värdefulla våtmarker etcetera)
- Befintlig infrastruktur såsom vägar, bebyggelse, järnvägar och andra etableringar
- Planbestämmelser såsom detaljplaner och områdesskydd
- Solinstrålning
- Avstånd till turbiner och risk för iskast (fenomen som sker när is lossnar från rotorbladet på en vindturbin och slungas i väg)
- Ålder på skogen/nyligen avverkade ytor.

3.2 Utformning av verksamhet

I dagsläget planeras hybridparken bestå av en vindpark om maximalt 4 vindkraftverk med en totalhöjd om max 285 meter, en solcellsanläggning med en planerad maximal yta på 16,5 ha, samt

ett batterilager med en yta om max 5 000 kvm. Utformningen för hybridparken är preliminär och anpassningar vad gäller vindkraftverkens, solcellsanläggningens och batterilagrets placeringar kan bli aktuella efter genomfört samråd och utifrån resultatet av inventeringar och undersökningar i området. Slutgiltig utformning kommer därför inte att presenteras i detta underlag utan i samband med att tillståndsansökan lämnas in.

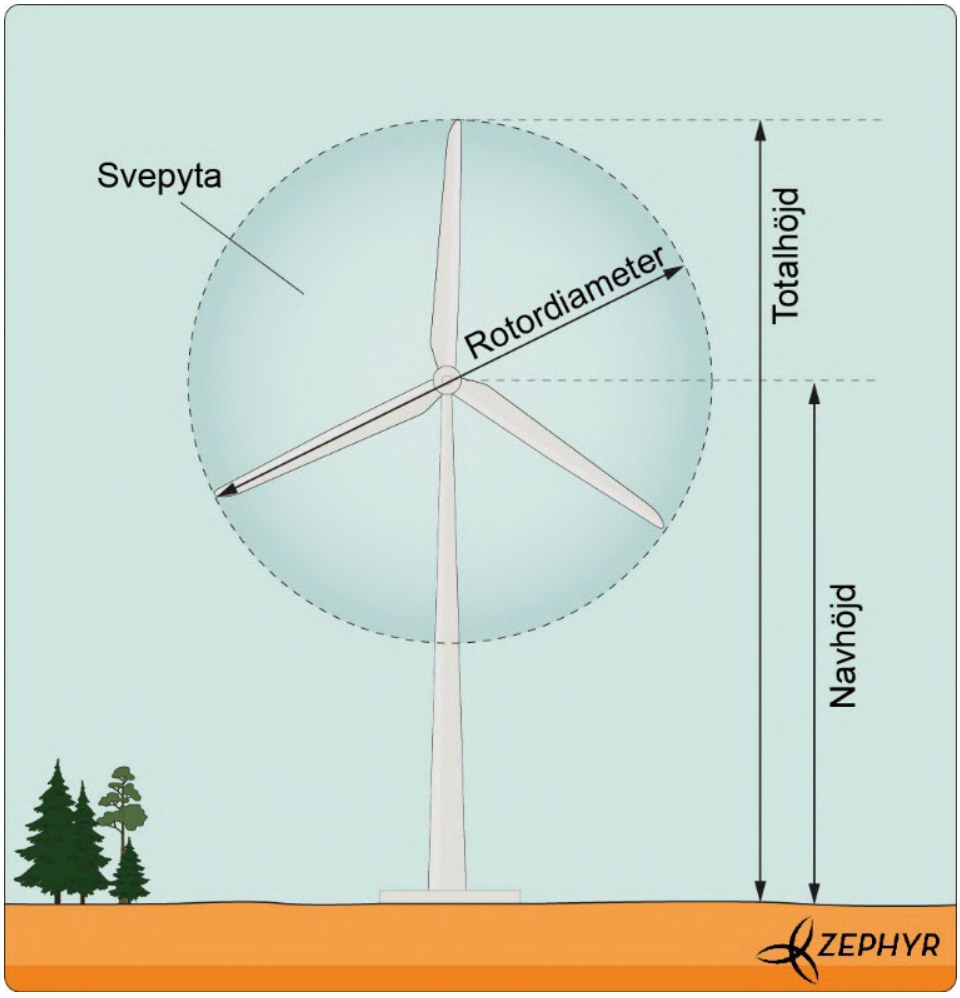
Figur 3. Preliminär utformning av vindparken med batterilagring.

Hybridparkens preliminära utformning framgår av Figur 3 och har tagits fram med hänsyn till kända natur- och kulturvärden samt med erforderliga avstånd till bostäder och bebyggelse för att säkerställa att riktlinjerna för ljudpåverkan vid bostad kan efterlevas. För att vindkraftverken i parken ska kunna producera el på ett optimalt sätt, behöver de också stå på ett visst inbördes avstånd från varandra.

I anslutning till hybridpark Holmevattnet planeras för uppförande av ett batterilager. Batterilagrets placering är vald med hänsyn till kända natur- och kulturvärden och avstånd till omkringliggande bostäder samt för att bäst samnyttja hybridparkens planerade infrastruktur. En mer utförlig beskrivning av alternativa utformningar av hybridparken med batterilager kommer att presenteras i kommande MKB.

3.3 Vindkraftverken

Tekniken för vindkraftverk har utvecklats snabbt de senaste åren, vilket har resulterat i allt högre torn och längre rotorblad. Högre och större vindkraftverk har möjliggjort en kraftig ökning av verkens elproduktion då höjden från marken har en direkt korrelation med starkare vindresurser, liksom större rotordiameter medför att mer vind kan tas upp av rotorbladen och omvandlas till en större mängd elektrisk energi.

Figur 4. Schematisk bild av ett vindkraftverk.

Vindkraftverk omvandlar vindens rörelseenergi till elektrisk energi via en generator i maskinhusets centrum (nacellen). Den elektriska energin skickas sedan vidare via kablar, kraftelektronik och transformatorer till det svenska elnätet. Dagens vindkraftverk producerar vanligtvis el när vindhastigheten är mellan cirka 3 - 30 m/s, beroende på modell och tillverkare. Figur 4 visar en schematisk bild av ett vindkraftverk.

Vindkraftverken i den planerade vindparken kommer att vara enhetliga i form och ha en diskret färgsättning. Navhöjd samt antal rotorblad kommer att vara samma för de olika verken och rotorbladen kommer att vara antireflexbehandlade. Ingen reklam kommer förekomma på tornen, och på maskinhuset får enbart tillverkarens samt bolagets logga anges.

3.4 Fundament för vindkraftverk

Ett vindkraftverk förankras normalt sett i ett fundament som ligger under jord. De vanligaste typer av fundament är gravitationsfundament och bergsfundament. Gravitationsfundament förankras med en betongplatta och används i områden med lite eller inget berg, eller där bergskvalitén bedöms vara dålig. Bergförankrade fundament används i områden med tunna jordlager där berget är av högre kvalitet med en låg sprickningsfrekvens. Beslut om val av fundament till vindkraftverken i vindpark Holmevattnet kommer att tas i ett senare skede och beror på flera faktorer, så som markförutsättningar och turbinval samt eventuell ny teknik och marknadsförutsättningar.

3.5 Solcellsanläggningen

Utvecklingen av solcellsteknik går snabbt och solcellspanelerna som anläggningen utgörs av blir mer effektiva. Generellt består solcellspaneler av en fram- och baksida av glas, en aluminiumram, celler av kisel och några andra material i mindre omfattning, bland annat koppar, silver och plast. Vissa solcellspaneler har enbart glas på framsidan och en plastfoliering bak. Båda typer av panel kan bli aktuella i projektet.

Solcellspanelerna kommer att monteras i rader, se exempel i Figur 5 nedan. De kommer att vara vända mot söder med en lutning om cirka 20 till 30 grader för att optimera effekten från solinstrålningen. Ställningarna med solcellspaneler kommer ha en höjd mellan 2 och 4 meter. Höjden beror på utformning och val av fabrikat, vilket avgörs i samband med detaljprojektering.

Figur 5. Exempel på solcellspaneler

Solcellspanelerna kommer monteras fixerat mot söder. Avståndet mellan raderna av solcellspaneler kan variera mellan cirka 3 och 10 meter, beroende på vilken teknik- och monteringssystem som används. Avståndet är nödvändigt för att minimera skuggning men är också ett naturligt sätt att ge utrymme för den service och underhåll som kommer behövas under anläggningens livstid.

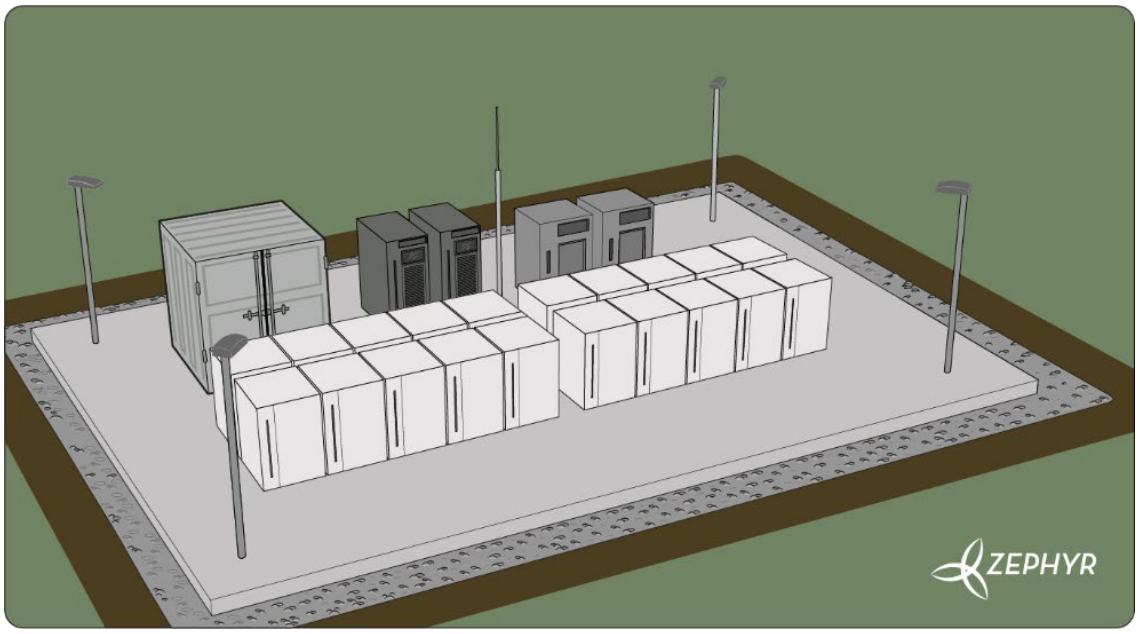
Solcellspanelerna kommer att byggas på markställningar med ett eller två ben, se exempel i Figur 6. Markställningarna kan antingen pålas ner i marken, anläggas med markskruv eller gjutas fast i förborrade hål (i de fall att jordlagret skulle visa sig vara tunt). Markställningarna kan vara av stål, aluminium eller trä beroende på vad som anses vara lämpligt vid byggnation.

Figur 6. Exempel på markställningar.

3.6 Batterilager

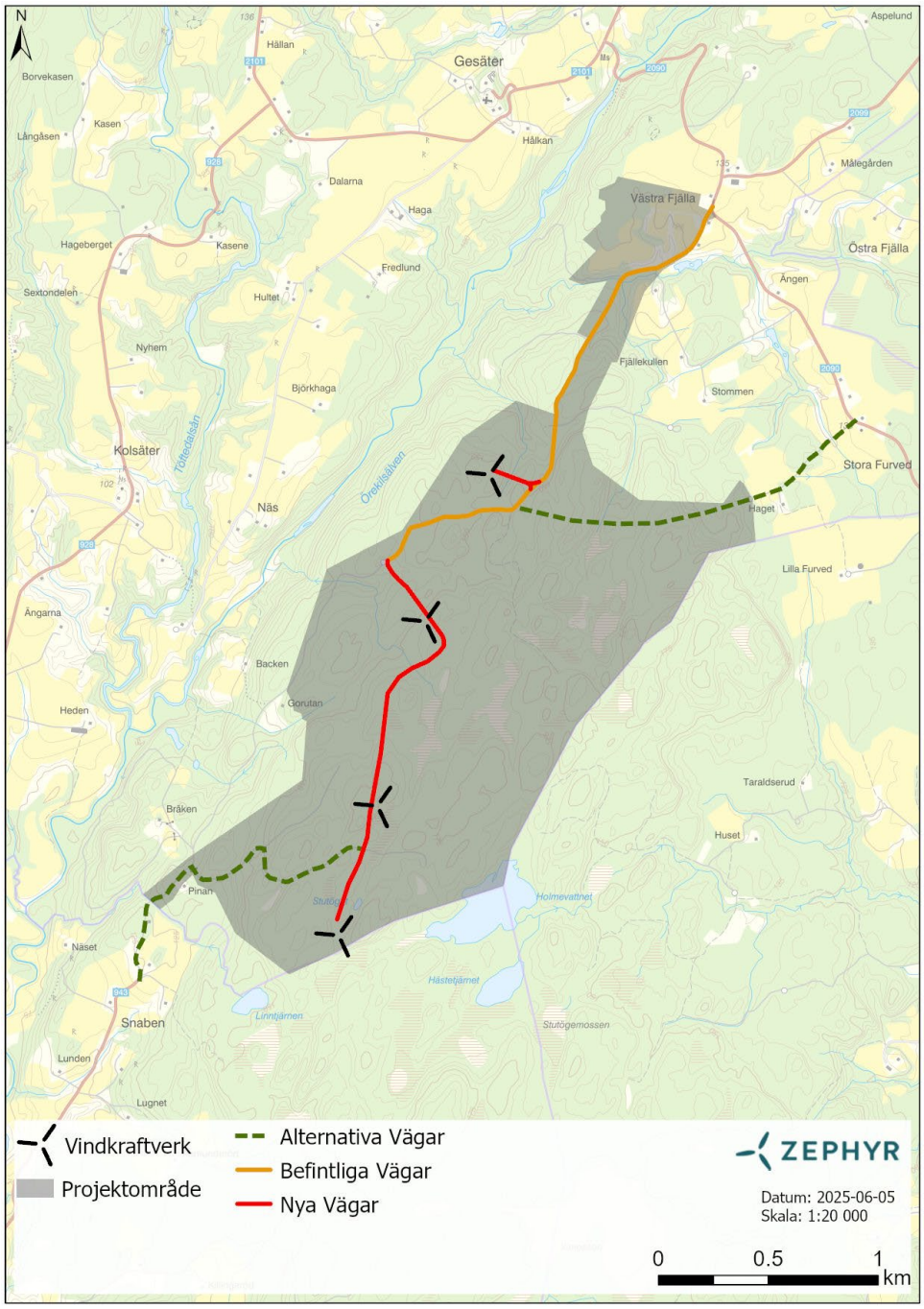
Ett batterilager består idag vanligen av ett antal containrar eller skåp innehållande batterier samt kraftelektronik med tillhörande kylsystem som säkerställer att battericellerna har önskad drifttemperatur. Det behövs även fristående omriktare och en transformator för att nå önskad växelströmsspänning med mera. Battericontainrarna eller -skåpen är brandskyddsklassade och utrustade med inbyggda släcksystem. Batterilagret med tillhörande utrustning ställs upp på en plan, hårdgjord yta, och ansluts till elnätet i en gemensam kopplingsstation med vindkraftverken. Figur 7 visar ett exempel på hur batterilagret kan komma att se ut. Den hårdgjorda ytan som behövs för ett batterilager i lämplig storlek för hybridpark Holmevattnet beräknas uppgå till maximalt 5 000 kvm och ytan kan komma att hägnas in. Exakt placering beslutas i detaljprojekteringsfasen inför upphandling och byggnation.

Figur 7. Schematisk bild över ett batterilager.

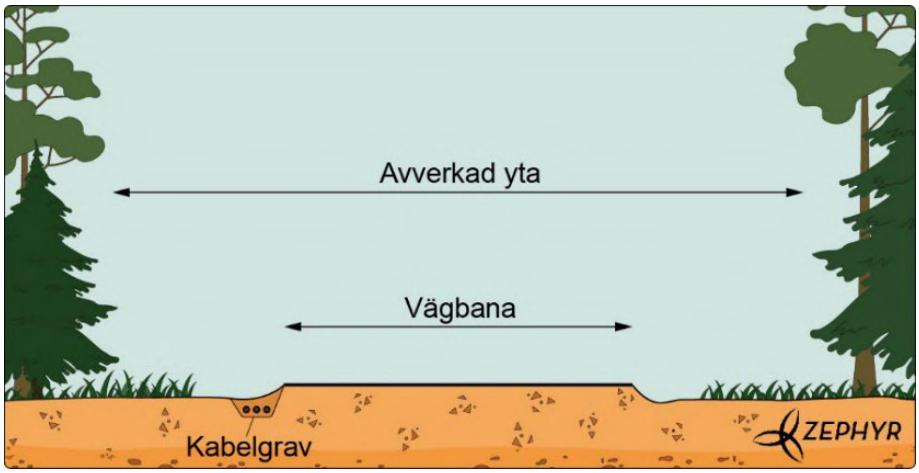
3.7 Vägnät och övriga hårdgjorda ytor

Befintliga vägar till området omfattas främst av det allmänna vägnätet samt av vägar som används av bland annat skogs- och jordbruket. Dessa vägar kommer att nyttjas i största möjliga mån för att minimera anläggandet av nya vägar. Transporten av vindkraftverkens delar är känslig för skarpa kurvor, krön och kraftiga lutningar vilket innebär att befintliga vägar kan behöva förstärkas, breddas eller rätas ut. Normalt sett krävs en vägbredd på cirka 5 meter och ibland ytterligare bredd i kurvorna. Vägarna behöver även ha en hög bärkapacitet. Preliminär utformning av internt vägnät, inklusive förslag på tillfartsväg, presenteras i Figur 8.

Figur 8. Preliminär utformning av internt vägnät, inklusive förslag på tillfartsväg.

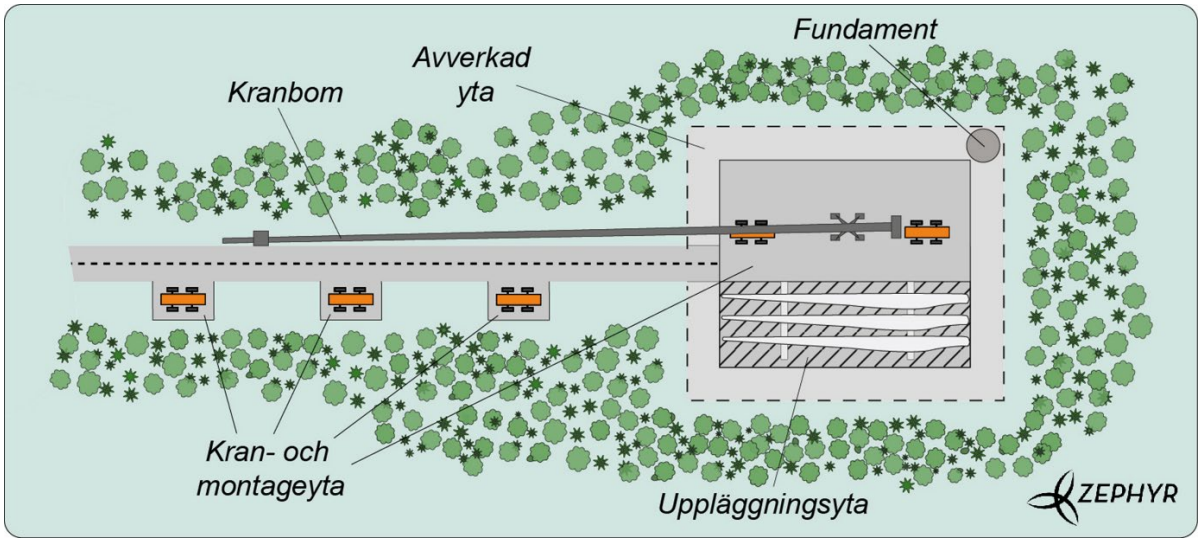
Exempel på framtagandet av en väg kan ses i genomskärning i Figur 9.

Figur 9. Schematisk bild på väg i genomskärning.

Vid varje vindkraftverk kommer en kranplats anläggas med bland annat uppställningsytor för huvudkran och hjälpkranar som används vid resningen av vindkraftverken (se Figur 10 för exempellayout). Kranplatsen utgörs av en hårdgjord yta som är bestående under hela hybridparkens livslängd för att kunna nyttjas vid eventuella servicearbeten som kräver lyftkran under drifttiden samt vid avveckling av hybridparken.

Under etableringsfasen kommer uppställningsytor för eventuell mellanlagring att behövas, dessa ytor är vanligtvis permanenta och kan nyttjas under hybridparkens livslängd. En större hårdgjord yta kommer också att behöva anläggas för batterilagret med tillhörande utrustning. Inga hårdgjorda ytor bedöms behövas för anläggandet av solcellsanläggningen, däremot kan anläggning av nya vägar bli aktuellt.
Samtliga ytor som behövs vid etablering, drift och avveckling av en hybridpark kommer att beskrivas närmare i kommande MKB.

Figur 10 . Exempel på layout för kranplats för montering av torndelar till vindkraftverk.

3.8 Elnät

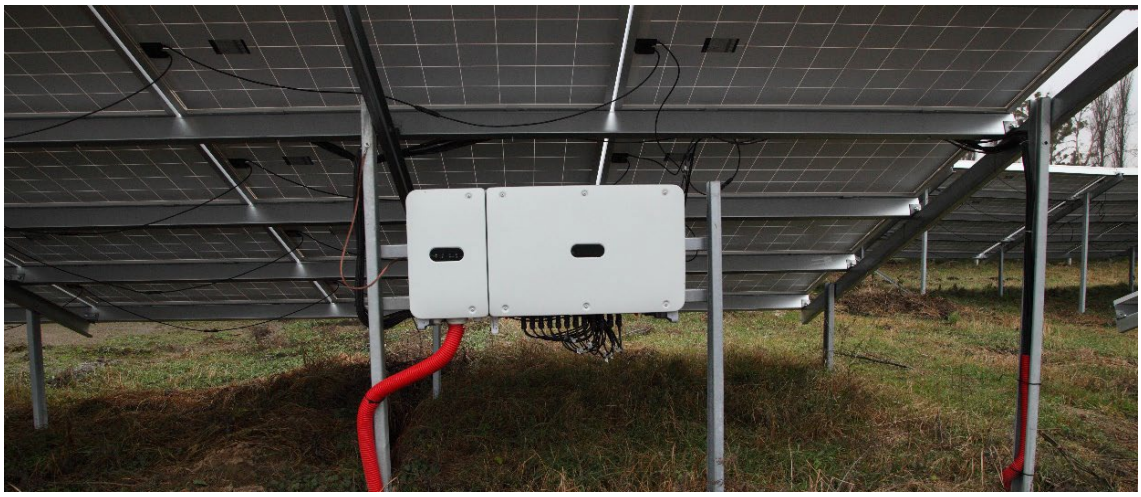
Elnätet i Sverige är indelat mellan transmissionsnät (400 kV), regionnät (130 kV) och lokalnät (högst 40 kV).[7] En hybridpark är möjlig att ansluta till samtliga typer av nät men större hybridparker bör ansluta på ett nät med högre spänningsnivå för att undvika energiförluster.

För att ansluta vindkraftverken till det befintliga elnätet behövs både ett internt elnät mellan vindkraftverken (icke koncessionspliktiga nät, IKN) och transformatorstationer inom hybridparken. Genom transformatorstationen kan elen sedan transporteras vidare.

I hybridparken planeras också att anläggas ett batterilager. Batterilagret placeras med fördel i närhet till transformatorstationen och ansluts i denna station.

Zephyr samarbetar och för en dialog med innehavaren av det lokala och regionala elnätet (Vattenfall Eldistribution AB) för att identifiera den lämpligaste anslutningspunkten till överliggande elnät. För hybridpark Holmevattnet finns det flera alternativa anslutningspunkter till olika spänningsnivåer mellan 45-132kV. Valet av internkabelnätets design bestäms av spänningsnivå, effekt och antalet vindkraftverk i projektområdet. Dessa faktorer påverkar valet av kablar och kabeltyper då de avgör hur kraftslagen inom hybridparkens kan kopplas samman i ett gemensamt förgreningssystem.

Elektriciteten överförs vidare via en eller flera anslutningskablar till en anslutningspunkt i närheten av projektområdet, i enlighet med anvisningar från nätägaren. Utformningen och antalet kablar beror på spänningsnivån och tekniken som används. Anslutningspunkten är ännu inte fastställd och planering och hantering av anslutningskablarnas sträckning kommer att behandlas i en separat tillståndsprocess vilken hanteras av elnätsbolaget. Frågan om anslutning är därmed inte en del av detta avgränsningssamråd.

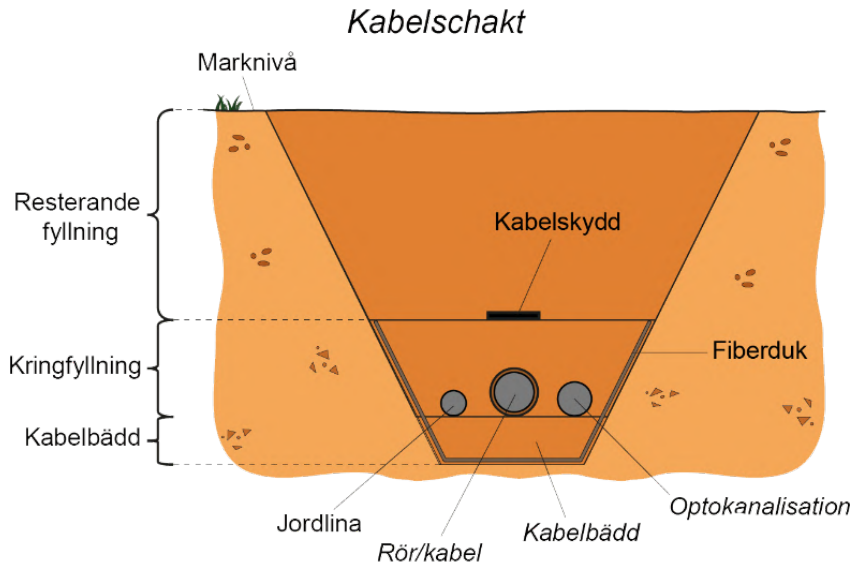
Figur 11. Exempel på utformning av växelriktare på baksidan av solcellspanelen/markställningen.

I solcellsanläggningen används växelriktare, se Figur 11, för att omvandla likström som genereras av solcellspanelerna till växelström. Från växelriktarna markförläggs lågspänningskablar i kabelschakt

[7] Svenska Kraftnät, *Sveriges elnät,* 2024. *https://www.svk.se/om-kraftsystemet/oversikt-av-kraftsystemet/sveriges-elnat/* (hämtad 2025-03-17 kl. 15:27).

till de transformatorbodar som kommer uppföras inom projektområdet. I kabelschakten förläggs kablarna ihop med bland annat optofiber för övervakning, kommunikation och styrning av anläggningens olika delar, se Figur 12.

I områdets transformatorbodar, sker en transformering från lågspänning till högspänning. Transformatorbodarna är i sin tur sammankopplad med en kopplingsstation på ytan för batterilager och därifrån ansluts solcellsanläggningen och batterilagret till det överliggande elnätet.

Figur 12. Schematisk bild på kabelschakt med kablage och dylikt som behöver anläggas för bland annat styrning och kommunikation av solcellsanläggningen.

3.9 Hinderbelysning

Av flygsäkerhetsskäl ska vindkraftverk som överskrider 150 meter i totalhöjd, enligt Transportstyrelsens föreskrifter (TSFS 2020:88),[8] utrustas med ett vitt, blinkande, högintensivt ljus som ska placeras på maskinhuset och vara synligt i alla riktningar. För att begränsa ljusets påverkan på exempelvis närboende kan ljusstyrkan reduceras kraftigt under gryning/skymning samt nattetid. Ljuset avskärmas så att synligheten närmast verken begränsas i möjligaste mån enligt Transportstyrelsens föreskrifter. Blinkande ljus kan även, i den mån det går, synkas med övriga blinkande ljus som kan förekomma i området som ett sätt att minska och samordna störning. Zephyr kommer att utrusta vindkraftverken med hinderbelysning i enlighet med de vid tidpunkten för installation gällande föreskrifter från behörig myndighet.

[8] Transportstyrelsen, *Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om markering av föremål som kan utgöra en fara för luftfarten och om flyghinderanmälan*, 14§ TSFS 2020:88.

4. Projektets faser

Ett hybridprojekt genomgår flera olika faser under sin livstid. Vanligtvis pratar man om anläggning, drift och avveckling men även innan anläggningsarbetena påbörjas sker en rad olika förberedande arbeten. Nedan ges en översiktlig beskrivning av vad som händer i projektets olika faser.

4.1 Förberedande undersökningar

Undersökningar kommer att utföras gällande verksamhetens påverkan på miljön. Inventeringsområdet utformas utifrån det intresse som inventeringen syftar att inhämta information om. Dess avgränsning skiljer sig således åt mellan olika intressen och beskrivs utförligt i de enskilda inventeringsrapporterna. Några exempel på undersökningar som planeras att genomföras är naturvärdesinventeringar (NVI), fågel- och fladdermusinventeringar med fördjupade inventeringar av specifika arter samt kulturmiljöinventeringar. Dessa, tillsammans med övriga undersökningar, kommer att utgöra underlag till tillståndsansökans MKB.

Efter att tillstånd erhållits genomförs geotekniska undersökningar vid varje potentiell placering av vindkraftverkens uppföringsplats. Informationen från dessa geotekniska undersökningar används för att dimensionera fundamenten och vindkraftsanläggningarna på ett säkert och effektivt sätt. På samma sätt kommer geotekniska undersökningar att göras på ytan för solcellsanläggningen, exempelvis för att bestämma en lämplig metod för förankring och utesluta eventuella olämpliga delytor.

För att få mer exakt information om vindförhållandena inom projektområdet genomförs även en vindmätning genom att en mätmast installeras inom projektområdet. Med hjälp av mätmasten får Zephyr information om genomsnittlig vindhastighet, rådande vindriktning, turbulensintensitet med mera. Mätningen pågår normalt under cirka 1 - 2 år.

4.2 Anläggning

Baserat på förhållandena i området och den tekniska utformningen av hybridparken kommer Zephyr att välja installationsmetoder som säkerställer en säker och effektiv konstruktion samtidigt som miljöpåverkan minimeras.

Vad gäller vindkraftverksetableringen samt batterilagring omfattar byggfasen förberedelser för fundament och kablar samt installation av fundament, kablar och vindkraftverk. Ytan för batterilager, kopplingsstation och tillhörande utrustning hårdgörs och allt lyfts på plats och ansluts. En säkerhetszon upprättas under installationen för att skydda montering, personal och tredje part.

Etableringsfasen omfattar transporter av vindkraftverkens olika delar, såsom torn, rotorblad, nav och maskinhus. Dessa komponenter installeras sedan med hjälp av en kran. Därefter sker den elektriska anslutningen för att koppla vindkraftverket till elnätet. Övriga transporter som sker under etableringsfasen kommer omfattas av bland annat jordmassor till vägar och uppställningsytor, betong till fundament samt lyftkranstransporter.

Batterilagringen består av containrar eller skåp som innehåller batteripaket, kablage, styr- och övervakningsteknik, brand- och kylsystem med mera. Intill containrarna eller skåpen med batterier installeras även ett antal växelriktare, kontrollskåp och transformatorer. Batterisystemet ansluts till hybridparkens nätanslutning i ställverket.

Under uppförandet av en solcellsanläggning förekommer en rad olika generella moment såsom anläggande av grusvägar, kabelförläggning, uppförande av stängsel och bortfräsning av stubbar. Infästning i mark sker genom pålning, ankarskruv eller borrning och kemisk fastsättning. Därefter följer montering av markställningar. Installation sker därefter av solcellspaneler, transformatorstation, batterilager, transformatorbodar och växelriktare.

4.3 Drift

För att säkerställa en effektiv och säker drift av hybridparken, samt minimera dess miljöpåverkan, planerar Zephyr att under driftsfasen använda kontroll- och övervakningssystem både för vindkraftverk, solcellsanläggning, batterilager. Under driftsfasen är kontinuerligt underhåll av hybridparken nödvändigt vilket innebär att personal och material behöver transporteras till och från området.

När vindparken är i drift kommer vindkraftverken att börja producera el vid vindhastigheter på cirka 2 – 3 m/s. Därefter kommer vindkraftverken att fortsätta producera el upp till cirka 25 – 30 m/s, beroende på klimatförhållanden och typ av turbin. Vid höga vindhastigheter kommer rotorbladens vinkel att justeras för att minska rotationen av vindkraftverkens blad och till sist stoppas helt.

Vad gäller batterilagringen sker regelbundna inspektioner, provningar och underhåll av bland annat batterier, larm- och säkerhetsfunktioner, kylsystem och övrig utrustning. Vidare övervakas anläggningens prestanda och säkerhet i realtid under driften.

En solcellsanläggning i drift behöver generellt lite tekniskt underhåll men kommer att övervakas och besiktigas fortlöpande. Tvätt av solcellspaneler samt undanröjande av snö eller is kan komma att bli aktuellt. Röjning av uppväxande sly kommer eventuellt behöva utföras för att undvika skuggeffekter.

4.4 Avveckling

Vindkraftverk har en teknisk livslängd på cirka 35 år och ska, tillsammans med fundament och transformatorstationer demonteras när de har nått slutet av sin livstid. Efter nedmontering återvinns materialen i vindkraftverken i så stor utsträckning som möjligt. Platsen för fundamenten kommer att återställas enligt de krav och riktlinjer som fastställs i samråd med relevanta myndigheter. Ofta lämnas fundamentet kvar men den översta delen av fundamentet bilas ned till cirka 50 cm djup och resterande del täcks sedan över med jord. Servicevägar fram till vindkraftverken lämnas normalt sett också kvar. Dessa kan nyttjas både under och efter driftsfasen för andra ändamål som kräver framkomlighet, så som exempelvis jord- och skogsbruk.

Batterier som används vid lagring har en förväntad livslängd på cirka 15–20 år men detta varierar beroende på användning och teknologi. När livslängden uppnåtts hanteras batterierna enligt gällande lagar och krav och de kan till exempel återvinnas eller återbrukas.

Solcellsanläggningen i form av solcellspaneler och övrig infrastruktur kommer efter sin livstid att demonteras och i största möjliga mån rekonditioneras för återanvändning eller återvinnas.

En mer detaljerad beskrivning av dessa processer kommer att finnas i tillståndsansökans MKB.

5. Markanvändning, planer och områdesskydd

Utredning av markanvändningen på platsen där förnybar energiproduktion utvecklas är en grundläggande pusselbit för optimeringen av projektet. I detta avsnitt beskrivs översiktligt markanvändning idag samt vilka skyddade områden som finns i närheten av projektområdet. Vidare beskrivs även jordförhållanden samt hydrologin i området. Värden och intressen som behöver beaktas vid utformningen och etableringen av hybridprojektet beskrivs översiktligt i kapitel 6 samt mer utförligt i den MKB som kommer ligga till grund för tillståndsansökan enligt 9 kap MB.

5.1 Markanvändning och planer

Projektområdet är lokaliserat på skogsmark med inslag av jordbruksmark bestående av vall. Inga närliggande tätbebyggda områden finns i området och infrastrukturen består till största del av mindre allmänna vägar med en vägbredd mindre än 5 meter.

Norr om projektområdet finns Gesäter som i Dals-Eds översiktsplan beskrivs som en socken med stark sammanhållning genom byalag, idrottsförening och fiskevårdsförening.

Området där hybridparken planeras är till största del utpekad i den gemensamma vindbruksplanen för Bengtsfors, Färgelanda, Mellerud, Åmål och Dals-Eds kommuner. Vindbruksområdet, beskrivet som Lerdal västra, är 4,5 km^2 stort och utgörs av en homogen skogsklädd höjd omgiven av en dalgång som delar sig norrifrån. Vindkraftsexploatering bedöms enligt planen medföra begränsade konsekvenser på områdets kända värden, hänsyn bör dock tas till gällande strandskydd samt till befintliga våtmarker. I planen anges att kumulativa konsekvenser från annan vindkraftsutbyggnad i kringliggande områden bör hanteras i den framtida tillståndsprocessen.[9]

5.2 Geologi och hydrologi

Inom utpekat vindbruksområde finns ett par större våtmarker med öppen mark och i öster finns värdefulla odlingslandskap.[10]

Några hundra meter väster om projektområdet löper Örekilsälven (även kallad Kvistrumsån) som rinner genom Dalsland och Bohuslän med en sammanlagd längd på cirka 70 km. Örekilsälven är utpekat som naturreservat vilket bland annat syftar till att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer såsom limniska miljöer och vattendrag samt geologi.[11]

[9] Dals-Eds kommun, *Vindbruk Dalsland, Tillägg till översiktsplan för Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmål*, Bilaga 3B Områdesbeskrivningar, s. 12 - 13, antagen 2010-11-12.
[10] Dals-Eds kommun, *Vindbruk Dalsland, Tillägg till översiktsplan för Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmål*, s. 13, antagen 2010-11-12.
[11] Länsstyrelsen Västra Götaland, *Beslut om bildande av Örekilsälvens naturreservat i Munkedal kommun*, Naturvårdsregister-ID: 2048878, 2024-02-07.

Vattenskyddsområdet Kärnsjöns ytvattentäkt är beläget i Munkedal, Dals Ed, Färgelanda och Tanums kommuner och löper genom projektområdets västra del (se Figur 13).[12] Vattenskyddsområdet är belagt med skyddsföreskrifter vilket reglerar verksamhet inom vattenskyddsområdet.[13]

Jordförhållandena i området består till största del av berg med inslag av, lera-silt, lera och torv.[14]

Eventuell påverkan på geologi och hydrologi kommer att utredas i kommande MKB.

5.3 Riksintressen och områdesskydd

5.3.1 Riksintresse avseende Natura 2000

Det finns inga Natura 2000-områden inom projektområdet, se Tabell 1 samt Figur 13. Natura 2000-området Kynnefjäll är lokaliserat cirka 3 km väster om projektområdet med främsta syftet att bevara ett sammanhängande barrskogsområde med våtmarker och ett mycket rikt fågelliv.[15] Natura 2000-området sammanfaller med naturreservatet Kynnefjälls skogsallmänning och karakteriseras av en högplatå och spricklandskap med nord-sydlig riktning mellan Bullaresjöarna i väst och Örekilsälven i öst.

Ytterligare två Natura 2000-områden återfinns cirka 7,5 km bort. I sydvästlig riktning finns Frustugutjärnet, vars bevarandevärde ligger i dess dystrofa myrsjö samt stabila förekomster av skalbagge-arten bred paljettdykare.[16] I västnordvästlig riktning finns Kynne älv, där älven i sig med dess strandmiljöer ska bevaras i möjligaste mån opåverkade och ha god vattenkvalitet[17].

Öjemossen ligger cirka 9,5 km från projektområdet i östlig riktning och har våtmarker med rik flora, fauna och fågelliv[18]. Högmossar och myrsjöar är av vikt i området.

[12] Vatteninformationssystem (VISS), *Vattenskyddsområden: Kärnsjön, NVR_ID: 2012646*.
[13] Naturvårdsverket. *Kärnsjön (2012646)*. Sammanställning från: *https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/. (hämtad: 2025-05-20)*
[14] Sveriges Geologiska Undersökning, Jordartsdata, *https://www.sgu.se/produkter-och-tjanster/geologiska-data/jordarter--geologiska-data/jordartsdata/#1-25000* (hämtad 2025-06-03)
[15] Länsstyrelsen Västra Götaland, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0520141 Kynnefjäll*. Sid. 4. 2005-08-15.
[16] Länsstyrelsen Västra Götaland, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0520164 Frustugutjärnet*. Sida 1. 2018-12-20.
[17] Länsstyrelsen Västra Götaland, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0520179 Kynne älv*. Sida 2. 2021-12-20
[18] Länsstyrelsen Västra Götaland, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0530133 Öjemossen*. Sida 2. 2018-12-20

Tabell 1. Riksintressen och skyddade områden inom 10 km från projektområdet.

Riksintressen avseende Natura 2000	Avstånd
Frustugutjärnet	Ca 7,5 km
Kynne älv	Ca 7,5 km
Kynnefjäll	Ca 3 km
Öjemossen	Ca 9,5 km
Riksintressen avseende friluftsliv	
Kynnefjäll	Ca 1,5 km
Riksintressen avseende Kulturmiljövård	
Flötemarksön	Ca 8,5 km
Örekilsälvens dalgång	<1 km
Töftedal-Gesäter	<1 km
Råggärd	Ca 9 km
Riksintressen avseende Naturvård	
Kynnefjäll och Kynne älv	Ca 2 km
Öjemossen	Ca 9,5 km
Örekilsälven med Kärnsjön	<1 km
Töftedals myr	Ca 9 km

5.3.2 Riksintresse avseende friluftsliv

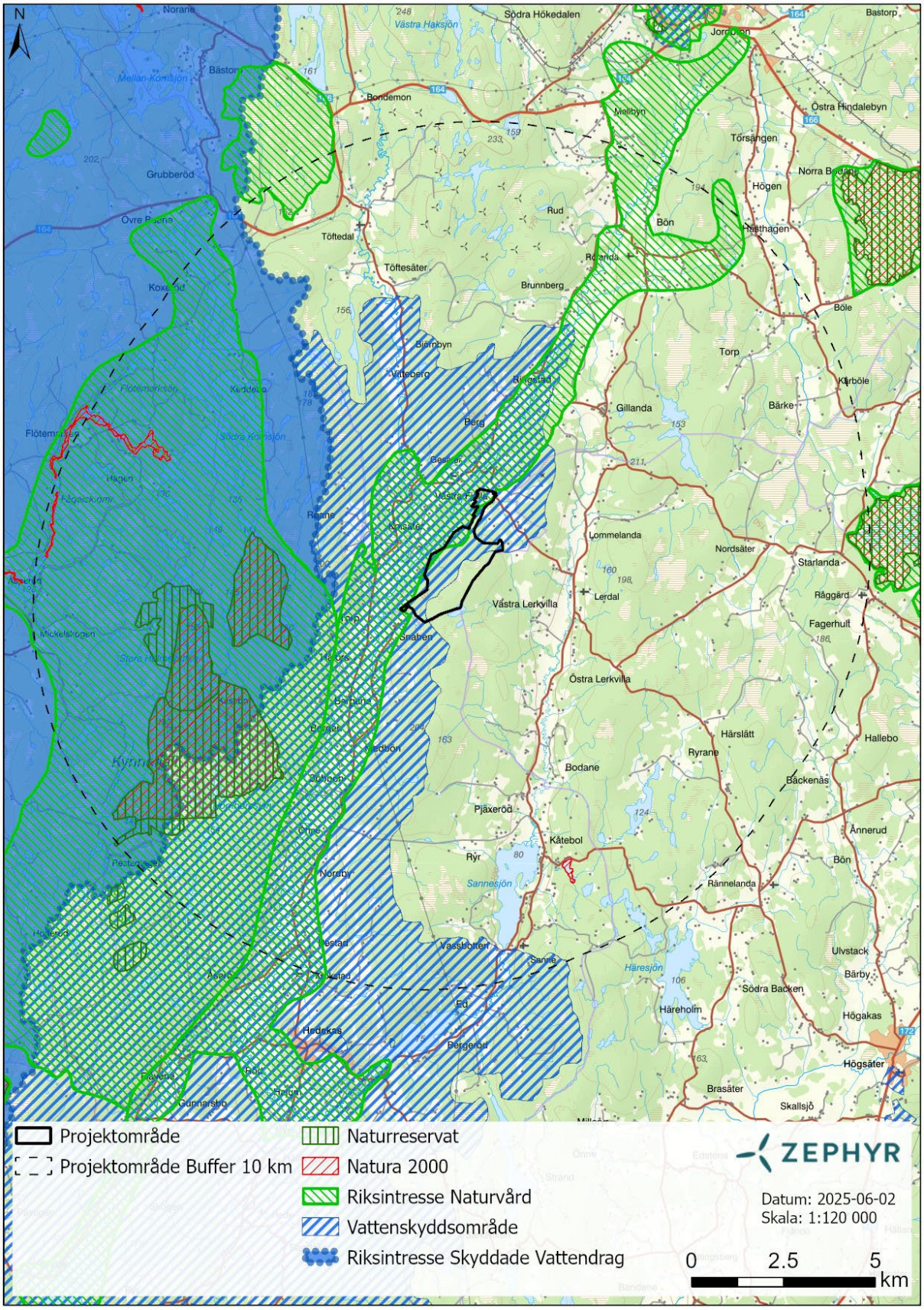
Kynnefjäll är ett större områdes som utpekats som riksintresse för friluftslivet och dess yttre gräns befinner sig som närmast cirka 1,5 km väst om projektområdet, se Figur 14. Kynnefjäll är utpekat för sina synnerligen goda förutsättningar för berikade upplevelser i natur- och kulturmiljöer och dess goda förutsättningar för friluftsaktiviteter[19]. Inga andra riksintressen för vare sig friluftsliv eller rörligt friluftsliv återfinns inom 10 km från projektområdets yttre gräns.

5.3.3 Riksintresse avseende kulturmiljövård

Vad gäller riksintresset för kulturmiljövård återfinns området Töftedal-Gesäter väster om projektområdet, som även överlappar med en liten del av projektområdet norra del, se Figur 17. Riksintresset fortsätter sedan norrut längs med Töftedalsån. Området utgörs av en dalgångsbyggd som är utpekat på grund av sina fornlämningar från brons och järnålder med byar, ensamgårdar, äldre bebyggelse och där landskapsbilden präglas av åkerbruk och betesdrift[20]. Två träkyrkor från 1700-talet återfinns.

[19] Länsstyrelsen Västra Götaland, *Område av riksintresse för friluftsliv i Västra Götalands län – Kynnefjäll, Områdesnummer FO 25*. Sida 1. 2016-11-15

[20] Riksantikvarieämbetet, *Riksintressen för kulturmiljövården – Västra Götalands län (O)*. Sida 11. Uppdaterad 2022-11-09

Figur 13. Riksintresse naturvård och Natura 2000 med mera.

Örekilsälvens dalgång angränsar projektområdets södra spets och löper sedan sydsydväst längs med Örekilsälven. Även här pekas dalgångsbygden ut med sin rikedom av fornlämningar från brons- och järnålder samt bebyggelse och öppna odlingslandskap med stora betesmarker från 1800-talet längs med älvens meandrande lopp som löper mellan höjderna[21].

Längre bort från projektområdet återfinns även de två mindre riksintressena avseende kulturmiljövård: Flötesmarken (cirka 8,5 km i nordvästlig riktning) samt Råggärd (cirka 9 km i östlig riktning). I Flötesmarken återfinns en torpmiljö vid Kornsjöns strand som härstammar från början av 1800-talet där närhet till våtmark var av stor vikt för foderproduktion[22]. I Råggärd återfinns längs med en gammal landsväg tre gravfält och spridda högar från järnåldern. Det finns även en träkyrka från 1700-talet samt prästgård och skola från 1800-talet[23].

5.3.4 Riksintresse avseende naturvård

Örekilsälven med Kärnsjön är ett större långsmalt område utpekat som riksintresse för naturvård som från Ed i norr sträcker sig i sydsydvästlig riktning längs med Örekilsälven förbi Hedekas ner mot Kärnsjön, se Figur 13. Projektområdets yttre gräns angränsar, och överlappar i viss mån, det utpekade området som löper väst om projektområdet. Området Örekilsälven med Kärnsjön utmärks för sin raritet och mångformighet, och kännetecknas av lövskogsklädda ravinsystem med sällsynt flora samt lek- och uppväxtområden för fisk[24].

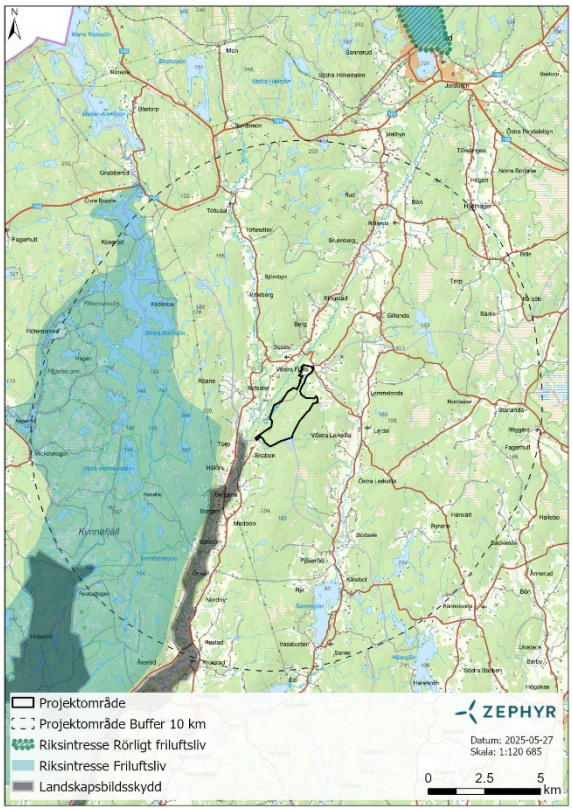
Kynnefjäll och Kynne älv ligger väster om riksintresse Örekilsälven med Kärnsjön och därmed än mer väster om projektområdet, cirka 2 km bort. Området kännetecknas för sin orörda natur, hällmarkstallskog och orörda myrkomplex samt sumpskogar. Älven har en artrik bottenfauna samt även flodpärlmussla[25].

På längre avstånd återfinner vi myrkomplexen Töftedals myr[26], cirka 9 km i nordnordvästliga riktning, samt Öjemossen 9,5 km mot öst[27].

5.3.5 Riksintresse avseende kommunikation samt totalförsvaret

Inga riksintressen gällande vare sig kommunikation eller totalförsvaret återfinns inom 10 km från projektområdet (se Figur 15).

[21] Riksantikvarieämbetet, *Riksintressen för kulturmiljövården – Västra Götalands län (O)*. Sida 42. Uppdaterad 2022-11-09
[22] Riksantikvarieämbetet, *Riksintressen för kulturmiljövården – Västra Götalands län (O)*. Sida 53. Uppdaterad 2022-11-09
[23] Riksantikvarieämbetet, *Riksintressen för kulturmiljövården – Västra Götalands län (O)*. Sida 12-13. Uppdaterad 2022-11-09
[24] Naturvårdsverket. Riksintresse Naturvård – NRO 14025 Örekilsälven med Kärnsjön.
https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203219 (hämtad 2025-05-20).
[25] Naturvårdsverket. Riksintresse Naturvård – NRO 14024 Kynnefjäll med Kynneälv.
https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203218 (hämtad 2025-05-21).
[26] Naturvårdsverket. Riksintresse Naturvård – NRO 14019 Töftedals myr.
https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203213 (hämtad: 2025-05-21)
[27] Naturvårdsverket. Riksintresse Naturvård – NRO 14038 Öjemossen.
https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203232 (hämtad: 2025-05-21)

Figur 14. Riksintresse friluftsliv samt rörligt friluftsliv.

Figur 15. Riksintresse kommunikation och totalförsvar.

5.3.6 Naturreservat

Kynnefjäll är uppdelat i tre olika Naturreservat belägna sydväst om projektområdet: Kynnefjäll A (cirka 3 km från projektområdets yttre gräns), Kynnefjäll B (knappt 5 km bort) samt Kynnefjäll – Sätret (cirka 5 km bort), se Figur 13. Här finns en mångfald av mossor, lavar och svampar[28]. Vad gäller flora är området relativt artfattigt men kännetecknas som ett gränsland mellan mer sydlig vegetation, så som blåsippa, till en mer norrländsk vegetation, så som dvärgbjörk. Klarvattensjöarna är naturligt sura och här finns många fågelarter.

Malevattnet är uppdelat i fyra delområden som alla är beläget söder om Kynnefjäll, som tillsammans bidrar till ett större vildmarksområde, och cirka 8 km från projektområdet. Området kännetecknas av hällmarkstallskog, som ska lämnas för fri utveckling mot skogstypen Västlig Taiga[29]. Området är intressant för tjäder samt lavar och mossor.

Naturreservatet Öjemossen finns beläget cirka 9,5 km bort i östlig riktning och är ett av länets finaste våtmarksområden[30]. Det kännetecknas av sina högmosseytor och variation i ytstruktur. Fågellivet är rikt och mossen är till stor del orörd och nu lämnad till naturlig utveckling.

[28] Västkuststiftelsen och Länsstyrelsen Västra Götaland i samarbete med Västra Götalandsregionen. *Naturreservatsfolder Kynnefjäll*. 2020. *https://vastkuststiftelsen.se/wp-content/uploads/2021/05/kynnefjall_karta_reservatsfolder-se.pdf*
[29] Naturvårdsverket. *Malevattnet (2021654)*. Sammanställning från: *https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/. (hämtad: 2025-05-20)*
[30] Naturvårdsverket. *Öjemossen (2001234)*. Sammanställning från: *https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/*. (hämtad: 2025-05-20).

5.3.7 Övriga skyddade områden

Kring Kynne älv finns ett fågelskyddsområde med samma namn (utpekat som djur- och växtskyddsområde), beläget cirka 9 km väster om projektområdet. Här råder tillträdesförbud mellan 1 april - 15 juni[31].

Avrinningsområdet för ett skyddat vattendrag belagt med riksintresse löper längs med projektområdets västra sida, benämnt Enningdalsälven, se Figur 13. Här får ingen vattenkraft eller vattenreglering för kraftändamål ske[32].

Strandskydd om 100 m återfinns runt sjön Holmevattnet i projektområdets sydöstra hörn.

Strax utanför projektområdets sydvästra spets finns ett område med landskapsbildskydd, vilket är en äldre skyddsform som reglerar bebyggelse, vägar och andra anläggningar som kan ha en negativ effekt på landskapsbilden, se Figur 14.

Sammanfattningsvis finns inga Natura 2000-områden inom projektområdet och endast ett fåtal angränsande områden med riksintresseanspråk eller andra skyddade områden i direkt anslutning till projektområdet. Eventuell påverkan på markbundna värden förväntas, som mest, bli försumbar eller mer troligt inte bli aktuell alls.

Potentiella miljöeffekter som kan uppstå är beroende av vilka värden som är utpekade i de olika skyddade områdena. Exempelvis påverkas vissa värden i miljön, såsom markbundna värden, direkt till följd av att markarbeten sker, men de kan också påverkas indirekt till följd av att exempelvis ekologiska samband påverkas. Påverkan på riksintressen samt andra skyddade områden kommer att utredas inom ramen för MKB:n.

6. Områdesbeskrivning och potentiella miljöeffekter

Inför etableringen av en hybridpark behöver vissa intressen beaktas, till exempel fåglar, natur- och kulturvärden och bostäder. Förstudier av området har genomförts och nedan följer information om vilka värden och intressen som har identifierats. Avsnitt 6 beskriver potentiella miljöeffekter för den samlade verksamheten innebärande vindkraftverken, solcellsanläggningen och batterilagringen.

En MKB kommer att upprättas i vilken hybridparkens möjliga, direkta och indirekta, effekter på människa och miljö kommer att beskrivas mer utförligt. Eventuella anpassningar och skyddsåtgärder kommer även att beskrivas i enlighet med miljöbalkens krav.

6.1 Naturvärden och vilt

Det finns en nyckelbiotop utpekad av Skogsstyrelsen i projektområdets östra hörn. Nyckelbiotopen (N 6694-1996) är en gammal tallskog i Västra Fjälla som kan förväntas ha högre naturvärden. Inom

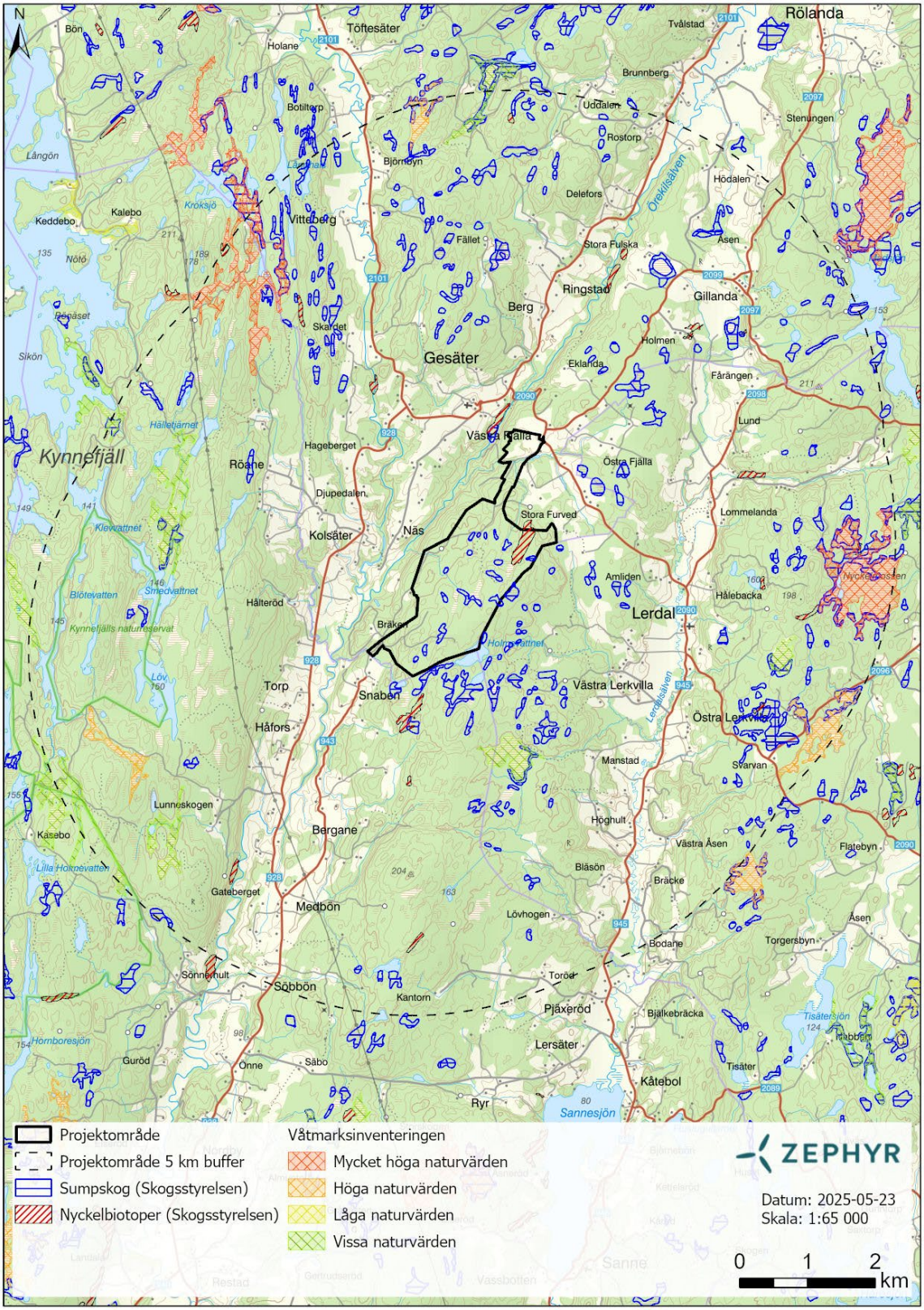
[31] Naturvårdsverket. *Kynne älv (2025624).* Sammanställning från: *https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/.* (hämtad: 2025-05-20)
[32] Naturvårdsverket. *Enningedalsälven.* Sammanställning från: *https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/.* (hämtad: 2025-05-20). Orginaldata från: SMHI SVAR Huvudavrinningsområden 2010.

projektområdet återfinns ett antal mindre områden av sumpskog. Denna bild av sumpskogar med inslag av små nyckelbiotoper återspeglas även inom 10 km runt projektområdet och där återfinns även olika naturvärdesområden (se Figur 16).

Vid etablering av den planerade hybridparken kommer särskilt området där solcellsanläggningen planeras uppföras påverka naturmiljön genom att mark tas i anspråk, inklusive ledningar, tillfartsvägar etcetera. För storvilt kan viss barriäreffekt komma att uppstå då solcellsanläggningen sannolikt kommer att stängslas in. Småvilt bedöms inte påverkas då stängslet kan utformas med en glipa längst ner. Vidare kan djurliv i viss mån även komma att påverkas av tillfälligt ökad trafik och buller i området under anläggningstiden.

Vad gäller batterilagring uppstår påverkan på omgivningen främst genom ianspråktagande av markyta men eftersom batterierna placeras i anslutning till andra, för hybridparken nödvändiga, installationer påverkas inte kringliggande område i beaktansvärd utsträckning.

En inventering av naturvärden kommer att genomföras inför framtagandet av MKB, för att ta reda på vilka naturvärden som finns inom projektområdet och inventeringsresultaten kommer utgöra underlag för miljöbedömningen. Resultaten kommer att presenteras i kommande MKB och slutlig utformning av verksamheten kommer i möjligaste mån anpassas med hänsyn till eventuella naturvärden i området. I samband med framtagande av MKB:n kommer påverkan på naturvärden och vilt utredas vidare.

Figur 16. Naturvärden inom 5 km från projektområdet.

6.2 Fåglar

Olika fågelarter är olika känsliga för vindkraftsetableringar, exempelvis är rovfåglar mer utsatta på grund av sin låga reproduktionstakt vilket innebär att förlust av enstaka individer kan få betydande konsekvenser för populationen. Effekterna av vindkraft på fåglar brukar beskrivas utifrån tre olika aspekter: kollisionsrisk, barriäreffekt samt undanträngningseffekter.[33]

Kollisionsrisk innebär att fåglarna inte förmår undvika vindkraftverken och därmed riskerar att flyga in i, framför allt, rotorbladen och därmed skadas eller avlida. Risken varierar mellan arter och beror bland annat på arternas flyghöjd och artens undvikandeförmåga.[34]

Barriäreffekten innebär att fåglar undviker att flyga i närheten av vindkraftverken vilket kan leda till att fåglarna får längre flygsträckor som i sin tur kan innebära ökad energiförbrukning. För flyttfåglar är den eventuella extra flygsträckan för att undvika vindparken försumbar i förhållande till den totala flygsträckan.[35]

Med undanträngningseffekt avses habitatförlust som kan uppstå om fåglar efter en vindkraftsetablering inte längre nyttjar området likt tidigare. Effekten kan få stor påverkan på fågelbestånd om området i fråga utgör ett viktigt habitat för arten. Viktiga habitat kan exempelvis utgöras av födosöks- eller häckningsplatser[36]. Här kan exempelvis större spelplatser för skogshöns anses vara av vikt att lokalisera samt beakta, för att undvika undanträngningseffekter.[37]

För att utreda områdets betydelse för fåglar kommer Zephyr låta experter analysera befintliga data samt även genomföra artspecifika fältinventeringar i området med start 2025. Detta ger bolaget en tydligare bild av den faktiska förekomsten av arter i området. Resultatet av inventeringarna kommer presenteras i kommande MKB tillsammans med eventuella skyddsåtgärder.

6.3 Fladdermöss

I Sverige förekommer 19 arter av fladdermöss och samtliga är fridlysta och skyddade enligt Artskyddsförordningen (2007:845). Vissa av dessa arter påverkas lite eller inte alls av vindkraft medan andra är mer känsliga och påverkas i högre utsträckning, de senare utgörs av så kallade högriskarter[38]. Påverkan på fladdermöss i samband med vindkraft uppstår vanligtvis till följd av kollision med vindkraftverkens rotorblad men kan också uppstå till följd av de tryckförändringar som uppkommer i närheten av rotorbladen (så kallat barotrauma).[39] Fladdermöss har likt rovfåglar en långsam reproduktionstakt och kan därför vara känsliga för populationsförändringar.[40]

Zephyr avser anlita experter för att genomföra inventering av fladdermöss i området under fältsäsongen 2026. Resultatet av inventeringarna kommer att redovisas i MKB:n. Inventeringarna kommer att svara på om och i så fall vilka arter som finns i området samt om några av dessa bedöms utgöras av vindkraftskänsliga arter. I det fall det föreligger ett skyddsbehov för fladdermöss kan vindkraftverk utrustas med så kallat BAT-mode som innebär att vindkraftverken stängs av under

[33] Rydell, et al., *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss,* s. 7 och 20 (2017).
[34] Rydell, et al., *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss*, s. 20 och 63 (2017).
[35] Rydell, et al., *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss*, s. 20 - 21 (2017).
[36] *Rydell, et al., Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss,* s.7, 9, 20 (2017).
[37] Taubmann, Julia., Coppes, Joy., Andrén, Henrik, *Tjäder och vindkraft*, s. 30, (2021).
[38] Rydell, et al., *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss*, s.8 (2017).
[39] Pettersson, Stefan., Elfström, Marcus., Eklöf, Johan., Ottvall, Richard, *Vindkraft i skogsmiljö - Beräknad dödlighet hos fladdermöss och fåglar,* s. 6 och 27 (2024).
[40] Rydell, et al., *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss,* s.7 (2017).

vissa väderförhållanden och tider då fladdermöss ofta är mer aktiva.[41] Eventuella skyddsåtgärder för fladdermöss kommer redovisas i MKB.

6.4 Kulturmiljö och fornlämningar

Fornlämningar är lämningar som tillkommit före år 1850 och de är skyddade enligt kulturmiljölagen (1988:950). Fornlämningar får inte skadas och behöver därför undersökas i samband med exploatering i mark och miljö. Riksantikvarieämbetet redovisar via databasen Fornsök[42] information om alla kända registrerade fornlämningar men även möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige.

Det finns inga kända fornlämningar inom projektområdet, men ett fåtal fynd av typen *Övrig kulturhistorisk lämning* återfinns, se Figur 17. Ett antal kulturmiljöer finns utpekade som riksintresse utanför och i anslutning till projektområdet. Dessa, samt deras lokalisering, beskrivs utförligare i kapitel 5.3.3 och visas i Figur 17.

En arkeologisk utredning steg 1 kommer att genomföras (utan föregående Länsstyrelsebeslut) vilket innebär att en skrivbordsstudie- och fältinventering samt en kulturmiljöanalys kommer att utföras inom och en bit utanför projektområdet.

Resultatet kommer att presenteras i MKB:n och slutlig utformning av verksamheten kommer i möjligaste mån att utformas med hänsyn till eventuella fornlämningar i området. Skulle fornlämningar riskera att bli berörda under byggnationsfasen kommer frågan att behandlas i samråd med Länsstyrelsen.

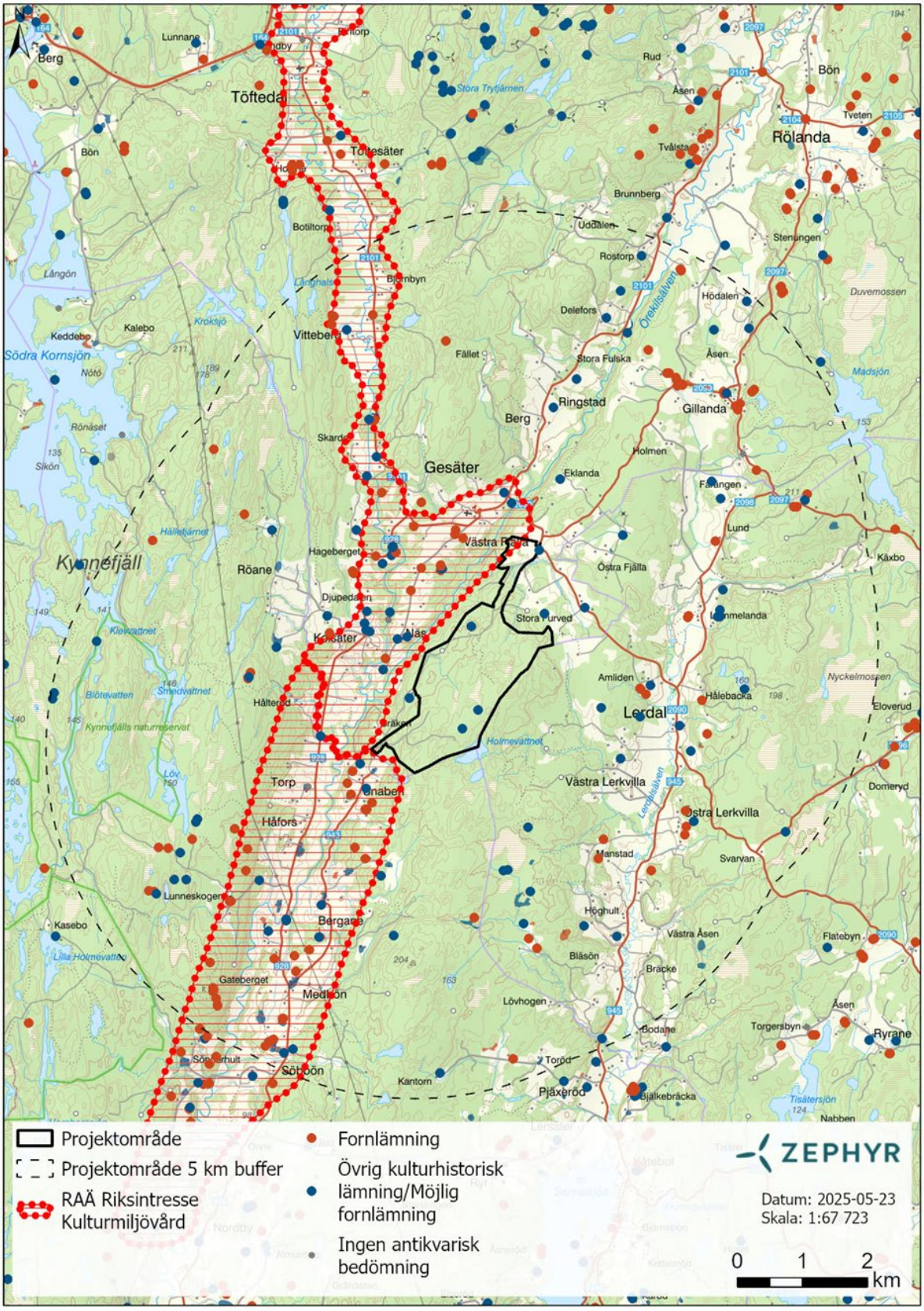
6.5 Landskapsbild

Hybridparken kommer påverka den befintliga landskapsbilden. Hur landskapet kommer att upplevas efter en sådan förändring beror dock till stor del på landskapets karaktär och utformning. Den påverkas även av olika individers subjektiva upplevelse av omgivningen och av den lokala identiteten. Den visuella upplevelsen är individuell och kan komma att uppfattas både positiv och negativ så väl som neutralt av allmänheten. Därmed är det svårt att göra en exakt bedömning av hybridparkens påverkan på landskapsbilden.

De planerade solcellsanläggningen kommer att placeras inom en maximal yta om 16,5 ha vilket innebär att en relativt stor yta tas i anspråk vilket kommer att medföra en viss förändring av det lokala områdets karaktär. Eftersom solcellspanelerna endast har en höjd på 2 - 4 meter blir den visuella påverkan, jämfört med den från vindturbinerna, endast synlig inom ett mer begränsat avstånd.

Fotomontage är en viktig del i bedömningen av verksamhetens påverkan på landskapsbilden och eftersom vindkraftverken bedöms få en större visuell påverkan på omgivningen jämfört med solcellsanläggningen inkluderas fotomontage för vindkraftverken både i samrådsunderlaget och i kommande tillståndsprövning. Fotomontagen som tagits fram för detta vindkraftsprojekt är baserade på den preliminära layouten med 4 vindkraftverk. Som exempelverk har använts

[41] Pettersson, Stefan., Elfström, Marcus., Eklöf, Johan., Ottvall, Richard, *Vindkraft i skogsmiljö - Beräknad dödlighet hos fladdermöss och fåglar,* s. 29 (2024).
[42] Riksantikvarieämbetet, *Fornsök*: https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/ (hämtad 2025-02-14 11:13).

Figur 17. Fornlämningar och riksintresse kulturmiljövård.

vindkraftverk med rotordiameter på 172 m och totalhöjd på 285 m. Fotomontagen ger en bild av vindkraftverkens visuella påverkan från olika omkringliggande platser. Platserna för fotomontage har valts ut mot bakgrund av att de bedömts vara platser varifrån vindkraftverken kan bli synliga, i kombination med att det är för allmänheten kända platser längs vägar eller vid bebyggelse. Då landskapet i området delvis utgörs av skogsterräng blir vindkraftverken på många platser endast delvis synliga eftersom de döljs av vegetationen och höjdskillnaderna.

I samband med framtagande av MKB och tillståndsansökan kommer ytterligare fotomontage att tas fram för både vindkraftverk och solcellsanläggningen. Exempel på fotomontage återfinns i Figur 18. Karta över var platserna för fotomontagen är belägna finns angivet i **Bilaga B** och samtliga fotomontage finns tillgängliga i **Bilaga C**. Visuell påverkan på landskapsbilden kommer att utredas i kommande MKB.

Figur 18. Fotomontage från Lerdal. Samtliga fyra verk är delvis synliga från fotopositionen.

6.6 Friluftsliv och rekreation

Området kring och inom projektområdet består till största del av skogsmark men har inslag av jordbruksmark. Gesäters fiskevårdsområde ligger väster om projektområdet. Omkringliggande område är utpekat för sin topografi samt fina orörda natur med höga rekreationsvärden både på land och i vatten. Cirka 1,5 km från projektområdet börjar Kynnefjälls riksintresse för friluftsliv som har pekats ut för sina särskilt goda förutsättningar för berikade upplevelser i natur och kulturmiljö samt goda förutsättningar för fritidsaktiviteter.

Under anläggningsskedet kommer tillgängligheten till projektområdet vara begränsad på grund av säkerhetsskäl men denna begränsning kommer vara tillfällig och lokal. När vindparken tas i drift kommer det vara möjligt att röra sig i området likt tidigare.

Solcellsanläggningen kan påverka friluftslivet genom ianspråktagande av mark, samt genom att området kan komma att stängslas in, som helhet eller i sektioner. Den preliminära utformningen innebär att projektområdet främst utgörs av åkermark och därav är friluftslivet inom projektområdet redan begränsat.

Både vindkraftverk och solcellsanläggning kan innebära en förändrad landskapsbild från omkringliggande områden där friluftsaktiviteter sker.

I samband med framtagande av MKB:n kommer påverkan på friluftslivet och rekreation att utredas vidare.

6.7 Ljud

Vindkraftverk i drift avger två olika slags ljud, aerodynamiskt och mekaniskt. Ljud av aerodynamisk karaktär kan beskrivas som ett svischande ljud vilket uppkommer när rotorbladen passerar genom luften. Det aerodynamiska ljudet bestäms utifrån bladform, bladspetsens hastighet och meteorologiska förhållanden. Det mekaniska ljudet alstras från bland annat växellådan och generatorn, och uppfattas enbart nära vindkraftverket. Moderna vindkraftverk alstrar normalt mindre mekaniskt ljud än vad tidiga vindkraftverk gjorde.[43]

När det gäller ljud i frekvensområdet 20 - 200 Hz, så kallat lågfrekvent ljud, finns det idag ingen evidens för att ljud från vindkraftverk innebär någon risk för närboende.[44] Allmänna råd för lågfrekvent buller inomhus har tagits fram av Folkhälsomyndigheten och gäller som riktlinje.[45]

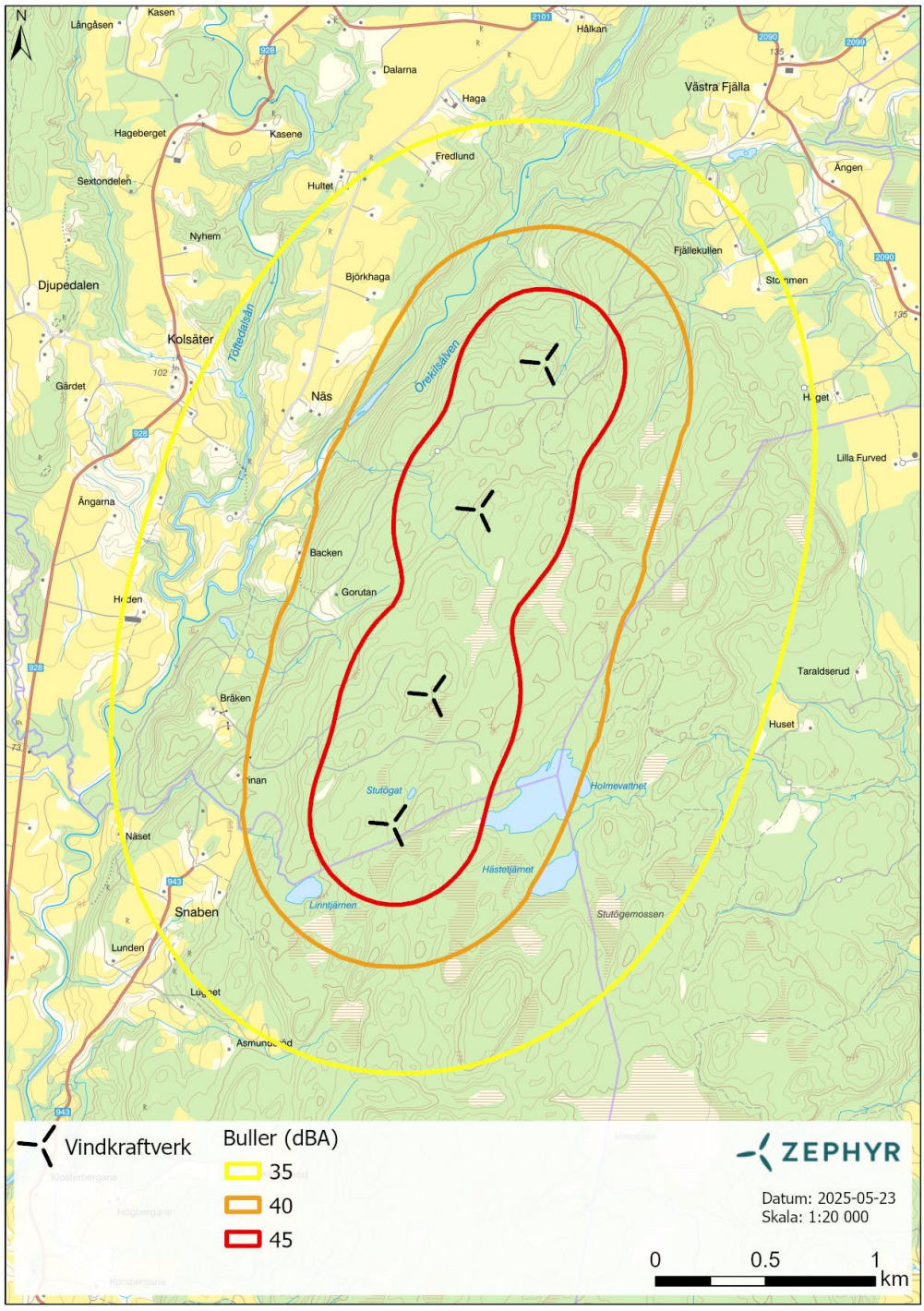
Ljud med en frekvens under 20 Hz kallas för infraljud, och är vanligtvis inte hörbart. Det finns enligt Naturvårdsverkets bedömning ingen evidens för negativa hälsoeffekter orsakat av infraljud från vindkraftverk.[46]

Enligt riktlinjer från Naturvårdsverket får ljudet från vindkraftverk inte överskrida 40 dB(A) ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostadshus.[47] Vindkraftverken inom projektområdet för vindpark Holmevattnet kommer att placeras på sådana avstånd från bostäder att riktvärdet inte kommer att överskridas. Under driftskedet kommer ljudmätningar utföras för att säkerställa att riktvärdet efterföljs. Figur 19 visar resultatet av en preliminär beräkning av ljudutbredning som gjorts baserat på Vestas V172-turbiner.

Vad gäller solcellsanläggningen och batterilagret kan visst ljud genereras av fläktar och kompressorer, omfattningen är inte av sådan karaktär att en bullermätning är nödvändig.

Ljudberäkningar, inklusive lågfrekvent ljud, kommer att redovisas i kommande MKB.

[43] Naturvårdsverket, *Vägledning om buller från vindkraftverk* (2020), s. 5.
[44] Naturvårdsverket, *Kunskapssammanställning om infra- och lågfrekvent ljud från vindkraftsanläggningar: Exponering och hälsoeffekter* (2011).
[45] Folkhälsomyndigheten, *Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus FoHMFS 2014:13*. (2014).
[46] Naturvårdsverket, *Vindkraftens påverkan på människors intressen* (2021).
[47] Naturvårdsverket, *Vägledning om buller från vindkraftverk*, (2020).

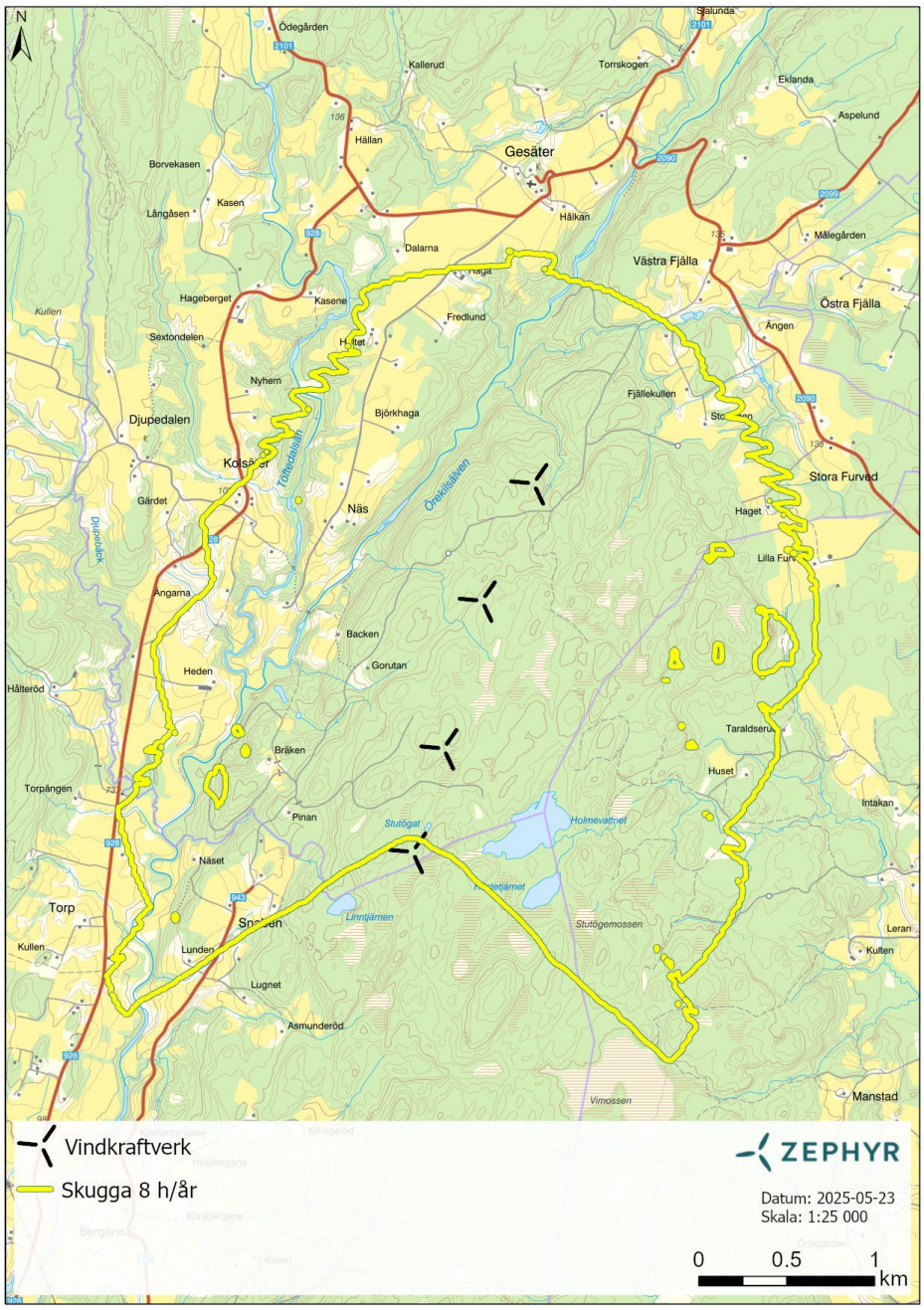

Figur 19. Preliminär beräkning av ljudutbredning.

6.8 Rörliga skuggor

När solljus träffar verkens rotorblad skapas svepande skuggor vilka under kortare perioder kan uppfattas på upp till 1,5 km avstånd. Skuggorna uppstår när solen står lågt så som under soluppgång, solnedgång och under vintermånaderna. Med större avstånd blir skuggorna tunnare, mindre skarpa och uppfattas endast som diffusa ljusförändringar. Bortom 3 km syns skuggorna inte alls. Hur terrängen och vegetationen ser ut påverkar spridningen av skuggeffekterna.

Enligt Boverkets rekommendation bör den faktiska skuggtiden, det vill säga verklig skuggtid, inte överskrida åtta timmar per år eller 30 minuter om dagen vid störningskänslig bebyggelse.[48] Tekniska lösningar i vindkraftverken gör att det idag är möjligt att helt undvika risk för överskridande av dessa nivåer vid närliggande bostäder. Figur 20 visar exempel på skuggpåverkan genom visualisering av var gränsen för 8 timmar skugga per år kommer att kunna hamna omkring vindparken. Vindkraftverket som använts i denna skuggberäkning är Vestas V172. Beräkningen har gjorts med antagandet att det inte finns några skymmande objekt, så som vegetation eller andra objekt, mellan vindkraftverken och närliggande bostäder.

Figur 20. Preliminär skuggberäkning.

[48] Boverket (2009). *Vindkraftshandboken – planering och prövning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden*, s.38.

6.9 Övriga verksamheter och infrastruktur

Närområdet saknar större vägar och järnvägar samt genomkorsande regionnätsledningar. Inga större industrier finns heller i direkt anslutning till projektområdet.

Enligt Vindbrukskollen[49] finns en vindpark inom 10 km från projektområdet. Denna vindpark kallas Töftedalsfjället och ligger cirka 7 km norr om projektområdet cirka 3km söder om projektområdet för hybridpark Holmevattnet.

Bolaget samråder med kringliggande verksamheter och kommer utreda eventuell påverkan i kommande MKB.

6.10 Kumulativa effekter

Kumulativa effekter uppstår när flera olika effekter samverkar med varandra. Dessa effekter kan vara resultatet av en enskild verksamhet eller åtgärd, eller en kombination av flera olika faktorer. För vindkraftverk avser detta huvudsakligen effekter som uppstår till följd av flera näraliggande vindparker, så som kumulativ ljud- eller landskapspåverkan. Dessa effekter kan ha inverkan på bland annat närboende, fåglar, fladdermöss och däggdjur.

Inom en 10 kilometers radie från den planerade solcellsanläggningen finns inga andra storskaliga solcellsanläggningar och kumulativa effekter för verksamheten som helhet planeras därför endast utredas i relation till existerande vindpark Töftedalsfjället, 7 km norr om projektområdet.

Eventuella kumulativa effekter kommer att identifieras och utredas inom ramen för kommande MKB.

6.11 Säkerhet

Under driften av vindparken kan, vid särskilda väderförhållanden vilka är relativt ovanliga i Sveriges södra delar, is och snö ansamlas på vindkraftverkens rotorblad. När detta sker finns en risk att isen lossnar och faller ned eller slungas i väg. Risken för att en människa ska skadas av ett iskast eller andra nedfallande föremål från vindkraftverk har bedömts vara försvinnande liten.[50] Det finns tekniska system som kan installeras på turbinerna för att undvika att is bildas på rotorbladen. Varningsskyltar med information om risk för iskast kommer att placeras i anslutning till vindparken.

En solcellsanläggning kräver förhållandevis begränsat tekniskt underhåll och kommer därför i huvudsak att vara obemannad. Alla elektriska anläggningar i den planerade solcellsanläggningen kommer uppfylla gällande elsäkerhetslagstiftning. Den främsta påverkan för närboende och människor som rör sig i området kring solcellsanläggningen kommer främst vara koncentrerat till byggtiden. Det omfattar transporter och anläggningsarbeten.

[49] Länsstyrelsen, *Vindbrukskollen 2025*.
[50] Energimyndigheten, *Vindkraft i landskapet*, s.3, ET 2021:20 , (2022).

Batterilagring innebär risker i händelse av brand men Zephyr kommer att arbeta för att minimera denna risk genom att säkerställa att installation och underhåll sker på korrekt vis. Batterilager som installeras korrekt samt uppfyller gällande regelverk och standarder kan anses som säkra. [51]

Med anledning av att brand i litiumjonbatterier, eller solcellspanelerna, kan ha ett svårsläckt brandförlopp och giftiga gaser kan frigöras, kommer Zephyr initiera en dialog med räddningstjänsten för att i tidigt skede diskutera insatser, släckmetoder och omhändertagande av släckmedel med mera.

I MKB:n kommer risker och säkerhetsfrågor att utredas närmare.

Risker i samband med anläggande och drift av vindparken, batterilager och solcellsanläggningen är främst arbetsmiljörelaterade och kopplade till bland annat arbete på hög höjd som vid byggnations- och reparationsarbeten. Arbetsmiljörelaterade frågor regleras bland annat av arbetsmiljölagen (1977:1160) och försiktighetsåtgärder finns föreskrivna av arbetsmiljöverket. Frågor om arbetsmiljörisker hanteras i ett senare skede kopplat till anläggningsarbeten.

7. Nästa steg

7.1 Tidplan

Den preliminära tidplanen för hybridpark Holmevattnet framgår översiktligt av Tabell 2. I dagsläget befinner sig projektet i avgränsningssamråd och om erforderligt tillstånd ges beräknas hybridpark Holmevattnet vara i drift omkring år 2032. Tidplanen kan komma att revideras under arbetets gång.

Tabell 2. Preliminär tidplan för hybridpark Holmevattnet.

Tidplan	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Utredningar, inventeringar och Samråd								
Tillståndsprocesser fram till laga kraft								
Upphandling, design och finansiering								
Etablering av hybridparken								
I drift								

[51] Elsäkerhetsverket, *Säkerhetsrisker med batterilager,* https://www.elsakerhetsverket.se/privatpersoner/din-elanlaggning/bygga-och-renovera/installation-av-batterilager/sakerhetsrisker-med-batterilager/ *(hämtad 2025-03-19 08:20).*

7.2 Förslag till innehåll i MKB

Icke-teknisk sammanfattning

Innehållsförteckning

1. Administrativa uppgifter
2. Inledning
    2.1 Bakgrund
    2.2 Om Zephyr
    2.3 Energipolitiska mål och förnybar energi
3. Tillståndsprocessen
    3.1 Samråd
    3.2 Miljökonsekvensbeskrivning
    3.3 Tillståndsansökan
4. Metod för MKB
    4.1 Avgränsning
    4.2 Bedömningsgrunder
5. Alternativutredning
    5.1 Lokaliseringsprocessen
    5.2 Alternativ lokalisering
    5.3 Alternativ utformning
    5.4 Nollalternativ
6. Teknisk beskrivning
    6.1 Omfattning och utformning
    6.2 Byggnation
    6.3 Drift och underhåll
    6.4 Avveckling
    6.5 Säkerhet och risker
7. Områdesbeskrivning
    7.1 Markanvändning
    7.2 Riksintressen
    7.3 Skyddade områden
    7.4 Naturmiljö

7.5 Geologi och hydrologi
7.6 Fauna
7.6.1 Fåglar
7.6.2 Fladdermöss
7.6.3 Landlevande djur
7.7 Landskapsbild
7.8 Kulturmiljö och fornlämningar
7.9 Friluftsliv och rekreation
8. Miljökonsekvenser av planerad verksamhet
8.1 Markanvändning
8.2 Riksintressen
8.3 Skyddade områden
8.4 Naturmiljö
8.5 Geologi och hydrologi
8.6 Fauna
8.6.1 Fåglar
8.6.2 Fladdermöss
8.6.3 Landlevande djur
8.7 Landskapsbild
8.8 Kulturmiljö och fornlämningar
8.9 Friluftsliv och rekreation
8.10 Infrastruktur
8.11 Ljud
8.13 Skuggor
8.14 Säkerhet och risker
8.15 Kumulativa effekter
8.16 Miljökvalitetsnormer
8.17 Miljömål och klimatnytta
8.18 Avveckling
9. Samlad bedömning
10. Referenser

8. Referenser

Lagar, förordningar och propositioner

- Arbetsmiljölagen (1977:1160).
- Artskyddsförordningen (2007:845).
- Kulturmiljölagen (1988:950).
- Plan- och bygglagen (2010:900).
- Miljöbalken (1998:808).
- Miljöprövningsförordningen (2013:251).
- Klimat- och näringslivsdepartementet, *Energipolitikens långsiktiga inriktning*, Prop. 2023/24:105 (2024).

Myndighetsdokument

- Boverket, *Vindkraftshandboken - Planering och prövning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden* (Karlskrona: Boverket 2009).
- Elsäkerhetsverket, *Säkerhetsrisker med batterilager,* https://www.elsakerhetsverket.se/privatpersoner/din-elanlaggning/bygga-och-renovera/installation-av-batterilager/sakerhetsrisker-med-batterilager/
- Energimyndigheten i samarbete med Naturvårdsverket, *Nationell strategi för en hållbar vindkraft 2021*(ER 2021:2), ISSN 1403-1892.
- Energimyndigheten, *Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering*, Huvudrapport 2024 (ER 2025:03), ISSN 1403-1892.
- Energimyndigheten, *Sveriges energi- och klimatmål*, https://www.energimyndigheten.se/klimat/klimat/sveriges-energi--och-klimatmal/
- Energimyndigheten, *Vindkraft i landskapet,* s.3, ET 2021:20 , (2022).
- Folkhälsomyndigheten, *Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus*, FoHMFS 2014:13. (2014).
- Länsstyrelsen*, Vindbrukskollen*, 2025.
- Länsstyrelsen Västra Götaland, *Beslut om bildande av Örekilsälvens naturreservat i Munkedal kommun*, Naturvårdsregister-ID: 2048878, 2024-02-07.
- Länsstyrelsen Västra Götaland, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0520141 Kynnefjäll* (2005).
- Länsstyrelsen Västra Götalands län, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0520164 Frustugutjärnet* (2018).
- Länsstyrelsen Västra Götalands län, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0520179 Kynne älv*. (2021).
- Länsstyrelsen Västra Götalands län, *Bevarandeplan för Natura 2000-område – SE0530133 Öjemossen*. (2018).
- Länsstyrelsen Västra Götalands län, *Område av riksintresse för friluftsliv i Västra Götalands län; Kynnefjäll FO 25*. (2016).
- Naturvårdsverket. *Enningedalsälven*. Sammanställning från: https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/. (hämtad: 2025-05-20). Originaldata från: SMHI SVAR Huvudavrinningsområden 2010.
- Naturvårdsverket, *Kunskapssammanställning om infra- och lågfrekvent ljud från vindkraftsanläggningar: Exponering och hälsoeffekter* (2011).

- Naturvårdsverket. *Kynne älv (2025624)*. Sammanställning från: https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/. (hämtad: 2025-05-20)
- Naturvårdsverket. *Kärnsjön (2012646)*. Sammanställning från: https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/ (hämtad: 2025-05-20).
- Naturvårdsverket. *Malevattnet (2021654*). Sammanställning från: https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/. (hämtad: 2025-05-20)
- Naturvårdsverket. *Riksintresse Naturvård – NRO 14025 Örekilsälven med Kärnsjön*. https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203219 (hämtad 2025-05-20).
- Naturvårdsverket. *Riksintresse Naturvård – NRO 14024 Kynnefjäll med Kynneälv*. https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203218 (hämtad 2025-05-21).
- Naturvårdsverket. *Riksintresse Naturvård – NRO 14019 Töftedals myr*. https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203213 (hämtad: 2025-05-21).
- Naturvårdsverket. *Riksintresse Naturvård – NRO 14038 Öjemossen*. https://geodata.naturvardsverket.se/handlingar/rest/dokument/203232 (hämtad: 2025-05-21).
- Naturvårdsverket, *Vindkraftens påverkan på människors intressen* (2021).
- Naturvårdsverket, *Vägledning om buller från vindkraftverk* (Stockholm: Naturvårdsverket 2020).
- Naturvårdsverket. *Öjemossen (2001234)*. Sammanställning från: https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/. (hämtad: 2025-05-20)
- Riksantikvarieämbetet, *Fornsök*: https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/ (hämtad 2025-03-17).
- Riksantikvarieämbetet, *Riksintressen för kulturmiljövården – Västra Götalands län (O)*. (Uppdaterad 2022).
- Svenska Kraftnät, *Sveriges elnät*, 2024. https://www.svk.se/om-kraftsystemet/oversikt-av-kraftsystemet/sveriges-elnat/
- Svenska Kraftnät, *Energilagring med batterier och vätgas*, (2024), https://www.svk.se/om-kraftsystemet/energilagring-med-batterier-och-vatgas/ (hämtad 2025-05-20).
- Sveriges Geologiska Undersökning, *Jordartsdata*, https://www.sgu.se/produkter-och-tjanster/geologiska-data/jordarter--geologiska-data/jordartsdata/#1-25000 (hämtad 2025-06-03).
- Transportstyrelsen, *Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om markering av föremål som kan utgöra en fara för luftfarten och om flyghinderanmälan,* 14§ TSFS 2020:88.
- Vatteninformationssystem (VISS), Vattenskyddsområden: Kärnsjön, NVR_ID: 2012646, https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=1589fd5a099a4e309035beb900d12399 (hämtad 2025-06-03).
- Västkuststiftelsen och Länsstyrelsen Västra Götaland i samarbete med Västra Götalandsregionen, *Naturreservatsfolder Kynnefjäll*. 2020. https://vastkuststiftelsen.se/wp-content/uploads/2021/05/kynnefjall_karta_reservatsfolder-se.pdf
- Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland, *Klimat 2030 Västra Götaland ställer om, Strategiska Vägval*.

Kommunala handlingar

- Dals-Eds kommun, *Översiktsplan nu – 2035*, s. 55, antagen 2021-11-09.

- Dals-Eds kommun, *Vindbruk Dalsland, Tillägg till översiktsplan för Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmål*, s. 12-13, antagen 2010-11-12.

Rapporter

- Pettersson, Stefan., Elfström, Marcus., Eklöf, Johan., Ottvall, Richard, *Vindkraft i skogsmiljö - Beräknad dödlighet hos fladdermöss och fåglar*, s. 6 och 27, ISBN 978-91-620-7169-1. Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma, 2024.
- Rydell, Jens., Ottvall, Richard., Pettersson Stefan & Green, Martin, *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss*, Uppdaterad syntesrapport 2017, ISBN 978-91-620-6740-3. Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma, 2017.
- Taubmann, Julia., Coppes, Joy., Andrén, Henrik, *Tjäder och vindkraft,* s. 30, ISBN 978-91-620-6976-6. Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma, 2021.

Bilaga A – Samrådskrets

Myndigheter, kommuner etc.

- Dals-Ed kommun
- Färgelanda kommun
- Munkedal kommun
- Länsstyrelsen Västra Götaland
- Bergsstaten
- Dalslands Miljö- och Energiförbund
- Energimyndigheten
- Fyrbodals kommunalförbund
- Försvarsmakten
- Havs- och vattenmyndigheten
- Jordbruksverket
- Luftfartsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
- Naturvårdsverket
- Post och telestyrelsen
- Riksantikvarieämbetet
- Räddningstjänsten Fyrbodal
- Skogsstyrelsen
- Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)
- Statens geotekniska institut (SGI)
- Svenska kraftnät
- Svenskt Ambulansflyg
- Sveriges geologiska undersökning (SGU)
- Swedavia
- Trafikverket
- Transportstyrelsen (Järnväg, Luftfart, Vägtrafik)
- Västra Götalandsregionen (VGR)

Föreningar, företag och övriga intresseorganisationer etc.

- 3G Infrastructure Service AB
- BirdLife
- Dals-Ed scoutkår
- Eds SK (orientering)
- Edsbygdens Naturskyddsförening
- Friluftsfrämjandet (nationellt)
- Gesäters byalag och hembygdsförening
- Gesäters fiskevårdsområde
- Gesäters IF
- Gesäters Kyrkliga Syförening
- Hi3G Access
- Jägareförbundet Norra Dal JVK
- Lerdals Byalag
- Lerdals Hembygdsförening
- Lerdals Jaktvårdsförening
- Naturskyddsföreningen, Nationell
- Net4Mobility
- Rabbalshede kraft
- STF Dalsland Lokalavdelning
- Telia Sverige AB
- Teracom
- Vattenfall Eldistribution AB
- Vindr
- Västergötlands ornitologiska förening

Bilaga B – Karta fotoplatser

Figur 1 Fotopunktskarta med exempellayout. Koordinater anges vid respektive fotopunkt, vilka är markerade i rött.

Bilaga C – Fotomontage

Ett fotomontage illustrerar hur vindkraftverken i den planerade vindparken kan komma att synas i förhållande till den omgivande terrängen och bebyggelsen. Fotomontaget baseras på fotografier av det aktuella landskapet, där vindkraftverket sedan digitalt läggs till i bilden.

Ett fotomontage består av flera bilder efter varandra som skapar en panoramavy från punkten. För att montagen bäst ska motsvara verkligen, betraktar man dem bäst på lite avstånd.

De aktuella fotomontagen visar hybridpark Holmevattnet med en exempellayout om 4 vindkraftverk med en totalhöjd på 285 meter och en rotordiameter på 172 meter.

Bilaga B visar en karta över de fem fotoplatserna inklusive koordinater.

Fotomontage Medbön

Figur 1. Fotomontage från väg 928 vid Medbön.

Fotomontage Lerdal

Figur 2. Fotomontage från väg 2098 vid Lerdal.

Fotomontage Håfors

Figur 3. Fotomontage från väg 928 vid Håfors.

Fotomontage Ö Lerkvilla

Figur 4. Fotomontage från väg 945 vid Ö Lerkvilla.

Fotomontage Gesäter kyrka

Figur 5. Fotomontage från Gesäter kyrka

Göteborg den 11 augusti 2025

Inbjudan till samråd – Hybridpark Holmevattnet

Zephyr Renewable AB ("Zephyr") planerar att söka tillstånd för en hybridpark (vindkraft/solkraft) med tillhörande batterilager i Dals-Ed kommun. Hybridparken benämns Holmevattnet.

Zephyr inleder nu ett avgränsningssamråd enligt 6 kap. 29 - 32 §§ miljöbalken. Syftet med avgränsningssamrådet är att ge myndigheter, enskilda och allmänhet möjlighet att bidra med information och synpunkter inför framtagandet av kommande miljökonsekvensbeskrivning och tillståndsprövning.
Ni är välkomna att delta i detta samråd!
Fastighetsägare som erhåller utskick ombeds att vidarebefordra information om samrådet till eventuella rättighetshavare som nyttjar fastigheten.

Om vindkraftparken

Hybridparken är belägen i den södra delen av Dals-Ed kommun ca 14 km söder om Dals-Ed tätort och strax söder om Gesäter. I dagsläget planeras max 4 vindkraftverk med en totalhöjd om max 285 meter, en solkraftsanläggning på max 16,5 ha samt ett batterilager på en yta om maximalt 5 000 kvm, se figur 1. Förväntad årsproduktion ligger på ca 90 GWh, vilket motsvarar årsförbrukningen av el för ca 18 000 hushåll. Med ett batterilager i anslutning till hybridparken finns även möjlighet att bidra till stabilitet och stödtjänster i elnätet. En miljökonsekvensbeskrivning kommer att tas fram i syfte att redogöra för påverkan från etablering och drift av hybridparken och förväntade miljöeffekter i relation till naturmiljö, kulturmiljö, fåglar, landskapsbild med mera. Ansökan planeras att lämnas in under 2026 och parken beräknas kunna vara i drift tidigt 2030-tal, om erforderliga tillstånd erhålls.

Om Zephyr

Zephyr Renewable AB, med kontor i Göteborg, arbetar med projektutveckling, byggnation och drift av vindparker, solkraftsanläggningar och energilager och är ett helägt dotterbolag till Zephyr AS. Zephyr AS ägs i sin tur av de norska kommunalt ägda energibolagen Østfold Energi AS och Vardar AS. För närvarande har Zephyr AS sammanlagt 66 vindkraftverk i drift under förvaltning i Sverige och Norge. Tillsammans har Zephyr och Zephyr AS etablerat ca 800 MW vindkraft sedan starten 2006.
Zephyr vill främja ren energi för en grön framtid och ser en stor potential i Norden för mer förnybar el, en hållbar och miljövänlig elproduktion, som vår planet mår bra av.

Deltagande i samrådet

Samrådsunderlag finns tillgängligt på vår hemsida enligt följande webbadress:
https://zephyr.no/se/projekt/holmevattnet. Om ni önskar få tillsänt er samrådsunderlaget i tryckt version så ber vi er meddela Zephyr detta.

Samrådsutställning kommer pågå mellan 10/9 till 24/9 på Dals-Ed bibliotek. Zephyr kommer att finnas på plats för att svara på frågor onsdag 10/9 kl. 13-18 samt onsdag 24/9 kl. 13-18.
Vi önskar att ni lämnar skriftliga samrådssynpunkter för att vi på ett så sakligt och korrekt sätt som möjligt ska kunna sammanställa dem i en samrådsredogörelse och arbeta in dem i kommande miljökonsekvens-beskrivning.

Synpunkter lämnas skriftligen via e-post till samrad@zephyr.no eller via brev till:
"Zephyr Renewable AB, Lilla Waterloogatan 8, 415 02 Göteborg".
Märk yttrandet "Holmevattnet".
Yttrandet ska ha inkommit senast den 8 november 2025.

8406 - 4945 - - 0007234054

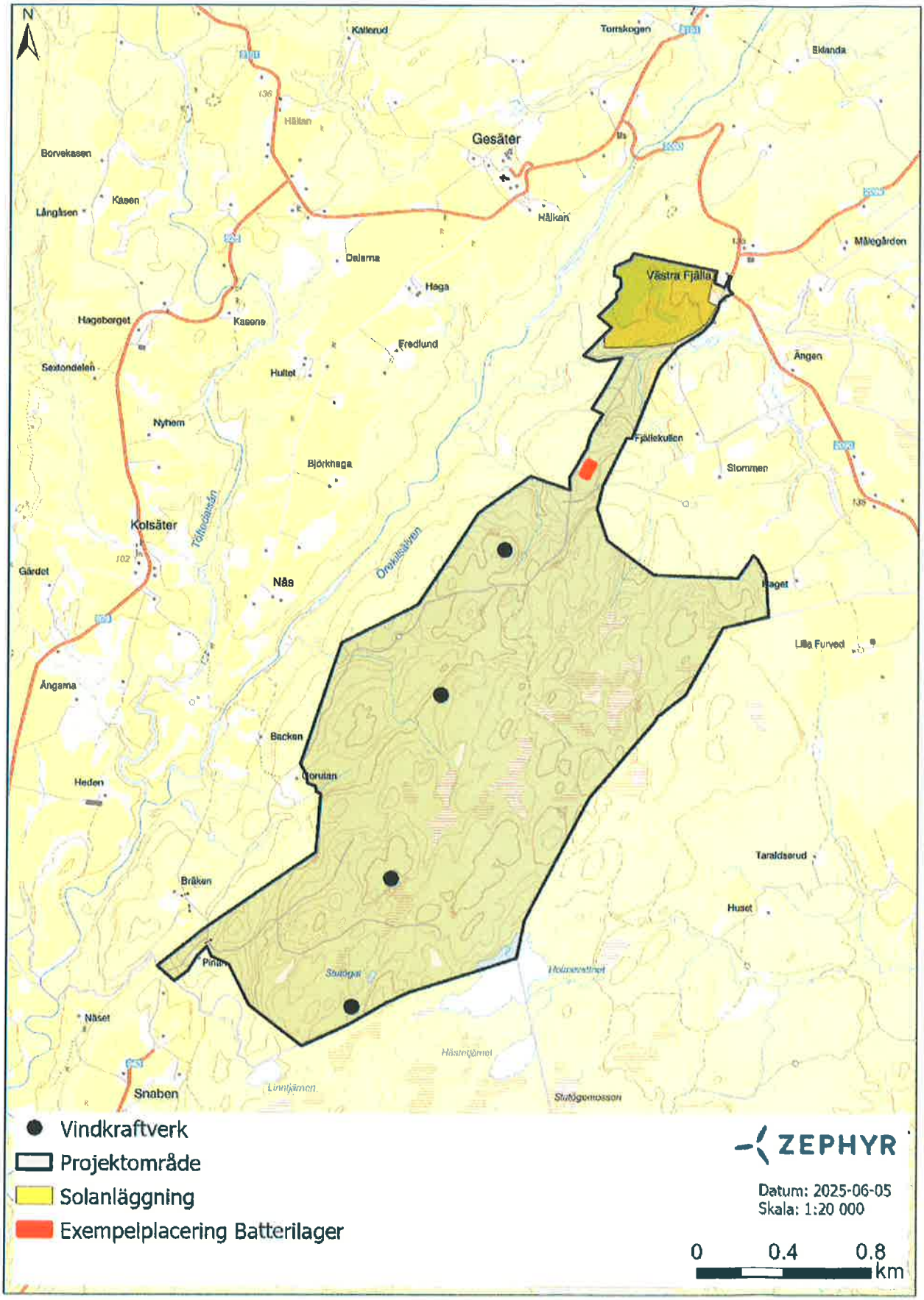
Göteborg den 11 augusti 2025

Behandling av personuppgifter - Personuppgifter som hanteras under samrådet kommer att lagras och behandlas enligt gällande regelverk (GDPR). Zephyr Renewable är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter ni lämnar. För mer information om hur Zephyr behandlar era personuppgifter se Zephyrs hemsida, https://zephyr.no/se/projekt/holmevattnet.

Med vänliga hälsningar,

Niklas Kamfors
Projektledare Vindkraft
Tel: 0732 – 377 477
E-post: niklas@zephyr.no

Göteborg den 11 augusti 2025

Figur 1. Preliminär utformning av hybridpark Holmevattnet med tillhörande batterilager.

8404 - 4945 - 0007234054

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 135

Dnr KS-2024-000202214

Detaljplan för Ed 1:49 (Stubbekasv. 2) - Granskning

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsen beslutade 2025-04-23 § 59 att gå ut på samråd med rubricerad

detaljplan enligt 5 kap 11 §§ PBL. Detaljplanen handläggs med standardförfarande. Syftet med den nya detaljplanen är att möjliggöra en flexibel användning av befintligbebyggelse och på så sätt skapa förutsättningar för landsbygdsutveckling, då befintligdetaljplan, som idag tillåter användningen ”Allmänt ändamål”, begränsar detta. Planförslaget möjliggör markanvändningen bostäder, centrumverksamhet samt skola.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - plan- och bygglovsingenjör, 2025-09-29
Samrådsredogörelse, 2025-09-26
Reviderat planförslag, 2025-09-26

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar:

- att godkänna samrådsredogörelse daterad 2025-09-26 och reviderat planförslag samt

- att underrätta om planförslaget och låta det granskas enligt 5 kap 18 § plan- och bygglagen, PBL.

Expedieras till

KS

Dals-Eds kommun

Kanslienheten, plan och bygg

TJÄNSTESKRIVELSE
2025-09-29

Dnr: KS-2024-000202.214

Till:
Kommunstyrelsen

BESLUT OM GRANSKNING
Detaljplan ED 1:49 (Stubbekasv. 2)

Beslutsförslag
Enheten föreslår kommunstyrelsen besluta:

- att godkänna samrådsredogörelse daterad 2025-09-26 och reviderat planförslag samt
- att underrätta om planförslaget och låta det granskas enligt 5 kap 18 § plan- och bygglagen, PBL.

Beredning
Samrådsredogörelse 2025-09-26
Plankarta 2025-09-26
Illustrationskarta 2025-09-26
Planbeskrivning 2025-09-26
Grundkarta 2025-09-10
Fastighetsförteckning 2025-09-24
Sändlista 2025-09-29
PM Geoteknik 2025-03-07
Undersökning av betydande miljöpåverkan 2025-08-27
Enhetens tjänsteskrivelse 2025-09-29

Ärendet
Kommunstyrelsen beslutade 2025-04-23 § 59 att gå ut på samråd med rubricerad detaljplan enligt 5 kap 11 §§ PBL. Detaljplanen handläggs med standardförfarande.

Syftet med den nya detaljplanen är att möjliggöra en flexibel användning av befintlig bebyggelse och på så sätt skapa förutsättningar för landsbygdsutveckling, då befintlig detaljplan, som idag tillåter användningen ”Allmänt ändamål”, begränsar detta. Planförslaget möjliggör markanvändningen bostäder, centrumverksamhet samt skola.

Planarbetet bekostas av Edshus. Planhandlingar tas fram av företaget Norconsult.

Förutsättningar
Förslaget var varit ute på samråd under tiden 1-30 maj 2025 då länsstyrelsen, lantmäteriet, myndigheter, kommunala instanser, sakägare och övriga berörda fått tillfälle att inkomma med synpunkter.

Under samrådstiden har 11 yttranden inkommit. Dessa har sammanställts i en samrådsredogörelse enligt PBL 5 kap 17 §, där man bemött inkomna synpunkter.

Revideringar har därefter gjorts av planförslaget med anledning av synpunkter som inkom under samrådet.

Bedömning
När ett förslag till detaljplan har varit på samråd och kommunen bearbetat inkommen information och synpunkter ska planförslaget göras tillgängligt för granskning inför beslut om antagande enligt 5 kap 18 § PBL.

Granskningens syfte är att visa det bearbetade planförslag som kommunen har för avsikt att anta och samtidigt ge berörda intressenter en sista möjlighet att lämna synpunkter.

Granskningstiden föreslås pågå under perioden 31 oktober –14 november 2025 (minst två veckor för standardförfarande enligt 5 kap 21 § PBL).

Uppdaterad fastighetsförteckning och sändlista har tagits fram som underlag för utskick.

Under granskningstiden kommer planförslaget finnas tillgängligt digitalt på kommunens hemsida samt i pappersform i kommunhusets reception (PBL 5:21).

Underrättelse om granskning anslås på kommunens anslagstavla (PBL 5:19) och meddelande (PBL 5:20) skickas ut enligt sändlista och fastighetsförteckning.

Efter granskningstiden sammanställs inkomna yttranden i ett granskningsutlåtande (PBL 5:23) och antagandehandlingar tas sedan fram inför fullmäktiges beslut om antagande, som är tänkt att ske i mars 2026 om allt löper på enligt plan.

Slutsats
Enheten bedömer att förutsättningar föreligger för att godkänna samrådsredogörelse samt reviderat planförslag och sedan underrätta om förslaget och låta det granskas enligt 5 kap 18 § PBL.

Elin Andersson

Plan- och bygglovsingenjör
Kanslienheten, plan och bygg

Denna tjänsteskrivelse har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Expedieras:
Kanslienheten plan och bygg

Dals-Eds kommun
Plan- och bygg
Elin Andersson
Tel. 0534-192 06

2025-09-26
Dnr:
KS-2024-000202.214

SAMRÅDSREDOGÖRELSE
Detaljplan för Ed 1:49.

Planförslaget har varit ute på samråd under tiden 1-31 maj 2025.

Syftet med den föreslagna detaljplanen är att möjliggöra en flexibel användning av befintlig bebyggelse och på så sätt skapa förutsättningar för landsbygdsutveckling.

Inkomna yttranden under samrådstiden:

1. Länsstyrelsen, 2025-05-16

Länsstyrelsen lämnar följande bedömning enligt 5 kap. 14 § plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Länsstyrelsen anser att det är positivt att planförslaget skapar förutsättningar för landsbygdsutveckling.

Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att planförslaget inte innebär någon betydande miljöpåverkan.

Länsstyrelsen lämnar ett antal råd inför det fortsatta planarbetet vad gäller skyfall, kulturmiljö samt trafik.

Synpunkter på sådant som kan aktualisera prövning
Länsstyrelsen bedömer med hänsyn till ingripandegrunderna i 11 kap. 10 § PBL och nu kända förhållanden att ett antagande av en
detaljplan enligt förslaget inte kommer att prövas.

Motiv för bedömningen
Prövningsgrunder redovisar Länsstyrelsens synpunkter vilka ska uppfyllas för att det antagna planförslaget inte ska riskera överprövning. Råd och synpunkter handlar om anvisningar för att planförslaget ska uppfylla lagstiftningens krav.

Prövningsgrunder enligt PBL 11 kap. 10§
Enligt 11 kap. 10 § ska Länsstyrelsen överpröva kommunens antagandebeslut av en plan eller områdesbestämmelser om dessa kan antas strida mot någon av de fem prövningsgrunderna.

Länsstyrelsen befarar inte att:
- Riksintresse kommer skadas påtagligt
- Mellankommunal samordning blir olämplig
- Strandskydd upphävs i strid med gällande bestämmelser
- Miljökvalitetsnormer (MKN) inte följs

- Bebyggelse blir olämplig eller byggnadsverk olämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning och erosion

Råd enligt PBL och MB
Enligt 5 kap. 14 § PBL är en av Länsstyrelsens uppgifter under samrådet att särskilt ge råd om tillämpningen av 2 kapitlet PBL och bestämmelserna i lagen i övrigt om det behövs från allmän synpunkt.

Skyfall
Länsstyrelsen anser att kommunen hanterat översvämningsrisken från Lilla Le på ett tillfredställande sätt. Kommunen bör dock utveckla ett resonemang om översvämningsrisk i händelse av ett skyfall i planbeskrivningen.

Kulturmiljö
Huvudbyggnaden är, som det anges i planbeskrivningen, utpekad i kommunens inventering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Byggnaden bedöms i inventeringen besitta ett kulturhistoriskt värde på grund av dess, trots vissa förändringar, ursprungliga karaktär samt för att den speglar ortens utveckling ur ett socialhistoriskt perspektiv.

Planförslaget reglerar byggrätten för en huvudbyggnad inom planområdet efter befintlig byggnad med motivering att områdets småskalighet ska bevaras, vilket är positivt. Planhandlingarna saknar dock ett resonemang kring den befintliga byggnadens bevarande. I underlaget för undersökning av betydande miljöpåverkan anges att ett bevarande av byggnaden ska hanteras i framtida bygglov mot prövning mot varsamhetskrav och förvanskningsförbud enligt PBL.

Eftersom kommunen väljer att ta fram en ny detaljplan anser Länsstyrelsen att säkerställandet av byggnadens kulturhistoriska värden bör utredas inom planprocessen och inte hänskjutas till senare prövning om bygglov. Planförslaget i sin nuvarande form ger inget stöd för ett senare bygglovsskede. De karaktärsdrag som bedöms vara viktiga att bibehålla behöver tydliggöras och regleras på plankartan och i planbeskrivningen.

Det framgår inte heller av planhandlingarna hur möjliggörandet av takkupor förhåller sig till bevarandet av den befintliga byggnadens karaktär.

Trafik
Länsstyrelsen hänvisar till Trafikverkets synpunkter, daterat 2025-04-30. Kommunen bör utveckla sitt resonemang kring antalet fordonsrörelser som alstras av planförslaget och hur man gjort denna bedömning. Trafikverket rekommenderar att man använder sig av trafikalstringsverktyget för att få en uppskattning av hur mycket trafik som kommer att genereras.

Undersökning om betydande miljöpåverkan
Kommunen bedömer att förslaget inte innebär betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning, således behöver inte en miljökonsekvensbeskrivning tas fram.

Kommunens kommentar:

- *Planhandlingarna har kompletterats med ett resonemang kring översvämningsrisk vid skyfall.*

- *Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde, men det anses inte vara tillräckligt för att motivera ett rivningsförbud eller särskilda varsamhetsbestämmelser. Inventeringen är endast ett vägledande dokument, och kommunen gör en individuell bedömning i varje enskilt fall. Denna plan fokuserar på att ge flexibilitet för landsbygdsutveckling.*
- *Bestämmelsen gällande takkupor har tagits bort.*
- *Planhandlingarna har kompletterats med ett resonemang kring trafikrörelser.*

2. Lantmäteriet, 2025-05-06

Det förekommer i planen en kombination av så kallad allmän kvartersmark (kvartersmark för annat än enskilt bebyggande) och enskild kvartersmark inom planområdet. Användningen Skola betraktas i de flesta fall som allmän kvartersmark och till sådan mark hör inlösenregler. Enligt 6 kap. 13 § PBL har kommunen rätt att lösa sådan mark som ska användas för annat än enskilt bebyggande, om användningen för det avsedda ändamålet inte kan anses säkerställd. Markägaren kan även begära att kommunen löser in sådan mark enligt 14 kap. 14 § PBL.
Att kombinera allmän och enskild kvartersmark kan leda till problem, exempelvis kan det bli så att ingen byggnad för det allmänna ändamålet byggs och utan enbart för det enskilda. Inlösenrätten för det allmänna ändamålet finns då fortfarande kvar. I denna situation kan både fastighetsägaren och kommunen begära att kommunen ska lösa in området för det allmänna ändamålet trots att området är utbyggt för det enskilda ändamålet.

Lantmäteriet rekommenderar att kommunen så långt som möjligt skiljer enskild och allmän kvartersmark åt. Ett förslag är att specificera var den allmänna respektive den enskilda användningen gäller så att de hålls åtskilda, till exempel genom att införa 3D-redovisning i plankartan ifall den allmänna kvartersmarken och den enskilda ska gälla för olika plan i byggnaden.

Om förhållanden är sådana att kommunen ändå vill gå vidare med förslaget med kombination av enskild och allmän kvartersmark och gör bedömningen att eventuella problem eller risker med detta är små eller inga, så bör denna bedömning redovisas och motiveras i planbeskrivningen.

MARKRESERVAT FÖR ALLMÄNNYTTIGA LEDNINGAR
I planförslaget finns u-områden, men det framgår inte av planbeskrivningen vilken typ av allmännyttiga ledningar som är tänkta att dras inom markreservatet. Det bör också anges vilken ledningshavare som är tänkt att dra/behålla sina ledningar inom markreservatet.

Kommunens kommentar:

- *Användningsbestämmelsen skola har tagits bort.*
- *Planhandlingarna har uppdaterats med information om markreservaten (u-områden på plankartan).*

3. Trafikverket, 2025-04-30

Trafikflöde
Enligt planbeskrivningen bedömer Kommunen att ” Planförslaget kommer endast försumbart förändra trafikförutsättningarna på platsen.” Trafikverket begär komplettering om antal fordonsrörelser som ska alstras av planförslaget.

Trafikverket rekommenderar att man använder sig av Trafikalstringsverktyget för att få en uppskattning av hur mycket trafik som kommer att genereras. Trafikalstringsverktyget finns på Trafikverkets hemsida: www.trafikverket.se

Bullerstörning
Trafikverket noterar att Kommunen har bedömt att ”byggnaden är belägen minst 30 meter från respektive väg bedöms detta inte medföra att riktlinjerna för buller avseende bostäder överskrids (varken vid husvägg eller uteplats).” Det är Kommunens ansvar att tillse att riktvärden inte överskrids. Trafikverket bekostar inte bullerskyddsåtgärder.

Geoteknik
Trafikverket noterar att Kommunen låtit ta fram PM Geoteknik som anger att ”Inga betydande restriktioner eller allvarliga hinder, avseende geotekniska förutsättningar, föreligger för detaljplanens genomförande.”

Kommunens kommentar: Planhandlingarna har kompletterats med ett resonemang kring trafikrörelser.

4. Statens geotekniska institut, 2025-05-15

SGI har ur geoteknisk säkerhetssynvinkel ingen erinran mot planförslaget.

Kommunens kommentar: Noteras

5. Skogsstyrelsen, 2025-05-26

Samrådet berör inte skogsmark och ligger därför utanför Skogsstyrelsens verksamhetsområde.

Kommunens kommentar: Noteras

6. Västtrafik, 2025-05-05

Västtrafik ser positivt på utbyggnad i anslutning till befintlig kollektivtrafik. Genom att utveckla verksamheter i närheten av befintlig kollektivtrafik ges förutsättningar för att resa hållbart och på så sätt bidra till en hållbar samhällsutveckling. För att fler ska välja kollektivtrafiken är det dock viktigt att säkerställa att de som reser enkelt hittar och kan ta sig till och från hållplatserna, här är det viktigt med tydliga gång- och cykelstråk.

Kommunens kommentar: Noteras

7. Byggnadsnämnden, 2025-05-20

Byggnadsnämnden har inget att erinra.

Kommunens kommentar: Noteras

8. VGR Kulturförvaltningen, 2025-05-28

Som framgår av planhandlingarna är fasigheten och byggnaden utvärderad som särskilt kulturhistoriskt värdefull i kommunens byggnadsinventering. Motiveringen till detta är bl a att bygganden har kvar merparten av sin ursprungliga prägel, vilken därför är viktig att värna om. Byggnaden omfattas bl a av förvanskningsförbudet i Plan- och bygglagen 8 kap §13.

Byggnaden bör därför ges en eller flera varsamhetsbestämmelser i detaljplanen för att värna om dess karaktär och utformning. I sammanhanget bör också utformningen övervägas av de tänkta takkuporna, både till antal och storlek. Liksom placering på ett eller båda takfallen. För stora och omfattande takkupor kan komma att negativt påverka byggnadens karaktär.

Kommunens kommentar:

- *Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde, men det anses inte vara tillräckligt för att motivera ett rivningsförbud eller särskilda varsamhetsbestämmelser. Inventeringen är endast ett vägledande dokument, och kommunen gör en individuell bedömning i varje enskilt fall. Denna plan fokuserar på att ge flexibilitet för landsbygdsutveckling.*
- *Bestämmelsen gällande takkupor har tagits bort.*

9. Dalslands miljönämnd, 2025-06-05

Nämnden anser att marklov för fällning av träd bör införas i detaljplanekartan. Marklovet ska i första hand gälla för samtliga träd inom fasigheten.
I andra hand bör marklov införas i detaljplanekartan för fällning av de sex träd som återfinns norr om huset.

Kommunens kommentar: Plankartan har uppdaterats med en bestämmelse om marklov för sex av träden i den norra delen av planområdet. Med motiveringen att de utvalda träden är ädellövträd med lång återstående livstid, som bidrar till områdets fysiska miljö och är mycket värdefulla som viktiga leverantörer av ekosystemtjänster i den bebyggda miljön.

10 Skanova, 2025-04-30

Skanova har markförlagda teleanläggningar inom detaljplaneområdet.

Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning.

Skanova önskar i ett tidigt skede medverka i planarbetet när detaljplanarbete påbörjas och kallas till samrådsmöten för det aktuella området för att kunna samordna nya ledningar.

Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Kabelanvisning beställs via ledningskollen.se
För ledningssamordning kontakta telia-natforvaltning@teliacompany.com

Kommunens kommentar: Noteras

11 Vattenfall, 2025-04-25

Vattenfall Eldistribtion AB har elnätanläggningar inom område och inom närområde för rubricerat ärende bestående av 11 kV markkabel, röd streckad linje i karta nedan, 0,4 kV markkabel, blå streckad linje, 0,4 kV kabelskåp, svart rektangel. Elnätanläggningarnas läge i kartan är ungefärligt. För att få exakt placering av markkablar måste personal ut på plats som gör en så kallad utsättning. Detta beställs via Ledningskollen.

Kommunens kommentar: Noteras

Revideringar och fortsatt handläggning

Kommunledningsförvaltningen föreslår att planförslaget, med utgångspunkt från inkomna synpunkter, revideras enligt följande:

Planbeskrivningen:

- Handlingen revideras utifrån de förändringar som efter samrådet genomförs på plankartan.
- Text kring markreservat, trafikalstring samt skyfall kompletteras.

Plankartan:

- Skola som användning tas bort.
- Bestämmelsen om takkupor tas bort.
- Marklov införs på sex av träden i norra delen av planområdet.

Med utgångspunkt från ovanstående föreslås att planförslaget efter revidering tas upp för beslut om antagande enligt PBL 5:27.

Kanslienheten plan och bygg
2025-09-26

Elin Andersson

Plan- och bygglovsingenjör
Kanslienheten plan och bygg
Dals-Eds kommun

Denna tjänsteskrivelse har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Edshus AB

Detaljplan Ed 1:49, Dals-Ed
PM Geoteknik

Uppdragsnr: 109 25 77 Version: 1 Datum: 2025-03-07

Norconsult

Uppdragsgivare:	Edshus AB
Uppdragsgivarens kontaktperson:	Lars Fredriksson
Konsult:	Norconsult Sverige AB, Gustaf Anders gata 7B, 653 40 Karlstad
Uppdragsledare:	Veronika Jönebratt
Teknikansvarig:	Patrik Hagström
Handläggare:	Anders Nilsson

Version	Datum	Beskrivning	Upprättat	Granskat	Godkänt

Detta dokument är framtaget av Norconsult Sverige AB som del av det uppdrag dokumentet gäller.

Innehåll

1 Uppdrag och syfte 4

2 Underlag 5

2.1 Tidigare utförda undersökningar 5
2.2 Nu utförda undersökningar 5
2.3 Annat 5

3 Befintliga förhållanden 6

3.1 Topografi 6
3.2 Geotekniska förhållanden 6
3.3 Geohydrologi 7

4 Stabilitet 7

4.1 Förutsättningar 7
4.2 Bedömning av stabilitet 7

5 Bergras och blocknedfall 7

6 Radon 8

7 Sättningar 8

8 Slutsats 8

8.1 Stabilitet 8
8.2 Bergras och blocknedfall 8
8.3 Radon 8
8.4 Sättningar/Grundläggning 9
8.5 Markarbeten 9

9 Sammanfattning 9

Bilagor

Bilaga 1 – Jordartskarta SGU
Bilaga 2 – Jorddjupskarta SGU
Bilaga 3 – Gammastrålning SGU

1 Uppdrag och syfte

På uppdrag av Edshus AB har Norconsult Sverige AB (NOAB) fått i uppdrag att ta fram en ny detaljplan för fastigheten Ed 1:49, med syfte att ändra användningen från allmänt ändamål. Justeringen innebär att området kan användas till andra byggnationer än kommunala verksamheter.

Föreliggande PM Geoteknik sammanfattar befintligt geotekniskt underlag för fastigheten, med syfte att bedöma planförslagets lämplighet.

Aktuell fastighet, Dals Ed – Ed 1:49, ligger i östra utkanten centrala Ed, strax öst om sjön Lilla Le, för läget av fastigheten, se svart ring i Figur 1. Inom fastigheten finns en huvudbyggnad i 2,5 plan med källare, samt en mindre enplans komplementbyggnad i anslutning till huvudbyggnaden.

Kring byggnaderna utgörs ytorna inom fastigheten av hårdgjord parkeringsyta och grönyta med mindre antal av lövträd och buskar. Fastigheten omgärdas idag av staket med stenstolpar.

Fastigheten gränsar mot Gamla Edsvägen och Eds kyrkogård i väst, flerbostadshus i syd och öst samt Stubbekasvägen och grusad parkeringsyta i norr.

Figur 1. Orienteringsfigur över Ed. Aktuell fastighet inom svart ring. @Lantmäteriet.se

Föreliggande handling behandlar synpunkter och rekommendationer för detaljplanearbetet. För kommande projekterings- och byggskede ska kompletterande utredning och eventuell undersökning utföras i anpassning till varje enskilt objekt.

2 Underlag

2.1 Tidigare utförda undersökningar

I denna PM har följande underlag studerats:

- Översiktlig geoteknisk undersökning för alternativ kyrkogårdsplacering inom kyrkoområdet, Eds tätort, Dals Eds kommun. Utförd av K-Konsult. Daterad 1979-07-31(omfattar ca 30% av fastigheten ED 1:49, den norra delen);
- Utökad hydrologisk utredning för planerad kyrkogård inom Prästgården 1:1 och 1:54 Dals Eds kommun. Utförd av K-Konsult. Daterad 1979-07-31;
- Geoteknisk undersökning för planändring Dals-Eds kyrkogård. Utförd av Scandiakonsult i Väst. Daterad1988-05-11 (omfattar inte aktuell fastighet utan intilliggande fastighet ED 1:97 (kyrkogården).

2.2 Nu utförda undersökningar

Inga ytterligare undersökningar har utförts inom ramen för aktuellt projekt.

2.3 Annat

Befintlig huvudbyggnad är utförd på källargrund.

Övrigt underlag som studerats för föreliggande handling är:

- TK Geo 13 V2
- Schakta Säkert 2015, från svenskbyggtjänst.
- Google Maps.
- Lantmäteriets karttjänst ”Min karta”.
    - Flygbilder från 1960, 1975 samt aktuella, med fastighetsgränser.
    - Kartbilder, med fastighetsgränser.
    - Jordartskarta.
    - Terrängskuggning.
- Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) karttjänst ”Kartvisare”
    - Jordartskarta 1:100 000;
    - Jorddjupskarta.

3 Befintliga förhållanden

3.1 Topografi

Fastigheten är relativ plan med marknivå på ca +155-+158 (RH2000). Fastighetens södra del lutar från +158 till +155, med ca 1:10 söderut. Söder om aktuell fastighet faller slänten ytterligare till ca +152, generellt med samma släntlutning 1:10. Strax öst om aktuell fastighet faller markytan från +158 till +156 med släntlutning ca 1:20.

Inga uppgifter eller tecken om vattendrag eller yterosion inom fastigheten eller i dess direkta anslutning, föreligger för dagen.

3.2 Geotekniska förhållanden

Enligt tidigare utförd undersökning utgörs jordlagerföljden av följande, beskrivet från markytan mot djupet:

Vegetationslager kan antas vara mellan 0,1–0,3 m i området, följt av en fyllning som består av grus och sand till ca 2,0 m djup. Fyllningen tjocklek antas öka mot huvudbyggnaden, samt mot slänten i öst och norr.

Fyllning underlagras av naturligt lagrade sediment ovan fast lagrad morän som utgörs av friktionsjord. Friktionsjorden vilar på berg. Djupet av den sedimenten och friktionsjorden samt bergnivåer har fastigheten inte fastställts.

Tidigare utförd slagsondering har avslutats mellan 3,1 och 5,4 m under markytan. Det bedöms att sonderingar erhållit stopp i relativt fast friktionsjord.

Tidigare utförd undersökning av intilliggande fastighet strax väst om Ed 1:49, påvisar relativt fast friktionsjord direkt under vegetationsjordstäcket.

Enligt SGU:s jorddjupskarta uppskattas jorddjupet till mellan 10 och 20 m inom området.

Inga undersökningar har utförts för att kontrollera jordens hållfasthetsegenskaper. Karaktäristiska värden anges i TK Geo 13 v2, har nyttjats i materialtabellen nedan.

Tabell 1. Jordparametrar med karaktäristiska värden.

Jordart	Tunghet, över/under vy γ/γ´ (kN/m^3)	Inre friktionsvnkel φ(°)	Elasticitetsmodul E (MPa)
Befintlig fyllning (Gr, Sa)	18/10	32	5
Silt (Si)	17/9	26	2
Sand (Sa)	18/10	28	5
Sandig Morän (saMn)	20/12	35	20

3.3 Geohydrologi

Närmsta ytvattenförekomst av större storlek är sjön Lilla Le, vars vattennivå ligger omkring ca +135 - +137 (RH2000), varierande med avseende årstid och nederbörd.

Vid provgropsgrävningen, inom ED 1:49 (1979), ner till ett djup om ca 3 m under markytan gjordes observationen ”ingen märkbar tillrinning” i provgropen.

I intilliggande provgropar, utförda 1987, placerades grundvattenrör för att kontrollera eventuella fria vattenytor. Ingen vattenyta kunde observeras.

Grundvattenytan för området bedöms därav ligga djupare än 3 m inom hela området.

Grundvattenytan antas variera med avseende på årstid och nederbördsmängder.

4 Stabilitet

4.1 Förutsättningar

Enligt IEG rapport 4:2010, tabell 4.2 ska säkerhetsfaktor mot brott vara F_c>2,0 och $F_{c\varphi}$>1,5 vid ”översiktlig utredning”. Då inga kohesionsjordar förekommer i området enligt utförd undersökning eller enligt SGU:s jordartskarta, väljs **$F_{c\varphi}$>1,5** till dimensionerande säkerhetsfaktor.

4.2 Bedömning av stabilitet

Inga beräkningar har utförts inom ramen för aktuellt projekt.

Då jordprofilen utgörs av friktionsjord och områdets släntlutningar anses vara flacka dvs. ca 1:10 som brantast samt att grundvattentrycknivå ligger relativt långt under befintlig markyta (djupare än 3 m), bedöms totalstabilitet i område vara väl uppfyllt och det föreligger ingen risk för ras eller skred.

För nettospänningsökningar (lastökningar) större än 50 kPa ska utredas i detalj innan utförande.

Tillfälliga schakter och slänter ska utföras enligt typsektion 9 i ”schakta säkert 2015” med släntlutning 1:1,5, över grundvattenytan. Maskiner eller upplag ska ej vara närmare schaktslänt än 1 m.

5 Bergras och blocknedfall

Risk för bergras eller blockutfall föreligger inte inom eller intill aktuell fastighet.

Inget berg i dagen, eller ytblock finns inom närområdet av aktuell fastighet.

Vid provgropsgrävning har endast mindre antal block noterats med, storlek mellan ca 0,2 och 0,8 m.

6 Radon

Ingen radonmätning har utförts inom ramen för aktuellt projekt.

Enligt SGU:s kartvisare ”gammastrålning, uran” skattas en halt om ca 2,1 ppm inom aktuellt område.

2,1 ppm uran motsvarar, ca 25 Bq/kg vilket klassas som gräns mellan lågradon och normalradon för sandmark.

Tabell 2. Gränsvärden enligt ”R85_1988 BRF”, samt ”Radonboken”

Material	Lågradon	Normalradon	Högradon
Sand och silt	<25 Bq/kg	25–50 Bq/kg	>50 Bq/kg

7 Sättningar

Inga sättningsberäkningar har genomförts inom ramen för aktuellt uppdrag.

Sättningar för nettospänningsökningar upp till 50kPa, på naturlig mark förväntas bli försumbara.

Sättningar i befintligt fyllningsmaterial kan uppstå till följd av fyllningens in-homogenitet eller eventuell förekomst av organiskt material. Sättningarnas storlek är svårskattade, men beror på fyllningens tjocklek, packningsgrad och eventuellt innehåll av organiskt material. Sättningar till följd av organiskt innehåll kan ske även utan nettospänningsökning. Sättningar i fyllningen bedöms inte vara besvärande vid nyexploatering men när användning av områdets ytor beslutats ska ny sättningsbedömning utföras för enskilda byggnader eller infrastruktur.

8 Slutsats

8.1 Stabilitet

Detaljplanens genomförande har studerats med avseende generell nettospänningsökning om max 50 kPa.

50 kPa är att jämföras med 5-våningshus av betong, eller ca 2,5 m markuppfyllning.

Permanenta slänter ska ej utföras brantare än 1:3.

8.2 Bergras och blocknedfall

Inom området finns ingen risk för bergras eller nedfallande block.

8.3 Radon

Mark klassas enligt SGU:s kartvisare som lågradonmark.

Mätningar av rådande radonförekomst kan utföras i senare skede, vid eventuell nybyggnation.

8.4 Sättningar/Grundläggning

Endast försumbara sättningar kan förväntas för nettospänningsökning (påförd last) på upp till 50kPa.

Grundläggning av byggnader och övrig infrastruktur bedöms kunna utföras med ytlig grundläggning (platta på mark) på naturligt ostörd friktionsjord.

I projektering och inför bygghandling av nya byggnader, eller övrig infrastruktur, inom fastigheten ska kompletterande geoteknisk undersökning och utredning utföras.

8.5 Markarbeten

Alla schaktarbeten ska bedrivas med hänsyn till aktuell jordart och rådande grundvattenyta. Schakt ska bedrivas så uppmjukning eller uppluckring av färdig schaktbotten ej inträffar. Avslutande schakt ska utföras med slät skopa.

Naturligt lagrade sediment, med siltinnehåll, är mycket flytbenägna vid vattenmättat tillstånd och mekanisk bearbetning samt är de tjälfarliga.

9 Sammanfattning

Inga betydande restriktioner eller allvarliga hinder, avseende geotekniska förutsättningar, föreligger för detaljplanens genomförande.

Byggrätten avses ej att utökas nämnvärt utifrån dagens byggrätt. Befintliga byggnader avses i första hand att bibehållas med mindre utbyggnation, eventuellt tillkommer mindre komplementbyggnader inom fastigheten. Rådande geotekniska förutsättningar möjliggör även större ombyggnation/nybyggnation av huvudbyggnad med gällande geotekniska restriktioner.

Restriktioner inom fastigheten

- Markuppfyllning om max 0,5 m från befintlig markyta (mellan +158 och 158,5) (RH 2000);
- Lastökning begränsas till max 40 kPa, exklusive ovanstående markuppfyllning;
- Permanenta släntlutningar ska ej utföras brantare än 1:3.

Ovanstående restriktioner bedöms vara konservativt satta. För reducerade restriktioner krävs kompletterande geoteknisk undersökning.

SGUs kartvisare
Jordarter
1:25 000–1:100 000

SGU Sveriges geologiska undersökning

Om kartan

Detta är en utskrift från kartvisaren Jordarter 1:25 000–1:100 000. Syftet är att ge underlag för analyser av grundvattenförhållanden, spridning av föroreningar i mark och grundvatten, markstabilitet, erosion, byggbarhet, naturvärden och andra markrelaterade frågor. Kartvisaren innehåller information om jordart (grundlager, underliggande lager, tunt eller osammanhängande ytlager), landform, blockighet i markytan, linjeobjekt och punktobjekt. Informationen i kartan kan med fördel användas för framställning av olika tematiska produkter, till exempel grundvattnets sårbarhet, markens genomsläpplighet, erosionskänslighet och skredrisker.

Läs mer om kartvisaren på www.sgu.se

2025-02-12 12:04:21 Karta - automatiskt genererad via SGUs kartvisare (http://www.sgu.se/sgu/sv/produkter-tjanster/kartvisare/index.html)

Sveriges geologiska undersökning (SGU)
Huvudkontor/*Head Office:*
Box 670
Besök/*Visit*: Villavägen 18
SE-751 28 Uppsala, *Sweden*
Tel: +46(0) 18 17 90 00
Fax: +46(0) 18 17 92 10
E-post: sgu@sgu.se
www.sgu.se

0 10 20 30 40 50 60 m
Skala 1:2500

Topografiskt underlag:
Ur GSD-Vägkartan.
© Lantmäteriet.
Rutnät i svart anger koordinater i Sweref99TM

Punktobjekt

- K Kalktuff
- Blocksänka
- Talus (rasmassor)
- Dyn
- Klapper
- R Rauk
- Dödisgrop
- Moränkulle
- Blockmark
- Jätteblock
- Sedimentärt berg
- Fanerozoisk diabas
- Berg
- Källa
- Slukhål
- Dolin
- Jättegryta
- Ω Grotta
- Ka Kaolin
- Ki Kiselgur
- Stenbrott, gruva och / eller bergtäkt

Linjeobjekt

- Kalktuff
- Brant med aktiv erosion, t.ex. nipa
- Talus, (rasmassor)
- Dyn
- Postglacial förkastning
- Strandvall
- Klint
- Raukfält
- Fornstrand
- Högsta kustlinjen
- Isälvsavlagring
- Krön på isälvsavlagring
- Dödisgrop
- Isälvsränna, bredd < 50 m
- Isälvsränna, bredd > 50 m
- Övergiven fluvial fåra
- Omväxlande morän och sorterade sediment
- Moränrygg
- Moränrygg, bredd <30m
- Moränrygg, bredd 30-125 m
- Moränrygg, bredd >125m
- Drumlin eller liknande
- Drumlin eller liknande, bredd <30m
- Drumlin eller liknande, bredd 30-125m
- Drumlin eller liknande, bredd >125m
- Sedimentär berggrund
- Fanerozoisk diabas
- Berg
- Stenbrott, gruva eller bergtäkt

Blockighet i markytan

- Blockrik
- Storblockig yta
- Hög blockfrekvens inom icke moränyta
- Blockrik till storblockig yta

Jordart, tunt eller osammanhängande översta ytlager
Torv
Svallsediment
Isälvssediment
Jordart, tunt eller osammanhängande ytlager
Torv
Svämsediment
Älvsediment
Flygsand
Lera-silt
Sand-grus
Postglacial sand-grus
Svallsediment
Glacial grovsilt-finsand
Isälvssediment
Moränlera
Morän
Vittringsjord
Oklassad jordart
Jordart, underliggande lager
Torv
Älv- och svämsediment
Lera och silt
Sand-grus
Isälvssediment
Morän
Vittringsjord
Berg
Sedimentär berg
Fanerozoisk diabas
Landform
Strukturmark
Polygonmark
Blocksänka
Isälvseroderat område
Moränrygg
Drumlin eller liknande
Moränbacklandskap, kullig morän
Moränbacklandskap, veikimorän
Jordarter
Jordart, grundlager

Torv
Mossetorv
Kärrtorv
Gyttja
Bleke och kalkgyttja
Kalktuff
Torv, tidvis under vatten
Lera-silt, tidvis under vatten
Oklassat område, tidvis under vatten
Flytjord eller skredjord
Slamströmssediment, ler-block
Talus
Svämsediment
Svämsediment, ler-silt
Svämsediment, grovsilt-finsand
Svämsediment, sand
Svämsediment, grus
Älvsediment
Älvsediment,ler-silt
Älvsediment, grovsilt-finsand
Älvsediment, sand
Älvsediment, grus
Älvsediment, sten-block
Flygsand
Gyttjelera eller lergyttja
Postglacial finlera
Postglacial lera
Postglacial grovlera
Postglacial silt
Lera-Silt
Silt
Lera
Finsand
Sand
Sand-grus
Sten-block
Blockmark
Postglacial grovsilt-finsand
Postglacial finsand
Postglacial sand
Svallsediment, grus
Klapper

Skaljord
Glacial lera
Glacial finlera
Glacial grovlera
Glacial silt
Glacial grovsilt-finsand
Isälvssediment
Isälvssediment, sand
Isälvssediment, grus
Isälvssediment, sten-block
Morän omväxlande med sorterade sediment
Moränlera eller lerig morän
Moränlera
Moränfinlera
Morängrovlera
Morän
Sandig-siltig morän
Lerig morän
Sandig morän
Grusig morän
Morän, sand
Morän, sten-block
Vittringsjord
Vittringsjord, ler-silt
Vittringsjord, sand-grus
Berg
Sedimentär berg
Fanerozoisk diabas
Urberg
Rösberg
Skålla av sedimentärt berg
Skålla av sandsten
Oklassat område
Fyllning
Fyllning, rödfyr
Vatten
Täckningsområde med information om karttyp
2: Fältkartläggning med detaljerad digital höjdmodell som underlag, 1:25 000
3: Flygbildstolkning med detaljerad digital höjdmodell som underlag, samt fältkontroller huvudsakligen längs vägnätet, 1:50 000
4: Fältkartläggning, 1:50 000

5: Flygbildstolkning, samt fältkontroller huvudsakligen längs vägnätet, 1:100 000

SGUs kartvisare

Källor

SGU Sveriges geologiska undersökning

Om kartan

Detta är en utskrift från kartvisaren Jorddjup. Kartvisaren presenterar en mycket översiktlig yttäckande modell av jordtäckets mäktighet samt jorddjupsobservationer som samlats in av SGU.
Jorddjupsmodellen har beräknats genom interpolering av kända jorddjupsdata. Osäkerheten i beräkningarna ökar med avståndet till punkter med uppmätta jorddjup. Om avståndet överstiger flera hundra meter till närmaste observation är osäkerheten i det beräknade jorddjupet betydande.
Jorddjupsobservationer består av jorddjupsuppgifter från olika databaser vid SGU som innehåller uppgifter om jorddjup eller hällobservationer.

Läs mer om kartvisaren på www.sgu.se

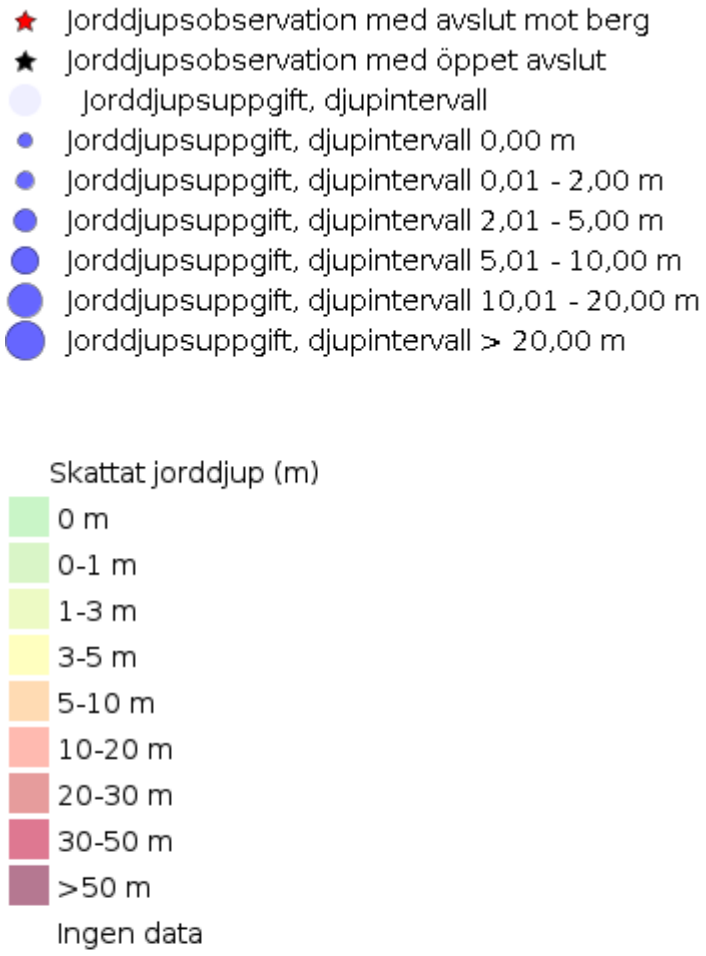
Karta - automatiskt genererad via SGUs kartvisare (http://www.sgu.se/sgu/sv/produkter-tjanster/kartvisare/index.html)
2025-02-12 12:06:32

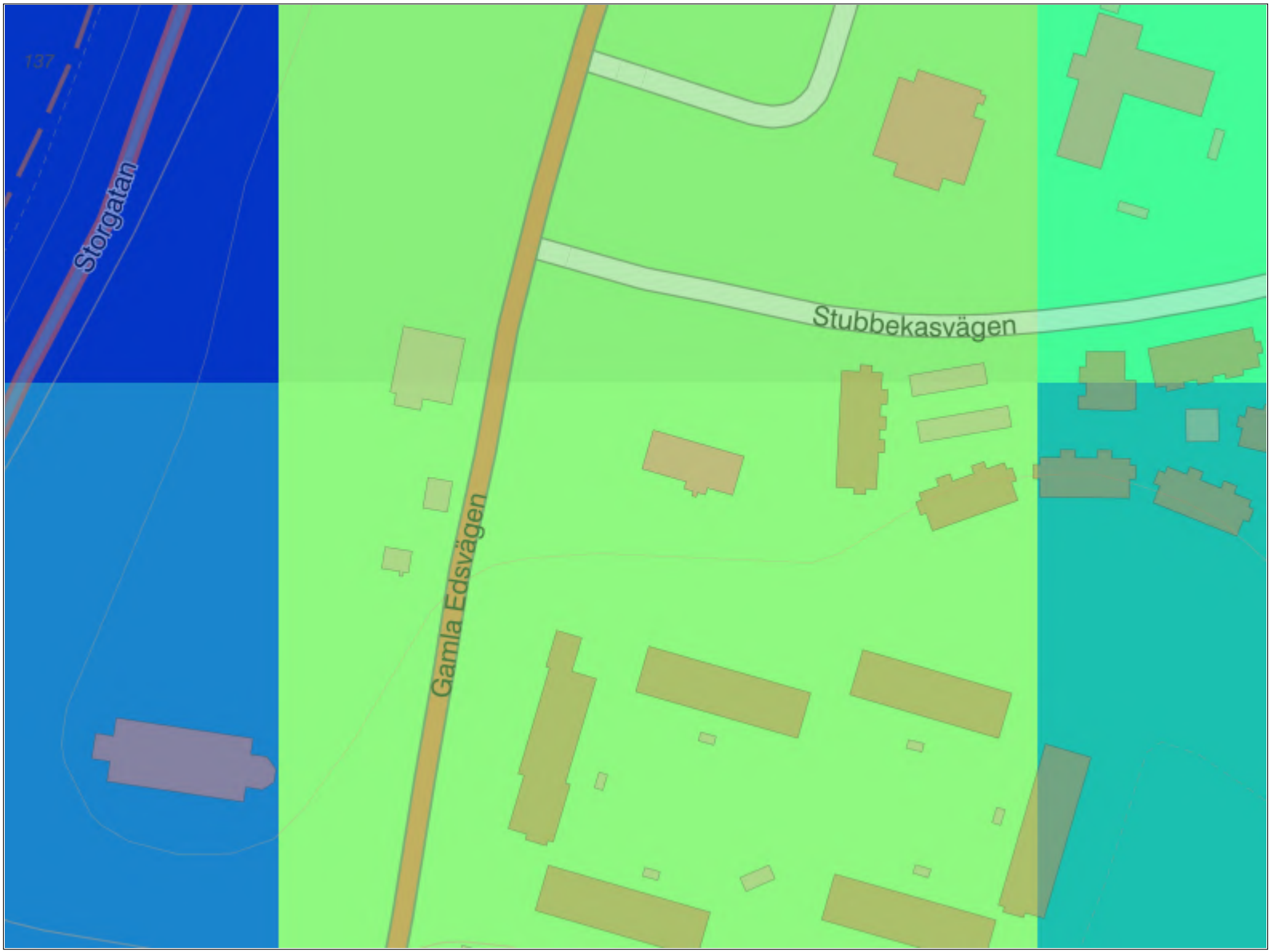
Sveriges geologiska undersökning (SGU)
Huvudkontor/*Head Office:*
Box 670
Besök/*Visit*: Villavägen 18
SE-751 28 Uppsala, *Sweden*
Tel: +46(0) 18 17 90 00
Fax: +46(0) 18 17 92 10
E-post: sgu@sgu.se
www.sgu.se

0 10 20 30 40 50 60 m

Skala 1:2500

Topografiskt underlag:
Ur GSD-Vägkartan.
© Lantmäteriet.
Rutnät i svart anger koordinater i Sweref99TM

Jorddjupsobservation med avslut mot berg
Jorddjupsobservation med öppet avslut
Jorddjupsuppgift, djupintervall
Jorddjupsuppgift, djupintervall 0,00 m
Jorddjupsuppgift, djupintervall 0,01 - 2,00 m
Jorddjupsuppgift, djupintervall 2,01 - 5,00 m
Jorddjupsuppgift, djupintervall 5,01 - 10,00 m
Jorddjupsuppgift, djupintervall 10,01 - 20,00 m
Jorddjupsuppgift, djupintervall > 20,00 m
Skattat jorddjup (m)
0 m
0-1 m
1-3 m
3-5 m
5-10 m
10-20 m
20-30 m
30-50 m
>50 m
Ingen data

Karta - automatiskt genererad via SGUs kartvisare (http://www.sgu.se/sgu/sv/produkter-tjanster/kartvisare/index.html)
2025-02-14 14:35:48

Sveriges geologiska undersökning (SGU)
Huvudkontor/*Head Office:*
Box 670
Besök/*Visit*: Villavägen 18
SE-751 28 Uppsala, *Sweden*
Tel: +46(0) 18 17 90 00
Fax: +46(0) 18 17 92 10
E-post: sgu@sgu.se
www.sgu.se

0 10 20 30 40 50 60 m
Skala 1:2500

Topografiskt underlag:
Ur GSD-Vägkartan.
© Lantmäteriet.
Rutnät i svart anger koordinater i Sweref99TM

SGUs kartvisare
Gammastrålning, uran

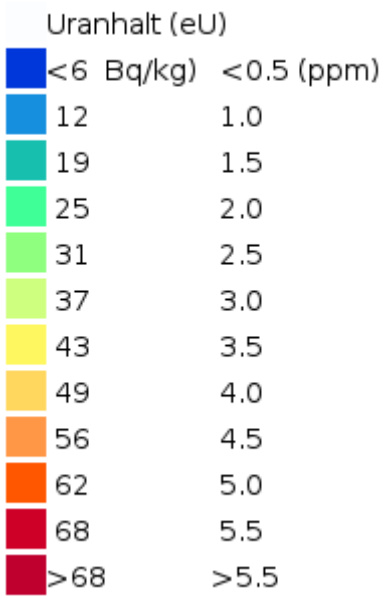
SGU Sveriges geologiska undersökning

Om kartan

Detta är en utskrift från kartvisaren Gammastrålning, uran. Syftet med kartvisaren är att visa halten av den radioaktiva isotopen U-238 (uran) i marken. Uran förekommer naturligt i berggrunden och jordarterna och mätningarna visar koncentrationen i den allra översta delen av marken. Uranhalten redovisas som Becquerel/kg samt i miljondelar (ppm). I beräkningen av uranhalt har radiometrisk jämvikt förutsatts i sönderfallskedjan för uran.

Fördelningen av kalium, uran och torium kan också ge information om under vilka förhållanden bergarterna har bildats och hur de har påverkats av olika geologiska processer. Informationen om uraninnehåll används bl. a. för att hitta områden med risk för radonproblem.

Läs mer om kartvisaren på www.sgu.se.

Uranhalt (eU)
<6 Bq/kg) <0.5 (ppm)
12 1.0
19 1.5
25 2.0
31 2.5
37 3.0
43 3.5
49 4.0
56 4.5
62 5.0
68 5.5
>68 >5.5

Framtagen 2025-01-24
Uppdaterad 2025-08-27

Dnr 2024-000202.214

Detaljplan för
Ed 1:49
i Eds tätort, Dals-Eds kommun

UNDERSÖKNING AV BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN

Vid upprättande av detaljplaner ska det göras en undersökning för att bedöma om planens genomförande kan antas medföra betydande miljöpåverkan enligt Plan- och bygglagen 5 kap. samt Miljöbalken 6 kap. Om så är fallet kommer en miljöbedömning att göras, vilket bland annat innebär att en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram.

Nedan beskrivs platsens förutsättningar och initialt styrande egenskaper som föreslås i och med planförslaget. Följande redovisas i en checklista som tar upp olika typer av påverkan som kan medföra konsekvenser för miljön, hälsan eller hushållningen med naturresurser. En bedömning görs om planens genomförande kan förväntas innebära en stor, medel eller liten/ingen påverkan för just den aktuella sakfrågan. Efter checklistan följer en samlad bedömning.

Platsens förutsättningar

Planområdet ligger inom redan exploaterat område i centrala delarna av samhället Ed, öster om sjön Lilla Le. Väster om planområdet ligger Dals-Eds kyrka. Öster och söder om planområdet ligger de två bostadsområdena ”Stubbekas” och ”Kyrkoområdet”. Norr om planområdet ligger samlingslokalen ”Stallbacken” och Hagaskolan. Nordöst om planområdet ligger Haga förskola, bollhall, fotbollsplan och fjärrvärmekraftverk.

Planens styrande egenskaper

Planområdet är idag planlagt för allmänt ändamål (A), max 7,5 meter byggnadshöjd samt punktprickad mark inom delar av området.

A, ”allmänt ändamål” är en äldre typ av planbestämmelse, som innebär att man enbart får ha verksamhet som bedrivs av stat, kommun eller landsting.

Planområdet är bebyggd med en huvudbyggnad med tillhörande komplementbyggnad. I nuläget bedrivs ingen verksamhet i byggnaden. Senaste användningen i byggnaden var för kommunal verksamhet.

Fastighetsägaren vill upprätta en ny detaljplan som medger ett bredare användningsområde, så att befintlig byggnad kan användas till fler ändamål, förslagsvis boende, kontor, handel, vårdboende, då bestämmelsen ”Allmänt ändamål” begränsar användningen av befintlig byggnad.

Faktor	Påverkan			Kommentar/åtgärd
	Stor	Medel	Liten/ingen	
MILJÖMÅL				
Nationella och regionala miljömål Påverkas något av de 16 nationella miljömålen eller de regionala miljömålen negativt?			X	Miljömålet ***god bebyggd miljö,*** då befintlig byggnads användningsområde är tänkt att bli mer flexibel och på så vis kunna möta samhällets behov på ett bättre sätt jämfört med idag. Målet berörs i positiv mening.
MARK OCH VATTEN				
Geologi Risk för sättningar, skred eller erosion? Finns värdefulla geologiska formationer?			X	Enligt SGU:s jordartskarta består marken i planområdet till största delen av morän. Området är redan bebyggt. Ingen ny tillkommande bebyggelse tillkommer. Planen fokuserar på byggrätten för den redan befintliga bebyggelsen.

Faktor	**Påverkan**			**Kommentar/åtgärd**
	Stor	Medel	Liten/ingen	
Hydrologi Grundvattenkvalité och grundvattennivå? Ändras strömningsförhållanden? Påverkas avrinningsområdet? Påverkan på ytvatten, vattendrag och strandlinjer?			X	Närmaste vattenförekomst till planområdet är Lilla Le väster. Den berörs inte av planen.

Faktor	Påverkan			Kommentar/åtgärd
	Stor	Medel	Liten/ingen	
Dagvatten / spillvatten Hur tas dagvatten och spillvatten omhand? Alternativa lösningar?			X	Området ligger inom kommunalt verksamhetsområde för VA. Planförslaget innebär ingen ökad hårdlagd yta (takyta) och större asfalterad markyta i förhållande till gällande detaljplan. Kommunen bedömer att området klarar den marginellt tillkommande dagvattenmängd som detaljplanen genererar.
Markföroreningar Finns risk för tidigare markföroreningar?			X	Inom planområdet finns inga kända markföroreningar. Området har varit planlagt för A, allmänt ändamål, sedan 1986.

Faktor	Påverkan			Kommentar/åtgärd
	Stor	Medel	Liten/ingen	
LUFTMILJÖ OCH KLIMAT				
Luftföroreningar Utsläpp av svavel, organiska ämnen, koldioxid, ammoniak, allergirisk, djurhållning? Överskrids miljökvalitets-normerna?			X	Området ger inte upphov till luftföroreningar.
Ljusförhållanden Solljus, starka ljussken, skuggeffekter.			X	Skuggning från befintlig byggnad och ev. tillkommande bebyggelse bedöms inte påverka omkringliggande bebyggelse negativt.

GESTALTNING				
Landskapsbild / stadsbild Blir det fysiska ingrepp? Tillförs nya element? Skala och sammanhang med omgivningen? Struktur och dominans. Skönhet, estetik. Bebyggelsehistoriska sammanhang och strukturer.			X	Ingen ny tillkommande bebyggelse tillkommer. Planen fokuserar på byggrätten för den redan befintliga bebyggelsen.
Faktor	**Påverkan**			**Kommentar/åtgärd**
	Stor	Medel	Liten/ingen	
Närmiljö Påverkas närmiljön, gårdar, träd mm?			X	Ingen obruten naturmark berörs, endast redan exploaterad mark.
HÄLSA OCH SÄKERHET				
Trafikmiljö Gc-väg, kollektivtrafik, parkering, olycksrisk, farligt gods? Följdinvesteringar?			X	Planförslaget innebär ingen ny trafikstruktur eller behov av utbyggnad för befintlig bebyggelse.
Buller och vibrationer Utsätts området för störningar idag? Ökar störningarna? Störningar under byggtid? Buller, föroreningar, byggavfall.			X	Planområdet ligger inte nära några stora, trafikerade vägar eller andra bullerkällor.
Elektriska / magnetiska fält Finns kraftledningar, transformatorer, skyddsavstånd?			X	Planområdet berörs ej av några större luftförlagda kraftledningar, transformatorer eller skyddsavstånd.
Riskområde farlig verksamhet Föreslagen			X	Inga närliggande verksamheter.

användning, är det känslig? Ligger planområdet i närheten av farlig verksamhet eller mark som kan tillåta farlig verksamhet? Säkerställs tillräckligt skyddsavstånd?				
Totalförsvarets civila intressen Riksintresse totalförsvaret? Samhällsviktig verksamhet? Militära mål? Skyddsobjekt? Viktiga kommunikationer? Framkomlighet? Utrymning? Inkvartering? Utomhusvarning? Skyddsrum? Trygghetspunkter?			X	Planen bedöms inte påverka totalförsvarets intressen negativt. Ingen ny tillkommande bebyggelse tillkommer. Planen fokuserar på flexiblare användningsområde för befintlig byggnad. Bedömning har gjorts utifrån checklista i MSB's *publikation "Vägledning Totalförsvarets civila intressen i samhällsplaneringen"*, utgiven 2024. Se tillhörande (bilaga 1) till detta dokument.

Faktor	**Påverkan**			**Kommentar/åtgärd**
	Stor	Medel	Liten/ingen	
Farligt gods			X	Planområdet ligger inte invid någon utpekad led för farligt gods eller verksamhet som hanterar farligt gods.
Riskområde för markradon			X	Risken för markradon bedöms som normalrisk mark.
Översvämning/Skyfall			X	Området ligger på en höjd och bedöms inte ligga i risk att översvämmas.
Tillgänglighet			X	Området är redan exploaterat och tillgängligt via både bilväg och GC-väg.
Sociala effekter Motverkar / ökar segregation? Barnperspektiv? Säkra skolvägar			X	Befintlig byggnads användningsområde är tänkt att bli mer flexibel och på så vis kunna möta samhällets behov på ett bättre sätt jämfört med idag. Intresset berörs i positiv mening. Planförslaget bedöms inte bidra till en ökad segregation.

Faktor	Påverkan			Kommentar/åtgärd
	Stor	Medel	Liten/ingen	
				I närheten av planområdet finns skola och förskola och området ansluter till GC-väg.
Rekreation Funktion och status för aktivitet, idrott, friluftsliv, utevistelse, lek, promenader. Barriär som begränsar tillgängligheten.			X	Planförslaget tar hänsyn till möjligheter för rekreation. Intresset berörs i positiv mening. I planområdet finns gott om stora grönytor samt närliggande natur för rekreation och lek. I närheten av planområdet finns skola och förskola och området ansluter till GC-väg.
Barnperspektivet Funktion och status för barnets perspektiv? Aktivitet, idrott, friluftsliv, utevistelse, lek, skolvägar.			X	Planförslaget bedöms inte påverka barnperspektivet negativt. Befintlig byggnads användningsområde är tänkt att bli mer flexibel och på så vis kunna möta samhällets behov på ett bättre sätt jämfört med idag. Intresset berörs i positiv mening. I planområdet finns stora grönytor samt närliggande natur för rekreation och lek. I närheten planområdet finns skola, förskola, samlingslokal, bollhall samt konstgräsplan. Området ansluter till GC-väg.
NATUR- OCH KULTURMILJÖ				
Flora och fauna Finns hotade, sällsynta, hänsynskrävande arter? Ekologiskt särskilt känsligt område? Värdefulla naturmiljöer (riksintressen, biotopskydd mm).			X	Planområdet ligger inom riksintresse för naturvård. Ingen orörd naturmark tas i anspråk, då planen fokuserar på flexiblare användningsområde för befintlig bebyggelse.
Grönstruktur Påverkas grönsambanden? Spridningskorridorer? Allé längs väg. Vattendrag?			X	Planområdet utgörs idag av redan bebyggd mark. Ingen orörd naturmark tas i anspråk, då planen fokuserar på flexiblare användningsområde för befintlig bebyggelse.
Kulturmiljö Kulturhistoriska miljöer och samband			X	Planområdet ligger inom riksintresse för kulturmiljövården. Planförslaget bedöms inte påverka kulturmiljö negativt, då planen fokuserar på flexiblare

Faktor	Påverkan			Kommentar/åtgärd
	Stor	Medel	Liten/ingen	
av bebyggelse, äldre kulturlandskap och fornlämningar.				användningsområde för befintlig bebyggelse. Den befintliga huvudbyggnaden är utpekad som kulturhistoriskt intressant i kommunens kulturhistoriska byggnadsinventering nr 53 (2013). Bevarande av den utpekade byggnaden hanteras i framtida bygglov vid prövning mot varsamhets- och förvanskningsförbudet i 8 kap 13, 17 §§ plan- och bygglagen, PBL. Inga kända fornlämningar påverkas.
Strandskydd			X	Planområdet ligger inte inom strandskyddsområde (utanför strandskyddsområde för sjön Lilla Le 100 m). Strandkyddet påverkas ej av planen.
HUSHÅLLNING MED NATURRESURSER				
Återvinning Källsortering, miljöfarligt avfall, lokal kompost, avfallstransporter.			X	Avfallshantering och möjligheten till källsortering/återvinning av avfall ska ordnas inom den egna fastigheten.
Energiförsörjning Valt energisystem. Finns alternativ? Bebyggelsens orientering.			X	Fastigheten ansluts till lämpligaste energisystem.
Ytterligare exploatering Ökar bebyggelsetrycket i området? Hindras bebyggelse på sikt? Krav på följdändringar av markanvändningen?			X	Planen bidrar i stort till en positiv utveckling av Dals-Eds tätort samt det aktuella området, då befintlig byggnads användningsområde är tänkt att bli mer flexibel och på så vis kunna möta samhällets behov på ett bättre sätt jämfört med idag.

SAMMANFATTNING av frågor att studera närmare (interna utredningar, externa uppdrag)

Utifrån behovsbedömningen kommer följande frågor att utredas vidare under planarbetet: -

	Miljökonsekvenserna är av sådan komplexitet att de redovisas löpande i planbeskrivningen. Kommunens bedömning är därmed att det inte krävs någon separat miljöbedömning i samband med planläggningen av området

UTVÄRDERING, BEHOVSBEDÖMNING, AVGRÄNSNING

Miljökonsekvenserna är av sådan komplexitet att:

X	de redovisas *löpande i planbeskrivningen.*
	en särskild redovisning under rubrik ”*konsekvenser för miljön”* i planbeskrivningen krävs.
	en helt *separat miljökonsekvensbeskrivning, MKB,* krävs.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Planområdet är centralt beläget i Eds tätort. Planområdet är sedan tidigare bebyggt.

Planens tänkbara effekter och konsekvenser

Tänkbara effekter av planens genomförande är att planens genomförande medför till en positiv utveckling för Eds tätort. Tänkbara konsekvenser av planen är i huvudsak positiva, med möjlighet till fler användningsområden för befintlig bebyggelse i området.

SLUTSATS

Ingen av de ovannämnda effekterna förväntas var för sig eller sammantaget ge en betydande miljöpåverkan. Slutsatsen av behovsbedömningen är därför att genomförandet av planen inte bedöms medföra en betydande miljöpåverkan såsom avses i Plan- och bygglagen 5 kap eller i Miljöbalken 6 kap. Inte heller förväntas de nya verksamheterna påverkas av en betydande miljöpåverkan. Det finns därför inte ett behov av en Miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

	Samråd med länsstyrelsen kring behovsbedömningen har skett enligt 6 kap 6 § miljöbalken i samband med att planförslaget gick ut på samråd enligt 5 kap 11 plan- och bygglagen. Kommentar: Länsstyrelsen anger i sitt samrådsyttrande daterat 2025-05-16 att de delar kommunens bedömning, att planförslaget inte innebär någon betydande miljöpåverkan.

KOMMUNSTYRELSEN beslutade den 23 april 2025:

X	att planen inte antas medföra en betydande miljöpåverkan såsom avses i PBL 4 kap. eller i MB 6 kap.
	att planen antas medföra en betydande miljöpåverkan såsom avses i PBL 4 kap. eller i MB 6 kap och ska därför bli föremål för en miljöbedömning.

Augusti 2025
KOMMUNSTYRELSEN

Bilaga 1 - Undersökning av betydande miljöpåverkan, DP Ed 1:49 (Stubbekasvägen 2)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

VÄGLEDNING

Totalförsvarets civila intressen i samhällsplaneringen

– med fokus på den fysiska planeringen enligt plan- och bygglagen

Totalförsvarets civila intressen i samhällsplaneringen – med fokus på den fysiska planeringen enligt plan- och bygglagen

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Enheten för försörjningsberedskap

Tryck: By Wind
Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB2370 – reviderad september 2024
Tidigare utgiven: maj 2024
ISBN: 978-91-7927-535-8

Förord

När denna vägledning publiceras har vi krig i Europa. Sverige har nyligen blivit fullvärdig medlem i försvarsalliansen Nato och totalförsvarsplaneringen är i full gång. Det avsevärt försämrade säkerhetspolitiska läget kräver snabba och effektfulla åtgärder för att stärka Sveriges försvarsförmåga – och vi behöver alla hjälpas åt.

Samhällsplaneringen och den fysiska planeringens processer har en viktig roll i totalförsvarsuppbyggnaden och samhällets förmåga att möta olika typer av hot och de allvarliga påfrestningar ett väpnat angrepp kan medföra.

Denna vägledning ger stöd i hur samhällsplanerare och beredskapssamordnare tillsammans ska och kan ta hänsyn till totalförsvarets civila intressen i samhällsplaneringen och främst i den fysiska planeringen enligt plan- och bygglagen (2010:900). Vägledningen gör detta genom att förmedla grundläggande kunskap om arbetet med civilt försvar, samhällsplanering och fysisk planering. Den ger även exempel på metoder, frågeställningar och checklistor som kan utgöra stöd för hur totalförsvarets civila intressen kan omhändertas inom ramen för region-, översikts- och detaljplaneringen och den samhällsplanering som sker innan, parallellt och efter den fysiska planeringen.

Vägledningen har tagits fram av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) med stöd av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), länsstyrelserna Västra Götaland, Stockholm, Skåne och Örebro samt kommunerna Kristianstad, Lysekil, Borås, Karlskoga, Lund och Örebro. Boverket och Enheten för fysisk planering vid Försvarsmakten har också deltagit i arbetet. Tack för era inspel till vägledningen!

Annika Elmgart
Chef, Avdelningen för krisberedskap och civilt försvar

Detaljplan

Denna checklista syftar till att ge kommunen ett första stöd i hur totalförsvarets civila intressen kan bevakas i detaljplaner enligt PBL.

Börja så här:

- Ta kontakt med beredskapsfunktionen, både inom den egna verksamheten och på länsstyrelsen. Börja med att skapa gemensamma rutiner och förutsättningar för att totalförsvarets civila intressen ska kunna omhändertas.
- Säkerställ att totalförsvarets civila intressen hanteras tidigt i det inledande arbetet med detaljplanen.
- Använd checklistan som en utgångspunkt tillsammans med exemplen och frågeställningarna i kapitel 5 under avsnitten Exempel på aspekter att ta hänsyn till och Skydd av civilbefolkningen.
- **Säkerställ att arbetsmaterialet (inklusive checklistan) informationsklassas kontinuerligt i arbetet.**
- Tänk på att totalförsvarets militära intressen också behöver tillgodoses.

Totalförsvarets civila intressen i region- och översiktsplaneringen	Ja	Delvis	Nej	Kommentar (planens påverkan)
Kan planen påverka områden som är av riksintresse på grund av att de behövs för totalförsvarets anläggningar eller områden som har betydelse för totalförsvaret civila del enligt 3 kap. 9 § miljöbalken? Tänk på att det finns områden som helt eller delvis omfattas av sekretess enligt 15 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).	☐	☐	☒	
Finns det samhällsviktig verksamhet inom eller i närheten av planområdet som kan påverkas? Till exempel: Kan planen påverka samhällsviktig verksamhet i närheten? På vilket sätt? Direkt påverkan, indirekt påverkan eller på sikt? Positivt eller negativt? Möjliggör planen för etablering av samhällsviktig verksamhet? Kan denna komma att påverkas av omgivning och behövs i så fall åtgärder? Möjliggör placeringen att verksamheten kan växa och utvecklas utan att hindras av omkringliggande bebyggelse?	☐	☐	☒	

Totalförsvarets civila intressen i region- och översiktsplaneringen	Ja	Delvis	Nej	Kommentar (planens påverkan)
Finns det tänkbara militära mål inom eller i närheten av planområdet? Till exempel flygplats, hamn, förråd, civil infrastruktur av särskild betydelse (el, elektroniska kommunikationer och väg eller järnväg), blåljusverksamhet, samhällsviktig verksamhet. Hur kan dessa komma att påverkas och vilka åtgärder behövs för ett ökad skydd av bebyggelse som kan utgöra militära mål? **Tips till byggskedet!** Bebyggelse som riskerar att utsättas för hot bör konstrueras så att den är motståndskraftig mot till exempel splitter och andra följdverkningar. Detta kan ske genom val av byggnadsmaterial.	☐	☐	☒	
Finns det skyddsobjekt inom eller i närheten av planområdet? Hur påverkar detta planen och vilken hänsyn till skyddsobjektet kan behöva tas?	☐	☐	☒	
Finns det några viktiga kommunikationer i form av vägar, hamnar eller järnvägar inom eller i närheten av planområdet? Kan planen försvåra användandet av dessa? Dessa kan bli viktiga för transporter och evakuering. Till exempel kan järnvägsspår till hamnar eller verksamheter komma att behöva användas vid höjd beredskap.	☐	☐	☒	
Finns det slutsatser i risk- och sårbarhetsanalysen som är relevanta för planen? Har planen tagit hänsyn till dessa? Till exempel identifierade samhällsviktiga verksamheter, viktiga flöden, noder och beroenden?	☐	☐	☒	
Har hänsyn tagits till framkomlighet för både utryckningsfordon samt tunga och skrymmande transporter? Tänk bland annat på svängradier och till byggskedet även på bärighet för vägar.	☒	☐	☐	
Finns det verksamheter som är svåra att utrymma inom eller i närheten av planområdet? Om ja, hur påverkar de då planens ställningstaganden och utformning?	☐	☐	☒	

Totalförsvarets civila intressen i region- och översiktsplaneringen	Ja	Delvis	Nej	Kommentar (planens påverkan)
Har möjlighet till utrymning beaktats i planen? Både i mindre skala och vid storskalig utrymning?	☒	☐	☐	
Har möjligheter till inkvartering beaktats i planen? Till exempel: Berör planen en utpekad plats för inkvartering? Medger planen bebyggelse som kan användas för inkvartering?	☐	☐	☒	
Berör planen installationer av utrustning för utomhusvarning? Finns det någon befintlig installation av utomhusvarning inom eller i närheten av planområdet? Kan denna eller dessa komma att påverkas av planerna? Se MSB:s kartportal för befintliga utomhus-varningar.	☐	☐	☒	
Innebär planen behov av att analysera en utbyggnad av utomhusvarning?	☐	☐	☒	
Finns skyddsrum eller skyddade utrymmen inom eller i närheten av planområdet? Finns det befintliga skyddsrum inom plan-området? Hur påverkas dem? Medför planen behov av en utbyggnad av skyddsrum eller finns det möjligheter att anordna något annat skyddat utrymme? Se MSB:s kartportal för befintliga skyddsrum. OBS: Idag finns inga krav på utbyggnad av skyddsrum men det kan komma på sikt.	☐	☐	☒	
Finns trygghetspunkter eller andra tempo-rära stöd- och samlingsplatser inom eller i närheten av planområdet? Finns det befintliga utpekade samlingsplatser avsedda för kris eller krig inom eller i närheten av planområdet? Kan planen medföra behov av eller möjliggöra för någon sådan plats?	☐	☐	☒	

ILLUSTRATIONSKARTA

0 10 20 meter

Skala 1:500 i A3

Grundkarta för Dals-Ed Ed 1:49
Dals-Eds kommun, Västra Götalands län

Fastighetsredovisningen aktuell 2025-09-10
Detaljredovisningen aktuell 2025-09-08
Mätklass: II
Gränser utan gränspunkt har osäkert läge
Koordinatsystem
I plan: SWEREF 99 12 00
I höjd: RH 2000
Beteckningsstandard: HMK
Fredrik Molin, Sweco Sverige AB

Sign: _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

Grundkartan upprättad genom geodetsik fältmätning, samt utdrag av registerkarta och primärkarta.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

- Fastighetsgräns
- Ledningsrätt
- Byggnader (takkontur karterad)
- Byggnader (fasadlinje karterad)
- Skärmtak
- Vägkant
- Gränspunkt
- Belysningsstolpe
- Lövträd
- DUVAN — Traktnamn
- 1:100 — Registernummer
- LR 1504-75 — Ledningsrätt
- Staket
- Stödmur
- Stenmur
- Slänt
- Nivåkurva (1m ekvidistans)
- 157,6 — Höjdpunkt
- Punkt i rutnät

TECKENFÖRKLARING

- Gräsyta
- Parkering
- Gång
- Befintliga byggnader
- Möjliga nya byggnader
- Träd

Till planen hör:

- ☒ Planbeskrivning
- ☒ Plankarta
- ☒ Illustrationskarta
- ☒ Grundkarta
- ☒ Fastighetsförteckning
- ☒ Samrådsredogörelse
- ☐ Granskningsutlåtande
- ☐

Detaljplan för

Ed 1:49

Dals Eds kommun — Västra Götalands län

Granskningshandling

Upprättad 2025-09-26

Beslutsdatum	Instans
Godkännande	
Antagande	
Laga kraft	
Diarienummer: KS-2024-000202.214	
Kommunens plannummer:	

DALS-EDS KOMMUN

Elin Andersson
Plan- och bygglovsingenjör
Dals Eds kommun

Marlene Bro
Planarkitekt
Norconsult

Planbeskrivning för

Detaljplan för Ed 1:49

Dals Eds kommun, Västra Götalands län

Standardförfarande
Plan och bygglagen (SFS 2010:900)
Granskningshandling 2025-09-26

Diarienummer:	KS-2024-000202.214
Planbesked:	29 maj 2024 (§ 98)
Påbörjad:	december 2024
Samråd:	1-30 maj 2025
Granskning:	31 okt–14 nov 2025
Antagande:	
Laga kraft:	
Detta dokument är framtaget av Norconsult enligt Boverkets föreskrifter och allmänna råd om planbeskrivning; BFS 2020.	

HANDLINGAR

Till detaljplanen finns följande handlingar:

- Plankarta med planbestämmelser, 2025-09-26
- Illustrationskarta, 2025-09-26
- Planbeskrivning, 2025-09-26 (denna handling)
- Samrådsredogörelse, 2025-09-26
- Grundkarta, 2025-09-10
- Fastighetsförteckning, 2025-09-24

Utredningar:

- PM geoteknik, Norconsult, 2025-03-07
- Undersökning av betydande miljöpåverkan, Dals Eds kommun, 2025-08-27

INTRODUKTION

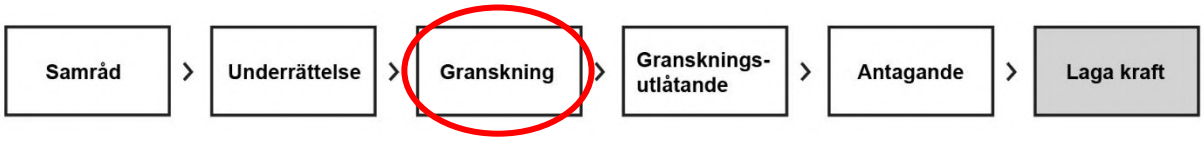
Vad är en detaljplan

Med en detaljplan får kommunen reglera användningen av mark- och vattenområden och hur exploatering får ske när det gäller b.la. volym, placering och gestaltning. I framtagandet av en detaljplan prövar kommunen om ett område är lämpligt för tilltänkt markanvändning till exempel bostäder, verksamheter och infrastruktur. Förutsättningar och konsekvenser beskrivs och bedöms. Detaljplanen redovisar allmänna platser, kvartersmark och vattenområden och gränserna för dessa. I plan- och bygglagen (PBL) finns bestämmelser om i vilka situationer en detaljplan ska göras. Det är bara kommunen som kan besluta om att ta fram och anta en detaljplan. Det är också kommunen som tolkar de detaljplaner som finns.

Detaljplanens omfattning, markanvändning och bestämmelser som styr exploateringen redovisas på en detaljplanekarta. Till detaljplanekartan hör en planbeskrivning (denna handling), som förklarar planens syfte och innehåll. I denna detaljplan ingår handlingarna plankarta med planbestämmelser, illustrationskarta, planbeskrivning och grundkarta. Övriga handlingar utgörs av fastighetsförteckning samt genomförda utredningar. Plankartan är juridiskt bindande medan planbeskrivningen ska öka förståelsen av plankartan. Detaljplanen gäller tills den antingen upphävs, ändras eller ersätts av en ny detaljplan.

Detaljplaneprocessen

Detaljplanen för Ed 1:49 handläggs med standardförfarande enligt Plan- och bygglagen (2010:900) 5 kap. Planförslaget antas av kommunfullmäktige. Samråd och granskning omfattar sakägare, myndigheter och övriga som bedöms ha väsentligt intresse av planen.

Standardförfarande enligt PBL 2010:900 5 kap.

Digital funktionalitet

I plan- och byggförordningen (2011:338) anges att detaljplaner och planbeskrivningar ska utformas så att uppgifterna i dem kan tillgängliggöras och behandlas digitalt. Detta gäller alla detaljplaner och planbeskrivningar som har påbörjats efter 31 december 2021.

Plankartan i aktuell detaljplan har utformats enligt Boverkets föreskrifter om detaljplan (BFS 2020:5), Boverkets allmänna råd om redovisning av reglering i detaljplan (BFS 2020:6), Boverkets planbestämmelsekatalog 2021-10-14 och den nationella specifikationen för detaljplan från Lantmäteriet. Planbeskrivningen i aktuell detaljplan har utformats enligt bilagan till Boverkets föreskrifter och allmänna råd om planbeskrivning (BFS 2020:8).

Innehåll

HANDLINGAR **2**

INTRODUKTION **3**

Vad är en detaljplan 3
Detaljplaneprocessen 3
Digital funktionalitet 3

1 DETALJPLANENS SYFTE **6**

1.1 Syfte 6

2 BESKRIVNING AV DETALJPLANEN **7**

2.1 Hela detaljplanen 7
Genomförandetid 8
2.2 Allmän plats 8
2.3 Kvartersmark 8
2.4 Befintligt 8
2.5 Motiv till ny detaljplan 10
2.6 Annat 10

3 MOTIV TILL DETALJPLANENS REGLERINGAR **11**

3.1 Motiv till reglering 11

4 PLANERINGSUNDERLAG **13**

4.1 Kommunala 13
4.2 Utredningar 13
4.3 Regionala 13
4.4 Annat 14

5 PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR **15**

5.1 Kommunala 15
5.2 Regionala 18
5.3 Riksintressen 18
5.4 Hushållningsbestämmelser enligt 3 kap. Miljöbalken 18
5.5 Miljökvalitetsnormer 19
5.6 Hälsa och säkerhet 20
5.7 Geotekniska förhållanden 20
5.8 Hydrologiska förhållanden 20
5.9 Kulturmiljö 21
5.10 Fysisk miljö 21
5.11 Sociala 21
5.12 Teknik 21

5.13 Service 22
5.14 Trafik 22

6 KONSEKVENSER 23
6.1 Fastigheter och rättigheter 23
6.2 Natur 23
6.3 Miljö 23
6.4 Miljökvalitetsnormer 23
6.5 Hälsa och säkerhet 24
6.6 Kulturmiljö 24
6.7 Sociala 24
6.8 Riksintressen 24
6.9 Hushållningsbestämmelser enligt 3 kap. Miljöbalken 24
6.10 Trafik 25

7 GENOMFÖRANDEFRÅGOR 26
7.1 Mark och utrymmesförvärv 26
7.2 Fastighetsrättsliga frågor 26
7.3 Tekniska frågor 26
7.4 Ekonomiska frågor 26
7.5 Organisatoriska frågor 27

8 Medverkande 28

1 DETALJPLANENS SYFTE

1.1 Syfte

Syftet med den föreslagna detaljplanen är att möjliggöra en mer flexibel användning av befintlig bebyggelse och på så sätt skapa förutsättningar för landsbygdsutveckling.

Byggnaden från sydväst. Bildkälla: Norconsult

Byggnaden från nordväst. Bildkälla: Norconsult

2 BESKRIVNING AV DETALJPLANEN

2.1 Hela detaljplanen

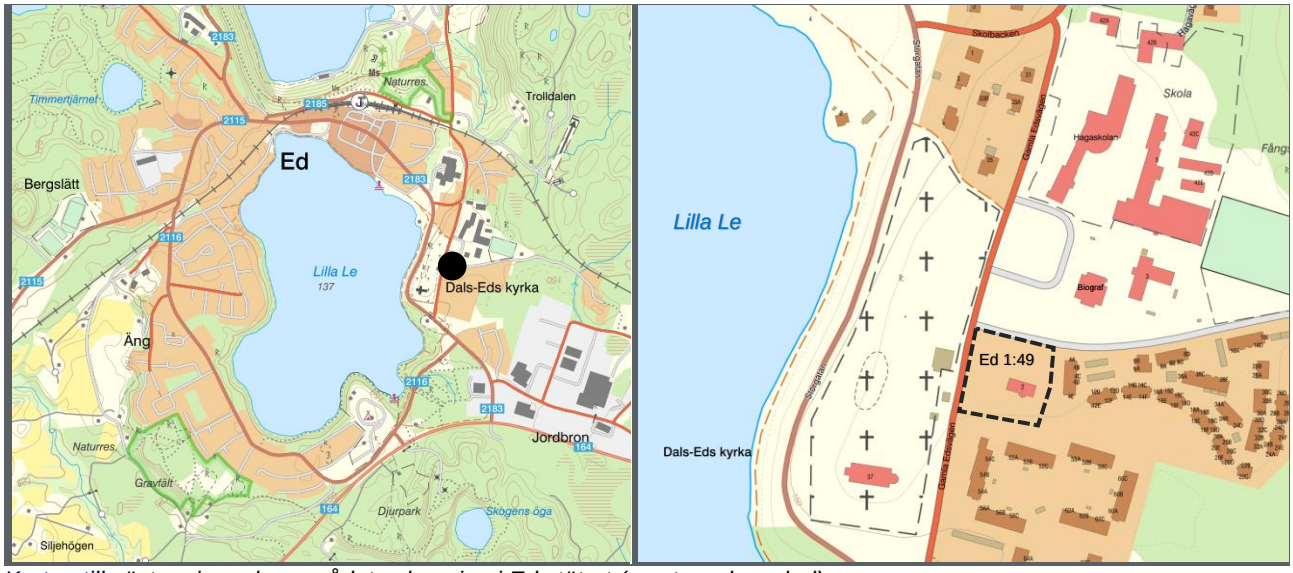
Detaljplanen möjliggör markanvändningen bostäder och centrum inom fastigheten Ed 1:49. Byggrätten i detaljplanen begränsas med prickmark för att behålla dagens markförhållanden på platsen, samt för att bibehålla den befintliga grönstrukturen innefattandes en del äldre träd. Byggrätten för huvudbyggnaden regleras genom en högsta tillåten nockhöjd samt lägsta tillåtna takvinkel för att möjliggöra en huvudbyggnad i två plan med inredd vind, vilket motsvarar den befintliga byggnadens volym. Komplementbyggnaderna regleras med bestämmelser om sammanlagd byggnadsarea samt högsta tillåtna nockhöjd. Befintliga allmännyttiga underjordiska ledningar (fiber) säkerställs genom markreservat.

Planområdet ligger i ett kluster av verksamheter i Eds tätort såsom skola, biograf, samlingslokal, kyrka med mera. Utifrån landsbygdsperspektivet är det viktigt att förutom ortens centrum också se strategiskt på dessa områden som ligger lite mer perifert i tätorten, men som blivit noder för människors rörelser i vardagen. Med den kommunala service som redan finns i området är det tacksamt även för andra verksamheter att etablera sig då det redan idag finns en naturlig rörelse av människor i området. En flexibel användning i ett strategiskt läge är en viktig grogrund för lokalt entreprenörskap. Begränsningen i användningen utgörs i praktiken av byggnadens storlek och genom exempelvis möjligheten att anlägga parkering.

2.1.1 Plandata

Området som omfattas av planläggningen ligger i sydöstra delen av Eds tätort.

Detaljplanen omfattar 4546 m^2. Hela planområdet ligger inom fastigheten Ed 1:49, som ägs av Edshus AB.

Kartan till väster visar planområdets placering i Eds tätort (svart rund symbol).
Kartan till höger visar planområdets placering och närliggande verksamheter (svart streckad linje).

Genomförandetid

Genomförandetiden för detaljplanen är 10 år från den dagen detaljplanen vinner laga kraft. Innan genomförandetiden gått ut får detaljplanen i regel inte ändras, ersättas eller upphävas mot berörda fastighetsägares vilja. Under genomförandetiden får planen dock ändras mot berörda fastighetsägares vilja om det är av stor allmän på grund av nya förhållanden av stor allmän vikt som inte har kunnat förutses vid planläggningen (se PBL kap 4 § 39).

Ändras eller upphävs planen under genomförandetiden har fastighetsägaren rätt till ersättning från kommunen för den skada det medför. Efter genomförandetidens slut fortsätter detaljplanen med dess rättigheter att gälla men ändras eller upphävs planen finns ingen rätt till ersättning för de rättigheter som går förlorade. (se PBL kap 14 § 9.)

2.2 Allmän plats

Ingen allmän plats föreslås inom planområdet.

2.3 Kvartersmark

Inom kvartersmarken möjliggörs markanvändningarna centrum (C) och bostäder (B). Detaljplanen möjliggör byggnadsarea på 380 m^2 för huvudbyggnad och en byggnadsarea på 150 m^2 för komplementbyggnader. Högsta nockhöjd för huvudbyggnad regleras till 12,5 meter och komplementbyggnader till 3,5 meter. Nockhöjderna regleras med meter över medelmarknivån för respektive byggnad. Allmännyttiga ledningar säkerställs i detaljplanen genom markreservat för underjordiska ledningar (u_1). För att inte skapa behov av ändrad dagvattenhantering finns begränsningar i hur mycket av marken som får hårdgöras (b_1 och b_2).

Se mer djupgående motiveringar till valda planbestämmelser i avsnittet 3. Motiv till detaljplanens regleringar.

2.4 Befintligt

Byggnaden uppfördes som ålderdomshem 1930 på prästgårdens mark. Den upplevdes tidigt som för liten och byggdes till åt väster redan 1947. Under senare tid har den använts som församlingshem, kontor och senast som förskola.

Byggnaden är ett trähus i två våningar med delvis inredd vind samt en källare. Det finns ett mindre förråd inom fastigheten.

Utemiljön består av klippt gräsyta med ett flertal större träd. Söder om byggnaden finns en slänt med en mindre skogsdunge inom fastigheten. Parkeringsyta finns i norra delen med utrymme för ca 18 bilar.

Byggnaderna sedda från Gamla Edsvägen i väster. Bildkälla: Norconsult

Gällande detaljplan (maj 1985) för området anger Allmänt ändamål (A). Byggrätten är begränsad med prickmark mot fastighetsgräns samt genom en högsta nockhöjd på 12,5 m. Längst med Gamla Edsvägen vägen finns ett smalt u-område (reservat för allmänna ledningar).

Äldre planer tillkom många gånger under helt andra förhållanden och med helt andra syften än dagens planer. Vissa var dessutom tänkta att tillämpas tillsammans med olika typer av byggbestämmelser som sedan upphört att gälla. Som i detta fall var områden med beteckningen A - Allmänt ändamål i äldre planer avsedda för allmänna ändamål och skulle ha en verksamhet med stat, kommun eller landsting som huvudman.

Tidigare var det enbart offentliga organ som fick vara huvudman för en verksamhet inom A - Allmänt ändamål. Sedan 1 januari 2015 är det dock möjligt även för enskilda huvudmän att få bygglov inom dessa områden. Det innebär att det inte alltid krävs planändring eller att planen upphävs för att bygglov ska kunna ges för enskilda huvudmän. Bygglov får dock bara ges om åtgärden innebär att fastigheten eller byggnadsverket som åtgärden gäller används för samma allmänna ändamål som fastigheten eller byggnadsverket senast användes till. Om den privata huvudmannen vill använda fastigheten eller byggnadsverket till något annat ändamål krävs att planen ändras eller upphävs. När bygglov ges till en sökande som inte är ett offentligt organ ska rätten respektive skyldigheten för kommunen att lösa in marken upphöra.

2.5 Motiv till ny detaljplan

Mot bakgrunden att nuvarande reglering minskar möjligheterna för en privat aktör att använda fastigheten, önskar kommunen bredda regleringen. Genom en bredare reglering ökar attraktiviteten för fastigheten och därmed möjligheterna för Edshus att sälja den. Användningsbestämmelserna i den nya planen har valts utifrån ett landsbygdsperspektiv. Det vill säga att möjliggöra ett levande samhälle och uppnå en ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet genom att skapa en flexibilitet i nyttjandet av befintliga byggnader i ett kluster av andra verksamheter.

2.6 Annat

Detaljplanen ska handläggas med standardförfarande enligt 5 kap. 7 § plan- och bygglagen.

3 MOTIV TILL DETALJPLANENS REGLERINGAR

3.1 Motiv till reglering

Detaljplanen innehåller regleringar för att uppnå detaljplanens syfte. Nedan följer en lista på bestämmelser och deras motiv.

3.1.1 Användningsbestämmelser

B - Bostäder

Motiv: Användningsbestämmelsen bostäder har valts för utifrån riktlinjer från kommunens bostadsförsörjningsprogram där det anges att bostadsbyggnation främst föreslås till tätorten där den kommunala servicen finns samlad, nya bostäder främst ska förläggas i befintlig bebyggelse. Detta är också motiverat från ett ekonomisk och miljömässigt hållbarhetsperspektiv.

C - Centrum

I användningsbestämmelsen Centrum ingår till exempel butiker, restauranger, kontor, gym, biografer, bibliotek, teatrar, museum, banker, apotek, hantverk och annan service. I användningen ingår även byggnader för religiösa ändamål, föreningslokaler, samlingslokaler, vuxenutbildning, hotell, vandrarhem och lättare former av vård och hälsovård som vårdcentral, fot- eller hudvård.

Motiv: Användningsbestämmelsen Centrum har valt utifrån ett landsbygdsutvecklingsperspektiv. Planområdet ligger i ett kluster av verksamheter i Eds tätort. I en landsbygdsort som Ed är det viktigt att ge möjligheter för lokalt entreprenörskap och därmed en flexibilitet i användningen i befintliga byggnader i strategiska lägen. Begränsningen i användningen utgörs i praktiken av byggnadens storlek och genom exempelvis möjligheten att anordna parkering. Användningen motiveras på så sätt från ett ekonomiskt, miljömässigt och ett socialt hållbarhetsperspektiv.

3.1.2 Egenskapsbestämmelser

Punktprickad mark - Marken får inte förses med byggnad.

Motiv: Bestämmelsen har lagts i områden som har gröna värden samt för att till stora delar bibehålla dagens bebyggelsestruktur på fastigheten. Detta innebär också att dagvattnet kan infiltreras i samma mån som i dagsläget. Punktprickad mark har även lagts över huvuddelen av befintlig parkering.

Plusmarkerad mark - Marken får endast förses med komplementbyggnad

Motiv: Ytan ger en viss flexibilitet för att bygga cykelförråd, soprum, tvättstuga, garage och liknande.

b_1 – Marken ska vara genomsläpplig

Motiv: För att inte förändra de hydrologiska förhållandena inom planområdet ska dessa ytor inte hårdgöras med exempelvis asfalt, utan ska bestå av naturligt genomsläppligt material såsom sand, grus eller gräsbevuxna ytor.

b_2 – Minst 50% av marken ska vara genomsläpplig

Motiv: För att inte förändra de hydrologiska förhållandena inom planområdet förändras vid en utbyggnad ska 50% av ytan inom aktuellt egenskapsområde bestå av naturligt genomsläppligt material såsom sand, grus eller gräsbevuxna ytor. I den delen som får hårdgöras (ej vara genomsläpplig) avses ogenomsläpplig

markbeläggning såsom asfalt, betong och liknande. I dessa 50% räknas också in den markyta (byggnadsarea) som eventuella byggnader upptar.

e_1 – Största byggnadsarean är 150 m^2

Motiv: Reglerar största byggnadsarean för komplementbyggnader, det vill säga den totala ytan som bebyggelsen inom egenskapsområdet får uppta på marken. Syftet är att begränsa exploateringsgraden till vad som bedöms lämpligt med hänsyn till omgivningen och behov av kringfunktioner som parkering och gårdsmiljö. Möjliggör för cykelförråd, garage, soprum, tvättstuga och liknande.

h_1 - Högsta nockhöjd är 12,5 meter

Motiv: Byggnaderna begränsas av högsta tillåtna nockhöjd för att bevara områdets småskalighet. Nockhöjden på 12,5 meter medger en byggnadshöjd motsvarande två våningar, med vindsvåning (samt källare). Höjden beräknas i förhållande till medelmarknivån kring byggnaden.

h_2 - Högsta nockhöjd är 3,5 meter

Motiv: Komplementbyggnadernas höjd begränsas. Höjden beräknas i förhållande till medelmarknivån kring byggnaden.

n_1 – Marken får inte användas för parkering

Motiv: Bestämmelsen bidrar till att de gröna värdena i dessa områden ska kvarstå.

n_2 – Trädet får endast fällas om det är sjukt eller utgör en säkerhetsrisk

Syftet med bestämmelsen är att skydda värdefulla träd. De utvalda träden är ädellövträd med lång återstående livstid, som bidrar till områdets fysiska miljö och är mycket värdefulla som viktiga leverantörer av ekosystemtjänster i den bebyggda miljön.

o_1 – Minsta takvinkel är 22 grader

Motiv: För att komplettera bestämmelsen om nockhöjd. På så sätt säkerställs det att nockhöjden inte utnyttjas till fullo, det vill säga genom ett platt tak.

u_1 – Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar

Motiv: Reserverar markytan så att åtkomst till befintliga underjordiska ledningar säkerställs. Idag finns det en fiberledning som går ca 1 m innanför den västra plangränsen samt även en fiberledning omedelbart öster om befintlig byggnad. I direkt anslutning till västra plangränsen finns även kommunala VA-ledningar. Dessa skyddas av u-områdena.

4 PLANERINGSUNDERLAG

4.1 Kommunala

4.1.1 Detaljplan

Stadsplan för Eds Tätort Stallbacken, Kyrkans gård. Laga kraft 24 april 1986.

4.1.2 Grundkarta

Grundkarta daterad 2025-09-10.

4.1.3 Översiktsplan

Översiktsplan nu-2035 för Dals-Eds kommun, antagen av kommunfullmäktige 2021-11-09 (§ 84).

4.1.4 Bostadsförsörjningsprogram

Bostadsförsörjningsprogram 2024–2027 Dals-Eds Kommun, 2024-12-11 KF (§108), digitalt arkiv: dnr KS-2024-0001179.290.

4.1.5 Naturvård

Trädvårdsplan/naturvårdsplan för Eds Tätort. Antagen av Kommunfullmäktige 2004-02-25, § 6 Reviderad 2021-08-25, § 50.

4.1.6 Kulturmiljö

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 53, Dals-Eds kommun 2013, daterad 2013, digitalt arkiv: dnr BK 2023/1987.

4.1.7 Undersökning enligt 6 kap. 6 § plan- och bygglagen (2010:900)

Undersökning om betydande miljöpåverkan, 2025-08-27.

4.2 Utredningar

4.2.1 PM geoteknisk och hydrologisk utredning

Detaljplan Ed 1:49, Dals-Ed, PM Geoteknik, Norconsult 2025-03-07.

4.3 Regionala

4.3.1 Regionplan

Den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland framtagen 2021.

4.4 Annat

4.4.1 Vattenskyddsområde

Kasen och Edsbräckans vattenskyddsområde, beslutat 2009-08-27 Länsstyrelsen Västra Götaland Län, lantmäteriets arkiv, dnr 106-2004/188.

5 PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

5.1 Kommunala

5.1.1 Detaljplan

Gällande detaljplan från1986 anger Allmänt ändamål (A). Byggrätten är begränsad med prickmark mot fastighetsgräns samt genom en högsta byggnadshöjd på 7,5 m. Längst med Gamla Edsvägen vägen finns ett smalt u-område (reservat för allmänna underjordiska ledningar).

Äldre planer tillkom många gånger under helt andra förhållanden och med helt andra syften än dagens planer. Vissa var dessutom tänkta att tillämpas tillsammans med olika typer av byggbestämmelser som sedan upphört att gälla. Som i detta fall var områden med beteckningen A - Allmänt ändamål i äldre planer avsedda för allmänna ändamål och var tänkt att innefatta en verksamhet med stat, kommun eller landsting som huvudman.

5.1.2 Områdesbestämmelser

För fastigheten finns inga områdesbestämmelser.

5.1.3 Planbesked

Kommunstyrelsen beslutade 29 maj 2024 (§ 98) att bevilja planbesked för Ed 1:49 och att ta fram en ny detaljplan för området i syfte att pröva markens lämplighet för en detaljplan med ett bredare användningsområde i form av boende, kontor, handel, vårdboende eller liknande.

5.1.4 Översiktsplan

I kommunens gällande *Översiktsplan nu-2035* för Dals-Eds kommun som antogs av kommunfullmäktige 2021-11-09, är aktuellt planområde markerat som en del av Eds tätort som ska utvecklas med både bebyggelse och stärka grön- och blåstruktur.

Översiktsplanen består av fyra utvecklingsområden som sammanfattar den övergripande viljan för kommunens utveckling fram till 2035. Utvecklingsmål som berör föreslagen detaljplan är bland annat:

5. Attraktiva boendemiljöer

6. Levande tätort och landsbygder

7 Grön och skön naturkommun

8. Hållbart samhälle

”Genom affärsdriven miljöutveckling ska vi skapa utveckling här och miljönytta för andra. Gröna näringar ska utgöra grunden för vår omställning. Vi ska ta vara på kommunens resurser och sträva efter lokal trähusbaserad byggnation, i enlighet med Fyrbodals projekt “Fyrbodal växer på trä”. Dals-Ed och landsbygdens resurser är en förutsättning för staden. I Dals-Ed ska vi satsa på entreprenörskap på landsbygden.” (sid 25)

”Befolkningsmålet består i att öka befolkningen genom att använda befintliga resurser på ett mer effektivt sätt. I kommunen finns många flera hundratals tomma hus, som utgör potential för en ökad befolkning.” (sid 26).

Avseende bebyggelsestruktur anges bland annat följande förslag till åtgärder:

- Underlätta för civilengagemang
- Arbeta för attraktivt och levande centrum och boendemiljöer
- Utöka byggrätter i centrum
- Kartlägga och marknadsföra tomma hus

”För att stärka hela kommunen och effektivisera befintliga resurser för framtiden kommer fokus vara att fortsätta utveckla Eds tätort. Här finns de viktigaste funktionerna i form av service och knutpunkter för kommunikation.” (Sid 28).

5.1.5 Bostadsförsörjningsprogram

I bostadsförsörjningsprogram 2024-2027 Dals-Eds kommun anges att bostadsbyggnation främst föreslås till tätorten där den kommunala servicen finns samlad, men kommunens inställning är att alla invånare och all byggnation i kommunen är viktig och kan bidra till att bibehålla befintlig service och skapa ytterligare service i kommunen.

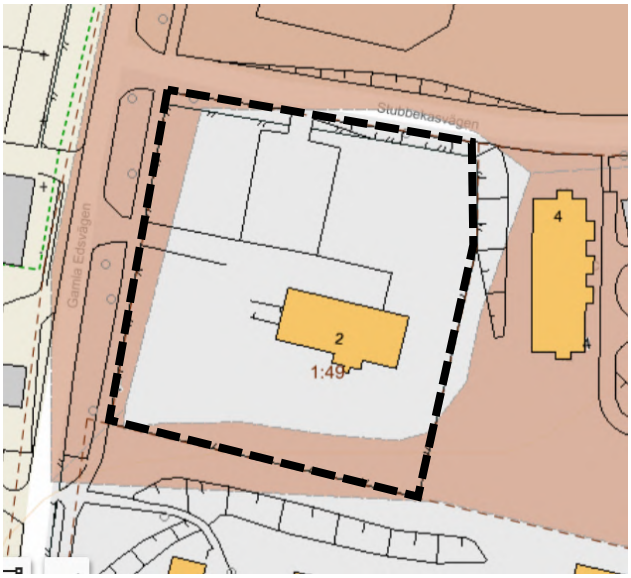
Gällande trivsamma boendemiljöer anges att ”Kommunens invånare ska ha god tillgång till mötesplatser, lokaler för kultur- och föreningsliv och områden för lek, aktivitet och rekreation. Detta gäller såväl i den befintliga bebyggelsen, som i framtida bostadsområden. I kommunen ska det finnas tillit, trygghet och närhet med levande tätort och landsbygder där alla får ta plats.”

Riktlinjer för hållbarhet:

- Bostäder som produceras i kommunens tätort har goda gång- och cykelförbindelser. Med goda avses trygga och säkra.
- Vid exploatering ska bevarande av sammanhängande grönytor och naturområden säkerställas.
- Nyproduktion genom varsam komplettering av befintlig bebyggelse, som på ett effektivt sätt nyttjar befintlig infrastruktur och har möjlighet att utveckla serviceutbudet prioriteras högt.
- Dals-Eds kommun eftersträvar hållbart byggande. Hållbara material och metoder, energieffektiva lösningar och en god tillgänglighet ska eftersträvas så långt som möjligt.

5.1.6 Naturvårdsplan

Trädvårdsplan/naturvårdsplan för Eds Tätort (KF 2004-02-25, § 6 Reviderad 2021-08-25, § 50) omfattar indirekt fastigheten Ed 1:49. Tomtmarken är undantagen från trädplanen, däremot anges den trädridå som är belägen i anslutning till detaljplanens södra gräns som ett yngre tätt bestånd av löv (asp, björk) och någon tall. Trädens värde bedöms utgå utifrån ett dekorativt inslag, samt som avskiljare mellan bostadsområden.

Kartutdrag ur Trädvårdsplan/naturvårdsplan, tagen ur kommunens digitala kartmaterial GeoVis. Det rödmarkerade området anger i stora drag prioriterade områden i planen.

Bild på skogsdunge på angränsande fastighet i söder.

5.2 Regionala

5.2.1 Regionplan

Den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland framtagen 2021, anger riktningen för det regionala utvecklingsarbetet 2021–2030. Strategin tar sin utgångspunkt i de stora samhällsutmaningarna och behovet att ställa om mot ett mer hållbart och konkurrenskraftigt samhälle.

”Västra Götaland är ett stort län med en variation av möjligheter och utmaningar kopplade till olika platsers förutsättningar. Denna variation ska tas tillvara, vilket förutsätter att vi synliggör olika behov av utveckling.”

Regionplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut i den kommunala planeringen.

5.3 Riksintressen

5.3.1 Naturvård

Fastigheten ligger i ett område utpekat som riksintresse för naturvården, Dals Eds platån och Lilla Le.

Förutsättningar för bevarande anges generellt för hela riksintresseområdet enligt följande:
”Vattenkvaliteten i Lilla Le bevaras. Ytformerna och de lösa avlagringarna lämnas orörda. Randbildningar påverkas negativt av täkter, schaktning, bebyggelse. Lilla Le påverkas negativt av utsläpp och utfyllnader.”

Planområdet berör delvis vattenkvalitén Lilla Le. I övrigt innefattar inte planområdet några objekt som omnämns i motivet för riksintresset.

5.3.2 Kulturmiljövård

Fastigheten ligger i ett område utpekat som riksintresse för kulturmiljövården.

Motivering för hela riksintresseområdet är följande:
Fornlämningsmiljöer från brons och järnåldern speglande Dalslands bebyggelsehistoria under förhistorisk tid. Uttryck för riksintresset: 9 järnåldersgravfält med bland annat en storhög och domarring vid Äng, rösen av bronsålderskaraktär vid Hindalebyn. I området ingår även: Eds skansar från 1700- och 1800-talet.

Planområdet innefattar inte några objekt som omnämns i motivet för riksintresset.

5.4 Hushållningsbestämmelser enligt 3 kap. Miljöbalken

Miljöbalkens tredje kapitel innehåller grundläggande hushållningsbestämmelser och föreskriver att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Detaljplanen omfattar inga av de mark- och vattenområden som anges som särskilt skyddsvärda i Miljöbalkens tredje kapitel.

5.5 Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) är ett juridiskt bindande styrmedel som infördes med miljöbalken 1999. I dag finns det miljökvalitetsnormer för:

- olika föroreningar i utomhusluften (SFS 2010:477)
- olika parametrar i vattenförekomster (SFS 2004:660)
- olika kemiska föreningar i fisk- och musselvatten (SFS 2001:554)
- omgivningsbuller (SFS 2004:675).

Inga miljökvalitetsnormer överskrids för närvarande i området.

5.5.1 Strandskydd

Planområdet ligger cirka 160 meter från sjön Lilla Le. Inget strandskydd finns inom eller i direkt anslutning till planområdet.

5.5.2 Biotopskydd

Inga biotopskyddade miljöer eller naturobjekt finns inom planområdet.

5.5.3 Skyddsområde för vattentäkt

Länsstyrelsen har beslutat om skyddsområde och skyddsföreskrifter för Kasen och Edsbräckans vattentäkt som gäller från 2009-11-01. Detaljplanen gränsar till skyddsområdet i väster och söder. Även om den nya detaljplanen inte är belägen inom området för skyddszonen bör byggnation och nyttjande av fastigheten ske på sådant sätt att det inte riskerar att påverka vattentäkten.

5.5.4 Dagvatten och skyfall

Planområdet ligger inom verksamhetsområde för VA, vilket innebär att ansvarsförhållandena regleras genom de allmänna bestämmelser för användandet av det allmänna vatten och avloppsystemets som beslutats av kommunfullmäktige i Dals Eds kommun.

Idag infiltreras större delen av dagvattnet i gräsytorna för fastigheten. Vid parkeringen finns dagvattenbrunnar som är anslutna till det kommunala dagvattennätet, med en anslutningspunkt vid Stubbekasvägen.

En skyfallsutredning har inte genomförts eftersom området inte anses ha några problem vid skyfall. Fastigheten har en naturlig avrinning mot grönområdet med trädridån söder om planområdet. Enligt PM Geoteknik är jordlagerföljden under vegetationslagret gynnsam ur infiltrationssynpunkt.

5.5.5 Naturmiljö

Planområdet utgörs idag av tomtmark med klippta gräsytor, större träd och vissa buskar. I direkt anslutning till fastighet i samtliga riktningar finns områden som berörs av den kommunala trädvårdsplanen (se stycke 5.1.6.). I trädvårdsplanen omnämns den skogsdunge som ligger i anslutning till detaljplanens södra gräns. Skogsdungen ligger utanför föreslagen detaljplan.

I den norra delen av föreslagen detaljplan finns sex ädellövträd med en stamdiameter mellan 0,4 och 0,75 cm. Träden har i dagsläget inget generellt skydd, men har en stor inverkan på den biologiska mångfalden i närområdet samt för den rumsliga upplevelsen av både det föreslagna planområdet samt de anslutande

gaturummen. De är också mycket viktiga utifrån den roll de har som om viktiga leverantörer av ekosystemtjänster i den bebyggda miljön.

5.6 Hälsa och säkerhet

5.6.1 Omgivningsbuller

Planområdet gränsar till både Gamla Edsvägen och Stubbekasvägen. Cirka 300 meter från planområdet via Stubbekasvägen ligger ett fjärrvärmeverk som har ett visst antal transporter förbi området. Gamla Edsvägen utgör en genomfartsled förbi Eds Centrum. Byggrätten för huvudbyggnaden är belägen cirka 40 meter från Gamla Edsvägen och cirka 35 meter från Stubbekasvägen.

5.6.2 Risk för olyckor

I området finns ingen verksamhet eller trafik som bedöms utgöra en risk för olyckor.

5.6.3 Risk för översvämning

Närmsta ytvattenförekomst av större storlek är sjön Lilla Le, vars vattennivå ligger omkring ca +135 – +137 (RH2000), varierande med avseende på årstid och nederbörd. Planområdet är beläget mellan +154 – +158 och därför bedöms risken för översvämning som mycket låg.

5.7 Geotekniska förhållanden

Ett PM kring de geotekniska förhållandena har tagits fram (2025-03-07 Norconsult). PM:et har baserats på befintligt underlag från området.

Enligt tidigare utförd undersökning utgörs jordlagerföljden av följande, beskrivet från markytan mot djupet:

Vegetationslager kan antas vara mellan 0,1–0,3 m i området, följt av en fyllning som består av grus och sand till ca 2,0 m djup. Fyllningens tjocklek antas öka mot huvudbyggnaden, samt mot slänten i öst och söder. Fyllning underlagras av naturligt lagrade sediment ovan fast lagrad morän som utgörs av friktionsjord. Friktionsjorden vilar på berg. Djupet av den sedimenten och friktionsjorden samt bergnivåer har inte fastställts. Tidigare utförd slagsondering har avslutats mellan 3,1 och 5,4 m under markytan. Det bedöms att sonderingar erhållit stopp i relativt fast friktionsjord.

Tidigare utförd undersökning av intilliggande fastighet strax väster om Ed 1:49, påvisar relativt fast friktionsjord direkt under vegetationsjordstäcket.

Enligt SGU:s jorddjupskarta uppskattas jorddjupet till mellan 10 och 20 m inom området.

Sammantaget bedöms det i utredningen inte finnas några betydande restriktioner eller allvarliga hinder för detaljplanens genomförande.

5.8 Hydrologiska förhållanden

I PM geoteknik (2025-03-07, Norconsult) hanteras även de hydrologiska förhållandena och är baserat på befintliga underlag från närområdet.

Rapporten anger följande:

- Närmsta ytvattenförekomst av större storlek är sjön Lilla Le, vars vattennivå ligger omkring ca +135 - +137 (RH2000), varierande med avseende årstid och nederbörd.

- Vid provgropsgrävningen, inom ED 1:49 (1979), ner till ett djup om ca 3 m under markytan gjordes observationen ”ingen märkbar tillrinning” i provgropen.
- I intilliggande provgropar, utförda 1987, placerades grundvattenrör för att kontrollera eventuella fria vattenytor. Ingen vattenyta kunde observeras.
- Grundvattenytan för området bedöms därav ligga djupare än 3 m inom hela området.
- Grundvattenytan antas variera med avseende på årstid och nederbördsmängder.

5.9 Kulturmiljö

Befintlig byggnad finns nämnd i den kommunövergripande kulturhistoriska byggnadsinventeringen (objekt nr 29) som genomfördes 2013 i ett samarbete mellan Dals-Eds kommun och Västarvet.

Inventeringen omfattar större delen av kommunens byggnader med kulturhistoriskt värde.

I inventeringen nämns följande:

Fastigheten är belägen strax öster om kyrkogården i Dals-Ed. Fastigheten gränsar i öster och söder till områden med sentida bostadsbebyggelse.

Byggnaden uppfördes som ålderdomshem 1930 på prästgårdens mark. Den upplevdes tidigt som för liten och byggdes till åt väster redan 1947. Senast har den använts som förskola, men har under en period även använts som församlingshem. Huvudbyggnaden har trots byte av fönster och taktäckning kvar merparten av sin ursprungliga prägel och besitter ett kulturhistoriskt värde. Värdet förstärks av att byggnaden vittnar om en del av ortens socialhistoria. Fastigheten ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövården.

Byggnaden uppvisar tydliga 1920-talsklassicistiska drag med bland annat omvikt takfot och sexdelade sidhängda fönster med mittpost. Några av dessa nu är utbytta mot nyare tvådelade vridfönster. Tidigare fanns även en mindre takkupa med lunettfönster placerad centralt över entrén på den norra långsidan.

5.9.1 Fornlämningar

Inga fornlämningar finns inom det föreslagna planområdet.

5.9.2 Byggnadsminnen

Inga byggnadsminnen finns inom det föreslagna planområdet.

5.10 Fysisk miljö

Arealen för planområdet är drygt 4500 m^2. All mark inom planområdet utgörs av tomtmark.

5.11 Sociala

Planområdet ligger i ett kluster med verksamheter som bär på sociala värden såsom skola, biograf, samlingslokal, kyrkolokal etcetera.

5.12 Teknik

Fastigheten är ansluten till det kommunala vatten-, avlopps- och dagvattennäten.

Vattenfall står för elnätet och uppvärmning sker via Solör energis fjärrvärmenät.

Fiber finns via kommunens förvaltningsnät.

För genomgående VA-ledningar tillämpas vanligtvis u-område på 6,0 meter, för el och fjärrvärme 4,0 meter samt för fiber 2,0 meter.

Vad gäller de ledningar som berör fastigheten är det bara fiberledningarna väster och öster om byggnaden som kategoriseras som genomgående och bedöms behöva u-områden. Övriga ledningar inom fastigheten bedöms vara servisledningar och servisledningar tilldelas vanligtvis inga u-områden.

5.13 Service

Kommunal service finns i närområdet i form av grundskola, förskola, idrottsområde och biograf. Väster om planområdet finns en kyrka.

5.14 Trafik

5.14.1 Motortrafik

Planområdet gränsar till både Gamla Edsvägen och Stubbekasvägen. Cirka 300 meter från planområdet via Stubbekasvägen ligger ett fjärrvärmeverk som har ett visst antal transporter förbi området. Gamla Edsvägen utgör en genomfartsled längst östra delen av Eds tätort. Utmed Gamla Edsvägen passerar även skolbussar till Hagaskolan, många av dessa utgörs av mindre bussar.

5.14.2 Gång och cykel

Med närhet till Eds centrum samt en gång- och cykelväg direkt anslutning på fastigheten bedöms förutsättningarna för gång och cykel som goda.

Gång- och cykelväg utmed Gamla Edsvägen

5.14.3 Kollektivtrafik

I närområdet finns goda kommunikationer med kollektivtrafik.

6 KONSEKVENSER

6.1 Fastigheter och rättigheter

Inga fastighetsrättsliga åtgärder föreslås i detaljplanen.

6.2 Natur

Planförslaget omfattar inga större förändringar gällande naturvärden. Mark för träd och annan växtlighet har med undantag för ett område i den centrala delen av fastigheten försätts med prickmark (marken får inte förses med byggnad).

De sex ädellövträden i norra delen av planområdet skyddas av en bestämmelse om att träden endast får fällas om de är sjuka eller utgör säkerhetsrisk.

6.3 Miljö

Enligt 5 kap. 11 a § plan- och bygglagen ska kommunen undersöka om genomförandet av detaljplanen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Denna undersökning ska ske inom ramen för samrådet. Undersökningen ska ske på det sätt som anges i 6 kap. 6 § miljöbalken och föreskrifter som regeringen har meddelat i anslutning till den bestämmelsen. I 5 § miljöbedömningsförordningen anges vilka parametrar en undersökning om betydande miljöpåverkan ska utgå ifrån. En undersökning om betydande miljöpåverkan har tagits fram för aktuell detaljplan. Skälen för bedömningen i den frågan anges nedan enligt 33 § första stycket 4.

6.3.1 Ställningstagande 4 kap. 33 b § plan- och bygglagen (2010:900)

Utifrån dessa sammanvägda aspekter anser Dals Eds kommun att ett genomförande av detaljplanen inte kan antas medföra risk för betydande miljöpåverkan. En strategisk miljöbedömning behöver därmed inte göras enligt 6 kap. MB och 4 kap. 34 § PBL. Undersökningen har stämts av med Länsstyrelsen i samband med samrådet och Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning om att förslaget inte innebär betydande miljöpåverkan.

Tänkbara effekter av planens genomförande är att planens genomförande bidrar till en positiv utveckling för Eds tätort. Tänkbara konsekvenser av planen är i huvudsak positiva, med möjlighet till fler användningsområden för befintlig bebyggelse i området.

6.3.2 Dagvatten

Planförslaget medför endast marginella skillnader utifrån befintlig situation.

6.4 Miljökvalitetsnormer

Planläggningen bedöms inte innebära att någon av miljökvalitetsnormerna överskrids.

6.5 Hälsa och säkerhet

6.5.1 Beräkning av omgivningsbuller

De intilliggande vägarna har en låg till måttlig bulleralstring. Men då byggnaden är belägen minst 30 meter från respektive väg bedöms detta inte medföra att riktlinjerna för buller avseende bostäder överskrids (varken vid husvägg eller uteplats).

6.5.2 Översvämning

Planförslaget medför ingen utökad risk för området att översvämmas.

6.5.3 Olyckor

Planförslaget medför ingen utökad olycksrisk i området.

6.5.4 Erosion, skred och ras

Planförslaget medför ingen utökad risk för ovanstående i planområdet.

6.6 Kulturmiljö

Planförslaget ger inget skydd åt befintlig byggnad. Byggrätten är dock anpassad efter befintlig byggnad varför skalan i om området behålls även om den befintliga byggnaden rivs och ersätts med en ny byggnad.

6.7 Sociala

6.7.1 Barn

I planområdet finns stora grönytor samt närliggande natur för rekreation och lek.

I närheten av planområdet finns skola, förskola, samlingslokal, bollhall samt konstgräsplan. Området ansluter till GC-väg.

6.8 Riksintressen

6.8.1 Naturvård

Planförslaget bedöms inte påverka riksintresset.

6.8.2 Kulturmiljövård

Planförslaget bedöms inte påverka riksintresset.

6.9 Hushållningsbestämmelser enligt 3 kap. Miljöbalken

Planläggningen bedöms vara i linje med hushållningsbestämmelserna enligt 3 kap. miljöbalken.

6.10 Trafik

Planförslaget kommer endast försumbart förändra trafikförutsättningarna på platsen. Olika verksamheter sedan tidigare bedrivit i lokalerna och planförslaget innefattar enbart en större flexibilitet i användningen. Planförslaget möjliggör endast ett fåtal fler parkeringar för bilar mer än vad som finns i dagsläget. Planen ger även möjlighet att uppföra cykelförråd.

6.10.1 Biltrafik och parkering

Beroende på framtida användningsområde kommer det att skilja i både fordonsrörelser och de tidpunkter som rörelserna sker. Både byggnadens och parkeringens yta kommer att likt i dag att utgöra begräsningen för nyttjandet av fastigheten.

Kommunen har med hjälp av Trafikverkets trafikalstringsverktyg beräknat trafikalstring för fem utvecklingsscenarier baserade på förutsättningarna i detaljplanen och de påverkansfaktorer som gäller för området. Scenarierna presenteras i tabellen nedan.

Scenario	Resor med bil
Detaljhandel 600 BTA	319
Kontor 600 BTA	50
Bostäder 300 BTA + kontor 300 BTA	8+25=33
Detaljhandel 300 BTA + kontor 300 BTA	160+25=185
Bostäder 200 BTA + gym 200 BTA + kontor 200 BTA	5+59+17=82

Befintlig byggnad har en byggnadsarea på ca 250 m^2 medan hela byggrätten är på ca 380 m^2. Högsta nockhöjd är 12,5 m och takvinkeln är satt till minst 22 grader. För att få ut 600 BTA detaljhandel måste det alltså vara detaljhandel i två våningar vilket är en mindre sannolik utveckling. Över huvud taget är befintlig byggnad mindre lämpad för detaljhandel i någon större omfattning. Mest sannolikt är en ombyggnad till bostäder eller kontor. Enligt trafikalstringsverktyget kommer då antalet trafikrörelse som genereras inom detaljplanen att ligga på mellan 16 och 50 (enbart bostäder eller enbart kontor). Kombinationen gym och bostäder eller kontor känns mindre lämplig med tanke på risken att buller från gymmet fortplantas i byggnaden och stör bostäder och kontor.

Befintlig parkering rymmer 18 bilar varav 8 ligger på mark som endast får hårdgöras upp till 50 %. Tillsammans med de hårdgjorda gångvägar och övriga kringytor som finns i dag är redan ca 40 % av de 50 % hårdgjorda. Detta innebär att det bara finns cirka 10 % eller knappt ytterligare 100 m^2 kvar att hårdgöra vilket motsvarar ytterligare kanske 6 nya parkeringsplatser eller totalt högst cirka 25 parkeringsplatser inom fastigheten. Sammanfattningsvis kommer alltså möjligheten till parkering inom fastigheten att påverka vilka verksamheter som kan etableras inom fastigheten. Tillgången till parkeringen kommer att vara en av de faktorer som prövas i samband med bygglov.

7 GENOMFÖRANDEFRÅGOR

7.1 Mark och utrymmesförvärv

Inte aktuellt.

7.2 Fastighetsrättsliga frågor

7.2.1 Rättigheter

Två genomgående fiberledningar har fått u-områden i plankartan. Vid ett genomförande kan ledningsrätter skapas för dessa. Sedan tidigare finns ett antal ledningsrätter i anslutning till planområde men bedömningen är att dessa inte påverkas av ett plangenomförande.

De ledningsrätter som angränsar till planområdet är:

Akt nr	Typ av ledningsrätt	Till förmån för
Lr, 1504-75.1	Vatten och avlopp	
Lr, 1438-647.1	Fjärrvärme	Solör Bioenergi Fjärrvärme AB
Lr, 1461-2019/13.1	Tele	Skanova AB

7.3 Tekniska frågor

7.3.1 Tekniska åtgärder

Kapaciteten i de befintliga vatten-, spillvatten-, el-, fiber-, och fjärrvärmenäten anses tillräckliga för ett genomförande av detaljplanen.

7.3.2 Utbyggnad av vatten och avlopp

Planförslaget bedöms inte föranleda någon betydande utbyggnad av vatten och avlopp.

7.4 Ekonomiska frågor

Exploatören bekostar samtliga kostnader för genomförandet av detaljplanen inom kvartersmarken, samt nödvändiga anslutningar till ledningsnätet.

7.4.1 Planekonomisk bedömning

Kommunen har inga kostnader i samband med planläggning eller utbyggnad.

Exploatören kommer att bekosta planarbetet fram till laga kraft i enlighet med upprättat plankostnadsavtal.

7.4.2 Planavgift

Kommunen kommer inte att ta ut någon planavgift i samband med bygglov.

Ett plankostnadsavtal har upprättats mellan kommunen och exploatören.

7.4.3 Drift vatten och avlopp

Fastighetsägare bekostar eventuell utbyggnad av vatten och avlopp (medräknat dagvatten).

7.5 Organisatoriska frågor

7.5.1 Tidplan

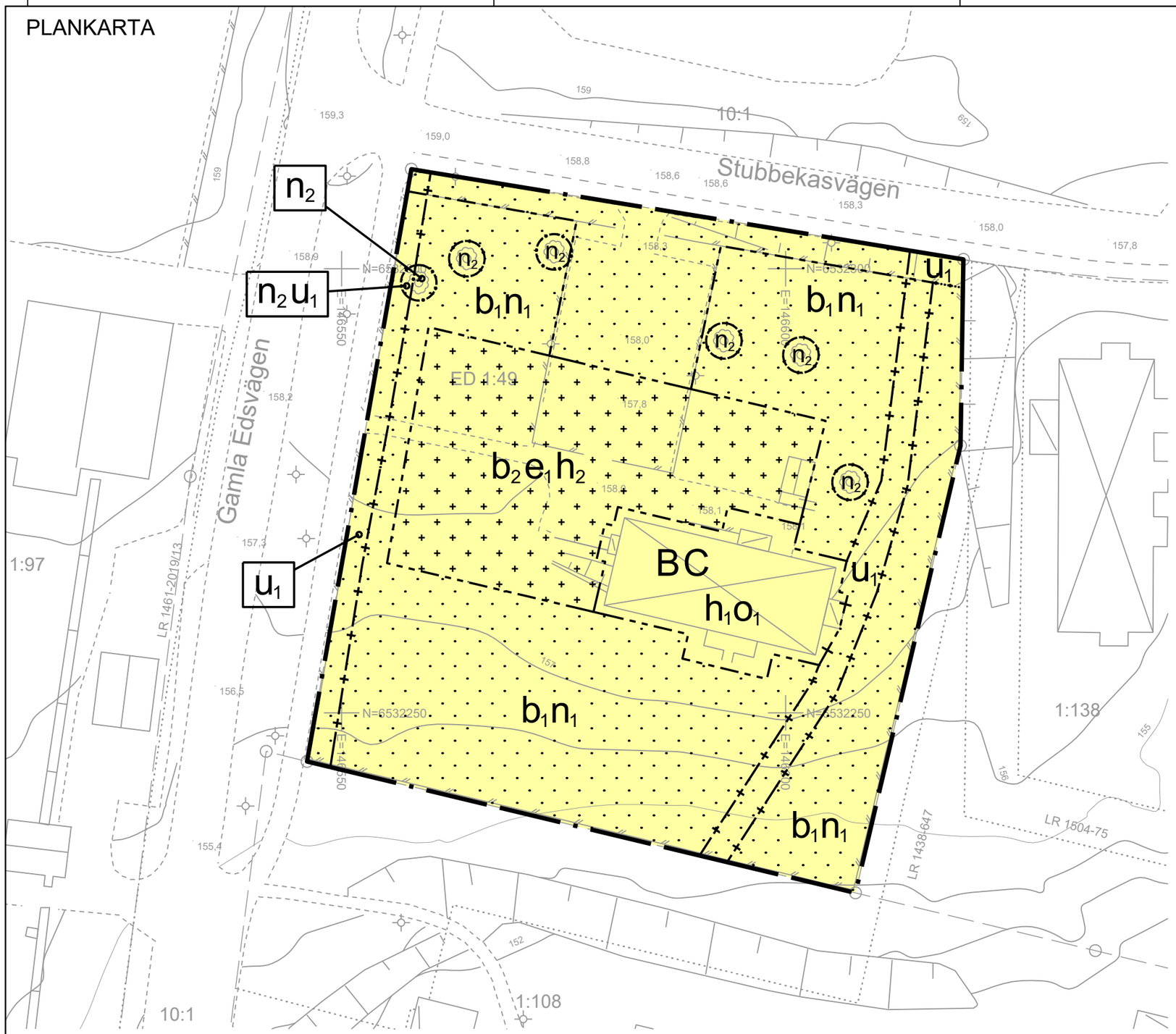
Granskning bedöms genomföras i november 2025 och Laga kraft till sommaren 2026.

8 Medverkande

Detaljplanen har upprättats av Dals Eds kommun. Medverkande tjänstepersoner har varit plan- och bygglovsingenjör Elin Andersson från Kanslienheten Plan- och bygg samt Lars Fredriksson, VD för Edshus.

Veronika Jönebratt, Marlene Bro och Johan Stenson från Norconsult har deltagit genom att upprätta handlingarna.

PLANKARTA

0 10 20 meter

Skala 1:500 i A3

Grundkarta för Dals-Ed Ed 1:49
Dals-Eds kommun, Västra Götalands län

Fastighetsredovisningen aktuell 2025-09-10
Detaljredovisningen aktuell 2025-09-08
Mätklass: II
Gränser utan gränspunkt har osäkert läge
Koordinatsystem
I plan: SWEREF 99 12 00
I höjd: RH 2000
Beteckningsstandard: HMK
Fredrik Molin, Sweco Sverige AB
Sign: _____

Grundkartan upprättad genom geodetisk fältmätning, samt utdrag av registerkarta och primärkarta.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Fastighetsgräns
Ledningsrätt
Byggnader (takkontur karterad)
Byggnader (fasadlinje karterad)
Skärmtak
Väg/kant
Gränspunkt
Belysningsstolpe
Lövträd
DUVAN Traktnamn
1:100 Registernummer
LR 1504-75 Ledningsrätt
Staket
Stödmur
Stenmur
Stängsel
Nivåkurva (1m ekvidistans)
157,6 Höjdpunkt
Punkt i rutnät

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar. Endast angiven användning och utformning är tillåten.

GRÄNSBETECKNINGAR

- Planområdesgräns
- Egenskapsgräns
- Sekundär egenskapsgräns
- Kombinerad egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV MARK OCH VATTEN

Kvartersmark

- B — Bostäder
- C — Centrum

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande

- Marken får inte förses med byggnad.
- Marken får endast förses med komplementbyggnad.

Höjd på byggnadsverk

- h_1 Högsta nockhöjd är 12.5 meter.
- h_2 Högsta nockhöjd är 3.5 meter.

Markens anordnande och vegetation

- n_1 Marken får inte användas för parkering.

Takvinkel

- o_1 Minsta takvinkel är 22 grader.

Utförande

- b_1 Marken ska vara genomsläpplig.
- b_2 Minst 50 % av marken ska vara genomsläpplig.

Utnyttjandegrad

- e_1 Största byggnadsarea är 150 m².

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Avgränsas via sekundär egenskapsgräns

Markens anordnande och vegetation

- n_2 Trädet får endast fällas om det är sjukt eller utgör en säkerhetsrisk.

Markreservat för allmännyttiga ändamål

- u_1 Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar.

Genomförandetid

Genomförandetiden är 10 år och börjar gälla fr.o.m. Laga Kraft

Till planen hör:

- ☒ Planbeskrivning
- ☒ Plankarta
- ☒ Illustrationkarta
- ☒ Grundkarta
- ☒ Fastighetsförteckning
- ☒ Samrådsredogörelse
- ☐ Granskningsutlåtande
- ☐

Detaljplan för

Ed 1:49

Dals Eds kommun — Västra Götalands län

Granskningshandling

Upprättad: 2025-09-26

Beslutsdatum	Instans
Godkännande	
Antagande	
Laga kraft	
Diarienummer: KS-2024-000202.214	
Kommunens plannummer:	

DALS-EDS KOMMUN

Elin Andersson
Plan- och bygglovsingenjör
Dals Eds kommun

Johan Stenson
Planarkitekt
Norconsult

Grundkarta för Dals-Ed Ed 1:49
Dals-Eds kommun, Västra Götalands län

Fastighetsredovisningen aktuell 2025-09-10
Detaljredovisningen aktuell 2025-09-08
Mätklass: II
Gränser utan gränspunkt har osäkert läge

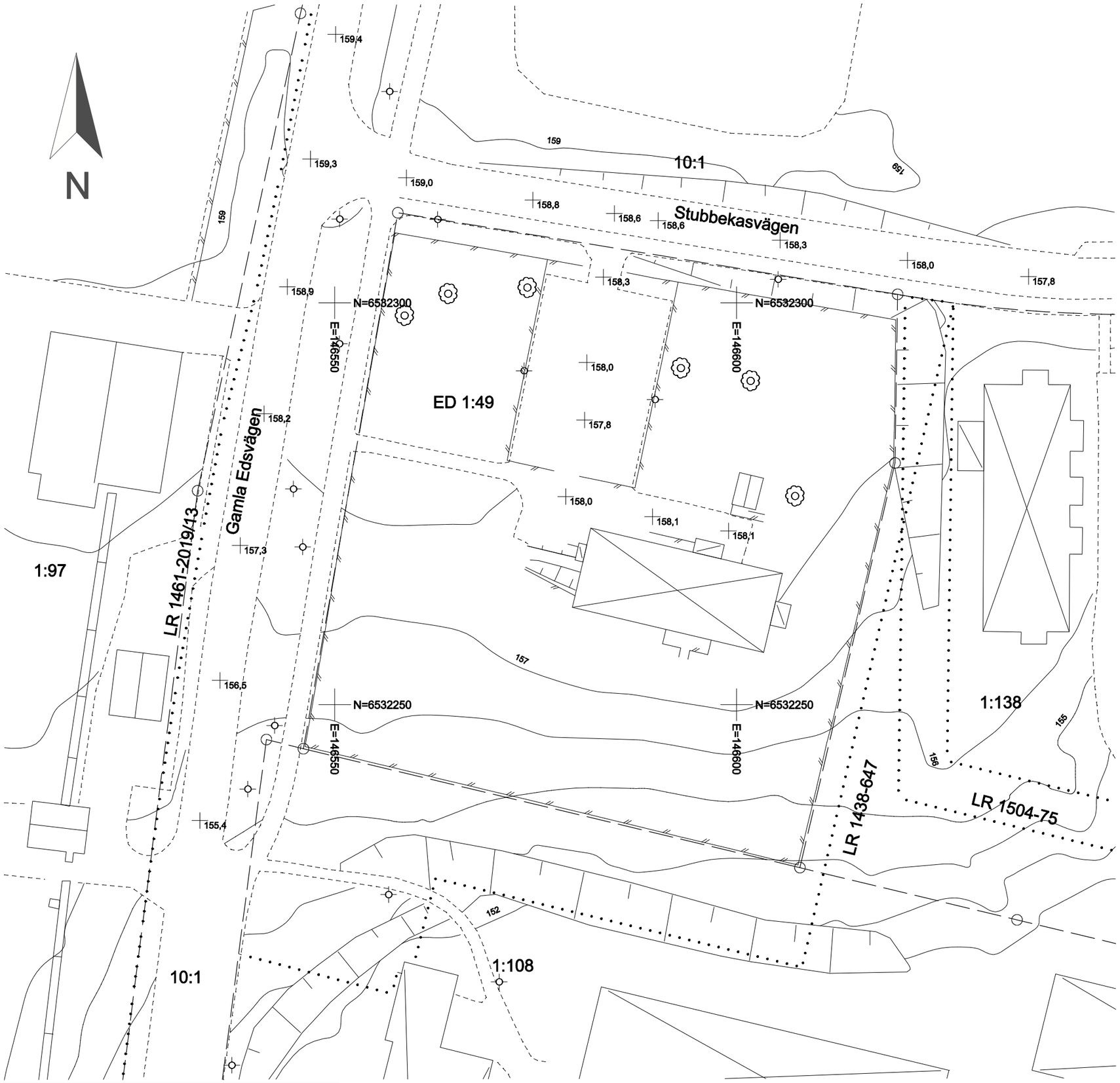
Koordinatsystem
I plan: SWEREF 99 12 00
I höjd: RH 2000
Beteckningsstandard: HMK
Fredrik Molin, Sweco Sverige AB

Sign: _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

Grundkartan upprättad genom geodetsik fältmätning, samt utdrag av registerkarta och primärkarta.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

- Fastighetsgräns
- Ledningsrätt
- Byggnader (takkontur karterad)
- Byggnader (fasadlinje karterad)
- Skärmtak
- Vägkant
- Gränspunkt
- Belysningsstolpe
- Lövträd
- DUVAN — Traktnamn
- 1:100 — Registernummer
- LR 1504-75 — Ledningsrätt
- Staket
- Stödmur
- Stenmur
- Slänt
- 105 — Nivåkurva (1m ekvidistans)
- 157,6 — Höjdpunkt
- Punkt i rutnät

BET.	ÄNT.	ÄNDRINGEN AVSER	SIGN	DATUM
STATUS				

Grundkarta Ed 1:49

SWECO
www.sweco.se

OBJEKT NR	RITAD AV	GRANSKAD AV
30084291	Fredrik Molin	AH
DATUM	KOORDINATSYSTEM - PLAN	KOORDINATSYSTEM - HÖJD
2025-01-29	Sweref 99 12 00	RH 2000
UPPDRAGSANSVARIG		
Fredrik Molin		
SKALA	RITNINGSNUMMER	REV
1:500 @A3		

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 149

Dnr KS-2025-000080000

Dals-Ed & Co

Sammanfattning av ärendet

Dals-Ed & Co är ett arbetssätt som syftar till att vi i bred samverkan med näringsliv och föreningar når en attraktiv kommun och målet om fler invånare genom att satsa på platsutveckling, evenemang och marknadsföring. Det långsiktiga och övergripande målet är att bli minst 5000 invånare senast 2035. Styrgruppen för Dals-Ed & Co. Beslutar vilka förslag och aktiviteter som ska beredas vidare till KS för slutligt beslut om medel. För att nå ett brett engagemang och delaktighet så kan ALLA invånare lämna förslag på hur Dals-Ed kan bli ännu mer attraktivt. Detta gör man via en länk på kommunens hemsida.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Näringslivsutvecklare daterad 2025-10-08

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- ge styrgruppen för Dals-Ed & Co. mandat att besluta om åtgärder inom följande ramar. Platsutveckling 647 tkr, evenemang 300 tkr och marknadsföring 300 tkr. Uppföljning till kommunstyrelsen sker i samband med ordinarie delårs- och årsbokslut. Sammanställning av alla inkomna förslag och status redovisas som meddelande KS i anslutning till varje styrgruppsmöte.
- Kvarvarande medel om ca. 120 tkr lämnas till styrgruppen att besluta kring. Dessa medel är avsatta för marknadsföring.

Expedieras till

KS

DALS-EDS KOMMUN
Kommunkansliet
Tommy Nerstrand

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-10-01
D.nr: KS-2025-0000-80

Kommunstyrelsen

Sammanfattande utvärdering från första året 2025 med arbetssättet Dals-Ed & Co och hur vi går vidare under 2026.

Bakgrund
Dals-Eds kommun har ansökt om medel från Tillväxtverket för att finansiera åtgärder inom ramen för arbetssättet Dals-Ed & Co. under åren 2025-2027. Aktiviteter och medel redovisas löpande enligt kommunstyrelsens beslut (KS 241218 § 209). Dals-Ed & Co är en av tre delar som ingår i totala projektet Hållplats Dals-Ed.

Sammanfattning
Dals-Ed & Co är ett arbetssätt som syftar till att vi i bred samverkan med näringsliv och föreningar når en attraktiv kommun och målet om fler invånare genom att satsa på **platsutveckling**, **evenemang** och **marknadsföring**. Det långsiktiga och övergripande målet är att bli minst 5000 invånare senast 2035. Styrgruppen för Dals-Ed & Co. beslutar vilka förslag och aktiviteter som ska beredas vidare till KS för slutligt beslut om medel.

För att nå ett brett engagemang och delaktighet så kan ALLA invånare lämna förslag på hur Dals-Ed kan bli ännu mer attraktivt. Detta gör man via en länk på kommunens hemsida.

Utvärdering första året, plus (+) och minus (-).
+ Ca. 40 förslag har kommit in via webbplatsen.
+ Arbetssättet har skapat engagemang hos våra medborgare.
+ Flera nya evenemang har skapats. Bl.a. Edsvarvet och Julmarknad i Ed. Även flera etablerade har fått förstärkning som t.ex. Eds Marknad.
+ Flera beslut kring platsutveckling har fattas både inom centralorten och ute i bygderna. Lekparker, samlingsplatser och husbilsparkering med servicebyggnad på Le-området. Satsningar som troligtvis aldrig blivit av utan medel via Dals-Ed & Co.

- Beslutsgången gällande förslagen som går vidare från styrgruppen till KS tar onödigt lång tid samt försvårar planeringen för helåret. Delvis beroende på när förslagen kommer in till styrgruppen. Se under rubriken ”Förslag på förbättringar 2026”.
- Förslagen har inte alltid kommit in via rätt kanal vilket har påverkat legimiteten för styrgruppen samt försvårat helhetsplaneringen.
- Arbetet med Dals-Ed & Co. kom igång sent och alla planerade åtgärder har inte kunnat genomföras.

Postadress
Box 31
S-668 31 Ed

Besöksadress
Storgatan 27

Telefon
+46 (0)534-19000
Telefax
+46 (0)534-10550

Bankgiro
534-4072
Org.nr
212000-1413

Internet: www.dalsed.se
E-post: kommun@dalsed.se

DALS-EDS KOMMUN
Kommunkansliet
Tommy Nerstrand

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-10-01
D.nr: KS-2025-0000-80

Förslag på förbättringar inför 2026
Interna beredningsgruppen och styrgruppen föreslår att kommunstyrelsen ger styrgruppen mandat att fatta beslut inom ”ramar” baserat på de tre fokusområdena platsutveckling, evenemang och marknadsföring. Då blir det lättare för styrgruppen att göra en årsplan samt skapa en effektivare beslutsgång så länge styrgruppen håller sig inom givna ramar som KS beslutat. Skulle styrgruppen komma fram till att ramarna behöver justeras så blir det ett ärende för KS.

En annan positiv effekt av förslaget blir att styrgruppens medlemmar får en utökad legitimitet och ett starkare incitament för att delta i styrgruppsarbetet. Särskilt viktigt för styrgruppens företagare och föreningsfolk som deltar på ideell basis.

Förslag på ramar/fördelning:

- **Platsutveckling 647,000 kr** (Investeringar med långsiktig attraktivitet)
- **Evenemang 300,000 kr** (Utveckla befintliga och skapa nya)
- **Marknadsföring 300,000 kr** (Marknadsför. mot rätt målgrupper behöver starta 2026)

(Total budget för Dals-Ed & Co per år: 1,247,000 kr)

Hänvisning till kommunens mål
Satsningarna ligger i linje med kommunens långsiktiga mål och inom ramen för arbetssättet Dals-Ed & Co. Syftet är att behålla befintliga och öka antalet nya invånare som också bidrar till näringslivets kompetensförsörjning och i slutänden bättre skatteunderlag.

Beslutsförslag
Kommunstyrelsen beslutar att ge styrgruppen för Dals-Ed & Co. mandat att besluta om åtgärder inom följande ramar. Platsutveckling 647 tkr, evenemang 300 tkr och marknadsföring 300 tkr. Uppföljning till kommunstyrelsen sker i samband med ordinarie delårs- och årsbokslut. Sammanställning av alla inkomna förslag och status redovisas som meddelande KS i anslutning till varje styrgruppsmöte.

I Tjänsten

Tommy Nerstrand
Näringslivsutvecklare

Postadress
Box 31
S-668 31 Ed

Besöksadress
Storgatan 27

Telefon
+46 (0)534-19000
Telefax
+46 (0)534-10550

Bankgiro
534-4072
Org.nr
212000-1413

Internet: www.dalsed.se
E-post: kommun@dalsed.se

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 140

Dnr KS-2025-000265330

Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter

Sammanfattning av ärendet

Under senare år har vi sett ett ökat problem med invasiva främmande arter, vilka tränger undan den inhemska artmångfalden och ibland skapar oåterkalleliga förändringar.

Enligt EU-förordning 1143/2014 är markägare skyldiga att på egen mark bekämpa arter på EU:s förteckning över invasiva arter.

Denna handlingsplan syftar till att fungera som ett informativt och vägledande underlag för tjänstepersoner i kommunal verksamhet samt för allmänheten i arbetet med att identifiera, hantera och bekämpa invasiva främmande växtarter

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-10-08 Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter
Bilaga – Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- Anta Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter.

Expedieras till

KS

Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter

Sammanfattning av ärendet
Under senare år har vi sett ett ökat problem med invasiva främmande arter, vilka tränger undan den inhemska artmångfalden och ibland skapar oåterkalleliga förändringar.

Enligt EU-förordning 1143/2014 är markägare skyldiga att på egen mark bekämpa arter på EU:s förteckning över invasiva arter.

Denna handlingsplan syftar till att fungera som ett informativt och vägledande underlag för tjänstepersoner i kommunal verksamhet samt för allmänheten i arbetet med att identifiera, hantera och bekämpa invasiva främmande växtarter

Beskrivning av ärendet
Våra värdefulla naturområden (både inom och utanför tätort) och deras ekosystem påverkas alltmer av så kallade invasiva främmande arter (IAS – Invasive Alien Species). Dessa invasiva arter tränger undan den inhemska artmångfalden och skapar ibland oåterkalleliga förändringar.

Enligt EU-förordning 1143/2014 är markägare skyldiga att på egen mark bekämpa arter på EU:s förteckning över invasiva arter.

Kommunen är också ansvarig för masshantering och att avfallet från invasiva främmande växter hanteras på rätt sätt och inte blir en spridningskälla. Bekämpning av dessa arter måste ske korrekt och uthålligt för att ge positiv effekt. I annat fall blir insatserna resultatlösa eller riskerar i värsta fall att i stället gynna arterna.

Denna handlingsplan syftar till att fungera som ett informativt och vägledande underlag för tjänstepersoner i kommunal verksamhet samt för allmänheten i arbetet med att identifiera, hantera och bekämpa invasiva främmande växtarter inom Dalslands miljö och energiförbunds kommuner. Handlingsplanen omfattar både växtarter som finns upptagna på EU:s lista över invasiva främmande arter samt andra arter som bedöms utgöra särskilda problem lokalt i Dalsland. Planen innehåller information om förekomst, spridningsrisker och rekommenderade bekämpningsmetoder för dessa arter.

Målet är att underlätta ett enhetligt och effektivt arbete i landskapet, minska spridningen av invasiva växter och därmed bidra till att bevara den biologiska mångfalden samt säkerställa attraktiva natur- och grönområden för både medborgare och besökare i Dalsland.

Bedömning
Målet med handlingsplanen är att underlätta ett enhetligt och effektivt arbete i landskapet, minska spridningen av invasiva växter och därmed bidra till att bevara den biologiska mångfalden samt säkerställa attraktiva natur- och grönområden för både medborgare och besökare i Dalsland.

Beslutsförslag
Anta Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-10-08 Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter
Bilaga – Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter

Beslutet skickas till:
Klicka eller tryck här för att ange text.

I tjänsten

Eva Sjötun

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Handlingsplan för hantering av invasiva främmande växtarter

Denna handlingsplan har tagits fram av Dalslands miljö- och energiförbund tillsammans med tjänstepersoner inom värdkommunerna; Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud.

Innehåll

1. Introduktion 2
2. Vad är en invasiv främmande art? 2
3. Lagstiftning 3
4. Kommunens ansvar 4
   4.2 Samverkan 4
5. Allmänhetens ansvar 5
6. Upphandling/entreprenörarbeten 6
7. Prioriteringar och mål 7
8. Rutiner för bekämpning av invasiva arter 7
9. Årshjul 8
10. Resursbehov 9

Bilaga 1. Prioriteringar – Bengtsfors 12
Bilaga 2. Prioriteringar – Dals-Ed 15
Bilaga 3. Prioriteringar – Färgelanda 17
Bilaga 4. Prioriteringar – Mellerud 19

1. Introduktion

Dalsland är ett landskap som ligger i nordvästra delen av Västra Götalands län. Det gränsar till Värmland i norr, Bohuslän i sydväst och Västergötland i söder. I väster gränsar Dalsland till Norge och i öster till sjön Vänern. Dalsland har en rik och varierande natur med hög mångfald av både djur- och växtarter. Dalsland kallas ibland för ett Sverige i miniatyr eftersom det finns en stor variation av topografi och värdefulla naturmiljöer inom området. I Dalsland finns skyddad natur i form av en nationalpark, cirka 70 naturreservat, 45 Natura 2000-områden, ett kulturreservat samt ett flertal djur- och naturskyddsområden och biotopskyddsområden.

Dalslands miljö- och energiförbund (DMEF) är en samarbetsorganisation inom miljö- och energiområdet för de fyra kommunerna Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud. Förbundet har sitt juridiska säte i Mellerud. Den politiska organisationen utgörs av en förbundsdirektion och en miljö- och energinämnd.

Våra värdefulla naturområden (både inom och utanför tätort) och deras ekosystem påverkas alltmer av så kallade invasiva främmande arter (IAS – Invasive Alien Species). Dessa invasiva arter tränger undan den inhemska artmångfalden och ibland skapar oåterkalleliga förändringar.

Enligt EU-förordning 1143/2014 är markägare skyldiga att på egen mark bekämpa arter på EU:s förteckning över invasiva arter. Samma skyldighet gäller för den som genom en nyttjanderätt förfogar över en fastighet, såsom exempelvis gällande privatägd mark i ett kommunalt naturreservat under förutsättning att kommunen har rådighet över marken. Kommunen är också ansvarig för masshantering och att avfallet från invasiva främmande växter hanteras på rätt sätt och inte blir en spridningskälla. Bekämpning av dessa arter måste ske korrekt och uthålligt för att ge positiv effekt. I annat fall blir insatserna resultatlösa eller riskerar i värsta fall att i stället gynna arterna.

Denna handlingsplan syftar till att fungera som ett informativt och vägledande underlag för tjänstepersoner i kommunal verksamhet samt för allmänheten i arbetet med att identifiera, hantera och bekämpa invasiva främmande växtarter inom DMEF:s kommuner. Handlingsplanen omfattar både växtarter som finns upptagna på EU:s lista över invasiva främmande arter samt andra arter som bedöms utgöra särskilda problem lokalt i Dalsland. Planen innehåller information om förekomst, spridningsrisker och rekommenderade bekämpningsmetoder för dessa arter.

Målet är att underlätta ett enhetligt och effektivt arbete i landskapet, minska spridningen av invasiva växter och därmed bidra till att bevara den biologiska mångfalden samt säkerställa attraktiva natur- och grönområden för både medborgare och besökare i Dalsland.

2. Vad är en invasiv främmande art?

Invasiva, främmande arter kan beskrivas som arter som flyttats från sitt vanliga utbredningsområde avsiktligt eller oavsiktligt av människan. I dessa nya miljöer saknar de ofta naturliga fiender, därför kan de sprida de sig snabbt och orsaka någon form av negativ påverkan på inhemska arter. Invasiva främmande växter och djur räknas som ett av de största hoten mot biologisk mångfald. De kan också orsaka socioekonomisk skada – såsom växtsjukdomar – både för samhället och enskilda.

Invasiva växter har en negativ påverkan på inhemska arter och miljö genom exempelvis:

- Konkurrens med ursprungliga växter om utrymme
- Konkurrens med ursprungliga växter om ljus
- Konkurrens med ursprungliga växter om näring

- Konkurrens med ursprungliga växter om vatten
- Förminskad födotillgång för pollinatörer genom minskning av utkonkurrerade inhemska växtarter
- Påverkan på markkemi
- Ökad stranderosion
- Minskad framkomlighet

Att hantera och bekämpa stora bestånd av invasiva växter är tidskrävande och kostsamt. Utrotningsinsatser bör snabbt riktas mot mindre, nyetablerade bestånd, för att minska skador, insatser och kostnader i framtiden. Detta kan ses som en investering. Om invasiva växtarter har etablerat sig eller riskerar sprida sig till värdefulla grönområden, så som naturreservat, så bör bekämpnings- och utrotningsinsatser utföras omgående.

Definitioner:
Enligt EU-förordningen (1143/2014) definieras invasiva främmande arter som: främmande art vars introduktion eller spridning har konstaterats hota eller negativt inverka på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster.

3. Lagstiftning

Invasiva arter är ett problem på internationell nivå, därför har EU skapat regleringar via förordningen ”om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter” (EU 1143/2014). I förordningen finns en förteckning med invasiva främmande arter av unionsbetydelse. Enligt förordningens restriktioner får dessa arter inte:

- Importeras
- Säljas
- Odlas
- Tillåtas reproducera sig
- Transporteras
- Användas
- Bytas
- Släppas ut i naturen
- Hållas levande

Alltså ska arterna som finns i förteckningen bekämpas och hanteras på ett sådant sätt så att de ej kan spridas vidare. Att bryta mot förordningarna och bestämmelserna är straffbart.

Sverige har via förordningen SFS 2018:1939 kompletterat EU-förordningen och tydliggjort ansvarsfördelningen mellan svenska myndigheter. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten är nationellt ansvariga till att vägleda Länsstyrelsen och andra myndigheter och aktörer i samhället. Invasiva främmande arter tas även upp i Miljöbalken (1998:808) 8 kap. 3–4 §§, Miljötillsynsför-ordningen (2011:13) 2 kap. 6 § samt förordning (2014:425) 2 kap. 38 och 40–41 §§ om bekämpningsmedel berör invasiva främmande arter. Invasiva främmande arter nämns även i Sveriges

miljömål (Miljökvalitetsmålet ”Ett rikt växt- och djurliv”) och Agenda 2030 (mål 15 ”Ekosystem och bio-logisk mångfald”, delmål 15,8).

För invasiva arter som ej ingår i EU:s förteckning finns det möjlighet för länder att skapa egna nationella förteckningar där totalförbud omfattar de invasiva arterna. Detta arbete pågår i Sverige och kan inom en snar framtid träda i kraft.

4. Kommunens ansvar

Kommunen har ett viktigt ansvar i arbetet med invasiva främmande arter. Kommunal mark innefattar bland annat allmänna grönytor – såsom parker – samt fastigheter. På denna mark har kommunen ett ansvar och skyldighet i att förhindra spridning och bekämpa invasiva främmande arter.

I parker och planteringar – utöver skötsel och bekämpning – ska rätt val av växt vid plantering ske, för att förhindra att arter som är eller riskerar att bli invasiva planteras där.

I och med förbudet i EU-förordningen mot att avsiktligen tillåta invasiva främmande arter att reproducera sig, växa eller odlas, så är kommunen i rollen som fastighetsägare ansvarig för att bekämpa invasiva främmande växter som finns på den kommunala marken. Har kommunen kännedom om att en invasiv främmande art på EU-förteckningen växer på den kommunala marken är kommunen alltså skyldig att bekämpa arten.

Samma skyldighet gäller för den som genom en nyttjanderätt förfogar över en fastighet. Skulle kommunen vara förvaltare, såsom exempelvis över privatägd mark i ett kommunalt reservat, har kommunen alltså en skyldighet att bekämpa de EU-listade invasiva främmande växtarter inom reservatet som kommunen har kännedom om under förutsättning att kommunen har rådighet över marken.

Vissa verksamheter omfattas av kommunal tillsyn, till exempel avfallshanteringen lokalt. Om hantering av invasiva främmande arter förekommer i verksamheten ingår det i kommunens tillsyn att se till att den hanteringen är lagenlig.

Som ansvarig för avfallshanteringen har kommunen ett ansvar i att se till att avfallet från bekämpning av invasiva främmande växter hanteras på ett sådant sätt att det förstörs och inte i sig blir en spridningskälla. Detta gäller även vid masshantering – det ska vara säkerställt att invasiva växter inte sprids vid olika typer av markarbeten.

Arbete med invasiva arter kräver kunskap, både i bekämpningsmetoder samt biologisk och ekologisk kunskap om arterna. Medarbetare inom kommun som hanterar invasiva växter i arbetet ska ha tillräcklig kunskap. Det är viktigt att kunskap, exempelvis om risker och regler samt hur arterna identifieras, ska finnas lättillgängligt för alla som behöver den.

Information kring invasiva arter ska också finnas lättillgängligt för allmänheten. Kortfattad men innehållsrik information ska finnas på kommunens hemsida.

4.2 Samverkan

I och med att DMEF är en samarbetsorganisation mellan fyra kommuner så finns en potential till att effektivt hindra spridningen av invasiva främmande arter. Arterna bryr sig inte om administrativa

gränser, satta av människan. Med fler än en aktör kan hanteringen av invasiva arters spridning effektiviseras och bekämpningsinsatser koordineras i högre grad. Fördelaktigt är om samarbete med kommun och fler aktörer etableras så att allas insatser får större verkan. Genom bred samverkan kan också gemensamma rutiner följas i större utsträckning. Med samverkan mellan kommun och andra aktörer kan sannolikt insatser ske till en lägre kostnad, då kompetens och arbete kan delas mellan kommunerna.

Då en nationell förteckning över landlevande invasiva främmande arter, för vilket samma förbud bör gälla som för EU-arterna, är under arbete så är aktivt samarbete med andra myndigheter, såsom Länsstyrelsen och Naturvårdsverket, är fördelaktigt. Det skulle ge möjlighet att lokala behov lyfts fram.

I och med att länsstyrelsen har tillsynsansvar i fråga om EU-förordningen är det viktigt att kommunen och länsstyrelsen samverkar och att kommunen informerar ansvarig länsstyrelse om den upptäcker överträdelser av förbuden i EU-förordningen. Samverkan med kommunerna kan handla om bland annat informationsutbyte, expertstöd och gemensamma tillsynsbesök.

5. Allmänhetens ansvar

Invasiva växtarter utgör ett allvarligt hot mot vår lokala biologiska mångfald och kan orsaka betydande skador på ekosystemen i Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Melleruds kommuner. För att effektivt bekämpa och hantera dessa arter är det avgörande att allmänheten är medveten om sitt ansvar och agerar på ett ansvarsfullt sätt.

Släng inte invasiva växter i naturen

Det är absolut förbjudet att slänga invasiva växter eller växtdelar i naturen. Detta kan leda till att växterna sprider sig ytterligare och förvärrar problemet. Istället bör invasiva växter hanteras enligt kommunens riktlinjer för avfallshantering, vilket ofta innebär att de ska lämnas in på särskilda insamlingsplatser.

Merkostnader vid bekämpning

När invasiva växtarter sprider sig okontrollerat, leder det till ökade kostnader för kommunerna att bekämpa och hantera dessa arter. Dessa merkostnader påverkar inte bara kommunens budget utan kan också påverka invånarna. Genom att följa riktlinjerna och inte sprida invasiva växter kan alla bidra till att hålla dessa kostnader nere.

Information och stöd från Naturvårdsverket

Mer information om bekämpning av invasiva växtarter och vilka åtgärder som är mest effektiva finns på Naturvårdsverkets webbplats. Där finns omfattande resurser och vägledning för både privatpersoner och organisationer.

6. Upphandling/entreprenörarbeten

För att säkerställa att exploateringsprojekt inom Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Melleruds kommuner genomförs på ett hållbart och miljövänligt sätt, ställs specifika krav på utföraren vid upphandling. Dessa krav syftar till att minimera spridningen av invasiva växtarter och skydda den lokala biologiska mångfalden.

Identifiering och hantering av invasiva växtarter

Utföraren ska ha kunskap om och förmåga att identifiera invasiva växtarter som kan förekomma inom exploateringsområdet. Vid upptäckt av sådana arter ska utföraren omedelbart vidta åtgärder för att förhindra spridning, enligt de riktlinjer som fastställts av Naturvårdsverket och kommunerna.

Säker hantering och bortforsling

Invasiva växtarter och växtdelar som avlägsnas från exploateringsområdet ska hanteras och bortforslas på ett säkert sätt för att förhindra spridning. Detta innebär att växtmaterialet ska förpackas och transporteras till godkända anläggningar för destruktion eller annan lämplig behandling.

Dokumentation och rapportering

Utföraren ska föra noggrann dokumentation över alla åtgärder som vidtas för att hantera invasiva växtarter. Detta inkluderar datum för upptäckt, typ av åtgärd, och resultatet av åtgärden. Regelbundna rapporter ska lämnas till berörd kommun för att säkerställa att alla krav efterlevs.

Utbildning och medvetenhet

Utföraren ska säkerställa att all personal som arbetar inom exploateringsområdet har genomgått relevant utbildning om invasiva växtarter och deras hantering. Detta inkluderar både teoretisk kunskap och praktiska färdigheter för att effektivt kunna identifiera och bekämpa dessa arter.

Samarbete med lokala myndigheter

Utföraren ska samarbeta nära med lokala myndigheter och följa alla riktlinjer och rekommendationer som ges. Vid behov ska utföraren också delta i samordnade insatser för att bekämpa invasiva växtarter i samarbete med andra aktörer.

7. Prioriteringar och mål

Kommunernas specifika prioriteringar, bekämpningsmål och prioriterade områden finns detaljerat beskrivna i bilagorna till denna handlingsplan. Dessa bilagor innehåller viktig information om de arter som är mest hotande för vår region, samt de åtgärder som ska vidtas för att hantera dem.

För att uppnå våra mål krävs det ett nära samarbete mellan kommunerna, lokala organisationer, markägare och invånare. Varje kommun har utsett en ansvarig enhet som kommer att leda och samordna arbetet mot invasiva arter. Regelbundna möten och uppföljningar kommer att säkerställa att vi håller oss på rätt spår och kan justera våra insatser vid behov.

Handlingsplanen kommer att följas upp och utvärderas årligen för att säkerställa att vi når våra bekämpningsmål och kan anpassa våra metoder efter nya utmaningar och förutsättningar. Resultaten av dessa utvärderingar kommer att rapporteras till respektive kommunstyrelse och göras tillgängliga för allmänheten.

8. Rutiner för bekämpning av invasiva arter

1. Upptäckt och Rapportering
    - Identifiering: Vid första fyndet av en misstänkt invasiv art, dokumentera fyndet med datum, plats och fotografier.
    - Rapportering: Informera omedelbart den ansvariga enheten i kommunen. Använd gärna digitala verktyg och plattformar för att rapportera fyndet, såsom Artportalen* eller på invasivaarter.nu**.

2. Bedömning och Planering
    - Artbestämning: Bekräfta artens identitet genom samråd med experter eller användning av artdatabaser.
    - Riskbedömning: Utvärdera risken för spridning och potentiell påverkan på lokala ekosystem.
    - Åtgärdsplan: Utarbeta en specifik åtgärdsplan baserad på artens egenskaper och spridningspotential. Planen ska inkludera metoder för bekämpning och tidsramar.

3. Bekämpning
    - Val av metod: Välj lämplig bekämpningsmetod baserat på artens egenskaper och platsens förutsättningar. Metoderna ska följa de riktlinjer som finns beskrivna i

Naturvårdsverkets metodkatalog om bekämpningsmetoder för invasiva främmande arter.
    - Genomförande: Utför bekämpningsåtgärder enligt planen. Se till att alla inblandade är informerade om säkerhetsföreskrifter och korrekt hantering av bekämpningsmedel.

4. Uppföljning och utvärdering
    - Kontinuerlig övervakning: Efter bekämpning, övervaka området regelbundet för att upptäcka eventuella återkomster av arten.
    - Utvärdering: Utvärdera effektiviteten av de vidtagna åtgärderna och justera planen vid behov. Dokumentera alla observationer och åtgärder för framtida referens.

5. Hantering av växtavfall
    - Säker transport: Transportera växtavfallet till en godkänd avfallsanläggning för att förhindra spridning enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.
    - Destruktion: Se till att växtavfallet destrueras på ett sätt som förhindrar återväxt och spridning Naturvårdsverkets riktlinjer.

6. Information och utbildning
    - Utbildning: Erbjud regelbunden utbildning för kommunens personal och allmänheten om identifiering och hantering av invasiva arter.
    - Information: Sprid information om invasiva arter och deras påverkan genom kommunens kanaler för att öka medvetenheten och engagemanget hos invånarna.

*Artportalen är en svensk digital rapporteringsplattform där allmänheten, forskare och myndigheter kan rapportera och ta del av observationer av växter, djur och svampar i naturen. Den drivs av SLU Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet.

**Invasivaarter.nu är en svensk webbplats som fungerar som en central kanal för att rapportera fynd av invasiva främmande arter. Den drivs i samarbete med Naturvårdsverket och är särskilt inriktad på att underlätta för allmänheten att bidra till arbetet med att hindra spridningen av dessa arter.

9. Årshjul

För att effektivt hantera och minska spridningen av invasiva växtarter i Dalsland arbetar Dalslands miljö- och energiförbund och kommunerna strukturerat över året. Nedan följer en översikt över de

huvudsakliga insatserna uppdelade per kvartal:

Kvartal 1 (januari–mars): Planering och informationsinsatser

Under årets första månader fokuserar förbundet på:

- **Planering av årets bekämpningsinsatser**, inklusive prioritering av områden och resurser.
- **Informationskampanjer riktade till allmänheten**, med syfte att öka kunskapen om invasiva arter, hur de känns igen och vad man som privatperson kan göra för att bidra till bekämpningen.
- **Samverkan** med kommuner, markägare och andra aktörer för att samordna insatser.

Kvartal 2 (april–juni): Bekämpning, inventering och rapportering

När växtsäsongen inleds påbörjas det praktiska arbetet:

- **Bekämpning av identifierade bestånd** av invasiva arter, med metoder anpassade efter art och plats.
- **Inventering av nya förekomster** genom fältarbete och tips från allmänheten.
- **Rapportering till Artportalen**, vilket bidrar till likväl kommunal som nationell kartläggning och uppföljning.

Kvartal 3 (juli–september): Fortsatt bekämpning och uppföljning

Under sommaren fortsätter insatserna:

- **Fortsatt bekämpning** av växter som kräver upprepade insatser.
- **Uppföljande inventeringar** för att kontrollera effekten av tidigare åtgärder.
- **Ytterligare rapportering till Artportalen**, särskilt av nya fynd eller förändringar i utbredning.

Kvartal 4 (oktober–december): Utvärdering och planering

När växtsäsongen avslutas sker en återblick:

- **Utvärdering av årets insatser**, inklusive analys av vad som fungerat väl och vad som kan förbättras.
- **Planering inför kommande år**, med uppdatering av strategier och arbetsmetoder.
- **Förberedelser** för nya informationsinsatser och eventuella utbildningar.

10. Resursbehov

För att genomföra en effektiv bekämpning av invasiva arter inom Dalslandskommunerna Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud, behövs följande resurser:

Personal och Kompetens

Utbildad personal: Kommunerna behöver utbildad personal som kan identifiera och hantera invasiva arter och bekämpningsmetoder. Detta inkluderar både fältpersonal och administrativ personal som kan samordna insatserna.

Experter och Konsulter: Anlita experter inom ekologi och bekämpning av invasiva arter för att säkerställa att rätt metoder används och att insatserna är effektiva.

Utrustning och Material

Bekämpningsutrustning: Verktyg och maskiner för mekanisk borttagning av växter, samt utrustning för säker hantering av eventuella kemiska bekämpningsmedel.

Skyddsutrustning: Personlig skyddsutrustning för att säkerställa att personalen kan arbeta säkert vid hantering av invasiva arter och bekämpningsmedel.

Transportmedel: Fordon för transport av växtavfall till godkända avfallsanläggningar.

Finansiella Resurser

Det är avgörande att det finns en budget som möjliggör ett kontinuerligt arbete med att bekämpa invasiva arter. Detta inkluderar:

- Personalresurser för inventering, uppföljning och praktisk bekämpning
- Utrustning och material, såsom verktyg, skyddsutrustning och transport
- Utbildningsinsatser för både tjänstepersoner och entreprenörer
- Kommunikationsinsatser riktade till allmänheten
- Administration, uppföljning och dokumentation

För att stärka kommunernas ekonomiska kapacitet bör möjligheten att söka extern finansiering nyttjas. Kommunerna bör samverka i ansökningar för att öka möjligheterna till beviljade medel och uppnå stordriftsfördelar.

Stora delar av arbetet finansieras i dagsläget inom befintliga verksamhetsbudgetar, särskilt inom park- och naturförvaltning och tekniska kontor. Dock kommer ytterligare insatser – såsom storskalig bekämpning, upphandling av specialkompetens eller omfattande informationskampanjer – att kräva kompletterande medel. Dessa kan erhållas genom riktade projektansökningar eller genom att kommunerna tillför extra medel till sina respektive budgetposter.

Informations- och Utbildningsmaterial

Utbildning: Utveckla och genomföra utbildning för kommunens personal och allmänheten om identifiering och hantering av invasiva arter.

Informationskampanjer: Material för informationskampanjer som syftar till att öka medvetenheten om invasiva arter och hur man kan bidra till att bekämpa dem.

Samarbetsnätverk

Lokala organisationer: Samarbeta med lokala naturvårdsorganisationer, markägare och andra intressenter för att samordna insatser och dela resurser.

Regionala och nationella myndigheter: Samverka med länsstyrelser och Naturvårdsverket för att säkerställa att insatserna följer nationella riktlinjer och att bästa praxis används.

Bilaga 1. Prioriteringar – Bengtsfors

Denna bilaga beskriver vilka arter, bekämpningsmål och miljöer Bengtsfors kommun prioriterar i bekämpningen av invasiva främmande växtarter. Bilagan beskriver också vilken metod – utifrån Naturvårdsverkets och Havs- och Vattenmyndighetens metodkatalog – som ska utföras samt ansvarig utförare. Bilagan hålls levande och uppdateras regelbundet för att anpassas till nya förutsättningar och riktlinjer.

Namn	**Vetenskapligt namn**	**ArtDatabankens riskklassificering**	**EU-art**	**Bekämpningsmål**	**Prioritet**	**Prioriterade miljöer**	**Metod (ID enligt metodkatalog)**	**Ansvar**
Gul skunkkalla	Lysichiton americanus	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Kartläggning. Spridningsbegränsning. Information till allmänhet.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag och sjöar.	Markbearbetning ID: 14 & 15	Bengtsfors Teknink AB
Jättebalsamin	Impatiens glandulifera	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Spridningsbegränsning. Kartläggning. Information till allmänhet	Hög	Alltorps tingshus, Majbergsdalstippen, Norra infarten längs väg 172, Gamla sopptippen Bäckenområdet, Gamla järnvägen vid reningsverket	Rotdragning ID: 2. Slåtter ID: 3.	Bengtsfors Teknink AB

Jätteloka	Heracleum mantegazzianum	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Kartläggning. Spridningsbegränsning. Information till allmänhet.	Hög	Cyklel- och gångvägen norr om Kvarnskogsvägen i Dals-Långed, Karlsgärde	Slåtter ID: 4. Borttagning av blommor Kapning ID: 9.	Bengtsfors Teknink AB
Parkslide/Jätteslide	Reynoutria japonica/Reynoutria sachalinensis	SE	Nej	Populations- och spridningsbegränsning.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, rekreationsområden, tätortsnära samt i anslutning till bebyggelse och infrastruktur. Fokuserad bekämpningsinsats Källbergsgatan i Bengtsfors, Ekområdet söder om Ekaparken, Bengtsgården slänten mot Centrumvägen	Slåtter ID: 193 Täckning ID: 190	Bengtsfors Teknink AB
Blomsterlupin	Lupinus polyphyllus	SE	Nej	Bekämpning av växtplatser med begränsad utbredning, spridningsbegränsning till nya platser.	Medel	Värdefulla naturmiljöer samt artrika vägkanter. Fokuserad bekämpningsinsats Fjärilsparken söder om Ekaparken.	Rotdragning ID: 20	Bengtsfors Teknink AB

Vresros	Rosa rugosa	SE	Nej	Utrotning kort sikt	Hög	Majbergsdalstippen	Slåtter ID: 37 Rotdragning ID: 35	Bengtsfors Teknink AB

Bilaga 2. Prioriteringar – Dals-Ed

Denna bilaga beskriver vilka arter, bekämpningsmål och miljöer Dals-Eds kommun prioriterar i bekämpningen av invasiva främmande växtarter. Bilagan beskriver också vilken metod – utifrån Naturvårdsverkets och Havs- och Vattenmyndighetens metodkatalog – som ska utföras samt ansvarig utförare. Bilagan hålls levande och uppdateras regelbundet för att anpassas till nya förutsättningar och riktlinjer.

Namn	**Vetenskapligt namn**	**ArtDatabankens riskklassificering**	**EU-art**	**Bekämpningsmål**	**Prioritet**	**Prioriterade miljöer**	**Metod (ID enligt metodkatalog)**	**Ansvar**
Jättebalsamin	Impatiens glandulifera	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Kartläggning. Spridningsbegränsning	Hög	Värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag, längs vägar.	Rotdragning ID: 2. Slåtter ID: 3.	Samhällsbyggnad
Kanadensiskt gullris	Solidago canadensis	SE	Nej	Kartläggning. Spridningsbegränsning.	Medel	Värdefulla natur- och rekreationsmiljöer.	Kapning ID: 21.	Samhällsbyggnad
Parkslide/Jätteslide	Reynoutria japonica/Reynoutria sachalinensis	SE	Nej	Populations- och spridningsbegränsning i väntan på fungerande bekämpningsmetoder.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, rekreationsområden, tätortsnära samt i anslutning till bebyggelse och infrastruktur.	Slåtter ID: 193 Täckning ID: 190.	Samhällsbyggnad

Blomsterlupin	Lupinus polyphyllus	SE	Nej	Bekämpning av växtplatser med begränsad utbredning, spridningsbegränsning till nya platser.	Medel	Värdefulla naturmiljöer samt artrika vägkanter.	Slåtter ID: 19. Rotdragning ID: 20.	Samhällsbyggnad
Tysklönn	Acer pseudoplatanus	SE	Nej	Spridningsbegränsning av växtplatser med begränsad utbredning. Ingen nyplantering. Ökad kunskap.	Medel	Värdefulla natur- och rekreationsmiljöer	Ej listad i metodkatalogen.	Samhällsbyggnad
Vresros	Rosa rugosa	SE	Nej	Utrotning kort sikt	Hög	Ängs naturreservat	Rotdragning ID: 35	Samhällsbyggnad

Bilaga 3. Prioriteringar – Färgelanda

Denna bilaga beskriver vilka arter, bekämpningsmål och miljöer Färgelandas kommun prioriterar i bekämpningen av invasiva främmande växtarter. Bilagan beskriver också vilken metod – utifrån Naturvårdsverkets och Havs- och Vattenmyndighetens metodkatalog – som ska utföras samt ansvarig utförare. Bilagan hålls levande och uppdateras regelbundet för att anpassas till nya förutsättningar och riktlinjer.

Namn	**Vetenskapligt namn**	**ArtDatabankens riskklassificering**	**EU-art**	**Bekämpningsmål**	**Prioritet**	**Prioriterade miljöer**	**Metod (ID enligt metodkatalog)**	**Ansvar**
Gul skunkkalla	Lysichiton americanus	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Kartläggning. Spridningsbegränsning. Information till allmänhet.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag och sjöar.	Markbearbetning ID: 14 & 15	Sektor samhällsutveckling
Jättebalsamin	Impatiens glandulifera	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Spridningsbegränsning. Kartläggning.	Hög	Längs Valboån mellan Ödeborg och Färgelanda.	Rotdragning ID: 2. Slåtter ID: 3.	Sektor samhällsutveckling
Jätteloka	Heracleum mantegazzianum	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Kartläggning. Spridningsbegränsning. Information till allmänhet.	Hög	Tätortsnära lägen, rekreationsområden, värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag.	Slåtter ID: 4. Borttagning av blommor Kapning ID: 9.	Sektor samhällsutveckling

Parkslide/Jättesl ide	Reynoutria japonica/Reynoutria sachalinensis	SE	Nej	Populations- och spridningsbegränsn ing.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, rekreationsområ den, tätortsnära samt i anslutning till bebyggelse och infrastruktur. Fokuserad bekämpningsins ats Höjden, Färgelanda tätort.	Slåtter ID: 193 Täckning ID: 190.	Sektor samhällsutveckling
Blomsterlupin	Lupinus polyphyllus	SE	Nej	Kartläggning. Information till allmänheten.	Medel	Värdefulla naturmiljöer samt artrika vägkanter.		Sektor samhällsutveckling
Kanadensiskt gullris	Solidago canadensis	SE	Nej	Kartläggning. Information till allmänheten.	Medel	Värdefulla natur- och rekreationsmiljö er.		Sektor samhällsutveckling

Bilaga 4. Prioriteringar – Mellerud

Denna bilaga beskriver vilka arter, bekämpningsmål och miljöer Melleruds kommun prioriterar i bekämpningen av invasiva främmande växtarter. Bilagan beskriver också vilken metod – utifrån Naturvårdsverkets och Havs- och Vattenmyndighetens metodkatalog – som ska utföras samt ansvarig utförare. Bilagan hålls levande och uppdateras regelbundet för att anpassas till nya förutsättningar och riktlinjer.

Namn	**Vetenskapligt namn**	**ArtDatabankens riskklassificering**	**EU-art**	**Bekämpningsmål**	**Prioritet**	**Prioriterade miljöer**	**Metod (ID enligt metodkatalog)**	**Ansvar**
Jättebalsamin	Impatiens glandulifera	SE	Ja	Kartläggning. Spridningsbegränsning. Information till allmänhet.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag, längs vägar.	Rotdragning ID: 2. Slåtter ID: 3.	Gata-park
Jätteloka	Heracleum mantegazzianum	SE	Ja	Kartläggning. Spridningsbegränsning. Information till allmänhet.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, längs vattendrag, längs vägar. Fokuserad bekämpningsinsats Upperudsvägen 3, Storvägen.	Slåtter ID: 4. Borttagning av blommor Kapning ID: 9.	Gata-park
Smal vattenpest	Elodea nuttallii	SE	Ja	Utrotning på lång sikt. Spridningsbegränsning. Kartläggning.	Hög	Sunnanå hamn	Skörd ID: 180. Rotdragning ID: 185.	Fastighet

Parkslide/Jätteslide	Reynoutria japonica/Reynoutria sachalinensis	SE	Nej	Populations- och spridningsbegränsning.	Hög	Värdefulla naturmiljöer, rekreationsområden, tätortsnära samt i anslutning till bebyggelse och infrastruktur. Fokuserad bekämpningsinsats längs vägar och vid Fornvägen.	Slåtter ID: 193 Täckning ID: 190.	Gata-park

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 141

Dnr KS-2025-000169430

Motion - Förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen

Sammanfattning av ärendet

2025-05-20 inkom en motion från Kenneth Gustafsson (C) om att förebygga och begränsa spridningen av invasiva arter i kommunen. Motionen beskriver ett ökat problem med spridning av invasiva arter.

Motionen föreslår att kommunen undersöker möjligheten att via en app med kommuninvånarnas hjälp bekämpa dessa växtarter samt se över hur kommunen kan ta tag i de problem som finns med parkslide.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-01-08 Motion - Förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen
Motion - Förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- Fortsatt arbeta med bekämpning av främmande invasiva växtarter i enlighet med framtagen handlingsplan.
- Fortsatt arbeta med bekämpning av främmande invasiva växtarter i enlighet med framtagen handlingsplan men uppdra åt kommunstyrelsförvaltningen att ta fram ett kostnadsförslag för att under växtsäsong 2026 arbeta med bekämpning av jättebalsamin, lupin och kanadensiskt gullris via Crowdsorsa.
- Uppmana allmänheten att anmäla främmande invasiva växtarter i appen artportalen.

Kommunfullmäktige beslutar att:

- Motionen anses besvarad i och med kommmunstyrelsens beslut

Expedieras till

KS

Motion - Förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen

Sammanfattning av ärendet
2025-05-20 inkom en motion från Kenneth Gustafsson (C) om att förebygga och begränsa spridningen av invasiva arter i kommunen. Motionen beskriver ett ökat problem med spridning av invasiva arter.

Motionen föreslår att kommunen undersöker möjligheten att via en app med kommuninvånarnas hjälp bekämpa dessa växtarter samt se över hur kommunen kan ta tag i de problem som finns med parkslide.

Beskrivning av ärendet
2025-05-20 inkom en motion från Kenneth Gustafsson (C) om att förebygga och begränsa spridningen av invasiva arter i kommunen.

Motionen beskriver ett ökat problem med spridning av invasiva arter: Jättebalsamin, lupin och kanadensiskt gullris nämns bland annat. Motionen föreslår att kommunen undersöker möjligheten att via en app med kommuninvånarnas hjälp bekämpa nämnda arter och man hänvisar till en insats som gjorts i Hagfors.

Vidare föreslår motionären att kommunen behöver ta ett aktivt tag i de problem som finns med parkslide, och även här ges exempel på försök som gjorts exempelvis i Karlstad med bekämpning med hjälp av ånga.

Bedömning
Den insats som gjort i Hagfors, och även i andra kommuner bygger på att man med hjälp av en app, Crowdsorsa utför uppdrag mot ersättning – som en form av spel.

För att delta i spelet ska man rensa blomsterlupin, jättebalsamin och kanadensiskt gullris på kommunal mark, som antingen finns markerade på kartan i appen eller som man hittat och markerat själv. Man filmar området före och efter rensandet och slutligen laddas videon upp till Crowdsorsa för att granskas. När videon har godkänts får individen pengar till en virtuell plånbok som sen kan föras över till hens bankkonto. Spelet beräknar automatiskt belöningen baserat på storleken av arean, tätheten och arten. Uppdraget pågår så länge som belöningsbudgeten räcker. I appen kan man se hur stor del av uppdraget som utförts.

Det exakta beloppet en kommun betalar för att använda Crowdsorsa varierar, eftersom det beror på flera faktorer. Crowdsorsa har inte offentliga prislistor för kommuner, utan priset sätts genom en överenskommelse baserad på uppdragets omfattning.

Kommunens kostnad för tjänsten består av två huvuddelar:

- **Belöningar till invånare:** Kommunen sätter av en budget för hur mycket pengar de är beredda att betala ut till de som rapporterar eller plockar invasiva arter.
- **Avgift till Crowdsorsa:** Utöver belöningarna betalar kommunen en avgift till Crowdsorsa för att använda deras plattform, hantera data och administrera projektet. Denna avgift är den del av intäkterna som Crowdsorsa behåller.

Generellt sett är det troligtvis mer kostnadseffektivt för en kommun att använda Crowdsorsa än att anställa/avdela personal för att utföra samma jobb.

Sammantaget kan man anta att det här sättet att arbeta med frågan också bidrar till ökad kunskap hos allmänheten kring frågan, och att det bidrar till att kunna bearbeta större geografiska ytor, snabbare. Kommunen styr ju också hur mycket man önskar avsätta och vilken ersättningsnivå man ska ha, vilket innebär att man så att säga på förväg bestämmer ”hur mycket det får kosta”. Samtidigt behöver det i så fall avsättas budget för detta under 2026.

Avseende motionens andra del, där man lyfter vikten av att aktivt arbeta med bekämpning av parkslide, pågår det redan idag en samverkan med Dalslands miljö- och energiförbund samt övriga Dalslandskommuner. En arbetsgrupp där har under våren 2025 tagit fram en handlingsplan för hantering av invasiva främmande arter som kommer behandlas politiskt under hösten.

Redan idag följer kommunen de riktlinjer och råd som ges av Naturvårdsverket och Länsstyrelsen och arbetsgruppen följer pågående projekt kring bekämpning. De pågående försök som följs just nu innefattar så väl termisk bekämpning (med hjälp av hetvattenånga) som Root Reset som går ut på att injicera ett speciellt medel i parkslides rötter. Det är en organisk lösning som i stort sett ska bryta ner parkslides förmåga att ta upp näring och vatten. Målet är att döda rötterna utan att använda kemiska bekämpningsmedel.

Det är dock lite tidigt att dra några slutsatser ännu, även om goda resultat påvisats, och det är därför av vikt att fortsatt följa resultaten och utvecklingen för att på sikt kunna planera för åtgärder utifrån önskat resultat och kostnadsanalyser.

Beslutsförslag

1. Fortsatt arbeta med bekämpning av främmande invasiva växtarter i enlighet med framtagen handlingsplan.

2. Fortsatt arbeta med bekämpning av främmande invasiva växtarter i enlighet med framtagen handlingsplan men uppdra åt kommunstyrelsförvaltningen att ta fram ett kostnadsförslag för att under växtsäsong 2026 arbeta med bekämpning av jättebalsamin, lupin och kanadensiskt gullris via Crowdsorsa.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-01-08 Motion - Förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen

Motion - Förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen

Beslutet skickas till:
Klicka eller tryck här för att ange text.

I tjänsten

Eva Sjötun

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

2025-05-20

Centerpartiet

Motion för att förebygga och begränsa spridning av invasiva arter i kommunen.

Det blir mer och mer vanligt att invasiva arter tar över stora områden. Jättebalsamin, lupiner och kanadensiskt gullris är några arter som vi, genom att erbjuda en liten ersättning till privatpersoner, aktivt skulle kunna begränsa.

I Hagfors har man genom en app satsat hårt på att få hjälp av befolkningen att bekämpa invasiva arter.

Centerpartiet i Dals-Ed föreslår nu att vi utreder och genomför en liknande app, eller ser på den som Hagfors har, för att ta tag i problemet med invasiva arter. Vi föreslår även att man vid registreringen mot appen ska genomgå en kortare webbutbildning för att kunna ta hand om det rens som uppstår vid borttagandet för att på ett korrekt sätt för att undvika vidare spridning. Vi ser att senast under växtsäsongen 2026 skulle denna app kunna vara klar att använda för invånarna i kommunen.

Dals-Eds kommun behöver även arbeta med att aktivt ta tag i de stora områden med parkslide som finns på kommunens marker. Centerpartiet föreslår därför att man ser på, och följer, det projekt som pågår i Karlstad där man med hjälp av het ånga tar sig an växten. Ser arbetet i Karlstad ut att falla väl ut, föreslår Centerpartiet att man även i Dals-Ed påbörjar arbetet med att ta bort lämpliga områden där parksliden breder ut sig med hjälp av het ånga.

Centerpartiet i Dals-Ed

Kenneth Gustavsson

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 142

Dnr KS-2025-000270000

Reviderade riktlinjer för lokalförsörjning 2025

Sammanfattning av ärendet

Riktlinjer för lokalförsörjning togs fram första gången 2025 i syfte att få en samsyn på lokalförsörjningsprocessen och få en enhetlig strategi kopplat till arbetet med dessa frågor i Dals-Eds kommun.

I samband med arbetet att ta fram en lokalförsörjningsplan för 2025 gjordes vissa justeringar i processen, varpå strategin på nytt behöver revideras och antas i sin nya form.

De revideringar som gjorts rör i huvudsak vart lokalförsörjningsplanen fastställs, tidsplanen för arbetet samt benämningen på förvaltningarna utifrån organisationsförändring från januari 2025.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse reviderade riktlinjer för lokalförsörjning 2025
Reviderade riktlinjer för lokalförsörjning – (revideringar markerade i rött).

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstryrelsen beslutar att:

- Anta de reviderade riktlinjerna för lokalförsörjning

Expedieras till

KS

Reviderade riktlinjer för lokalförsörjning 2025

Sammanfattning av ärendet
Riktlinjer för lokalförsörjning togs fram första gången 2025 i syfte att få en samsyn på lokalförsörjningsprocessen och få en enhetlig strategi kopplat till arbetet med dessa frågor i Dals-Eds kommun.

I samband med arbetet att ta fram en lokalförsörjningsplan för 2025 gjordes vissa justeringar i processen, varpå strategin på nytt behöver revideras och antas i sin nya form.

De revideringar som gjorts rör i huvudsak vart lokalförsörjningsplanen fastställs, tidsplanen för arbetet samt benämningen på förvaltningarna utifrån organisationsförändring från januari 2025.

Beskrivning av ärendet
Kommunen äger fastigheter och hyr vid behov in lokaler för sina skiftande behov och verksamheter. När det gäller byggnader är syftet i första hand att tillgodose lokalbehovet för primära verksamheter – utbildning, vård och omsorg, kultur och fritid, teknik, miljö och stadsbyggnad, samt kommunledning.

Riktlinjer för lokalförsörjning togs fram i syfte att få en samsyn på lokalförsörjningsprocessen och få en enhetlig strategi kopplat till arbetet med dessa frågor i Dals-Eds kommun.

Riktlinjerna antogs 2005 och därefter gjordes ett förtydligande 2022 där man skrev att "Riktlinjer för lokalförsörjning i Dals Eds Kommun 2022-01-01 är ett förtydligande av organisation, ansvar, processer och arbetsprestationer för att uppnå målsättningar i tidigare beslut i kommunfullmäktige från 2005 (KS § 43 och §137).

Syftet med dessa riktlinjer är att skapa en enhetlig övergripande struktur, planering och samordning utifrån tidigare beslut i lokalförsörjningsfrågor.

I samband med arbetet att ta fram en lokalförsörjningsplan för 2025 gjordes vissa justeringar i processen, varpå strategin på nytt behöver revideras och antas i sin nya form.

Bedömning
De revideringar som gjorts rör i huvudsak vart lokalförsörjningsplanen fastställs, tidsplanen för arbetet samt benämningen på förvaltningarna utifrån organisationsförändring från januari 2025. Inget övrigt väsentligt har förändrats. Enligt nuvarande rutin är det KF som fastslår planen men i beslut från 2025 framgår att den fortsättningsvis tas av KS. Förutom denna förändring har revideringar gjorts avseende benämningen på kommunens förvaltningar utifrån nya organisering från januari 2025

samt tidsplanen för behandling av planen i nämnderna utifrån den förändrade beslutsgången.

Beslutsförslag
Anta de reviderade riktlinjerna för lokalförsörjning

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse reviderade riktlinjer för lokalförsörjning 2025
Reviderade riktlinjer för lokalförsörjning – (revideringar markerade i rött).

Beslutet skickas till:
Klicka eller tryck här för att ange text.

I tjänsten

Eva Sjötun

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

DALS-EDS KOMMUN

RIKTLINJER FÖR LOKALFÖRSÖRJNING

DALS-EDS KOMMUN

Antagen av kommunstyrelsen 2022-02-02 § 3

Processområde Lokalförsörjning	**Ansvarig för riktlinjen** Samhällsbyggnad	**Version: 1**
Omfattning (gäller dessa verksamheter) Kommunövergripande	**Upprättad** 2005-09-06	**Reviderad** 2022-01-01 (KS) 2025-10-
Styrande lagrum	**Beslutad av** 2022-01-01	**Gilyig tillsvidare. Revideras vid behov**

DALS-EDS KOMMUN

BAKGRUND

De nya direktiv/riktlinjer för fastighetsfrågor som togs i kommunfullmäktige 2005 (KS § 43) ersätts i samband med antagande av detta dokument med nedanstående direktiv.

Direktiv:

- Det kommunala fastighetsägandet ska präglas av en långsiktig, effektiv och ekonomisk planering
- Dals-Eds kommuns olika verksamheter bör samordnas och förläggas i kommunalt ägda fastigheter
- Dals-Eds kommun ska sälja överflödiga fastigheter och för att minska kommunens driftkostnader och frigöra resurser för nya investeringar

Riktlinjer:

- Eventuella försäljningar av kommunala fastigheter ska konkurrensutsättas och ske genom anbud, budgivning eller mäklare. Om konkurrens inte föreligger ska fastigheten värderas av auktoriserad värderingsfirma.
- Nybyggnation av verksamhetslokaler kan godkännas efter noggrann behovsutredning.
- Försäljning av kommunala fastigheter godkänns i enlighet med reglementen eller beslut från kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen beslutade 2005-09-06, (KS § 137) att Lokalgruppen ska ha en samlad bild över de kommunala verksamheternas lokalbehov och tillgången på kommunala lokaler. Lokalgruppen ska ha mandat att besluta i lokalfrågor som klaras inom budgetram. Kommunstyrelsen uppdrar till kommunchef och kommunsekreterare att se över kommunstyrelsens delegationsordning avseende kommunala lokaler.

Denna skrift "Riktlinjer för lokalförsörjning i Dals Eds Kommun 2022-01-01 är ett förtydligande av organisation, ansvar, processer och arbetsprestationer för att uppnå målsättningar i tidigare beslut i kommunfullmäktige från 2005 (KS § 43 och §137).

Syftet med dessa riktlinjer är skapa en enhetlig övergripande struktur, planering och samordning utifrån tidigare beslut i lokalförsörjningsfrågor.

Revidering 2025-10- utifrån förändrad beslutsprocess, tidsplan samt uppdatering av benämning på förvaltningarna

DALS-EDS KOMMUN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	**SYFTE, MÅL OCH STRATEGIER FÖR LOKALFÖRSÖRJNING**	4
1.1	Förutsättningar för strategisk lokalförsörjningsplanering	4
1.2	Syfte med lokalförsörjning	4
1.3	Målsättning med lokalförsörjning	4
1.4	Övergripande strategier för lokalförsörjning och lokalanvändning	5
1.5	Övriga strategier som påverkar lokalförsörjningen	5
2	**ORGANISATION OCH PROCESSER FÖR LOKALFÖRSÖRJNINGEN**	6
2.1	Övergripande arbete med lokalförsörjning	6
2.2	Organisation	6
2.2.1	Fastighetsförvaltare	6
2.2.2	Lokalförsörjningsgrupp (LFG)	7
2.3	Organisationsschema lokalförsörjning i Dals-Eds kommun	82.4
	Processer för lokalförsörjning	8
3	**UNDERLAG FÖR STRATEGISK LOKALFÖRSÖRJNINGSPLAN**	94
	LOKALFÖRSÖRJNINGSPLANEN I KOMMUNENS ÅRLIGA BUDGET OCH PLANERINGSPROCESS.	**Fel! Bokmärket är inte definierat.**

DALS-EDS KOMMUN

INLEDNING

Kommunen äger fastigheter och hyr vid behov in lokaler för sina skiftande behov och verksamheter. När det gäller byggnader är syftet i första hand att tillgodose lokalbehovet för primära verksamheter – utbildning, vård och omsorg, kultur och fritid, teknik, miljö och stadsbyggnad, samt kommunledning.

Dessa riktlinjer har kommit till för att få en samsyn på lokalförsörjningsprocessen och få en enhetlig strategi hur arbetet med dessa frågor ska utföras i Dals-Eds kommun.

1 SYFTE, MÅL OCH STRATEGIER FÖR LOKALFÖRSÖRJNING

1.1 Förutsättningar för strategisk lokalförsörjningsplanering

De kommunala verksamheternas behov av lokaler varierar över tiden. Ibland handlar det om att undvika kostnader för outnyttjade lokaler. I andra fall handlar det om att minimera risken att stå utan nödvändiga lokaler när de behövs. Därför är det angeläget att ständigt behovsanpassa kommunens utbud och behov av lokaler. Det förutsätter kontinuerlig strategisk lokalförsörjningsplanering.

Lokalförsörjningsplaneringen kan innebära investeringar samt avyttringar av skiftande storlek.

Investeringsbehovet i verksamhetslokaler blir således en viktig del i kommunens budget- och planarbete. Dels i form av investeringsutgifter och därmed finansierings- och likviditetsfrågor, dels i form av tillkommande drifts- och kapitaltjänstkostnader.

En samordning av lokalresurserna kräver en organisation med tydliga rutiner, ansvar och huvudmannaskap. Det övergripande målet ska vara att använda kommunens resurser på bästa sätt.

Lokalförsörjningsplaneringen är knuten till kommunens årliga verksamhetsplanering och budgetprocess enligt avsnitt 2.4 ”Processen för lokalförsörjningsplanering i Dals-Eds kommun” på sidan 8.

1.2 Syfte med lokalförsörjning

Syftet med lokalförsörjningsplanering är att:

- Dals-Eds kommun ska få en helhetssyn och överblick på sina lokaler och sin lokalförsörjning samt en gemensam planering och samordning i lokalförsörjningsfrågor.
- Den kommunala verksamheten ska äga och hyra väl anpassade lokaler till lägsta möjliga kostnad.

1.3 Målsättning med lokalförsörjning

Det övergripande målet för lokalresursarbetet ska vara att:

- Använda kommunens resurser på bästa sätt.
- Arbeta för att verksamheterna inte förfogar över mer lokalyta än det som krävs.

DALS-EDS KOMMUN

- Sköta fastighetsunderhållet enligt underhållsplanen för att på lång sikt minimera nyinvesteringar i lokaler och fastigheter

1.4 Övergripande strategier för lokalförsörjning och lokalanvändning

Följande övergripande strategier ska gälla för lokalförsörjningen i Dals-Eds kommun:

1. Kommunen ska ha en övergripande lokalförsörjningsplan som samordnas med kommunens planerade verksamhet.

2. All kommunal verksamhet ska i första hand nyttja kommunens idag befintliga egna lokaler.

3. Nyinvestering i lokaler ska endast göras vid långsiktigt behov som inte kan lösas inom befintligt fastighetsbestånd
   Innan beslut om nyinvestering tas ska en behovsutredning göras för att säkerställa att lokalbehovet inte kan lösas inom befintligt fastighetsbestånd. Vid varje investering i ny-, om- eller tillbyggnad ska i beslutsunderlaget redovisas framtida förändring av lokalkostnaden samt effekterna på verksamheten

4. Lokaleffektivitet och flexibilitet ska prioriteras vid ny-, om- och tillbyggnader.
   För att underlätta vid förändrad verksamhet ska flexibilitet vad gäller stomme samt försörjningssystem eftersträvas. Lokaler ska så långt det är möjligt samnyttjas av flera verksamheter. Vid tillfälliga lokalbehov ska dessa, i första hand, tillgodoses inom befintligt fastighetsbestånd, i andra hand genom extern förhyrning.

5. Tecknande av avtal och avveckling av lokaler
   Fastighetsförvaltare tecknar internhyresavtal för kommunens räkning. Vid nya externt förhyrda lokaler är Fastighetsförvaltaren förstahandshyresgäst och hyr sedan ut i andra hand enligt kommunens internhyressystem. Lokaler ska avvecklas om det, efter analys av de kommunala verksamheternas långsiktiga behov, visar sig att de inte behövs. Tecknande av avtal och uppsägningar hanteras enligt delegationsordning.

1.5 Övriga strategier som påverkar lokalförsörjningen

Övriga strategiska ställningstaganden som berör lokalförsörjningen är:

- Fastighetsägande
- Förvaltning
- Internhyra
- Internavtal

Dals-Eds kommun har riktlinjer kring ovanstående kallat ”Handbok för internhyresavtal” för att tydliggöra hanteringen kring lokaler i kommunen.

DALS-EDS KOMMUN

2 ORGANISATION OCH PROCESSER FÖR LOKALFÖRSÖRJNINGEN

En samordning av lokalresurserna kräver en organisation med tydliga rutiner, ansvar och huvudmannaskap. Det övergripande målet är att använda kommunens resurser på bästa sätt.

2.1 Övergripande arbete med lokalförsörjning

Kommunen ska ta fram en övergripande lokalförsörjningsplan som uppdateras, revideras och beslutas årligen.

Lokalförsörjningsplanen ska vara knuten till den årliga verksamhetsplaneringen och budgetprocessen, enligt avsnitt 4 ”Lokalförsörjningsplanen i kommunens årliga budget och planeringsprocess” på sidan 10.

> Beslut om verksamhetsplaner tas i respektive nämnd i samband med budgetarbetet.

Utifrån sin planering om behov av lokalytor ska varje förvaltning upprätta ett dokument gällande lokalbehov fem år fram i tiden vilken revideras årligen och utgör underlag för lokalförsörjningsplanen.

2.2 Organisation

I kommunens organisation ska det finnas en fastighetsförvaltare som tillsammans med förvaltningschefer arbetar med lokalförsörjningsfrågor. Dessa utgör tillsammans Lokalförsörjningsgrupp (LFG)

2.2.1 Fastighetsförvaltare

Fastighetsförvaltaren är hyresvärd via internhyresavtal åt samtliga kommunala verksamheter med uttalat incitament och uppgift att realisera uppnådd yteffektivisering genom att minimera de inhyrda lokalerna. Fastighetsförvaltaren utgör även rollen som kommunens fastighetsägarrepresentant.

Fastighetsförvaltaren ska:

- Ansvara för den kommunala lokalförsörjningsprocessen och leda lokalförsörjningsarbetet med övriga kommunala förvaltningar
- Samordna underlag för lokalförsörjningsplan såsom nuvarande bestånd, kapaciteter, befolkningsprognoser mm. samt ansvara för att upprätthålla den kommunala lokalförsörjningsplanen och årligen föredrar den för ~~KF~~ kommunstyrelsen
- Hålla sig ajour med den lokala hyresmarknaden

- Fastighetsförvaltaren ansvarar för att ta fram rutiner och riktlinjer avseende hyresavtal gällande uppsägningar helt eller delvis, princip för hyressättning samt eventuella hyreslättnader på grund av yttre omständigheter.

- Ansvara för undertecknande av alla hyresavtal med externa parter för kommunens verksamhet enligt delegationsordning
- Ansvara för undertecknande av alla interna hyresavtal med de kommunala verksamheterna och eventuella externa aktörer enligt delegationsordning
- Stödja förvaltningarna till effektivt lokalutnyttjande
- Fungera som beställare av underhåll och investeringar gällande kommunens fastigheter
- Långsiktigt värdera behovet kommunens fastighets- och lokalinnehav och initiera investering i och avveckling av kommunala fastigheter respektive inhyrning och uppsägning av externt inhyrda lokaler
- Utgöra förstahandshyresgäst vid behov av hyra av externa lokaler och ansvara för uthyrning i andra hand enligt kommunens internhyressystem
- Samordnar underlag för lokalförsörjningsplan såsom nuvarande bestånd, kapaciteter, befolkningsprognoser mm.

2.2.2 Lokalförsörjningsgrupp (LFG)

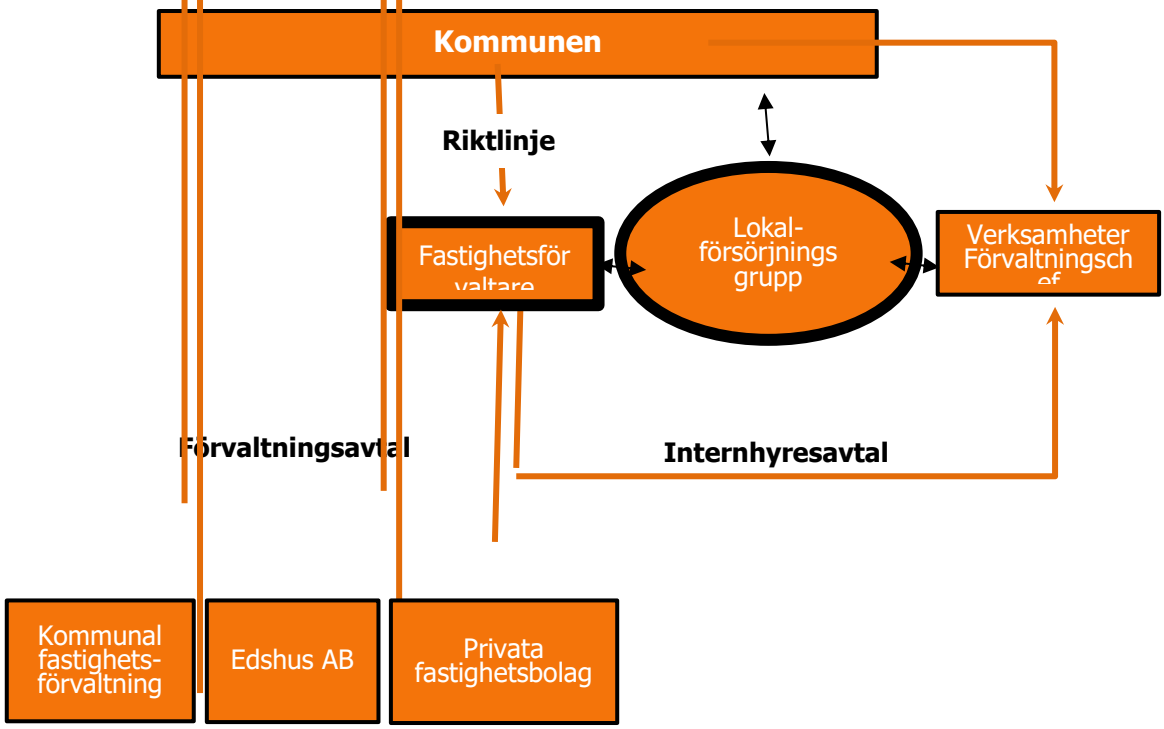
Lokalförsörjningsgruppen (LFG) är samverkansgrupp mellan förvaltningarna och fastighetsförvaltare vars uppgift ska vara att matcha förvaltningarnas lokalbehov (framtagna lokalprogram) med tillgängliga resurser.

Lokalförsörjningsgruppen ska:

- Utgöra ett nav för kommunens lokal/fastighetsfrågor över förvaltningsgränserna och förväntas få tidiga signaler vid behov av förändringar av olika slag inom de olika verksamheterna.
- Verka för öppenhet och delaktighet i arbetsprocessen och samordna lokalfrågor över förvaltningsgränserna. Resultatet av planeringsarbetet dokumenteras i en kommunövergripande lokalförsörjningsplan för större lokaler som ~~fastställs av kommunfullmäktige tillsammans med budgeten.~~ fastställs av kommunstyrelsen.
- Ha en samlad bild över de kommunala verksamheternas lokalbehov och tillgången på kommunala lokaler. Lokalgruppen ska ha mandat att besluta i lokalfrågor som klaras inom budgetram.
- Samordna de förändrade lokalbehoven av väsentlig karaktär, som förvaltningarna har presenterat. Ett utökat lokalbehov ska i första hand tillgodoses genom att utnyttja outhyrda lokaler alternativt genom lokaler som kan friställas i interna byten eller genom förtätning/effektivisering av kommunala verksamheter. Om inget utrymme ges i egna lokaler, ska gruppen avseende kortsiktiga behov även

titta på alternativ att hyra externt. Långsiktiga behov löses antingen genom investering i egna lokaler, externt hyrda eller köp av fastighet. Val av alternativ ska vila på en grundlig konsekvensanalys.

2.3 Organisationsschema lokalförsörjning i Dals-Eds kommun

Roller:

- **Fastighetsförvaltare:** Ansvarar för att vid behov hyra in externa lokaler för kommunal verksamhet, samt är hyresvärd via internhyresavtal åt samtliga kommunala verksamheter.
- **Verksamheter (Brukare):** Är alltid hyresgäst till kommunen och ska ha incitament att höja yteffektiviteten och därigenom sänka sina lokalkostnader.
- **Lokalförsörjningsgrupp:** Samverkansgrupp i kommunen mellan verksamheter (förvaltning) och fastighetsförvaltning.
- **Kommunal fastighetsförvaltning:** Förvaltar och äger kommunala verksamhetslokaler på ett så ekonomiskt effektivt sätt som möjligt.

2.4 Processer för lokalförsörjning

För att få en gemensam syn på ingående huvudprocesser och aktiviteter beskrivs flödet av lokalförsörjningen utifrån nedanstående figur:

DALS-EDS KOMMUN

Huvudprocesser:

Aktiviteter:

LOKALFÖRSÖRJNINGSPLAN	RAMPROGRAM	RUTINER VID OM- OCH TILLBYGGNAD	UTVÄRDERING
• Lokalförsörjningsgrupp	• Projektledare tidiga skeden • Verksamhetschef • Skyddsombud • Lokalsamordnare	• Projektledare • Verksamhetschef • Skyddsombud	• Projektledare • Förvaltare • Verksamhet

Ingående huvudprocesser 1 - 7 ovan beskriver flödet i lokalförsörjning.

Aktiviteterna sammanfattar vad som ska produceras och av vem för att dra nytta av erfarenheter och för att få kommunövergripande likvärdig standard, utförande och genomförande.

Kommunens tjänstemannaorganisation ska säkerställa att ovanstående processer och aktiviteter genomförs med erforderligt ansvar och bemanning.

3 UNDERLAG FÖR STRATEGISK LOKALFÖRSÖRJNINGSPLAN

Lokalförsörjningsgruppen ska årligen ta fram en lokalförsörjningsplan för kommande 10-årsperiod som dokumentation av kommunens framtida lokalbehov.

Följande rubriker bör lokalförsörjningsplanen innehålla:

Sammanfattning och förslag på åtgärder

1. **Inledning**
   Bakgrund
   Syfte

DALS-EDS KOMMUN

Målsättning

2. **Nuvarande lokalbestånd**
   Lokalytor per verksamhet och totalt
   Andel inhyrda lokaler
   Förändringar i lokalytor

3. **Lokalkostnader**
   Internhyror
   Externhyror
   Förändringar i lokalkostnader

4. **Faktorer som påverkar verksamheternas lokalbehov**
   Lokalbehovsförändringar utifrån befolkningsutveckling **(**Källa: *Befolkningsprognoser)*
   Lokalbehovsförändringar utifrån politiska beslut
   Övriga faktorer som påverkar lokalbehovsförändringar
   Myndighetskrav
   Ändamålsenlighet

5. **Kommunens framtida utvecklingsområden**
   Exploateringsområden
   Översiktsplanering
   Detaljplaner

6. **Sammanställning av verksamheternas förändrade lokalbehov**

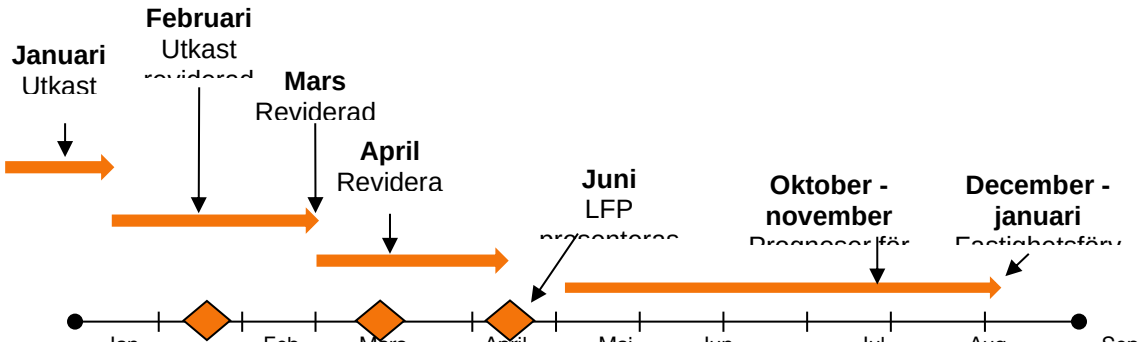
7. **Bilagor med underlag från verksamheterna**
   Bilaga 1, Socialförvaltningen
   Bilaga 2, ~~FOKUS förvaltningen~~ Barn- och utbildningsförvaltningen
   Bilaga 3, ~~Kommunledningsförvaltningen~~ Kommunstyrelseförvaltningen
   ~~Bilaga 4, Samhällsbyggnadsförvaltningen~~

4 LOKALFÖRSÖRJNINGSPLANEN I KOMMUNENS ÅRLIGA BUDGET- OCH PLANERINGSPROCESS

Lokalförsörjningsplaneringen är knuten till den årliga verksamhetsplaneringen och budgetprocessen, se nedanstående flödesbild. Varje förvaltning ska årligen ta fram en prognos gällande de närmsta 5 årens lokalbehov. Utifrån sin planering om behov av lokalytor upprättar varje förvaltning ett förslag till lokalprogram på 5 år vilka sammanställs av lokalförsörjningsgruppen i lokalförsörjningsplan (LFP) där förslag om hur lokalbehovet ska tillgodoses finns framtaget.

DALS-EDS KOMMUN

~~Lokalförsörjningsplan (LFP) i Budget och Planeringsprocessen:~~
Ta bort denna illustration helt

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 143

Dnr KS-2025-00027128

Underhållsstrategi

Sammanfattning av ärendet

Det kommunala fastighetsägandet ska präglas av långsiktig, effektiv och ekonomisk planering. Som ett stöd i detta arbete finns idag övergripande riktlinjer för lokalförsörjning, en lokalförsörjningsplan, som revideras årligen samt handbok för internhyresavtal och en gränsdragningslista

Det som saknas är ett strategiskt dokument kopplat till den löpande underhållsplaneringen som till stor del görs i vårt administrativa planeringsverktyg för fastigheterna.

Syftet med en gemensam underhållsstrategi med rutiner och arbetssätt är att ge stöd i det interna arbetet och redogöra för organisering – ansvar, mål, visioner, processer och rutiner samt avgränsningar.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-10-08 Underhållsstrategi
Bilaga - Underhållsstrategi

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- Anta underhållsstrategin

Expedieras till

KS

Underhållsstrategi

Sammanfattning av ärendet
Det kommunala fastighetsägandet ska präglas av långsiktig, effektiv och ekonomisk planering. Som ett stöd i detta arbete finns idag övergripande riktlinjer för lokalförsörjning, en lokalförsörjningsplan, som revideras årligen samt handbok för internhyresavtal och en gränsdragningslista

Det som saknas är ett strategiskt dokument kopplat till den löpande underhållsplaneringen som till stor del görs i vårt administrativa planeringsverktyg för fastigheterna.

Syftet med en gemensam underhållsstrategi med rutiner och arbetssätt är att ge stöd i det interna arbetet och redogöra för organisering – ansvar, mål, visioner, processer och rutiner samt avgränsningar.

Beskrivning av ärendet
Syftet med lokalförsörjning- och underhållsplaneringen är att:

Dals-Eds kommun ska ha en helhetssyn och överblick på sina lokaler och sin lokalförsörjning samt en gemensam planering och samordning i lokalförsörjningsfrågor och fastighetsunderhåll. Den kommunala verksamheten ska äga och hyra väl anpassade lokaler till lägsta möjliga kostnad.

Det övergripande målet för lokalresursarbetet ska vara att:

- Använda kommunens resurser på bästa sätt.
- Arbeta för att verksamheterna inte förfogar över mer lokalyta än det som krävs.
- Sköta fastighetsunderhållet enligt underhållsplanen för att på lång sikt minimera nyinvesteringar i lokaler och fastigheter

Det kommunala fastighetsägandet ska präglas av långsiktig, effektiv och ekonomisk planering. Dals-Eds kommuns olika verksamheter bör samordnas och förläggas i kommunalt ägda fastigheter. Kommunen ska också aktivt verka för att sälja överflödiga fastigheter för att minska kommunens driftkostnader och frigöra resurser för nya investeringar.

Som ett stöd i detta arbete finns idag riktlinjer för lokalförsörjning, lokalförsörjningsplan, som revideras årligen samt handbok för internhyresavtal samt en gränsdragningslista (enligt bild nedan)

Det som saknas är ett strategiskt dokument kopplat till den löpande underhållsplaneringen som till stor del görs i vårt administrativa planeringsverktyg för fastigheterna.

Syftet med en gemensam underhållsstrategi med rutiner och beskrivningar av arbetssätt är att ge stöd i det interna arbetet och redogöra för organisering – ansvar, mål, visioner, processer och rutiner samt avgränsningar.

Riktlinjer för lokalförsörjning
Lokalförsörjningsplan

Handbok för internhyresavtal	**Underhållsstrategi**	**Gränsdragningslista**

Bedömning
Genom att anta en underhållsstrategi tydliggörs uppdraget för såväl den strategiska som den operativa fastighetsförvaltningen ytterligare och tillsammans med övriga dokument skapar den förutsättningar för det fortsatta arbetet och den löpande driften.

Beslutsförslag
Anta underhållsstrategin

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-10-08 Underhållsstrategi
Bilaga - Underhållsstrategi

Beslutet skickas till:
Klicka eller tryck här för att ange text.

I tjänsten

Eva Sjötun

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

DALS-EDS KOMMUN

Underhållsstrategi

- Så här jobbar vi med underhållsplanering i Dals-Eds kommun

Översikt

Detta är ett dokument där relevant information kopplat till vårt fastighetsunderhåll har sammanställts. Som stöd i detta arbete använder vi oss av ett administrativt planeringsverktyg för fastigheter. Syftet med en gemensam underhållsstrategi med rutiner och arbetssätt är att ge stöd i det interna arbetet.

En underhållsstrategi ska vara enkel och tydlig så alla i organisationen ska kunna använda strategin, samt svara på två frågor:

1. Vad ska underhållet uppnå?
2. Hur ska vi göra det?

Innehåll

Organisation - vem gör vad?

Mål & Vision - vad ska vi uppnå?

Processer och Rutiner - hur ska vi arbeta kontinuerligt?

Avgränsningar i underhållsplanen

Intern kommunikation

Organisation - vem gör vad?

Nedan beskrivs vilka ansvarsområden de olika avdelningarna/rollerna i vår organisation har kopplat till underhållsplaneringen.

Roll	**Koppling till underhållsstrategi**

Ledning	Övergripande ansvar för långsiktig planering och budget
Kommunstyrelsen	Beslut investeringar
Samhällsbyggnadschef	Samordning och planering
Lokalförsörjningsgrupp	Kommunövergripande grupp vars ansvar är att årligen upprätta en aktuell lokalförsörjningsplan som samordnas utifrån kommunens planerade verksamhet samt befolkningsprognos.
Fastighetsförvaltning	
Fastighetsförvaltare	Ansvarar för att det finns aktuella underhållsplaner och en strategisk planering av underhåll på kommunens fastigheter. Skriver internhyresavtal.
Drift	
Enhetschef teknik & service	Ansvarar för att i samråd med fastighetsförvaltaren planera in löpande underhåll och investeringsprojekt. Planerar och delegerar också felavhjälpande underhåll.
Fastighetstekniker	Ansvarar för löpande drift och underhåll på fastigheterna utifrån årsplanering, ronderingar och rutiner. Utför akuta och oförutsedda åtgärder som uppkommer under året.
Ekonomi	
Fastighetsförvaltare	Löpande kontering, attestering och uppföljning.
Controller	Planering, sammanställning och uppföljning av planerade och pågående projekt. Tar i samråd med fastighetsförvaltaren fram underlag för investeringsbudget.

Mål & Vision - Vad ska vi uppnå?

Syftet med lokalförsörjning- och underhållsplaneringen är att:

Dals-Eds kommun ska ha en helhetssyn och överblick på sina lokaler och sin lokalförsörjning samt en gemensam planering och samordning i lokalförsörjningsfrågor och fastighetsunderhåll. Den kommunala verksamheten ska äga och hyra väl anpassade lokaler till lägsta möjliga kostnad.

Det övergripande målet för lokalresursarbetet ska vara att:

- Använda kommunens resurser på bästa sätt.
- Arbeta för att verksamheterna inte förfogar över mer lokalyta än det som krävs.
- Sköta fastighetsunderhållet enligt underhållsplanen för att på lång sikt minimera nyinvesteringar i lokaler och fastigheter

Det kommunala fastighetsägandet ska präglas av långsiktig, effektiv och ekonomisk planering. Dals-Eds kommuns olika verksamheter bör samordnas och förläggas i kommunalt ägda fastigheter. Kommunen ska också aktivt verka för att sälja överflödiga fastigheter för att minska kommunens driftkostnader och frigöra resurser för nya investeringar.

Eventuella försäljningar av kommunala fastigheter ska konkurrensutsättas och ske genom anbud, budgivning eller mäklare. Om konkurrens inte föreligger ska fastigheten värderas av auktoriserad värderingsfirma. Nybyggnation av verksamhetslokaler kan godkännas efter noggrann behovsutredning. Försäljning av kommunala fastigheter godkänns i enlighet med reglementen eller beslut från kommunfullmäktige

Följande övergripande strategier ska gälla för lokalförsörjningen i Dals-Eds kommun:

1. Kommunen ska ha en övergripande lokalförsörjningsplan som samordnas med kommunens planerade verksamhet.
2. All kommunal verksamhet ska i första hand nyttja kommunens idag befintliga egna lokaler.
3. Nyinvestering i lokaler ska endast göras vid långsiktigt behov som inte kan lösas inom befintligt fastighetsbestånd

Innan beslut om nyinvestering tas ska en behovsutredning göras för att säkerställa att lokalbehovet inte kan lösas inom befintligt fastighetsbestånd. Vid varje investering i ny-, om- eller tillbyggnad ska i beslutsunderlaget redovisas framtida förändring av lokalkostnader samt effekterna på verksamheten.

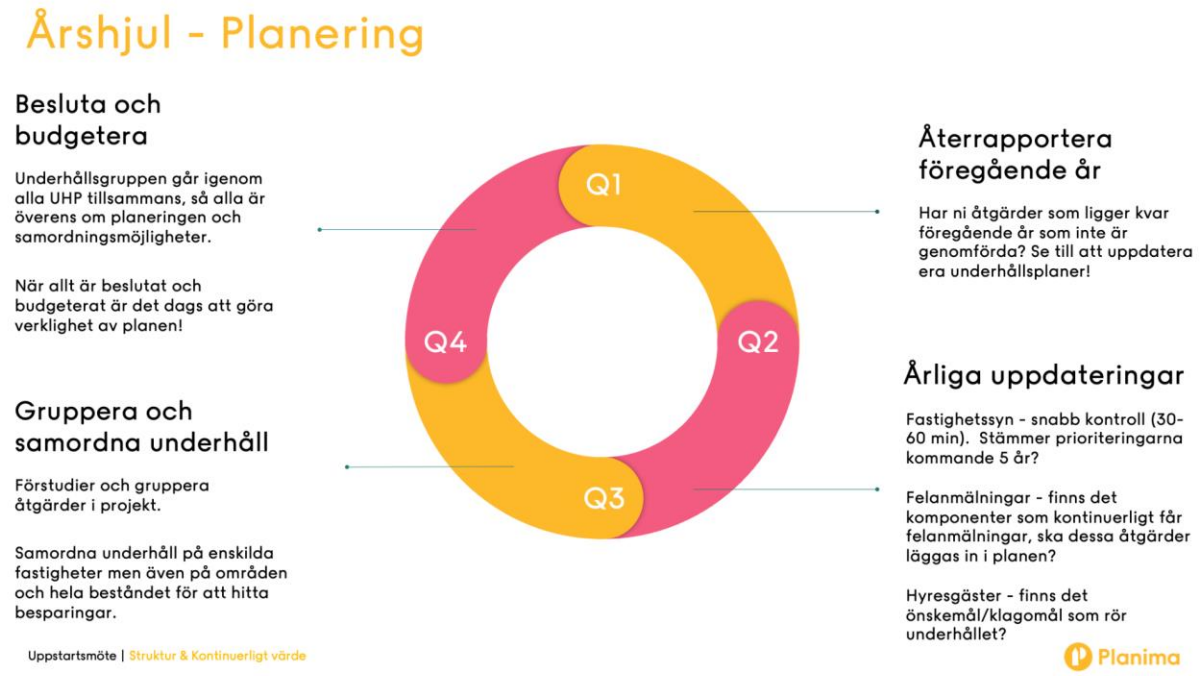
Lokaleffektivitet och flexibilitet ska prioriteras vid ny-, om- och tillbyggnader.
För att underlätta vid förändrad verksamhet ska flexibilitet vad gäller stomme samt försörjningssystem eftersträvas. Lokaler ska så långt det är möjligt samnyttjas av flera verksamheter. Vid tillfälliga lokalbehov ska dessa, i första hand, tillgodoses inom befintligt fastighetsbestånd, i andra hand genom extern förhyrning.

Underhållsplanerna ska fungera både som beslutsunderlag och som verktyg för fastighetsförvaltaren i det löpande arbetet. Underhållsplaneringen ligger till grund för prioriteringar, och ska ses som ett verktyg för att jobba förebyggande och samordna underhållet, vilket över tid kan sänka både underhållskostnader och tidsåtgång.

Underhållsplanen innehåller åtgärder för fastighetens *planerade underhåll*, vilket är åtgärder som bibehåller fastigheternas skick. En tumregel är att allt som görs mer sällan än en gång per år är underhåll och det som görs oftare räknas som drift. Driftåtgärder (även kallat *löpande underhåll* eller *skötsel*) är arbete som inte tas med i underhållsplanen.

Processer & rutiner

Underhållsplanerna uppdateras kontinuerligt av fastighetsförvaltare. Den övergripande planeringen av underhållsarbetet är dokumenterat i ett årshjul som omfattar vad som ska göras och när.

Q1 Avstämning föregående års projekt, fastighetsöversyn - vad ligger i planeringen för året. Pågående projekt, planering, uppföljning. Hur ser statusen ut? Revidera lokalförsörjningsplanen och ta fram ett första utkast för dialog i KSAU info, samt respektive nämnd.

Q2 Genomgång av befintliga underhållsplaner, finns det behov av att revidera, uppdatera eller prioritera om? Reviderad lokalförsörjningsplan presenteras inför beslut i KS.

Q3 Avstämning första halvåret, och planering inför kommande år.

Q4 Planering inför kommande års underhåll samt översyn och avstämning av investerings- och underhållsbudget. Planera för eventuella kommande upphandlingar.

Avgränsningar i underhållsplanen

I Planima planeras underhåll på ett översiktligt sätt i syfte att kunna planera, besluta och budgetera. Där hanteras inte drift/skötsel/löpande underhåll: Återkommande åtgärder som görs 1 gång per år eller oftare. *Detta gör vi i vårt årshjul för löpande drift/underhåll*

Felanmälan, hjälpförfrågan, ev övrigt…

Intern kommunikation

ev lägga till mötesforum för dialog/planering…

Uppdrag	**Koppling till underhållsstrategi**	**Ansvarig**
Samordning och övergripande planering	Säkerställa rutiner och arbetsgång under året. Resurssätta och bemanna uppdraget	Samhällsbyggnadschef
Ansvara för det löpande arbetet och planeringen	Säkerställa att arbetet följer underhållsplanerna, revidera, och uppdatera dem vid behov	Fastighetsförvaltare
Planera och prioritera fastighetsunderhållet	Planera och beställa tjänster/underhåll utifrån underhållsplaneringen.	Fastighetsförvaltare
Säkerställa löpande drift…	*Planera och beställa arbete från kommunförrådet. Följa upp löpande underhåll och drift utifrån årshjul…*	Fastighetsförvaltare och enhetschef Teknik & service.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 144 Dnr KS-2025-00027229

Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun

Sammanfattning av ärendet

Det finns i Dals-Eds kommun en handbok för internhyra från 2016, vilken man bland annat hänvisar till i Riktlinjer för lokalförsörjning. Handboken är ganska omfattande och i många delar inte längre tillämpningsbar då vissa förutsättningar och organisering förändrats över tid.

Med anledning av det har en ny handbok tagits fram i syfte att redogöra för principerna för den interna hyressättningen för Dals-Eds kommuns fastigheter.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-10-08 - Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun
Bilaga – Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun
Beslutet skickas till:
Klicka eller tryck här för att ange text.

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- Anta handbok för internhyresavtal i Dals-Ed

Expedieras till

KS/KF

Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun

Sammanfattning av ärendet
Det finns i Dals-Eds kommun en handbok för internhyra från 2016, vilken man bland annat hänvisar till i Riktlinjer för lokalförsörjning. Handboken är ganska omfattande och i många delar inte längre tillämpningsbar då vissa förutsättningar och organisering förändrats över tid.

Med anledning av det har en ny handbok tagits fram i syfte att redogöra för principerna för den interna hyressättningen för Dals-Eds kommuns fastigheter.

Beskrivning av ärendet
Det finns i Dals-Eds kommun en handbok för internhyra från 2016, vilken man bland annat hänvisar till i Riktlinjer för lokalförsörjning i avsnittet *övriga strategier som påverkar lokalförsörjningen.*

Handboken är ganska omfattande och i många delar inte längre tillämpningsbar då vissa förutsättningar och organisering förändrats över tid. Med anledning av det har en ny handbok tagit fram i syfte att redogöra för den interna hyressättningen för Dals-Eds kommuns fastigheter. Handboken ska ses som en vägledning och syftet med dokumentet är att reglera förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst avseende verksamhetslokaler och servicenivå.

Bedömning
Målet med handbok för internhyresavtal är att uppnå kostnadsmedvetenhet, kontinuitet och transparens mellan hyresvärd och hyresgäst.

Dokumentet beskriver principerna för fastighetsägande, förvaltning, hyressättning och avtalsvillkor. Vägledning ges också för hur samarbetet mellan hyresvärd och hyresgäst ska regleras. Syftet har varit att hålla det så enkelt och begripligt som möjligt för att skapa relevans och få handboken att faktiskt utgöra ett stöd för både hyresägare och hyresgäst.

Handboken behöver fortsatt vara ett levande dokument och revideras efter hand om missförstånd eller oklarheter identifieras.

Beslutsförslag
Anta handbok för internhyresavtal i Dals-Ed

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse till KSAU 2025-10-08 - Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun

Bilaga – Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun

Beslutet skickas till:
Klicka eller tryck här för att ange text.

I tjänsten

Eva Sjötun

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

DALS-EDS KOMMUN

Handbok för internhyresavtal i Dals-Eds kommun

1. Inledning

Denna handbok redogör för den interna hyressättningen för Dals-Eds kommuns fastigheter. Dokumentet ska ses som en vägledning och syftet med dokumentet är att reglera förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst avseende verksamhetslokaler och servicenivå.

Kommunen arbetar utifrån en övergripande riktlinje för lokalförsörjning *"lägg in länk"* med därtill hörande lokalförsörjningsplan *"lägg in länk"* ,vilken samordnas med utgångspunkt i kommunens planerade verksamhet. Lokalförsörjningsplanen är knuten till den årliga verksamhetsplaneringen och budgetprocessen. Målet är en kostnads- och yteffektiv förvaltning av kommunens fastighetsbestånd.

2. Syfte och mål

Syftet är att effektivisera lokalanvändningen och därmed uppnå en god hushållning avseende lokaler och service och i förlängningen öka resurserna för kommunens kärnverksamheter. Dals-Eds kommun ska ha en helhetssyn och överblick på sina lokaler och sin lokalförsörjning samt en gemensam planering och samordning i lokalförsörjningsfrågor.

Målet med handbok för internhyresavtal är att uppnå kostnadsmedvetenhet, kontinuitet och transparens mellan hyresvärd och hyresgäst. Dokumentet beskriver principerna för fastighetsägande, förvaltning, hyressättning och avtalsvillkor. Vägledning ges också för hur samarbetet mellan hyresvärd och hyresgäst ska regleras.

3. Kommunens fastighetsförvaltning

Fastighetsförvaltningen ligger organisatoriskt under kommunstyrelsen och ansvarar för kommunens fastigheter.

Fastighetsförvaltaren tecknar internhyresavtal för kommunens räkning. Vid nya externt förhyrda lokaler är Fastighetsförvaltaren förstahandshyresgäst och hyr sedan ut i andra hand enligt kommunens internhyressystem. Lokaler ska avvecklas om det, efter analys av de kommunala verksamheternas långsiktiga behov, visar sig att de inte behövs. Tecknande av avtal och uppsägningar hanteras enligt delegationsordningen.

Skriftliga internhyresavtal ska alltid upprättas. Vid förändring i hyresobjekt och vid investeringar i nybyggnation eller ombyggnad tecknas nya avtal som ersätter de tidigare.

4. Internhyrans sammansättning

Varje enskild lokal ska ha en hyra som motsvarar beräknad kostnad för lokalen. Internhyran sätts samman och består av följande delar:

Administrationskostnad: Hyresvärdens kostnad för ledning och administration av fastighetsförvaltningen och andra för förvaltningen gemensamma kostnader.

Felavhjälpande underhåll: Akuta och oförutsedda åtgärder som uppkommer under året.

Försäkringspremier: Kostnader för försäkringspremier ingår i hyran. Vid skada på enbart inventarier gäller inte fastighetsförsäkringen. I de fall ansvarar hyresgästen för skadeanmälan och eventuell självrisk.

Kapitalkostnad: Bokförd kapitalkostnad för varje lokal med ränta och avskrivningar.

Driftskostnader: Kostnader för el, värme, renhållning, vatten och avlopp.

Tillsyn och skötsel: Förebyggande förvaltning och underhåll som kostnader för material, entreprenörer mm ingår i hyran. Även tillsyn och skötsel av in- och utvändig byggnad, tekniska installationer mm i enlighet med gällande gränsdragningslista *“lägg in länk”*

4.1 Hyresgästens inflytande i befintliga lokaler

4.1.1 Lokalutformning

Hyresgästen har genom samråd med fastighetsförvaltaren möjlighet att påverka och utveckla arbetsmiljö, funktion och standard i de befintliga lokaler som de nyttjar. Dock ska åtgärderna vara sanktionerade av ansvarig förvaltning. Åtgärderna ska också vara finansierade innan dessa får genomföras.

4.1.2 Inre och yttre underhåll av fastighetens lokaler

Kostnaderna för lokalernas normala underhåll är baserat på en upprättad underhållsplan.Hyresgästen har genom samråd möjlighet att påverka den kosmetiska utformningen till exempel genom färgval, materialval avseende väggar, golv och tak.

Fastighetsförvaltaren avgör vilken kvalitet på material och/eller tekniska lösningar samt underhållsintervall som krävs för lokalerna.

4.1.3 Tillsyn och skötsel

Fastighetsförvaltare tillsammans med teknik och service har genom upprättade rutiner fastställt omfattning, intervall och kvalitet för tillsyn och löpande skötsel av fastigheterna.

Planerat underhåll för kommunens fastigheter sammanställs i respektive fastighets underhållsplan och utgår från kommunens underhållsstrategi *"lägg in länk"*

Fastighetsförvaltaren ansvarar för att säkerställa att anpassningar görs utifrån nya eller förändrade lagkrav för att bedriva en verksamhet om dessa lagkrav påverkar fastighetens beskaffenhet eller nuvarande utformning.

5. Regler och villkor för internhyresavtal

5.1 Avtalstecknande parter

Internhyresavtal upprättas mellan hyresvärd och hyresgäst. Avtalsparter för verksamheten är den som har ekonomiskt ansvar och delegation. Avtalspart för fastighet är fastighetsförvaltaren.

5.2 Betalningsvillkor

Avtalad internhyra förs automatiskt från hyresvärd till fastighetsförvaltare en gång per månad.

5.3 Ansvarsfördelning

Utvändiga skador och skadegörelse orsakade av fel på fastighet, konstruktion eller underhåll ingår i hyran förutsatt att skadan inte orsakats av hyresgästen under verksamhetstiden. För inredning, inventarier och utrustning ska hyresgästen svara för skötsel, underhåll och ny- eller ersättningsanskaffning i enlighet med gränsdragningslistan.

5.4 Avtalstid och uppsägning

Internhyresavtalet *gäller tillsvidare*. Uppsägning av lokaler ska ske minst *nio* månader före avtalstidens utgång. Om ett internhyresavtal sägs upp görs ett återtag av budget motsvarande hyreskostnaden för den verksamhet som gjort uppsägningen och eventuell ny budgettilldelning görs därefter utifrån ett eventuellt nytt avtal för ny/annan lokal.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 139

Dnr KS-2025-000282040

Äskande om att initiera ett projekt för anläggning av en multiplan vid Hagaskolans skolgård

Sammanfattning av ärendet

Förvaltningens förslag som man lyfte i dialog med BUN under våren var en multiplan, som kan användas för sporter som fotboll, basket, innebandy och andra lekar. Bedömningen är att detta skulle förbättra situationen och ge eleverna en meningsfull och hälsosam sysselsättning på rasterna. För att gå vidare med detta angelägna projekt föreslås att en projektgrupp tillsätts. Gruppens initiala uppdrag bör vara att:

1. Utreda alternativ: Analysera olika typer av multiplaner, materialval (t.ex. konstgräs, gummiasfalt) och storlekar för att hitta den mest kostnadseffektiva och funktionella lösningen för Hagaskolans behov.

2. Pröva behov av bygglov: Kontakta berörd myndighet för att klargöra om anläggningen av en multiplan på den tänkta platsen kräver bygglov.

3. Ta fram ett kostnadsförslag: Inhämta offerter och ta fram en budget för hela projektet, från markarbete till färdig anläggning. Elevmedverkan är av stor vikt och för att säkerställa att multiplanen möter elevernas önskemål och behov är deras delaktighet en central del av projektet. Elevmedverkan kommer att ske genom:

- Elevrådet: Elevrådet kommer att få en aktiv roll i processen, där de får diskutera och framföra synpunkter på utformning och funktion.

- Klassråd/Diskussion i klasserna: Frågan kommer att lyftas i samtliga klasser för att samla in idéer och förslag från alla elever. Elevernas input kommer att vara ett viktigt underlag i projektgruppens arbete.

- Eventuellt bjuds elevrepresentanter in till projektgruppen för att föra elevernas talan

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse – Förvaltningschef 2025-09-12

Beslut BUN 2025-09-24 § 48

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen ställer sig positiva till Barn- och utbildningsnämndens förslag och ålägger enheten att återkomma med förslag på förstudie samt kostnad för en investering för en multiplan vid Hagaskolans skolgård. Förslaget ska inkomma till KF-möte 2025-11-06.

Forts. § 139

Expedieras till

KS/KF

Förvaltningschef, Barn- och utbildningsnämnden

Barn- och utbildningsnämnden

DALS-EDS KOMMUN
Barn- och utbildningsförvaltningen
Anna Andersson

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-12
D.nr: 2025-000083.60

Äskande om att initiera ett projekt för anläggning av en multiplan vid Hagaskolan

Bakgrund

Hagaskolans skolgård är en central plats för våra elever under skoldagen. Det är här de spenderar sina raster, bygger sociala relationer och får en välbehövlig paus från stillasittande lektioner. Bedömningen är att nuvarande skolgård inte har ett tillräckligt utbud av aktivitetsytor i förhållande till antalet elever och i synnerhet inte för högstadiets elever där de främst är hänvisade till King eller volleyboll som knappt spelas av några elever. Bedömningen är att det finns för få platser som uppmuntrar till rörelse, lek och organiserad aktivitet. Dessutom har mobilförbud införts under förra läsåret och det har ökat behovet av alternativa aktiviteter under rasterna så det har efterfrågats mer aktiviteter av eleverna. Bedömningen är att avsaknaden av tillräckliga aktivitetsytor leder till flera negativa konsekvenser såsom:

- Ökad passivitet: Många elever blir stillasittande under rasterna på grund av brist på alternativ.
- Ökade konflikter: En ostrukturerad utemiljö med få aktiviteter kan leda till fler konflikter bland elever.
- Minskad trivsel: En trist och inaktiv skolgård bidrar inte till en positiv och trygg skolmiljö.

Skolgården är en viktig yta även på fritiden och en multiplan skulle fylla en viktig funktion för en större del av befolkningen där även yngre och äldre än Hagaskolans elevgrupp skulle få tillgång till den.

Dialog kring detta fördes mellan verksamhetsansvarig och med Barn- och utbildningsnämnden våren 2025 och inför nämndsmötet i september gavs förvaltningen i uppdrag att se vidare på hur detta skulle kunna hanteras. Frågan har även lyfts i budgetberedningen och även där har man önskat att frågan ska arbetas vidare med.

Sammanfattning och konsekvensbeskrivning

Förvaltningens förslag som man lyfte i dialog med BUN under våren var en multiplan, som kan användas för sporter som fotboll, basket, innebandy och andra lekar. Bedömningen är att detta skulle förbättra situationen och ge eleverna en meningsfull och hälsosam sysselsättning på rasterna.

För att gå vidare med detta angelägna projekt föreslås att en projektgrupp tillsätts. Gruppens initiala uppdrag bör vara att:

1. Utreda alternativ: Analysera olika typer av multiplaner, materialval (t.ex. konstgräs, gummiasfalt) och storlekar för att hitta den mest kostnadseffektiva och funktionella lösningen för Hagaskolans behov.
2. Pröva behov av bygglov: Kontakta berörd myndighet för att klargöra om anläggningen av en multiplan på den tänkta platsen kräver bygglov.
3. Ta fram ett kostnadsförslag: Inhämta offerter och ta fram en budget för hela projektet, från markarbete till färdig anläggning.

Elevmedverkan är av stor vikt och för att säkerställa att multiplanen möter elevernas önskemål och behov är deras delaktighet en central del av projektet. Elevmedverkan kommer att ske genom:

- Elevrådet: Elevrådet kommer att få en aktiv roll i processen, där de får diskutera och framföra synpunkter på utformning och funktion.
- Klassråd/Diskussion i klasserna: Frågan kommer att lyftas i samtliga klasser för att samla in idéer och förslag från alla elever. Elevernas input kommer att vara ett viktigt underlag i projektgruppens arbete.
- Eventuellt bjuds elevrepresentanter in till projektgruppen för att föra elevernas talan

Finansiering

Projektet kommer att kräva externa medel och föreslår följande

1. Investeringsmedel: Vi hemställer om att få äska investeringsmedel från Kommunstyrelsen (KS) för projektets genomförande i kommande budgetprocess.
2. Externa medel: Projektgruppen bör få i uppdrag att undersöka möjligheten att delfinansiera projektet genom:
    - Folkhälsomedel: Då projektet tydligt främjar fysisk aktivitet och social hälsa hos barn och unga.
    - Stöd från Tillväxtverket: Undersöka om projektet kan passa inom ramen för eventuella regionala utvecklings- eller landsbygdsstöd där social infrastruktur ingår.
    - Se över möjligheter till ytterligare extern finansiering kopplat till ungas meningsfulla fritid.

Beslutsförslag
Barn- och utbildningsnämnden beslutar

- att ge förvaltningen i uppdrag att, i samverkan med Hagaskolan, samhällsbyggnad och folkhälsosamordnaren initiera en förstudie för anläggandet av en multiplan.
- att tillsätta en projektgrupp för att genomföra förstudien i enlighet med förslagen i denna skrivelse..
- att efter genomförd förstudie, och med ettbeslutsunderlag, bereda äskande av investeringsmedel för projektet till Kommunstyrelsen.

DALS-EDS KOMMUN
Barn- och utbildningsförvaltningen
Anna Andersson

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-12
D.nr: 2025-000083.60

I tjänsten

Anna Andersson
Förvaltningschef Barn- och utbildningsförvaltningen

Expedieras till
KS

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

§ 48

Dnr BUN-2025-00008360

Hagaskolans skolgård

Sammanfattning av ärendet

Hagaskolans rektor, Maria Engström, redogör för ärendet.

Hagaskolans skolgård har lyfts tillsammans med nämnden om behov av utökad skolgård. Elevernas och verksamhetens efterfrågan är bland annat en multiplan.

Skolgården är en viktig yta även på fritiden och en multiplan skulle fylla en viktig funktion för en större del av befolkningen där även yngre och äldre än Hagaskolans elevgrupp skulle få tillgång till den.

Dialog kring detta fördes mellan verksamhetsansvarig och med Barn- och utbildningsnämnden våren 2025 och inför nämndsmötet i september gavs förvaltningen i uppdrag att se vidare på hur detta skulle kunna hanteras. Frågan har även lyfts i budgetberedningen och även där har man önskat att frågan ska arbetas vidare med.

Förslag till beslut är att ge förvaltningen i uppdrag att; i samverkan med Hagaskolan, samhällsbyggnad och kommunens folkhälsosamordnare initiera en förstudie för anläggandet av en multiplan. Tillsätta en projektgrupp för att genomföra förstudien i enlighet med liggande förslag – hänvisar till tjänsteskrivelse i dagens kallelse. Efter genomförd förstudie med ett beslutsunderlag, bereda äskande av investeringsmedel för projektet till Kommunstyrelsen (KS).

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse *Äskande om att initiera ett projekt ffär anläggning av en multiplan vid Hagaskolan* daterad 2025-09-15.

Barn- och utbildningsnämndens beslut

Barn- och utbildningsnämnden beslutar att;

- ge förvaltningen i uppdrag att, i samverkan med Hagaskolan, samhällsbyggnad och folkhälsosamordnaren initiera en förstudie för anläggandet av en multiplan.
- tillsätta en projektgrupp för att genomföra förstudien i enlighet med förslagen i liggande beslutsunderlag.
- efter genomförd förstudie, och med ettbeslutsunderlag, bereda äskande avinvesteringsmedel för projektet till Kommunstyrelsen (KS).

Expedieras till

KS

Förvaltningschef, Anna Andersson

DALS-EDS KOMMUN
Barn- och utbildningsförvaltningen
Anna Andersson

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-12
D.nr: 2025-000083.60

Äskande om att initiera ett projekt för anläggning av en multiplan vid Hagaskolan

Bakgrund

Hagaskolans skolgård är en central plats för våra elever under skoldagen. Det är här de spenderar sina raster, bygger sociala relationer och får en välbehövlig paus från stillasittande lektioner. Bedömningen är att nuvarande skolgård inte har ett tillräckligt utbud av aktivitetsytor i förhållande till antalet elever och i synnerhet inte för högstadiets elever där de främst är hänvisade till King eller volleyboll som knappt spelas av några elever. Bedömningen är att det finns för få platser som uppmuntrar till rörelse, lek och organiserad aktivitet. Dessutom har mobilförbud införts under förra läsåret och det har ökat behovet av alternativa aktiviteter under rasterna så det har efterfrågats mer aktiviteter av eleverna. Bedömningen är att avsaknaden av tillräckliga aktivitetsytor leder till flera negativa konsekvenser såsom:

- Ökad passivitet: Många elever blir stillasittande under rasterna på grund av brist på alternativ.
- Ökade konflikter: En ostrukturerad utemiljö med få aktiviteter kan leda till fler konflikter bland elever.
- Minskad trivsel: En trist och inaktiv skolgård bidrar inte till en positiv och trygg skolmiljö.

Skolgården är en viktig yta även på fritiden och en multiplan skulle fylla en viktig funktion för en större del av befolkningen där även yngre och äldre än Hagaskolans elevgrupp skulle få tillgång till den.

Dialog kring detta fördes mellan verksamhetsansvarig och med Barn- och utbildningsnämnden våren 2025 och inför nämndsmötet i september gavs förvaltningen i uppdrag att se vidare på hur detta skulle kunna hanteras. Frågan har även lyfts i budgetberedningen och även där har man önskat att frågan ska arbetas vidare med.

Sammanfattning och konsekvensbeskrivning

Förvaltningens förslag som man lyfte i dialog med BUN under våren var en multiplan, som kan användas för sporter som fotboll, basket, innebandy och andra lekar. Bedömningen är att detta skulle förbättra situationen och ge eleverna en meningsfull och hälsosam sysselsättning på rasterna.

För att gå vidare med detta angelägna projekt föreslås att en projektgrupp tillsätts. Gruppens initiala uppdrag bör vara att:

1. Utreda alternativ: Analysera olika typer av multiplaner, materialval (t.ex. konstgräs, gummiasfalt) och storlekar för att hitta den mest kostnadseffektiva och funktionella lösningen för Hagaskolans behov.
2. Pröva behov av bygglov: Kontakta berörd myndighet för att klargöra om anläggningen av en multiplan på den tänkta platsen kräver bygglov.
3. Ta fram ett kostnadsförslag: Inhämta offerter och ta fram en budget för hela projektet, från markarbete till färdig anläggning.

Elevmedverkan är av stor vikt och för att säkerställa att multiplanen möter elevernas önskemål och behov är deras delaktighet en central del av projektet. Elevmedverkan kommer att ske genom:

- Elevrådet: Elevrådet kommer att få en aktiv roll i processen, där de får diskutera och framföra synpunkter på utformning och funktion.
- Klassråd/Diskussion i klasserna: Frågan kommer att lyftas i samtliga klasser för att samla in idéer och förslag från alla elever. Elevernas input kommer att vara ett viktigt underlag i projektgruppens arbete.
- Eventuellt bjuds elevrepresentanter in till projektgruppen för att föra elevernas talan

Finansiering

Projektet kommer att kräva externa medel och föreslår följande

1. Investeringsmedel: Vi hemställer om att få äska investeringsmedel från Kommunstyrelsen (KS) för projektets genomförande i kommande budgetprocess.
2. Externa medel: Projektgruppen bör få i uppdrag att undersöka möjligheten att delfinansiera projektet genom:
    - Folkhälsomedel: Då projektet tydligt främjar fysisk aktivitet och social hälsa hos barn och unga.
    - Stöd från Tillväxtverket: Undersöka om projektet kan passa inom ramen för eventuella regionala utvecklings- eller landsbygdsstöd där social infrastruktur ingår.
    - Se över möjligheter till ytterligare extern finansiering kopplat till ungas meningsfulla fritid.

Beslutsförslag
Barn- och utbildningsnämnden beslutar

- att ge förvaltningen i uppdrag att, i samverkan med Hagaskolan, samhällsbyggnad och folkhälsosamordnaren initiera en förstudie för anläggandet av en multiplan.
- att tillsätta en projektgrupp för att genomföra förstudien i enlighet med förslagen i denna skrivelse..
- att efter genomförd förstudie, och med ettbeslutsunderlag, bereda äskande av investeringsmedel för projektet till Kommunstyrelsen.

DALS-EDS KOMMUN
Barn- och utbildningsförvaltningen
Anna Andersson

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-12
D.nr: 2025-000083.60

I tjänsten

Anna Andersson
Förvaltningschef Barn- och utbildningsförvaltningen

Expedieras till
KS

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 150

Dnr KS-2025-000281040

Äskande av medel till öppnande av SÄBO-platser på Edsgärdet

Sammanfattning av ärendet

Socialnämnden inkommer med en formell begäran om att ianspråkta de anslag på 2,4 mkr som ligger hos kommunfullmäktige (KF). Socialnämnden har under året haft en fortsatt ökning av särskilt boende, vilket i huvudsak beror på demografiska förändringar, framför allt en ökande andel äldre i kommunen. Utöver detta har även komplexiteten i behoven ökat hos de äldre, vilket ställer högre krav på omsorgen. Prognoser visar att efterfrågan på särskilt boende kommer att fortsätta öka under de kommande åren. Behovet av att öppna fler platser är angeläget och behöver genomföras omgående för att säkerställa att kommunen kan möta det ökade trycket och erbjuda nödvändig vård- och omsorg. För att genomföra detta beslut krävs att ett tidigare avsatt anslag om 2,4 miljoner kronor förs över från kommunfullmäktiges budget till socialnämnden. Socialnämnden inkommer härmed med en formell begäran om denna överföring.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2025-09-16

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar:

- enligt socialnämndens förslag och tillstyrker det önskade beloppet om 2,4 mkr.

Expedieras till

KS/KF

§ 67

Dnr SN-2025-000144730

Äska medel från kommunfullmäktige (KF) gällande öppnande av SÄBO platser på Edsgärdet

Sammanfattning av ärendet

Socialnämnden (SN) har, mot bakgrund av det akuta behovet av fler platser inom särskilt boende (SÄBO), fattat beslut om att öppna 5 nya platser på Edsgärdet (SN § 66).

Utökningen är nödvändig för att säkerställa att kommunen lever upp till sitt ansvar enligt socialtjänstlagen och kan erbjuda en trygg och ändamålsenlig vård- och omsorg. Det finns dock inte utrymme för kapacitetsökning inom SNs befintliga budgetram för 2025. Utökningen är inte finansierad inom årets tilldelade medel, och kan därmed inte genomföras utan en särskild finansiering utöver ordinarie budget.

Förslag till beslut är att nämnden ställer sig bakom förslag till beslut om att äska anslag på 2,4 mkr hos Kommunfullmäktige (KF).

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse *Äska medel från kommunfullmäktige (KF) gällande öppnande av SÄBO platser på Edsgärdet* daterad 2025-09-16

Socialnämndens beslut

Socialnämnden ställer sig bakom förslag till beslut om att äska anslaget på 2,4 mkr hos Kommunfullmäktige (KF).

Expedieras till

KS

KF

Socialchef, Camilla Karlsson

Enhetschef, Åsa Sandblom

Enhetschef, Sarah Eriksson

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-16
Diarienummer: SN-2025-000144.730

Äska medel från kommunfullmäktige (KF) gällande öppnande av SÄBO platser på Edsgärdet

Beskrivning av ärendet
Socialnämnden inkommer med en formell begäran om att ianspråkta de anslag på 2,4 mkr som ligger hos kommunfullmäktige (KF).
Socialnämnden har under året haft en fortsatt ökning av särskilt boende, vilket i huvudsak beror på demografiska förändringar, framför allt en ökande andel äldre i kommunen. Utöver detta har även komplexiteten i behoven ökat hos de äldre, vilket ställer högre krav på omsorgen. Prognoser visar att efterfrågan på särskilt boende kommer att fortsätta öka under de kommande åren. Behovet av att öppna fler platser är angeläget och behöver genomföras omgående för att säkerställa att kommunen kan möta det ökade trycket och erbjuda nödvändig vård- och omsorg. För att genomföra detta beslut krävs att ett tidigare avsatt anslag om 2,4 miljoner kronor förs över från kommunfullmäktiges budget till socialnämnden. Socialnämnden inkommer härmed med en formell begäran om denna överföring.

Bedömning
Socialnämnden har, mot bakgrund av det akuta behovet av fler platser inom särskilt boende, fattat beslut om att öppna 5 nya platser på Edsgärdet. Denna utökning är nödvändig för att säkerställa att kommunen lever upp till sitt ansvar enligt socialtjänstlagen och kan erbjuda en trygg och ändamålsenlig vård- och omsorg.
Det finns dock inte utrymme för denna kapacitetsökning inom socialnämndens befintliga budgetram. Utökningen är inte finansierad inom årets tilldelade medel, och kan därmed inte genomföras utan en särskild finansiering utöver ordinarie budget.
Överföringen är en förutsättning för att nämndens beslut ska kunna verkställas.

Beslutsförslag
Socialnämnden ställer sig bakom förslag till beslut om att äska anslaget på 2,4 mkr hos Kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse daterad 2025-09-16

Beslutet skickas till:
Camilla Karlsson Socialchef
Sarah Eriksson Enhetschef
Åsa Sandblom Enhetschef
KF

I tjänsten

Camilla Karlsson
Socialchef

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 145

Dnr KS-2025-000274310

Grön infrastrukturplan

Sammanfattning av ärendet

2021 initierade Dalslandskommunerna och Dalslands millö- och energiförbund tillsammans med Åmål och Vänersborg ett LONA-projekt vars syfte var att bygga vidare på den regionala planen för grön infrastruktur som Länsstyrelsen Västra Götaland tagit fram.

Program för Grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen finns nu framtaget. Syftet med programmet är att fungera som kunskapsunderlag om grön infrastruktur och ekosystemtjänster och ska beaktas i alla relevanta ställningstaganden och beslut.

GIS-analysen av grön infrastruktur visar viktiga samband som finns eller behöver förstärkas. Ekosystemtjänster har analyserats översiktligt för varje tätort och trädinventering har genomförts.

Beslutsunderlag

Program för grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen – antagandehandling för Dals-Eds kommun

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunfullmäktige beslutar att:

- anta program för grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen.

Expedieras till

KS/KF

Grön infrastrukturplan

Sammanfattning av ärendet
2021 initierade Dalslandskommunerna och Dalslands millö- och energiförbund tillsammans med Åmål och Vänersborg ett LONA-projekt vars syfte var att bygga vidare på den regionala planen för grön infrastruktur som Länsstyrelsen Västra Götaland tagit fram.

Program för Grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen finns nu framtaget. Syftet med programmet är att fungera som kunskapsunderlag om grön infrastruktur och ekosystemtjänster och ska beaktas i alla relevanta ställningstaganden och beslut.

GIS-analysen av grön infrastruktur visar viktiga samband som finns eller behöver förstärkas. Ekosystemtjänster har analyserats översiktligt för varje tätort och trädinventering har genomförts.

Genom att beakta programmet i relevanta ställningstaganden och beslut bidrar kommunen till att nå de nationella miljökvalitetsmålen, främja ett rikare friluftsliv och säkerställa en väl fungerande grön infrastruktur.

Grön infrastruktur fungerar som ett komplement till grå infrastruktur (vägar, byggnader, ledningar) och hjälper till att bevara naturens mångfald, minska klimateffekter, minska översvämningar genom naturlig vattenreglering och skapa rekreationsområden för människor.

Ekosystemtjänster är de nyttor och tjänster som naturen ger oss och som är nödvändiga för vår överlevnad och livskvalitet, exempelvis vatten- och luftrening och klimatreglering.

Beslutsförslag
Kommunfullmäktige beslutar att anta program för grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen.

Beslutsunderlag
Program för grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen – antagandehandling för Dals-Eds kommun

Beslutet skickas till:
DMEK
Plan- och bygglovsingenjör
Författningssamlingen

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-10-02
Diarienummer: KS-2025-000274.310

I tjänsten

Jessica Olsson
Kanslichef

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Program för grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen

Antagandehandling för Dals-Eds kommun

Antagen av Kommunfullmäktige i Dals-Eds kommun 2025-xx-xx §x

Innehåll

Program för grön infrastruktur och ekosystemtjänster i samhällsplaneringen 1
1. Inledning 3
1.2 Syfte 3
1.3 Sammanfattning 3
1.4 LONA-projektet 4
1.5 Internationella och nationella mål och åtaganden 5
Agenda 2030 5
Sveriges miljömål 5
1.6 Generella principer för grön infrastruktur och ekosystemtjänster 6
2. Koppling till andra styrdokument och strategier 7
3. Lagstiftning 7
4. Landskapets bildande och utformning 8
4.1 Geologisk bakgrund 8
4.2 Naturgeografiska områden och kopplingen till naturtyper 11
Område 1 – Skogs- och sjöområdet 11
Område 2 – Vänerns sjöområdet 12
Område 3 – Dalboslätten 13
Område 4 – Kroppefjäll 15
Område 5 – Dalområdet 16
5 Grön infrastruktur i olika naturtyper 17
5.1 Gräsmarker 17
5.2 Skog 17
5.3 Våtmarker 18
5.4 Strukturer som särskilt bör beaktas i Dalsland 18
6 Grön infrastruktur och ekosystemtjänster i bebyggd miljö 23
7 Grön infrastruktur i fortsatt planering 25
7.1 Hur grön infrastruktur kan används i samhällsplanering 25
7.1.2 Framtagande av planer 25
Översiktsplaner 25
Detaljplaner 25
Fördjupade översiktsplaner 26
Övriga planer 27
Övriga tillämpningsområden 27
7.2 Strategiska verktyg och metoder 28
7.3 Fördelar med grön infrastruktur i planering 28
8 Begrepp och definitioner 29

1. Inledning

1.2 Syfte

Programmets syfte är att fungera som ett kunskapsunderlag om grön infrastruktur och ekosystemtjänster, och ska beaktas i alla relevanta ställningstaganden och beslut. Framför allt är underlaget viktigt som stöd vid framtagande av i översikts-, fördjupad översikts- och detaljplaner, men också viktigt för planering och förvaltning av träd, parker, grönområden och planering av samhället för att motverka extrema väderhändelser. GIS-analysen av grön infrastruktur visar på var viktiga ekologiska samband finns eller behöver förstärkas. Där viktiga samband redan finns, behöver dessa beaktas i olika planprocesser, och där det finns isolerade värdekärnor, t ex i våra tätorter, kan dessa identifieras och länkas samman med exempelvis trädplantering. Ekosystemtjänster har analyserats översiktligt för varje tätort, i projektet, men genom den trädinventering som genomförts och med beräkningsverktyg kopplade till stadsträd.se kan handläggaren i ett enskilt ärende om t ex framtagande av en detaljplan, genomföra analyser av befintliga ekosystemtjänster och grön infrastruktur inom ett avgränsat område och hur dessa kan komma att påverkas vid genomförande av planen.

Genom att beakta programmet och dess kopplade kunskapskällor bidrar kommunen till att nå de nationella miljökvalitetsmålen, främja ett rikare friluftsliv och säkerställa en väl fungerande grön infrastruktur. Programmet ger en helhetsöverblick över kommunens mark- och vattenområden med särskilt värde och beskriver hur dessa områden ska bevaras och användas för invånarnas välmående samt för att främja biologisk mångfald. Det syftar till att identifiera vatten- och grönområden med höga naturvärden och fungera som ett verktyg för att främja hållbar samhällsutveckling i ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv.

1.3 Sammanfattning

Dalsland är ett landskap som brukar liknas vid ett Sverige i miniatyr - här finns det mesta: slättlandskap, vidsträckta skogar, böljande dalar och många sjöar och - i vart fall till namnet - både älvar, fjäll och fjordar. Mycket av den biologiska mångfald som kan kopplas till äldre tiders lantbruk, med skogsbete och ängsslåtter, och ett småskaligt brukande med stora variationer och rikt på biologiska nischer, är idag hotad. Ytorna som hyser dessa värden är eller riskerar att bli för små och uppsplittrade, och blir därmed isolerade från varandra. Det skapar en sårbarhet för de värden som finns. Geografiska analyser är ett sätt att identifiera de små ytorna men också svaga länkar mellan dessa områden, som behöver värnas eller förstärkas genom så kallad grön infrastruktur.

Grön infrastruktur är ett begrepp som används för att beskriva ett nätverk av naturliga och semi-naturliga områden som är strategiskt planerade för att bevara ekosystemtjänster, biologisk mångfald och bidra till människors hälsa och välbefinnande.

Det innefattar bland annat:

- Skogar, ängar och våtmarker
- Gröna korridorer som parker, alléer, gröna tak och stadsträd
- Vattendrag och sjöar
- Bevarade naturområden som binder samman olika livsmiljöer

Grön infrastruktur fungerar som ett komplement till den grå infrastrukturen (vägar, byggnader, ledningar) och hjälper till att:

- Bevara naturens mångfald
- Minska klimateffekter (t.ex. värmeöar i städer)
- Minska översvämningar genom naturlig vattenreglering
- Skapa rekreationsområden för människor

Det är alltså både en miljöstrategi och ett planeringsverktyg inom hållbar utveckling.

Ekosystemtjänster är de nyttor och tjänster som naturen ger oss människor – dagligen – och som är nödvändiga för vår överlevnad och livskvalitet, som till exempel vatten- och luftrening, klimatreglering och minskat buller, mat och materialproduktion, upplevelser och njutning – och allt detta alldeles gratis! Just för att det är gratis, är det också lätt att ta ekosystemtjänsterna för givna och som något som inte alltid tillmäts något större värde, men även för ett mindre samhälle eller stad kan värdet av dessa uppgå till stora belopp, varje dag. Tänk till exempel på trädens svalkande skugga på en skolgård -om inte trädet fanns, skulle kanske stora skärmar eller tak behöva byggas för att skydda barnen från skadligt UV-ljus och hög värme, något som säkert skulle kunna kosta en del - men träden gör det gratis, och hjälper samtidig till med att minska buller, rena luften från partiklar, binda in kol och minska belastningen på dagvattensystem, och går dessutom att klättra i! I samhällsbyggandet är det extra viktigt för en kommun att ta i beaktande de ekosystemtjänster som finns, ta vara på och förvalta dessa, precis som allt annat kapital, byggnader och material som kommunen äger och förvaltar.

1.4 LONA-projektet

2021 initierade Dalslandskommunerna och Dalslands miljö- och energiförbund, tillsammans med Åmål och Vänersborg kommun, ett LONA-projekt vars syfte var att bygga vidare på den regionala planen för grön infrastruktur som länsstyrelsen i Västra Götalands län tagit fram. Tanken var att göra delar av detta material mer finmaskigt och på så sätt mer användbart i planeringsarbete på kommunal nivå. Det framtagna kunskapsunderlaget (i form av GIS-skikt) visar ekologiska samband i landskapet och inom tätorter samt ekosystemtjänstanalys inom tätort. GIS-skikten kommer att vara ett viktigt underlag för fysisk planering i kommunen. Det kan exempelvis vara ett stöd i förvaltning, bevarande och utveckling för hotade arter och värdefulla naturtyper i landskapet, samt för att vårda och utveckla värdefulla ekosystemtjänster i tätorterna. I projektgruppen engagerades kommunens tjänstemän inom framförallt plan-, miljö-, utbildning- och kommunikationsområden.

Kunskapsunderlaget togs fram av EnviroPlanning AB. I uppdraget ingick analyser av landskapsekologiska samband för att få en översikt av hur viktiga habitat hänger samman spridningsbiologiskt i landskapet. På landskapsnivå synliggjordes och analyserades viktiga samband. På tätortsnivå utfördes ekosystemtjänstkartläggning och analys av viktiga ekosystemtjänstfunktioner kopplat till främst träd.

GIS-skikten för grön infrastruktur är främst användbart på landskapsnivå, men en mer finmaskig analys av de gröna sambanden och av ekosystemtjänster i våra tätorter har också tagits fram genom det webbaserade verktyget www.stadsträd.se. I denna analys ingår alla träd, även de på privat mark.

Föreliggande program utgör en del av LONA-projektets villkor och sammanfattar framtaget kunskapsunderlag och hur det kan tolkas och användas i det kommunens planeringsarbetet.

Till programmet finns ett digitalt kartunderlag och ett handläggarstöd är planerat att tas fram. De digitala underlagen utgörs av GIS-analyser av grön infrastruktur samt trädinventeringar, som legat till grund för ekosystemtjänstanalyser i våra tätorter.

1.5 Internationella och nationella mål och åtaganden

Agenda 2030

Agenda 2030 är en global handlingsplan för hållbar utveckling som antogs av FN:s medlemsländer 2015. Den innehåller 17 globala mål och 169 delmål som syftar till att utrota fattigdom, bekämpa ojämlikhet och ta itu med klimatförändringar. Flera av målen i Agenda 2030 är direkt kopplade till grön infrastruktur och ekosystemtjänster, såsom:

Mål 3: Hälsa och välbefinnande

Mål 6: Rent vatten och sanitet

Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 11: Hållbara städer och samhällen

Mål 13: Bekämpa klimatförändringen

Mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald

Genom att integrera dessa mål i kommunens arbete med grön infrastruktur och ekosystemtjänster kan kommunen bidra till att uppnå en hållbar utveckling på både lokal och global nivå.

Sveriges miljömål

Det övergripande målet för miljöpolitiken, det så kallade Generationsmålet, innebär att vi till nästa generation lämnar över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Generationsmålet är en förutsättning för Sveriges miljömålssystem som består av sexton miljökvalitetsmål som syftar till att främja en hållbar utveckling. Flera av dessa mål, såsom "Ett rikt växt- och djurliv", "Levande skogar" och "Myllrande våtmarker", har preciseringar som direkt rör grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Kommunerna har en viktig roll i att bidra till att uppnå dessa mål genom lokal planering och åtgärder.

1.6 Generella principer för grön infrastruktur och ekosystemtjänster

Grön infrastruktur och ekologiska samband

De grön- och vattenområden som finns i kommunen präglas av en mångfald av arter som är beroende av goda livsmiljöer för att långsiktigt kunna bevaras. Ett av de stora hoten mot den biologiska mångfalden är fragmentering av livsmiljöer, som hindrar eller försvårar för individer av en art att röra sig efter sina behov, vilket försvårar bland annat födosök, att hitta lämplig boplats och möjlighet att kunna föröka sig. För att tillgodose dessa behov krävs en fungerande grön infrastruktur. Genom att analysera var olika värdekärnor, viktiga för en viss typ av växt- och djursamhälle, finns i vårt landskap, kan vi också visa på vilka områden som är extra viktiga för att knyta samman dessa, eller som är kritiska för att bevara en fungerande infrastruktur. Genom att förstå och kartlägga landskapets gröna infrastruktur och dess ekologiska samband blir det möjligt att bevara och använda naturens resurser på ett hållbart sätt. Kartläggningen underlättar prioriteringar vid planering av naturvårdsåtgärder och bevarandet av tätortsnära friluftsområden.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla de produkter och tjänster som olika ekosystem ger människan, och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Ekosystemtjänsterna delas in i kategorierna stödjande, försörjande, reglerande samt kulturella ekosystemtjänster.

- De stödjande ekosystemtjänsterna, till exempel biologisk mångfald, ekologiska samband, naturliga kretslopp och jordmånsbildning, är de som ligger till grund för och ger förutsättningar för att de andra kategorierna av ekosystemtjänster.

- Försörjande ekosystemtjänster ger oss råvaror av olika slag, exempelvis mat, dricksvatten, fiberråvara och bioenergi.

- Reglerande ekosystemtjänster ger oss en stabil och hälsosam naturmiljö, exempelvis genom rening av luft, mark och vatten samt pollinering. De reglerande ekosystemtjänsterna jämnar även ut effekterna av störningar och extremväder genom exempelvis vatten- och temperaturreglering, kolbindning och bullerdämpning.

- Kulturella ekosystemtjänster ger oss upplevelserikedom och livskvalitet i form av friluftsliv, rekreation och hälsa, samt upplevelser av natur- och kulturarv.

Ekosystemtjänsterna sker överallt i våra landskap, men blir ofta mer påtagliga och viktiga för vår hälsa i områden med tät bebyggelse: träd dämpar buller, renar luften från föroreningar, ger skugga och sänker temperaturen varma dagar. Detta gör de givetvis överallt där de finns, men fler människor kan dra nytta av dessa tjänster, ju mer tätbefolkat ett område är. Det framtagna GIS-underlaget speglar endast ekosystemtjänster kopplade till träd på kommunalt ägd mark eller mark som kommunen har rådighet över, utöver dessa finns i våra tätorter ytterligare ekosystemtjänster kopplade till grönytor, fält- och buskskikt m.m. Att förstå och värdera ekosystemtjänster är viktigt för hållbar samhällsplanering, särskilt vid planering av grön infrastruktur, eller när miljöbedömningar genomförs.

2. Koppling till andra styrdokument och strategier

Programmet för grön infrastruktur i Dalsland omfattar flera viktiga delar som återfinns i andra styrande dokument inom kommunen. Genom att integrera dessa delar kan kommunen säkerställa en sammanhängande och hållbar utveckling av natur- och grönområden.

I översiktsplanen återfinns riktlinjer för hur mark- och vattenområden ska användas och utvecklas på lång sikt. Delar av programmet för grön infrastruktur, såsom bevarande av ekologiska samband och rekreationsområden, är integrerade i ÖP för att säkerställa att dessa områden skyddas och utvecklas parallellt med bebyggelse och annan markanvändning. Vid framtagande av ny översiktsplan ska det här programmet utgöra ett underlag för kommunens grönstrukturer och framtida ställningstagande.

Naturvårdsprogrammet innehåller mål och åtgärder för att bevara och stärka naturvärden. Programmet för grön infrastruktur drar nytta av naturvårdsprogrammets inventeringar och prioriteringar för att identifiera och skydda viktiga naturområden och arter. Detta säkerställer att biologisk mångfald och ekosystemtjänster bevaras på ett effektivt sätt.

Programmet för grön infrastruktur kommer som underlag i framtida planer och styrdokument inkludera utveckling av tillgängliga och attraktiva grönområden, som till exempel vandringsleder och cykelvägar, samt identifierar vikten av att säkerställa att träd och grönområden bevaras och utvecklas hållbart, för att bidra till skuggiga, svala och estetiskt tilltalande miljöer som också gynnar biologisk mångfald.

3. Lagstiftning

Grön infrastruktur och ekosystemtjänster är viktiga komponenter i arbetet för en hållbar utveckling och bevarande av biologisk mångfald. I Sverige finns det flera lagar och riktlinjer som styr och stödjer arbetet med grön infrastruktur och ekosystemtjänster på kommunal nivå.

Miljöbalken (1998:808) är den centrala lagstiftningen för miljöskydd i Sverige och innehåller bestämmelser som är relevanta för grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Enligt miljöbalkens hänsynsregler i 2 kap. ska alla som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder visa hänsyn till miljön och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka skada på människors hälsa eller miljön. Detta inkluderar att beakta grön infrastruktur och ekosystemtjänster vid planering och beslut.

Plan- och bygglagen (2010:900) styr fysisk planering och byggande i Sverige. Enligt lagen ska kommunen ta hänsyn till allmänna intressen, inklusive miljö- och klimataspekter, vid planläggning av mark och vatten. Detta innebär att grön infrastruktur och ekosystemtjänster ska integreras i översiktsplaner och detaljplaner för att skapa hållbara, resilienta och robusta samhällen.

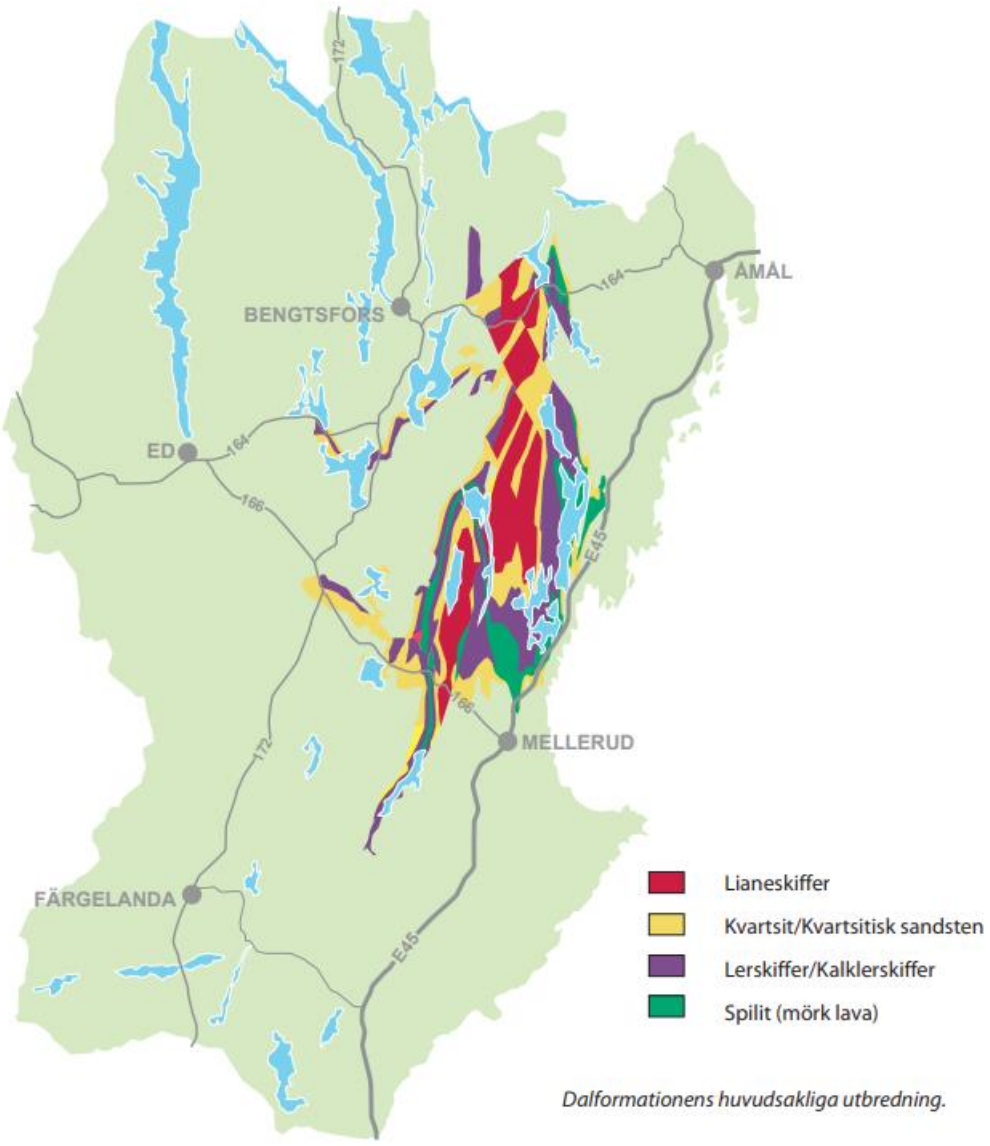
Länsstyrelserna i Sverige har utvecklat regionala handlingsplaner för grön infrastruktur som stöd för kommunens arbete. Dessa handlingsplaner innehåller riktlinjer och rekommendationer för hur grön infrastruktur kan integreras i den fysiska planeringen och hur ekosystemtjänster kan bevaras och stärkas. Handlingsplanerna kan användas som underlag vid tillsyn och prövning enligt miljöbalken.

På europeisk nivå finns det flera direktiv som påverkar arbetet med grön infrastruktur och ekosystemtjänster, såsom EU:s art- och habitatdirektiv, samt fågeldirektivet. Dessa direktiv syftar till att skydda och bevara biologisk mångfald och naturtyper inom EU och ställer krav på medlemsländerna att vidta åtgärder för att uppnå detta.

4. Landskapets bildande och utformning

4.1 Geologisk bakgrund

Ingen vet säkert hur många istider Skandinavien genomlevt, men bara under de senaste 1,8 miljoner åren är de sex stycken. För att förstå olika växters utbredning och varför vi har sprickdalssjöar och karga bergsryggar behöver vi gå i alla fall drygt 1 miljard år tillbaka, till botten av ett hav, nära ekvatorn. Där samlades grövre och finare sediment av olika slag och på olika platser. Genom årmiljonerna byggdes de på och pressades samman av tyngden från nya sediment och från lava som trängt upp. De tektoniska plattorna har rört sig och de sediment som en gång avsatts, har under resans gång ombildats och slutligen spruckit och ställt sig på kant i Dalsland, och utgör nu dalformationen. Lagren av sand har blivit till den mycket hårda kvartsiten, som motstått alla inlandsisars framfart och mjukare bergarter har på sina ställen helt skrapats bort och lämnat sprickor för vatten att bilda sjöar. Kvar mellan de hårdare bergarterna finns mer lättvittrade, som den ofta kalkrika lerskiffern. I kombination med en relativt hög årlig nederbörd skapar detta idealiska förutsättningar för många kalkälskande kärlväxter, lavar och mossor och på den karga och svårvittrade kvartsiten, liksom på urberget, växer de krumma tallarna långsamt med ljung och blåbär.

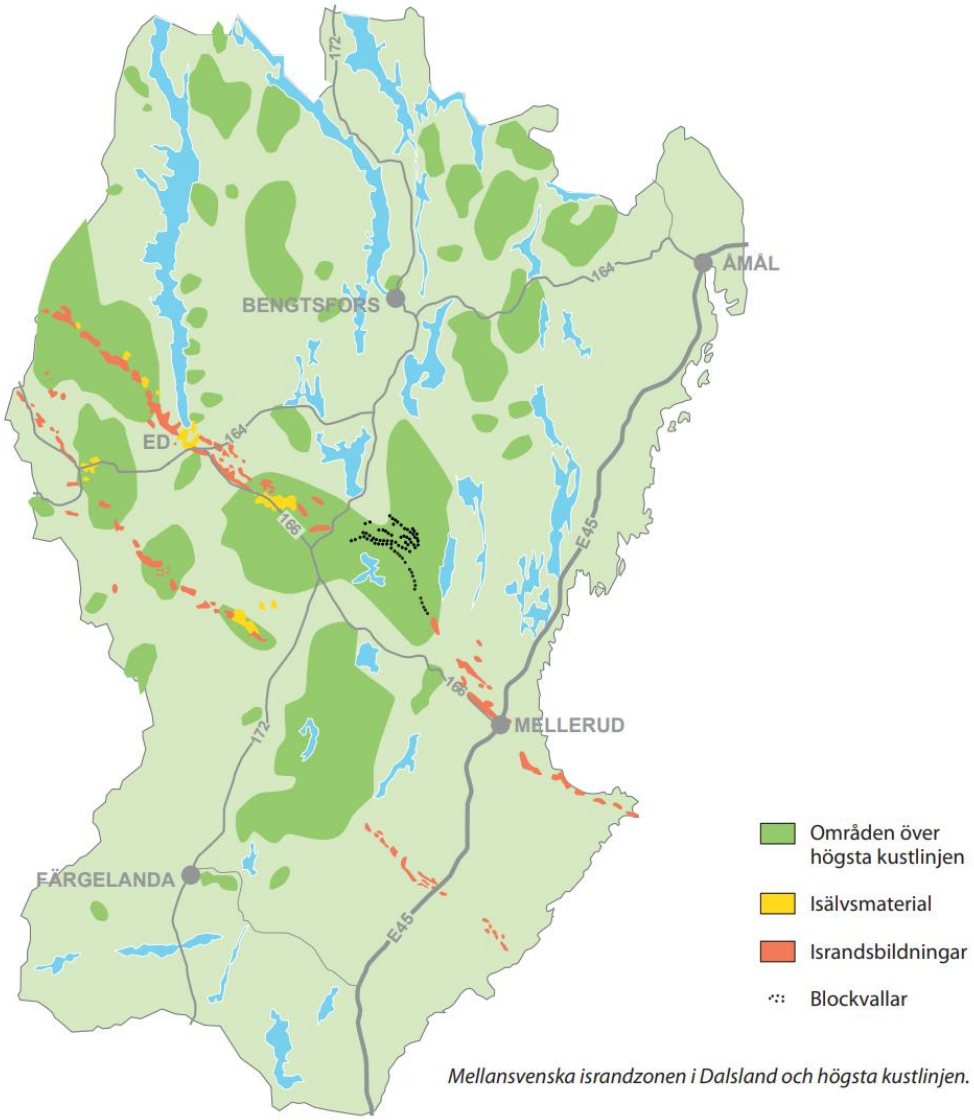

Figur 1. Berggrunden i övriga delar av Dalsland utgörs i huvudsak hårda vulkaniska bergarter som granit och gnejs. Bild publicerad med upphovspersonens medgivande och är tagen från boken Natur i Dalsland, som finansierades med LONA-medel.

Det landskap vi ser idag har till stor del formats i samband med den senaste inlandsisens tillbakadragande. Under avsmältningen inträffade en kallperiod, då istäckets södra kant stod still under ca 800 år. Längs denna kant, den s.k. mellansvenska israndzonen, som sträcker sig från Bergen i Norge till södra Finland, återfinns en lång rad kvärtärgeologiskt intressanta formationer; i Dalsland ligger samhällena Ed och Mellerud på denna, men också karaktäristiska landskapselement som Ödskölts moar, blockvallar och Hjortens udde. Eftersom istäcket stod stilla, men avsmältningen fortgick, kom stora mängder av sand, grus och stenblock att avsättas vid och söder om israndzonen, vilket format de dallandskap med bördiga jordar som återfinns i de södra delarna av Dals-Ed och i Färgelanda. När klimatet åter blev varmare och avsmältningstakten ökade, skrapades urberget norr om israndzonen rent på löst material och fortsatte föregående istiders formande av den sprickdalsterräng, med karga hällmarker på höjderna och myrmarker i sänkorna, som dominerar norra delarna av Bengtsfors och Dals-Ed.

Under istiden var stora delar av landet nedtryckt under havsnivån. När det 2–3 km tjocka istäcket, Weichselisen, började smälta och tyngden minskade, påbörjades den landhöjning som alltjämt fortgår, om än i avtagande takt. I ett samspel mellan landhöjning och isavsmältning, som pågick under perioden från ca 18 000 år sedan och fram till årtusendena före vår tideräkning, var landet satt under ständig förändring. Områden som låg över respektive under *högsta kustlinjen* (HK), dvs den nivå dit havet nådde som högst, bär mycket olika geologiska spår. Områden över HK domineras av osorterade moränjordar och områdena under HK var en del av de olika stadier av innanhav som föregick dagens Östersjön: *Baltiska issjön, Yoldiahavet, Anchylussjön* och slutligen *Littorinahavet.* I områden som befinner sig under HK har vattnet och dess rörelser givit helt andra förutsättningar för sedimentation, sortering och transport av material.

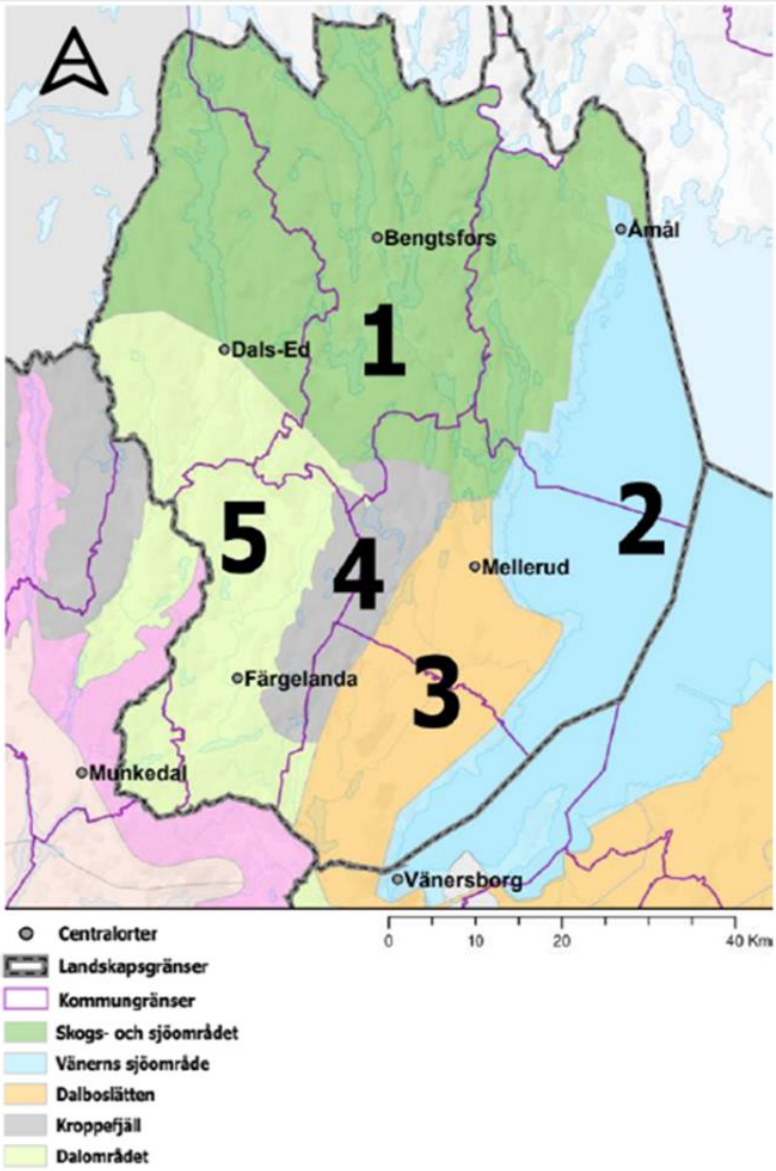
Det som idag utgör Dalboslätten var då havsbotten och lersedimenten är nu bördig åkermark, och de bördiga dalgångarna i södra Dals-Ed och Färgelanda har skapats genom att finare sediment avsatts i anslutning till dessa.

Figur 2. Kvartärgeologiska formationer. Bild publicerad med upphovspersonens medgivande och är tagen från boken Natur i Dalsland, som finansierades med LONA-medel.

4.2 Naturgeografiska områden och kopplingen till naturtyper

Naturgeografiskt kan Dalsland delas in i följande naturgeografiska områden:

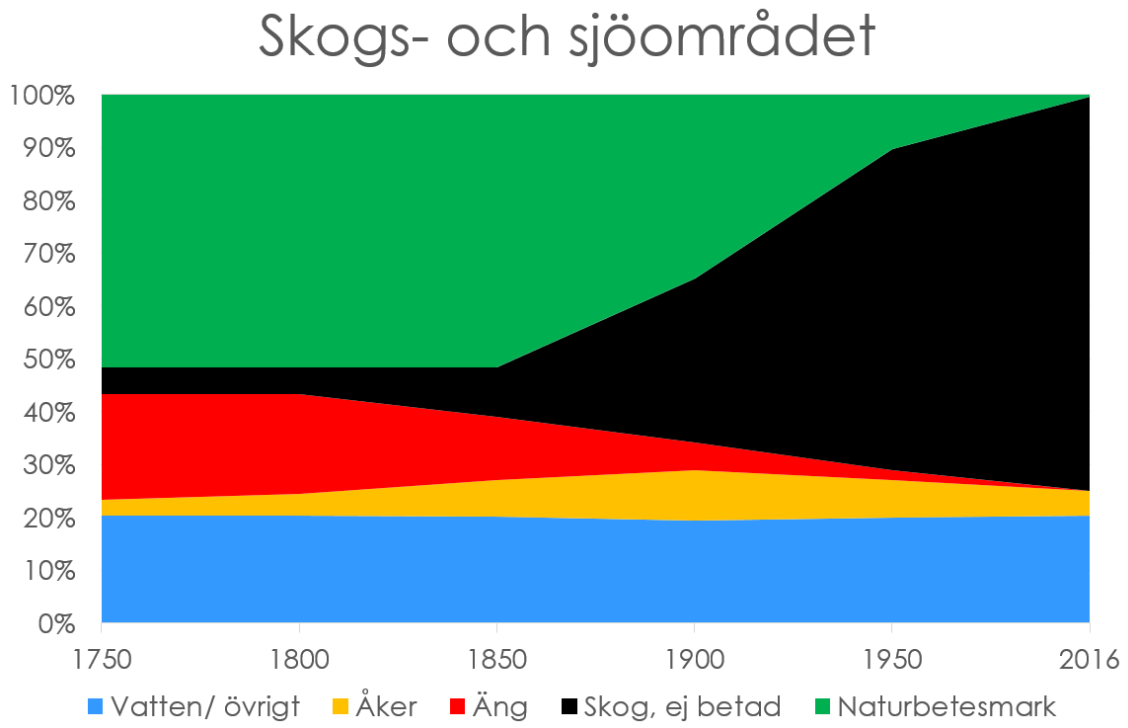

Figur 3. Bilden är taget från HORIZON2020-projektet HNV-link, där bland annat DMEK deltog och visar en indelning av naturgeografiska områden i Dalsland. Bilden är publicerad med tillåtelse av upphovspersonerna Lars Johansson och Stefan Arvidsson, Länsstyrelsen Västra Götaland.

Område 1 – Skogs- och sjöområdet

Sprickdalsterrängen i de norra delarna av Dalsland är rik på sjöar med en nord-sydlig utbredning, karga höjder och vidsträckta skogar. Delar av området har befunnit sig över HK (se Figur 2). Inom dessa områden har mycket lite material avsatts och lämnat områden med ett tunt eller obefintligt substrat för växter. Även höjdområdena nedanför HK, men ovanför israndzonen, kan ha relativt tunna jordar, då avsatta sediment spolats bort av vågorna vid landhöjningen. Underliggande berg i de västra delarna av landskapet utgörs av magmatiska, sura och svårvittrade bergarter, och där är växtligheten anpassad efter näringsfattiga förhållanden.

På höjdryggarna, där marksubstrat ofta helt saknas och det därmed råder brist på både vatten och näring, är det få trädarter som trivs -nästan enbart tallar klarar dessa förhållanden, men de växer långsamt. Fältskiktet, där sådant finns, domineras ofta av ljung och lingon. Naturtypen hällmarksskog är inte högproduktiv vad avser virke, och har därför inte brukats lika intensivt, och finns sålunda relativt väl representerad. I samma områden, men där jordlagren är mäktigare, mer näringsrika och har bättre fukthållande egenskaper, återfinns mer gran- och blandskog, delvis på myrmark. Historiskt har dessa delar ofta varit betade utmarker. I sänkorna mellan höjdryggarna är förutsättningarna för myrmarker god, då de småsjöar som föregått myrbildningen varit näringsfattiga och med relativt lågt pH. Myrmarker delas in i *kärr*, som får sitt vatten både från nederbörd och från omgivande marker och *mossar,* som får allt sitt vatten via nederbörd, och därmed är mycket näringsfattiga, samt blandmyrar, som hyser både kärr- och mosselement.

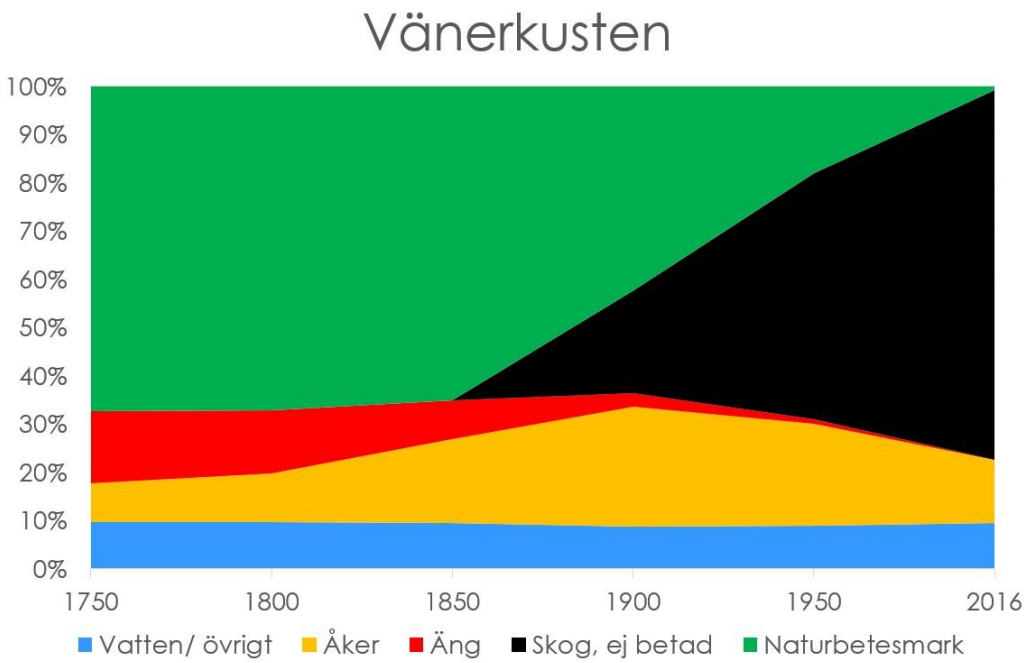

Figur 4. Diagrammet är taget från HORIZON2020-projektet HNV-link, där bland annat DMEK deltog och visar förändringen i markanvändning in det naturgeografiska området i fråga. Bilden är publicerad med tillåtelse av upphovspersonerna Lars Johansson och Stefan Arvidsson, Länsstyrelsen Västra Götaland.

Område 2 – Vänerns sjöområdet

Vänerns maritima område upptar i Dalsland en yta om ca 170 km^2 och har i mångt och mycket formats i samspel med landhöjningen. De naturvärden som framkommit genom GIS-analysen i områdena längs Vänerns stränder är i huvudsak strandvåtmarker, dvs våtmarker som inte är myrbildande.

Områdena i anslutning till Vänerns strand har historiskt sett främst varit utmarker som tillhörde gårdarna på Dalboslätten. Dessa utmarker har idag omvandlats till produktiva skogar. De livsmiljöer som fortfarande är vanliga i området och som har potential att återfå höga naturvärden bedöms vara våtmarker som ej är myr.

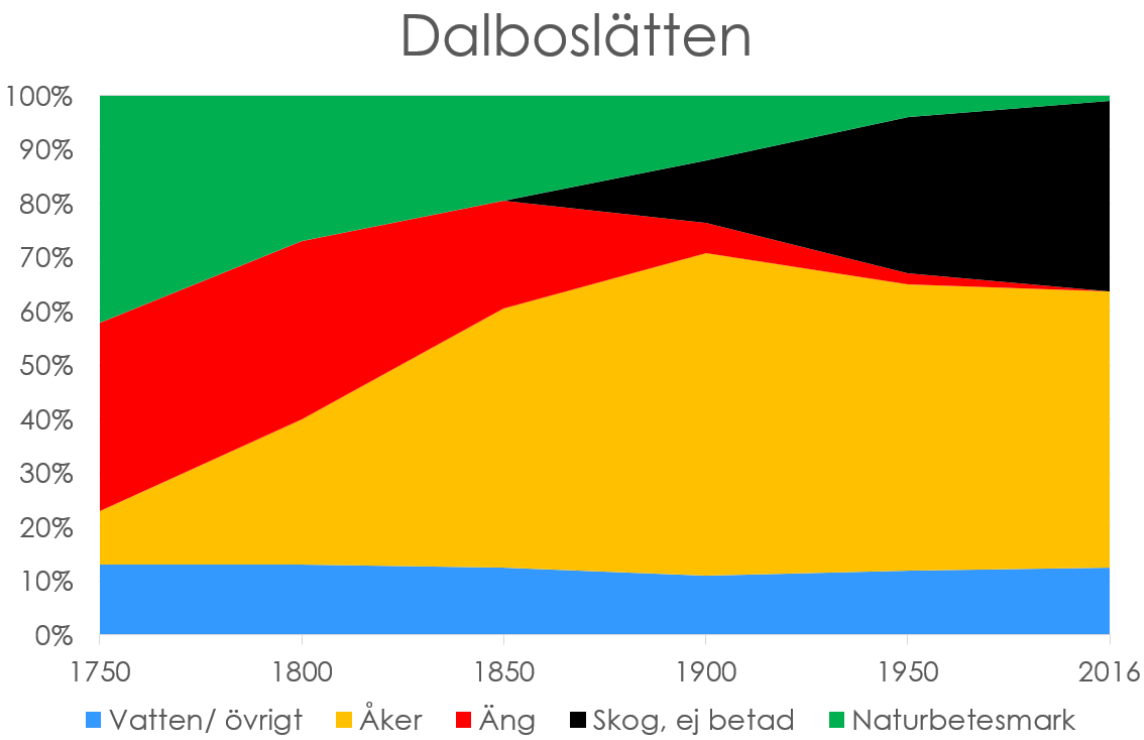
Figur 5. Diagrammet är taget från HORIZON2020-projektet HNV-link, där bland annat DMEK deltog och visar förändringen i markanvändning in det naturgeografiska området i fråga. Bilden är publicerad med tillåtelse av upphovspersonerna Lars Johansson och Stefan Arvidsson, Länsstyrelsen Västra Götaland.

Område 3 – Dalboslätten

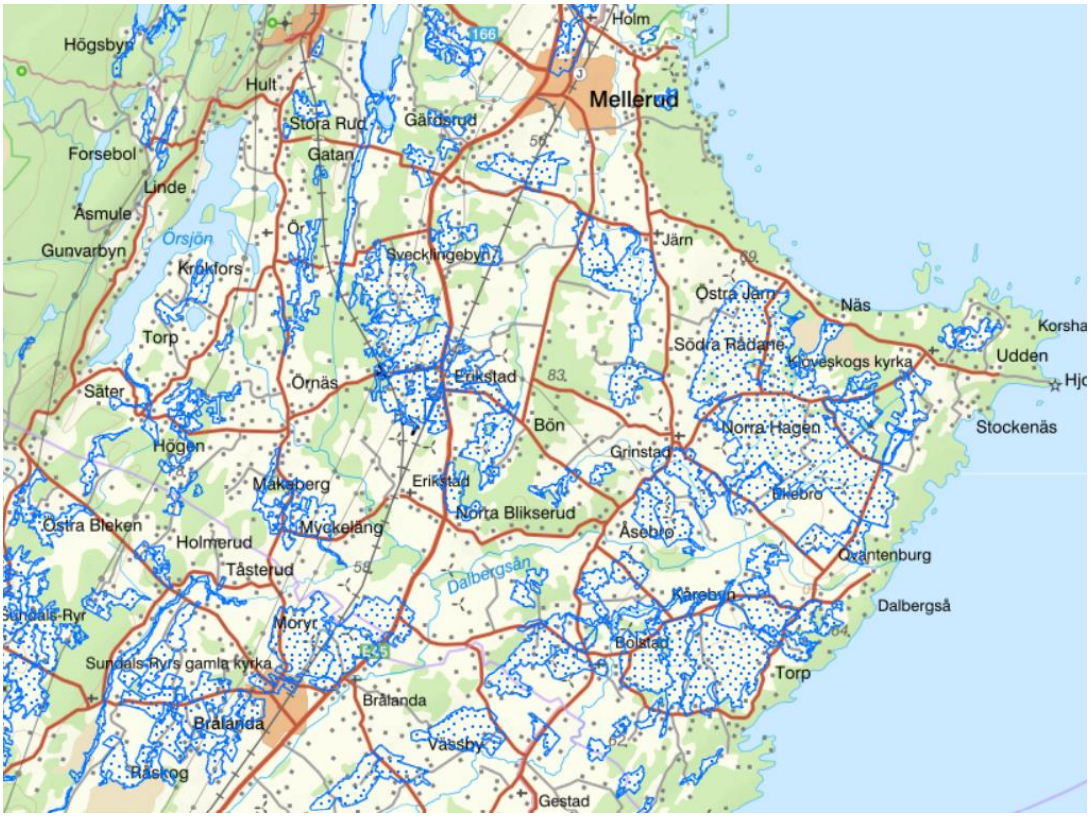
Dalboslätten utgörs av sediment som avsattes i slutet av istiden och är idag en bördig jordbruksbygd, som upptar en yta om ca 640 km^2. Dalboslätten ligger nedanför högsta kustlinjen och var så sent som för ca 10 000 år sedan botten på Anchylussjön, en sötvattensjö. Men innan det en del av Yoldiahavet, vilket satt spår i form av fossilt saltvatten, som lett till att stora delar av området har sin dricksvattenförsörjning från kommunalt producerat vatten.

Historiskt har området haft en hög andel ängar och utmarker, men också en stor andel våtmarker, som under 1800- och 1900-talet omvandlats till åkermark. Idag är det ett av de mest produktiva och intensiva produktionsområdena för spannmål i Sverige. Dräneringssystem och sänkning av vattennivån var några åtgärder som vidtogs och som möjliggjorde en radikal förändring av markanvändningen.

Fragment av ängar och betesmarker är fortfarande utspridda i landskapet, men det finns goda möjligheter att återställa och öka dessa områden i framtiden.

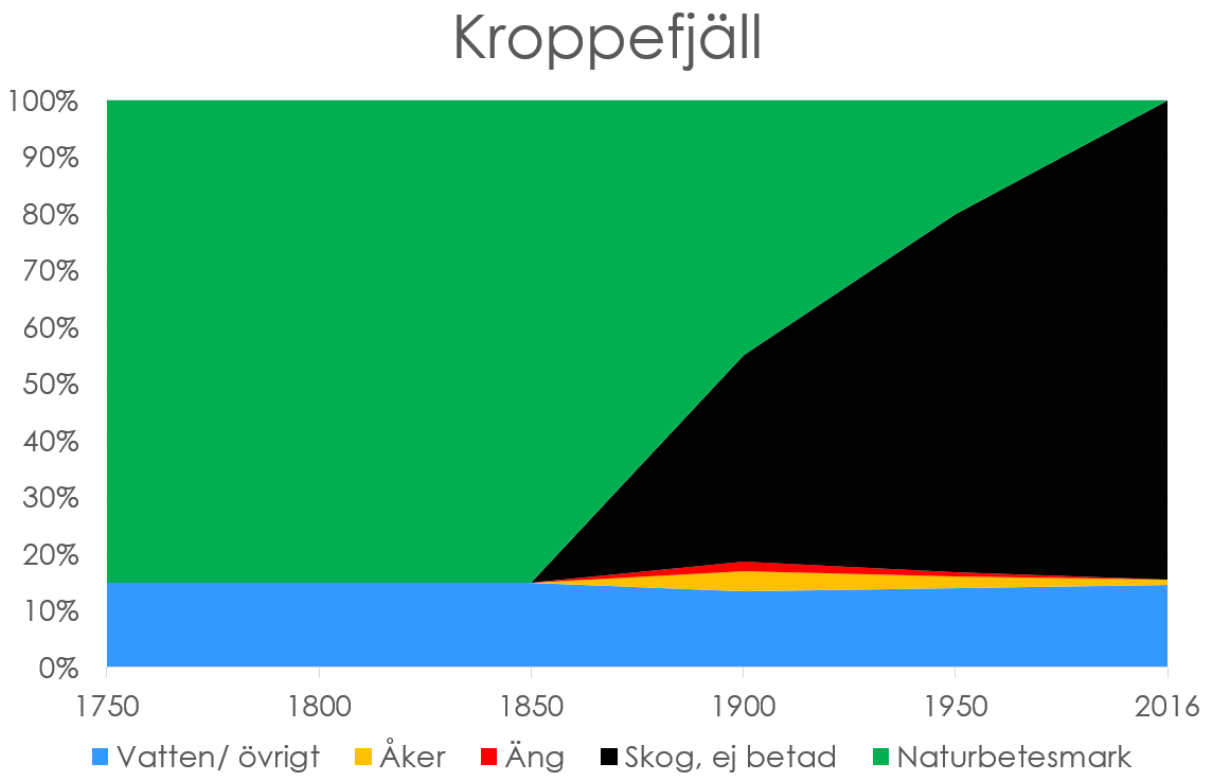
Figur 6. Diagrammet är taget från HORIZON2020-projektet HNV-link, där bland annat DMEK deltog och visar förändringen i markanvändning in det naturgeografiska området i fråga. Bilden är publicerad med tillåtelse av upphovspersonerna Lars Johansson och Stefan Arvidsson, Länsstyrelsen Västra Götaland.

Figur 7. Båtnadsområden på Dalboslätten. Med båtnad avses områden som gynnas av en åtgärd, i detta fall markavvattning. Kartbilden ska inte tolkas som att allt som är blåmarkerat varit regelrätta våtmarksområden, men helt klart är att mycket stora arealer våtmark försvunnit från våra landskap de senaste 100–150 åren. Bild från Länsstyrelsernas informationskarta.

Område 4 – Kroppefjäll

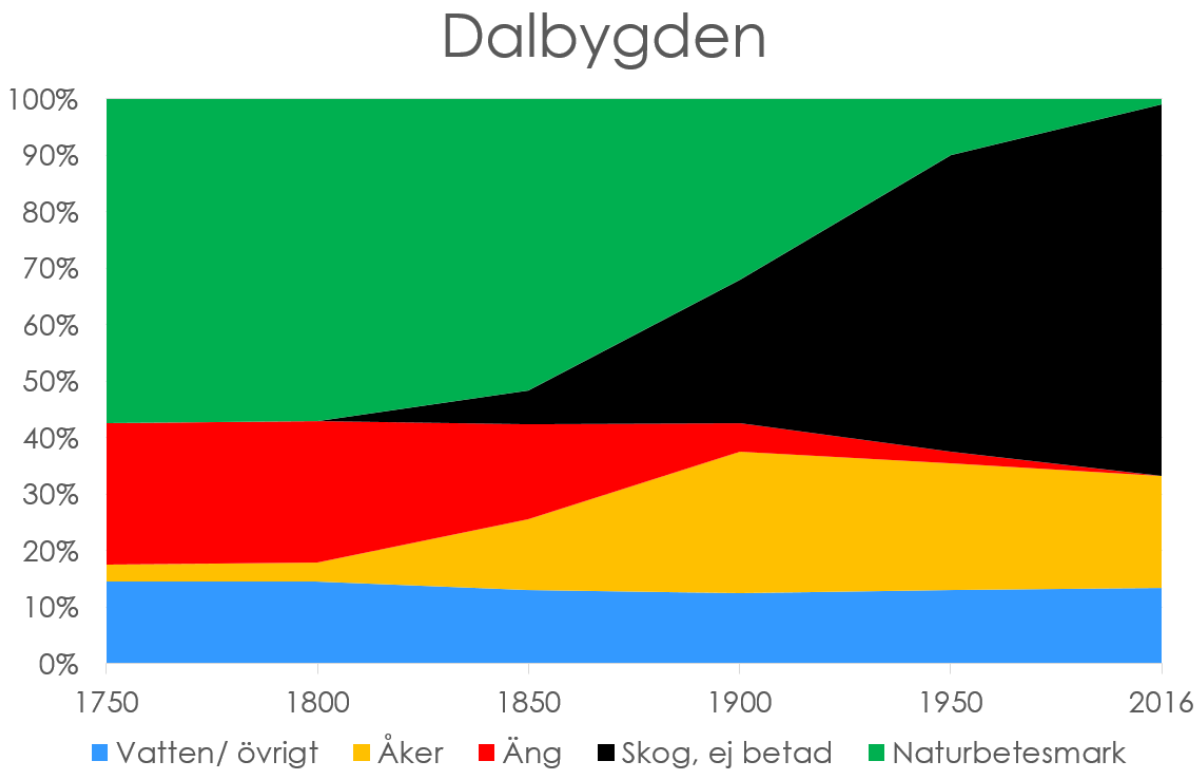
Även Kroppefjällsplatån är en del av sprickdalslandskapet, som i väster och öster begränsas av flera mil långa sprickor och där platån mellan dem har pressats upp mer än 100 meter över det omgivande landskapet. Kroppefjäll har historiskt sett varit viktig som allmänning och utmark för bönderna i de omgivande områdena och utgör idag ett stort sammanhängande skogs- och myrmarksområde, och är nästa helt obebott.

Figur 8. Diagrammet är taget från HORIZON2020-projektet HNV-link, där bland annat DMEK deltog och visar förändringen i markanvändning in det naturgeografiska området i fråga. Bilden är publicerad med tillåtelse av upphovspersonerna Lars Johansson och Stefan Arvidsson, Länsstyrelsen Västra Götaland.

Område 5 – Dalområdet

I Färgelanda och Dals-Ed, söder om israndzonen, har isälvsflödet format ett landskap av åsar och dalar, där sediment avsattes i dalarna och bildat bördig jordbruksmark. Området är kuperat och delar som var svåra att nå eller att odla har därför aldrig omvandlats till åkermark och en del av dessa områden betas fortfarande.

Figur 9. Diagrammet är taget från HORIZON2020-projektet HNV-link, där bl a DMEK deltog och visar förändringen i markanvändning in det naturgeografiska området i fråga. Bilden är publicerad med tillåtelse av upphovspersonerna Lars Johansson och Stefan Arvidsson, Länsstyrelsen Västra Götaland.

5 Grön infrastruktur i olika naturtyper

Inom LONA-projektets ramar har olika naturtyper analyserats på landskapsnivå. Nedan följer de olika analyserade naturtypernas värde för grön infrastruktur och ekosystemtjänster.

5.1 Gräsmarker

Gräsmarker spelar en avgörande roll i att upprätthålla och stärka den gröna infrastrukturen i kommunen. Dessa områden, som inkluderar ängar, betesmarker och andra öppna landskap, bidrar med en rad viktiga ekosystemtjänster som är nödvändiga för både miljön och samhället. Gräsmarker är hem för en rik mångfald av växter, insekter och andra djurarter. De fungerar som livsmiljöer för många hotade och sällsynta arter. Genom att skydda och vårda gräsmarker kan vi säkerställa att dessa arter har en plats att leva och frodas och därmed bidra till att bevara den biologiska mångfalden. Gräsmarker spelar en viktig roll i att reglera klimatet genom att binda kol i marken och därmed motverka klimatförändringar. Gräsmarker fungerar som naturliga svampar som absorberar och lagrar vatten, jämfört med hårdgjorda ytor. Detta hjälper till att minska risken för översvämningar genom att bromsa och fördröja avrinningen av regnvatten. Samtidigt bidrar de till att fylla på grundvattenreserver och förbättra vattenkvaliteten genom att filtrera bort föroreningar. Gräsmarker bidrar till att förbättra jordens hälsa genom att öka dess bördighet och struktur. Växternas rötter hjälper till att binda jorden och förhindra erosion, samtidigt som de tillför organiskt material som förbättrar jordens näringsinnehåll. Detta skapar en bördig och stabil grund för framtida jordbruks- och naturvårdsinsatser. Gräsmarker erbjuder också viktiga rekreationsmöjligheter för invånarna i kommunen och hela Dalsland. De ger utrymme för friluftsliv, motion och avkoppling och bidrar därmed till ökat välbefinnande och livskvalitet. Genom att bevara och tillgängliggöra gräsmarker kan vi skapa gröna oaser som främjar både fysisk och mental hälsa.

5.2 Skog

Skogar är en central komponent i den gröna infrastrukturen i Dalsland och bidrar med en mängd viktiga ekosystemtjänster. Genom att bevara och vårda olika typer av skogar, såsom ädellövskog, triviallövskog, tallskog och annan barrskog, kan vi säkerställa att dessa tjänster fortsätter att gynna både miljön och samhället.

Ädellövskogar, som består av trädarter som ek, bok och lind, är särskilt värdefulla för den biologiska mångfalden. Dessa skogar erbjuder livsmiljöer för många hotade och sällsynta arter av växter, djur och svampar. Ädellövskogar bidrar också till att förbättra luftkvaliteten genom att filtrera partiklar och ta upp koldioxid. Dessutom fungerar de som viktiga rekreationsområden där människor kan njuta av naturen och koppla av.

Triviallövskogar, som består av trädarter som björk, asp och al, är likt de andra skogstyperna viktiga för arterna knutna till dessa typer av skogar. Alskogar, som föredrar att växa fuktigt, är också viktiga för vattenreglering, då de hjälper till att absorbera och lagra regnvatten, vilket minskar risken för översvämningar.

Tallskogar är anpassade till att hantera och dra nytta av bränder. Bränder spelar en avgörande roll i att forma och upprätthålla tallskogar genom att rensa bort konkurrerande vegetation och skapa öppna, ljusa miljöer som gynnar många arter. Tallskogar bidrar också till att binda kol och minska mängden växthusgaser i atmosfären. Dessa skogar erbjuder livsmiljöer för många arter av fåglar och insekter och är populära för friluftsaktiviteter som vandring och bärplockning.

Barrskogar, som främst består av granar och andra barrträd, är viktiga för att reglera klimatet genom att lagra stora mängder kol i både träd och mark. Barrskogar bidrar också till att förbättra vattenkvaliteten genom att filtrera bort föroreningar och minska avrinningen av näringsämnen till vattendrag. Dessa skogar erbjuder livsmiljöer för många arter av däggdjur, fåglar och insekter och är viktiga för att upprätthålla den biologiska mångfalden. Barrskogar är också viktiga för skogsbruk och produktion av trävaror.

5.3 Våtmarker

Våtmarker är en central del av den gröna infrastrukturen i Dalsland och bidrar med en mängd viktiga ekosystemtjänster. Genom att bevara och vårda våtmarker, både på myr och utanför myr, kan vi säkerställa att dessa områden fortsätter att gynna både miljön och samhället.

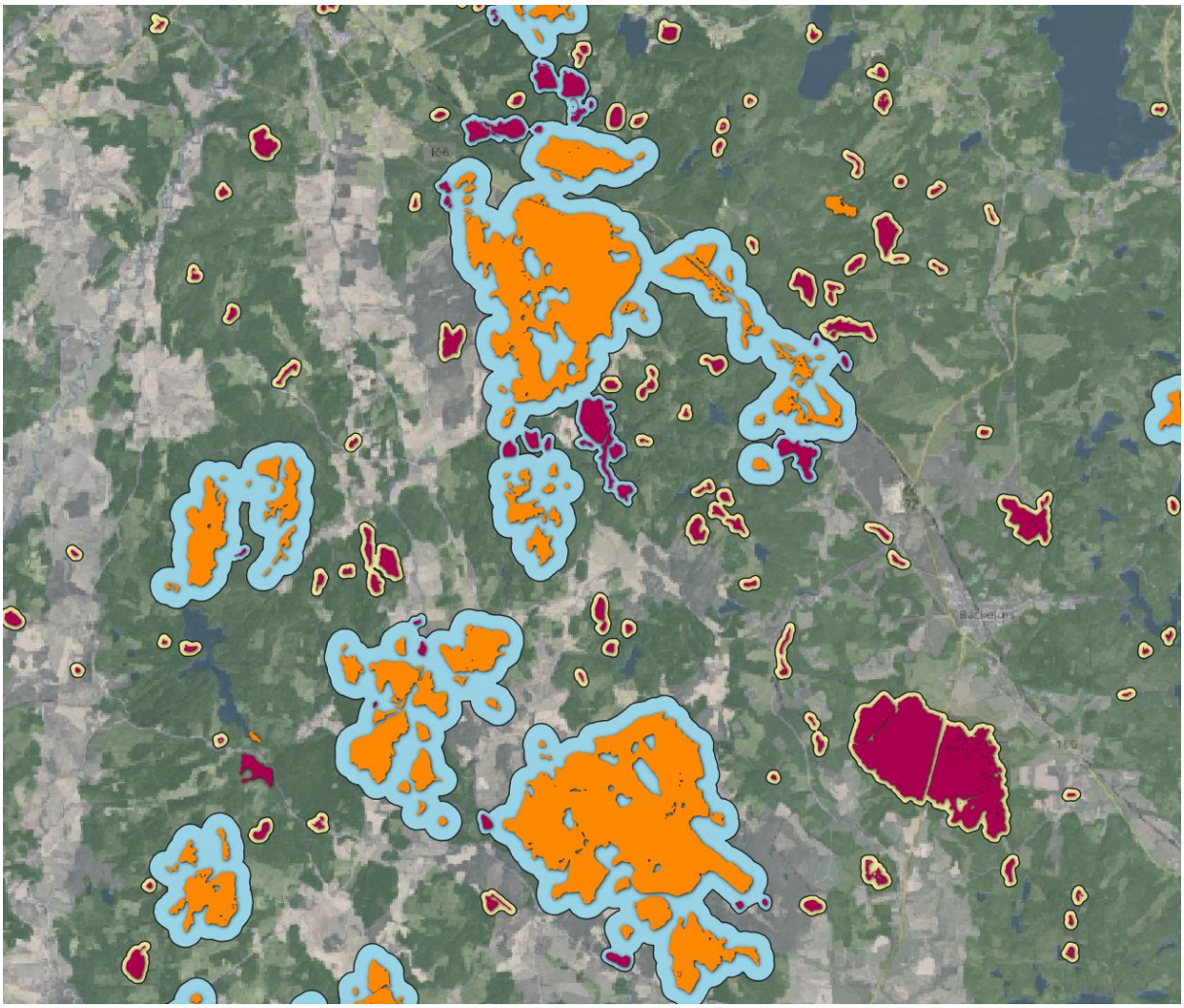
Våtmarker på myr, såsom torvmossar och kärr, är unika ekosystem som spelar en avgörande roll i att reglera vattenflöden och lagra kol. Dessa våtmarker fungerar som naturliga svampar som absorberar och lagrar stora mängder vatten, vilket hjälper till att minska risken för översvämningar och torka. De bidrar också till att förbättra vattenkvaliteten genom att filtrera bort näringsämnen och föroreningar. Myrar är också viktiga kolsänkor, då de lagrar stora mängder kol i form av torv. Detta bidrar till att minska mängden växthusgaser i atmosfären och motverka klimatförändringar. Dessutom erbjuder myrar livsmiljöer för många specialiserade växt- och djurarter, vilket bidrar till att bevara den biologiska mångfalden.

Våtmarker utanför myr, såsom sjöar, dammar och slättsjöar, spelar också en viktig roll i den gröna infrastrukturen. Dessa våtmarker fungerar som buffertzoner som absorberar och fördröjer avrinningen av regnvatten, vilket minskar risken för översvämningar och erosion. De bidrar också till att fylla på grundvattenreserver och förbättra vattenkvaliteten genom att filtrera bort föroreningar. Våtmarker utanför myr är viktiga livsmiljöer för många arter av fåglar, fiskar och amfibier. De erbjuder också viktiga rekreationsmöjligheter för invånarna i Dalsland, såsom fågelskådning, fiske och vandring. Genom att bevara och restaurera dessa våtmarker kan vi skapa gröna oaser som främjar både biologisk mångfald och människors välbefinnande.

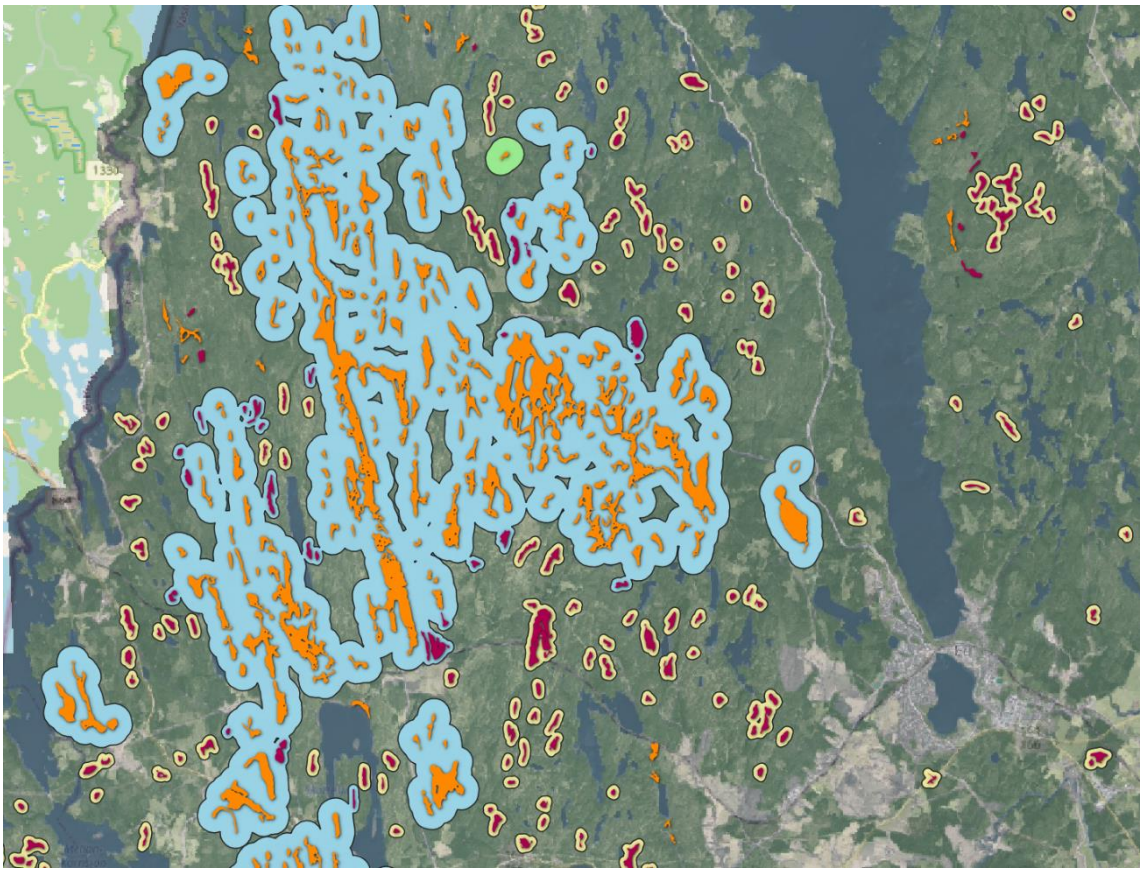
5.4 Strukturer som särskilt bör beaktas i Dalsland

Dalsland hyser många och viktiga naturtyper för biologisk mångfald. Att kunna tolka ekologiska samband väsentliga för grön infrastruktur är viktigt i planering och beslutsfattande. Nedan följer exempel på ekologiska samband som man bör ta hänsyn till

- Stora värdekärnor
    - Värdekärnor är områden med höga naturvärden som stödjer en rik biologisk mångfald. Stora värdekärnor är viktiga för grön infrastruktur av flera skäl. De fungerar som livsmiljöer för många arter av växter och djur, vilket är avgörande för att bevara ekosystemens hälsa och funktion. Värdekärnor bidrar till att upprätthålla viktiga ekosystemtjänster som pollinering, vattenrening och klimatreglering. Dessa tjänster är avgörande för människors välbefinnande och för att upprätthålla hållbara samhällen. Stora och sammanhängande värdekärnor gör ekosystemen mer motståndskraftiga mot klimatförändringar och andra miljöförändringar. De ger arter möjlighet att migrera och anpassa sig till nya förhållanden.
    - Exempel på stora värdekärnor är exempelvis våtmarkerna på myr runt Tingvallaområdet, mellan Bäckefors och Ed (figur 10).

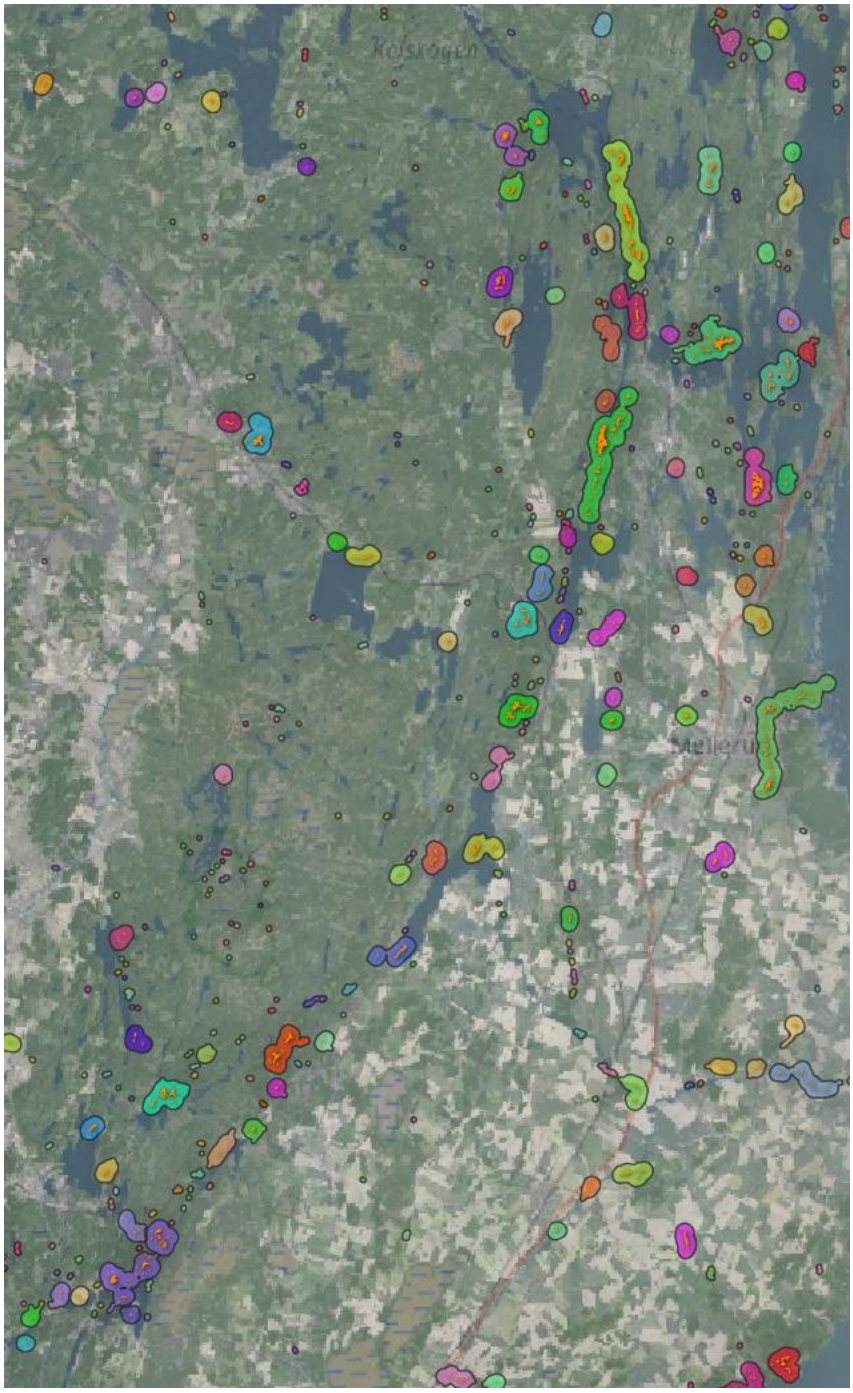

Figur 10. Stora värdekärnor av våtmark på myr (orange färg).

- Stora funktionella värdesystem
    - Funktionella värdesystem skapar sammanhängande nätverk av livsmiljöer som gör det möjligt för arter att röra sig och sprida sig över landskapet. Detta är avgörande för att upprätthålla biologisk mångfald och ekosystemens hälsa. Dessa system bidrar till att upprätthålla viktiga ekosystemtjänster som pollinering, vattenrening och klimatreglering. Dessa tjänster är nödvändiga för människors välbefinnande och för att upprätthålla hållbara samhällen. Stora och sammanhängande värdesystem gör ekosystemen mer motståndskraftiga mot klimatförändringar och andra miljöförändringar. De ger arter möjlighet att migrera och anpassa sig till nya förhållanden.
    - Exempel på stora funktionella värdesystem är våtmarker på myr vid Trestickla och Borgelemossarna, nordväst om Ed (figur 11). Här är värdekärnorna mindre, jämfört med exempelvis Tingvallamossen (figur 10), men värdekärnorna är tillräckligt många och ligger tillräckligt nära varandra så att det funktionella värdesystemet blir stort.

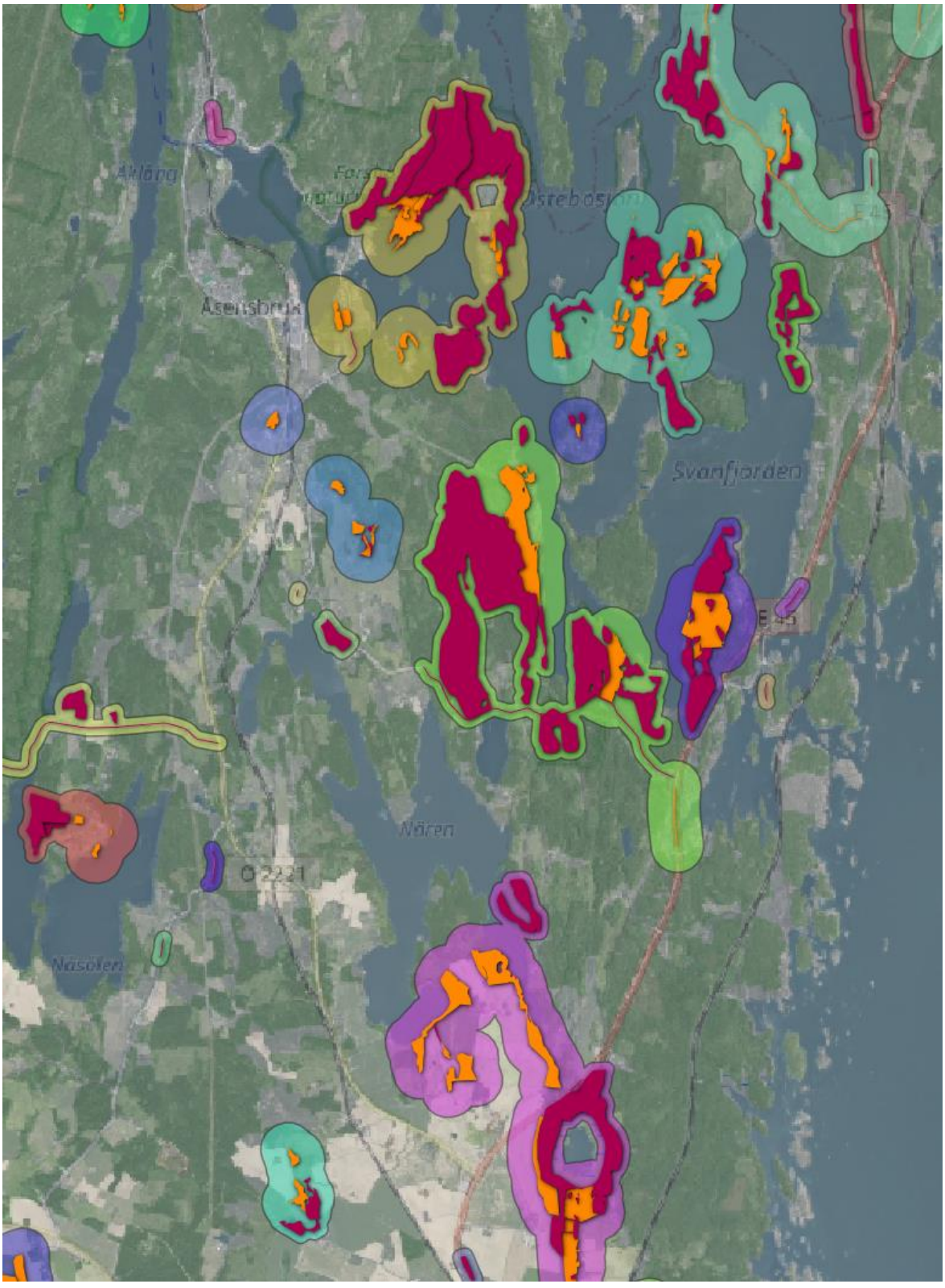
Figur 11. Stort funktionellt värdesystem av våtmark på myr (ljusblå färg).

- Kluster av värdekärnor
    - Kluster av värdekärnor skapar sammanhängande nätverk av livsmiljöer som gör det möjligt för arter att röra sig och sprida sig över landskapet. Detta är avgörande för att upprätthålla biologisk mångfald och ekosystemens hälsa. Genom att ha flera värdekärnor nära varandra kan ekosystemtjänster som pollinering, vattenrening och klimatreglering stärkas och bli mer effektiva. Kluster av värdekärnor gör ekosystemen mer motståndskraftiga mot störningar som klimatförändringar, sjukdomar och mänskliga aktiviteter. Detta beror på att arter har fler alternativ för att hitta lämpliga livsmiljöer och resurser. När arter kan röra sig mellan olika värdekärnor inom ett kluster, ökar den genetiska variationen inom populationerna. Detta är viktigt för arternas långsiktiga överlevnad och anpassningsförmåga.
    - Exempel på kluster av värdekärnor (orange färg) kan ses av ädellövskog längs Kroppefjälls branter (figur 12). Här finner man värdekärnor i sammanhängande system (orangefärg inom lika-färgad buffertzon) och enskilda värdekärnor (orangefärg inom olikfärgade buffertzoner). Här vore det utav värde att utföra insatser så att värdekärnorna blir mer sammanhängande – färre olikfärgade buffertzoner och större lika-färgade buffertzoner. Även annan skog än ädellövskog, som är av vikt för grön infrastruktur, växer längs Kroppefjälls branter. Detta område sticker ut i utförd skogsanalys.

Figur 12. Kluster av värdekärnor (orange färg) av ädellövskog längs Kroppefjälls branter.

- Gräsmarker
    - På grund av att gräsmarker med höga naturvärden numera är en sällsynt naturtyp och som kräver specifik skötsel, är utpekade värdekärnor och stödhabitat viktiga att bevara. Gräsmarker kan hysa höga naturvärden trots relativt små ytor, därför bör extra hänsyn visas. Gräsmarkerna är också i hög grad fragmenterade men kan, genom olika insatser, länkas samma. Ett exempel på område som hyser en stor andel gräsmark med höga värden och många värdekärnor och värdesystem är de kalkrika delarna av dalformationen (figur 12).

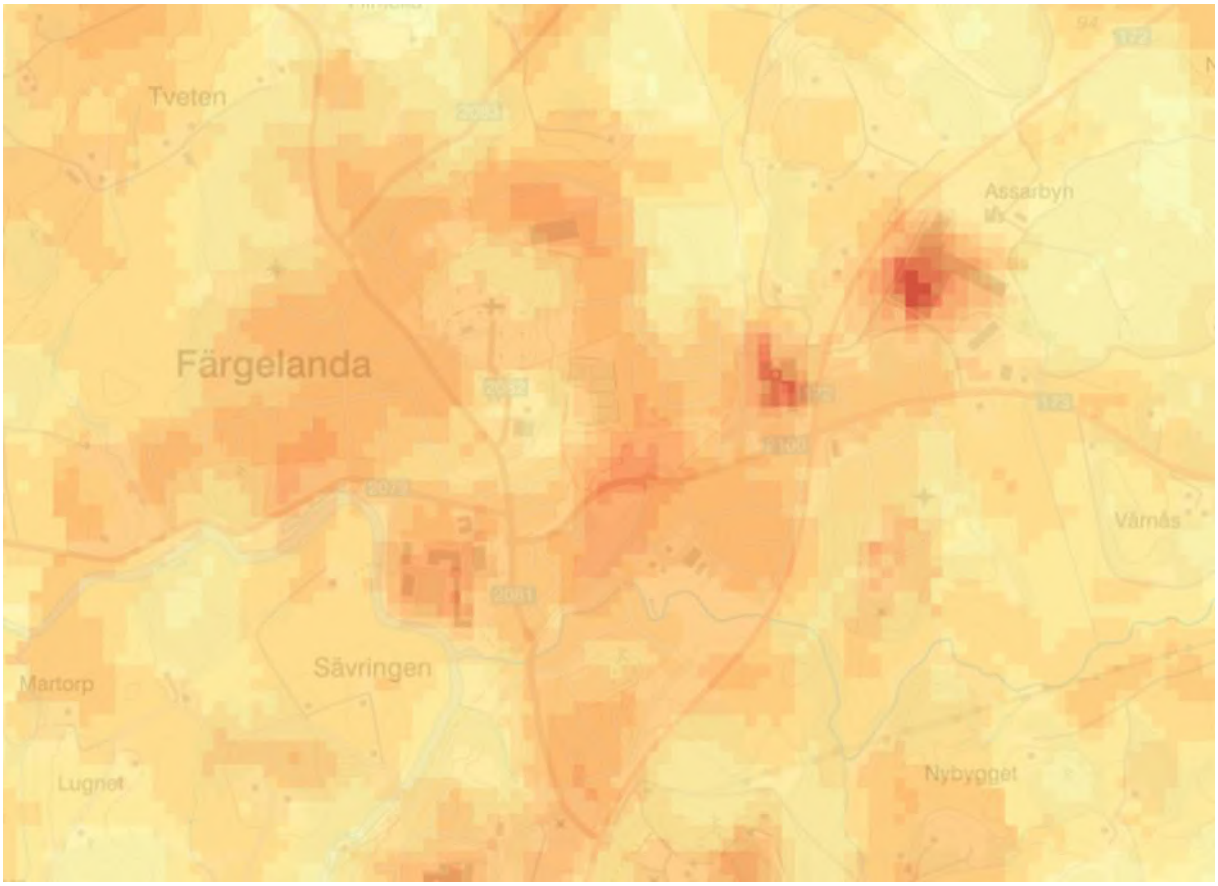

Figur 13. Öppna gräsmarker i södra delarna av dalformationen.

6 Grön infrastruktur och ekosystemtjänster i bebyggd miljö

Grön infrastruktur inom bebyggd miljö är avgörande för att skapa hållbara och hälsosamma städer och samhällen. Träd, våtmarker och andra grönytor spelar en central roll i denna infrastruktur och bidrar med en rad viktiga ekosystemtjänster som förbättrar livskvaliteten för invånarna.

Träd och grönytor bidrar till att förbättra luftkvaliteten genom att absorbera föroreningar som koldioxid, kväveoxider och partiklar. De fungerar som naturliga filter som renar luften och minskar hälsoriskerna för invånarna. Dessutom hjälper träd och grönytor till att reglera klimatet genom att ge skugga och avdunstning, vilket minskar värmeö-effekten i städer och sänker temperaturen under varma sommardagar.

Figur 14. Utdrag från MSBs Värmekartering. Bilden visar maxtemperatur 2017-2024 i Färgelanda.

Våtmarker och grönytor spelar en viktig roll i att hantera regnvatten och minska risken för översvämningar. De hjälper till att absorbera och lagra vatten, vilket minskar avrinningen och belastningen på avloppssystemen. Våtmarker bidrar också till att förbättra vattenkvaliteten genom att filtrera bort föroreningar och näringsämnen innan de når vattendrag och sjöar.

Träd, våtmarker och andra grönytor i bebyggda miljöer skapar livsmiljöer för en mängd olika växter och djur. De fungerar som gröna korridorer som underlättar för arter att röra sig mellan olika habitat och bidrar till att bevara den biologiska mångfalden. Dessa områden erbjuder också boplatser och föda för fåglar, insekter och andra djur, vilket berikar stadens ekosystem.

Grönområden, träd och våtmarker i städer har positiva effekter på människors fysiska och mentala hälsa. De erbjuder platser för rekreation, motion och avkoppling, vilket främjar välbefinnande och livskvalitet. Studier har visat att närhet till grönområden kan minska stress, förbättra humöret och öka den allmänna hälsan. Dessa gröna inslag bidrar också till att skapa estetiskt tilltalande och attraktiva stadsmiljöer.

Investeringar i grön infrastruktur, inklusive träd, våtmarker och andra grönytor, kan också ge ekonomiska fördelar. Gröna inslag ökar fastighetsvärden och gör områden mer attraktiva för boende och företag. De minskar också kostnaderna för energi genom att ge skugga och minska behovet av luftkonditionering. Dessutom kan grön infrastruktur minska kostnaderna för vattenhantering och förbättra stadens motståndskraft mot klimatförändringar.

Figur 14. Figuren visar inventerande träds förmåga att lagra kol varje år. Rödare punkt indikerar högre potential till kolinlagring. Man kan även erhålla information om trädens potential för luftrening (avlägsnande av luftföroreningar), total kolinlagring, syreproduktion samt flödesreglering av vatten. Ekosystemtjänstanalysen har utförts på totalt 4 167 träd som inventerats i regi av Dalslands miljö- och energiförbund i tätorterna Bengtsfors, Brålanda, Dals Långed, Ed, Frändefors, Färgelanda, Mellerud, Åmål och Åsensbruk.

Träd, våtmarker och andra grönytor är oumbärliga delar av den gröna infrastrukturen i bebyggda miljöer och bidrar med en rad viktiga ekosystemtjänster. Genom att bevara och plantera fler träd, skydda våtmarker och skapa fler grönytor kan vi skapa hållbara, hälsosamma och attraktiva städer som gynnar både miljön och invånarna. Detta arbete är avgörande för att bygga en hållbar framtid och förbättra livskvaliteten för kommande generationer.

7 Grön infrastruktur i fortsatt planering

Att använda grön infrastruktur som verktyg i samhällsplanering innebär att integrera naturbaserade lösningar i planering och i utveckling av städer och landsbygd – för att främja ekologisk hållbarhet, människors hälsa, klimatanpassning, och resiliens. Det här programmet utgör ett verktyg och styrdokument i det fortsatta arbetet kring samhällsplanering, men också vid utveckling och skötsel av grönområden. Till programmet finns en GIS-kartläggning som tillsammans med programmet visar hur olika strukturer och samband ser ut idag.

7.1 Hur grön infrastruktur kan används i samhällsplanering

7.1.2 Framtagande av planer

Översiktsplaner

Syftet med en översiktsplan är att ge en långsiktig och strategisk vägledning för hur mark, vatten och den bebyggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras i en kommun. Den fungerar som ett verktyg för att samordna olika intressen och skapa en hållbar samhällsutveckling.

Grön infrastruktur

GIS-skiktet för grön infrastruktur avseende de olika kategorierna beskrivna i avsnitt 5, ovan, är direkt tillämpbart, då det utgör en del av översiktsplanens faktaunderlag. I översiktsplanernas utvecklingsstrategier och riktlinjer om användning av mark- och vattenområden ska GIS-underlaget för grön infrastruktur beaktas, så att identifierad grön infrastruktur kan skyddas vid exploatering eller andra verksamheter som kan påverka denna negativt.

Ekosystemtjänster

Kartskikt som visar ekosystemtjänster kopplade till träd, berör endast kommunens tätorter och har därför en stark koppling till framför allt arbetet med detaljplaner och fördjupade översiktsplaner.

Detaljplaner

Detaljplaner tas oftast fram för områden inom tätort. Som nämns ovan är de mest påtagliga ekosystemtjänsterna ofta de som levereras inom tätort, då det är fler som kan dra nytta av dem där och då det i tätorten, med en hög andel hårdjord yta, som både bidrar till höga dagvattenflöden och värmeö-effekter, finns ett större behov av vissa ekosystemtjänster. Vid framtagande av nya eller omtag av äldre detaljplaner är det därför av stor vikt att en grundlig analys av grön infrastruktur och ekosystemtjänster genomförs som en del i detta arbete.

Grön infrastruktur

Grön infrastruktur i tätorter analyseras bäst med hjälp av verktyget för detta, som finns i stadsträd.se. Med verktyget *Habitatnätverk* kan de ekologiska förutsättningarna för en fiktiv skogsfågel, där fågelns behov av tillgång och täthet av träd för att tillfredsställa grundläggande behov som migration, födosök, plats för att ta skydd eller bygga bo, analyseras. Genom en analys med *Habitatnätverk,* kan konnektiviteten för fåglar i ett område som utreds för detaljplan analyseras ur ett fågelperspektiv, där olika scenarion kan prövas genom att träd tas bort eller läggs till. Med verktyget kan viktiga länkar identifieras och skyddas och svaga länkar förstärkas eller nya länkar skapas. På hemsidan för stadsträd.se finns tolkningshjälp avseende habitatnätverksfunktionen: https://info.stadstrad.se/habitatnatverk

I detaljplanekartan finns möjlighet att besluta om marklov för fällning eller annan påverkan på träd. Träd som i ett detaljplanearbete identifieras som delar av ett habitatnätverk bör, med fördel, beläggas med marklov i plankartan för att säkerställa dess ekologiska funktion.

Ekosystemtjänster

För analys av ekosystemtjänster kopplade till träd kan området för detaljplanen markeras i stadsträd.se och analyseras direkt. Analysen omfattar inte alla ekosystemtjänster som normalt kopplas till träd, utan endast kollager (hur många ton finns lagrat) och kolinbindning (hur många ton lagras in per år), samt vattenretention och reduktion av luftföroreningar. Träd i bebyggd miljö levererar många fler ekosystemtjänster, som t ex temperaturreglering (skugga) och bullerdämpning, men dessa kräver mer avancerade analysmodeller och ställer högre krav på indata. En antydan om trädens temperaturreglerande effekt kan fås genom att kombinera trädpunkter med MSB:s kartskikt för maxtemperatur, där värmeöar framkommer.

Även i ekosystemtjänstverktyget i stadsträd.se är scenarioanalyser där träd läggs till eller tas bort möjliga att genomföra för att simulera effekten av planerade åtgärder inom detaljplaner.

Det finns flera andra verktyg för analys och visualisering av ekosystemtjänster. Ett sådant är Boverkets ESTER, där befintliga ekosystemtjänster inom samtliga fyra huvudkategorier skattas och jämförs med ett scenario där de förändringar av förutsättningar som en detaljplan innebär. För att erhålla en robust analys är det en fördel om flera tjänstepersoner med olika specialistområden, var för sig, skattar platsgivna förutsättningar och effekten av en ändring av dessa.

Fördjupade översiktsplaner

En fördjupad översiktsplan (FÖP) är ett kommunalt planeringsdokument som fungerar som en mer detaljerad del av den övergripande översiktsplanen. Syftet med en FÖP är att ge en tydligare vägledning för mark- och vattenanvändning inom ett specifikt geografiskt område i kommunen och konkretiserar därmed översiktsplanens intentioner för området. En FÖP hjälper till att väga och samordna olika intressen, som bostadsbyggande, infrastruktur, naturvård, kulturmiljöer och klimatanpassning och ska fungera som stöd i framtagande av kommande detaljplaner och bygglovsbeslut.

Analyser som kan och bör genomföras i samband med arbetet med framtagande av fördjupade översiktsplaner liknar i allt väsentligt det som gäller för detaljplaner.

Grön infrastruktur

Då en FÖP ofta kan omfatta ett något större geografiskt område med flera mer eller mindre sammanhängande framtida etableringar av bebyggelse, blir planering av grön infrastruktur extra viktig. Viktiga gröna samband som framgår av GIS-skikten för olika naturtyper ska analyseras och beaktas, med syfte att bevara och förstärka befintliga samband. GIS-analyserna kan också vara vägledande vid planering och utformning av olika gröna och blå element, som trädplanteringar och olika typer av dagvattenanläggningar, som är nödvändiga för framtida exploateringar. Med verktyget för analys av habitatnätverk i stadsträd.se, kan olika scenarioanalyser där träd tas bort eller läggs till analyseras för att bäst bevara och förstärka grön infrastruktur.

Ekosystemtjänster

Många av den bebyggda miljöns ekosystemtjänster är kopplade till större träd. Då fördjupade översiktsplaner ofta tar i anspråk ej tidigare bebyggd mark, finns goda förutsättningar för att med god analys av nuläget bevara stora träd eller andra befintliga strukturer, så som mindre våtmarksområden och brynmiljöer, och på så vis inte behöva invänta att anlagda naturtyper ska uppnå den grad av mognad som krävs för leverans av ekosystemtjänster på en hög nivå.

Övriga planer

Andra dokument som ofta förekommer som tematiska tillägg till en ÖP och som har en tydlig koppling till markanvändning, där grön infrastruktur sålunda bör beaktas, är planer för LIS-områden och Vindbruksplaner. I båda sammanhangen är valet av plats för verksamheten centralt, där områden med höga biologiska värden bör undantas om syftet med exploateringen kan uppnås på annan plats.

Trädplaner är en typ av planer där analyser av både ekosystemtjänster och grön infrastruktur har en självklar roll att spela. Trädplaner kan ha en framåtsyftande del, där framtida planteringar läggs fast och genom att analysera bostadsområdens behov av ekosystemtjänster, kan plantering av träd planeras med hjälp av verktygen i stadsträd-verktygen.

Övriga tillämpningsområden

Nedan listas några problemområden och hur det kan lösas med hjälp av just grön infrastruktur. Nedanstående lista utgör exempel.

<u>Planering av grönområden för ekosystemtjänster</u>

- Vad: Bevara och anlägga parker, skogar, våtmarker, gröna tak och gröna korridorer.
- Syfte: Skapa biologisk mångfald, filtrera luft/vatten, lagra koldioxid, ge skugga och rekreation.
- Exempel: En stadspark som också hanterar dagvatten och minskar värmeeffekt i tätbebyggda områden.

<u>Klimatanpassning och hantering av dagvatten</u>

- Vad: Regnbäddar, gröna tak, öppna diken och våtmarker som absorberar nederbörd.
- Syfte: Minska översvämningsrisk och avlasta avloppssystem vid skyfall.
- Exempel: Göteborg har stadsdelar med översvämningsytor integrerade i stadsbilden.

<u>Ekologiska samband och gröna korridorer</u>

- Vad: Grönstråk som binder samman natur- och rekreationsområden.
- Syfte: Möjliggöra för djur- och växtliv att röra sig mellan olika habitat.
- Exempel: Ekodukter över/under vägar eller gröna korridorer mellan stad och landsbygd.

<u>Stadsutveckling med naturbaserade lösningar</u>

- Vad: Bygga in natur i nybyggnation – gröna innergårdar, trädplanteringar, gröna väggar.
- Syfte: Skapa hälsosamma och attraktiva livsmiljöer.
- Exempel: Malmö och Uppsala har stadsdelar där hållbar grönstruktur är central.

Folkhälsa och social hållbarhet

- Vad: Tillgängliga grönområden nära där människor bor och arbetar.
- Syfte: Främja fysisk aktivitet, psykiskt välbefinnande och social samvaro.
- Exempel: Naturbaserade lösningar i utsatta områden kan minska segregation och öka trygghet.

7.2 Strategiska verktyg och metoder

Förutom det finns det idag olika verktyg framtagna för att analysera ekosystemtjänster. Boverket har tagit fram ett verktyg som kallas Ester, som är ett lämpligt analysverktyg i samhällsplaneringen. Det används för att kartlägga befintliga ekosystemtjänster och bridrar till analyser över vilka ekosystemtjänster som påverkas vid till exempel en detaljplan.

Utifrån analyser kan kommunen välja att kompensera för de värden som minskar, eller om detaljplanen visar sig bidra till fler ekosystemtjänster än vad som finns på platsen idag. Havs- och vattenmyndigheten har också tagit fram ett verktyg, Vesta, som fungerar på liknande sätt. Dessa verktyg finns tillgängliga för alla och kommer därför inte ligga inbäddade i detta program.

När grönstrukturprogrammet är antaget ska ett handläggarstöd tas fram som fungerar som stöd till tjänstepersoner.

7.3 Fördelar med grön infrastruktur i planering

Fördel	**Exempel**
Ekologisk hållbarhet	Biologisk mångfald, habitatbevarande
Klimatanpassning	Översvämningsskydd, värmereglering
Ekonomisk effektivitet	Minskade kostnader för tekniska lösningar
Hälsa och livskvalitet	Minskad stress, ökad fysisk aktivitet
Social sammanhållning	Mötesplatser och gemenskap i gröna miljöer

8 Begrepp och definitioner

Biologisk mångfald: Variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

Biologiskt kulturarv är natur som berättar om kultur. Det utgörs av ekosystem, naturtyper och arter som uppstått, utvecklats, eller gynnats genom människans nyttjande av landskapet och vars långsiktiga fortlevnad förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel

Biotop: Ett ekologiskt enhetligt område med liknande sammansättning av arter i liknande livsmiljö. En biotop är en mer detaljerad indelning av naturen än vad en naturtyp är. Exempel på biotoper är stäppartad torräng, sandbarrskog och rikkärr.

Ekologisk kompensation: Gottgörelse av skada på naturmiljö som utgör allmänna intressen, såsom arter, naturtyper, ekosystemfunktioner och upplevelsevärden. Gottgörelsen kan ske genom att den som orsakat skada tillför nya värden eller säkerställer befintliga värden som annars riskerar att gå förlorade.

Ekologiska nätverk av naturområden och livsmiljöer som förvaltas på ett sådant sätt att biologisk mångfald bevaras. Nätverken kan bidra till människors välbefinnande, fungera som spridningsvägar för djur- och växtliv, samt vara betydelsefulla för ekosystemens motståndskraft vid klimatförändringar.

Ekosystem: Summan av de arter som lever i ett system samt den abiotiska (fysiska, icke levande) miljön som de lever i och det utbyte de levande varelserna har med varandra och med den abiotiska miljön.

Ekosystemansats: En sorts arbetsmetod, eller förvaltningsstrategi, för bevarande och hållbart nyttjande av naturresurser som även inkluderar rättviseaspekter. Den har sitt ursprung i konventionen om biologisk mångfald (CBD) och preciseras i tolv olika principer vilka utgör byggstenarna i denna arbetsmetod.

Ekosystemtjänst: De produkter och tjänster som ekosystemens växter och organismer ger oss människor och som påverkar vårt välbefinnande.

Grön infrastruktur: Ett nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande.

Habitat: Livsmiljö för en enskild art, som den behöver för sina behov.

Ekologisk konnektivitet: God ekologisk konnektivitet innebär att områden har ett fungerande utbyte, till exempel så att individer av olika arter kan förflytta sig mellan områdena.

Ekologisk resiliens: Förmågan hos ett ekosystem att möta förändringar och störningar utan att övergå i ett annat tillstånd. Hög resiliens möjliggör återuppbyggnad och förnyelse efter en störning. Låg resiliens innebär att ett ekosystem är mycket sårbart.

Fragmentering: I naturen är fragmentering oftast en effekt av biotopförlust. Gräsmarkerna i ett jordbrukslandskap kan fragmenteras genom att vissa överges. Ökat avstånd mellan kvarvarande gräsmarker (fragment) leder till ökad isolering av varje fragment, samt minskad yta av varje fragment.

Hävd: Brukningsform inom jord- och skogsbruk. Gräsmarker hävdas traditionellt med slåtter eller bete.

Landskap: Ett resultat av påverkan och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.

Naturtyp: En övergripande indelning av biotoper med liknande förhållanden – till exempel barrskog, sjöar, våtmarker, gräsmarker, etc.

Rödlistad art: Arter som utifrån bedömd utdöenderisk i landet är upptagna på en lista framtagen av ArtDatabanken och fastställd av Naturvårdsverket. Den är indelad i kategorierna: nationellt utdöd (RE), Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN), Sårbar (VU), Nära hotad (NT) och kunskapsbrist (DD). Den senaste rödlistan reviderades 2015.

Spridningslänk: Ett område som utifrån arters spridningsförmåga fungerar som en sammanbindning mellan värdekärnorna.

Spridningszon: Område runt värdekärna inom vilket en eller flera fokusarter har stor sannolikhet att kunna röra sig (≈ räckvidd för arters spridningsförmåga). Detta är ett mått på sannolikhet och varierar mellan arter och system.

Stödhabitat: Områden med vissa biologiska värden men som inte är tillräckligt höga för att räknas som värdeelement eller värdekärna. Stödhabitat kan fungera som spridningslänkar. De kan förstärka värdekärnor och värdetrakter genom att öka dess areal.

Värdeelement: Ett enskilt skyddsvärt träd eller ett litet område som är livsmiljö för en eller flera specifika arter.

Värdekärna: Sammanhängande naturområde som har höga naturvärden med avseende på befintligt naturtillstånd. En värdekärna har normalt en påtaglig förekomst av värdeelement som skapar förutsättningar för höga naturvärden och en rik biologisk mångfald. Värdekärnans storlek kan variera.

Värdenätverk: Nätverk av värdekärnor med lämpliga livsmiljöer för en viss art eller artgrupp, vilka bildar ekologiska länkar genom överlappande spridningszoner. Det ska finnas en ekologisk konnektivitet vilket innebär att arter ska kunna röra sig i denna livsmiljö som tillsammans bildar ett värdenätverk, det vill säga ett nätverk av natur.

Värdetrakt: ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. En värdetrakt har (en särskilt hög) väsentligt högre täthet av värdekärnor (eller värdeelement) för djur- och växtliv, inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i omgivande landskap.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 147

Dnr KS-2025-000261310

Bärlagerförstärkning - Sparsnäs vägsamfällighet

Sammanfattning av ärendet

Sparsnäs samfällighetsförening ansöker om särskilt driftbidrag för arbete med bärlagerförstärkning. Kostnaden år beräknad till 658 625 kr inkl. moms. Sparsnäs samfällighetsförening har fått 461 038kr i bidrag från Trafikverket. De ansöker om bidrag till mellanskillnaden mellan faktisk kostnad och bidraget från Trafikverket.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Administratör Kanslienheten

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- inte bevilja bidrag till bärlagerförstärkning.

Expedieras till

KS

DALS-EDS KOMMUN
Kommunstyrelsen
Carl-Johan Wallström

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum:2025-09-18
D.nr:2025-000261

Ansökan särskilt driftbidrag för Bärlagerförstärkning Sparsnäs Samfällighetsförening

Sammanfattning och konsekvensbeskrivning
Sparsnäs samfällighetsförening ansöker om särskilt driftbidrag för arbete med bärlagerförstärkning. Kostnaden år beräknad till 658 625 kr inkl. moms. Sparsnäs samfällighetsförening har fått 461 038kr i bidrag från Trafikverket. De ansöker om bidrag till mellanskillnaden mellan faktisk kostnad och bidraget från Trafikverket.

Hänvisning till kommunens mål och Barnkonventionen

Finansiering
Detta bidrag ryms inte i det årliga bidraget till vägföreningarna. Om bidraget beviljas så behövs det en annan finansiering inom kommunstyrelsens ram än budgeten för det årliga driftbidraget till vägsamfällighet.

Medbestämmande
Inte aktuellt i denna fråga.

Bedömning
Senast Dals-Eds Kommun fick in en ansökan om särskilt driftbidrag för byte av vägtrummor var 2019. Då fick den vägen 10% av kostnaden från Dals-Eds Kommun eftersom det fanns utrymme i budgeten för vägbidrag. Eftersom inga pengar finns avsatta i budgeten för 2025 för särskilt driftbidrag till vägsamfälligheter så blir bedömningen att inget bidrag beviljas. Det är ett bra ändamål att förbättra vägen genom byte av vägtrummor.

Beslutsförslag
Kommunstyrelsen beslutar att inte bevilja bidrag till bärlagerförstärkning.

I tjänsten

Carl-Johan Wallström,
Administratör

Expedieras till
Sparsnäs samfällighetsförening
Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

DALS-EDS KOMMUN
Kommunstyrelsen
Carl-Johan Wallström

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum:2025-01-03
D.nr:2024-000366

Postadress
Box 31
S-668 21 Ed

Besöksadress
Storgatan 27

Telefon
+46 (0)534-19000
Telefax
+46 (0)534-10550

Bankgiro
534-4072
Org.nr
212000-1413

Internet: www.dalsed.se

E-post: kommun@dalsed.se

Ärendenummer
TRV 2025/67948

Sidor
1(2)

Beslutat av
Västra regionen

Dokumentdatum
2025-06-19

TRAFIKVERKET

SPARSNÄS SAMFÄLLIGHETSFÖRENING
Björn Havaas
Sparsnäs 183 Snäckerud
Sollerödsveien 7C 0283 oslo
668 91 ED

Beslut särskilt driftbidrag

Beslut

Trafikverket Västra regionen har beslutat om ett särskilt driftbidrag för att ni ska kunna rusta upp er enskilda väg. Hur stort bidraget är framgår av bifogat beslut och kostnadsberäkning.

Bidraget som vi har beslutat om är det maximala beloppet som kan betalas ut. Det belopp vi betalar ut kan bli mindre än det beslutade eftersom vi då utgår från utfört arbete och nedlagd kostnad.

Övriga upplysningar

Arbetena ska utföras enligt den beslutade kostnadsberäkningen och tidsplanen. Om det sker några förändringar utifrån den ska ni kontakta Trafikverkets utredare.

När arbetet är klart ska du anmäla detta till Trafikverkets utredare antingen via telefon eller mejl samt skicka in en kopia på fakturan. Vi betalar ut bidraget när arbetet är utfört, godkänt och avstämt mot fakturan.

Vi kan komma att begära att ni redovisar utfört arbete och mängder material i detalj.

Om ni tänker söka bidrag från kommunen får ni själva ta de kontakter som behövs och lämna över bifogad kostnadsberäkning.

Hur man överklagar

Beslutet kan överklagas hos Trafikverket.

Överklagandet ska ha kommit in till Trafikverket senast tre (3) veckor från den dag ni fick del av beslutet. Tala om vilket beslut ni överklagar genom att ange Trafikverkets beslutsdatum och ärendenummer. Tala också om varför ni anser att beslutet ska ändras och vilken ändring ni begär. Sänd även med de handlingar som ni anser har betydelse och som ni inte redan har lämnat in. Uppge namn, adress och telefonnummer samt underteckna skrivelsen.

Överklagandet ska skickas till:

Trafikverket
Ärendemottagning
Box 810
781 28 Borlänge

Ärendenummer
TRV 2025/67948

Sidor
2(2)

Beslutat av
Västra regionen

Dokumentdatum
2025-06-19

TRAFIKVERKET

Kostnadsberäkning

Län	Västra Götalands Län
Kommun	Dals-ed
Vägnummer	24545
Vägdel	1
Åtgärd	Bärlagerförstärkning
Övrig information	Bärlagerförstärkning samt byte av trummor. Bärlagerförstärkning ska ske med minst 10 cm bärlager av minsta fraktion 0/32. På detta ska 7 cm slitlager av fraktion 0/16-0/18 påföras. Varje lager ska packas väl var för sig, lämpligast med vält. Efter pålagt slitlager ska detta dammbindas. Sörj för att dikena är välrensade innan åtgärden påbörjas eller allra senast i samband med att bärlagerförstärkningen genomförs. Endast trummor av dimension 500 mm eller större är berättigat bidrag, mindre trummor får föreningen själva stå för men själva arbetet är bidragsberattigat. Kontakta ansvarig utredare när arbetet är slutfört och skicka in kopia på faktura, helst per mail.
Åtgärden bör vara färdigställd och slutbesiktigad senast	2025-11-28
Kostnad exkl moms Kr	526 900
Moms belopp Kr	131 725
Bidragsunderlag inkl moms Kr	658 625
Bidragsprocent	70%
Bidrag Kr	**461 038**

Kontaktperson vid frågor:

Martin Månsson
martin.mansson@trafikverket.se
010-124 43 01

Beslutat av:

Jörgen Einarsson

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Mötesprotokoll årsmöte 2025 Sparsnäs vägsamfällighetsförening

Plats: Paviljongen, Nössemark Tid: 31 maj 2025 kl. 12:00

Närvarande medlemmar och styrelsemedlemmar: Bjørn Havaas (ordförande), Pernille Havaas (kassör), Jörgen Lange (sekreterare), Per Ekhögen (styrelsemedlem), Magnus Pettersson (styrelsemedlem), Lars Ole Molteberg, Majken Jul Sørensen, Michael Breitenkamp, Anne Ultvedt, Per-Egil Ludvigsen, Kjell Inge Haugen, Bengt Arild Hermansen, Hege och Lars-Erik Svendsen, Mats Viktorsson, Torsten Saether, Morten Hansen, Malte Lund.

1. Mötet öppnades och deltagarna önskades välkomna av ordförande Bjørn Havaas.

2. Val av mötesordförande: Ordförande föreslog Magnus Pettersson och mötet valde enhälligt Magnus Pettersson som mötesordförande.
   Magnus tog upp att vi under mötet måste respektera varandra även om vi ibland kan ha olika uppfattningar och att vi ska försöka genomföra mötet på ett städat sätt. Vi har alla en önskan om att vi ska ha en välfungerande väg.

3. Val av mötets sekreterare: Mötet valde enhälligt Jörgen Lange

4. Val av justerare: Mötet valde enhälligt Lars-Erik Svendsen

5. Godkännande av kallelsen. Kallelsen godkändes av mötet

6. Fastställande av närvarolista och röstberättigade. Närvarande medlemmar och röstberättigade (inklusive eventuella fullmakter) noterade sina namn på närvarolista hos sekreteraren innan mötets öppnande. Mötet godkände närvarolistan.

7. Fastställande av dagordningen. Den föreslagna dagordningen fastställdes med en ändring. Punkt 14 (Godkännande av ekonomisk redovisning och revisionsberättelse) flyttas upp till punkt 12.
   Under övriga frågor ska styrelsemedlem Per Ekhögen ta upp dagsaktuella vägfrågor.

8. Verksamhetsberättelsen för 2024 lades fram av styrelsemedlem Per Ekhögen. Se verksamhetsberättelsen för detaljer.

   En medlem hade en fråga angående vilka sträckor som ska förstärkas (de 600 m som nämndes). Styrelsen svarade att detta tas upp under punkt 14 "Vägprojekt".

   Michael Breitenkamp hade en fråga angående vändplatsen för lastbilar vid hans infart. Infarten har vid flera tillfällen blivit skadad pga lastbilar som har backat in på hans infart. Han menar att det finns dokumentation på att det inte är vändplats där. Enligt ordförande har Trafikverket godkänt den som vändplats. Diskussionen avslutades och frågan kan tas upp igen med styrelsen efter mötet. Om Breitenkamp har dokumentation på att det inte är en vändplats måste denna presenteras för styrelsen.

9. Godkännande av verksamhetsberättelsen. Mötet godkände verksamhetsberättelsen.

10. Ekonomisk redovisning

Ordförande Bjørn Havaas läste upp den ekonomiska redovisningen och presenterade räkenskapen för det avslutade verksamhetsåret 2024. Vägföreningens ekonomi är stabil på grund av ökade intäkter från medlemmar från och med 2023.

Föreningens ekonomiska ställning per 31 december 2024:
Saldot på föreningens bankkonto den 31 december 2024 uppgick till 108 974 kr, vilket innebär en ökning med 23 798,02 kr jämfört med saldot den 31 december 2023, som var 85 175,98 kr. Den tidigare angivna ökningen byggde felaktigt på saldot från 2022.
Intäkter för 2024: 178 145,35 kr
Utgifter för 2024: 154 347,53 kr

För ytterligare detaljer hänvisas till den reviderade ekonomiska redovisningen från ordföranden.

11. Revisionsberättelse
Revisorerna - Bengt Arild Hermansen (närvarande på mötet) och Kjersti Groth - har genomgått räkenskapen för 2024 och hade inga anmärkningar.

12. Godkännande av ekonomisk redovisning och revisionsberättelse
Mötet godkände den ekonomiska redovisningen och revisionsberättelsen.

13. Information om vägsamfällighetens vägnät och ansvarsområden
Per Ekhögen gick igenom vilka vägsträckor som ingår i vägnätet och vilka som har krav på snöröjning.
En av medlemmarna önskar att en karta över vägnätet och de olika ansvarsområdena ska skickas ut till alla medlemmar. Styrelsen noterade detta.

14. Vägprojekt – förstärkningar och trummor
Ordförande presenterade ett planerat projekt som behövs göras för att förbättra skicket på vägen. Efter genomgång av vägen tillsammans med Västfrakt har det bedömts att ca 600 meter av vägsträckan behöver förstärkning med fiberduk, bärlager och slitagelager. Det behövs även bytas ut 8 vägtrummor i samband med förstärkningsarbetet. På två ställen bör vägmaterialet bytas ut för att förbättra vägkvaliteten. Ordförande gick igenom vilka sträckor som är berörda och en uträkning på vad detta projekt kommer att kosta. Det är uppskattat att utgiften för projektet kommer att hamna på 658 635 kr (inkl. moms). Vi får bidrag från Trafikverket - 70% av totalsumman - bidraget beviljas efter ansökan och godkännande från Trafikverket. Det återstående beloppet som föreningen själv måste stå för hamnar då på 197 587,50 kr.
Förslaget från styrelsen är att alla medlemmar måste betala en engångssumma utöver den årliga vägavgiften. Fastboende och stugägare betalar 3154 kr, fastboende och stugägare med halv årsavgift betalar 1577 kr, skogsägare under 10 hektar betalar 664 kr och skogsägare med över 10 hektar betalar 66,40 kr per hektar.

Föreningen kan även söka om ett extra bidrag från Dals-Eds kommun, upp till 50 000 kr. Om bidraget beviljas kan det återbetalas till medlemmarna.

Styrelsen menade att föreningen kommer att få reducerade underhållskostnader på lång sikt om vi genomför detta projektet.

Det öppnades för diskussion. Flera medlemmar menade att det är bäst att genomföra projektet i stället för kortsiktiga lösningar som kostar mer i längden.

En medlem föreslog att lägga ut projektet på anbud. Enligt honom är Västfrakt. Dyra. Ordförande svarade att endast Västfrakt har godkänt grus (enligt Trafikverket). Västfrakt ger också garanti på arbetet. Per Ekhögen har kollat priserna och de är ungefär det samma.

Per Ekhögen föreslog att vi kunde reducera årsavgifterna ifall det extra bidraget på 50 000 kr från kommunen beviljas.

En medlem ansåg att vi borde ha skickat förslaget om projektet ut till medlemmarna innan mötet med tanke på att det var ett viktigt beslut som skulle tas.

Vägprojektet godkändes enhälligt och styrelsen fick fritt mandat att antingen återbetala det kommunala extrabidragets storlek till medlemmarna eller reducera årsavgiften för kommande år med samma summa.

15. Fastställande av budget för innevarande år (2025)
Ordförande gick igenom budgeten för 2025 och förklarade de olika posterna (se dokumentet budget 2025 för detaljer). Årsavgiften 2025 förblir oförändrad, men en extra inbetalning för vägprojektet kommer att krävas in. Budgeten godkändes enhälligt.

16. Stadgeändring
Magnus gick igenom styrelsens förslag till ändringar i stadgarna (se eget dokument med stadgeändringarna)
Följande ändringar godkändes enhälligt av årsstämman:
§5 Styrelse, sammansättning
Styrelsen skall bestå av 3-5 ledamöter och 1-2 suppleanter
§6 Styrelse, val
Stämman väljer även kassör och sekreterare
§8 Styrelse, beslutsförhet, protokoll
Vid lika röstetal avgörs frågan av ordförande i styrelsen
§10 Revision
För granskning av styrelsens förvaltning skall medlemmarna på ordinarie föreningsstämma utse 1-2 revisorer och 1-2 suppleanter.
Revisionsberättelsen skall överlämnas till styrelsen senast tre veckor före ordinarie stämma.
Kassören skall överlämna räkenskaperna senast 14 dagar innan revision skall ha överlämnat revisionsberättelsen.

§12 Föreningsstämma
Ordinarie stämma skall årligen hållas under maj-juni månad på tid och plats som styrelsen bestämmer.
§13 Kallelse till stämma
Kallelse till stämma skall utfärdas av styrelsen och ske genom personliga kallelser (=e-post) till minst en delägare i varje fastighet eller gemensamt ägd grupp av fastigheter.
§14 Motioner
Medlem kan genom motion väcka förslag rörande föreningens verksamhet motion, som skall behandlas på ordinarie stämma, skall vara styrelsen tillhanda senast 15 april.

17. Ansvarsfrihet för styrelsen
Mötet gav styrelsen ansvarsfrihet.

18. a) Val av ny styrelse med valberedningens förslag:
Ordförande: Bjørn Havaas, kassör: Pernille Havaas, sekreterare: Jörgen Lange, styrelsemedlem: Per Ekhögen, styrelsemedlem: Magnus Petersson
Med hänsyn till ny stadgeändring gjordes även ett val av styrelsesuppleant: Lars Ole Molteberg. Förslaget godkändes enhälligt av årsmötet.

18. b) Val av revisorer och valberedning – valberedningens förslag:

1. Revisorer: Bengt Arild Hermansen och Lars Erik Svendsen
2. Valberedning: Lars Ole Molteberg

Förslaget godkändes enhälligt av årsmötet.

19. Behandling av inkomna förslag.
Inga inkomna förslag.

20. Övriga frågor
Per Ekhögen gick igenom dagsaktuella vägfrågor, bland annat dikning som pågår just nu och skrapning som är planerad till i början på juni.
Mats Viktorsson påpekade att vändplanen i källerkasa inte är godkänd som vändplan för lastbil. Det föreslogs att massan från dikningen kan köras dit så att vändplanen blir i ordninggjord och kan godkännas.

21. Mötets avslutades och styrelsen tackade för deltagandet.
I år bjöd styrelsen på kaffe och hembakad kaka innan mötet började.

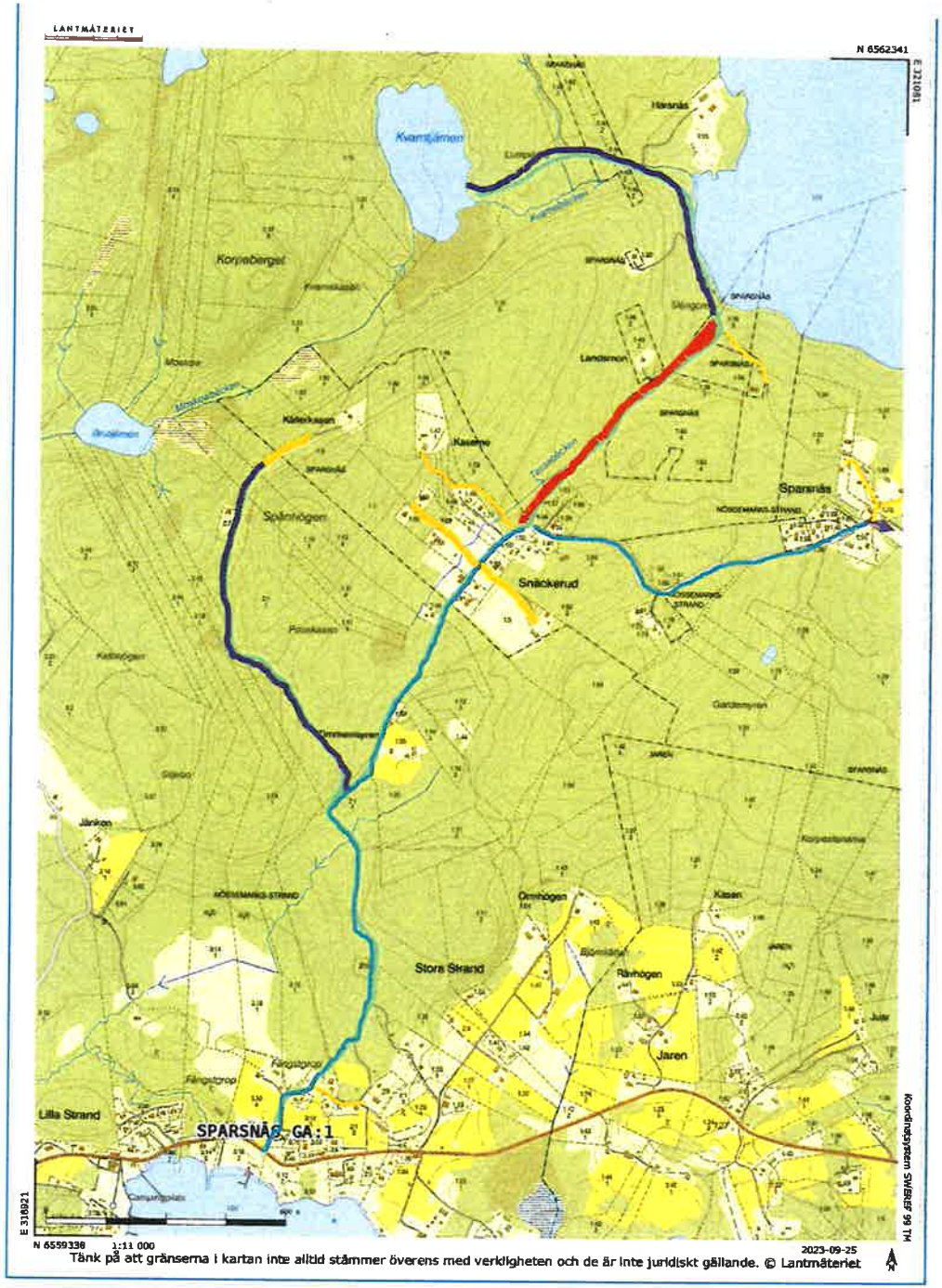
Sparsnäs den 10 juni 2025

Jörgen Lange (sekr.)

Jörgen Lange

Lars-Erik Svendsen (justerare)

Lars-Erik Svendsen

Trafikkverket väg 1

Trafikkverket väg 2

Skogsväg og gårdsväg 2

Privatväg

Balanseregnskap 2024

Utgifter	Utgifter 2024		Budsjett 2024		Resultat utgifter		
Fredriksons Åkeri (Sand Grus) (Nødvendig oppgradering av Harsnäsvege	kr	17 890,00	kr	45 000,00	**kr**	**27 110,00**	VIDA bidra ansv: Vikt samlı
Gebyr bank/regnskap Isolta	kr	1 615,80	kr	1 800,00	**kr**	**184,20**	
Bryntesson Vegkant röjning	kr	-	kr	12 750,00	**kr**	**12 750,00**	
Bryntesson Vegskraping	kr	14 063,00	kr	14 750,00	**kr**	**687,00**	
Vestfrakt Salt	kr	24 971,00	kr	21 000,00	**-kr**	**3 971,00**	
Nordgård Snö/Sand/Grener (ekstraordinært snø år 23/24)	kr	56 555,85	kr	56 600,00	**kr**	**44,15**	
Arvveode	kr	14 500,00	kr	15 000,00	**kr**	**500,00**	
Diverse veiarbeid vinter grener trær.	kr	4 000,00	kr	5 000,00	**kr**	**1 000,00**	
Leie paviljong/kake	kr	764,88	kr	653,00	**-kr**	**111,88**	
Snöpinner satt opp for vinter	kr	3 750,00	kr	5 000,00	**kr**	**1 250,00**	
Asvalt kosting Snepinner BH	kr	4 400,00	kr	4 400,00	**kr**	**-**	
Forsikring vei	kr	1 613,00	kr	1 600,00	**-kr**	**13,00**	
Nössemark Gravtjenst			kr	12 500,00	**kr**	**12 500,00**	Ikke benyt eller rep
Diverse Revisor arbeid	kr	224,00	kr	-	**-kr**	**224,00**	
Printer, abonnement	kr	3 000,00			**-kr**	**3 000,00**	
Extra snømåking inn til fastboende på Harsnäs vegen og reperarte hull i vei	kr	2 500,00			**-kr**	**2 500,00**	
Snøpinner mangel ekstra bestilling	kr	4 500,00	kr	-	-kr	4 500,00	
			kr	196 053,00	**kr**	**41 705,47**	(En del av da Brynt
Utgifter	**kr**	**154 347,53**					
Konto 31.12.2023	**kr**	**85 175,98**	Rettet BH! Etter revisjonsrapport!				
Saldo 31.12.2024	**kr**	**108 974,00**	Etter revisjonsrapport!				
Kassebeholdning	**kr**	**23 798,02**					

	Budsjett	Inntekter	Resultat	Kommentar
Traffikverket	kr 48 086,00	kr 48 086,61	kr 0,61	Økning fra Trafikkever
Kommune	kr 11 399,00	kr 11 861,00	kr 462,00	
Stue/fastboende/skog inntekt	kr 125 000,00	kr 119 937,74	-kr 5 062,26	(Det var feil p bergningsgrunnlage som gjør at innbetta blir noe laver
Tilbakeført da eier har betalt for meget i avgift	0	-kr 1 740,00	-kr 1 740,00	
	kr 184 485,00	kr 178 145,35	-kr 6 339,65	

Total innkomst	kr	178 145,35
Kassebeholdnin 31.12	kr	85 175,98
Utgifter	kr	154 347,53
Lik beholdning 31.12.2024 øreavrundet opp	kr	108 973,80

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 148 Dnr KS-2025-000076434

Motion - Vildsvin i kommunen

Sammanfattning av ärendet

Motion har inkommit 2025-02-20 från Centerpartiet i Ed om samverkan kring begränsningsåtgärder kring den ökande vildsvinsstammen. Centerpartiet föreslår att Dals-Eds Kommun tar taktpinnen och samlar aktörerna i kommunen för att utforma en lokal viltvårdsplan för Dals-Eds Kommun. En bedömning görs att det är nödvändigt med samverkan för att få ett helhetsgrepp i viltvårdsfrågor. En första kontakt har redan tagits och det kommer att ske uppföljningsmöte under hösten.

Förvaltningen föreslås ta fram en viltvårdsplan som bland annat hanterar ansvar och roller. Viltvårdsplanen kan med fördel tas fram i samband med Dalslands miljö- och energikontor. Planen bedöms inte innebära några större kostnader utöver ordinarie arbetstid samt framtagande av inventering/prognos.

Förvaltningen föreslås arbeta mer operativt och bidra till samverkan mellan markägare och jakträttsinnehavare. För ett mer strategiskt arbete krävs dock utökad finansiering för eventuella inköp av fällor samt för arvode till kommunjägare.

Beslutsunderlag

Motion - Vildsvin i kommunen - 2025-02-20
Tjänsteskrivelse Administratör 2025-10-01

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- att uppdra förvaltningen att samverka med markägare och jakträttsinnehavare.

- att ta fram en viltvårdsplan.

- att det budgeteras 150 000 kr för detta ändamål.

Kommunfullmäktige beslutar att:

- Motionen anses besvarad i och med kommmunstyrelsens beslut

Expedieras till

KS/KF

Kommunstyre
Carl-Johan W

DALS-EDS KOMMUN

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum:2025-09-30
D.nr:2025-000076

Motion Vildsvin i kommunen

Sammanfattning och konsekvensbeskrivning
Motion har inkommit 2025-02-20 från Centerpartiet i Ed om samverkan kring begränsningsåtgärder kring den ökande vildsvinsstammen. Centerpartiet föreslår att Dals-Eds Kommun tar taktpinnen och samlar aktörerna i kommunen för att utforma en lokal viltvårdsplan för Dals-Eds Kommun. En bedömning görs att det är nödvändigt med samverkan för att få ett helhetsgrepp i viltvårdsfrågor. En första kontakt har redan tagits och det kommer att ske uppföljningsmöte under hösten.
Förvaltningen föreslås ta fram en viltvårdsplan som bland annat hanterar ansvar och roller. Viltvårdsplanen kan med fördel tas fram i samband med Dalslands miljö- och energikontor. Planen bedöms inte innebära några större kostnader utöver ordinarie arbetstid samt framtagande av inventering/prognos.

Förvaltningen föreslås arbeta mer operativt och bidra till samverkan mellan markägare och jakträttsinnehavare. För ett mer strategiskt arbete krävs dock utökad finansiering för eventuella inköp av fällor samt för arvode till kommunjägare.

Beslutsförslag
Kommunstyrelsen beslutar
- att uppdra förvaltningen att samverka med markägare och jakträttsinnehavare.
- att ta fram en viltvårdsplan.
- att äska pengar i budgeten för detta.

Kommunfullmäktige beslutar att med hänvisning till Kommunstyrelsens beslut XXX, anse motionen besvarad.

Beslutsunderlag
Motion Centerpartiet
.

I tjänsten

Carl-Johan Wallström,
Administratör

Expedieras till
Motionären
Kommunfullmäktige

Postadress
Box 31
S-668 21 Ed

Besöksadress
Storgatan 27

Telefon
+46 (0)534-19000
Telefax
+46 (0)534-10550

Bankgiro
534-4072
Org.nr
212000-1413

Internet: www.dalsed.se

E-post: kommun@dalsed.se

Kommunstyre
Carl-Johan W

DALS-EDS KOMMUN

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum:2025-01-03
D.nr:2024-000366

Postadress
Box 31
S-668 21 Ed

Besöksadress
Storgatan 27

Telefon
+46 (0)534-19000
Telefax
+46 (0)534-10550

Bankgiro
534-4072
Org.nr
212000-1413

Internet: www.dalsed.se

E-post: kommun@dalsed.se

DALS-EDS KOMMUN
Kommunstyrelsen
2025 -02- 20
Dnr
Dplan

Motion Vildsvin i kommunen

I kommunen behöver vi samverka kring begränsningsåtgärder när det gäller den ökande vildsvinsstammen. Det finns idag ett antal lokala aktörer som jagar vildsvin men det finns inget gemensam plan i vår kommun för hur vi ska kunna hålla vildsvinsstammen på en för markägare hållbar nivå.
Det finns nationella och regionala förvaltningsplaner för vildsvin. I dessa hänvisar man till att lokala förvaltningsplaner är en förutsättning för att vildsvinsförvaltning sker på ett hållbart sätt.
En lokal förvaltningsplan ska bygga på regionens riktlinjer samt den nationella förvaltningsplanen.
I kommunen finns ett antal markägare som påverkas av den ökande vildsvinsstammen och som var och en hittar lösningar för att minska stammen.

Vi i Centerpartiet föreslår att Dals-Eds kommun tar taktpinnen och samlar aktörerna i kommunen för att utforma den lokala förvaltningsplanen tillsammans med de som berörs. Förutom markägare är jakträttsinnehavarna viktiga medspelare i arbetet.

Vi ska ha en sund nivå när det gäller vildsvinsstammen som möjliggör att man fortsatt kan bedriva jord- och skogsbruk utan för stor skadeverkan av vildsvinen.

Centerpartiet i Dals-Ed

Kommunstyrelsens arbetsutskott

§ 152

Dnr KS-2025-000284006

Sammanträdestider 2026 och kungörelse av kommunfullmäktiges sammanträden

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsen har att fastställa sammanträdestider för 2026. Förslag framgår av tjänsteskrivelsen.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse – Nämndsekreterare 2025-09-29

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutar:

- Att uppdra förvaltningen inför kommunstyrelsen återkomma med ett reviderat förslag på sammanträdestider för kommunfullmäktige med sammanträdesdagar på onsdagar i stället för torsdagar.

Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslutsförslag

Kommunstyrelsen beslutar att:

- fastställa sammanträdestider för år 2026 för kommunstyrelsen, kommunfullmäktige barn- och utbildningsnämnden och socialnämnden samt respektive arbetsutskott. Respektive nämnd kan under året och utifrån behov fatta beslut om extra sammanträde eller om att ställa in sammanträde. Kungörelse av kommunfullmäktiges sammanträden ska ske på kommunens hemsida och digital anslagstavla i kommunhuset.

Expedieras till

KS

DALS-EDS KOMMUN

TJÄNSTESKRIVELSE
Datum: 2025-09-29
D.nr: 2025-000284.006

Sammanträdestider 2026

Bakgrund
Kommunfullmäktige beslutade 2022-11-09 § 102 att uppdra till kommunstyrelsen att ansvara för att årligen senast i oktober, fastställa sammanträdesdatum för nästkommande år enligt kommunens ärendeberedningsprocess.

Sammanfattning och konsekvensbeskrivning
Kommunstyrelsens arbetsutskott (onsdag, kl. 08.00)
14 januari
11 februari
11 mars
8 april
13 maj
3 juni
12 augusti
9 september
7 oktober
4 november
2 december

Kommunstyrelsen (onsdag, kl. 08.00)
28 januari
25 februari
25 mars
22 april
27 maj
17 juni
26 augusti
23 september
21 oktober
18 november
16 december

Socialnämndens arbetsutskott (tisdag, kl. 08.30)
13 januari
10 februari
10 mars
16 april, torsdag
12 maj
2 juni
11 augusti
8 september
8 oktober, torsdag
10 november

Postadress	Besöksadress	Telefon	Bankgiro
Box 31	Storgatan 27	+46 (0)534-19000	534-4072
S-668 21 Ed		Telefax	Org.nr
		+46 (0)534-10550	212000-1413

Internet: www.dalsed.se E-post: kommun@dalsed.se

1 december

Socialnämnden (tisdag, kl. 08.30)
27 januari
24 februari
28 april
25 maj, måndag
12 juni, fredag
22 september
22 oktober, torsdag
15 december

Barn- och utbildningsnämndens arbetsutskott (onsdag, kl. 08.00)
14 januari
11 februari
8 april
13 maj
3 juni
9 september
7 oktober
2 december

Barn- och utbildningsnämnden (onsdag, kl. 08.00)
28 januari
25 februari
22 april
27 maj
17 juni
23 september
21 oktober
16 december

Kommunfullmäktige (torsdag, kl. 19.00)
12 februari
12 mars
9 april
7 maj
11 juni
13 augusti
10 september
8 oktober
5 november
3 december

Byggnadsnämnden (tisdag, kl. 09.00)

20 januari
3 mars
14 april
26 maj
30 juni
8 september
20 oktober
1 december

Bedömning
Ärendeberedningsprocessen och gemensam planering av sammanträdesdagar syftar till att säkerställa en god årsplanering för Dals-Eds kommun som helhet. För att säkerställa tydlighet, möjlighet till samordning av ärenden samt personella resurser rekommenderar förvaltningen att sammanträdesdagar och tider hålls till samma dag och tid varje månad. Dialog kring detta har skett på beredningsmötet där det föreslogs en flytt av socialnämndens sammanträden i maj och juni till onsdag eftermiddag på grund av att de sammanfaller med sammanträden på regional nivå.

För att säkerställa sekreterarskap och undvika långa mötesdagar fortsätter kommunfullmäktiges sammanträdesdagar vara på torsdagar under 2026. I övrigt följer förslaget de sammanträdestider som funnits under 2025.

Om nämnderna har behov av ytterligare sammanträden eller mötesdagar är det upp till respektive nämnd att besluta om extra sammanträden under året. Det är också upp till respektive nämnd att besluta om att ställa in sammanträden om behov inte finns. Finns enbart ett fåtal ärenden behöver respektive nämnd värdera om dessa kan skjutas fram till nästa sammanträde eller om sammanträdet behöver kvarstå trots få ärenden.

I samband med att sammanträdestiderna har tagits fram har kommunens årshjulsprocesser beaktats och hänsyn har också tagits till att kommunstyrelsen ska kunna fatta beslut/beslutsförslag för de egna nämnderna respektive på kommunövergripande nivå vid två separata tillfällen. I samband med preliminära budgetramar, budgetuppföljning T1 och delårsbokslut T2 finns dock inte förutsättningar för att hålla tidsramarna varför arbetsutskottens redovisning i samband med dessa ärenden fortsättningsvis kommer att vara muntliga med skriftliga handlingar i samband med nämnd/styrelsesammanträden.

Byggnadsnämnden hanterar enbart myndighetsärenden inom sitt område och ingår inte i den gemensamma årshjulsplaneringen varför nämnden själv har fastställt sina sammanträdestider för 2026 enligt ovan.

Beslutsförslag
Kommunstyrelsen beslutar att fastställa sammanträdestider för år 2026 för kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, BU-nämnden och socialnämnden samt respektive arbetsutskott. Respektive nämnd kan under året och utifrån behov fatta beslut

om extra sammanträde eller om att ställa in sammanträde. Kungörelse av kommunfullmäktiges sammanträden ska ske på kommunens hemsida och digital anslagstavla i kommunhuset.

I tjänsten

Johannes Sandström
Nämndsekreterare

Expedieras till
Samtliga nämnder

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

§ 21

SAMMANTRÄDESTIDER

Diarienummer: BYGGD-2025-82.200
Ärende: Sammanträdesdagar 2026 för byggnadsnämnden

Förslag till sammanträdesdagar 2026 för byggnadsnämnden:

Tisdag 20 januari
Tisdag 3 mars
Tisdag 14 april
Tisdag 26 maj
Tisdag 30 juni
Tisdag 8 september
Tisdag 20 oktober
Tisdag 1 december

Beredning
Byggnadsnämndens sammanträdesschema 2026
Tjänsteskrivelse daterad 2024-08-29

Beslut
Byggnadsnämnden beslutar att godkänna ovanstående sammanträdesdagar samt förevisat sammanträdesschema.
Sammanträdet börjar klockan 09.00 och ordföranden har rätt att kalla till extra sammanträden, ändra datum eller ställa in sammanträden.

Beslutet skickas till:
Byggnadsnämnden
Kommunstyrelsen
Kanslienheten, plan och bygg

§ 100 – Delregionalt inriktningsdokument för elektrifieringsomställning och energiförsörjning

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att:
1. godkänna remissversionen av ”Delregional inriktning för elektrifiering och energiförsörjning”,
2. remissen skickas till samtliga medlemskommuner
3. remisstiden fastställs till fyra månader (oktober 2025 – januari 2026) för att säkerställa beredning och förankring.

Sammanfattning
Fyrbodalsregionen står inför en kraftig ökning av elbehovet när industrin och transportsektorn ställer om från fossila bränslen till fossilfri energi. För att klara denna omställning krävs bland annat investeringar i storskalig och lokal fossilfri elproduktion liksom förstärkta elnät.

För att möta utmaningen beslutade direktionen 2024 att ta fram ett gemensamt inriktningsdokument för elektrifieringsomställning och energiförsörjning. Arbetet har skett i bred samverkan mellan kommunerna, strategiska nätverk och projekt, med stöd av en politisk referensgrupp. Den workshop som hölls på direktionens möte 2025-06-12 visade tydlig enighet om mål och inriktning.

Inriktningsdokumentet är nu redo för remiss till medlemskommunerna med föreslagen remisstid på fyra månader.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-19
Remissversion ”Delregionalt inriktningsdokument elektrifiering och energiförsörjning, 2025-08-19”.

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet föreslår direktionen:
1. att godkänna remissversionen av ”Delregional inriktning för elektrifiering och energiförsörjning”,
2. att remissen skickas till samtliga medlemskommuner
3. att remisstiden fastställs till fyra månader (oktober 2025 – januari 2026) för att säkerställa beredning och förankring.

Beslutet skickas till
christel.thuresson@fyrbodal.se
michael.johansson@fyrbodal.se

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 104 - Delregionalt inriktningsdokument för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att anta förslaget till Strategisk inriktning för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen.

Sammanfattning
Fyrbodals kommunalförbund saknar ett gemensamt dokument som beskriver förbundets syn på utvecklingen av transportinfrastrukturen i Fyrbodalsregionen på lång sikt. Under våren 2024 tog förbundet och nätverket för infrastruktur- och kollektivtrafikfrågor initiativ till att ta fram ett sådant dokument, vilket fick direktionens stöd i maj 2024.

Ett förslag till inriktningsdokument har varit på remiss hos medlemskommunerna under våren 2025. Av 14 medlemskommuner har 10 inkommit med remissvar. Svaren redovisades för förbundsstyrelsen på mötet den 12 juni 2025.

Medlemskommunerna var i sina remissvar till stora delar nöjda med innehållet i förslaget till inriktningsdokument, men flera kommuner lyfte att dokumentet behövde få en bättre struktur och bli tydligare. Med anledning av remissvaren har förslaget till inriktningsdokument omarbetats.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-07-22
Strategisk inriktning för transportinfrastrukturen i Fyrbodalsregionen

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet beslutar föreslå direktionen att anta förslaget till Strategisk inriktning för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen.

Beslutet skickas till
Medlemskommunerna i Fyrbodals kommunalförbund

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 94 – Förbundsdirektionens sammanträdestider 2026

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen att beslutar godkänna förslaget på sammanträdesdagar 2026 enligt nedan:
Arbetsutskottet: 260129, 260305 (digitalt), 260402 (förmiddag), 260430 (förmiddag), 260827, 261015, 261119
Direktionen: 260212, 260326, 260423, 260528, 260917, 261105, 261210

Sammanfattning
Enligt årshjulet skall mötesdatum för nästa år beslutas på direktionen i september. Ett förslag på mötesdatum har därför arbetats fram.

Förslaget bygger på samma princip som tidigare år med intervall och hänsyn till BHU, SRO, Västkom, Västguppen samt SKR:s beredning och helgdagar.

Arbetsutskottet: 260122, 260305, 260409, 260521, 260903, 261015, 261119
Direktionen: 260212, 260326, 260430, 260611, 260924, 261105, 261210

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-27

Förslag till beslut under överläggningarna
Peter Eriksson (M) yrkar på att sammanträdesdagarna för 2026 ska vara enligt följande:
Arbetsutskottet: 260129, 260305, 260402 förmiddag, 260430 förmiddag, 260827, 261015, 261119
Direktionen: 260212, 260326, 260423, 260528, 260917, 261105, 261210

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet föreslår direktionen att besluta godkänna förslaget på sammanträdesdagar 2026 enligt nedan:
Arbetsutskottet: 260129, 260305, 260402 förmiddag, 260507, 260827, 261015, 261119
Direktionen: 260219, 260326, 260423, 260528, 260917, 261105, 261210

Beslutet skickas till
Medlemskommunerna

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 66

Dnr SN-2025-000120730

Öppnande av SÄBO platser på avdelning Sunnan (Edsgärdet)

Sammanfattning av ärendet

Förvaltningschef Camilla Karlsson redogör för ärendet.

Kommunens korttidsplatser används i allt större utsträckning för personer som egentligen väntar på en permanent plats i särskilt boende (SÄBO), vilket innebär att platser som är avsedda för; rehabilitering, avlastning eller utskrivning från slutenvården blockeras. Detta påverkar sjukhusflöden negativt, då utskrivningsklara patienter ibland blir kvar inom slutenvården i väntan på särskilt boende. Samtidigt ökar hemtjänstbehovet, vilket tyder på att fler äldre med omfattande vård- och omsorgsbehov bor kvar i ordinärt boende – en lösning som ofta inte är långsiktigt hållbar för individer med stora insatser.

Den kombinerade utvecklingen – ökat behov, minskad omsättning, risk för IVO-avgifter, och undanträngningseffekter – motiverar en permanent kapacitetsökning av platser på särskilt boende i kommunen. En utökning med fem platser på Edsgärdet Sunnan är en nödvändig och proportionerlig åtgärd. För detaljerad information se beslutsunderlag.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse *Öppnande av SÄBO platser på avdelning Sunnan (Edsgärdet)* daterad 2025-09-03.

Socialnämndens beslut

Socialnämnden beslutar att fem vårdplatser på Edsgärdets avdelning ”lilla Sunnan” permanentas från och med 2025-10-01 för att möta det växande behovet i kommunen.

Socialnämnden beslutar att avdelningen framgent återigen ska kallas avdelning Västan fr o m 1 oktober 2025.

Expedieras till

Förvaltningschef, Camilla Karlsson

Enhetschef SÄBO, Åsa Sandblom & Sarah Eriksson

KS – för kännedom

Öppnande av SÄBO platser på avdelning Sunnan (Edsgärdet)

Sammanfattning av ärendet

Förslag om att permanent utöka antalet platser i särskilt boende (SÄBO) med fem platser på Edsgärdet Sunnan från och med 2025-10-01 för att möta det växande behovet i kommunen. Ökade ansökningar, låg omsättning på befintliga platser och en åldrande befolkning har lett till längre väntetider och risk för särskilda avgifter från Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Situationen påverkar även tillgången till korttidsplatser samt sjukhusens utskrivningsflöde och skapar ineffektiv resursanvändning. En permanent förstärkning inom särskilt boende är nödvändig för att långsiktigt säkra en fungerande omsorgskedja.

Beskrivning av ärendet

Kommunen befinner sig i en tydlig demografisk förändringsfas, med en ökande andel äldre invånare. Det skapar ett växande och mer komplext omsorgsbehov, där särskilt boende utgör en central del av omsorgsstrukturen.
Trycket på särskilt boende har ökat tydligt under de senaste åren. Antalet bifall till ansökan om särskilt boende har varit stabilt högt under både 2023 (24 bifall) och 2024 (23 bifall). Under 2025, fram till och med den 31 augusti, har redan 21 bifall beslutats, och ytterligare tre ansökningar är under handläggning. Detta indikerar en fortsatt ökning av efterfrågan.
Det som dock särskilt sticker ut 2025 jämfört med tidigare år är den kraftiga minskningen av antalet avlidna inom särskilt boende. Under 2023 avled 22 personer och under 2024 var motsvarande siffra 18. Under hela perioden januari till augusti 2025 har endast fem avlidna rapporterats, vilket är en markant nedgång.
Denna utveckling innebär att omsättningen av platser är betydligt lägre än tidigare år. I praktiken frigörs färre platser trots att behovet av nya insatser ökar. Detta förlänger väntetiderna och ökar risken för att beslut om särskilt boende inte kan verkställas inom den lagstadgade tidsramen, vilket i sin tur ökar risken för särskilda avgifter från IVO.
I nuläget väntar tio personer med gällande beslut om särskilt boende på att få en plats. Enligt lag ska beslut om särskilt boende verkställas inom tre månader. Per den 1 augusti 2025 har fem personer väntat längre än denna tidsgräns, vilket har rapporterats in till IVO.
Den pressade situationen inom omsorgssystemet får konsekvenser i flera delar av verksamheten. Korttidsplatser används i allt större utsträckning för personer som egentligen väntar på en permanent plats i särskilt boende (SÄBO), vilket innebär att platser som är avsedda för rehabilitering, avlastning eller utskrivning från slutenvården blockeras. Detta påverkar sjukhusflöden negativt, då utskrivningsklara patienter ibland blir kvar inom slutenvården i väntan på särskilt boende. Samtidigt ökar hemtjänstbehovet, vilket tyder på att fler äldre med omfattande vård- och omsorgsbehov bor kvar i ordinärt boende – en lösning som ofta inte är långsiktigt hållbar för individer med stora insatser.

Ekonomiska konsekvenser

Mot denna bakgrund bedöms den permanenta utökningen av fem platser, med en årlig kostnad om cirka 2 500 tkr (motsvarande cirka 210 tkr per månad), vara rimlig i förhållande till de alternativa kostnader som annars kan uppstå i form av bland annat särskild avgift från IVO, kostnader för betaldagar vid kvarhållna utskrivningsklara patienter samt ineffektiv användning av korttidsplatser, vilket i sin tur kan kräva tillfälliga och dyrare lösningar.

Bedömning
Den kombinerade utvecklingen – ökat behov, minskad omsättning, risk för IVO-avgifter, och undanträngningseffekter – motiverar en permanent kapacitetsökning av särskilt boende i kommunen. En utökning med fem platser på Edsgärdet Sunnan är en nödvändig och proportionerlig åtgärd.

Beslutsförslag
Socialnämnden beslutar om att fem platser på Edsgärdet Sunnan permanentas från och med **2025-10-01**.

Beslutet skickas till:
Camilla Karlsson Socialchef
Åsa Sandblom Enhetschef
Sarah Eriksson Enhetschef
KS

I tjänsten

Camilla Karlsson
Socialchef

Denna tjänsteskrivelse har hanterats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Dnr OFN-2025-00017

ÖFN § 87 Verksamhetsberättelse tertial 2 2025

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden godkänner verksamhetsberättelsen för tertial 2 2025 och lägger den till handlingarna.

Sammanfattning av ärendet

Verksamhetsplaner för kommunstyrelsen och nämnder följs upp varvid verksamhetsberättelse upprättas. Verksamhetsberättelsen omfattar uppföljning av ekonomi och verksamhetsmål.

I verksamhetsberättelsen för tertial 2 2025 beskrivs överförmyndarnämndens uppdrag, hur verksamheten är organiserad, viktiga händelser under året samt nyckeltal. De av nämnden beslutade nämndmålen för år 2025 har följts upp.

Beslutsunderlag

- Verksamhetsberättelse tertial 2 2025 daterad 2025-09-16

Beslutet skickas till

Samverkanskommuner

Överförmyndarenheten

_____

Åmåls Kommun

Överförmyndarnämnden

Verksamhetsberättelse tertial 2 2025

2025-09-12

Diarienummer ÖFN-2025-00017

Innehållsförteckning

Inledning ***3***

Beskrivning av grunduppdrag ***4***

Viktiga händelser ***5***

Uppföljning av ekonomi och verksamhetsmål ***6***

Ekonomi 6

Verksamhetsmål 6

Inledning

Verksamhetsplanerna för kommunstyrelsen och nämnderna följs upp, varpå en verksamhetsberättelse skapas. Denna rapport inkluderar en översikt av ekonomiska resultat och uppnådda verksamhetsmål.

Beskrivning av grunduppdrag

Verksamheternas grundläggande uppdrag baseras på statlig, regional och kommunal styrning och kan beskrivas enligt följande:

- För vilka målgrupper är verksamheten avsedd?
- Vilka specifika situationer och behov avser verksamheten att lösa?
- Vad innefattar verksamhetens utbud av tjänster?

Verksamhetsområde	Målgrupper	Behov	Utbud
Tillsynsverksamhet	Huvudmän (de som har en ställföreträdare) samt minderåriga.	Se till att de som har en ställföreträdare (god man, förvaltare eller förmyndare) inte lider några rättsförluster.	Granska och utföra tillsyn för att kontrollera att ställföreträdare sköter sina uppdrag på ett lämpligt sätt, utreda ärenden efter föreläggande av tingsrätt, utreda behov av godmanskap/förvaltarskap och ansöka om anordnande hos tingsrätten, rekrytera gode män/förvaltare samt tillhandahålla lämplig utbildning för ställföreträdare.

Viktiga händelser

Överförmyndarnämndens verksamhet och myndighetsutövning ska kännetecknas av hög kvalitet. Kommuninvånarna ska kunna lita på att verksamheten tillhandahåller god tillgänglighet samt har en hög rättssäkerhet i handläggning av ärenden. Överförmyndarnämnden bedömer att den nuvarande verksamheten bedrivs på ett rättssäkert och pålitligt sätt men känner också av en allt högre kravbild ställs i tillsynsuppdraget och att uppdraget utökas med fler uppdragsområden att hantera inom till exempel fullmakt och tillsyn av myndlingars tillgångar. Nämnden arbetar ständigt för att stabilisera och utveckla verksamheten till att utöka kunskapsområdet och jobbar än mer enhetligt i uppdraget i linje med riket genom allmänna rekommendationer från Länsstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Verksamhetsberättelsen för 2025 tertial 2 beskriver hur överförmyndarnämnden arbetat med målen under verksamhetsåret.

Medarbetare

Under 2024 har flera nyrekryteringar av personal skett. Introduktionsfasen är lång i arbetsuppdraget som handläggare inom vår verksamhet. Alla tjänster är tillsatta - totala antal medarbetare på enheten är 6,5 tjänster.

Rekrytering av ställföreträdare

Nämndens största utmaning har under de senaste åren varit att rekrytera nya ställföreträdare. Flera faktorer påverkar rekryteringsarbetet. En bidragande brist är att få samhällsmedborgare känner till uppdraget som gode män och att nå ut om behovet i kommunerna. I tillägg är en stor del av dagens ställföreträdare äldre och det har varit svårt att rekrytera yngre personer till uppdragen. Nämnden anser att området behöver digitaliseras och effektiviseras för att nå och attrahera en yngre målgrupp för ställföreträdarskapet. Enheten har på bakgrund av detta införskaffat ett nytt digitalt rekryteringssystem för lediga uppdrag - Recruto. Rekryteringssystemet har under 2025 aktualiserats och uppbyggnad pågår.

Trots låga arvodesersättningar ställs höga krav på ställföreträdarens kompetens. Ett flertal av ärendena är mycket komplexa och kräver stora insatser. Det leder till ett stort behov av yrkesmässiga (professionella) gode män som kan åta sig komplicerade uppdrag och/eller att verksamheten kravställs att ge en massiv utbildnings- och stödinsats till nya gode män inom området.

Handläggningstider

Handläggningstiderna har i stort följt våra riktlinjer för 2025. Uppföljning av internkontrollplan väntas ske i höst, därefter kan resultat i sin helhet återges.

Årets granskning av årsräkningar pågår fortsatt och granskningen krävt stora resurser av enheten då väldigt många ställföreträdare har lämnat in en årsräkning som inte varit komplett. Målet att samtliga årsräkningar ska vara färdiggranskade innan midsommar har delvis kunnat uppnås. Detta då årsräkningar, där man begärt arvode, har granskats klart innan midsommar om de inte krävt en större komplettering. De kvarvarande årsräkningar för året att granska är utan arvode eller yrkesmässiga som fått utbetalt arvode i förskott.

Digitalisering

Enheten har ett stort digitaliseringsbehov. Verksamhetssystemet Wärna Go är i drift och det finns flertalet påkopplingsmöjligheter av andra system som skulle kunna bidrag till en snabbare och mer rättssäker handläggning. Överförmyndarnämnden har äskat investeringsmedel för flera system kopplat till Wärna Go som Åmåls kommun har beviljat. Äskande för utökad driftbudget för dessa system har skett till samtliga kommuner, återkoppling om ställningstagande per kommun pågår.

Under året har verksamheten inför Recruto - rekryteringssystem för ställföreträdare där de kan se lediga uppdrag.

För att enheten ska kunna arbeta mer kostnadseffektivt och rättssäkert behöver verksamheten en bredd av digital utveckling både internt och externt i samspel med så väl ställföreträdare som externa parter som t ex bank. Utveckling av brevförsändelser och porto är även ett område som verksamheten har stort behov av en digital utveckling för att kunna hålla nere kostnaderna inom området.

▲

Uppföljning av ekonomi och verksamhetsmål

Kommunens ekonomiska styrning och målsättning ska kännetecknas av god ekonomisk hushållning, vilket innebär att resurser används för rätt ändamål och på ett effektivt sätt. För att konkretisera detta strävar man efter att skapa en koppling mellan tilldelade resurser, utförda aktiviteter och prestationer, rapporterade resultat och effekter samt mål som uppnåtts. Politiska ambitioner realiseras genom att systematiskt styra och utvärdera verksamheten, vilket garanterar hög servicenivå till kommunens invånare och näringsliv, samt främjar en hållbar utveckling.

Ekonomi

För perioden hämtas redovisningen från ekonomisystemet, där kostnader och utgifter visas som positiva belopp medan intäkter och inkomster visas som negativa belopp.

Det beräknade utfallet för året jämförs med årsbudgeten. Eventuella avvikelser rapporteras i årsprognosen - det resulterar i ett överskott om de beräknade nettokostnaderna är lägre än budgeten, eller ett underskott om de är högre.

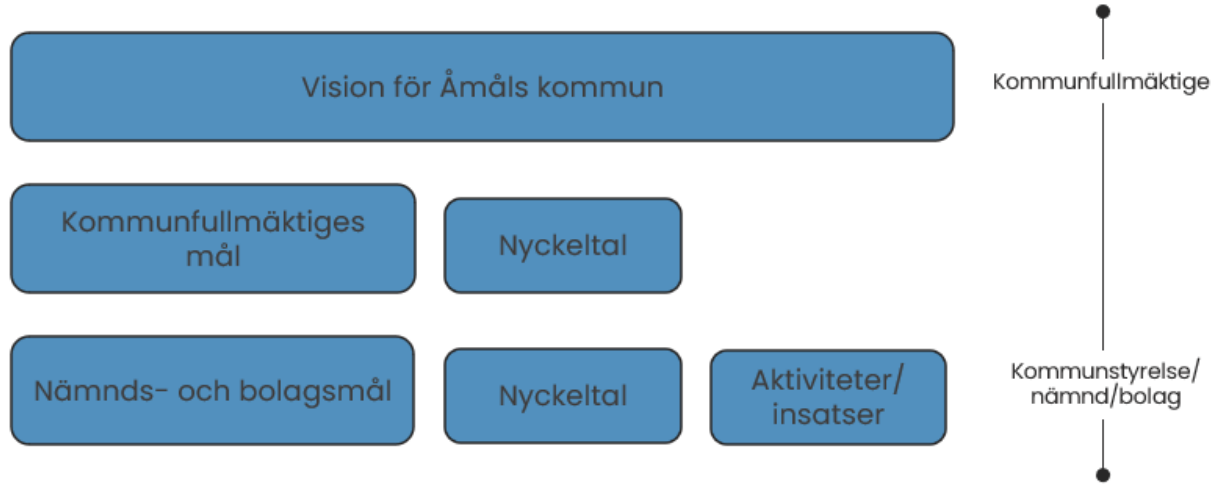
Summorna anges i tusentals kronor (tkr).

Driftredovisning

	Redovisat för perioden	Årsbudget	Årsprognos (avvikelse)	Beräknat utfall
Överförmyndarnämnd	61	140	0	140
Överförmyndarkontor	710	1 431	0	1 431
Gode män Åmål	1 002	1 698	0	1 698
Summa, tkr	**1 773**	**3 269**	**0**	**3 269**

Verksamhetsmål

Bilden nedan illustrerar kommunens målstyrning på den politiska nivån.

- **Visionen** för Åmåls kommun, "Ett gott liv - idag och imorgon", antogs av kommunfullmäktige i juni 2022. Den grundar sig på principen om allas lika värde och att samhället skapas gemensamt. Åmål strävar efter att vara en hållbar och livskraftig kommun där varje individ är viktig.
- **Kommunfullmäktiges mål** och nyckeltal är i kraft sedan 2023. De antogs av kommunfullmäktige i november 2021 med syftet att integrera FN:s globala mål från Agenda 2030 i kommunens egna verksamhetsmål.
- **Nämnds- och bolagsmål** har fastställts av kommunstyrelsen och nämnderna i verksamhetsplaner för år 2024. Dessa mål grundar sig i kommunfullmäktiges övergripande mål och är även kopplade till de globala målen i Agenda 2030.

Nedan följer en beskrivning och kommentarer om måluppfyllelsen för nämnds- och bolagsmål, samt nyckeltal som styr kommunstyrelsens och nämndens verksamheter.

För varje mål anges hur måluppfyllelsen ska bedömas, vilka effekter som förväntas av genomförda aktiviteter och insatser, samt vilka resultat på nyckeltalen som bör uppnås. Graden av måluppfyllelse visualiseras med hjälp av färger och ikoner:

Grön färg indikerar att målet anses vara uppnått.

Gul färg innebär att målet anses vara delvis uppnått.

Röd färg varnar för att det finns en risk att målet inte kommer att uppnås och att ytterligare åtgärder behövs.

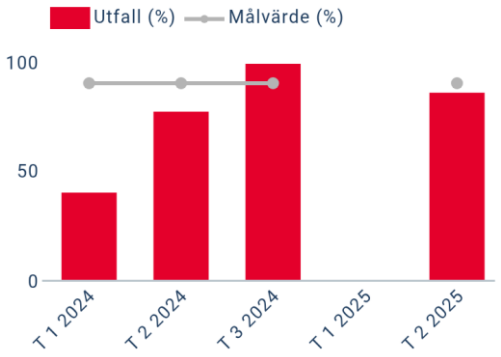
Förklaring till nyckeltal

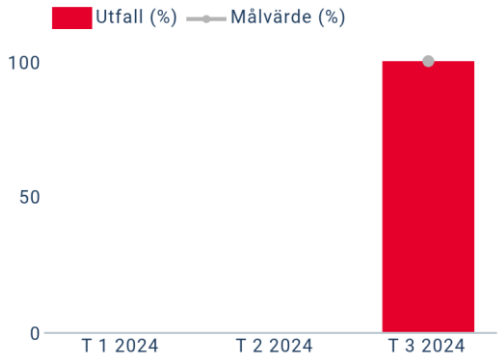
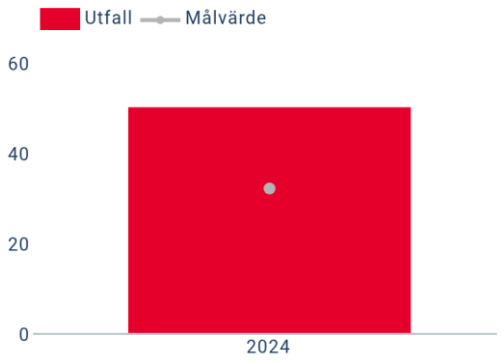
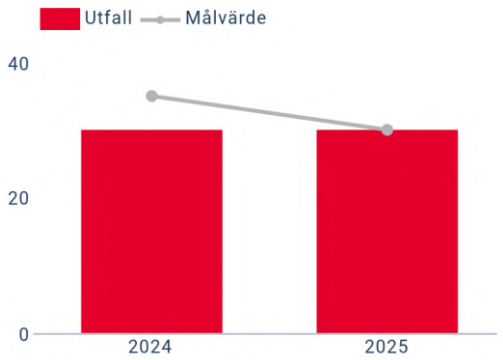
I uppföljningen av mål för kommunstyrelsen och nämnder används olika nyckeltal för att mäta exempelvis verksamhetens resurser, genomförda aktiviteter/prestationer eller resultatets effekter på individen.

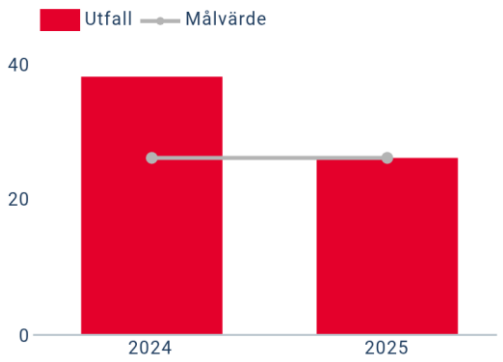
Nyckeltalen i Kolada-databasen för kommuner och regioner uppdateras löpande, vilket innebär att resultaten rapporteras vid publicering. Jämförelser görs med riksgenomsnittet, som representerar ett ovägt medelvärde för en genomsnittlig kommun. Vissa nyckeltal jämförs också med socioekonomiskt liknande kommuner baserat på faktorer som ohälsotal, andelen utrikes födda, utbildningsnivå, förvärvsfrekvens, medianinkomst och befolkningens ålderssammansättning.

Uppföljning av nämnds- och bolagsmål samt nyckeltal

Kommunfullmäktiges mål: I Åmåls kommun ska alla ha en god och jämlik hälsa samt uppleva livskvalitet

Uppföljning av nämnds- och bolagsmål	Uppföljning av nyckeltal
Överförmyndarverksamheten ska kännetecknas av hög kvalitet. Överförmyndarverksamheten ska ha ett fortsatt fokus på att rekrytera och utbilda ställföreträdare med målet att tillförsäkra trygghet och säkerhet för huvudmän och myndlingar. Utbildning av nya och aktiva ställföreträdare bidrar till att ärenden kan handläggas med hög kvalitet och effektivitet för att huvudmännen ska få den hjälp de har rätt till. Överförmyndarverksamheten ska samverka med andra aktörer som kan gynna huvudmännens intresse. Ökad medvetenhet om verksamheten och dess handläggningsprocess kan bidra till att korta ner handläggningstider. Den digitala utvecklingen ska fortsätta inom överförmyndarverksamheten med syfte att effektivisera verksamheten genom snabbare, enklare och mer rättssäker hantering. ◆ **Kommentar** Överförmyndarenheten har behov av att fortsätta utveckla verksamheten för att uppnå en rättssäker och effektiv handläggning utifrån lagstiftning. Utveckling av interna rutiner och arbetssätt fortgår. Fler utvecklingsområden kommer att identifieras i samband med att tillsynsrapport från Länsstyrelsen är klar och internkontroll genomförd (sker i september). 2025 har fysiska utbildningstillfällen för information om årsräkningar till ställföreträdare hållits i samtliga kommuner (i respektive kommun) samt även ett digitalt tillfälle. Samtliga ställföreträdare har bjudits in varav 104 ställföreträdare anmält sig. Det har även arrangerats en introduktionsutbildning för nya ställföreträdare där inbjudan skickats till ca 40 nya ställföreträdare varav 11 deltagit. Introduktionsutbildningen har hållits i Åmål samt även ett digitalt tillfälle. I augusti har även ställföreträdare i vårt område bjudits in till tacktårta för utfört ställföreträdaruppdrag på Stadshotellet i Åmål där de fått information om Recruto samt möjlighet att träffa andra ställföreträdare. Samtliga ställföreträdare har	**Minst 90 procent av årsräkningarna ska vara granskade senast sju månader från att de kommit in till överförmyndarnämnden.** **Kommentar** Samtliga årsräkningar ska vara inlämnade 1 mars 2025. Dock har årsräkningar inkommit efter detta datum. Fler av de inkomna årsräkningarna har behövts kompletteras. I angivet resultat visas status per 2025-09-01 (6 månader) från sista inlämningsdatum. Målet bedöms på bakgrund av detta uppfyllas då en månad kvarstår.

Uppföljning av nämnds- och bolagsmål	Uppföljning av nyckeltal
bjudits in, ca 45 personer anmälda varav ett 30-tal närvarande. Samverkan med andra aktörer har skett på ett övergripande plan under året: Besök hos kommunstyrelsen i Åmåls kommun, samverkansmöte med Tingsrätten i Värmland och fokus har även lagts på att etablera kontakt och samverkan med andra Överförmyndarnämnder/-enheter i vårt område så som t ex studiebesök på Överförmyndarenheten i Hammarö/Karlstad. Den digitala utvecklingen behöver utökas markant inom verksamhetsområdet för att säkerställa en effektiv och rättssäker handläggning. Äskande av investerings- och utökad driftsbudget för fler digitala system och funktioner har därför skett.	**Omprövning av förvaltarskap - samtliga förvaltarskap ska omprövas innan årsskiftet.** **Kommentar** Sker enligt Överförmyndarenhetens årshjul i september för 2025.
	Ärendebalans - Pågående utredningsärenden ackumulerat under året. Mål: ärendebalans under 32 ärende. **Kommentar** Uppföljning av nyckeltalet "Ärendebalans" har utgått för 2025 efter beslut i nämnd.
	Antalet anordnanden där yrkesmässiga ställföreträdare har uppdraget (totalt) **Kommentar** Mål 2025: mindre än årets ingång (30 ärenden). Nu totalt 30 yrkesmässiga ärenden, T2.

Uppföljning av nämnds- och bolagsmål	Uppföljning av nyckeltal
	Antal inkomna klagomål/synpunkter på ställföreträdare **Kommentar** Under 2025 har det hittills i år inkommit 26 begäran om entledigande/byte. Totalt har 6 klagomål utretts. Antalet är det samma som tidigare år, 2024 T2. Ett utbyte av ställföreträdare kan enbart ske om överförmyndarenheten bedömer att ställföreträdare misskött sitt uppdrag. Det är således inte alla inkomna klagomål/synpunkter som leder till ett entledigande och utbyte av ställföreträdarskap.

Dnr OFN-2025-00015

ÖFN § 88 Diskussion om verksamhetsplan 2026

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden antar de förslagna verksamhetsmålen för 2026.

Sammanfattning av ärendet

Överförmyndarenheten har inkommit med förslag på verksamhetsmål inför 2026 med nya nyckeltal. De nya förslagna nyckeltalen är rekrytering, kvalité, samverkan, utbildning ställföreträdare och svåra uppdrag.

Enheten har även arbetat fram ett årshjul med olika aktiviteter för enheten under 2026.

Yrkande

Christer Törnell (KD) yrkar att nämnden antar de förslagna verksamhetsmålen för 2026.

Beslutsgång

Ordförande finner att det finns ett förslag till beslut, nämligen hans eget yrkande.

Ordförande frågar om nämnden kan besluta enligt yrkandet och finner att nämnden beslutar så.

Beslutsunderlag

- Förslag på verksamhetsmål 2026

- Inspektionsprotokoll från Länsstyrelsen i Västra Götaland

Beslutet skickas till

Samverkanskommuner

Överförmyndarenheten

_____

Åmåls Kommun

2025-09-12

Förslag på verksamhetsmål 2026

Från enheten

Kommunfullmäktiges mål: I **Åmåls kommun ska alla ha en god och jämlik hälsa samt uppleva livskvalité**.

Nämnds- och bolagsmål: **Överförmyndarverksamheten ska kännetecknas av hög kvalité**.
Överförmyndarverksamheten ska ha ett fortsatt fokus på att rekrytera och utbilda ställföreträdare med målet att tillförsäkra trygghet och säkerhet för huvudmän och myndlingar. Utbildning av nya och aktiva ställföreträdare bidrar till att ärenden kan handläggas med hög kvalitet och effektivitet för att huvudmännen ska få den hjälp de har rätt till.

Överförmyndarverksamheten ska samverka med andra aktörer som kan gynna huvudmännens intresse. Ökad medvetenhet om verksamheten och dess handläggningsprocess kan bidra till att korta ner handläggningstider.

Nyckeltal:

- REKRYTERING: Minska antalet och genomsnittstiden för pågående rekryteringsärenden (färdigutredda). Målbild: 15-20 pågående rekryteringsärenden i Recruto.
- KVALITÉ: Minska antalet ärenden där komplettering av årsräkning sker. Målbild: Jämfört med tidigare år.
- SAMVERKAN: samverka med banker/kommun/vård i våra fem kommuner minst två block per år
- UTBILDNING STÄLLFÖRETRÄDARE: Erbjuda fler utbildningar för ställföreträdare – 3 block/år vid 5 tillfällen (enligt årshjulet) samt 80% närvaro i utbildningspass för nya ställföreträdare.
- SVÅRA UPPDRAG: Antalet anordnande där yrkesmässiga ställföreträdare har uppdraget (totalt). Mål: färre än innevarande år.

Aktiviteter: Årshjul för Överförmyndarenheten

Marleen Smersfeldt
Enhetschef Överförmyndarenheten

Dnr OFN-2025-00003

ÖFN § 90 Statistik 2025

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden noterar informationen.

Sammanfattning av ärendet

Enhetschef Marleen Smersfeldt redovisar statistik till och med augusti månad 2025.

Beslutsunderlag

- Statistik augusti

Beslutet skickas till

Samverkanskommuner

_____

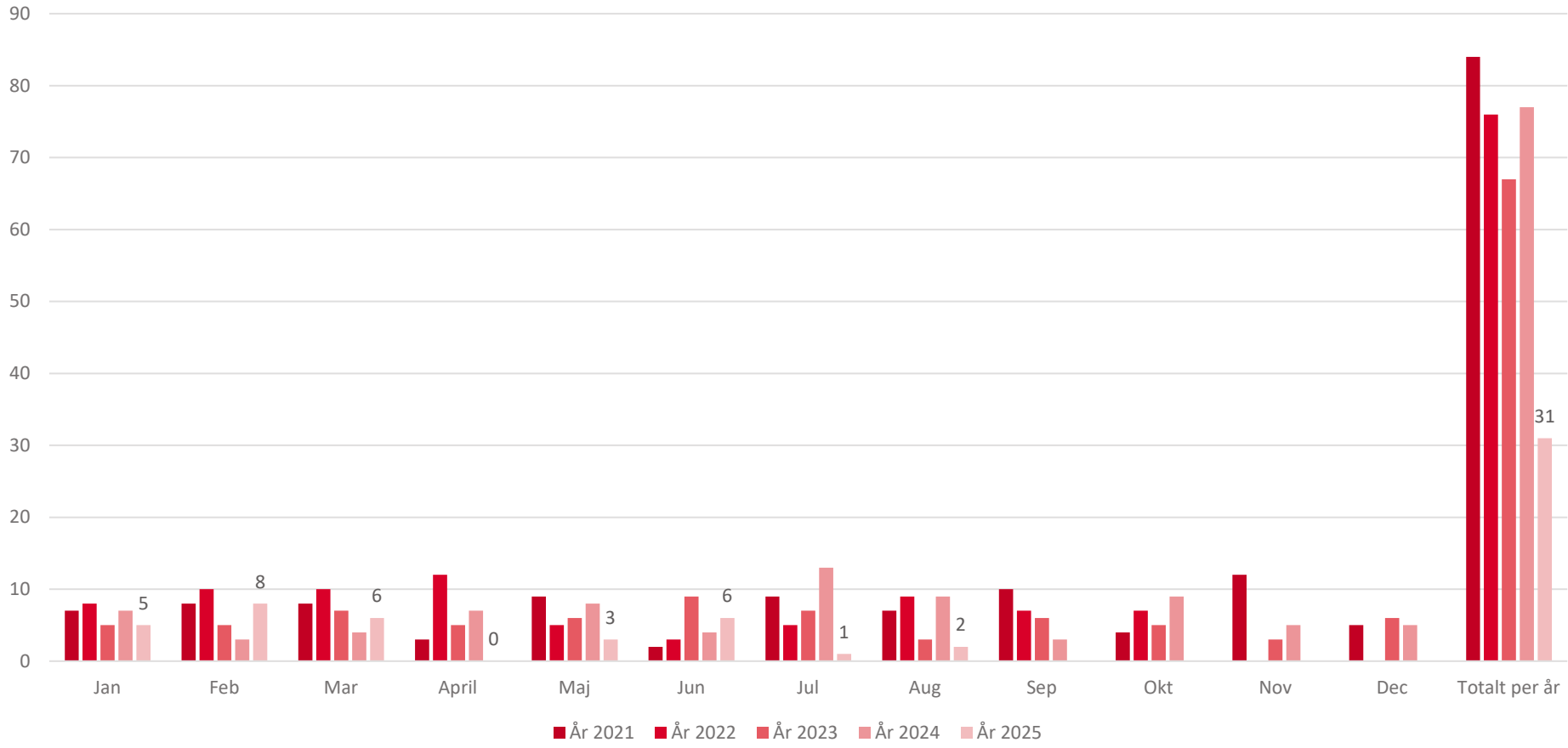
Ärendestatistik överförmyndarenheten

AUGUSTI 2025

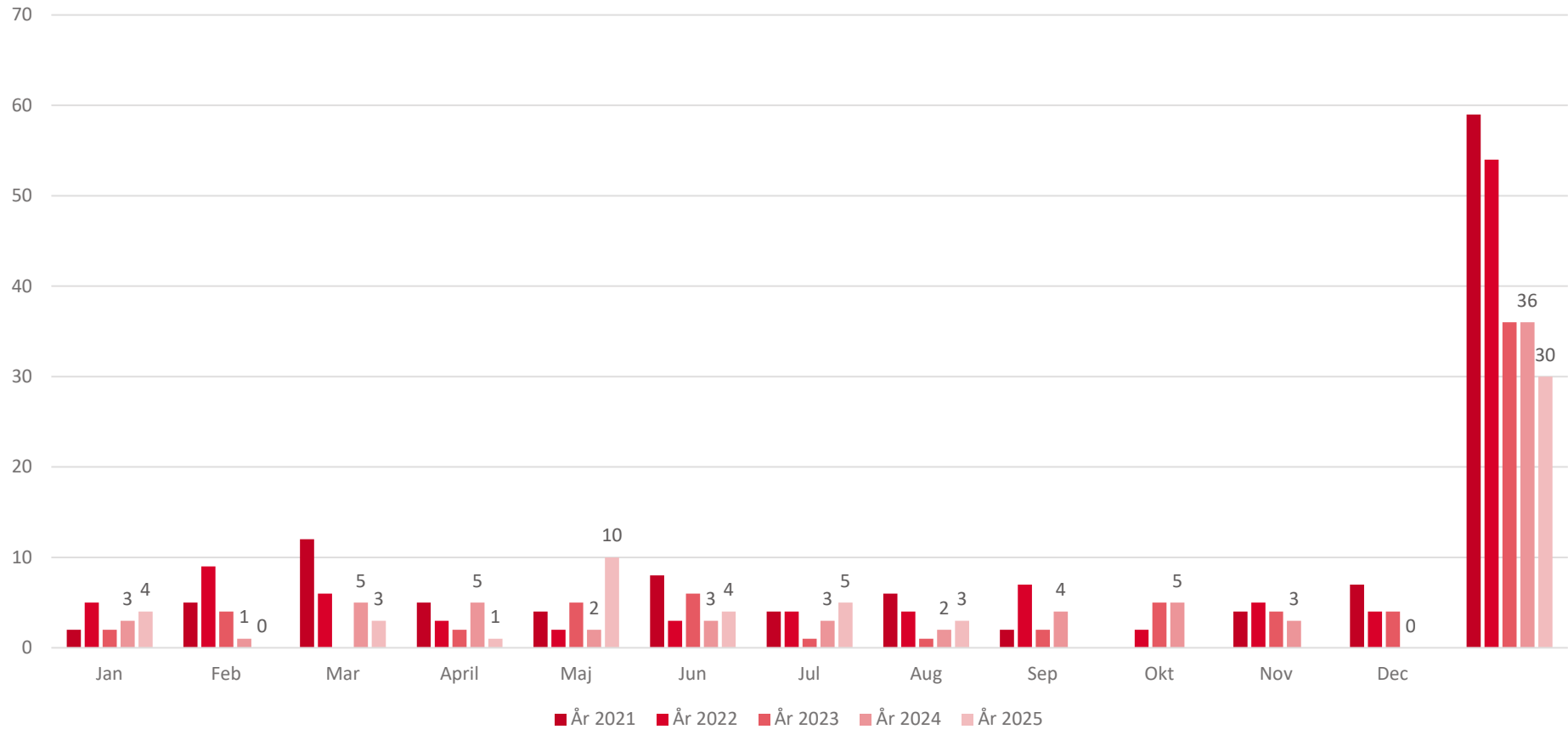

Sydvästra Värmlands och norra Dalslands överförmyndarnämnd

ANTAL INKOMNA ANSÖKNINGAR PER MÅNAD OCH ÅR
Ansökan om behov av god man FB 11:4

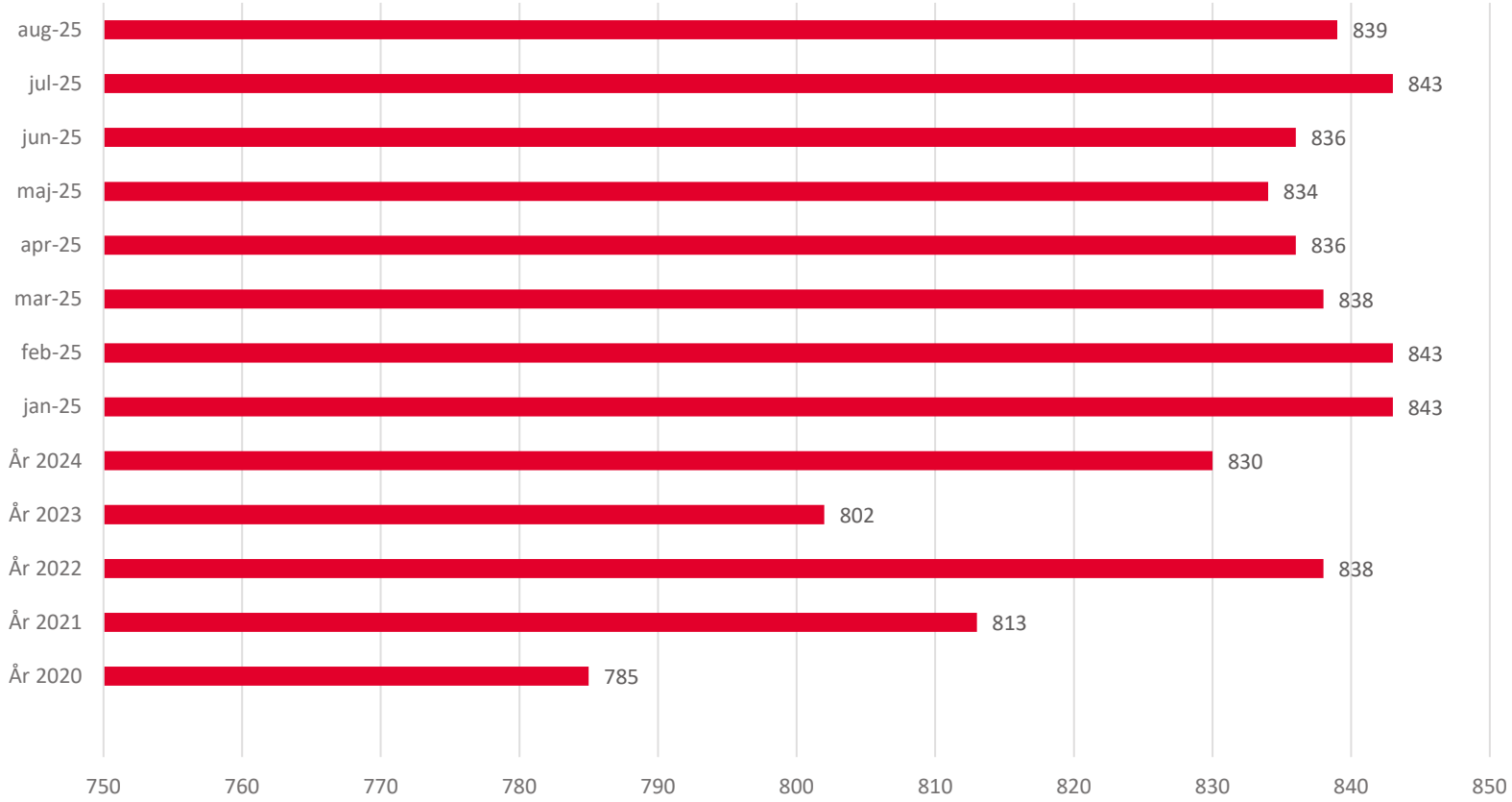

ANTAL INKOMNA ANMÄLNINGAR PER MÅNAD OCH ÅR
Anmälan om behov av god man FB 11:4

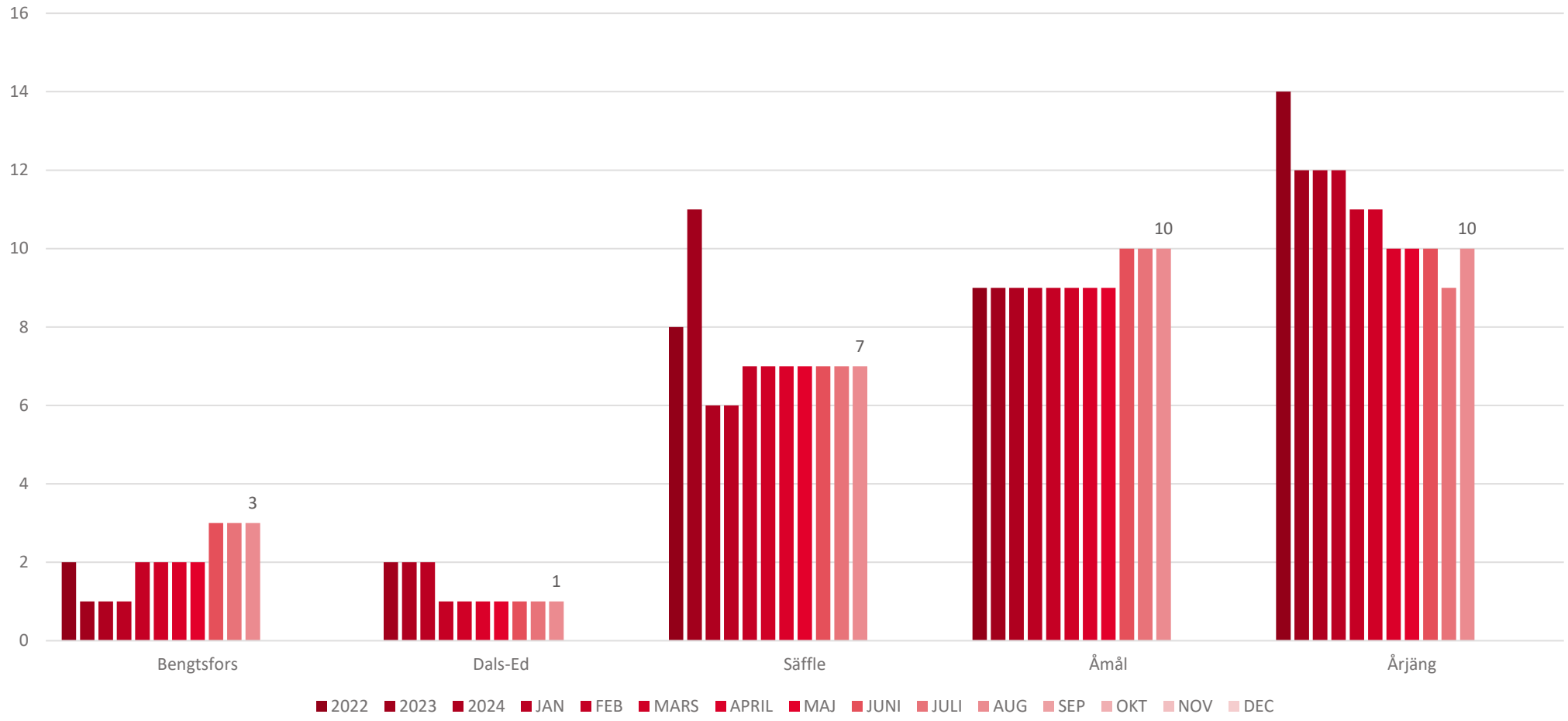

TOTALT ANTAL AKTIVA ÄRENDEN – PÅ ENHETEN

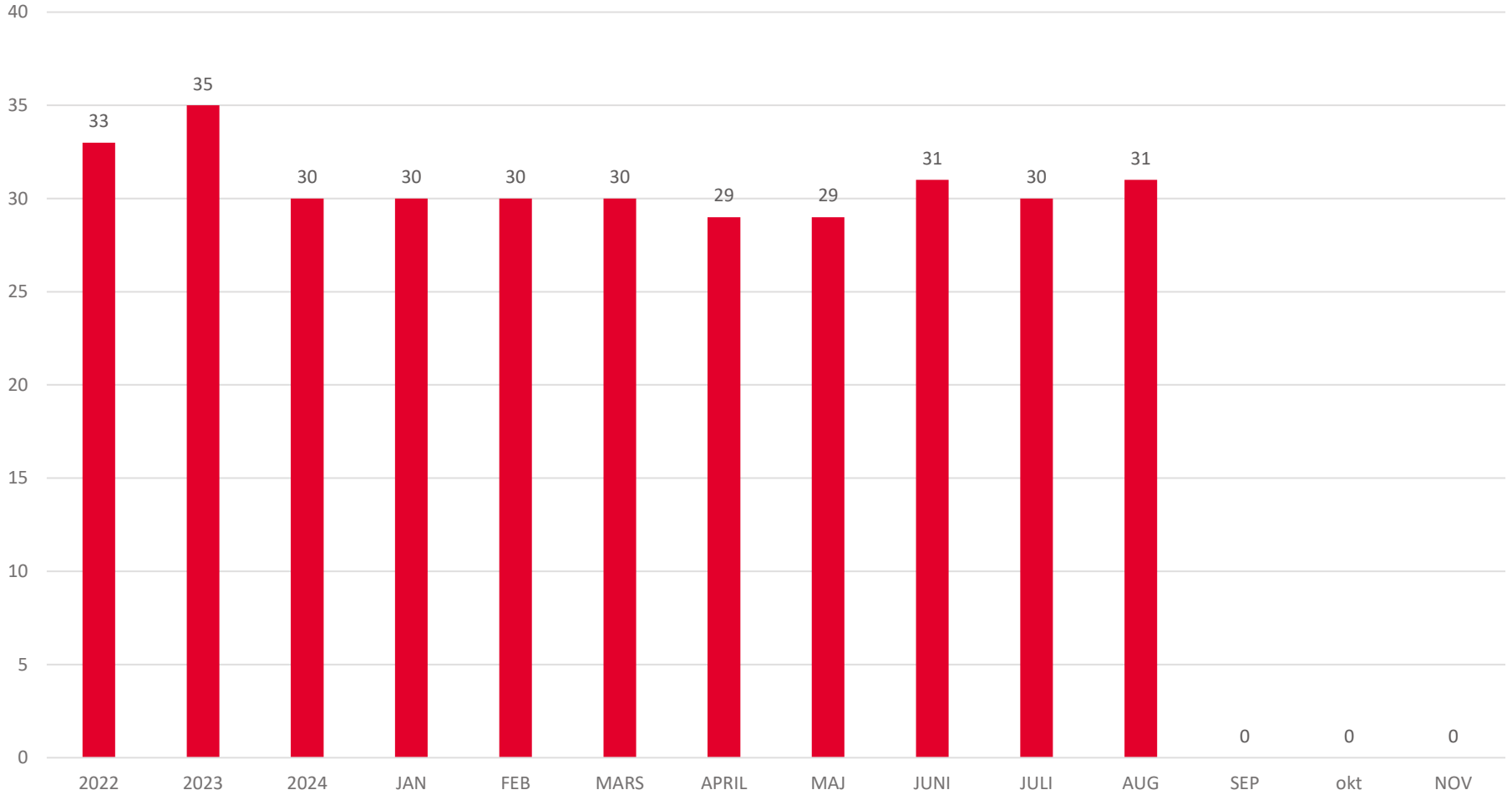
Antal aktiva akter per månad 2025 (sista dagen per månad)
Utfall november avser fördelningsgrund kostnad budget/kommun

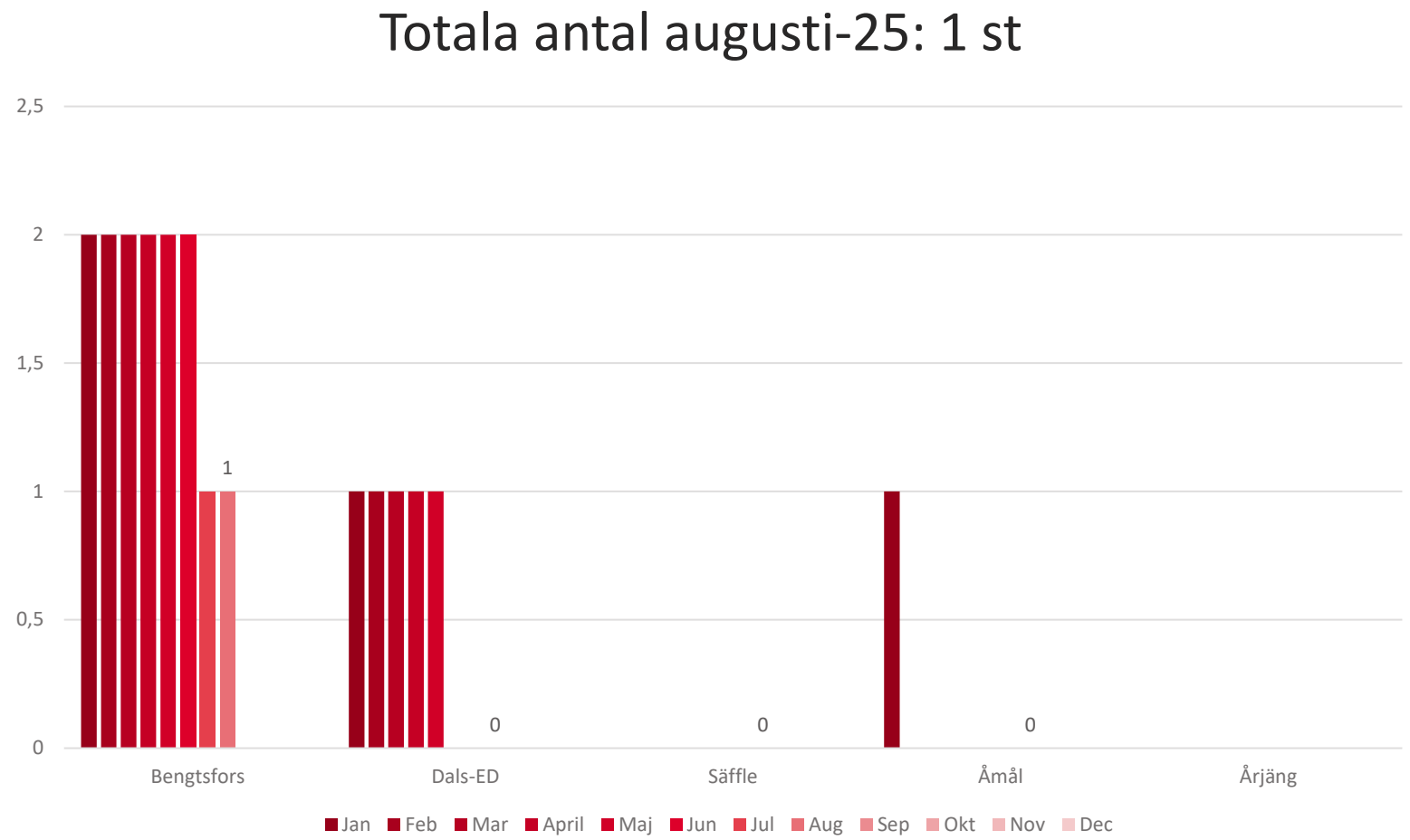
ANTAL YRKESMÄSSIGA STÄLLFÖRETRÄDARE PER KOMMUN OCH MÅNAD

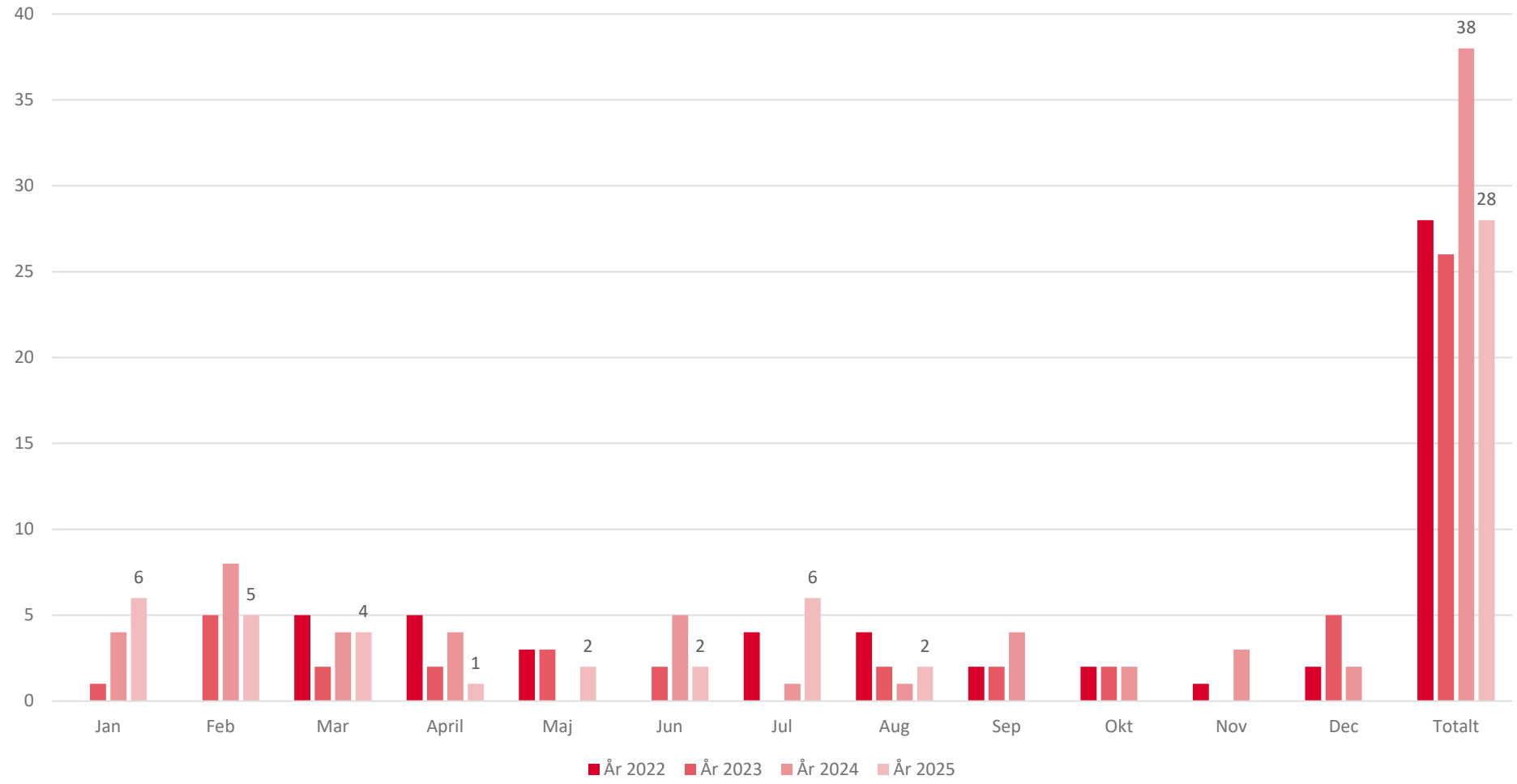
TOTALT ANTAL YRKESMÄSSIGA STÄLLFÖRETRÄDARE – PÅ ENHETEN

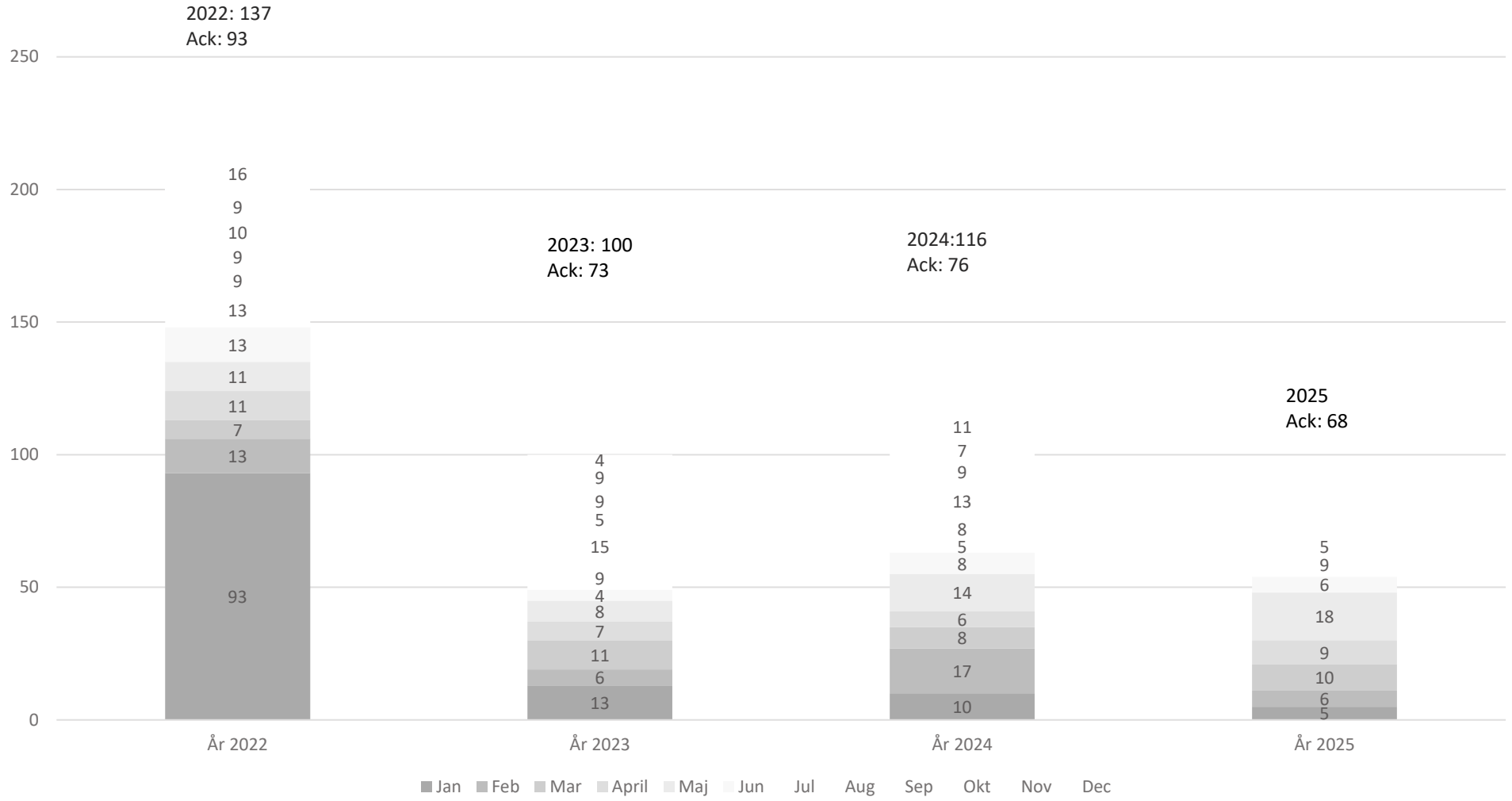
ENSAMKOMMANDE BARN PER KOMMUN

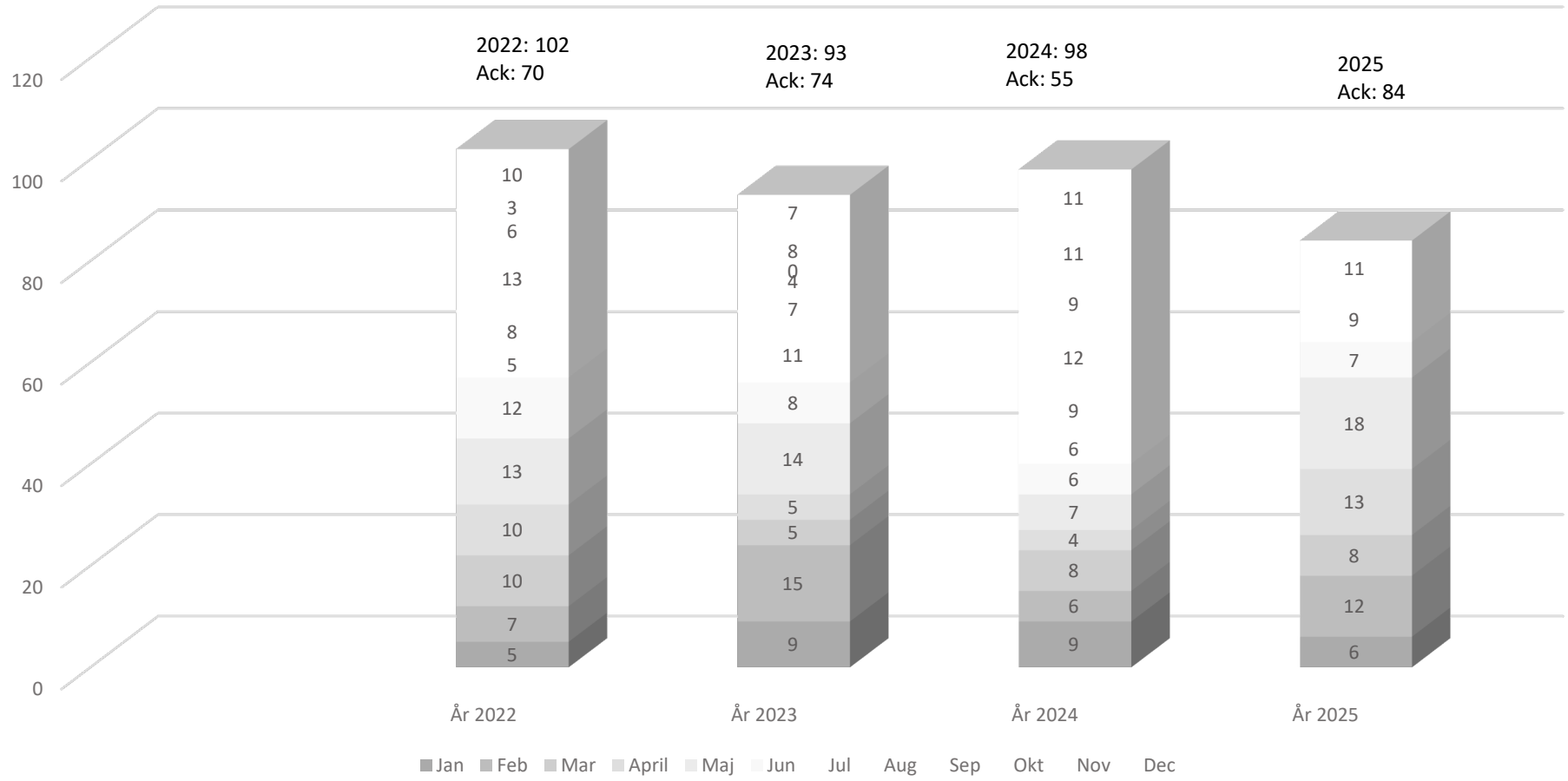
BEGÄRAN OM ENTLEDIGANDE/BYTE

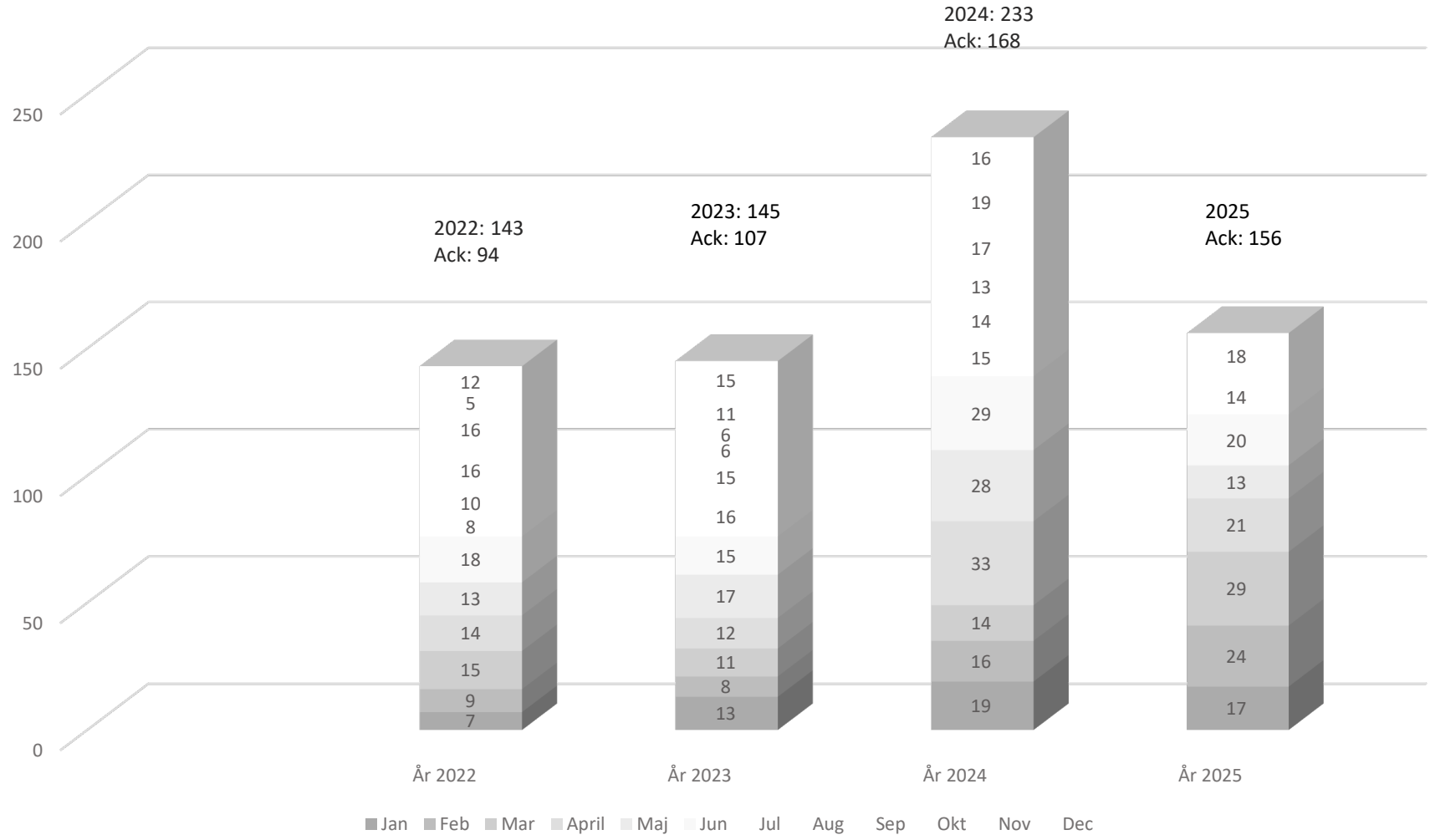
ANTAL GRANSKADE FÖRTECKNINGAR PER MÅNAD OCH ÅR

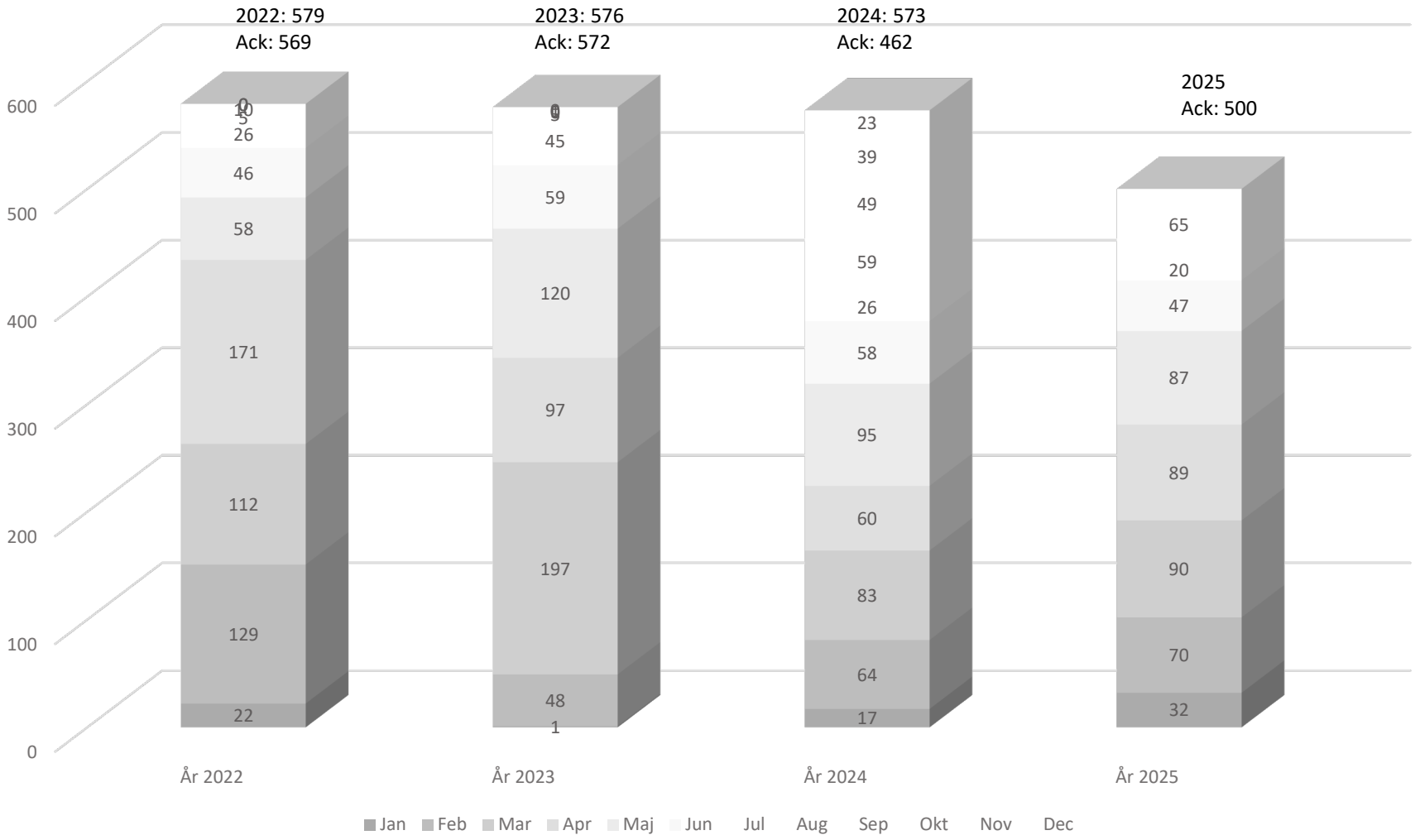
ANTAL GRANSKADE SLUTRÄKNINGAR PER MÅNAD OCH ÅR

ANSÖKAN OM UTTAG FRÅN SPÄRRAT KONTO - ANTAL PER MÅNAD OCH ÅR

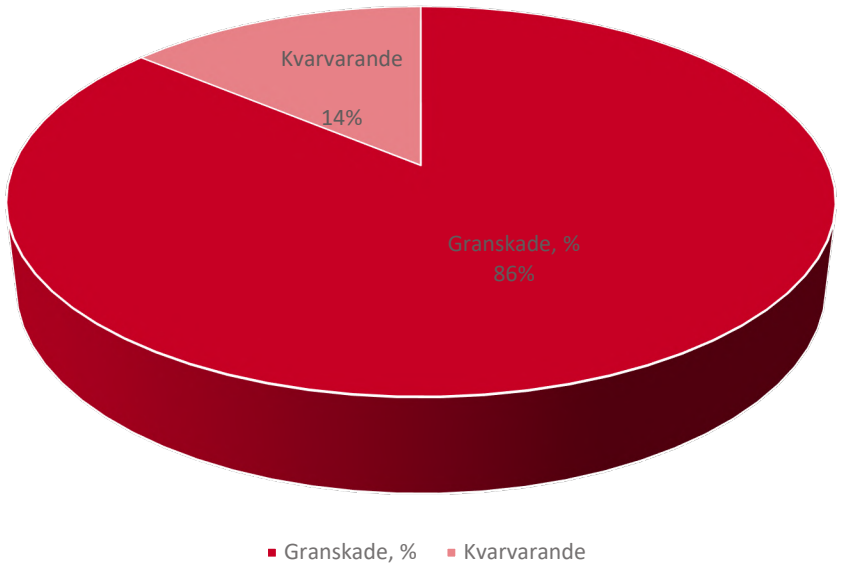

ANTAL GRANSKADE ÅRSRÄKNINGAR PER MÅNAD OCH ÅR

ANDEL GRANSKADE ÅRSRÄKNINGAR 2025

Tillkommer gör enbart redogörelse och förenklad redovisning

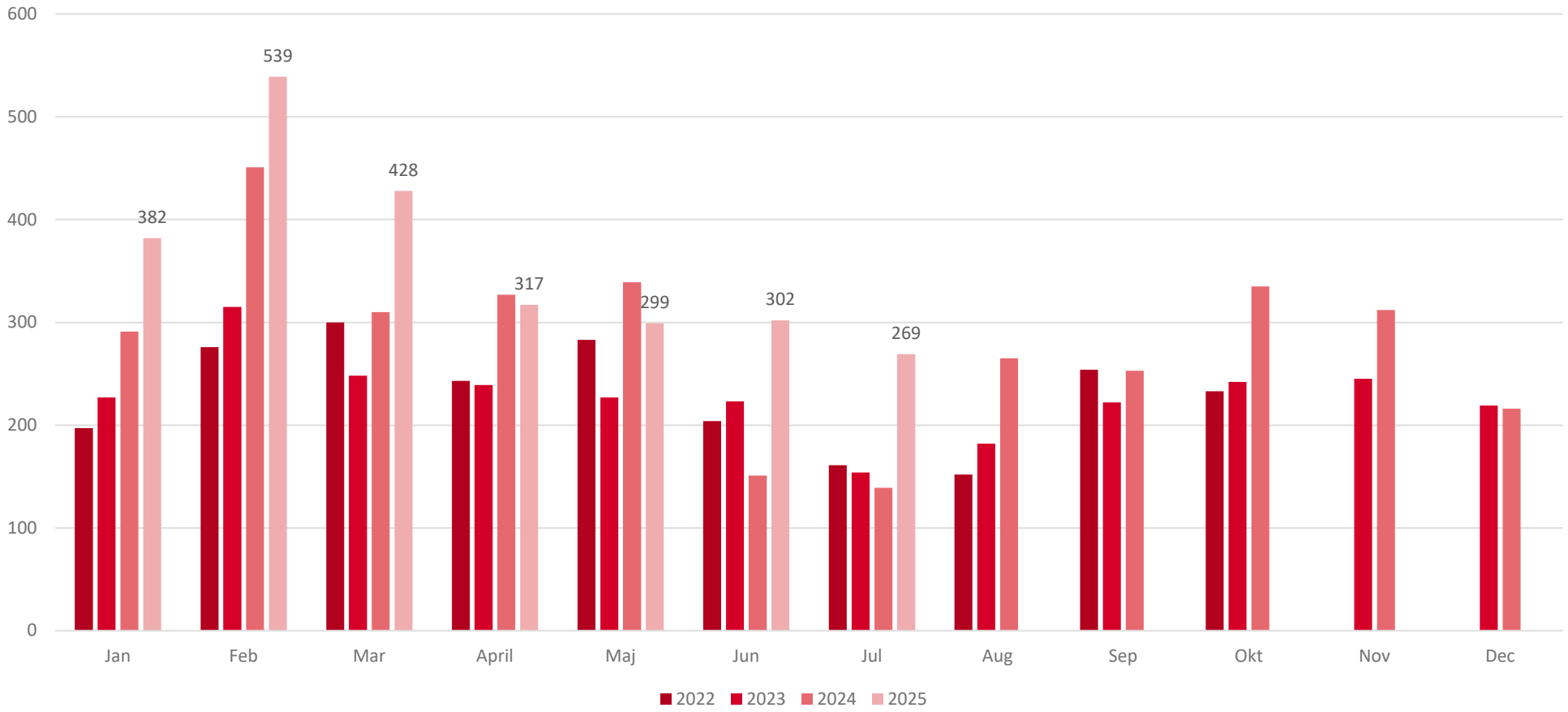

GRANSKADE. 86% (500 st)

KVAR ATT GRANSKA: 14% (81 st)

TOTALA ANTAL ÅRSRÄKNINGAR: 581 st

ANTAL INKOMMEN E-POST PER MÅNAD TILL MYNDIGHETSLÅDAN

Delregionalt inriktningsdokument för elektrifieringsomställning och energiförsörjning

Förslag till beslut

Arbetsutskottet föreslår direktionen:

- att godkänna remissversionen av Delregional inriktning för elektrifiering och energiförsörjning,
- att remissen skickas till samtliga medlemskommuner
- att remisstiden fastställs till fyra månader (oktober 2025 – januari 2026) för att säkerställa beredning och förankring.

Sammanfattning

Fyrbodalsregionen står inför en kraftig ökning av elbehovet när industrin och transportsektorn ställer om från fossila bränslen till fossilfri energi. För att klara denna omställning krävs bland annat investeringar i storskalig och lokal fossilfri elproduktion liksom förstärkta elnät.

För att möta utmaningen beslutade Direktionen 2024 att ta fram ett gemensamt inriktningsdokument för elektrifieringsomställning och energiförsörjning. Arbetet har skett i bred samverkan mellan kommunerna, strategiska nätverk och projekt, med stöd av en politisk referensgrupp. En workshop 2025 visade tydlig enighet om mål och inriktning.

Inriktningsdokumentet är nu redo för remiss till medlemskommunerna med föreslagen remisstid på fyra månader.

Beslutsunderlag

Remissversion Delregionalt inriktningsdokument elektrifiering och energiförsörjning, 2025-08-19.

Beslutet skickas till

Christel.thuresson@fyrbodal.se
Michael.johansson@fyrbodal.se

Ärendebeskrivning

Samhället står inför en omfattande omställning där fossila energikällor ska fasas ut till förmån för fossilfria alternativ med storskalig elektrifiering som en väsentlig del av lösningen. Industrin tillsammans med transportsektorn som står för drygt 70 procent av de fossila utsläppen planerar för omfattande investeringar för att klara omställningen med bibehållen konkurrenskraft. Tillgången till fossilfri elektrisk energi och effekt kommer att avgöra var och när industrins investeringar realiseras.

Fyrbodalsregionen är den näst största elförbrukaren i länet efter Göteborgsregionen. För Västra Götaland handlar det om ett beräknat behov av 15–18 TWh fram till 2030, vilket är en fördubbling av nuvarande elbehov och till 2045 förväntas behovet vara tredubblat. För att lyckas behålla befintlig industri och attrahera nya etableringar krävs långsiktig planering, investeringar i fossilfri lokal elproduktion och förstärkt elnät, samt god tillgång till adekvat mark, kompetens och infrastruktur. Det som inte planeras nu riskerar att saknas när behoven uppstår – med direkta konsekvenser för kommunernas konkurrenskraft och fortsatta välfärd.

Direktionen beslutade i maj 2024 att ta fram ett gemensamt inriktningsdokument för elektrifiering och energiförsörjning för Fyrbodalsregionen. Arbetet har skett i kommunalförbundet tillsammans med en arbetsgrupp utsedd av kommundirektörsnätverket och i bred samverkan med förbundets strategiska nätverk för näringsliv, klimat- och miljö samt energi och med stöd från projekt som ElSa, VEGO och Fyrbodal för framtidens flex. En politisk referensgrupp har varit ett viktigt stöd i processen.

En workshop med Direktionen i juni 2025 visade tydlig enighet om mål och inriktning. Arbetsgruppen och referensgruppen bedömer nu att dokumentet är redo för remiss till medlemskommunerna. För att ge utrymme för beredning och förankring föreslås en remisstid på fyra månader.

Inriktningsdokumentet fungerar som en gemensam kompass för energiplanering och näringslivsutveckling, med en portalparagraf och fyra övergripande inriktningar. Dokumentet bygger på den Regionala Energiöverenskommelsen i Västra Götaland (2024)

och ligger i linje med nationella och europeiska klimatmål, RUS 2030, Näringslivsstrategi Fyrbodal 2030 och Klimat 2030.

Handläggare av ärendet

Christel Thuresson
Strateg Energi & Näringsliv

Elektrifiering och Energiförsörjning Fyrbodal

Elektrifieringen av industrier, transportsektorn och genomförandet av klimatpolitiska mål kräver stora investeringar i både ny och befintlig fossilfri elproduktion liksom överföringskapacitet i elnäten. Tillgång till adekvat mark, kompetens och infrastruktur är viktiga delar, men tillgången till fossilfri elektrisk energi och effekt kommer att avgöra var investeringarna realiseras. Ledtiderna för att bygga ut energisystemet är långa och det som inte planeras idag riskerar att saknas när behovet väl uppstår. Parallellt har energisystemet blivit mer fragmenterat och den politiska styrningen bland annat från EU alltmer framträdande. Framtidens konkurrenskraft och industriella utveckling avgörs av vår förmåga att skapa rätt förutsättningar i tid. Därför behöver kommuner och beslutsfattare redan nu ta en aktiv roll i att säkra framtidens energiförsörjning och välfärd.

Genom att lyfta energifrågorna tidigt i samhällsplaneringen kan etableringar möjliggöras i dialog med företagen. Därmed stärks den regionala konkurrenskraften vilket är en förutsättning för omställningen till ett elektrifierat, hållbart näringsliv. Det handlar inte om att förutse varje investering — utan om att skapa handlingsutrymme för framtiden.

”Inriktning för elektrifiering och energiförsörjning i Fyrbodal” beskriver vad 14 kommuner ser för framtida behov av fossilfri energiförsörjning och är en kompass för kommunal energiplanering, näringslivsutveckling och skapar delregional attraktionskraft. Inriktningsdokumentet är en grundförutsättning för förbundets medlemmar att vara tydliga och eniga och därmed kunna agera möjliggörande för samhällets utveckling mot fossiloberoende.

Dokumentet utgår huvudsakligen från Regional Energiöverenskommelse Västra Götaland (dnr: 2023/0151), som togs fram av de fyra kommunalförbunden samt Västra Götalandsregionen och antogs av regionstyrelsen den 23 januari 2024. Dokumentet ligger i linje med de nationella och europeiska klimatpolitiska målen, som syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Inriktningsdokumentet tar avstamp i Regional utvecklingsstrategi, RUS 2030, Näringslivsstrategi Fyrbodal 2030 och Klimat 2030.

Detta dokument har tagits fram och bearbetats i samverkan med Fyrbodals olika nätverk inom energi och näringsliv samt miljö-, och klimatnätverket. Dokumentet bereds i den särskilda arbetsgrupp som utsetts av kommundirektörsnätverket och som utgörs av strateger och planerare inom hållbarhet, samhällsplanering och näringslivsutveckling i kommuner som representerar glesare-, och tätare geografier samt kustzon. Till arbetsgruppen har en politisk referensgrupp knutits, utsedd av Fyrbodals Förbundsdirektion.

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

Inriktningsdokumentet innehåller en portalparagraf om vad förbundets medlemmar vill uppnå tillsammans och därefter fyra inriktningar om hur det ska förverkligas.

Portalparagraf

> *”Fyrbodal accelererar för en fossilfri framtid, stärkt konkurrenskraft och nya investeringar genom storskalig elektrifiering.”*

Fyrbodalsregionen är en av fyra delregioner i Västra Götalands län och en för södra Sverige viktig producent av förnybar energi, främst från vattenkraften i Göta Älv. Delregionen bidrar även med vindkraft som i stor skala produceras i de nordvästra delarna av delregionen. Fyrbodal präglas av sitt läge mellan Skagerack och Vänern, med viktiga naturresurser på land och i hav som bidrar till ett starkt och differentierat näringsliv. De tre stadskärnorna utgör tillsammans en av Sveriges tio största befolkningscentra, är konkurrenskraftiga och har förutsättningar för att kraftfullt bidra till regionens fortsatta utveckling.

Flera företag i Fyrbodal utgör en strategiskt mycket viktig del av Sveriges totalförsvar, med verksamheter som säkerställer nationell försörjningsförmåga inom viktiga sektorer. Delregionen utmärks av ett starkt industriellt arv, där erfarenheter från fordons- och varvsindustrin lagt grunden för en modern och innovativ ingenjörskultur. Det skapar unika förutsättningar för teknikutveckling och robusta leverantörsled, vilket stärker både regional och nationell beredskap.

Delregionen är en viktig transitregion med omfattande godsflöden och tunga transporter längs de båda Europavägarna, E6 och E45. Detta medför betydande klimatutmaningar kopplade till utsläpp från vägtransporter. Regionen rymmer också flera elintensiva industrier, liksom industrier med betydande klimatpåverkande utsläpp där fortsatt elektrifiering är en förutsättning för framtida konkurrenskraft och långsiktigt stabila arbetstillfällen.

I enlighet med Regional energiöverenskommelse för Västra Götaland vill vi:

- Skapa förutsättningar för snabb och kraftfull förstärkning av elnätens kapacitet
- Skapa förutsättningar för en snabb och kraftfull utbyggnad av fossilfri produktion av el

Inriktningar

Inriktningsdokumentet beskriver vad 14 medlemskommuner i Fyrbodalsregionen vill göra för att uppnå portalparagrafen *”Fyrbodal accelererar för en fossilfri framtid, stärkt konkurrenskraft och nya investeringar genom storskalig elektrifiering”* genom fyra inriktningar.

Vi *vill* påskynda elnätsutbyggnaden

Begränsningen i elnätens kapacitet och långa ledtider för utbyggnad utgör en flaskhals och hindrar företag och samhälle att utvecklas. Utan tydliga prioriteringar och gemensamt agerande riskerar Fyrbodal att tappa i konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter.

Inriktningen innebär att vi bland annat verkar för:

- att kapacitets- och nätutvecklingsbehov vägs in tidigt i processer med nya planer och tillstånd.
- information delas mellan berörda parter om planerade industriområden, bostadsprojekt och infrastruktursatsningar i ett tidigt skede för att möjliggöra proaktiv nätplanering.
- strukturer skapas för dialog om kapacitetsfrågor, flaskhalsar och prioriteringar med berörda aktörer.
- regional samverkan kring kapacitetsfrågor för att utveckla gemensamma arbetssätt och prioriteringar.
- hanteringen av markupplåtelser, bygglov och andra tillstånd som krävs för nya nätanläggningar snabbas upp.
- regelverk och incitament påverkas i en riktning som gynnar lokala och delregionala behov och ambitioner.

Vi *vill* möjliggöra ny storskalig, fossilfri elproduktion och energilagring

Den ökande elektrifieringen i samhället driver på efterfrågan på fossilfri el och energi, samtidigt som stora delar av elproduktionen är geografiskt koncentrerad till andra delar av landet. Detta skapar ett ökat tryck på överföring i elnäten och begränsar möjligheterna för nya etableringar och klimatomställning i delregionen. Genom att möjliggöra etablering av ny lokal elproduktion och energilagring bidrar

Fyrbodalsregionen till minskad klimatpåverkan samtidigt som försörjningstrygghet och motståndskraft ökar och attraktionskraften för nya etableringar stärks.

Inriktningen innebär att vi bland annat verkar för:

- gemensam delregional planering för framtida energiförsörjning som visar på behov och prioriteringar för att samordna energiproduktion och elnätsutbyggnad.
- effektiva rutiner och riktlinjer för handläggning av tillstånd, bygglov och markupplåtelser kopplade till energianläggningar.
- att tidigt identifiera möjligheter och undanröja hinder för nya projekt för produktion och lagring genom dialog med berörda aktörer.
- lokal förankring genom aktiv dialog och delaktighet kring nya projekt för fossilfri elproduktion och energilagring.

Vi *vill* stimulera innovationer och ny teknik för att uppnå ett mer energieffektivt samhälle

Industrins och transportsektorns omställning förväntas dubblera efterfrågan på elektrisk energi. Det kräver inte enbart utbyggnad av elnäten, ny produktion och lagring, utan ett smartare och mer resurseffektivt energisystem. Genom att arbeta systematiskt med energieffektivisering, flexibilitetslösningar, som till exempel att med prissättning styra elförbrukningen och genom sektorskopplingar — där exempelvis industri, transporter och fastigheter kopplas samman — kan effektbehovet jämnas ut, belastningen på näten minskas och resurserna nyttjas bättre. Ett delregionalt perspektiv gör det möjligt att identifiera gemensamma lösningar, samordna investeringar och skapa synergier mellan kommuner och verksamheter vilket stärker både kapacitet och försörjningstrygghet.

Inriktningen innebär att vi bland annat verkar för:

- gemensamma projekt och erfarenhetsutbyte kring energieffektivisering i fastigheter, industriprocesser och offentlig verksamhet.
- ökade möjligheter att koppla samman värme-, biogas-, och lokal elproduktion med laddinfrastruktur och energilager för effektivare energi-användning.
- ökad flexibilitet och energieffektivitet i kommunala bolag, till exempel fastighetsbolag, energibolag.
- gemensamma testmiljöer mellan flera kommuner, där man i praktiken kan prova nya idéer och lösningar, till exempel ny teknik, tjänster eller arbetssätt – innan de används i större skala.

Vi *vill* stärka delregionens attraktionskraft

Arbetet med att främja investeringar och företagsetableringar sker i samverkan mellan kommuner, Business Region Väst, Västra Götalandsregionen samt med Business Sweden på nationell nivå. Trycket från företag som vill investera och etablera sig i Västra Götaland och Fyrbodalsregionen är högt, men hålls tillbaka av bristen på överföringskapacitet, det vill säga elektrisk effekt. Genom att identifiera och tillsammans prioritera områden med goda förutsättningar i form av tillgång till el och effekt, adekvat mark, övrig infrastruktur och relevant kompetens skapas en starkare position för delregionen i konkurrensen om framtidens investeringar. För kommunerna innebär detta en möjlighet att utveckla det lokala näringslivet, skapa nya arbetstillfällen och bidra till den gröna omställningen.

Inriktningen innebär att vi bland annat verkar för:

- gemensam prioritering av strategiska etableringsområden för stora och/eller strategiskt väsentliga företagsetableringar.
- samlokalisering av ny lokal elproduktion (utbud) och nya företagsetableringar (efterfrågan).
- återkommande behovsdialog och prognosarbete med stora och/eller strategiskt väsentliga företag och övriga berörda aktörer.
- en gemensam berättelse.

Fyrbodals kommunalförbund

Förbundsdirektionen

Delregionalt inriktningsdokument för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen

Förslag till beslut

Att direktionen antar förslaget till Strategisk inriktning för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen

Sammanfattning

Fyrbodals kommunalförbund saknar ett gemensamt dokument som beskriver förbundets syn på utvecklingen av transportinfrastrukturen i Fyrbodalsregionen på lång sikt. Under våren 2024 tog förbundet och nätverket för infrastruktur- och kollektivtrafikfrågor initiativ till att ta fram ett sådant dokument, vilket fick direktionens stöd i maj 2024.

Ett förslag till inriktningsdokument har varit på remiss hos medlemskommunerna under våren 2025. Av 14 medlemskommuner har 10 inkommit med remissvar. Svaren redovisades för förbundsstyrelsen på mötet den 12 juni 2025.

Medlemskommunerna var i sina remissvar till stora delar nöjda med innehållet i förslaget till inriktningsdokument, men flera kommuner lyfte att dokumentet behövde få en bättre struktur och bli tydligare. Med anledning av remissvaren har förslaget till inriktningsdokument omarbetats.

Bakgrund

Fyrbodals kommunalförbund saknar ett gemensamt dokument som beskriver förbundets syn på utvecklingen av transportinfrastrukturen i Fyrbodalsregionen på lång sikt. Under våren 2024 tog förbundet och nätverket för infrastruktur- och kollektivtrafikfrågor initiativ till att ta fram ett sådant dokument, vilket fick direktionens stöd i maj 2024.

Ett inriktningsdokument kommer att utgöra ett stöd för förbundets arbete med planrevideringar, och remissyttranden. Ställningstagandena i dokumentet ger även mandat att driva för förbundet viktiga frågor i media och gentemot andra myndigheter och organisationer. Likaså har processen med att ta fram ett förslag till inriktningsdokument lett till konstruktiva diskussioner och ställningstaganden kring angelägna frågor för delregionens medlemskommuner.

Museigatan 2 • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522-44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • www.fyrbodal.se

Beskrivning av ärendet

Ett förslag till inriktningsdokument har varit på remiss hos medlemskommunerna under våren 2025. Av 14 medlemskommuner har 10 inkommit med remissvar. Svaren redovisades för förbundsstyrelsen på mötet den 12 juni 2025.

Medlemskommunerna var i sina remissvar till stora delar nöjda med innehållet i förslaget till inriktningsdokument, men flera kommuner lyfte att dokumentet behövde få en bättre struktur och bli tydligare, inte minst när det gällde avsnittet kring förbundets vision rörande transportinfrastruktur. Utökade skrivningar kring det mindre vägnätets betydelse samt vikten av robusthet och beredskap var också något som önskades.

Med anledning av remissvaren har förslaget till inriktningsdokument omarbetats. Texterna om dokumentets syfte och innehåll har lagts tidigare i dokumentet. Avsnittet om vision för ett hållbart och sammanlänkat Fyrbodal har fått en ny utformning även om sakinnehållet till stor del är samma som tidigare.

När det gäller de avslutande ”inriktningarna” har dessa kompletterats med två nya inriktningar, en om det mindre vägnätets betydelse samt en om robusthet i transportsystemet. För att hålla nere antalet inriktningar på en rimlig nivå har den tidigare inriktningen om trafiksäkerhet tagits bort. I stället återkommer skrivningar om trafiksäkerhet i flera andra inriktningar och delar av dokumentet.

Ansvarig tjänsteperson

Infrastrukturstrateg Morgan Ahlberg, tel. 076-856 23 55, e-post: morgan.ahlberg@fyrbodal.se

Bilaga:
Strategisk inriktning för transportinfrastrukturen i Fyrbodalsregionen

Beslutet expedieras till:
Medlemskommunerna i Fyrbodals kommunalförbund

Strategisk inriktning för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen

Beslutad av förbundsdirektionen 2025-xx-xx

Inledning

Detta dokument beskriver kommunalförbundets långsiktiga inriktning för hur transportinfrastrukturen i delregionen ska utvecklas. Syftet med dokumentet är att skapa förutsägbarhet och stabila förutsättningar för den gemensamma planeringen. Exempel på användningsområden är som underlag för prioriteringar, remissvar, samverkan och opinionsbildning.

Utgångspunkten för inriktningsdokumentet är kommunalförbundets och Västra Götalandsregionens vision om det goda livet. Dokumentet bygger vidare på det arbetet som tidigare gjorts inom ramen för strukturbild Fyrbodal och som resulterat i framtagandet av delregionens fyra hörnstenar:

- Gränsland – historiska och nutida gränser präglar struktur och utveckling i vår delregion
- Landsbygder – våra naturtillgångar är resursbaser och utgör grunden i våra styrkeområden
- Vattenrike – salt och sött vatten är grunden till allt liv och skapar möjligheter
- Trekärnigt centrum – tillsammans utgör våra största tätorter sjunde största befolkningscentra i landet.

Inriktningsdokumentet innehåller en beskrivning av delregionens förutsättningar och utmaningar, en vision för ett hållbart och sammanlänkat Fyrbodal, samt ett antal inriktningar som beskriver hur vi vill utveckla transportinfrastrukturen för att nå vår vision.

Detta dokument är framtaget av Fyrbodals kommunalförbund tillsammans med förbundets 14 medlemskommuner och antogs av förbundsdirektionen 2025-xx-xx. Aktualisering av dokumentet sker i samband med revidering av regional och nationell transportinfrastrukturplan.

Delregionens förutsättningar och utmaningar

Fyrbodal har ett strategiskt läge mellan Oslo och Göteborg med stora möjligheter till expansiv tillväxt. Här bor 270 000 människor. De tre kommunerna i delregionens nav – Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg - utgör tillsammans landets sjunde största befolkningscentra.

Stora transportstråk går genom Fyrbodalsregionen, både för järnvägs-, väg- och sjötransporter. Flera av dem knyter samman Västra Götaland med andra länder och regioner. Här finns ett flertal av Västra Götalands hamnar för gods- och persontransporter, samt en av regionens två flygplatser med reguljär linjetrafik.

Centralt för Fyrbodalsregionen är våra olika geografiska förutsättningar. Inom delregionen ryms stora geografiska områden med glesare bebyggelse där det mindre vägnätet är viktigt för att knyta samman människor och verksamheter. För det mindre vägnätet finns ett eftersatt behov av underhållsåtgärder.

På landsbygden och i de mindre tätorterna är bilen det dominerande alternativet, särskilt i områden utanför de starka kollektivtrafikstråken. Samtidigt finns det även här grupper som generellt sett är mer beroende av en fungerande kollektivtrafik jämfört med i städer och mer tätbefolkade områden. Det gäller särskilt barn och unga, äldre personer samt ekonomiskt utsatta grupper.

Den utmanande geografin med berg, lera och vatten gör det mer kostsamt att bygga och förbättra vägar i stora delar av Bohuslän och Dalsland, jämfört med andra delar av landet. Stora delar av Fyrbodalsregionen utgörs redan i dag av riskområden för skred och översvämningar. Samtidigt gör markförhållandena och närheten till vatten att sårbarheten för vägar och järnvägar blir särskilt stor i takt med klimatförändringar och en vanligare förekomst av extremväder.

För Fyrbodalsregionen är besöksnäringen en viktig del av näringslivet, där målpunkterna ofta ligger en bit från de större kollektivtrafikstråken och pendlingsnaven. Det innebär svårigheter för såväl besökande som personal att ta sig till dessa målpunkter med kollektivtrafik.

Vision för ett hållbart och sammanlänkat Fyrbodal

Vi ser en framtid där en väl utbyggd, tillgänglig och hållbar transportinfrastruktur stärker livskvaliteten för alla invånare i Fyrbodalsregionen. Vår vision är en sammanhållen

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

region – där städer, landsbygder och samhällen binds samman av ett effektivt, jämlikt och socialt hållbart transportsystem av hög kvalitet.

Fyrbodalsregionen ska vara en förebild för framtidens transportsystem – fossiloberoende och med människan i centrum. Genom att prioritera gång-, cykel- och kollektivtrafik ska vi minska transportsektorns miljöpåverkan och skapa ett transportsystem som främjar både hälsa och hållbar utveckling.

Vi strävar efter ett hela-resan-perspektiv, där smidiga byten mellan olika trafikslag – till exempel via välplanerade pendelparkeringar för cykel och bilar – gör det enkelt att välja hållbara resor. Trygga gång- och cykelvägar är en självklar del av detta.

Vi ser långsiktiga och kraftfulla satsningar som avgörande. Genom att utveckla samhällen nära kollektivtrafikstråk och noder, samt nyttja befintlig infrastruktur mer effektivt, skapar vi förutsättningar för hållbart resande som möter både dagens och morgondagens behov.

Fyrbodalsregionens transporter stannar inte vid regionens gränser. Vår vision omfattar starka kopplingar till angränsande regioner i Norge, samt Värmland, Skaraborg och Göteborg. Dessa stråk ska ha hög kapacitet, god trafiksäkerhet och bidra till en växande arbetsmarknad, en stark logistikregion och en framgångsrik besöksnäring.

Tillsammans skapar vi en transportinfrastruktur som är en möjliggörare för hållbar tillväxt, regional attraktivitet och förverkligandet av det goda livet för alla i Fyrbodalsregionen.

Inriktningar

För att nå vår vision behöver vi stärka planeringens roll och sätta människan i centrum. Vi behöver tillsammans våga tänka nytt och utveckla nya former för samverkan.

Följande inriktningar beskriver vad Fyrbodals kommunalförbund vill göra för att uppnå visionen om ett väl utbyggt och hållbart transportsystem.

Vi vill öka tillgängligheten till kollektivtrafik i hela Fyrbodal

För att skapa en stark, jämlik och sammanhållen Fyrbodalsregion behöver kollektivtrafiken vara tillgänglig för alla – oavsett ålder och bostadsort. En väl fungerande kollektivtrafik är avgörande för kompetensförsörjning, utbildning samt

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter. Särskilt viktigt är att barn och unga kan resa tryggt och hållbart, även i glesare geografier.

För att uppnå detta vill vi bland annat verka för:

- att byte mellan buss, tåg och båt ska fungera smidigt – särskilt i områden med låg turtäthet. Ersättningstrafik och samordning mellan trafikslag behöver prioriteras för att göra hela resan så trygg och förutsägbar som möjligt, oavsett var du bor.
- att alla ungdomar i Fyrbodalsregionen ska ha en möjlighet att resa kollektivt till ett brett utbud av gymnasieutbildningar.
- anpassning av kollektivtrafiken efter säsongsmässiga variationer i befolkning och besöksantal.

Vi vill öka kapaciteten och resandet på järnväg

För att stärka Fyrbodals roll som en hållbar och konkurrenskraftig delregion behöver järnvägens kapacitet utvecklas. En modern och tillförlitlig järnväg är avgörande både för att fler ska kunna välja tåget för arbets- och studiependling, samt för att gods i större utsträckning ska kunna flyttas från väg till räls. För att uppnå detta krävs investeringar i infrastruktur och attraktiva stationsmiljöer samt på flera håll en utökad turtäthet. Stationer med goda bytesmöjligheter samt pendelparkeringar för både cykel och bil är en förutsättning.

För att uppnå detta vill vi bland annat verka för:

- ökad järnvägskapacitet för personer och gods i syfte att utöka trafikeringen av persontåg och att flytta gods från landsväg till järnväg.
- standardhöjning av flera av våra regionala järnvägar i syfte att korta restider och öka tillförlitligheten
- öppnandet av nya stationer samt utveckling av befintliga stationsmiljöer som gör det enkelt och attraktivt att resa med tåg.

Vi vill öka det hållbara resandet med gång- och cykel

För att öka det hållbara resandet i Fyrbodal vill vi ta tillvara den stora potentialen för ökad cykling, särskilt vid kortare vardagsresor. Det kräver både investeringar i infrastruktur och ett brett arbete för att förändra beteenden och underlätta kombinationsresor. Särskilt barn och unga ska kunna gå och cykla tryggt i sin vardag.

För att uppnå detta vill vi bland annat verka för:

- ökade resurser till gång- och cykelåtgärder i den regionala infrastrukturplanen

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

- förenklade regler för att snabba på utbyggnaden av gång- och cykelvägar längs det statliga vägnätet.
- bättre möjligheter att ta med cykel på tåg och buss för att underlätta kombinerade resor.

Vi vill stärka det mindre vägnätet för en ökad tillgänglighet i hela delregionen

Det mindre vägnätet spelar en avgörande roll för tillgänglighet och godstransporter i Fyrbodalsregionens glesare geografier. Vägarna är ofta smala, kurviga och ska rymma flera olika trafikslag – vilket ställer höga krav på funktion och underhåll. För att möta dessa utmaningar behöver insatser prioriteras som stärker framkomlighet och trygghet för alla trafikanter.

För att uppnå detta vill vi bland annat verka för:

- att det mindre vägnätet i ökad utsträckning utformas för att minska konflikter mellan tunga fordon, personbilar, cyklister och gångtrafikanter – exempelvis genom hastighetsanpassningar, siktförbättringar och utbyggnad av parallella gång- och cykelbanor.
- att delar av det mindre vägnätet som är avgörande för exempelvis skolskjuts, kollektivtrafik och godsflöden prioriteras för underhåll och upprustning.
- att det mindre vägnätet utvecklas som en integrerad del av transportsystemet, med fokus på god tillgänglighet, bättre kopplingar till kollektivtrafik och ökad samordning mellan trafikslag för att möjliggöra hållbara resor även i glesa geografier.

Vi vill utveckla trestadsområdet till ett nav för utveckling av hela Fyrbodal

Trestadsområdet – Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg – har en central roll i Fyrbodalsregionens utveckling. Genom att stärka Trestad som nav för utbildning, arbetsmarknad och hållbar mobilitet kan vi skapa tillväxt och ökad sammanhållning i hela delregionen. För att uppnå detta krävs satsningar på infrastruktur, kollektivtrafik och tätare kopplingar mellan stad och landsbygd.

För att uppnå detta vill vi bland annat verka för:

- att Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg tillsammans bildar ett starkt nav som knyter samman regionens mindre orter och landsbygder till ett gemensamt utvecklingsområde med attraktiva livsmiljöer samt goda möjligheter till arbete och studier.

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

- förbättrad kollektivtrafik mellan de tre stadskärnorna samt Trestad och övriga delar av Fyrbodalsregionen, med fokus på ökad turtäthet och kortare restider.
- ökad takt i utbyggnaden av kapacitetsstarka och trafiksäkra stråk – både vägar och järnvägar – som leder till och från Trestadsområdet.

Vi vill öka andelen godstransporter på järnväg och sjöfart

För att göra Fyrbodalsregionen till en ledande logistikregion vill vi öka andelen transporter på järnväg och sjöfart. Genom att flytta transporter från väg till mer hållbara transportsätt, och utveckla effektiva intermodala lösningar, kan vi bidra till både regional tillväxt och minskad klimatpåverkan.

För att uppnå detta vill vi bland annat verka för:

- att Fyrbodal blir en ledande logistikregion med attraktionskraft för tillväxt och företagsetableringar.
- insatser för att flytta godstransporter från väg till järnväg och sjöfart i syfte att stärka delregionens konkurrenskraft och fossiloberoende.
- utveckling av intermodala transportlösningar som terminaler och hamnar, samt anslutningsvägar, uppställningsplatser med mera.

Vi vill öka robustheten i transportsystemet

Vi vill stärka robustheten i Fyrbodals transportsystem för att möta framtidens klimatutmaningar och säkerställa en trygg och fungerande infrastruktur även vid extremväder och krissituationer.

För att uppnå detta vill vi bland annat verka för:

- anpassning av vägar och järnvägar för att klara ökade vattenflöden, höjda havsnivåer samt extrema väderförhållanden.
- stärkt krisberedskap och försvarsförmåga genom strategiska satsningar på delregionens hamnar, Göteborg Stallbacka Airport samt andra viktiga noder.
- robusthet i kollektivtrafiken genom att trygga tillgången till bränslen och kraftförsörjning, samt främjande av mobilitetslösningar som fungerar även vid störningar och krissituationer.

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

Sammanträde	Förbundsdirektionen
Tid och plats	Torsdag den 18 september, klockan 09.00-15.40 på Kaserngården, Uddevalla
Ledamöter	Enligt närvarolista
Tjänstgörande ersättare	Enligt närvarolista
Övriga	Anna Lärk Ståhlberg, förbundsdirektör Carina Wiberg Borgh, sekreterare/ chef verksamhetsstöd Michael Johansson, chef för Regional utveckling Titti Andersson, bitr. förbundsdirektör Karin Engström, chef för välfärdsutveckling Maria Wolff, chef kompetensförsörjning Morgan Ahlberg, infrastrukturstrateg Christel Thuresson, energi och näringslivsstrateg Malin Zetterman, ekonomiansvarig Cecilia Sandberg, kompetensförsörjningsstrateg Ivan Stipic, ny VD fr o m 250918 Gryning Vård AB Ylva Morén , ordförande Gryning Vård AB Malin Hedelin, styrelsen Gryning Vård AB Birgitta Flärdh, t.f VD t o m 250917 Gryning Vård AB Carina Sahlén, VD Mediapoolen Andreas Johansson, Mediapoolen Malin Krantz, kommundirektör Uddevalla kommun

---

Utses att justera	Martin Pettersson (SD)	
Digital justering	2025-09-22	Paragrafer § 87 - § 110
Sekreterare	Carina Wiberg Borgh	
Ordförande	Peter Eriksson (M) 87-97, 99-110 Liselott Fröjd (M) § 98	

Anslagsbevis

Sammanträde	Förbundsdirektionen 2025-09-18
Förvaringsplats för protokollet	Fyrbodals kommunalförbund, Förbundskansliet
Datumet när anslaget sätts upp	2025-09-23
Datumet när anslaget tas ner	2025-10-14
Ansvarig	Carina Wiberg Borgh

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

Närvarolista

Presidium

Ordförande	**Parti**	**Stad**	**Närvarande §**	**Tj.ersättare**	**Närvarande §**
Peter Eriksson	M	Trollhättan	87-97, 99-110	Liselott Fröjd	98
1:e vice ordförande					
Liselott Fröjd	M	Tanum	87-110		
2:e vice ordförande					
Benny Augustsson	S	Vänersborg	87-110		

Ledamöter	**Parti**	**Kommun**	**Närvarande §**	**Tj. ersättare**	**Närvarande §**
Stig Bertilsson	M	Bengtsfors			
Andreas Nilsson	M	Dals-Ed	87-110		
Ulla Börjesson	S	Färgelanda	87-99		
Jan-Olof Johansson	S	Lysekil		Ulf Hanstål	87-110
Ludwig Mossberg	M	Mellerud			
Louise Skaarnäs	SD	Munkedal			
Catharina Bråkenhielm	S	Orust		Lars Larsson	87-110
Therese Mancini	S	Sotenäs	87-110		
Kent Hansson	S	Strömstad	87-110		
Sofia Andersson Dharsini	S	Trollhättan			
Martin Pettersson	SD	Uddevalla	87-110		
Ingemar Samuelsson	S	Uddevalla	87-91		
Henrik Harlitz	M	Vänersborg	90-110	Lena Eckerbom Wendel	87-89
Michael Karlsson	M	Åmål			
Ersättare					
Per Eriksson	S	Bengtsfors			
Per-Erik Norlin	S	Dals-Ed	87-110		
Christoffer Wallin	SD	Färgelanda			
Ulf Hanstål	M	Lysekil	87-110		
Ulf Rexefjord	SD	Mellerud			
Liza Kettil	S	Munkedal			
Lars Larsson	C	Orust	87-110		
Eva Abrahamsson	M	Sotenäs			
Fredrik Eriksson	SD	Strömstad			
Oskar Josefsson	S	Tanum	87-110		
Ricky Karlsson	KD	Trollhättan	87-91		
Tony Georgiou	S	Trollhättan			
Christer Hasselbäck	UP	Uddevalla	87-110		
Jarmo Uusitalo	MP	Uddevalla			
Mats Andersson	C	Vänersborg	87-110		
Lena Eckerbom Wendel	M	Vänersborg	87-110		
Vakant		Åmål			

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

§ 87- Upprop och val av justerare 4
§ 88 - Fastställande av dagordningen 5
§ 89 – Ägardialog Gryning Vård AB 6
§ 90 – Ägardialog Mediapoolen AB 7
§ 91 – Uddevalla kommun begär till Fyrbodals kommunalförbund om att väcka ärende till förbundsdirektionen, åberopande av § 9 i förbundsordningen 8
§ 92 – Ordförande och förbundsdirektör informerar 9
§ 93 – Förbundsövergripande ekonomi 10
§ 94 – Förbundsdirektionens sammanträdestider 2026 11
§ 95 – Översyn av Fyrbodals kommunalförbunds förbundsordning 12
§ 96 – Utbildningssamverkan Fyrbodal 13
§ 97 – Tema Regional Utveckling 14
§ 98 – Remissvar Regional utvecklingsstrategi (RUS) 15
§ 99 - Remissvar Klimat och energistrategi, länsstyrelsens dnr 425-20721-2025 17
§ 100 – Delregionalt inriktningsdokument för elektrifieringsomställning och energiförsörjning 18
§ 101 – Energiförsörjning – aktuellt läge 19
§ 102 – Avsiktsförklaring Västra stambanan 20
§ 103 – Positionspapper Göteborg Stallbacka Airport 21
§ 104 - Delregionalt inriktningsdokument för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen 22
§ 105 – Remiss - Regional infrastrukturplan för Västra Götaland 2026–2037 23
§ 106 – Aktuella infrastrukturärenden 24
§ 107 – Övrigt 25
§ 108 – Meddelanden 26
§ 109 – Redovisning av delegationsbeslut 27
§ 110 – Nästa möte 28

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 87- Upprop och val av justerare

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen väljer Martin Pettersson (SD) till justerare. Justering äger rum 2025-09-22, digitalt

Sammanfattning
Till justerare föreslås någon av nedanstående ledamöter:
Louise Skaarnäs (SD)
Kent Hansson (S)
Martin Pettersson (SD)
Benny Augustsson (S)

Justeringen föreslås äga rum 2025-09-22, digitalt

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 88 - Fastställande av dagordningen

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen fastställer dagordningen.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 89 – Ägardialog Gryning Vård AB

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
Inför ägardialogen hade direktionen på mötet 2025-06-12 ett förberedande samtal om vad man vill ha en dialog om med Gryning Vård. Nedanstående inspel har vidareförmedlats till Gryning Vård.

- Hur tänker man kring den kvalitet man håller i bolaget vs hemmaplanslösningar? Billigare lösningar men ändå hålla kvalitet? Kan behövas lösningar på hemmaplan, det behöver inte bli sämre kvalitet. Beror på vad som läggs in, specialister stödfunktioner finns i högre utsträckning, det får man inte i samma grad med hemmaplanslösningarna.
- VIN (våld i nära relation), placeras normalt i annan kommun, hur resonerar man kring det?
- Generellt: Ekonomi, kvalitet, framtidssäkring
- Finns det brister i den lokala kontrollen – kvalitetsfrågor
- Generellt: medlemsnytta och framtid.
- Behov av placeringar, hur möter Gryning det (flexibilitet).

Gryning Vård kommer att representeras av
Ivan Stipic, ny VD fr o m 250918
Ylva Morén , ordförande
Malin Hedelin, styrelsen
Birgitta Flärdh, t.f VD t o m 250917

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 90 – Ägardialog Mediapoolen AB

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
Inför ägardialogen hade direktionen på mötet 2025-06-12 ett förberedande samtal om vad man vill ha en dialog om med Mediapoolen. Nedanstående inspel har vidareförmedlats till Mediapoolen.

- Generellt: Ekonomi, kvalitet, framtidssäkring
- Finns det brister i den lokala kontrollen – kvalitetsfrågor
- Generellt: medlemsnytta och framtid.

Mediapoolen kommer att representeras av
Carina Sahlén, VD

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 91 – Uddevalla kommun begär till Fyrbodals kommunalförbund om att väcka ärende till förbundsdirektionen, åberopande av § 9 i förbundsordningen

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att bordlägga ärendet till nästa sammanträde den 30 oktober 2025.

Sammanfattning
Uddevalla kommun har åberopat initiativrätten för att väcka ärende till förbundsdirektionen i Fyrbodals kommunalförbund, enligt förbundsordningen § 9. Initiativrätten innebär att förbundsmedlem kan väcka ett ärende genom framställan av kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen.

Ärendet gäller medlemskapet i Fyrbodals kommunalförbund och de uppgifter som är kopplade till detta. Uddevalla kommun begär att få föredra ärendet samt närvara och yttra sig vid direktionens sammanträde gällande ärendet.

Förbundsdirektionen beslutade på sitt sammanträde 2025-05-08 § 58 att svara Uddevalla kommun i enlighet med tjänsteskrivelse 2025-04-22.

Uddevalla kommun hade inte möjlighet att närvara på sammanträdet men har beretts möjlighet att föredra sitt ärende vid direktionens möte 2025-09-18.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-04-03
Protokollsutdrag Uddevalla 2025-02-26 §63
Uddevalla kommuns tjänsteskrivelse 2025-02-05
Tjänsteskrivelse 2025-04-22
Protokollsutdrag direktionen 2025-05-08 §57
Protokollsutdrag direktionen 2025-05-08 §58
Vägledande principer DRUM
DRUM – rutinbeskrivning rekvisitioner
Aktiva DRUM-projekt
Överenskommelsen DRUM 2025
Årsredovisning 2024

Förslag till beslut under överläggningarna
Peter Eriksson (M) yrkar på bordläggning av ärendet till nästa sammanträde den 30 oktober 2025.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 92 – Ordförande och förbundsdirektör informerar

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
Den regionala kontexten via Beredningen för hållbar utveckling (BHU), SRO, Västgruppen, Västsvensk samling samt kommundirektörerna.
Aktuellt på förbundet
Aktuellt bolagen
Personal och arbetsmiljö
Regional utveckling
Kompetensförsörjning
Välfärdsutveckling

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 93 – Förbundsövergripande ekonomi

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
Malin Zetterman, ekonomiansvarig är föredragande

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 94 – Förbundsdirektionens sammanträdestider 2026

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen att beslutar godkänna förslaget på sammanträdesdagar 2026 enligt nedan:
Arbetsutskottet: 260129, 260305 (digitalt), 260402 (förmiddag), 260430 (förmiddag), 260827, 261015, 261119
Direktionen: 260212, 260326, 260423, 260528, 260917, 261105, 261210

Sammanfattning
Enligt årshjulet skall mötesdatum för nästa år beslutas på direktionen i september. Ett förslag på mötesdatum har därför arbetats fram.

Förslaget bygger på samma princip som tidigare år med intervall och hänsyn till BHU, SRO, Västkom, Västguppen samt SKR:s beredning och helgdagar.

Arbetsutskottet: 260122, 260305, 260409, 260521, 260903, 261015, 261119
Direktionen: 260212, 260326, 260430, 260611, 260924, 261105, 261210

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-27

Förslag till beslut under överläggningarna
Peter Eriksson (M) yrkar på att sammanträdesdagarna för 2026 ska vara enligt följande:
Arbetsutskottet: 260129, 260305, 260402 förmiddag, 260430 förmiddag, 260827, 261015, 261119
Direktionen: 260212, 260326, 260423, 260528, 260917, 261105, 261210

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet föreslår direktionen att besluta godkänna förslaget på sammanträdesdagar 2026 enligt nedan:
Arbetsutskottet: 260129, 260305, 260402 förmiddag, 260507, 260827, 261015, 261119
Direktionen: 260219, 260326, 260423, 260528, 260917, 261105, 261210

Beslutet skickas till
Medlemskommunerna

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 95 – Översyn av Fyrbodals kommunalförbunds förbundsordning

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att beredningen av ärendet fortlöper i enlighet med tjänsteskrivelse 2025-08-15 och de muntliga synpunkterna som framfördes på mötet.

Sammanfattning
Förbundsdirektören fick 2023-06-15 § 60 i uppdrag av direktionen att göra en översyn av förbundets förbundsordning med anledning av att Göteborgsregionen initierat en översyn av sin förbundsordning samt att det uppkommit frågor om de övriga kommunalförbundens förbundsordning i samband med utredningen av förbundens gemensamma förening VästKom.

Den nu gällande förbundsordningen för Fyrbodal fastställdes av direktionen 2017-03-16 §15. Förbundsdirektören har arbetat internt med sin ledningsgrupp och förbundets strateger med att titta över förbundsordningen, samrått med arbetsutskottet 2024-10-17, haft dialog med kommundirektörernas nätverk samt haft en workshop med direktionen 2025-06-12. Vid arbetsutskottets möte 2025-08-28 samt direktionens möte 2025-09-18 kommer en återkoppling av vad som framkom under direktionens workshop 2025-06-12 att ske. En plan för hur arbetet ska ske vidare kommer också att presenteras samt ett preliminärt utkast till ny formulering av ändamålsparagraf 3 i en reviderad förbundsordning.

Förbundsdirektören efterfrågar på dagens möte hur direktionen ser på förslagen mot bakgrund av bl a workshopen från juni 2025.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-15
Sammanfattning av Workshop med direktionen 2025-06-12
Presentation av: tillbakablick, vad styr kommunalförbund, förbundsordning 2017; 2025-06-12
Protokoll 2024-10-17 § 82
Protokoll 2023-06-15 § 60
Fyrbodals förbundsordning 2017-03-16 § 15

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet beslutar att beredningen av ärendet fortlöper i enlighet med tjänsteskrivelse 2025-08-15 och de muntliga synpunkterna som framfördes på mötet.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 96 – Utbildningssamverkan Fyrbodal

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att bordlägga ärendet till nästa sammanträde 30 oktober 2025.

Sammanfattning
Tidigare avtal om fritt sök gymnasieskola samt, fritt sök gymnasiesärskola har sagts upp utifrån ny lagstiftning och dess effekter samt att avtalet även ersätter tidigare avsiktsförklaring från 2013 om samverkan inom utbildningsområdet.

Förslaget till avtal rörande utbildningssamverkan för samtliga skolformer har tagits fram på uppdrag av utbildningsordförandenätverket. Kommunal kärnverksamhet, som utbildning och kompetensförsörjning, har behov av långsiktig och robust samverkan mellan Fyrbodals kommuner och kommunalförbundet, därför har ett nytt avtalsförslag tagits fram av en arbetsgrupp bestående av ordföranden i fyra kommuner. Avtalsförslaget utgår i från antagen samverkansstrategi. Det är viktigt att värna det samlade behovet för hela Fyrbodalsområdet utifrån förändrad lagstiftning, samverkansområden och en snabbare omställningstakt inom utbildningsområdet. Gemensam utbildningssamverkan stärker samtliga kommuner inom delregionen Fyrbodal.

Genom att samverka kan resurser optimeras och kvalitén stärkas i kommunerna som inom Fyrbodalsområdet. Nätverk och erfarenhetsutbyte är basen för samverkan och utvecklingsarbetet inom och mellan kommunerna i Fyrbodal. Finansieringen följer den modell som finns för övriga avtal vilka tecknas av kommunalförbundet. Det separata avtal som finns för vuxenutbildning samverkan upphör och kommer att ingå i detta avtal.

Arbetet med att färdigställa avtalet kommer att fortgå under hösten och justeringar i avtalsförslaget kan göras efter förankring i nätverken. Ärendet planeras komma upp för beslut i arbetsutskott och direktion 2025-10-09 respektive 2025-10-30.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-20

Förslag till beslut under överläggningarna
Peter Eriksson (M) yrkar på bordläggning av ärendet till nästa sammanträde den 30 oktober 2025.

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet har tagit del av informationen.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 97 – Tema Regional Utveckling

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
Michael Johansson, chef regional utveckling, gör en introduktion till dagens tema – Regional Utveckling.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 98 – Remissvar Regional utvecklingsstrategi (RUS)

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att översända protokollsutdrag samt bilaga ”Remissvar RUS, MRU 2025-0015” som Fyrbodals kommunalförbunds svar på remissen från Västra Götalandsregionen med tillägget: att knyta samman Västra Götaland är robusta väg- och järnvägsförbindelser, utbyggd kollektivtrafik och digital infrastruktur nödvändig för kompetensförsörjning och näringslivets konkurrenskraft.

Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning
Fyrbodals kommunalförbund har i skrivelse från Västra Götalandsregionen (VGR), daterad 2025-04-14, Dnr: MRU 2025–00150 beretts möjlighet att yttra sig över remissen ”Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030” före 2025-09-15.

Remissen omfattar svar på fem frågeställningar som VGR ställt i sitt missiv.

1. Vad är er samlade uppfattning om strategins relevans i förhållande till utvecklingen i Västra Götaland och omvärldens förändringar, och därmed för att nå målet: Tillsammans gör vi Västra Götaland till föredöme för omställning till ett hållbart och konkurrenskraftigt Västra Götaland?
2. De fyra långsiktiga prioriteringarna har förtydligats. Fångar beskrivningen under respektive långsiktig prioritering de utmaningar och möjligheter som är mest centrala för gemensamma insatser framåt?
3. Tre nya områden föreslås (Industrins gröna omställning, Framtidsrusta barn och unga, Ökad robusthet genom samverkan i samhällsplanering), som vi gemensamt behöver kraftsamla kring de närmaste åren. Fångar dessa de viktigaste områdena för särskilt fokus, riktad samverkan och gemensamma insatser? Har respektive kraftsamling rätt avgränsning och innehåll?
4. Samarbete mellan aktörer är nödvändigt för ett framgångsrikt genomförande av strategin. Hur kan genomförandet förstärkas? Vad fungerar bra eller dåligt? Hur kan er organisation bidra?
5. De vägledande principerna ligger kvar. Hur ser ni på hur de bidrar till strategins genomförande?

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-12
Remissvar RUS, MRU 2025-0015
Remissmissiv extern – Aktualiserad RUS.pdf
Protokollsutdrag från beredningen för hållbar utvecklings sammanträde den 3 april 2025 - Aktualisering av regional utvecklingsstrategi 2021-203… (2).pdf
Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021-2030 - Remissversion aktualiserad strategi 2025.pdf

Förslag till beslut under överläggningarna
Kent Hansson (S): Yrkar bifall till förslaget i handlingarna med tillägget: att knyta samman Västra Götaland är robusta väg- och järnvägsförbindelser, utbyggd kollektivtrafik och digital infrastruktur nödvändig för kompetensförsörjning och näringslivets konkurrenskraft.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet beslutar föreslå direktionen att översända protokollsutdrag samt bilaga ”Remissvar RUS, MRU 2025-0015” som Fyrbodals kommunalförbunds svar på remissen från Västra Götalandsregionen.

Beslutet skickas till
miljo-och.regionutvecklingsnamnd@vgregion.se, i ämnesraden anges ”Fyrbodals kommunalförbund – Remissvar RUS, MRU 2025–00150”. Ange Michael Johansson som kontaktperson

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 99 - Remissvar Klimat och energistrategi, länsstyrelsens dnr 425-20721-2025

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att översända protokollsutdrag samt bilaga Remissvar Klimat- och energistrategi, länsstyrelsens dnr 425-20721-2025 som Fyrbodals kommunalförbunds svar på remissen från länsstyrelsen.

Sammanfattning
Fyrbodals kommunalförbund har i skrivelse från länsstyrelsen daterad 2025-08-08, länsstyrelsens dnr 425-20721-2025, beretts möjlighet att yttra sig över remiss ”Klimat och energistrategi för Västra Götaland före 2025-10-10.

Länsstyrelsen har i regleringsbrev från regeringen fått i uppdrag att ta fram en ny klimat- oh energistrategi för Västra Götaland, bakgrund och process beskrivs i bilaga Remissmissiv - Länsstyrelsens klimat- och energistrategi.

Remissen omfattar svar på fyra frågeställningar som VGR ställt i sitt missiv.

1. Vad är er samlade uppfattning om strategin? Syfte och mål?
2. Hur ser ni på att länets kommuner är strategins huvudsakliga målgrupp?
3. Fångar de fyra strategiska områdena det viktigaste i klimat- och energiomställningen? Är det något som saknas?
4. Vi önskar synpunkter på och gärna konkreta förslag till de ”visionsrutor” som återfinns under respektive strategiskt område:
    - Är visionsformuleringarna relevanta utifrån ert perspektiv?
    - Saknar ni något i visionsformuleringarna?

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-15
Remissvar Klimat- och energistrategi, länsstyrelsens dnr 425-20721-2025.
Remissmissiv - Länsstyrelsens klimat- och energistrategi
Klimat- och energistrategi - remissversion

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet föreslår direktionen besluta att översända protokollsutdrag samt bilaga Remissvar Klimat- och energistrategi, länsstyrelsens dnr 425-20721-2025 som Fyrbodals kommunalförbunds svar på remissen från länsstyrelsen.

Beslutet skickas till
vastragotaland@lansstyrelsen.se, i ämnesraden anges ”Fyrbodals kommunalförbund – Remissvar Klimat- och energistrategi, diarienummer 425-20721-2025”. Ange Michael Johansson som kontaktperson.
jonas.aker@lansstyrelsen.se
tobias.kallqvist@fyrbodal.se
christel.thuresson@fyrbodal.se

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 100 – Delregionalt inriktningsdokument för elektrifieringsomställning och energiförsörjning

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att:
1. godkänna remissversionen av ”Delregional inriktning för elektrifiering och energiförsörjning”,
2. remissen skickas till samtliga medlemskommuner
3. remisstiden fastställs till fyra månader (oktober 2025 – januari 2026) för att säkerställa beredning och förankring.

Sammanfattning
Fyrbodalsregionen står inför en kraftig ökning av elbehovet när industrin och transportsektorn ställer om från fossila bränslen till fossilfri energi. För att klara denna omställning krävs bland annat investeringar i storskalig och lokal fossilfri elproduktion liksom förstärkta elnät.

För att möta utmaningen beslutade direktionen 2024 att ta fram ett gemensamt inriktningsdokument för elektrifieringsomställning och energiförsörjning. Arbetet har skett i bred samverkan mellan kommunerna, strategiska nätverk och projekt, med stöd av en politisk referensgrupp. Den workshop som hölls på direktionens möte 2025-06-12 visade tydlig enighet om mål och inriktning.

Inriktningsdokumentet är nu redo för remiss till medlemskommunerna med föreslagen remisstid på fyra månader.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-19
Remissversion ”Delregionalt inriktningsdokument elektrifiering och energiförsörjning, 2025-08-19”.

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet föreslår direktionen:
1. att godkänna remissversionen av ”Delregional inriktning för elektrifiering och energiförsörjning”,
2. att remissen skickas till samtliga medlemskommuner
3. att remisstiden fastställs till fyra månader (oktober 2025 – januari 2026) för att säkerställa beredning och förankring.

Beslutet skickas till
christel.thuresson@fyrbodal.se
michael.johansson@fyrbodal.se

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 101 – Energiförsörjning – aktuellt läge

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
En muntlig föredragning av Christel Thuresson, strateg näringsliv och energi

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 102 – Avsiktsförklaring Västra stambanan

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att ställa sig bakom avsiktsförklaringen rörande Västra stambanan

Sammanfattning
Västra stambanan är en av Sveriges viktigaste järnvägar. Banan har sedan flera år utnyttjats över sin kapacitet, vilket skapar ett störningskänsligt system som i sin tur hämmar utvecklingen mot ett mer hållbart transportsystem och konkurrenskraftigt Sverige. Västra stambanan binder ihop Sveriges två största städer, samtidigt som banan är en pulsåder för den regionala och lokala persontrafiken.

Västra Götalandsregionen vill lyfta fram Västra stambanans avgörande betydelse för Sverige. Genom att ta fram en avsiktsförklaring är ambitionen att visa enighet om att hela Västra stambanan är viktig, och att de som undertecknar avsiktsförklaringen är eniga kring att sträckan Göteborg-Alingsås är gemensamt prioriterad som första etapp att åtgärda. Målet är att parterna ska hinna ta beslut om att ställa sig bakom avsiktsförklaringen till oktober 2025 i samband med att Trafikverket skickar ut remissversionen av nationell infrastrukturplan.

Kommunalförbundet har sedan tidigare ställt sig bakom de regionala prioriteringarna inför revidering av nationell plan, där krav på utbyggnad till fyra spår mellan Göteborg och Alingsås länge funnits med. Enighet när det gäller satsningar på den nationella infrastrukturen är ofta nödvändigt för att vara framgångsrik i att få medel. Direktionen föreslås att ställa sig bakom avsiktsförklaringen för Västra stambanan.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-07-29
Avsiktsförklaring Västra stambanan

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet beslutar föreslå direktionen att ställa sig bakom avsiktsförklaringen rörande Västra stambanan

Beslutet skickas till
regionstyrelsen@vgregion.se
max.falk@vgregion.se
anna.k.moller@vgregion.se

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 103 – Positionspapper Göteborg Stallbacka Airport

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att ställa sig bakom positionspapper rörande Göteborg Stallbacka Airport.

Sammanfattning
Göteborg Stallbacka Airport ägs av Trollhättans stad, Vänersborgs kommun, Uddevalla kommun och Lysekils kommun. Flygplatsen står inför utmaningar när det gäller investeringar och drift. Med anledning av detta antog förbundet i juni 2025 en skrivelse till infrastrukturminister Andreas Carlsson. Till skrivelsen bifogades ett kunskapsunderlag som nu omarbetats till ett positionspapper.

Göteborg Stallbacka Airport har en stor betydelse för ambulansflyg, brandflyg, samhällsviktiga transporter och som alternativ flygplats vid störningar i det nationella nätet. Flygplatsen har förutsättningar att kunna skalas upp i händelse av kris, katastrof och höjd beredskap. Med rätt statlig stödstruktur, kan flygplatsen utvecklas till en resurs av nationell betydelse.

Förbundet har sedan tidigare antagit ett positionspapper, rörande utbyggnad av europaväg 45 genom Dalsland. Genom att anta positionspapper visar Fyrbodalsregionen enighet i för delregionen viktiga samhällsfrågor. Utvecklingen av Göteborg Stallbacka Airport är en sådan fråga med stor betydelse både ur ett delregionalt, regionalt och nationellt intresse.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-07-29
Positionspapper Göteborg Stallbacka Airport

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet beslutar föreslå direktionen att ställa sig bakom positionspapper rörande Göteborg Stallbacka Airport.

Beslutet skickas till
Medlemskommunerna Fyrbodals kommunalförbund
Göteborg Stallbacka Airport

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 104 - Delregionalt inriktningsdokument för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att anta förslaget till Strategisk inriktning för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen.

Sammanfattning
Fyrbodals kommunalförbund saknar ett gemensamt dokument som beskriver förbundets syn på utvecklingen av transportinfrastrukturen i Fyrbodalsregionen på lång sikt. Under våren 2024 tog förbundet och nätverket för infrastruktur- och kollektivtrafikfrågor initiativ till att ta fram ett sådant dokument, vilket fick direktionens stöd i maj 2024.

Ett förslag till inriktningsdokument har varit på remiss hos medlemskommunerna under våren 2025. Av 14 medlemskommuner har 10 inkommit med remissvar. Svaren redovisades för förbundsstyrelsen på mötet den 12 juni 2025.

Medlemskommunerna var i sina remissvar till stora delar nöjda med innehållet i förslaget till inriktningsdokument, men flera kommuner lyfte att dokumentet behövde få en bättre struktur och bli tydligare. Med anledning av remissvaren har förslaget till inriktningsdokument omarbetats.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-07-22
Strategisk inriktning för transportinfrastrukturen i Fyrbodalsregionen

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet beslutar föreslå direktionen att anta förslaget till Strategisk inriktning för transportinfrastruktur i Fyrbodalsregionen.

Beslutet skickas till
Medlemskommunerna i Fyrbodals kommunalförbund

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 105 – Remiss - Regional infrastrukturplan för Västra Götaland 2026–2037

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att ställa sig bakom förslaget till remissvar angående regional infrastrukturplan för Västra Götaland 2026–2037

Sammanfattning
Västra Götalandsregionen har ansvar för att ta fram en regional infrastrukturplan för åren 2026–2037. Framtagandet av planförslaget har skett i samarbete med de fyra kommunalförbunden. Dialog med kommunerna har förts via kommunalförbunden och politisk förankring har skett löpande i beredningen för hållbar utveckling. Ett förslag till ny infrastrukturplan har skickats ut på remiss. Ett förslag till remissvar har tagits fram av nätverket för infrastruktur och kollektivtrafik, där samtliga medlemskommuner har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter.

I förslaget till yttrande framförs att kommunalförbundet är nöjt med det arbetssätt som använts för att ta fram förslaget till ny regional infrastrukturplan. Kommunalförbundens möjlighet att själva prioritera hur delregionens tilldelning av medel ska användas har varit positivt.

I yttrandet lyfts bland annat följande frågor:

- Bra att skilda geografiska förutsättningar i regionen ska beaktas. Stora vägåtgärder är dyra, särskilt i Bohuslän där berg och dåliga markförhållanden driver upp kostnaderna.
- Ett stort fokus under den kommande planperioden behöver ligga på att öka framdriften i pågående och planerade projekt.
- Positivt att indelningen i ”stråk” och ”till stråk” tas bort till förmån för ett samlat åtgärdsområde för statligt regionalt vägnät och att hälften av pengarna inom området avsätts för vägar med nummer över 500.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse 2025-08-20 inklusive Fyrbodals kommunalförbunds yttrande
Remiss – Regional infrastrukturplan för Västra Götaland 2026–2037
Remiss – Hållbarhets- och miljökonsekvensbeskrivning för regional infrastrukturplan
Remiss – Regional infrastrukturplan – rättelse rörande cykelvägar

Arbetsutskottets beslut
Arbetsutskottet föreslår direktionen att ställa sig bakom förslaget till remissvar angående regional infrastrukturplan för Västra Götaland 2026–2037.

Beslutet skickas till
Regionstyrelsen, regionstyrelsen@vgregion.se, märk remissvaret med ”Fyrbodals kommunalförbund – Remissvar Regional infrastrukturplan, RS 2023–04619”.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 106 – Aktuella infrastrukturärenden

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
En muntlig föredragning av Morgan Ahlberg, infrastrukturstrateg

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 107 – Övrigt

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
Benny Augustsson (S) påtalar att förbundet har beslutat om ett antal positionspapper och undrar hur tar vi dessa dokument vidare i en mer fördjupad mening.

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 108 – Meddelanden

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning
1. Vänersborgs kommunfullmäktige har utsett Magnus Cassel (S) till lekmannarevisor i Fyrbodals kommunalförbund.
2. Trollhättans stads kommunfullmäktige har utsett Tony Gregorius (S) till ersättare i direktionen efter Monica Hanson (S).
3. Trollhättans stads kommunfullmäktige har godkänt Monica Hanson (S) avsägelse av uppdraget som ersättare i direktionen.
4. Åmåls kommunfullmäktige har godkänt Ove Kaye (SD) avsägelse av uppdraget som ersättare i direktionen.
5. Gryning Vårds AB Års- och hållbarhetsredovisning 2024
6. Innovatum AB Årsredovisning 2024
7. Mediapoolen Västra Götalands AB årsredovisning 2024
8. Tillägg hyresavtal Hemsö

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 109 – Redovisning av delegationsbeslut

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen beslutar att godkänna redovisningen

Sammanfattning
Direktionen har beslutat att överlåta viss beslutanderätt till arbetsutskottet, ordförande och tjänstemän enligt gällande delegationsordning. Vid varje mötestillfälle ska förbundet redovisa till direktionen vilka beslut som tagits. Redovisningen medför inte att direktionen får fastställa eller ompröva dessa beslut, direktionen kan dock återkalla delegationen.

Beslutsunderlag
Delegationsbeslut 2025-09-03

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

§ 110 – Nästa möte

Förbundsdirektionens beslut
Direktionen har tagit del av informationen.

Sammanfattning av ärendet
Direktionsmötet äger rum 30 oktober 2025 på Nuntorps Gård kl. 09,00-16,00

Ärenden enligt årshjul är:
Tema: Kompetensförsörjning
Delårsrapport 2501-2508
Beslut budget 2026–2028 inkl beslut budget DRUM 2026
DKR

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

NETPUBLICATOR® VERIFIED

Detta dokument är elektroniskt signerat och juridiskt bindande.

Signed by: Peter Eriksson
Date: 2025-09-24 21:52:11
BankID refno: 01997d48-3f28-7a7e-83fb-0c4e4e81bcd1

Ordförande: Peter Eriksson

Signed by: MARTIN PETTERSSON
Date: 2025-09-24 16:59:16
BankID refno: 01997c3c-33cb-7985-9e9c-952ddc6d45ea

Justerare: Martin Pettersson

Signed by: Carina Anette Margareta Wiberg Borgh
Date: 2025-09-24 16:59:01
BankID refno: 01997c3c-0496-7ce3-aaa1-bd7fc256236a

Sekreterare: Carina Wiberg Borgh

Signature reference: 8955ab5b-72ad-4504-be84-5792cf184bcc

Kopia/bekräftelse på e-signerat dokument.

Rapport

Den svenska megaförskolan
– En kritisk rapport utifrån vittnesmål, forskning och barnhälsa

Ladda ner rapport

Med denna rapport avser vi i Nätverket Stoppa Megaförskolan att samla den omfattande kritik som riktar sig mot megaförskolor. Sedan vi påbörjade vårt arbete 2024 har vi intervjuat förskollärare, träffat tjänstepersoner, politiker, fackförbund och andra föräldraföreningar. Under en kampanj har vi samlat in ett hundratal vittnesmål från pedagoger och föräldrar med erfarenhet från megaförskolor runt om i Sverige. Återkommande teman bland vittnesmålen kommenteras av experter inom förskolepedagogik och barnhälsa från barnrättsorganisationen OMEP utifrån aktuellt forskningsläge.

Många av de berättelser och den kritik som kommer fram i rapporten, liknar varandra. Sammantaget blir det tydligt att megaförskolor innebär stora påfrestningar för många barn. Den stora mängden barn och vuxna skapar otrygghet och stress, samt försvårar anknytning och relationsbyggande. Dessutom byggs megaförskolor ofta med alltför små lokaler vilket ger upphov till trängsel och ytterligare ökad stress.

Vi befarar att när grundläggande omsorg brister, på det sätt som framkommer i vittnesmålen, får det negativ effekt på hela barnets utveckling, emotionellt, socialt och kognitivt. Det är särskilt oroande vad gäller de yngsta barnen i åldrarna ett och två år, vars hjärnor befinner sig i känslig neurologisk utveckling, samt de barn som är i behov av särskilt stöd. Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är känsliga för stora, röriga och högljudda miljöer, och för miljöombyten liksom av möten med nya personer. Alla barn mår bra av en ordnad och välstrukturerad miljö i förskolan, men för dessa barn är det en nödvändighet.

Detta är våra uppmaningar till ansvariga politiker och tjänstepersoner:

• Byggandet av förskolor med fler än hundra barn bör sättas på paus tills dess att det finns forskning som utesluter risker för barns hälsa och utveckling.

• Boverket och Skolverket bör tillsammans ta fram konkreta kravställningar för förskolans miljöer utifrån barns hälsa och grundläggande behov.

De som medverkar i rapporten är:

Lisa Deurell, förälder och arkitekt, **Dimitra Blomberg**, förälder och förskollärare, **Kristina Halling** förälder och arkitekt, **Adam Ulveson**, förälder och arkitekt, från Nätverket Stoppa Megaförskolan

Pedagoger, **föräldrar** och **andra**, hundra vittnesmål

Margareta Blennow, barnläkare, **Ingrid Engdahl**, docent Stockholms universitet, **Anette Hellman**, professor i pedagogik Göteborg universitet, **Gunilla Niss**, förskolepsykolog, **Anna Ståhl**, förskollärare, från barnrättsföreningen OMEP

Sveriges Lärare, Stockholm

En **förskollärare** berättar

Kerstin Uvnäs Moberg, läkare och professor i fysiologi

Forskningsrapport från Norge

Marjatta Kalliala, docent i förskolepedagogik i stöd med föräldraprotest mot ny megaförskola i Helsingfors

Malin Eriksson, projektledare, **Malin Meissner**, verksamhetsutvecklare på Riksförbundet Attention

Angelica Åkerman, arkitekt och tidigare tjänsteperson Boverket

Den svenska megaförskolan

En kritisk rapport utifrån vittnesmål, forskning och barnhälsa

Publikation från Nätverket Stoppa Megaförskolan

Rapport om den svenska megaförskolan -
Vittnesmål, forskning och barnhälsa
Publicerad 2025

Illustration omslag: Robert Nyberg

Redaktion: Lisa Deurell, Dimitra Blomberg,
Kristina Halling, Adam Ulveson, samtliga del
av Nätverket Stoppa Megaförskolan

Kontakt:
megaforskolan@gmail.com

www.megaförskolan.se

Ett stort tack till alla som på något sätt medverkat
till tillblivelsen av denna viktiga rapport!

Innehåll.

Inledning *Av Nätverket Stoppa Megaförskolan: Lisa Deurell, Dimitra Blomberg, Kristina Halling, Adam Ulveson* 4

Vittnesmål *Pedagoger och föräldrar berättar* 6

Experterna kommenterar *Forskare och experter utifrån forskning: Margareta Blennow, Ingrid Engdahl, Anette Hellman, Gunilla Niss, Anna Ståhl* 26

Enkät Sveriges Lärare Stockholm 38

En dag på megaförskolan *En förskollärare berättar* 41

Kritik av ny megaförskola *Begäran från 38 föräldrar* 44

Lugn-och-ro-systemet försummas i förskolan *Av Kerstin Uvnäs Moberg, läkare och professor i fysologi* 50

Mellanstora förskolor fungerar bäst *Forskningsrapport från Norge* 52

Överklagande av ny megaförskola i Helsingfors *Marjatta Kalliala, docent i förskolepedagogik, stödjer finsk föräldraprotest* 56

Barn med särskilda behov drabbas mest *Intervju med Riksförbundet Attention* 58

Vad säger arkitekten? *Intevju med Angelica Åkerman, tidigare tjänsteperson på Boverket* 60

Barnkonsekvensanalys i förskoleplaneringen *Av Docent Ingrid Engdahl* 62

11 synpunkter gällande nya förskolor *Av Nätverket Stoppa Megaförskolan: Lisa Deurell, Dimitra Blomberg, Kristina Halling, Adam Ulveson* 66

Lästips 70

Inledning.

Med denna rapport avser vi i *Nätverket Stoppa Megaförskolan* att samla den omfattande kritik som riktar sig mot megaförskolor. Vi har insamlat vittnesmål från de med egen erfarenhet, samt en mängd texter från forskare, pedagoger och andra med fördjupad förståelse om hur förskolans miljöer påverkar barns hälsa och utveckling.

Runt om i Sverige byggs nya enorma megaförskolor dimensionerade för över hundra, ibland uppemot trehundra barn. Detta är ett stort skifte inom svensk förskola som dessvärre leder till stora försämringar för barnen, och en allt sämre arbetsmiljö för förskollärare och barnskötare. Det saknas forskning om hur denna omställning påverkar barns hälsa, och i förlängningen folkhälsan, och vilken påverkan det får på barnens utveckling och fortsatta skolgång.

Vi är en grupp föräldrar som startat *Nätverket Stoppa Megaförskolan*. Sedan vi påbörjade vårt arbete 2024 har vi intervjuat förskollärare, träffat tjänstepersoner, politiker, fackförbund och andra föräldraföreningar. Under en kampanj har vi samlat in ett hundratal vittnesmål från pedagoger och föräldrar med egen erfarenhet från megaförskolor runt om i Sverige. Dessa, och mycket annat, sammanställer vi nu i denna rapport.

Återkommande teman bland vittnesmålen kommenteras av **experter inom förskolepedagogik och barnhälsa från barnrättsorganisationen OMEP** utifrån aktuellt forskningsläge.

Vi har kontakt med en föräldragrupp i Helsingfors som driver en juridisk process mot staden som planerar för en ny stor megaförskola. Föräldrarna stödjer sin sak bland annat på ett expertutlåtande av **Marjatta Kalliala, docent i förskolepedagogik**. Utdrag ur detta utlåtande publiceras i rapporten.

Den största forskningsstudien hittills om megaförskolor gjordes 2011 av **det norska Kunnskapsdepartementet** som undersökte förskolans storlek och struktur i relation till kvalitet. Resultatet visade att mellanstora förskolor med cirka 60 barn gav bäst förutsättningar för en kvalitativ verksamhet. Denna storlek ger det bästa av två världar avseende en trygg plats för barnen, samtidigt som att förskolan är tillräckligt stor för att ge stabilitet och möjlighet till kunskapsutveckling för personalen.

Sveriges Lärare har under våren 2025 genomfört en enkätundersökning bland förskollärare i Stockholm. Det är anmärkningsvärt att hela 90 % av Stockholms förskollärare anser att en förskola inte bör omfatta fler än fyra avdelningar.

I rapporten berättar en förskollärare om en vanlig dag på megaförskolan där hon jobbar, där gråtande barn slussas mellan avdelningarna inom ett så kallat “gästsystem”.

Kerstin Uvnäs Moberg, läkare och professor i fysiologi, berättar utifrån sitt kunnande om hur stress i förskolan hämmar barnens oxytocin i hjärnan, ett hormon som är avgörande för lugn och ro.

“Byggandet av förskolor med fler än hundra barn bör sättas på paus till dess att det finns forskning som utesluter risker för barns hälsa och utveckling.”

Särskilt hårt drabbas barn med särskilda behov. Med **projektledare Malin Eriksson och Malin Meissner på Riksförbundet Attention**, pratar vi om hur neuropsykiatriska funktionsvariationer (NPF) påverkas av megaförskolans miljöer. De menar att en stressig förskolemiljö i praktiken innebär att många barn inte får sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.

Många av de berättelser och den kritik som kommer fram i rapporten, liknar varandra. **Sammantaget blir det tydligt att megaförskolor innebär stora påfrestningar för många barn.** Den stora mängden barn och vuxna skapar otrygghet och stress, samt försvårar anknytning och relationsbyggande. Dessutom byggs megaförskolor ofta med alltför små lokaler vilket ger upphov till trängsel och ytterligare ökad stress. Vi befarar att dessa miljöer sannolikt utgör en risk för barns hälsa och utveckling. Värst drabbas de allra minsta barnen vars hjärnor befinner sig i känslig neurologisk utveckling, samt de barn som redan har det svårt på olika sätt. I praktiken diskrimineras barn med särskilda behov och NPF. Megaförskolan är inte en fungerande miljö för alla barn.

Rapportens återkommande vittnesmål om otrygghet, stress och trånga lokaler pekar på en större systemfråga. Trots att förskolans miljö är avgörande för barns hälsa saknas nationella krav kring utformning. Till skillnad från de skarpa krav som gäller bostäder och arbetsplatser, lämnas barns miljöer åt kommuners och övriga huvudmäns godtycke. Här vilar ett särskilt ansvar på riksdagens politiker och myndigheter att inrätta ett nationellt regelverk för barns förskolemiljöer.

Megaförskolan är i grunden ett politiskt drivet effektiviseringsprojekt som går på tvärs mot både barnkonventionen och skollagen som bägge slår fast att barnens bästa alltid ska vara utgångspunkt.

Detta är våra uppmaningar till alla ansvariga politiker och tjänstepersoner:

• Byggandet av förskolor med fler än hundra barn bör sättas på paus tills dess att det finns forskning som utesluter risker för barns hälsa och utveckling.

• Boverket och Skolverket bör tillsammans ta fram konkreta kravställningar för förskolans miljöer utifrån barns hälsa och grundläggande behov.

Lisa Deurell, förälder
Dimitra Blomberg, förälder
Kristina Halling, förälder
Adam Ulveson, förälder
samtliga del av Nätverket Stoppa Megaförskolan

Vittnesmål.

I samband med kampanjen "Stoppa etableringen av megaförskolor" på MittSkifte.org har vi samlat in vittnesmål från pedagoger, föräldrar och andra. Av 129 st svaranden med erfarenhet från svensk megaförskola har vi valt ut de 100 svar som är mest beskrivande.

Att ta del av dessa 100 vittnesmål lämnar ingen oberörd. De visar på att barn många gånger inte får den omsorg de behöver i förskolan, något som till stor del kan härledas till megaförskolans bristfälliga upplägg. Det är därför av stor vikt att vittnesmålen blir kända för allmänheten – i synnerhet för föräldrar. Förskolans värld präglas av en tystnadskultur, med grund i den lojalitetsplikt de anställda har gentemot sin arbetsgivare, och som dessvärre håller vårdnadshavare ovetande om brister. Vår förhoppning är att de problem som framträder i dessa vittnesmål tas på allvar och förs vidare in i diskussioner och som beslutsunderlag för politiker, tjänstepersoner, konsulter och andra aktörer med inflytande över förskolans utformning.

I vittnesmålen återkommer vissa teman. Under kapitlet *Experternas kommentarer* går Svenska OMEP igenom dessa teman utifrån aktuellt forskningsläge. Här följer en överblick kring de huvudteman som lyfts.

Trygghet, relationer och anknytning

• Alltför många relationer och brist på fördjupade relationer.
• Barnen kan inte namnen på alla pedagoger. Inte heller namnen på alla barn.
• Svårt att se varje barn och lära känna barnens individuella behov.
• Otrygga lämningar med ständigt olika pedagoger.
• Går emot forskning som säger att små barngrupper är avgörande för trygghet, relationer och lärande.
• Barn från mindre förskolor upplevs ha mer bastrygghet.

Läs vittnesmål nummer 2, 4, 7, 8, 11, 16, 23, 29, 33, 37, 38, 58, 61, 67, 87, 93, 94, 98, 100.

Stress

• Hög ljudnivå och buller.
• Ständiga förflyttningar och övergångar i högt tempo.
• Stress vid måltider då avdelningar äter i skift.
• Stress för barn när avdelningar slås ihop morgnar och eftermiddagar.

Läs vittnesmål nummer 2, 5, 6, 7, 10, 11, 19, 31, 39, 45, 57, 68, 80, 88.

NPF och barn med särskilda behov

• Rörigt för barn som är känsliga för många intryck och relationer.
• Svårt med ljudnivån för barn med särskilda behov.
• Svårt för barn med NPF med trånga lokaler där det saknas rum för återhämtning och individuell anpassning.
• Svårt med höga krav kring övergångar och förflyttningar.
• Svårt för pedagoger att möta barn med särskilda behov när man saknar uppbyggd relation.

Läs vittnesmål nummer 2, 6, 14, 27, 28, 45, 56, 84 .

Den fysiska miljön

• Nya megaförskolor byggs med alltför trånga hemvister vilket bland annat blir begränsande i det pedagogiska arbetet och innebär brist på rum för återhämtning och individuell anpassning.
• Trängsel i gemensamma hallar och kapprum, särskilt vid vid hämtningar och lämningar. Barn får i stå i kö för att komma ut.
• Stora matsalar vilket upplevs stressande för barn.
• Byggnader i flera våningar medför krångel att ta sig ut på gården.
• Gården är för liten för mängden barn och ger höga ljudnivåer.
• Ett för stort sammanhang och för många regler och krav på barnen.
• Krav på bokning av rum, slottider i hallen, i matsalen och på gården.
• Institutionell och opersonlig miljö.

Läs vittnesmål nummer 2, 5, 6, 8, 11, 20, 25, 28, 32, 45, 49, 50, 53, 54, 57, 64, 73, 85, 90, 94, 96, 98.

Sjukdom och arbetsmiljö

• Höga sjuktal gällande stressrelaterade sjukdomar.
• Stor personalomsättning.
• Svårt att skapa en tydlig och fungerande organisation.
• Ovilja att arbeta på megaförskola.

Läs vittnesmål nummer 1, 2, 10, 14, 16, 23, 28, 36, 37, 82, 88, 94.

Organisation

• Barn slussas runt mellan avdelningar för att kompensera sjukfrånvaro hos personalen.
• Arbetsgivaren flyttar runt på personal istället för att ta in vikarier.
• Ständig rundflyttning skapar instabilitet och bristande hemkänsla på avdelningarna.
• Tungrott och svårt med organisation. Krav på "superstruktur".

Läs vittnesmål nummer 2, 5, 6, 13, 16, 18, 23, 28, 35, 41, 43, 46, 52, 55, 76, 79, 85, 98.

Säkerhet

• Många barn på liten yta ger sämre tillsyn.
• Svårt att känna igen alla föräldrar leder till ökad risk för kidnappning.
• Information som inte når fram till vårdnadshavare.
• Ökad risk för övergrepp när viss information riskerar falla mellan stolarna.

Läs vittnesmål nummer 9, 12, 15, 27, 62, 74, 83.

På följande sidor finns ett urval med de 100 mest beskrivande vittnesmålen från pedagoger, föräldrar och andra med erfarenhet från svenska megaförskolor.

Enkätfrågor:

Har du erfarenheter kring att arbeta eller ha ditt barn på en megaförskola? Berätta gärna, både övergripande och konkret!

Vad är din åsikt om de nya megaförskolorna?

Vem är du? Förälder, pedagog eller annan.

Inkomna vittnesmål:

Totalt antal svaranden: 589
Antal som uppger att de är pedagoger*: 267
Antal som uppger att de är föräldrar*: 156
Antal svaranden med erfarenhet av megaförskola: 129
Insamlingsperiod: Oktober 2024 - Mars 2025

*Vissa svarande anger sig vara både föräldrarar och pedagoger.
För den som är intresserad av att ta del av ett anonymiserat källmaterial går det bra att höra av sig.

“Barnen utsätts för väldigt mycket stress och anknytning till personal brister vilket ger otrygga relationer.”

/Pedagog

1. Med 144 barn inskrivna på en megaförskola så följer en stressig arbetsmiljö, många blir sjuka i stressrelaterade sjukdomar. Barnen utsätts för väldigt mycket stress och anknytning till personal brister vilket ger otrygga relationer. Väldigt dåligt ur ett barnperspektiv som uppenbarligen missats i riskanalyser. Framtiden är redan här med utanförskap, dålig anknytning till andra vilket kan leda till dålig självkänsla som i sin tur kan leda till att en tex tonåring söker sig till sammanhang där bekräftelse går att få.
/Pedagog

2. Jag har arbetat på en 8 avdelningsförskola i S i ca 7 år. Det har varit stor personalomsättning, höga sjuktal och väldigt svårt att skapa en tydlig och fungerande organisation. Vilket lätt till dålig arbetsmiljö och stress. Många olika relationer för barnen som inte alltid varit det bästa för dem. Gårdarna har varit alldeles för dåligt anpassade ytmässigt och hur de varit uppbyggda utifrån det stora antalet barn. De har inte varit tillräckligt stimulerande för barns rörelse och hälsa. Hög ljudnivå och rörigt för de barn som är känsliga för många intryck. Det har stressat barnen. Jag är därför helt emot de stor/mega förskolor som ska byggas i staden. Hur kan det ha gått igenom om man gjort barnkonsekvensanalyser enligt barnkonventionen och riskbedömningar utifrån arbetsmiljölagen? Anser kommunen att kommunallagen med budget i balans står över alla lagar? Precis som de anser att den gör det över skollagen när barn i förskola och skola inte får det som de har rätt till pga att budget i balans och kommunallagen står högst. Helt galet!
Vi behöver friska barn som mår bra och är trygga för att kunna motverka kriminalitet och psykisk ohälsa. Minska barngrupperna och hög personaltäthet nu när barnantalet minskar. Våga satsa på barnen och framtiden! Om det ska bygga nytt bygg 4 avdelningsförskolor. Det är mest hållbart ur arbetsmiljösynpunkt och lagom stort för barnen med hänsyn till anknytning.
/Förälder och lärare i förskola

3. Arbetar på en megaförskola. Stora förskolor är inte för alla barn. Många barn och pedagoger som har det tufft om dagarna. Stora barngrupper på lite pedagoger. Många utrymmen som måste delas med andra barn under nästan hela dagen. Gemensam gård, hall och toalettutrymmen. Kommunerna fortsätter att bygga dessa förskolor utan att ta någon input av oss pedagoger som arbetar där.
/Pedagog

4. Under två års tid då min son gick på en stor förskola i H. Helt fel tänk. Det är för stora och opersonliga. Det tog jättelång tid för personalen att lära känna mitt barn (alltså de som ej var avdelningspedagoger) vid lämning och hämtning. Ofta okända ansikten för mig och mitt barn när det också i perioder var mycket vikarier.
/Förälder

5. Jag har arbetat på sommarjour och juljour på 2 olika megaförskolor i staden och jag ser inget som är bra för varken barn och personal. De är en stressande arbetsmiljö för dem som är på förskolan samt både inne och utearean är mindre. De blir högre ljudnivåer för alla som är på förskolan. Sluta bygga nya megaförskolor. Att bygga dessa megaförskolor är bara av ekonomiska skäl, samt att arbetsgivaren inte behöver ta in vikarier då vi som jobbar på dessa förskolor får hela tiden täcka upp då någon i personalgrupperna är frånvarande och barnen flyttas mellan avdelningarna. Vi pedagoger kan inte se alla barn, vi kan inte ge barnen den tid de behöver varken

“Relationer tar tid att bygga och det är omöjligt i ett så stort sammanhang att skapa meningsfulla relationer till så många. De skapar stress och otrygghet för både barn och pedagoger.”

/Förskollärare och förälder

små som stora. Vi pedagoger ska lära oss alla ex 144 barns namn samt vårdnadshavare och mor/farföräldrars namn samtidigt som pedagoger ska hålla koll på allt som händer under dagen med våra barn. De är omöjligt att kunna se alla barn och barn kommer att må dåligt i dessa megaförskolor. Barn blir sönder stressade innan de börjar grundskolan, de kommer att få vara i en daglig miljö med höga decibel, redan nu är en vanlig dag på decibel runt 75 och uppåt och då är de ett medelvärde. Det här är barnens arbetsmiljö. Många pedagoger säger upp sig pga att denna arbetsmiljö inte är ok för någon, de leder till mer ohälsa både hos barnen och personal. Jag ser inga fördelar med dessa megaförskolor.

/Pedagog, barnskötare

6. Arbetar själv på en megaförskola där varje avdelning delas in i två eller tre barngrupper med egna hemvisten. Det är svårt att rymma 40 barn på en avdelning med en enda stor hall och tre toaletter. Vi har många barn med speciella behov som inte klarar av ljud nivån och det höga kraven som ställs på dem. Det höga tempot som innebär med förflyttning och övergångar ökar stressen hos barnen och oss pedagoger. Vi skapar superstrukturer för att klara av förflyttningarna, fördela oss över rum och skapa mindre grupp konstellationer över dagarna. Detta för att underlätta för barnen att ingå i trygga sociala relationer med varandra. Men vi räcker ofta inte till när det saknas pedagoger vilket det gör för jämnan. Dålig investering för vår framtida samhällsmedborgare. De lär sig att det finns ingen tid för omsorg och goda trygga sociala relationer redan som ettåriga. Att behöva bli utsatt för stress och oro vid så liten ålder är oroväckande. Detta kan bidra till att psykiskt ohälsa ökar hos barn i framtiden.

/Pedagog och förälder

7. Jag är själv förskollärare, och har haft mina barn på en förskola med 8 avdelningar. Alltid otrygga lämningar och ängslan över vilken pedagog som ska vara där på morgonen. Barnen vet knappt vad alla heter och än mindre känner de alla barn. Det är inte pedagogernas fel utan alldeles för stort sammanhang för så unga barn. Största tryggheten är med pedagogerna och barnen på den egna avdelningen. Relationer tar tid att bygga och det är omöjligt i ett så stort sammanhang att skapa meningsfulla relationer till så många. De skapar stress och otrygghet för både barn och pedagoger.

/Förskollärare och förälder

8. Jag har arbetat på en förskola med åtta avdelningar, en stor enhet där det tydligt framgår att storleken varken är bra för barnen eller för pedagogerna som arbetar där. Ur ett barnperspektiv ser jag hur det kan leda till ytligare relationer – barnen får inte samma möjlighet att bygga djupa och trygga band, varken med sina kamrater eller med personalen. Miljön blir ofta stökig och högljudd, vilket gör att samspelet och det sociala utvecklingsarbetet ibland försämras, och barnens trygghet kan bli lidande. Jag har även erfarenhet av att huvudsakligen få stötta andra avdelningar när det saknas personal, vilket innebär att barnen ofta flyttas mellan avdelningar för att täcka upp vid sjukdom eller frånvaro. Även om detta upplägg kan vara kostnadseffektivt, så bidrar det till en sämre arbetsmiljö för oss pedagoger och till minskad trygghet i barngrupperna. Det är också svårare att skapa och vårda en god relation till vårdnadshavarna när barngrupperna är så stora. Utifrån min erfarenhet vill jag därför framföra att jag inte alls anser att stora förskolor är bra för barnens utveckling eller för pedagogernas arbetsmiljö. Mindre förskolor främjar en tryggare, mer harmonisk miljö för barnen, där djupare relationer kan byggas, både mellan

“Värsta jag som pedagog gjort. Barnen är stressade (...) Många pedagoger blev utbrända och sa upp sig. Rektorn blev utbränd.”

/Förskollärare

barn och pedagoger samt gentemot vårdnadshavarna.
/Jag är pedagog och förälder, vill varken arbeta på en stor/megaförskola och skulle definitivt inte låta mina barn gå på en.

9. Ja (har erfarenhet av megaförskola, red anm).
För många barn på samma yta ger sämre kvalitet på pedagogiken samt tillsynen och säkerheten.
/Pedagog och förälder

10. Värsta jag som pedagog gjort. Barnen är stressade. Samarbetet mellan avd fungerar inte på sånt stort hus= barnen drabbas. Många pedagoger blev utbrända och sa upp sig. Rektorn blev utbränd. Så glad jag bytte till en fsk med 2 avd. Förstå kortisolnivån (stressen) hos så små barn med så stor förskola. Tycker det är under all kritik med dessa förskolor. Aldrig hört pedagoger som mår bra och när pedagogerna mår dåligt mår barnen dåligt. Det gynnar INGEN. Jobbade fyra år på denna förskola... alltid personal borta pga de mådde dåligt. Det skapar inte samma trygghet som en mindre förskola. Det är hemskt med 100 barn på en förskolegård, stackars personal och barn. Gör ont i magen av tanken. Borde forskas mer och gå in och se hur det faktiskt ser ut i dessa verksamheter. Ska vara så fint med gemensamma ytor och ateljer (som bara fallerar) forska hur barnen faktiskt mår i dessa byggnader!! Fy!!
/Pedagog

11. Har nyligen skolat in min tvååring på en megaförskola med 140 barn. Ofta rörigt vid hämtning och lämning i hall och på gården, väldigt många barn, pedagoger, föräldrar som trängs, är ledsna. Många pedagoger som inte vet vem man är förälder åt. Dessutom väldigt många föräldrar som kommer hela tiden vilket påverkar de yngsta barnen som blir ledsna när de ser kompisar bli hämtade. Är själv förskollärare på en liten förskola med två avdelningar och det är enorm skillnad. Där känner vi alla barn, vårdnadshavare och övriga hämtare. Otryggt och mer stressigt för både barn och pedagoger. Sämre förutsättningar att genomföra förskolans uppdrag att vara ”trygg rolig och lärorik” som det står i läroplanen.
/Förälder och förskollärare.

12. Risken att en otrygg vuxen kommer i kontakt med barnen är större på ett stort ställe där viss information lätt kan hamna mellan stolarna.
/Pedagog

13. Jag arbetar strategiskt med förskolor, handleder och kompetensutveckla och jobbat hela yrkeslivet inom förskolan. Det är inte bra med stora förskolor. För mycket relationer för ett yngre barn. Tungrott och svårt med organisation. Anser enligt min erfarenhet att Max 5 avdelningar på ett hus fungerar både utifrån barn och vuxnas ”arbetsmiljö”.
/Pedagog och förälder

14. Under studietiden hade jag praktik i en 1-3 års grupp på en megaförskola. Barnen grät mycket, var väldigt kontaktsökande med de vuxna. Barn med behov var utåtagerande och hamnade i konflikt hela tiden. Efter den upplevelsen svor jag att aldrig sätta mina framtida barn på en megaförskola. Det var något av det värsta jag har varit med om inom förskolan. Jag skulle aldrig placera mina barn på en megaförskola. Det skulle inte vara bra för deras utveckling eller välmående. Jag skulle heller aldrig överväga att jobba på en. Det skulle inte vara bra för mitt välmående. Skulle garanterat leda till

“Nu grupperas barnen in och tvingas in att leka på bestämda platser med bestämt material och med vem. Barns rörelse har också minskat”

/Förskollärare med 35 års erfarenhet

långtidssjukskrivning för utbrändhet.
/Förskollärare

15. Jag har arbetat oftast i en förskola med två avdelningar. Du lär känna alla barnen. Vet vad de heter, vad föräldrarna heter. När alla barnen fyller år! En bra anknytning till både föräldrar och barn och har ett proffesionellt förhållningssätt och bemötande. Idag jobbar jag på en förskola med 6 avdelningar. Det är tufft. Här upplever jag att allt blir mer uppstyrt både för personal och barnen. Vad tog spontaniteten vägen. Fantasin och kreativiteten. Nu grupperas barnen in och tvingas in att leka på bestämda platser med bestämt material och med vem. Barns rörelse har också minskat, för att personalen ska kunna ha koll vad alla barnen befinner sig, att ingen slår sig. Till och med vid utevistelsen begränsas barnens frihet. Absolut går vi emot barnkonventionen! Jag kan inte alla barnens namn, ibland när förälder kommer och ska hämta, får man tänka till. Vems förälder är det här. Det här är ju också en säkerhetsfråga. Risk för kidnappning, hör blir ju svårare att berätta hur barnets dag har varit. Du har inte ens sett barnet på hela dagen, för ni befinner er på olika platser. En mening som upprepar sig ofta nu för tiden till föräldrarna är ”Allt har varit bra” det känns fel. Jag skulle vilja kunna berätta hur Kalles dag verkligen var, men den har jag inte upplevt med honom?! Ett professionellt jobb kan jag inte längre göra!! Arbetsmiljön knäcker oss en efter en!! Jag blir förbannad. Gör om och gör rätt. Så som jag ser det börjar det likna Kinas strukturer. Ställ dig i led/grupp och gör som du blir tillsagd.
/Förskollärare med 35 års erfarenhet

16. Jag arbetar som förskollärare på en förskola med 7 avdelningar. Sju avdelningar anses vara en stor förskola men att bygga en förskola med ca 200st barn är rena vansinnet. Vi har redan mycket sjukskrivningar hos personalen på förskolan pga hög arbetsbelastning samt ett dagligt roddande med personal som ska flyttas över avdelningar eller barn som ska ”gästa” någon annan avdelning. Detta sprider oro och tär på alla som vistas i förskolans verksamhet. För att sammanfatta det kort - ingen pedagog vill arbeta på en megaförskola. Forskning säger att barn från 0-6 år ska ingå i ett mindre sammanhang och att det inte är bra för barns utveckling att möta och skapa flera relationer. Barnen mår bäst i barngrupper där det är färre barn och mindre vuxna att förhålla sig till. Megaförskolorna kommer att bidra till större psykisk ohälsa och otrygga barn/unga vuxna.
/Pedagog och förälder till barn inom skolverksamhet

17. Ja, jobbar idag (på en megaförskola, red anm) med en grupp på 20 barn 4-5 år. För stort och för stora barngrupper , blir svårare att se alla barn och även undervisa, lägre säkerhet och mer stress.
/Pedagog

18. Är förskollärare på en megaförskola sedan ht-23. Jag upplever att både barn, pedagoger och vårdnadshavare är otrygga i detta. Det kräver otroligt mycket av oss pedagoger att kunna lära oss alla dessa barn, att vara flexibla och stötta upp andra avdelningar när det är frånvaro i personalen, vi får ofta flytta på oss vilket gör att det blir ostabilt överallt. Information om barnen når inte fram till vårdnadshavare för att det är annan personal som tar emot och lämnar ifrån. Barnen får alltför många vuxna att förhålla oss sig till. Har jobbat på både riktigt små förskolor, med bara två avdelningar och nu på en megaförskola med 6 avdelningar. Och det är en otrolig skillnad. Jag tycker det är att föredra med

“I en hemvist finns inte den möjligheten då ytorna är små och tvingar barnen att alltid göra klart eller förstöra sin konstruktion.”

/Pedagog

mindre förskolor där alla känner alla och man faktiskt kan fokusera på sitt arbete med barnen och vårdnadshavare och inte hela tiden vara flexibel och täcka upp överallt. Det blir inte ett hållbart arbetssätt. Vill man ha kvar sin personal så borde man börja tänka på detta.
/Förskollärare men har också haft mina barn på förskola tidigare

19. Har arbetat på en megaförskola, de är inte byggda för barn och undervisning, de är byggda för att stuva in så många barn som möjligt på liten yta. Barn kom bort pga så många, mycket mer logistik och administration för att alla barn ska nyttja gården/gårdarna eller jämn fördelning av personal om någon var sjuk. En hemvist gjorde en del barn väldigt stressade så ett rum skulle inrymma allt såsom hemvrå, bygg och konstruktion, kreativt skapande, läshörna osv. Ologiskt och bakåtsträvande, om man vill uppmuntra barns integritet, självständighet och kreativitet så ska de få ha rum där de kan få vara fria i sin kreativitet och kanske spara och bygga vidare på sitt alster eller konstruktion. I en hemvist finns inte den möjligheten då ytorna är små och tvingar barnen att alltid göra klart eller förstöra sin konstruktion. Jag är negativt inställd både som förskollärare samt förälder.
/Pedagog

20. Jobbat på 6 avdelningar i en äldre byggnad. Den var mysig och “liten” i jämförelse med en ny megaförskola som jag vikarierade en dag. Grå institutionell låda, precis som på bilden, de ser alla identiska ut. Extremt hög ljudnivå. Knappt några möbler, kala tomma rum. Väldigt högt i tak. Så hela rummets buller ekade. Dystopisk mardröm. Ledsna barn. Fruktansvärda. Opersonliga, hotfulla, trista högljudda byggnader. Ej lämpliga för små barn. Som skola för barn över 12 år kanske. Men inte små barn under 5 år. Dessa byggnader skriker “institution”.
/Förskollärare

21. Hade min äldsta dotter på en megaförskola med 150 barn och det var rörigt. Stökig miljö och ganska opersonligt. En pedagog sa “det har gått bra för.....honom” när jag hämtade en dag. Hon visste alltså varken namn eller kön på barnet. Min dotter var ganska tillbakadragen allmänt. Sedan flyttade vi och då fick hon plats på en betydligt mindre förskola med ca 50 barn och det är som två olika världar. Nu blommar hon på ett annat sätt och blir både sedd och hörd. Dåligt sätt att komprimera plats och spara pengar. Finns inga som helst fördelar för barnen i detta. Tom skadligt för vissa.
/Förälder

22. Jag hämtar mitt barnbarn ofta och ingen kan svara på hur dagen har varit. Orolig för både trygghet och säkerheten.
/Farmor

23. Jag arbetar på en 8-avdelningsförskola idag. Det är många sociala kontakter under en dag som tar kraft och energi. Mycket logistik, struktur och regler som måste följas för att det ska fungera. Dagligen hjälper vi varandra över avdelningar genom att låna ut personal eller ta varandras barn. Det är svårt att få till en verksamhet då det känns som att personalgruppen aldrig arbetar tillsammans samtidigt. Detta är i och för sig ett problem på de flesta förskolor kan jag tänka mig. Det är omöjligt att lära sig alla barns namn på förskolan (ca 140 barn) eller vilken vårdnadshavare som är vems. Jag tror (eller är övertygad om) att man blir utmattad eller utbränd snabbare på en stor förskola. Det blir för stora sammanhang för både barn och vuxna.
/Pedagog

“Ledningen sätter inte in vikarier då man förväntas samarbeta mellan avdelningarna. Så barnen slussas till höger och vänster mellan avdelningarna.”

/Pedagog

24. Arbetat (på en megaförskola, Red.), för stort o det är inte bra för små barns tillit/psyke med dessa stora förskolor. Förkastligt! Hur ska barnen må!
/Pedagog

25. Jag jobbar på en megaförskola. Gemensam matsal där ljudnivån är fruktansvärd hemsk. Många barn som springer därifrån och gömmer sig. Barn som vägrar följa med in i matsalen. Hemskt.
/Pedagog

26. För många kontakter för alla. Inte bra för någon mycket mer tid går åt att lösa varje dag då det alltid är personal borta inte bara en vakans som skall lösas utan många och de som är kvar skall täcka då inga vikarier finns iaf inga som man kan lämna ansvar till.
/Pedagog

27. Jag tycker att det blir svårare att möta alla barn (på en megaförskola, Red.) och särskilt de med speciella behov. De behöver ha en relation till mig för att jag ska kunna hantera utbrott eller ens veta och förstå varför barnet skriker för att jag frågade om vi ska ta på de gula vantarna. Det är även lätt att paniklösningen blir att alla barn och pedagoger ska gå ut för att hjälpa varandra. På en stor gård med lite personal och massa barn är det svårt med säkerhet och att ha koll på vad som händer. Det är även mycket information som försvinner mellan avdelningar och föräldrar. Det blir bara ett ställe att förvara barn på. Särskilt när du har din barngrupp på 18 barn plus en halv barngrupp till. Jag blir rädd för vad det skapar för vuxna i vårt samhälle i framtiden? Trasiga vuxna kostar mer än att förskolan får resurser och rätt förutsättningar samt mindre barngrupper. Allt är inte pengar och siffror. När ska politikerna reagera!?
/Förskollärare

28. Jag arbetar på stor förskola idag. Mycket personal sjuka på grund av stressig arbetsmiljö. Stora barngrupper och små lokaler gör det rörigt för barnen. Ledningen sätter inte in vikarier då man förväntas samarbeta mellan avdelningarna. Så barnen slussas till höger och vänster mellan avdelningarna. Megaförskolor borde förbjudas. Framför allt för barn i behov av särskilt stöd. Det blir rörigt för dem med så många barn.
/Pedagog

29. Väldigt mycket intryck, svårt att se varje barns enskilda behov o förutsättningar. Går emot vår läroplan och att vi ska ha möjligheten att se alla barn. Effektivisering och storskaliga förskolor är inte vägen dit.
/Pedagog och förälder

30. Ja jag har erfarenhet av att arbeta på en megaförskola. Ur ett barnperspektiv tycker jag inte att det är ett hållbart alternativ då barnen ofta slås ihopa i stora grupper och öppning/stängning sker tillsammans för alla barn på förskolan.
/Pedagog

31. Upplevt att det är stökigt, inte koll på vem som ska hämta vilket barn och strukturen faller. Dåligt!!! Skapar mer stress i barngruppen. Forskning visar att små barngrupper är bättre för barnen.
/Pedagog

32. Jag har haft turen att bara jobba på treavdelnings förskolor men i somras slogs vi ihop med flera andra förskolor på en med tolv avdelningar. Lokalerna var trånga, man blev otroligt begränsad av rutiner för att allt skulle fungera och att med små ett och tvååringar gå upp för långa stentrappor flera ggr om dagen var bara

“Vidrigt. Jobbat på två stycken megaförskolor och det förstörde mitt nervsystem. Sjukskriven nu.”

/Förskollärare

att vänta på en olycka. Det krävs mycket rutiner för att en så stor förskola ska fungera och det tar bort mkt av spontaniteten i arbetet med barnen. Både barn och personal begränsas.
/Pedagog

33. Har arbetat på megaförskola tidigare. Det är väldigt mycket barn och pedagoger + vikarier som kommer och går pga bortfall av personal vid sjukdom/vab. Många relationer och dagliga kontakter som förvirrar barnen och arbetsbördan på pedagogerna är otrolig påfrestande och stressande. Ur barns perspektiv och ur en pedagogs arbetsmiljö är megaförskolor inte bra. För många dagliga kontakter som små barn inte klarar av. Då verksamheten idag innebär tidig morgon och sena eftermiddagar är barnens relationer alldeles för många. Som pedagog är den arbetsmiljön väldigt stress påtaglig för att ständigt försöka täppa igen hål pga bortfall av personal. All forskning säger att mindre barngrupper är avgörande för barn trygghet, relationer och lärande, men med megaförskolor är grupperna ständigt stora.
/Pedagog

34. Haft barnbarn på megaförskola, ingen kände ett ansvar för barnen på den lilla gården. Jämför dom med broiler fabriker. Ingen mår bra av det, ingen blir sedd ordentligt utan bara en unge bland alla andra.
/Pedagog och farmor

35. Det är svårt att strukturera arbetsfördelningen, ständig byte av pedagoger då flertal föredrar mindre förskolor, höga ljudnivåer, hög personalfrånvaro.
/Pedagog

36. Vidrigt. Jobbat på två stycken megaförskolor och det förstörde mitt nervsystem. Sjukskriven nu.
/Förskollärare

37. Har jobbat på en 8-avdelningsförskola och det är för stort för både små barn och förskolepersonal. Tryggheten och det familjära försvinner när det finns för många relationer. Personal trivs inte och slutar vilket gör personalomsättningen enorm. Enda fördelen med dessa megaförskolor är kostnaden sägs det, men det kostar istället sjukskrivning av personal eller stress som leder till annan problematik hos barnen så småningom. Dessa förskolor ska inte finnas. All forskning går emot dem.
/Förskollärare

38. Jobbar själv på en 8 avdelningsförskola. Inte bra varken för barn eller pedagoger, blir en minskad trygghet för barnen och föräldrarna som får möta så många pedagoger.
/Förskollärare och förälder

39. Det skapar en otrygghet/stress när barn möter många olika pedagoger som dem inte har en nära relation med. Att det är svårarbetat när enskilda pedagoger inte känner att påverka beslut när det är så stort arbetslag och långa avstånd till övergripande chefer. Stora/långa avstånd att nå fram med min/vår kompetens erfarenhet och kunskap till ansvariga politiker.
/Förskollärare

40. Jobbar på 8 avdelningsförskola, fruktansvärt. Förbjud att vara större än 6 avd pga stress och sjukdomar.
/Pedagog

41. Ja, arbetar på förskola med över 100 barn. Mer saker att ta hänsyn till, blir ingen lugn miljö för barnen,

“Tidspressen och många barn på liten yta är svårt för alla men speciellt svårt för barn med NPF.”

/Pedagog

pedagoger och barn behöver flytta till andra avdelningar vid personalbrist, svårt att lära känna alla barn och föräldrar, många kontakter för barnen.
/Pedagog

42. Ja, har barn på megaförskola. Samt jobbar själv som lärare på en stor skola. Det läggs mycket ansvar på personalen att få till organsationen för att det ska fungera. Tid som annars hade kunnat läggas på barnen och den pedagogiska verksamheten går nu åt till hur man ska begränsa ytor för lugn och ro etc. Känns som att det inte är barnperspektivet i fokus. Stress god personal leder på lång sikt till stress hos barnen. Att personal ska avlasta när annan personal är sjuk leder även till att man känner sig stressad av att vara sjuk, för då vet man att det drabbar ens kollegor.
/Förälder och pedagog.

43. Jag vikarierade på en förskola med åtta avdelningar när jag studerade till förskollärare. Det fanns ingen anställd i köket utan varje dag skulle pedagoger lämna barngruppen för att gå att lägga upp maten som kom skickad från ett storkök. En pedagog behövde lämna barngruppen igen för att ta sig genom hela huset med diskvagnen och stå och köa med dom från de andra avdelningarna för att diska sin vagn. Om någon var sjuk flyttade dem på pedagogerna i huset, vilket bara skapade instabilitet i fler arbetslag. Att spara pengar på det här sättet är otroligt kortsiktigt och urholkar förskolan och dess uppdrag. Att de inte borde byggas fler, framförallt inte förräns fler långtidsstudier gjort på vilken inverkan de har på barns utveckling och lärande.
/Förskollärare

44. Inte en ny megaförskola. Men har jobbat på en nybyggd förskola med 4 små avdelningar till ytan, en stor matsal och gemensam hall och andra lärmiljöer. Sådan hög ljudnivå och skapade bara stress och spring inomhus hos barnen. Tunga, Elektriska dörrar som barnen kunde öppna genom att trycka på en knapp och sedan få på sig eller klämmas i när de stängdes. Inget var anpassad efter små barn. Nu jobbar jag på en stor förskola med 7 avdelningar varav en uteavdelning. Dock är detta en gammal byggnad och endast på ett plan. Avdelningarna är hyffsat okej i storlek och stora gårdar. Tycker inte alls om dem. Håller med om allt ni skriver i er text. Att dem är på 2-3 våningar tycker jag nog är värst, att små barn (1-5år) ska springa upp och ner för trappor och utifrån brandsäkerhet förstår jag inte hur det kan vara godkänt!!!
/Pedagog och förälder

45. Jag arbetar på en förskola med 120 barn på 6 avdelningar. Väldigt mycket trix och fix med tider mellan pedagoger för att använda gårdarna, vid måltider och i skötrum. Det skapar stress att behöva förhålla sig till dessa tider, för barn och vuxna. Lokalerna med gemensamma och multifunktionella ytor blir istället trånga och osmidiga, tex att man har ett ateljébord som delas av två avdelningar, som sen är samma bord som måltiderna ska intas vid, allt måste då bort och kreativiteten försvinner. Eller att över 40 barn ska dela på två toaletter i gemensamma skötrum. Tidspressen och många barn på liten yta är svårt för alla men speciellt svårt för barn med NPF. De yngre barnen kommer in i en rörig miljö med massor av ansikten dagligen, andra barn, vårdnadshavare och olika pedagoger. Jag upplever att barnen blir otrygga med dessa kontakter och eftersom barnantalen är på tok för högt så blir det omöjligt för pedagogerna att finnas där för alla barn. Hög stress hos de vuxna och mindre tid för barnen, det kommer leda till stora konsekvenser för de som jobbar och framförallt

“Det är för stort sammanhang för barnen. De ställs för höga krav på dem hur man lokaliserar sig, ska förhålla sig till matsal, anpassa sig till många regler, etc. Små hemvister som blir otrygga”

/Pedagog

för barnen som växer upp i denna stressiga miljö. Mycket negativ. De är opersonliga och effektiva i dålig bemärkelse. Som en fabrik av barn där alla förväntas följa ledet. Det känns inte som att det är människor med kunskap om små barn som utformat dessa förskolor.
/Pedagog

46. Ja, 6 avdelningar. Fick leta efter ”mina barn” ute och visste inte vad de andra barnen hette på de andras avdelningar. Barn behöver knyta an med så få personer som möjligt under en dag för att må bra. Nej, blir så opersonligt, svårt att se ”barnet” bland alla barn. Mycket struktur för att allt ska fungera.
/Pedagog

47. Har erfarenhet från megaförskola i A. Inte bra. Förkylningar och andra smittor sprids.
/Har varit köksansvarig

48. Jag har arbetat i över 30 år på förskola, små enheter som fungerat väl. Det är i de små grupperna varje barn blir sedd. Nu arbetar jag sedan ett antal år i resursskola, högstadiet. Liten skola med 5-8 elever/klass. Hög personaltäthet där vi finns runt eleverna hela dagen, på lektioner, på raster, ja i allt de gör. Samtliga elever bär på dåliga erfarenheter från stora grupper och ingen vuxen som funnits till hands när de haft det svårt. Efterfrågan på resursskolor växer och köerna är enorma, även elever utan diagnos vill in. Jag tycker det är ett tydligt tecken på att de megastora grupperna/förskolorna är ett steg i helt fel riktning. Man bortser från att tänka långsiktigt, vilket är oerhört frustrerande. Lägg ner planerna på nya megaförskolor. Bygg små enheter med närhet till där barnen bor.
/Pedagog men också förälder

49. Arbetar på en med 6 avdelningar. För många barn, för små avdelningar, svårare att koordinera, för trångt. Byggs inte ur ett barnperspektiv. Samhället är för stressande redan som det är.
/Pedagog och förälder

50. Det är för stort sammanhang för barnen. De ställs för höga krav på dem hur man lokaliserar sig, ska förhålla sig till matsal, anpassa sig till många regler, etc. Små hemvister som blir otrygga och trånga lärmiljöer. Det gynnar inte barnens trygghet och utveckling när det ställs för många och höga krav. Det går emot all forskning som finns.
/Pedagog

51. Jag har jobbat på 8 avdelnings förskola sedan hösten 2019 tills jag fått utmattningssyndrom och valde att säga upp mig. Inte bra för antingen barn eller vuxna. För små avdelningsytor.
/Pedagog

52. Mycket logistik och bokning av olika rum i förväg vilket gör att barns inflytande får allt mindre plats. Bestämda gårdar, inte möjligt för flexibilitet. Barn flyttas runt till olika avdelningar för att lösa bemanningsfrågan vid personalfrånvaro. Hög personalomsättning. Stora barngrupper på få personal.
/Förskollärare

53. Jag har jobbat på 2 megaförskolor och utifrån min erfarenhet är samarbetet mellan avdelningar och personal svårare att få till på ett bra sätt, jämfört med en mindre förskola. Barnen får även vistas i miljöer och sammanhang med fler barn och högre ljudnivåer. Tex stora gemensamma matsalar, blir extremt höga ljudnivåer

“Oroliga barn, oroliga barngrupper. Försvårar pedagogiskt arbete avsevärt. Tycker att det är en bedrövlig idé, rent ut sagt. Min övertygelse är att de bidrar till att barn utvecklar mental ohälsa, och stör anknytningsprocesser.”

/Förskollärare

och barn som inte klarar av dessa miljöer far därför illa. Inte alls bra!
/Förskollärare

54. Jag arbetar med stadsplanering och känner mig enormt trängd av att tvingas möjliggöra dessa förskolor i detaljplaner. Det är tydligt för mig att ekonomin styr och att barnens behov försummas. Genom många avdelningar per kök, flervåningsbyggnader, minimal gård samt möjlighet till flexibilitet med mycket personal på samma plats styr man förskolors utformning på ett affärsmässigt sätt som att det vore ett företag som ska få maximal profit i form av pengar. Istället borde man ta uppdraget på allvar och forma förskolorna efter barnens behov. Det finns enormt mycket forskning som visar på detta, så kunskapen saknas inte. Det som saknas är motivationen och pengarna. Renovera och bevara de gamla förskolorna som bättre möter barnens behov. Då blir även ekonomin bättre då byggnadernas skulder är avskrivna sen länge. Förskolepengen/Skolpengen (en summa per barn) som Kommunfullmäktige i S beslutar om behöver också anpassas till nuvarande ekonomiska verklighet. Jag misstänker att denna inte räknats upp på väldigt väldigt länge.
/Stadsplanerare med småbarn som fått turen att gå på en gammal förskola med fyra avdelningar, stor gård och enplanshus

55. Arbetat på storförskola. Fruktansvärd arbetsmiljö. Stelt och för strukturerat. Mycket hög personalomsättning, väldigt låg trivsel bland personalen. Oroliga barn, oroliga barngrupper. Försvårar pedagogiskt arbete avsevärt. Tycker att det är en bedrövlig idé, rent ut sagt. Min övertygelse är att de bidrar till att barn utvecklar mental ohälsa, och stör anknytningsprocesser.
/Förskollärare

56. Jag har arbetat på en nybyggd förskola i G som hade 6 avdelningar och två våningar. Det var stora barngrupper, hissar och trappor som inte var tänkta ur ett barnperspektiv. Matsalen låg på nedre plan och barnen sov ute i vagnarna. Det innebar hissåkande eller att gå ner för trappor. Barnen som var 2 år hade man svårt att i samlad trupp få in i hissen, ibland smet en ut precis när dörren stängdes, så man fick springa upp och hämta det barnet medan resten stod nere och väntade. Man passerade också alla andra barn vilket blev ett stressmoment för många barn, särskilt de som hade en NPF diagnos. I hallen samlades ofta alla förskolans barn samtidigt vid ut och ingång och utomhus fick man mer eller mindre springa runt det gigantiska huset för att se barnen för de var överallt. Ingen bra arbetsmiljö för varken barn eller vuxna. Nej till megaförskolor, ja till mindre förskolor!
/Förskollärare, rektor och mamma

57. Arbetar på förskola med 8 avdelningar och ljud nivåerna är så hemska speciellt vid på klädnad och utgång och ute på gården är det kaos, inte alls bra för små barn eller pedagoger. Man kan aldrig se alla barn på gården tyvärr. Stressen är väldigt hög för barn och vuxna på stora förskolor. Tycker inte man skall utsätta små barn för detta. Det är redan jobbigt i skolorna. Vi sätter barnen i super stressigts miljöer övergångar och det kommer bli konsekvenser. Absolut nej för mega förskolor max 5 avdelningar!
/Pedagog

58. Jag har arbetat på en sådan förskola. Fruktansvärd arbetsmiljö med jättestor gemensam hall där 1-åringar “kom bort” bland alla äldre barn. Dålig stämning i personalgruppen många slutade. Dåligt för både barn och

“Jag känner inte igen alla föräldrar heller, som jag gjorde på de små förskolorna, vilket drastiskt minskar säkerheten för barnen.”

/Förälder och pedagog

pedagoger.
/Förskollärare

59. Var HSO (huvudskyddsombud) vid byggnationen av två megaförskolor i min kommun. Innan byggnation efterlyste jag erfarenhet från pedagoger i gruppen Förskoleuppproret på fb. Jag fick hundratals svar varav några få var positiva. De positiva kommentarerna var mestadels kopplade till bra kollegor (om man hade tur) dock väldigt sällan om vinsten för barnen. Efter en tid startade den stora personalomsättning, tillbud i tungarbetade matsalar samt små hemvister. Alla riskbedömningar som vi gjorde innan byggnation hade sin grund både i forskning och i beprövad erfarenhet men när pengarna talar....
/Fd. HSO inom förskolan/Sveriges Lärare och förskollärare, numera pensionär.

60. Ja har erfarenhet av megaförskola, det är alldeles för många barn att ha en relation med, känns som instutitioner som bara ska fungera som inte ser barnen bakom siffrorna. Helt enkelt kaos. Inte bra alls.
/Pedagog och förälder

61. Jobbar på skola och vi ser redan idag hur stora barngrupper påverkat barnen till det sämre. Stor skillnad på barnen som kommer från förskolor med mindre antal barn i grupperna. Barnen från de mindre grupperna har en bastrygghet och ofta även bättre socialkompetens samt presterar bättre på tex hitta språket. Pedagogerna har hunnit med o se varje barn.
/Pedagog

62. Jag arbetar nu på samma nioavdelningsförskola som mina barn gick på. Tidigare har jag arbetat på två fem avdelningsförskolor och två med fyra avdelningar. Det är jättesvårt att skapa en relation till alla barnen på det sätt jag vill och alltid kunnat göra på de mindre förskolorna. Det går inte längre att lära sig allas namn. Jag känner inte igen alla föräldrar heller, som jag gjorde på de små förskolorna, vilket drastiskt minskar säkerheten för barnen. Förskolor i två våningar är rent vansinne! Omöjlig arbetsmiljö att forsla barn upp och nerför trappor. Det är också svårt att få en känsla av gemenskap pedagoger emellan, man ser inte varandra på samma sätt och viljan att samarbeta minskar, alla är upptagna på sina avdelningar.
/Förälder och pedagog

63. Jag har sett barn falla mellan stolarna, de får inte den stöttning de behöver, då vi som personal har svårt att hitta tid. Det är bara ett sätt för kommunerna/privata aktörer att fiska in mer pengar.
/Pedagog

64. Är fd förskollärare och i nuvarande arbetet som doktorand oroas jag av denna trend. Jag tittar på leken i förskolan och samlat in data från olika förskolor I syftet att jämföra hur leken formas genom de olika strukturella villkoren (storlek/byggnad/antal barn etc). Relationerna blir mkt påverkade i dessa megaförskolor och pedagogiken som sådan. Det är inte enbart att förskolorna är stora, men också att själva arkitekturen och utformningen påverkar den interna verksamheten för barnen. Man kan bara ‘leka på vissa sätt’ eller ha möblemang på vissa sätt vilket direkt går emot den organiska relation mellan lärare-barn-material som är en förutsättning för kvalitativ förskoleverksamhet.
/Doktorand, med fokus på internationella jämförande studier av förskolan

“Jag arbetar som förskollärare och skulle själv aldrig välja att arbeta på en megaförskola eller ha mina egna barn på en sådan.”

/Legitimerad Förskollärare

65. Jag har ett barnbarn på 3 år som nyligen flyttat till nybyggd megaförskola och ser att det finns starka reaktioner på försämrade förutsättningar, tex:

- mindre yta per barn
- för få utrymmen för barnvagnar
- steril inomhusmiljö
- opersonligt
- stressade förskollärare

Det olyckliga är att motsättningar skapas mellan oroliga föräldrar och personal som tvingas försvara förändringen av lojalitetsskäl... Helt emot trenden att bygga nya förskolor som om det vore en industriell “nyttohemtagning”. Jag ser inga fördelar mer än krasst ekonomiska där barnens behov av en trygg miljö försämras.
/Morfar

66. Ja, 120-140 barn på vår förskola och massa omsättning på personal som går in i väggen. 👎👎👎👎👎👎👎👎👎👎
/Förälder

67. Mina barn går på en förskola för 100-120 barn. Det fungerar bra inne. Ute har pedagogerna inte koll. Gården är stor och barnen är många. De hade inte koll att en femåring slog och puttade min tvååring varje gång han var ute. Han vågade inte gå ut, började få utbrott när de försökte klä på honom. All problem försvann när min fyraåring slog femåringen för att skydda lillebror. Det borde ha aldrig hänt. Vi berättade för pedagoger, bönade och bad flera veckor, de hävdade att de har koll och inget sånt händer. Trenden är katastrof. De vill dessutom satsa på att utländska barn ska lära sig svenska. Hur?
/Förälder, jobbar i skolan men inte förskolan.

68. Jag arbetar som förskollärare och skulle själv aldrig välja att arbeta på en megaförskola eller ha mina egna barn på en sådan. Matsalar och stora gemensamma hallutrymmen och tillrättalagda oinspirerande utomhusmiljöer med för lite utrymme per barn är några av mina erfarenheter. Min åsikt är att det blir svårare med relationsskapande, ökad stress pga många intryck och ökat buller framför allt i samband med måltider. Samt sämre möjlighet till språkstimulerande samtal vid måltider.
/Legitimerad Förskollärare

69. Ett försök att minska och minska och minska antalet barn per pedagoger för att spara pengar. Fruktansvärd dålig idé som gör att barn riskerar att fortsätta fara illa psykiskt och fysiskt pga oro/rädsla och för lite stöd. Dessutom byggs varje avdelning så liten att fysisk aktivitet är obefintlig. Dörrar öppnas mellan avdelningar pga låg personaltäthet. Olyckor med fall/blod inblandat är det ingen som vet vad som hänt för “hur ska vi hinna ha koll på allt som händer?”. Inga samtal till föräldrarna vid olyckor för “vi gav honom en smoothie och då grät han lite mindre hysteriskt”. Vad är detta vansinne?? Vad händer med empatin?? Stackars barn... Fruktansvärt att barnperspektivet helt verkar saknas.
/Förälder

70. Det är kaos på mitt barns förskola (megaförskola, red anm). Flera avd ihopslagna på en stor gård. Rörigt, olika pedagoger hela tiden. Katastrof, går emot all forskning om barn.
/Både förälder och pedagog

“Svårt att minimera smittspridning då många rör sig emellan olika avdelningar.”

/Förskollärare

71. Arbetar på en förskola med 8 avdelningar. Att det inte är så lätt att samarbeta som många tror. Många barn tidigt och sent. Ingen avgränsad gård betyder många barn ute samtidigt. Vi arbetar för en avgränsad gård men verkar ta lång tid... många möten för barn, pedagoger och vh varje dag. Svårt att minimera smittspridning då många rör sig emellan olika avdelningar. Skapar stress hos barn och pedagoger.
/Förskollärare

72. Jag arbetar själv på en megaförskola och det är en hemsk arbetsmiljö för både barn och pedagoger. Det finns enbart ekonomisk vinning i megaförskolor allt annat är ljug! Tänk om!
/Förskollärare och förälder

73. I min kommun lades två förskolor och två skolor ner när det byggdes ett stort skolbygge i två våningar för barn 1-12 år. Den nya förskolan/skolan är jättestor och anonym. Alla barn äter i matsal. Skolan i sin matsal och förskolan har en ”mindre” matsal, ca 30 barn och en större matsal. Hög ljudnivå och stressigt eftersom man äter i skift. Den där lugna stunden som fanns på de mindre förskolorna, där barn kunde läggas att sova medan de övriga åt färdigt i lugn o ro, finns inte mer. Eller att man satt och pratade om maten, vad vi äter, hur smakar det, finns inte tid för. En personal går i förväg, dukar, hämtar maten, dukar av o torkar bord o sopar. Mycket tid går åt att på morgonen se över dagen ur personalsynpunkt, sjuka, kurser, möten etc . Vem kan hjälpa till på annan avdelning och ev ta med sig något/några barn. Miljön utomhus är väldigt tillrättalagd, mycket hårdytor, som bidrar till högt ljud och inte mycket som stimulerar fantasin.
/Pensionär som gick i pension tidigare och som nu arbetar på timmar vid behov

74.
- Svårt med säkerhet
- Många barn på små ytor.
- Många vikarier

Stressigt och som det nämns i artikeln, man får inte kontakt med alla barn och vårdnadshavare.
/Pedagog

75. Kräver extra mycket av pedagoger i alla moment där man ska samsas om samma yta. Stress för både barn och pedagoger.
/Pedagog - förälder

76. Har tyvärr erfarenhet. Stora barngrupper på liten yta, superstrukturer som måste sättas och hållas för att det organisatoriska inte ska falla ihop. Alltid behöva stötta , gå ut o.s.v. För många barn på för få pedagoger vid ihopslagning på exempelvis eftermiddagen. Stress ut, aldrig kunna planera en verksamhet ordentligt...o.s.v Arbetar just nu på en av dessa megaförskolor... Negativ.
/Pedagog

77. Jag har haft VFU (arbetsplatsförlagd utbildning, Red.) på en förskola med sex avdelningar. Jag vill aldrig jobba på en mega förskola. Jag tycker 3 avdelningar är max. 60 barn och 120 föräldrar och 12 personal räcker gott och väl.
/Pedagog

78. Mitt barn går på en förskola som trycker in fler barn än vad som får plats. De skapar en ny “avdelning” i biblioteket, och de nya barnen som börjar har inte ens en egen hylla. Det finns inte heller någon dörr till avdelningen. De är över 100 barn på förskolan. Varför dom gör som dom gör är obegripligt men det har

“Innebär också en säkerhetsrisk då man inte känner igen föräldrar när det blir så många barn när man ska lämna ifrån barnen till vårdnadshavare. Hur ska man veta att det är rätt föräldrar på så många avdelningar.”

/Jag är förälder och förskollärare

förmodligen med budget att göra. Inte bra, barn behöver lugna och trygga miljöer och mår inte bra av att slussas runt mellan avdelningar med för många relationer. Barnen får inte den uppmärksamhet de förtjänar och det är tråkigt med mindre och schemalagd yta för barnen.
/Förälder

79. Jag har arbetat på förskola med 6 avdelningar. Det var svårjobbat och tungt när personalbrist uppstod, vilket var i princip varje dag. I början turades personalen om att hoppa in på olika avdelningar medan senare blev det även barnen som fick flytta runt. Känslan av sin ’hemvist’ försvann. Ingen mår bra av så många kontakter per dag.
/Pedagog

80. Jobbar med öppningar och stängningar på annan förskola, olika barn och pedagoger ofta. Dock har jag bara jobbat så en månad nu. Åtta avdelningar tillsammans. Känns som det stressas mera och inte de lugna morgonen/kvällar som man önskar ge barnen som har långa dagar.
/Barnskötare

81. Ja, jag arbetar på en förskola med plats för 8 avdelningar men bara 6 av dem är öppna just nu. På grund av det låga barnantalet är de avdelningar som är öppna inte heller fyllda för de yngre barnen och det är skönt för både barn och personal. Jag tycker inte om dem.. För många relationer för barnen.
/Pedagog

82. Jag har jobbat på storförskola och fick utmattningssymptom och behövde sjukskrivas. Det var för många relationer att hålla koll på, både barn och föräldrar. Det var också stor omsättning på personal. Man fick heller aldrig en lugn stund för var barnen lediga/sjuka på ”min” avdelning så man egentligen hade lite tid att andas och hinna ikapp var det alltid någon annan avdelning som man behövdes på. Så det var högt tryck hela tiden. Tycker inte man sätter barnens behov och personalens atbetsmiljö med en megaförskola. Jag tycker man ska värna om det lilla sammanhanget.
/Förskollärare

83. Mer än 6 avdelningar försvårar arbetet enormt. Det innebär ännu sämre tillsyn då det blir helt omöjligt att hålla koll på barn samt ens kunna deras namn. Innebär också en säkerhetsrisk då man inte känner igen föräldrar när det blir så många barn när man ska lämna ifrån barnen till vårdnadshavare. Hur ska man veta att det är rätt föräldrar på så många avdelningar. In och utrymnings arbete försvåras också.
/Jag är förälder och förskollärare

84. Har arbetat på en (megaförskola, Red.). Det största hindret var planlösningen, ett rum hade vi. Det skapade oro för framför allt barn med npf, vilket resultera i att vi alltid fick hålla oss ute. Att det är en negativ samhällsutveckling.
/Förskollärare

85. Trånga utrymmen i tamburin, många barn som har fack på väldigt liten yta. Man måste står på köer för att komma in och ut, då barnen ska slussas via en trappa för att komma ut på gården. Svårt för tillgänglighetsanpassning för alla då det saknas hissar i anslutning till entrén. Flexibilitet med att gå ut när det passar barngruppen försvinner, då man måste schemalägga när man ska gå ut. För mycket barn på ett ställe, gäller att personalen kan sätta upp rutiner och följa dem så att det inte blir kaos för barnen.
/Pedagog

“Barnen kan varken namnen på alla pedagoger, än mindre på all barn.”

/Förälder

86. Arbetar samt har mitt barn på en (megaförskola, Red.). Det handlar helt och hållet om att vara kostnadseffektivt. Det har ingenting med barnens bästa att göra. Nedläggning sker av mindre förskolor för kommunens budget.
/Lärare i förskolan

87. Mitt barn går på en förskola med 10 avdelningar. Pedagogerna är fantastiska, men det är omöjligt att hålla reda på vilka som arbetar där. Borde inte få vara så. Barnen kan varken namnen på alla pedagoger, än mindre på all barn.
/Förälder

88. När jag arbetade på en storförskola var stressen betydligt högre än på andra arbetsplatser. Både för barn och pedagoger! Arbetsmiljön var kantad av stress och att bara försöka hålla sig flytande hela tiden. Det resulterade i att jag blev utbränd. Skulle aldrig mer arbeta på en stor förskola, eller för den delen ha mina barn där!
/Pedagog

89. Har arbetat på en förskola med 6 avdelningar och drygt 100 barn. Det var minst en pedagog per läsår som fick utmattningssyndrom. Med tanke på hur sällan alla pedagoger var i gruppen samtidigt och man var tvungen att vara i gruppens enda rum med alla barn så inte hade de några 5 kvm per barn. Hur räknar man ut yta per barn? Slår man ihop hela förskolans yta och utomhus yta och delar det på antalet barn? Man måste ju se till verkligheten. Är man tillräckligt många pedagoger för att dela upp gruppen och vara på olika ytor? Det inträffar inte många minuter per dag. Varken vuxna eller barn mår bra av det.
/Pedagog

90. Ja, jobbar på en (megaförskola, Red.), byggnaden är inte planerad efter barns behov. Det finns inga återhämtningsytor för barn. Stor hall och yngre barn behöver gå runt hela byggnaden för att komma till utegården. Det är svårt att ha kommunikation med personal på olika våningar.
/Pedagog/förälder

91. Jag jobbar på stor förskola. Det är alldeles för stora barngrupper stor del av dagen för det finns inte utrymme och möjlighet att ha barnen inte har för många interaktioner. Även om vi pedagoger gör det bästa behövs personal ibland flyttas och barngrupper slås ihop för att säkerställa barnens trygghet. De säkerställer inte alla barns trygghet och möjlighet att utveckla sin egen identitet med stöd av vuxna. För många interaktioner med många barn. Pedagoger som måste på möten och samordna stora förskolan. Då blir det ännu färre pedagoger i barngruppen. Utemiljön slits och man har inte kontroll över materialet och hur barnen ska ta hand om materialet ute då tas inte materialet ut vilket minskar barns kreativitet. Pedagoger blir mest vakter och inte lärare.
/Förskollärare och förälder

92. Ja, arbetat på en fsk med sex avdelningar och plats för 160 barn. För mycket i små lokaler. Inte bra för varken barn eller personal.
/Förskollärare och föräldrar

93. Har jobbat på större förskolor med sex avdelningar och små med endast två avdelningar. Märker stor skillnad på trygghet, lugn, relationer, säkerhet och pedagogik mm där jag upplever de bättre på de små förskolorna. Exempel rymningar och otrygga barn förkommer på de

“Det är svårt som förälder att både få och ge information vid hämtning och lämning eftersom vi sällan träffar ordinarie personal.”

/Förälder och förskollärare

större vilket inte sett på de mindre. Att barnen blir sedda, hörda och får undervisningen anpassad efter individ har kunna skett på mindre förskola medans på de större har det blivit större generalisering och alla få hamna i samma fack. Jag vill endast jobba i mindre förskolor, mindre barngrupper med hög personaltäthet samma krav har jag på mina egna barns förskola för att de ska få gå där. Förödande för barnen och deras välmående samt för att få en undervisning anpassad efter deras förutsättningar osv.
/Pedagog och förälder

94. Arbetar på storbarn och det är tre (3-5år) avdelningar totalt 78 barn. Samt tre avd (1-3år) med ca 35 barn. Vi ”samarbetar” vid öppningar och stängningar vilket innebär att det blir aldrig ett lugnt slut på dagen för klockan 16.30 då börjar man om igen med ny barngrupp pga ”samarbete”. På gården är alla 3-5 åringar ute tillsammans och det är 78 barn?’ Inte klokt ju!! Stackars barn!! Nu ska vi dessutom flytta till nybygge tillsammans med grundskolan. Det blir Fler barn. Mindre inomhusyta. Mindre gård. Svårare att ta sig till gården. Färre toaletter. 100 3-5 åringar ska ha gemensamt kapprum. Får man svära här? Då gör jag det! Jag kommer söka mig nytt jobb. Idioti - vad gör det med våra barn? Vilken fruktansvärd miljö att möta så otroligt många människor , barn, personal, föräldrar, vikarier. Undrar hur många mänskliga möten det blir för en fyraåring på en dag. Konsekvenserna blir stora och svåra för väldigt många barn. Och vilka pedagoger vill arbeta så? Hur länge orkar man innan utbrändheten är ett faktum? Se till att värna våra barn och personalen som arbetar! Stressfri miljö tack!
/Jag är lärare i förskolan

95. Ja jag har arbetat som vikarie på flera olika ”megaförskolor”. Redan där satte det käppar i hjulen för både mig, pedagogerna och barnen. Jag skulle lära känna både 25 andra pedagoger, över 100 barn och alla dem skulle lära känna mig. Det är klart att jag som vikarie under några dagar inte lär känna alla, vilket skapar osäkerhet hos oss alla. Det är inte bra att ha för stora förskolor speciellt inte för barnen. Förjävligt rent ut sagt. Det finns ingenting bra med en megaförskola. Barnen blir otrygga, pedagogerna upplever stress och vårdnadshavarna kan känna oro för sitt barn och hens trygghet.
/Blivande förskollärare, studerar på termin 5

96. Ja det bidrar till stress, stora barngrupper. Hög ljudvolym, dåligt samarbete mellan avdelningarna. För mycket förlyttningar. Det är koncept som är byggt för att kunna ha så mycket barn på en plats samtidigt. Kunna dra ner på personal för att man enklare kan samarbeta ute på gården. Verksamheten är inte i lärande form utan den blir till barnpassning.
/Förskollärare

97. Har både arbetat och har barn på stora förskolor. Det är svårt som förälder att både få och ge information vid hämtning och lämning eftersom vi sällan träffar ordinarie personal. Som pedagog kräver det mycket logistik för att informationen ska nå ut till vårdnadshavare. Samarbetet på förskolan försämras avsevärt då det är för svårt att samarbeta med så många avdelningar och personer. Möjligheterna att ha gemensamma mötet minskar, att kunna kommunicera, diskutera och reflektera blir svårare ju fler som ska inkluderas. Detta resulterar ofta i segregering mellan avdelningar. Barnen möter enormt mycket olika barn varje dag och behöver samsas, turas om och dela med sig mer än vad som är rimligt för ett barn i åldern 1-5. För många vuxna skapar ytliga kontakter och

“Det var den stressigaste och tyngsta period jag haft under mitt yrkesliv som förskollärare.”

/Pedagog

det är vanligt att man hamnar i “vi är så många, någon annan löser säkert det”. Det är enbart en ekonomisk fråga och ingen hänsyn tas till personalens arbetsmiljö eller barnen behov. Förskolepersonal är experter på barns behov, nyttja deras erfarenhet och kunskap och lita på forskning kring barns utveckling när nya förskolor byggs.
/Förälder och förskollärare

98. Jag arbetar på en stor förskola och tycker inte att vi kan arbeta i enlighet med barnkonventionen. Personal och barn flyttas runt mellan grupperna för att lösa bemanningsfrågan. Stora barngrupper, få personal och bokning av rum, slottider i hallen, matsal, gården. Mycket logistik och lite tid till barns inflytande. Dåligt, svårt att ge barnen den trygghet och närhet de behöver.
/Pedagog

99. Det blir alldeles för många kontakter för barnen, både barn och vuxna. Det är så mycket personal så det är orimligt att kunna skapa en relation till alla pedagoger och därmed otryggt vid öppning/stängning och andra sammanslagningar. Man ser inte till barnens bästa, bara ekonomins bästa.
/Förälder

100. Har arbetat på en fsk med 10 avdelningar, på två plan. 6 avd med barn 1-2 år, 3 avd med barn 3-4 år och 1 avd med barn 5-6år. Det var den stressigaste och tyngsta period jag haft under mitt yrkesliv som förskollärare. 15 st 1-2 åringar på övervåningen som skulle upp och ner till hallen eller matsalen. Svårt att hjälpa föräldrar när något saknades i hallen. 2 personal på öppning kunde ha 15 barn till frukost vilket skapade oro hos de yngsta barnen. Många barn ute samtidigt på gårdarna. Vi hade 200 barn inskrivna, det kändes inte okej att inte känna till eller kunna namnet på alla barn. Inte säkert vid hämtning när jag inte hade en aning vems förälder det var som kom. Det öppnades en ny förskola dit en del av vår personal samt barngrupp skulle flytta. Personalen flyttade men inte barnen samtidigt som vi skolade in nya så hade överbeläggning med 6 barn i en månad. Jag blev sjukskriven en månad efter detta pga stress och ryggsmärta av den höga belastningen. Det sämsta de kan göra för barnen och deras trygghet och stressnivå samt förskolans möjlighet till att tillgodose varje barns behov och rätt till undervisning.
/Pedagog

Experternas kommentarer.

***Nätverket Stoppa Megaförskolan* har bjudit in fem forskare och praktiker inom *Svenska OMEP* att utifrån sina gedigna kunskaper inom förskola och barnhälsa kommentera på de återkommande teman som framkommer bland insamlade vittnesmål.**

Svenska OMEP vill genom sin medverkan i denna rapport lyfta några grundläggande kvalitetsaspekter, väl förankrade i forskning och beprövad erfarenhet, när det gäller kvalitet i förskolan. I texten refereras till vittnesmål från Nätverket Stoppa Megaförskolor och undersökningar av förskolepersonalens synpunkter.

Sammanfattning

Svenska OMEP föreslår ett tillfälligt stopp i byggandet av megaförskolor. Det är möjligt eftersom det sjunkande barnantalet gör att de flesta huvudmän måste ompröva sin planering av förskoleplatser. Det finns fördelar och nackdelar med olika stora förskolor, men megaförskolor ställer stora krav på tydlig ledning och strukturerat kvalitetsarbete för att nå upp till god kvalitet. Utöver ett strukturerat kvalitetsarbete, argumenterar vi i OMEP för att det behövs ett tydligare barnperspektiv i form av en barnkonsekvensanalys med fokus på alla barn – även de yngsta samt för barn i behov av särskilt stöd. Det är av yttersta vikt att dessa barns behov blir utvärderade innan fler megaförskolor byggs. Tiden kan lämpligen användas till forskning om effekterna av megaförskolor för små barns välbefinnande, lek, lärande och utveckling samt förskolans personals välmående och möjlighet att utföra sitt viktiga uppdrag enligt barnrättslagen, skollagen och förskolans läroplan.

Vad driver utvecklingen av svensk förskola?

Lärmiljöernas förändringar påverkar direkt vardagen för alla barn. Svenska OMEP vill lyfta frågan om det är byggnadspolitiken som idag driver utvecklingen av den svenska förskolan – på tvärs med forskning, profession och policy.

Forskaren Manni med kollegor (2024) fastslår att de samhällsförändringar som ramar in förutsättningarna för förskolans praktik och de nya villkor som diskuterats fram mellan huvudmän och byggbranschen är omfattande. Sett på avstånd kan man säga att vi står inför ett skifte från de svenska förskolor vi en gång kände till med tillräckligt med utrymme och plats för barns fria lek och naturmöten utomhus, till en ny typ av modern förskola

OMEP

OMEP är en internationell, opolitisk organisation som grundades 1948 i syfte att arbeta för barn i åldrarna 0-8 år med målsättningen att ge dem de bästa förutsättningar för en god uppväxt. OMEP är en frivilligorganisation, etablerad i cirka 80 länder, med rådgivande status till UNESCO, UNICEF och Europarådet. I OMEP:s expertgrupp ingår förskoleforskare, docent **Ingrid Engdahl**, Stockholms universitet, professor i pedagogik, **Anette Hellman**, Göteborgs universitet, förskolepsykolog **Gunilla Niss**, barnläkare **Margareta Blennow** samt förskollärare **Anna Ståhl**.

med andra ramar, förutsättningar och pedagogiska diskurser. **Gustafson och Ekman Ladru** (2025) beskriver att förskollärar-professionens röster inte kunnat hävda sig i mötet med andra intressenter när det gäller nybyggnation. Även i Norge och Finland har stora förskolor väckt stark kritik och frågan om vad som är den ideala storleken för en förskola har ställts (**Kunnskapsdepartementet,** 2011; **Kalliala**, 2024). I de stora nya förskolorna har hemvisten fått minskad yta, yta som i stället fått bidra till de gemensamma utrymmena. Det medför att möblering, inredning och inarbetade arbetssätt inte längre fungerar, vilket framgår tydligt i vittnesmålen. Mycket kritik riktas mot att användningen av de gemensamma utrymmena måste schemaläggas och barnens möjlighet att spontant påverka dagsprogrammet minskar i motsvarande grad.

Megaförskolorna har inte tillkommit som ett önskemål från förskollärare. Vid undersökningar framkommer att 90 % av personalen vill arbeta på förskolor med 4 avdelningar eller färre (**Sveriges Lärare**, 2025) med cirka 70 barn. Endast 4 av 892 förskollärare svarade att de kunde tänka sig att arbeta i en förskola med nio eller fler avdelningar (Sveriges Lärare Stockholm, 2025). Frågan ”Vad anser du kan bli utmanande med att arbeta i en megastor förskola?” gav entydiga svar:

• *En för stor organisation innebär en stress hos barn och medarbetare som måste anpassa sig efter många kontakter, miljöer och rutiner. Det blir svårare att hitta möjligheter för barn och personal till återhämtning under dagen då ljudnivån blir hög.*

• *Arbetet på gården med ljudmiljö och säkerhet som skapar stress, vilka är det som kommer och hämtar barnet och kan alla komma in i förskolans miljö?*

Det går inte att idag försvara det experiment som nu genomförs med Sveriges förskolebarn, och det kan bli dyra konsekvenser. Den höga belastningen och stressen som personal och föräldrar ger uttryck för i vittnesmålen kan med tiden komma att synas i ökat illamående och psykiska problem hos ungdomar. Men de som lider mest av en barndom på megaförskolor är barnen. Små barn är känsliga för sinnesintryck och barn i behov av särskilt stöd kan inte skyddas från den oändliga mängden stimuli som det

“Skolverket (2017) rekommenderar 6–12 barn för grupper i åldrarna 1–3 år och 9–15 barn i åldrarna 4–5 år. Detta är dock långt från dagens gruppstorlekar.”

stora antalet människor och den höga ljudnivån innebär.

Svenska OMEP vill att det införs en time-out för byggande av megaförskolor och att resurser avsätts omgående för forskning. Det finns nu flera års erfarenhet av megaförskolor i olika kommuner vilket tillsammans kan utgöra underlag för studier om barns lek, lärande och välmående liksom av personalens arbetsmiljö, välbefinnande och önskemål om sin arbetsplats.

Det minskande barnantalet leder till omprövning inom många samhällssektorer. För förskola och skola krävs en analys av lokalbehov för de kommande decennierna och en omprövning av planerad nybyggnation.

Bakgrund

För 50 år sedan, 1975, antog riksdagen den första lagen om förskola och en storsatsning på att bygga ut förskolan kvantitativt och kvalitativt inleddes. Vid denna tid hade knappt 10 % av barnen mellan 6 månader och 6 år plats inom barnomsorgen, som det hette då. Idag har barnen rätt till förskola och de allra flesta börjar under sitt andra levnadsår. Föräldraförsäkringen täcker de första cirka 15 månaderna (Engdahl, 2011). 95 % av barn i åldrarna 3–5 år går i förskola och från tre års ålder är deltagande 15 timmar i veckan kostnadsfritt. 6-åringarna går i obligatorisk förskoleklass eller skola, och oftast även i fritidshem.

I förskolans tidiga utveckling under mitten av 1900-talet formades många förskolors form och innehåll av nationella undersökningar (**SOU** 1972:26; 1972:27). Satsningarna gav goda resultat och svensk förskola bedömdes hålla god kvalitet (se t.ex. **OECD**, 2001; **UNICEF,** 2008). Forskning om barns lek, lärande och utveckling vägledde både personalens arbete och framtagningen av den första läroplanen för förskolan 1998. Det var populärt att arbeta i förskolan under denna utbyggnadsfas.

Dagens verklighet

Idag är verkligheten annorlunda. Förskolan har delvis privatiserats och idag går cirka 22 % av barnen i fristående förskolor (**Skolverket**, 2025), med möjlighet till vinstuttag för ägarna. Likvärdigheten brister mellan förskolor i samma kommun och över landet. Andelen förskollärare utgör 41 % i snitt över landet men variationen hos olika huvudmän är 11% - 73 % förskollärare (Sveriges Lärare, 2024). Barngruppsstorlekarna varierar också. Skolverket (2017) rekommenderar 6–12 barn för grupper i åldrarna 1–3 år och 9–15 barn i åldrarna 4–5 år. Detta är dock långt från dagens gruppstorlekar. En undersökning av Sveriges Lärare (2025) visar att 69 % av barngrupperna är större än Skolverkets rekommendationer. Skolverket redovisar i statistik att genomsnittlig gruppstorlek år 2024 var 15,3 barn. Uppgifter inhämtade direkt från förskollärare visar i stället på 15 barn i snitt (1–3 år) och 21 barn i snitt (4–5 år) (Sveriges Lärare, 2025).

Sjunkande barnantal

Förskolan påverkas betydligt även av det snabbt sjunkande antalet födda barn i Sverige. År 2010 var det 1,98 barn/kvinna men har sedan successivt sjunkit till 1,43 barn/kvinna år 2024, vilket är det lägsta som någonsin uppmätts.

Det minskade barnantal slår snabbt och direkt på förskolan. Eftersom förskolornas får betalt/barn blir det röda siffror i budgeten när barnantalet minskar. Svenska OMEP uttalade 2024 att det minskade barnantalet skulle

“Vid inskolning på förskolan är det viktigt att barnet utvecklar en trygg anknytning till de vuxna som finns i verksamheten.”

mötas med en minskning av barngruppernas storlek. Inga förskolor skulle stängas och ingen personal sägas upp förrän man nått Skolverkets rekommenderade gruppstorlekar.

Femtio år gamla hus

Den stora utbyggnaden av förskolor under 1960–1990-talen var välkommen och har haft stor betydelse. Nu är många av dessa hus gamla och i stort behov av renovering, vissa behöver till och med rivas.

Konkurrens om mark och en generell förtätning av byggnader har dock lett till att skolor och förskolor har fått mindre lekplatser (**SCB** 2018), och nya förskolor byggs numera i två våningar med förändringar i den övergripande utformningen och färre grönområden tillgängliga för utomhuslek (Manni m.fl., 2024).

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tog för ett tiotal år sedan ett initiativ till att i samverkan med byggbranschen ta fram ett antal typförskolor, som ett stöd till huvudmännens byggnation av nya förskolor, så kallade konceptförskolor (**SKR**, 2025). Några av dessa konceptförskolor har ritats för att ta emot ett stort antal barn, 100–200. Särskilda konceptförskolor lanseras som ekonomiska och hållbara alternativ i både stora och små kommuner. Dessa megaförskolor och de har starkt ifrågasatts av både personal och föräldrar.

Svenska OMEP bygger kravet om TIME-OUT för megaförskolor på forskningsförankrade argument inom dessa områden:

- Trygga relationer
- Barngruppens storlek
- En förskola för ALLA barn
- Personalen är den viktigaste kvalitetsfaktorn
- Förskolans lokaler
- Förskolans utemiljö
- Rektorns betydelse för förskolans organisation

Trygga relationer

Utbildningen i förskolan ska enligt läroplanen vara ”... rolig, trygg och lärorik för alla barn” (Skolverket, 2025). Skollagen (**SFS** 2010:800) markerar särskilt tryggheten i 8 kap. 2§ ”Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg”.

Forskning visar tydligt att de fem första åren är de mest betydelsefulla i barns liv och att barnens vistelse i förskolan därför blir avgörande även för deras fortsatta liv (**Drugli & Lekhall, 2020, Killén, 2014**). Därför är tryggheten för barnen och behovet av att utveckla relationer mellan barn och personal grundläggande för utbildningen i förskolan. Barns relationer grundas genom anknytning, som handlar om hur barn söker närhet till sina föräldrar/omvårdnadspersoner. Vid inskolning på förskolan är det viktigt att barnet utvecklar en trygg anknytning till de vuxna som finns i verksamheten.

Ett barn med trygg anknytning till en vuxen vet att den vuxna finns där som en ’trygg bas’ – någon som vill barnet väl, är snäll samt större, starkare och klokare. Det gör att barnet vågar leka och utforska omgivningen. När barnet blir oroat används den vuxne som en ’säker hamn’. Det kanske kryper eller går till den vuxna, sträcker upp armarna och ber om tröst. (**Broberg, m.fl., 2023**).

Alla barn ska ha en trygg vistelse på sin förskola och några barn behöver extra insatser för att bli trygga. Detta

“Att grundläggande omsorg och relationer brister på ett så uppenbart sätt får en negativ effekt på hela barnets utveckling såväl emotionellt, socialt som kognitivt.”

får barnen i en förskola med god kvalitet, vilket innebär kontinuitet och värme i en nära ömsesidig relation med ett fåtal vuxna. Då skapas en säker hamn för barnet genom anknytningen, som ger barnet kraft och energi att leka och utforska. (**Wennerberg,** 2010, Broberg m.fl. 2023).

Stora barngrupper försämrar pedagogernas förutsättningar att vara tillgängliga för barnens anknytningsbehov. Ju fler barn varje pedagog ansvarar för, desto svårare blir det att lära känna, hinna se och möta varje barn. För att kunna skapa en anknytning till sina pedagoger behöver små barn en stabil och tillräckligt liten grupp med fasta vuxna. I megaförskolor är dock personalens engagemang lägre och omsättningen högre än i mindre förskolors enligt Kalliala (2024), vilket försvårar, och i värsta fall hindrar, anknytningsprocessen. Är pedagogerna medvetna om små barns behov av trygghet och nära relationer kan verksamheten organiseras utifrån barnens behov. Men även i en välfungerande verksamhet med duktiga pedagoger finns det smärtgränser där för många barn gör det svårt att tillgodose barns anknytningsbehov.

Små barn visar sin anknytning genom balansen mellan utforskande och trygghetssökande. Enkelt uttryckt syns det genom att barnet:

- Piggt och villigt utforskar omgivningen,
- Söker efter den vuxne om anknytningssystemet aktiveras, det vill säga om något händer som oroar barnet,
- Kan ta emot och bli lugnad av den tröst som den vuxne erbjuder.

Anknytning är särskilt viktig för små barn som ännu inte fyllt 3 år. De behöver ha (minst) en vuxen i närheten som de känner sig trygga med och som kan skydda mot upplevda faror. Om barnet ramlar, längtar efter sina föräldrar, blir knuffat eller bara behöver tanka trygghet är det viktigt att det finns åtminstone en pedagog som barnet känner sig så tryggt med, så att anknytningssystemet kan återgå till viloläge. Annars blir det inget utforskande och ingen lek.

De första fem åren i livet har enligt Jämlikhets-kommissionen lika stor inverkan som skolan när det gäller kunskaper och färdigheter i vuxen ålder, eftersom grunden för hälsa, utveckling och lärande läggs under denna tid (SOU 2020:46).

En välfungerande förskola är en rättighet enligt Barnrättslagen och en nödvändighet för samhälle och föräldrar som kan studera och förvärvsarbeta utan att behöva oroa sig för att deras barn inte har det bra.

En förskolemiljö med många barn, personal som inte hinner eller orkar engagera sig i det enskilda barnet, snuvor som hela tiden vandrar runt och gör att barnen blir hängiga, stressade och längtar efter en lugn vrå, är inte bra för vare sig barn, pedagoger eller föräldrar.

I en megaförskola minskar eller till och med försvinner förutsättningarna att skapa en trygg anknytning. Insamlade vittnesmål visar att vardagen ofta innebär att små barn möter många vuxna. De vuxna möter så många barn att de inte ens hinner lära sig barnens namn, eller hur deras föräldrar ser ut. Att inte hinna lära sig barnens namn innebär också att det saknas en individuell relation till varje barn de ansvarar för. I vittnesmålen framgår att det är vanligt vid lämning och hämtning att föräldrar eller mor-

“9 barn utvecklar 36 olika relationer, en barngrupp med 18 barn innebär 153 relationer och i stora barngrupper med upp till 40 barn rör det sig om mer än 780 relationer (Seland, 2011)”

och farföräldrar möts av personal som de inte känner. Att grundläggande omsorg och relationer brister på ett så uppenbart sätt får en negativ effekt på hela barnets utveckling såväl emotionellt, socialt som kognitivt.

Barngruppens storlek

Vad gäller barngruppens storlek, pekar samlad forskningsevidens på att mindre barngrupper främjar en högre pedagogisk kvalitet, särskilt för de yngsta barnen, genom att möjliggöra mer individualiserad interaktion och omsorg, samtidigt som det i stort saknas belägg för pedagogiska fördelar med stora barngrupper. Utöver antal barn anger Skolverket att även barngruppens sammansättning har bäring på barns kognitiva, sociala och emotionella utveckling. Särskilt de yngsta barnens behov, samt den ökande andelen barn med särskilt stöd, utgör en utmaning i större barngrupper.

Barngruppernas storlek har betydelse för barns trygghet, utveckling och lärande. När det kommer en ny deltagare till gruppen förändras förutsättningarna för alla. En barngrupp med 9 barn utvecklar 36 olika relationer, en barngrupp med 18 barn innebär 153 relationer och i stora barngrupper med upp till 40 barn rör det sig om mer än 780 relationer (Seland, 2011).

Studier i nordisk kontext bekräftar arbetsmiljöutmaningarna för förskollärare. Vid en jämförelse mellan ett antal nordiska länder fann man att den största utmaningen för personalen är upplevelsen av att behöva hantera alldeles för stora barngrupper vilket ställer höga krav på ansvarsfördelning, struktur och kontroll av egna arbetsvillkor (**Alvestad,** m.fl., 2014).

En studie gjord av **Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson** (2016) visar att barngruppernas storlek upplevs på olika sätt bland personalen. Detta kan bero på lokalens utformning, gruppens sammansättning och barnens eventuella behov av stöd, antal vuxna i lokalen samt personalens kompetens. I samma studie (Williams, et al., 2016) förespråkas mindre barngrupp vilket möjliggör för personalen att arbeta utifrån läroplanen.

Det är många faktorer som styr när en barngrupp kan anses vara lagom stor. Skolverket (2017) anger att det är viktigt att väga in flera olika kvalitetsfaktorer:

- Personalens kompetens.
- Personaltätheten, antalet barn per vuxen
- Sammansättning (ålder, kön, etnicitet m.m.)
- Barnens vistelsetid
- Förskolans inne- och utemiljö

Att utveckla relationer och säkerställa trygg anknytning tar tid och beror även på hur många människor som dagligen ska samarbeta. För barn mellan ett och tre år är Skolverkets riktmärke för barngruppens storlek 6–12 barn. För barn mellan fyra och fem år är riktmärket 9–15 barn. Dessa rekommendationer ska användas som stöd för att skapa lagom stora barngrupper, men de följs inte alltid i megaförskolorna. I vittnesmålen redogörs för stora barngrupper och med daglig samverkan med en annan eller med flera barngrupper, vilka därmed utgör en enhet i vardagen. Detta skiljer sig kraftigt från Skolverkets rekommenderade gruppstorlekar om 12 respektive 15 barn, beroende på ålder.

Förskolan kan vara en inkluderande miljö för alla barn med rätta pedagogiska strategier och förutsättningar (**Almqvist & Björck,** 2023). Samtidigt framgår att

“Stressen och arbetsmiljön blir ännu mer svårhanterlig om det inte finns utrymme för att dela barngruppen enligt tidigare forskning (Alvestad m.fl., 2014)”

stora barngrupper minskar pedagogernas möjlighet till individualisering, relationsskapande och tillräcklig anpassning (**Gäreskog**, 2021; Williams m.fl., 2016). Detta drabbar särskilt barn i behov av särskilt stöd.

Megaförskolorna verkar genomgående planeras för gruppstorlekar på cirka 20 barn och dessutom att två sådana grupper ska samarbeta regelbundet i olika moment. Detta upplägg kan betraktas som ett experiment utan vetenskapligt stöd i pedagogisk eller psykologisk forskning. Sådana gruppstorlekar bör inte förekomma för barn under tre år. Av personalens vittnesmål framgår också att de inte vill arbeta i megaförskolor.

En förskola för alla barn

Inkludering av barn i behov av särskilt stöd är ett grundläggande uppdrag i svensk förskola, enligt både Skollagen (SFS 2010:800, kap. 8 § 9) och Läroplan för förskolan (Skolverket, 2025). Alla barn ska ha rätt till delaktighet i en tillgänglig och likvärdig utbildning, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Samtidigt har barngrupperna i förskolan blivit allt större, vilket enligt Almqvist och Björck (2023) och Sveriges Lärare (2025) försvårar möjligheten att erbjuda individuellt stöd. Detta påverkar i synnerhet barn i behov av särskilt stöd, som ofta är beroende av trygghet, kontinuitet och nära vuxenkontakt.

Barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är känsliga för stora, röriga och högljudda miljöer, och för miljöombyten liksom av möten med nya personer. Alla barn mår bra av en ordnad och välstrukturerad miljö i förskolan, men för dessa barn är det en nödvändighet.

En rapport från Sveriges Lärare (2025) beskriver att 8 av 10 lärare som arbetar i en för stor barngrupp instämmer helt eller delvis att det tar för lång tid för barn i behov av särskilt stöd att få de stöd de har rätt till. Arbetar de i en lagom stor barngrupp är det färre som svarar detsamma. Möjligheterna att upptäcka barn i behov av särskilt stöd ärW med andra ord sämre i stora barngrupper.

Stressade barn

Att som barn vistas i stora grupper med höga ljudnivåer kan på sikt leda till stressreaktioner. Dessa reaktioner kan ta sig uttryck i psykiska och fysiska reaktioner såsom utåtagerande, apati, koncentrationssvårigheter, magont och huvudvärk (**Ellneby**, 2010). Konsekvenserna av dessa stressreaktioner blir att barnens välmående står på spel och att inlärning då kan påverkas negativt av förskolemiljön. En stressig förskolemiljö påverkar även barnens hemmamiljö och långsiktigt även barnens framtid som samhällsmedborgare.

En strategi för att hantera och minska stressen bland personal och barn är att dela upp dem i flera mindre grupper. Detta tycks dock vara svårt eftersom den fysiska förskolemiljön inte har anpassats för arbete i små barngrupper. Flera vittnesmål för fram att lokalerna är alltför små. Stressen och arbetsmiljön blir ännu mer svårhanterlig om det inte finns utrymme för att dela barngruppen enligt tidigare forskning (**Alvestad** m.fl., 2014).

Personalen den viktigaste kvalitetsfaktorn

Kvaliteten i förskolans utbildning och undervisning hänger helt samman med personalens utbildning, kompetens och engagemang. Skollagen anger

“Enligt Försäkringskassan toppar förskollärare och barnskötare frånvarostatistiken över jämförbara yrken (Försäkringskassan, 2022)”

legitimerade förskollärare som nödvändiga för att det ska bli en förskola enligt lagens uppdrag. Läroplanen lyfter även barnskötarnas viktiga roll och nämner att även övrig personal får finnas i verksamheten. Idag saknar upp emot 30% av personalen utbildning för arbete med barn (Skolverket, 2024), vilket är en följd av svårigheten att rekrytera utbildade förskollärare och barnskötare. En annan allvarlig utveckling för förskolan syns i statistiken över personalens sjukfrånvaro. Enligt Försäkringskassan toppar förskollärare och barnskötare frånvarostatistiken över jämförbara yrken (Försäkringskassan, 2022). En förskollärare hade i genomsnitt 15,3 sjukskrivningsdagar. Det är inte hållbart. Personalen behövs i förskolan och förutsättningarna för deras arbete behöver förbättras så att de inte blir sjuka av arbetet. Vittnesmålen bekräftar att personalen har hög frånvaro i megaförskolorna, och dessutom uttrycks att man inte vill arbeta i stora förskolor.

Studier har visat att omsorgsyrken har ett tudelat ansvarsområde; ett synligt och ett osynligt. Det synliga innefattar verksamhetens tydliga mål medan de osynliga ansvarsområdena handlar om ett emotionellt omsorgsansvar om de individer arbetstagaren möter i sitt arbete. Dessa emotionella krav är dränerande och spär ytterligare på arbetsmiljöproblem inom yrket. Internationella studier bekräftar bilden som finns inom den nordiska kontexten.

Fackförbundet Sveriges Lärare (2025) kräver mot bakgrund av de omfattande arbetsmiljöproblemen i förskolan att staten lagstiftar om ett maxtak på 12 barn i de yngre åldrarna (1–3 år) samt en bemanning på högst tre barn per heltidsanställd samt ett maxtak på 15 barn i de äldre åldrarna (4–5 år) samt en bemanning på högst 5 barn per heltidsanställd. Dessutom krävs enligt förbundet en lagstadgad förskollärartäthet för att intentionerna i skollag och läroplan ska kunna genomföras.

Det pressade läget har under de senaste åren också beskrivits av **Persson och Tallberg Broman** (2019), inom Förskoleupproret och i debattforum som Förskolan.se. Den samlade bilden ger en yrkesgrupp som är stressad och missnöjd med den utveckling som pågår. Det främjar inte en likvärdig och hållbar förskola och ju mer pressad ekonomin blir, desto starkare uttrycks det här missnöjet.

I vittnesmålen skriver flera förskollärare och barnskötare att de aldrig, eller aldrig mer, kan tänka sig att arbeta i en megaförskola, än mindre sätta sina barn i en så stor verksamhet.

Förskolans lokaler

När förskolorna byggdes ut i Sverige och i övriga Norden planerades verksamheten med hemmiljöliknande utrymmen, flexibilitet, ändamålsenlighet och funktionalitet ur både barnens och de vuxnas perspektiv (Kalliala, 2024). Planlösningar utan korridorer skapades och stor uppmärksamhet ägnades även åt utformningen av utomhusmiljöerna och vegetationen. Miljösocial forskning visade på vikten av överblickbarhet och möjlighet att utveckla känsla och ansvar för miljön (**Björklid & Fischbein**, 1996). Lärmiljöerna ger förutsättningar som påverkar pedagogiken, leken och lärandet i vardagen.

I både Finland och Norge pågår en liknande omställning som i Sverige när det gäller byggande av stora förskolor. I alla tre länderna har både inomhusytor

och gårdsområden per barn minskat samtidigt som byggnaderna har blivit större. Med ökad storlek har byggandet rört sig bort från hemmiljöliknande lösningar till skol- och institutionsliknande förskolor. Denna förändring är grundläggande och påverkar utbildningens uppläggning och kvalitet, enligt Kalliala (2024):

"Tidigare hade varje barngrupp tillgång till två rymliga och mångsidiga rum hela dagen. Ett av rummen användes som matplats, ateljé, lekrum, grupprum och undervisningsrum, medan det andra passade för vila, lek, rörelse och musikundervisning. Allt fungerade smidigt eftersom utrymmena var separata, tillräckligt stora och nära varandra. Man strävade också efter att högst två barngrupper skulle ha samma ingång och kapprum, vilket underlättade dagliga övergångar."

I Norge beställde Kunskapsdepartementet (2011) en utredning om Barnehagenes organisering og strukturelle faktorers betydning for kvalitet. I samband med diskussionen om jättedaghem är det mest intressanta att forskargruppen framförde att en förskola med 60 barn är idealiskt. Där är det möjligt att kombinera fördelarna med både små och större förskolor. Man kan erbjuda barn en förutsägbar och trygg miljö och samtidigt säkerställa personalens professionella utveckling.

Megaförskolorna bygger på institutionsliknande drag som korridorer, stora entréer, matsalar, ateljéer och andra gemensamma utrymmen, som ofta ligger långt ifrån varandra. Det gör att användningen måste förhandlas och avtalas i förväg.

Måltider i matsal

I många megaförskolor äter barnen i en matsal, ungefär som i skolan. Detta kräver schemaläggning, tidspassning och ständiga förflyttningar för barn och personal. Vittnesmålen lyfter fram att måltid i matsal leder till stresspåslag för barnen, särskilt för de yngsta och de med funktionsvariationer. Måltiden som tid för samtal och uppföljning av tidigare lek och aktiviteter försvåras också.

En fördel med att äta i matsal anges vara att man inte behöver plocka undan det man håller på med i lek och undervisning för att äta lunch eller mellanmål. Ett gemensamt matlagningskök med matsal används också som motiv för att förskolorna byggs för så många barn. Argumentet har varit att det krävs cirka 120 barn för att det ska löna sig att ha tillagningskök.

Under utbyggnadsperioden på 1970–90-talen med förskolor om 3–4 avdelningar prioriterades annorlunda och tillagningskök ingick som standard.

Mot de angivna fördelarna måste ställas de många vittnesmålen från både barn, föräldrar och personal om den alltför höga ljudnivån i matsalen. Att dagligen utsättas för höga ljudnivåer är direkt skadligt och bidrar till ökad stress och bristande koncentration.

Förskolans utemiljö

Barns hälsa och välbefinnande samt allsidiga rörelsebehov har fått större tyngd i förskolans läroplan (Skolverket, 2025). Utomhusaktiviteter främjar även fysisk aktivitet och är positivt förknippade med flera hälsoparametrar hos förskolebarn, inklusive motorisk och kognitiv utveckling, nattsömn och allmänt välbefinnande (**Söderström**, 2013). Tillgång till grönområden har en positiv roll för barns socioemotionella utveckling (Manni m.fl., 2024).

“Manni med kollegor (2024) fann under projektets gång att både storskaligheten, med många barn, och miljön i sig orsakar stress bland pedagogerna.”

En större studie vid Umeå universitet, Hållbar utevistelse vid storförskolor – ”HUS”, startade mot bakgrund av de radikala förändringar i förskolan med dubblerat antal barn i byggnader om två plan och mer begränsade ytor utomhus där tillgången till natur ofta ersatts med programmerade ytor och artificiella material (Manni m.fl., 2024). Projektet syftade till att öka kunskapen om vad utformningen av förskolans utomhusmiljö vid olika typer av storförskolor kan betyda för barns hälsa och relationsskapande med varandra och naturen som del av ett lärande för hållbarhet.

De deltagande förskolorna representerar 21 förskolor, både gamla som ofta kännetecknas av stora lekplatser, fler grönområden och färre barn per enhet, och nya förskolor som ofta kännetecknas av mindre lekplatser, färre grönområden och fler barn per enhet.

Förskollärarna beskrev att möjligheterna till förskolebarns fria och varierade utomhuslek är mer begränsade på nya och större förskolor än på gamla. Nya förskolor har mer programmerad yta i sin utformning och mindre ytor med träd, buskar och kuperad terräng, vilket resulterar i svårigheter att hantera det stora antalet barn på lekplatserna, vilket resulterar i fler regleringar kring aktiv och fri lek. Dessutom fann forskarna en brist på "vild och grov" terräng som kan ge möjligheter till riskabel lek, vilket anses vara viktigt för att utveckla fysisk självkänsla och ökad aktivitet (jfr. **Jerebine** m.fl., 2022).

Trots att forskningen är samstämmig om vad som utmärker en bra utomhusmiljö verkar detta inte tas tillräckligt tillvara. Inte heller verkar förskolepersonalens erfarenheter nå fram vid nybyggnation. En slutsats Manni och kollegor drar är att ju nyare förskolan är, desto mindre sannolikt är det att barnen kan utveckla sin relation till naturen. Många aktörer, bortom förskolans personal, har använt sina professionella färdigheter för att orkestrera barns lek utifrån olika agendor. De osynliga aktörerna i form av planerare, arkitekter och beslutsfattare blir närvarande genom olika saker och material som begränsar barnens egna val av utomhusaktiviteter. Engdahl (2014) uppmanade att gå varsamt fram med naturliga grönområden vid nybyggnation. Träd fungerar som utmärkta solskydd. Buskar hör till barnens favoritplatser. Naturen kan på en gång erbjuda återhämtande lugn och stimulera till aktiv lek, utforskande och kreativitet, för både stora och små.

Manni med kollegor (2024) fann under projektets gång att både storskaligheten, med många barn, och miljön i sig orsakar stress bland pedagogerna. Detta framgår också tydligt i flera vittnesmål från förskolepersonal. Det råder hög ljudvolym, överblicken försvåras och spontan lek förhindras. På motsvarande sätt som gemensamma inomhusmiljöer måste schemaläggas försvårar planlösningarna med en stor hall, trapphus med grindar och hiss en smidig övergång mellan utomhus och inomhus. Gårdarna vid stora förskolor delas ofta in med hjälp av staket och grindar vilket hindrar barns fria initiativ i leken och möjlighet till kreativa lösningar.

Rektorns betydelse för förskolans organisation

Centralt för att stora förskolor med många barngrupper ska fungera för alla barn, är organisation, ledarskap och styrning (**Eidevald** m.fl., 2024). Att delas upp i mindre konstellationer för att främja en mer anpassad

och stödjande lärmiljö är gynnsamt för alla barn, då det bidrar till att minska ljudnivån i miljön och minskar antalet sociala relationer. Mindre barngrupper möjliggör ett långsammare aktivitetstempo och bidrar till en tydligt definierad struktur inom verksamheten där både personal och barn får en klar uppfattning om vad som förväntas av dem. En förutsägbar miljö, präglad av igenkännbara rutiner och kontinuitet, bidrar på så vis till att skapa en känsla av trygghet för barn.

Förskolans rektor ansvarar för kvaliteten i förskolans utbildning och undervisning och för personalen. De senaste åren har det varit svårt att rekrytera förskollärare och barnskötare och idag har cirka 30% av personalen ingen utbildning för arbete med barn (Skolverket, 2024). Detta ställer stora krav på rektor och förskollärare vad gäller ledarskap och försvårar möjligheterna att erbjuda hög kvalitet i arbetet med barnen (Skolverket, 2025 kommande).

Megaförskolorna bygger på sambruk av lokaler ute och inne. För detta krävs en tydlig organisation för användningen av de olika miljöerna, till exempel användningen av den gemensamma entrén. Detta gör att vardagen präglas av ett strikt schema, en superstruktur, och att detta följs. En megaförskola med exempelvis åtta avdelningar ställer stora krav på rektors förmåga att organisera personalens schema, arbetsuppgifter och användning av gemensamma miljöer ute och inne.

Många kommuner hävdar att större enheter ger bättre resurser i form av specialpedagoger, mer pedagogiskt material och bättre möjlighet för matlagning på plats. De verkar också se stora förskoleenheter som ett sätt att spara pengar. Ett motiv som ofta anges för stora förskolor är att det finns rikligt med personal som kan hjälpa och stödja varandra vid exempelvis sjukdom eller annan frånvaro. Därmed behöver inte externa vikarier rekryteras vilket är ekonomiskt fördelaktigt samtidigt som barnen slipper möta främmande ansikten.

Vittnesmålen lyfter dock fram att omflyttning av personal mellan avdelningarna snarare blir en stjälp, då det sker alltför ofta. Barn och personal får byta grupper för att rektor ska slippa ta in vikarier. För personalen försvåras kontinuiteten i den planerade verksamheten och för barnen uppstår problemen med att möta vuxna som de inte har hunnit utveckla en relation till. Ett sådant schema är inte överblickbart för barnen utan är en följd av lokalernas utformning och det stora antalet barn och vuxna som ska bruka dem tillsammans. En förskollärare skriver så här om att arbeta i en megaförskola (Persson, 2025):

"Inledningsvis såg jag många fördelar, fler kollegor att samarbeta med. Större möjligheter till gemensamma projekt och ett bredare utbud av material. Men det blev också tydligt hur avgörande en välfungerande organisation och ett tydligt ledarskap är. Senaste åren har vi haft flera omorganiseringar och personalförändringar, vilket skapat en ostabilitet som märks av både barn och vuxna. När resurserna dras ner och personalgruppen ständigt förändras, blir stressen märkbar och kvaliteten i verksamheten kan påverkas negativt."

Svenska OMEP föreslår ett tillfälligt stopp i byggandet av megaförskolor. Det är möjligt eftersom det sjunkande barnantalet gör att de flesta huvudmän måste ompröva sin planering av förskoleplatser. Det finns fördelar och nackdelar med olika stora förskolor, men megaförskolor ställer stora krav på tydlig ledning och strukturerat kvalitetsarbete. Utöver ett strukturerat kvalitetsarbete, argumenterar vi i OMEP för att det behövs ett tydligare barnperspektiv i form av en barnkonsekvensanalys med fokus på alla barn – även de yngsta samt för barn i behov av särskilt stöd. Det är av yttersta vikt att dessa barns behov blir utvärderade innan fler megaförskolor byggs.

Margareta Blennow, barnläkare
Ingrid Engdahl, docent Stockholms universitet
Anette Hellman, professor i pedagogik Göteborg universitet
Gunilla Niss, förskolepsykolog
Anna Ståhl, förskollärare
www.omep.org.se

Referenser

Almqvist, L., & Björck, E. (2023). *Forskning i korthet: Förskolans roll för att främja psykisk hälsa.* Forte.

Alvestad, T., Bergem, H., Eide, B., Johansson, J., Os, E., Pálmadóttir, H., Pramling Samuelsson, I., & Winger, N. (2013). Challenges and dilemmas expressed by teachers working in toddler groups in the Nordic countries. *Early Child Development and Care,* 184(5), s. 671–688. doi:10.1080/03004430.2013.807607Broberg, M., Hagström, B., &

Broberg, A. *Anknytning i förskolan: Vikten av trygghet för lek och lärande.* Natur & Kultur.

Drugli, M., & Lekhal, R. (2020). *Att rusta barn för livet: förskolans arbete för barns positiva utveckling.* Studentlitteratur.

Eidevald, C., Engdahl, I., & Geijer, C. (2024). *En likvärdig och hållbar förskola: Rolig, trygg och lärorik utbildning och undervisning.* Liber.

Ellneby, Y. (2010). *Stressade barn och vad vi kan göra åt det.* Natur & Kultur.

Engdahl, K. (2014). *Förskolegården: En pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande* (Doktorsavhandling). Umeå universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap.

Försäkringskassan. (2022). Fortfarande störst antal sjukfall inom vård- och omsorg. Hämtad 20 november, 2023, från https://www.forsakringskassan.se/

Gustafson, K., & Ekman Ladru, D. (2025). *När utrymmet inte räcker till: Konsekvenser av förtätning för förskolors utevistelser.* Nordisk barnehageforskning, 22(2), 64–83.

Jerebine, A., K. Fitton-Davies, N. Lander, E. L. J. Eyre, M. J. Duncan, and L. M. Barnett. (2022). "Children are precious cargo; We don't let them take any risks!': Hearing from adults on safety and risk in children's active play in schools: A systematic review." *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 19(1)*, 1–111. https://doi.org/10.1186/s12966-022-01344-7

Kalliala, M. (2024). *Expertutlåtande 17.10.2024 angående det planerade daghemmet på Ensi linja.* Hämtad från https://megaforskolan.se

Killén, K. (2014). *Förebyggande arbete i förskolan: Samspel och anknytning.* Studentlitteratur.

Manni, A., Annerbäck, J, Löfgren, H., Mårtensson, F., & Fröberg, A. (2024). *Places, spaces and encounters with nature: Socio-material discourses in Swedish preschools.* International Journal of Early Years Education, https://doi.org/10.1080/09669760.2024.2307361

OECD. (2001). *Starting strong: Early childhood.* Paris, OECD.

Persson, E. (2025, mars). *Förskola XL: Går något viktigt förlorat när småskaligheten försvinner?* Blogginlägg, Tankar om Förskola.

Persson, S., & Tallberg Broman, I. (2019). *Hög sjukfrånvaro och ökad psykisk ohälsa: Om dilemman i förskollärares uppdrag. Malmö Stad,* Förskoleförvaltningen.

Seland, M. (2011). *Livet i den fleksible barnehagen: Muligheter og utfordriner i en barnehage i endring.* Universitetsförlaget.

Skolverket. (2024). *Barn och personal i förskolan 2023.* Skolverket.

Skolverket, (2025). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18 (reviderad)*. https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan

SKR. (2025). *Förskola: Funktionsprogram för förskolor.* ADDA. Hämtad 15 juni, 2025, från https://skr.se/skr/skolakulturfritid/forskolagrundochgymnasieskolakomvux/forskola

Stockholms stad. (2025). *Lekvärdesriktlinjer – utformning av förskole- och skolgårdar.* Gemensamt tjänsteutlåtande 2025-05-28.

Sveriges Lärare. (2025). *Tryggare kan alla vara: En rapport om riskerna med stora barngrupper i förskolan.* https://www.sverigeslarare.se/om-oss/opinion-debatt/undersokningar/tryggare-kan-alla-vara/

Söderström, M. (2013). *Nattsömn och middagsvila – mätningar och observationer i olika förskolemiljöer.* Socialmedicinsk tidskrift 4/2013.

Williams, P., Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2016). *Barngruppens storlek i förskolan: Konsekvenser för utveckling och kvalitet.* Natur & Kultur.

Enkät Sveriges Lärare Stockholm.

Under våren 2025 genomförde fackförbundet Sveriges Lärare en medlemsundersökning kring synen på megaförskolor. Bland annat anser 90 % av förskollärarna att "4 avdelningar eller färre" ger bäst förutsättningar.

Sveriges Lärare skriver i sin rapport:

Mot bakgrund av det byggs större och större förskolor i Stockholms stad har Sveriges Lärare skickat ut enkätfrågor till anställda förskollärare i staden. Fokus har varit megastora förskolor ur ett arbetsmiljöperspektiv. Nästan hälften av de anställda i staden valde att svara på vår enkät.

Hur stor förskola har du arbetat i?

4 avdelningar eller färre:	418
5-8 avdelningar:	514
9-12 avdelningar:	43
13-15 avdelningar:	2
16 eller fler avdelningar:	2
Antal svarande:	979

Vad anser du är en bra storlek på en förskola, för att kunna utföra ditt uppdrag och ha en bra arbetsmiljö?

4 avdelningar eller färre:	804
5-8 avdelningar:	84
9-12 avdelningar:	3
13-15 avdelningar:	1
16 avdelningar:	0
Antal svarande:	892

Hur tror du att en megastor förskola påverkar arbetsmiljön?

1. Ljudnivå:	750
2. Stress:	751
3. Ökad arbetsbelastning:	601
4. Ökad mängd arbetsuppgifter att utföra:	438
5. Ökad mängd relationer för personal och barn:	800
6. Bristande säkerhet:	658

Barn

Många barn som har extra behov av stöd har svårt att få det i stor barngrupp. Svårt att hitta lugna platser i lokalerna för att finna ro för lek. Risker för otrygghet hos barnen och möjlighet att skapa nära relationer i stora grupper. Fler konflikteter mellan barn i miljöer med större grupper, högre stressnivåer hos barnen, ökad risk för utanförskap, större risk att missa de ”tysta” barnen. Sämre pedagogisk kvalitet då mycket tid går till basala behov som påklädning, konflikthantering, lösa dagen, rutiner. Svårare att kunna arbeta i mindre grupper både utifrån lokalerna men även utifrån att grundbemanningen är för låg.

"Vad anser du är en bra storlek på en förskola, för att kunna utföra ditt uppdrag och ha en bra arbetsmiljö?" 90 % av de svaranden anser att "4 avdelningar eller färre" är en bra storlek för att utföra sitt uppdrag och ha en bra arbetsmiljö.
Illustration: Sveriges Lärare

Personal

Få nära relationer med övriga på förskolan, större risk för konflikter då det krävs att alla följer samma struktur, personalrotation inom förskolan, Vill inte jobba i en megaförskola, funderar på att byta arbetsplats. Högre krav på logistik i en större förskola vilket kan ge högre arbetsbelastning som riskerar att leda till utbrändhet. Personliga vittnesmål om stressrelaterade symtom som yrsel, högt blodtryck, psykisk ohälsa, somatisk smärta, kontakt med vården som vill sjukskriva men personal som inte vågar prata om det med rektorn. APT med många medarbetare gör att färre vågar prata, mycket personal med många åsikter, Svårare att hitta gemensamma förhållnings- och arbetssätt, stressande att inte veta om man behöver täcka upp för kollegor.

Bristande säkerhet

Risker vid sammanslagningar av avdelningar, både av att det är många barn på färre personal men även att personal inte känner alla vårdnadshavare eller andra som hämtar sina barn. Lättare att utomstående, som inte skall vara i förskolan smiter in i lokalerna.

Gården

Många barn på en liten gårdsyta skapar stress, ökade konflikter mellan barnen, svårare att se alla barn då det är ett myller av barn, svårare att få lekro.

Organisation

Kommunikations och informationsbrist mellan avdelningar, minskat inflytande för barnen då alla måste följa samma struktur. Ibland skapas nya organisationssätt som storarbetslag på ca 30 barn/4 personal. Ofta ska en superstruktur följas som inte har barnen i fokus utan organisationen i huset. Kräver mycket samordning av någon (ofta en personal på förskolan, inte en rektor) Svårare att hitta möjlighet till återhämtning.

"Hur tror du att en megastor förskola påverkar arbetsmiljön?"

1. Ljudnivå
2. Stress
3. Ökad arbetsbelastning
4. Ökad mängd arbetsuppgifter att utföra
5. Ökad mängd relationer för personal och barn
6. Bristande säkerhet:

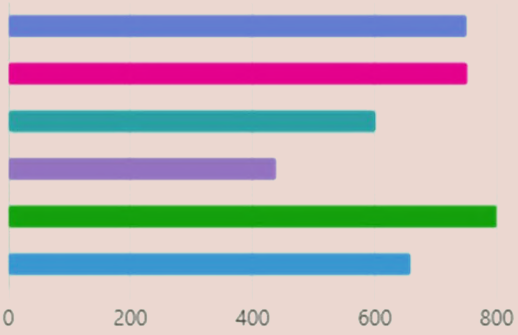

Illustration: Sveriges Lärare

Samlade svar från lärare som har erfarenhet av att arbeta i förskola med 9-12 avdelningar

Lokalerna: Organisation runt gemensamma lokaler som matsal och ateljé, hög ljudnivå i matsal, ofta svårt att hitta lugna rum för barn som behöver det. Högre stress under vintermånaderna när det är mycket kläder som ska kläs på och många barn samsas i hallar. Ofta i nybyggnationer görs avdelningar mindre med kanske två rum och ett gemensamt mindre rum samt skötrum/toalett som delas med grannavdelningen. Detta gör att det ofta är många barn på en väldigt liten yta. Kan lätt bli stökigt i de gemensamma ytorna när alla inte tar eget ansvar. Har man matsal äter man ibland i olika matlag på olika tider vilket kan skapa stress i matsituationen för barnen.

Svar från lärare som har erfarenhet av att arbeta i förskola med 16 avdelningar:

Tror du det finns fördelar ur ett arbetsmiljöperspektiv, att arbeta i en megastor förskola?
Att det finns en stor kunskapsbank att ta vara på. Men annars nej, inga fördelar. Om strukturen fungerar är det enklare med schemaläggning och ansvarsfördelning.

Källhänvisning enkät: https://www.sverigeslarare.se/om-oss/foreningar/stockholm/nyheter/sammanstallning-av-enkat-om-megaforskolor/

En dag på megaförskolan.

En förskollärare berättar om sin vardag på en megaförskola präglad av personalbrist, stress och barn som inte får det stöd de behöver, men detta går inte att berätta för barnens föräldrar.

"Jag är förskollärare på en megaförskola. Precis som alla andra pedagoger kämpar jag varje dag för barnen och trollar med knäna för att möta allas behov - barnens, föräldrars, kollegornas och chefernas. Men detta är svårt och det blir extra svårt när man jobbar på en megaförskola med över hundra barn. Jag har valt att beskriva en helt vanlig dag på en megaförskola för att ge inblick till alla som inte jobbar inom vårat yrke.

Men först vill jag berätta varför megaförskolorna fungerar sämre än vanliga förskolor. Det största och viktigaste skillnaden är att relationerna försvåras på en megaförskola. Jag kan inte alla barns namn och jag känner inte igen alla föräldrar. Pedagogiken och tryggheten hänger så mycket på relationen jag som pedagog har med varje barn. Vi som arbetar inom megaförskolan ser att inskolningsperioderna blir längre och längre för att den anknytningsprocess som barnen går igenom drabbas.

På en mindre förskola är relationerna färre. Alla kan vistas på samma gård samtidigt större delen av dagen och man lär känna varandra. Detta leder till närmare relationer till alla barn på förskolan vilket gör att tidiga morgnar och sena eftermiddagar blir lättare för barn och pedagoger då det redan finns relationer uppbyggda. På megaförskolor kan inte hela förskolan vistas på en gård samtidigt. Man kan jobba på samma förskola med sin kollega och inte se varandra på flera dagar om man jobbar på olika våningar och vistas på olika gårdar. Det gör att gemenskapen och samarbetsförmågan försvagas. Detta leder till en anonymitet bland både pedagoger och barn som i slutändan drabbar barnen i form av ökad otrygghet.

Förskolan öppnar

Vår förskola består av två våningar med tre olika gårdar där det vistas 108 barn på sex avdelningar. Min dag börjar kl 6.30 på morgonen de dagar då jag öppnar förskolan. Denna dag ringer de första föräldrarna på dörren när klockan blir kl 6.30. Det kommer in tre barn samtidigt, ett yngre barn och två större. Jag vet vad de heter men jag är inte deras ordinarie pedagog. Barnen tittar misstänkt på mig och vill inte bli lämnade av sina föräldrar. Jag lockar de två äldre barnen till frukostbordet där jag har dukat fram material som de kan leka med. Det yngre barnet gråter och barnets förälder frågar om det finns någon ordinarie personal från barnens avdelning på plats. Men

“Det största och viktigaste skillnaden är att relationerna försvåras på en megaförskola. Jag kan inte alla barns namn och jag känner inte igen alla föräldrar.”

barnets ordinarie personal kommer först kl 8. Vi går till dörren där jag behöver slita barnet från förälderns famn. Trots att det går en stund står barnet fortfarande vid dörren och skriker. Barnet vill inte ha en kram eller tröst eftersom att hen inte känner mig sedan tidigare. Trots motstånd lyfter jag barnet till frukostavdelningen där de andra två barn sitter och väntar på mig att servera frukost. Barnet gömmer sig under ett bord och fortsätter att gråta.

Medan jag tar fram frukost till de andra barnen ringer telefonen. Jag får fyra samtal från kollegor som är sjuka och inte kommer till jobbet. Direkt efter ringer jag den biträdande chefen för att berätta detta. Hon beställer in tre vikarier från en vikariepool. Jag frågar varför vi bara tar in tre vikarier istället för fyra. Hon svarar att den fjärde personen var resurs till ett barn med diagnos men eftersom att barnet inte är utåtagerande så kan hen klara sig en dag utan resurs. Det betyder att vi har mindre personalstyrka på vår avdelning och vi kommer inte kunna skapa förutsättningar så att resursbarnet ska kunna ha en bra dag på förskolan. Barnen är otåliga och hungriga eftersom de har fått vänta i tjugo minuter och tillslut efter alla dessa telefonsamtal kan jag äntligen servera frukost.

Klockan 7.15 kommer nästa personal. Vi dukar bort frukosten och förbereder oss för att gå ut. När klockan är 7.45 har det kommit 18 barn och vi är bara två pedagoger. Det känns inte säkert, vi har inte koll på alla. Men tyvärr går det inte att tidigarelägga fler pedagoger i schemat eftersom att det då inte går att få ihop tillräckligt med personal på eftermiddagen och då är det ännu fler barn på plats.

Samordningsmöte

Vi har kommit ut på en av de tre gårdarna och mängden barn ökar nu tills klockan är 9.00. Då börjar samordningsmötet som består av en pedagog från varje våningsplan. På mötet försöker man lösa problem som bortfall av personal osv och vi fördelar dagens barn och pedagoger mellan avdelningarna. En vanlig lösning är att skicka barn mellan avdelningar för att täcka upp för pedagogernas sjukfrånvaro. Detta kallas gästsystemet. Vissa barn klarar det bättre än andra, men vanligtvis blir det protester för de barn som blir tvingade till att gästa en annan avdelning. Under mötet är det barn som droppar av från listorna för att de är sjuka. Vilket tur! Då kan vi ta emot gästbarn till min avdelning fast vi redan har pedagoger sjuka.

Förmiddag

Efter samordningsmötet går vi ut på gården igen. De andra i personalen är på spänn och undrar hur det blir idag. Folk undrar om de kommer bli flyttade till en annan avdelning och hur blir det med undervisningen i den egna gruppen och det man planerat att göra just idag, och vad ska man säga till föräldrarna sen när de kommer och hämtar? Vi i personalen kan inte vara ärliga med föräldrarna. De får inte märka hur svår verksamheten är, hur många problem som uppstår och hur dåliga förutsättningar vi har. Föräldrar ska vara nöjda så att de inte byter förskola, för då går barnpengen förlorad och rektorn får problem med budgeten. Ledningen vill att personalen ska vara så kundvänliga som möjligt.

Våra gästbarn från det andra våningsplanen är inte glada. De vill hellre vara med sina vänner och ordinarie personal och ett barn gråter. Jag försöker göra dem på bättre humör med roliga sånger, spännande färgläggningsmotiv, tuschpennor, färg och trolldeg. Ett av gästbarnen väljer att sätta sig i soffan och titta ut genom fönstret och ut på gården till grinden. ”När kommer mamma och hämtar mig?” frågar barnet.

Jag kan inte fokusera mer på gästbarnen eftersom att det händer saker i barngruppen som kräver min uppmärksamhet. Vårt barn med NPF har fått ett utbrott. Barnet har väldigt svårt med nya barn och vuxna som

“Det är ett race mot tiden. Vi måste ut så att nästa gäng barn kan komma in och klä på sig”

kommer in på avdelningen. Dennes vuxna resursperson var sjuk idag och eftersom vi inte fick vikarie för den personen kan jag inte gå undan med honom själv till ett separat rum för att lugna ner honom. Om jag gör det så lämnar jag min kollega ensam med 14 barn. Jag försöker trösta barnet, bär hen på höften, men det hjälper inte. Situationen är ohållbar så jag ringer runt i huset för att höra med andra kollegor om det går att frigöra en pedagog, eller om jag kan skicka vidare våra gästbarn till en annan grupp. Det går inte för alla har det tufft och det är kort om folk. Jag sätter ner resursbarnet i ett hörn bakom en soffa och ger hen en iPad. Det får tyvärr bli lösningen ännu en gång.

Lunch

Det är snart lunchtid och jag behöver duka. Men jag måste byta blöjor också. Jag drar i matvagnar, springer med fat och glas och lyfter barn till skötbordet för att byta blöja trots att jag inte borde lyfta med tanke på mina ryggproblem. När vi väl sitter ner vid matbordet vägrar barnet med NPF-diagnos att komma och sätta sig. Två av våra gästbarn äter inte av maten. Sen är det dags att plocka ihop allt, torka, bädda och ta rast. Åtta barn ska in i ett rum med en pedagog för att sova. Jag tar med resterande 14 barn in i ett annat rum för att titta på film så att min kollega kan gå på rast. Flera av barnen hostar under filmen. Jag sätter mig bredvid ett fönster och öppnar lite. Jag kan inte bli sjuk också, då blir det kaos på avdelningen imorgon. Äntligen är det min tur att gå på rast. När jag kommer in till personalrummet somnar jag på soffan. När det har gått 20 min ringer min kollega. Alla små barnen har vaknat och gråter. Jag måste gå tillbaka trots att min rast inte är slut än. Vad var det som hände, frågar jag när jag kommer tillbaka? Det var ett barn som hostade så mycket att de andra vaknade.

Mellanmål

När det är dags för mellanmål har äntligen alla barn kommit till ro på något sätt. Alla har hittat sina lekhörnor och börjat leka med varandra. Vi säger till barnen att de har tio minuter på sig att leka, sen måste vi städa, äta mellanmål och gå ut. Det är personal som slutar kl 15 enligt schema och då måste vi slås ihop med andra avdelningar eftersom vi annars inte klarar barnsäkerheten. Vi har tyvärr inte tillräckligt med personal som kan täcka barnantalet under hela dagen. Konsekvensen blir att vi istället måste avbryta barnens lek och fokus för att tränga ihop oss på en gård ute i kylan. Detta schemaupplägg är varken pedagogiskt eller planerat utifrån barnens perspektiv. Vi hade såklart velat vara kvar i leken utan stress, skapa djupare relationer med barnen via leken, kanske utveckla leken till en undervisningsstund. Istället måste vi följa schemat på grund av ständig resursbrist.

Eftermiddag

Sista kampen för dagen är att alla ska klä på sig i hallen. Jag har med mig sex barn, tre stora som kan klä på sig själva och tre yngre som behöver min hjälp. Det tar mig sju minuter ungefär att klä på varje barn. De äldre barnen som blev klara först har suttit på mattan och väntat i 15 min ungefär. De klagar på att de svettas. Men de måste vänta, jag kan inte släppa ut dem på gården själva. Ett barn börjar gråta för att hen inte orkar vänta längre. Tillslut kastar jag på mig mina egna kläder och rusar ut innan nästa grupp ska in i hallen och klä på sig. Det är ett race mot tiden. Vi måste ut så att nästa gäng barn kan komma in och klä på sig. Alla barn ska först ner till en gård, sen klockan 16 ska de byta till en annan gård där de får vara med pedagoger från andra avdelningar fram till stängning, pedagoger som de tyvärr kanske inte känner.

Systemet som är uppbyggt kring megaförskolan är problematiskt. Det lämnar barn och pedagoger utsatta för enorm otrygghet, stress, smitta och mycket mer. Det är allas ansvar att kämpa så att detta system förändras. Barnen måste sättas främst."

Förskollärare inom Stockholm stad

Kritik av ny megaförskola.

Vi föräldrar som driver *Nätverket Stoppa Megaförskolan* möttes i engagemanget för våra barns förskola som stod inför tvångsflyttning till en planerad megaförskola. Här är den begäran som skickades till ansvariga lokalpolitiker från 38 undertecknande föräldrar efter inflyttning.

Begäran om minskat barnantal och minskad trängsel på förskolan R i Stockholm. Begäran riktad till S stadsdelsnämnd, men även till förskolenämnden och förskoleborgarrådet Alexandra Mattsson, Stockholm stad.

Eftersom det politiska ansvaret för förskolan inom Stockholm stad ligger på de enskilda stadsdelsnämnderna och eftersom att S stadsdelsnämnd är beställare av byggnationen förskolan R, är det S stadsdelsnämnd som har det politiska ansvaret att åtgärda de brister som tyvärr föreligger. R uppfyller under rådande förutsättningar inte kommunens krav om kvalitet och likvärdighet. S stadsdelsnämnd måste därför skyndsamt vidta åtgärder för att åtgärda situationen, förslagsvis i linje med någon av de lösningar som presenteras här.

Problembeskrivning

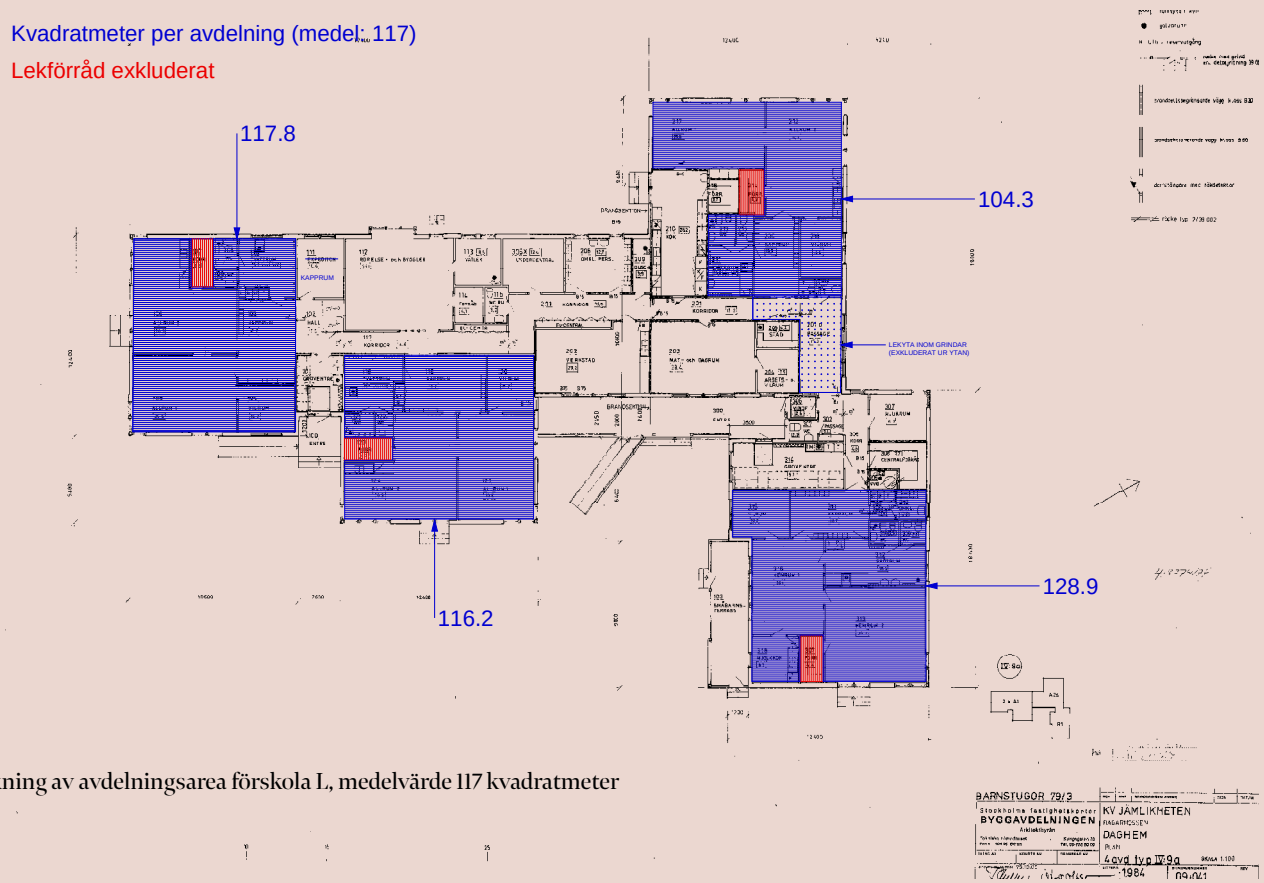
R är en nybyggd kommunal megaförskola i Stockholm, med åtta avdelningar, avsedd för 144 barn.

Sammanfattning

R har allvarliga strukturella brister vilka försämrar kvaliteten i verksamheten på flera sätt. Under rådande förutsättningar är R inte likvärdig andra förskolor i stadsdelen. Detta drabbar både de barn och de vuxna som tillbringar sina dagar på förskolan. De största problemen är:

• **Alltför många barn i verksamheten.** Alltför många möten och intryck skapar stress hos små barn. Detta påverkar barnens mående och utveckling och drabbar särskilt hårt de yngsta barnen i åldrarna 1 och 2 år och barn med NPF-diagnos. Små barn är i stort behov av lugn och ro och få relationer för sin neurologiska utveckling.

• **Alltför små hemvister.** En hemvist på R utgörs av 2,5 rum för upp till 24 barn och tre pedagoger. Det antal barn som hör till en avdelning ryms inte inom hemvisten utan att det uppstår påfrestningar. Trängseln skapar en stressig miljö för barnen, särskilt för barn med NPF-diagnos.

Beräkning av avdelningsarea förskola L, medelvärde 117 kvadratmeter

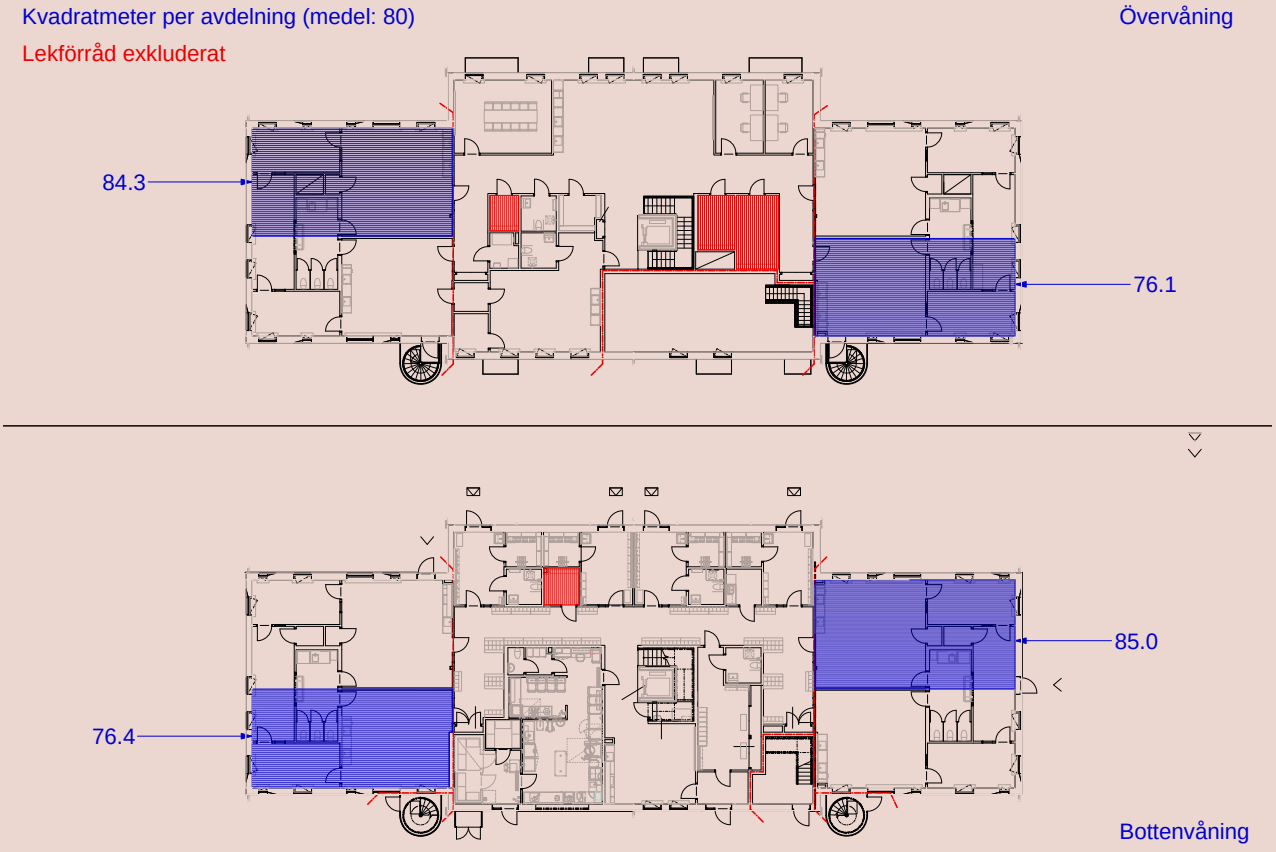
Trånga lokaler

Lokalerna i den nya megaförskolan är mycket små med endast två rum per hemvist, ett stort och ett litet, plus ett långsmalt rum som delas med grannavdelningen intill. Även toaletter och skötrum delas med grannavdelningen med upp till 48 barn (S kommun tillåter upp till 24 barn/avdelning för 4-5 åringar). Övrig yta är fyra groventréer och en gemensam hall för alla åtta avdelningar, ett så kallat torg per våningsplan där barnen äter lunch samt kommunikationsyta i korridorerna. Det finns alltså ingenstans att gå undan med det barn som behöver en stunds lugn och avskildhet, inte heller något större rörelserum för fri lek. Med lokalernas utformning går det inte längre att stänga dörren om sin avdelning. Genom att passera toalett- och skötrum kan barn när som helst försvinna in på grannavdelningen. Konsekvenserna av detta blir en betydligt stökigare miljö för barnen under dagen, med fler barn per yta, och sämre möjligheter till en stunds lugn och ro vid konflikt, utbrott eller återhämtning. Kvadratmeterytan för en hemvist med i snitt 18 barn och tre vuxna är på R ca 80 kvm (2,5 rum samt toalett och skötrum). Att jämföra med motsvarande ca 117 kvm (4 rum samt toalett och skötrum) per hemvist för 18 barn på den tidigare förskolan L, en standardförskola med fyra avdelningar i ett våningsplan byggd på 1980-talet. Det är en minskning med ca 37 kvadratmeter/hemvist. På L hade varje hemvist fyra rum och eget skötrum med toaletter. Därtill delade fyra avdelningar på ett stort rörelserum och ett matrum. Sisabs konceptförskola Framtidens förskola har i snitt 87 kvm per hemvist.

	Yta/hemvist	Yta/barn/hemvist
Förskola R	80 kvm	4,4 kvm
Förskola L	117 kvm	6,5 kvm
Framtidens förskola	87 kvm	4,8 kvm

Cirkulation

Konsekvenserna av liten yta och få rum är att det blir svårare att dela upp barnen inne på hemvisten i mindre grupper, vilket är ett viktigt inslag i den pedagogiska verksamheten. Det löses genom att delar av barngruppen får vistas utanför hemvisten, berättar biträdande rektor A. Detta innebär att en del av barngruppen behöver vara utomhus eller ute i korridoren där det står utställt några

Beräkning av avdelningsarea förskola R, medelvärde 80 kvadratmeter

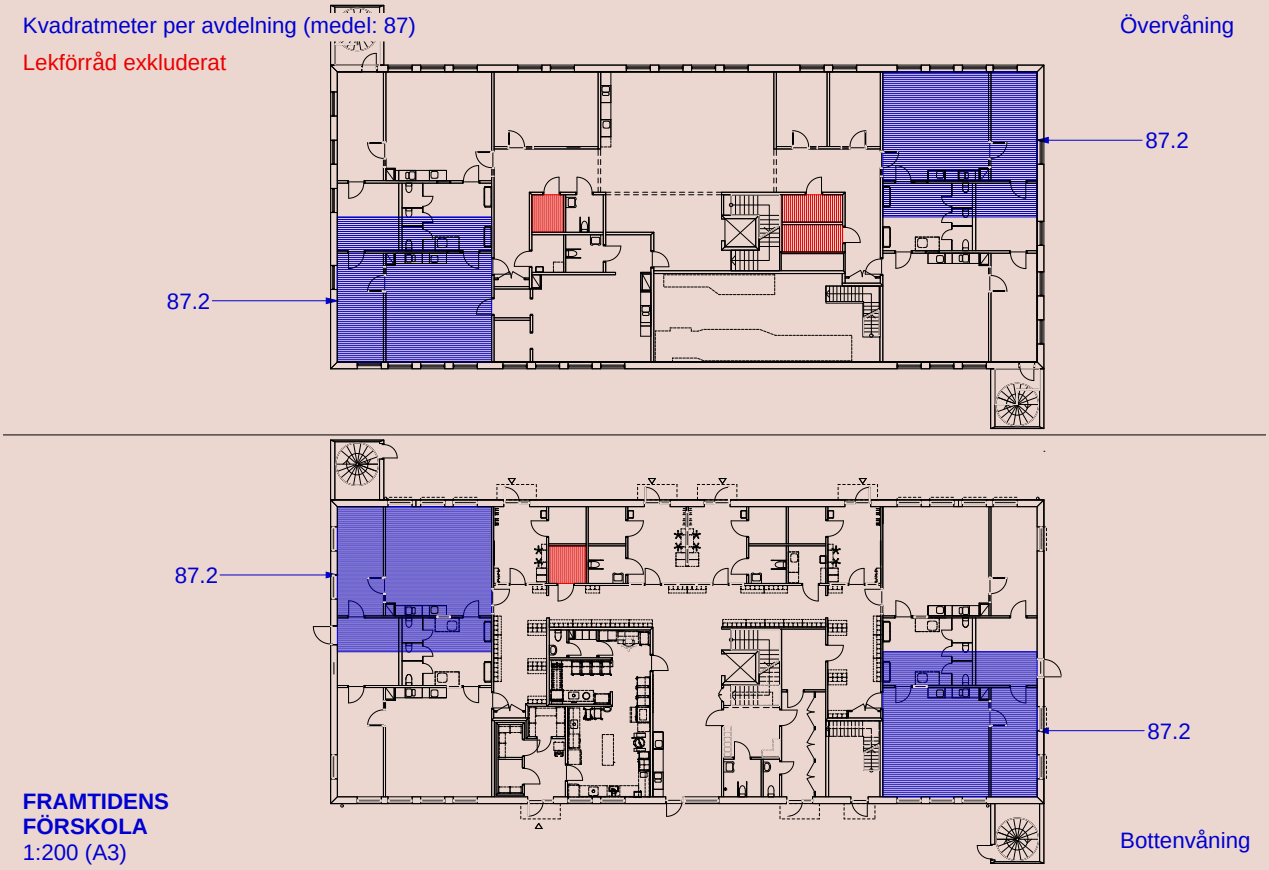
möbler, eller på det öppna torget som är möblerat med bord, säger A. Men dessa utrymmen är inte rum som passar för lugn eller avskild lek. Torg och korridorer är inte heller avgränsade vilket betyder att barnen kan försvinna iväg om en vuxen inte är där. Vidare är det inte heller alla dagar på året då det passar att vistas längre stunder utomhus med tanke på temperatur och väderlek.

Begränsad lek och vila

Bristen på yta tvingar till högre grad av organisering i leken. Inomhusaktiviteterna är till stor del uppbyggd kring "stationsarbete", där barn flyttar runt mellan olika bord där de gör olika slags pedagogiskt och skapande bordsarbete. Bristen på fri golvyta får resulterar i att det inte finns samma plats för fri lek, rörelselekar eller byggande som på en vanlig förskola. Det finns heller inte samma möjlighet för barn att dra sig undan och leka lugna lekar eller vila en stund. Generellt saknar förskolan rum för lugn och avskildhet vilket är ett problem. Det är svårt att ordna en avskild plats om ett enstaka eller fåtal barn på en avdelning är i behov av lunchvila. Detta på grund av att det mindre rummet i hemvisten är ett genomgångsrum. Bristen på yta ställer också krav på att ständigt plocka undan istället för att kunna låta leken fortgå. Detta hämmar barnens kreativitet och motoriska utveckling.

Entrésituation

R har fyra entréer men dessa leder alla in till samma hallkorridor. Detta skapar en stökig situation när barn kommer in eller ska gå ut. Mellan kl 15 och 17 varje dag passerar här merparten av 144 barn plus lika många föräldrar, vilket leder till trängsel och höga ljudnivåer. Barnen springer fram och tillbaka i den långa hallkorridoren och hämtningarna tar längre tid eftersom barnen har svårt att lugna ner sig i den stökiga miljön. Som jämförelse innebär hämtningssituationen fyrdubbla antalet barn och föräldrar jämfört med en vanlig förskola

Beräkning av avdelningsarea Framtidens förskola, medelvärde 87 kvadratmeter

som vanligtvis endast har två avdelningar per hall. Påklädning i slutet av dagen är redan en utmaning eftersom barn är trötta och ofta får utbrott.

Sammanslagning

Från att förskolan öppnar kl 6.30 och fram till kl 8, och sedan från kl kl 16.15 fram till stängning kl 18.30, är förskolans alla åtta avdelningar sammanslagna. Ett roterande schema med två pedagoger står för öppning respektive stängning. Det barn som kommer tidigt på morgonen tas många gånger emot av pedagoger den inte känner. Även det barn som stannar kvar till stängning kan få tillbringa de sista timmarna med pedagoger som denna inte känner. En svårighet som uppstår är exempelvis att många barn inte vill låta sig tröstas av en vuxen denna inte är trygg med sedan tidigare. Detta innebär stor skillnad jämfört med en vanlig förskola med fyra avdelningar. Mängden barn under den sammanslagna tiden är dessutom den dubbla jämfört med en vanlig förskola. Det som tidigare var en lugn och trygg stund i början eller slutet av dagen är nu någonting annat.

Anonymitet

Den stora mängden människor samlade på liten yta får sociala konsekvenser. I teorin är det tänkt att barn på megaförskolor ska skyddas från “det stora sammanhanget” och hållas åtskilda genom logistiska scheman för övergångar. Men i praktiken är detta mycket svårt att upprätthålla, för att inte säga omöjligt, av praktiska skäl. Redan vid lämning möts barnet av ett “stort folkhav” med andra barn och vuxna ute på gården, där endast 1/8 är kända kompisar och avdelningspersonal. Denna miljö är mycket svåröverblickbar för både föräldrar och barn, med stora utmaningar att lokalisera kompisar och avdelningspersonal vilket gör att lämningar många gånger blir onödigt svåra och drar ut på tiden. I dagsläget kan barnen också cirkulera fritt över tre sammanhängande gårdar, vilket gör att barnen

“Istället för att understödja barnens behov ställer lokalernas bristande utformning höga krav på disciplin hos både barn, pedagoger och organisation för att få vardagen att fungera.”

kan hamna väldigt långt bort från välbekanta vuxna och barn, och exponeras för ett alldeles för stort antal okända människor, vilket är negativt för anknytningen hos inte minst de yngsta barnen. I jämförelse med den vanliga förskolan med fyra avdelningar är denna förändring mycket stor. Tidigare gemenskap där barn, föräldrar och pedagoger har en social relation till varandra, är minimerad. På R är det svårt för barn att känna igen alla pedagoger, ca 24 personer, och att urskilja barn och föräldrar i relation till avdelning är snudd på omöjligt. Hur upplever ett litet barn denna stora sociala miljö?

NPF och barn med särskilda behov

Den stora mängden barn och vuxna innebär en tuff miljö för barn NPF-diagnos som är i behov av lugn och ro och små sammanhang. För barn med NPF-diagnos innebär bristen yta dessutom att det saknas rum att kunna dra sig undan för att vila eller hantera utbrott. Att alla avdelningar delar på en och samma hallkorridor vid påklädning och äter lunch på det öppna torget på ovanvåningen där människor hela tiden passerar, skapar svåra situationer att hantera för ett barn med NPF. Vi menar att R inte lever upp till förväntningar om grundläggande NPF-anpassning av lokaler.

Osäkra dörrar

Med stora personantal följer högre brandkrav. För R innebär det bland annat att varje avdelning ligger i brandcellsgräns, vilket ställer krav på dörrar med dörrstängare och därmed klämrisk. På vanliga förskolor räcker det däremot att dela av mellan avdelningar med en enkel grind, helt utan skaderisk. Högre brandkrav innebär också krav på utrymningshandtag eller en öppnaknapp i barnhöjd intill dörren. Med dessa utrymningshandtag är ingen dörr längre är helt låst. Det betyder att ett barn själv enkelt med utrymningshandtaget eller öppnaknappen kan öppna vilken ytterdörr som helst och försvinna iväg ut på gården eller utanför förskolans område. När ett utrymningshandtag väl har öppnats, öppnas även alla andra ytterdörrar automatiskt och pedagogerna måste springa runt och låsa dessa manuellt. Det är enkelt att missa en dörr, vilket gör det ännu enklare för ett barn att bara gå rakt ut från byggnaden. Utformningen av Rs lokaler innebär alltså ökade risker för klämskador och rymning. Det barn som rymmer ut på baksidan kan sedan gå rakt ut på vägen intill där det kör tung biltrafik.

Ökade säkerhetsrisker

Den stora mängden barn R ökar risken för kidnappning jämfört en vanlig förskola. Pedagogerna kan omöjligt känna igen 288 olika föräldrar som kommer och hämtar. Det är alltså lätt att hänt att en pedagog checkar ut ett barn till en obehörig, särskilt när barnen hämtas ute på gården och det är mycket folk i rörelse. En annan risk är att en obehörig person tar sig in i huset med tanke på upplåsta ytterdörrar pga aktiverade utrymningsbeslag.

Toaletter

Lokaler som används av barn ska vara barnanpassade. Ett exempel på hur det brister på förskolan R är att alla toaletter är vuxentoaletter inne i små toalettbås. Barn som tidigare kunde gå på toaletten och spola själva hänvisas nu till potta vid foten av toaletten, vilket är trångt. Alternativt krävs en personalresurs för att hjälpa och hålla barnet, vilket inte alla barn upplever som avslappnat. Barntoaletter är standard på förskolor och i enlighet med barnkonventionen har alla barn rätt att få vara ifred när de går på toaletten. Därför behöver detta åtgärdas så att barnen har tillgång till barnanpassade toalettstolar.

Arbetsmiljö

För kommunens anställda innebär R en sämre arbetsmiljö jämfört med en vanlig förskola. Det handlar om tillkommande stressmoment i vardagen, exempelvis många fler barn och trånga lokaler. Fler barn på mindre yta leder till ökad smittspridning. Öppna trappor kräver uppsikt för att undvika fallolyckor. En byggnad i två våningar och sammanhängande hall för åtta avdelningar innebär krångel att ta sig ut på gården. Den stora mängden barn och lokalernas utformning försvårar överblick över barngruppen. Intensiteten är högre och stunder av återhämtning färre när åtta avdelningar ska slås samman mornar och eftermiddagar. En sämre arbetsmiljö kommer sannolikt orsaka ökad sjukskrivning bland pedagoger och ökad personalomsättning, vilket i slutändan kommer gå ut över verksamheten och barnen.

Oro inför framtiden

Den fysiska miljön i en förskola kan i bästa fall skapa lugna, stimulerande och välfungerande rum. Istället ger den bristande utformningen av Rs lokaler, i kombination med den stora mängden barn, sämre förutsättningar för en välfungerande verksamhet. Istället för att understödja barnens behov ställer lokalernas bristande utformning höga krav på disciplin hos både barn, pedagoger och organisation för att få vardagen att fungera. Med sämre förutsättningar i verksamheten för både barn och pedagoger ser vi med oro på Rs framtid. Risken framöver är att R blir en så kallad garantiplatsförskola som föräldrar väljer att lämna så snart man erbjuds plats på en annan förskola. Det finns också risk att duktiga och uppskattade pedagoger väljer att söka sig vidare och att förskolan hamnar i en ond spiral.

Förslag på lösning

Vi ser två möjliga vägar för att förbättra Rs möjligheter att bedriva en kvalitativ och likvärdig förskola i linje med kommunens nyligen antagna Program för barnhälsa.

1. Minska ner barngruppernas storlek så att Skolverket rekommendationer efterlevs. Riktmärket för barn 1-3 år gamla är max 12 barn, och för barn 4-5 år gamla är rekommendationen max 15 barn. Med tanke på de små hemvisterna för varje avdelning vore ett lägre barnantal per avdelning en konstruktiv lösning för att minska trängseln. Det totala barnantalet på R blir då 108 barn istället för 144 barn.

2. Ett annat sätt att lösa situationen vore att bibehålla barngruppstorlekarna med 18 barn i snitt, men att minska förskolan till sex avdelningar istället för åtta. Med max 15 respektive 24 barn, beroende på ålder, bör varje avdelning bestå av minst tre rum för att slippa den värsta trängseln samt egen toalett och skötrum för att kunna fungera som separat avdelning. Det totala barnantalet på R blir då 108 barn istället för 144 barn. Detta kräver dock anpassning av lokalerna. Se bilaga med förslag på ombyggnad.
En facklig representant i S stadsdelsnämnd berättade tidigare i nämnden att en annan megaförskola med åtta avdelningar behövt minska ner antalet avdelningar till sex pga alltför små lokaler. En sådan åtgärd vore alltså inte unik.

Utöver denna övergripande förändring kring minskat barnantal och minskad trängsel behöver R lokaler även åtgärdas och kompletteras vad gäller bristande utformning. Förskolan behöver kompletteras med minst ett större rörelserum, den långa hallen behöver delas av och dörrmiljön, med klämrisk och rymningsrisk och toalettstolar och bås som inte är barnanpassade behöver ses över. Vissa av dessa problem är tyvärr svåra att åtgärda just pga förskolans storlek och utformning. Verksamheten behöver hitta ett arbetssätt där avdelningarna hålls avskilda ute på gården, med fokus i första hand på att småbarnsavdelningarna kan ha separata delar av gården.

Det är anmärkningsvärt att det kommunala fastighetsbolaget, på den lokala stadsdelsnämndens beställning, har byggt en förskola som inte är bättre anpassad till barnen och pedagogernas behov. Vi förväntar oss att stadsdelsnämndens politiker tar sitt ansvar att rätta till ovan beskrivna problem på R. Alla barn har rätt till en god och hälsosam uppväxtmiljö.

Ser fram emot återkoppling på vår begäran från stadsdelsnämndens politiska representanter såväl som förskolenämnd och förskoleborgarråd Alexandra Mattsson!

38 föräldrar med barn på R, 2025-03-17

Lugn-och-ro-systemet försummas i förskolan.

Kerstin Uvnäs Moberg, läkare och professor i fysiologi, delar här med sig av sina kunskaper om vårt ”lugn-och-ro-system”. Hon beskriver varför det är så viktigt att stimulera detta system för vårt välmående och hälsa. Denna kunskap måste vi ta vara på och använda oss av inom förskolan och barnomsorgen, som idag är under hård press och stress. Annars riskeras både barns och vuxnas hälsa.

Jag vill här framhålla ett särskilt problem och det är att förutsättningarna för riklig fysisk hälsosam kontakt mellan personalen och barnen håller på att försämras. Det är nämligen så att barnen behöver mycket fysisk närhet förutom att de förstås vill bli sedda och hörda. Vid tidsbrist ändras en del av rutinerna på effektivitetens altare och det kan lätt bli så att man frångår en del av det som vi uppfattar som väldigt naturligt, nämligen att barnen behöver fysisk kontakt och kramar när de blir rädda eller ledsna. Då behöver barnen någon som tar upp dem i famnen och håller om dem i stället för att låta dem hantera känslorna själva.

Det finns ett alldeles särskilt skäl till att detta är viktigt, nämligen att närhet och beröring stimulerar barnets lugn-och-ro-system. Lugn-och-ro-systemet eller oxytocinsystemet är ett uråldrigt litet nervsystem med många förgreningar i hjärnan. När detta system är aktivt blir vi mer sociala dvs. vi samspelar bättre och mer med andra människor och till och med djur. Vi blir på köpet mindre oroliga, känner mindre smärta och stress. Det befrämjar också sömn och gör att man växer som man ska. Ni har säkert alla hört om de små barnhemsbarnen under krigsåren, som inte växte och blev sjuka trots att de fick mat och säng. Bara barnet som hade sängen nära kontakten till lampan klarade sig och växte, eftersom det togs upp av nattpersonalen och hölls och kramades en stund. Den lilla stunden räckte för att barnens oxytocinsystem skulle aktiveras så att de på ett bättre sätt kunde tillgodogöra sig näringen och motverka infektionerna.

“Oxytocin-systemet är också lite känsligt. Det stänger av om omgivningen är för stökig och stimmig”

På de lite större barnen märker man i stället att barnen blir lugnare, mindre stökiga och snällare mot varandra. Det finns också rapporter som visar att barn som får lite extra massage på dagis i stället för en privat sagostund också faktiskt får mindre huvudvärk och mindre ont i magen, de mår helt enkelt bättre.

Vad är det då som aktiverar lugn-och-ro-systemet? Jo, det är framför allt vanlig fysisk närhet men även att bli sedd och hörd av och lyssnad till av en annan människa, som man tycker om och känner, vilket är oxytocinbefrämjande. Man behöver inte nödvändigtvis sitta i knät på någon, man kan också sitta bredvid någon och spela spel, eller prata eller leka tillsammans för att lugn-och-ro-systemet ska aktiveras. Det viktiga är att man är tillsammans.

Oxytocinsystemet är också lite känsligt. Det stänger av om omgivningen är för stökig och stimmig, t.ex. om ljudnivån är för hög eller ljuset är för starkt. Lugn-och-ro-systemet frodas också bäst när man är omgiven av ett begränsat antal människor som man känner igen och är van vid. Om det är för lite personal och för många barn på förskolan, då hinner kanske inte personalen ta upp barnen när de gråter och skriker utan de lämnas åt sig själva att trösta sig. Men i så fall blir det på bekostnad av det uråldriga oxytocinsystemet. Den aktivering av lugn-och-ro-systemet som skapas av beröring och närhet går nämligen inte att ersätta med moderna avancerade pedagogiska tekniker. Det urtida lugn-och-ro-systemet förstår helt enkelt inte det språket. Att umgås med en platta eller telefon ger inte heller fullt ut den oxytocinaktivering som vanligt naturligt umgänge med andra människor ger. Dessutom stjäl det tid från samvaro och lek som skulle kunna stimulera lugn-och-ro-systemet.

Det finns ytterligare skäl till att det är viktigt att aktivera lugn-och-ro-systemet. Man blir inte bara lugn och tillfreds just när man får beröring och närhet utan det finns konsekvenser av annan positiv natur. Reaktionen på stress blir inte lika stor om man har en god aktivitet i sitt oxytocinsystem, man blir helt enkelt buffrad mot stress. Dessutom får man mycket långsiktiga effekter, kanske i månader till år – om man tränar oxytocinsystemet regelbundet. Man blir då lugnare, mår bättre, man har roligare tillsammans och blir snällare mot varandra och allting löper bättre.

Det finns en risk att lugn-och-ro-systemet tränas för litet i vår tid. För låg oxytocinhalt är inte bara en brist i stunden, det kan också påverka barns balans mellan stress och lugn och ro på ett negativt sätt för livet. Det är viktigt att man tänker på detta när man planerar miljöer och verksamheter på förskolor.

Kerstin Uvnäs Moberg, leg läkare och professor i fysiologi

Denna text är en återpublicering från BARNverkets hemsida 2024-12-20, https://www.barnverket.se/arkiverade-sidor/lugn-och-ro-systemet-forsummas-i-forskolan/

Mellanstora förskolor fungerar bäst.

Barnehagenes organisering og strukturelle faktorers betydning for kvalitet är en rapport skriven 2011 på uppdrag av Kunnskapsdepartementet i Norge. Forskningsrapporten landar i slutsatsen att mellanstora förskolor med cirka 60 barn ger bäst förutsättningar.

Detta är en förkortning av rapportens sammanfattning:

Rapporten bygger på en utredning om förskolornas organisation, och strukturella betydelse för kvaliteten. Bakgrunden till undersökningen är den expansiva utvecklingen av förskolor i Norge de senaste åren. Undersökningen har genomförts av International Research Institute of Stavanger (IRIS), i samarbete med Universitetet i Stavanger (UiS). Rapportförfattare är Anders Vessenden, Janne Thygesen, Stian Brosvik Bayer, Marit Alvestad och Gerd Abrahamsen.

Sammanfattning

Under de senaste åren har den norska förskolesektorn genomgått stora förändringar. En omfattande utbyggnad av förskolor, brist på förskollärare och ett ökat fokus på kvalitet har varit centrala frågor. Dessutom har nya organisationsformer vuxit fram, där byggandet av större och ofta flexibelt organiserade (”avdelningsfria”) förskolor utgör en av de viktigaste utvecklingstrenderna. Denna forskningsrapport utgår från dessa utvecklingstrender och undersöker vilken betydelse organisation och storlek har för förskolornas strukturella och pedagogiska kvalitet. Genom en omfattande enkätundersökning med ett representativt urval av norska förskolor har vi kartlagt den strukturella kvaliteten. Totalt svarade 825 norska förskolor på enkäten. Dessutom har vi genomfört en kvalitativ djupstudie av pedagogisk kvalitet i sex förskolor, fördelade på två län med olika täthet av pedagoger. I djupstudien har vi analyserat två små avdelningsbaserade förskolor, två medelstora avdelningsbaserade förskolor samt två större avdelningsfria förskolor (så kallade "basförskolor").

Storlek och organisationsform

Avdelningsbaserad–avdelningsfri är de två viktigaste faktorerna vi använder för att undersöka variationer i strukturell och pedagogisk kvalitet i norska förskolor.

“Exempelvis tillbringar pedagogiska ledare mindre av sin arbetstid med barnen ju större förskolan är.”

Vid genomgången av strukturell kvalitet analyserar vi en rad organisatoriska ramar och externa kvaliteter hos förskolorna, såsom:

- **Personalsammansättning:** Kompetens, erfarenhet och ansvarsområden hos personalen.
- **Stabilitet i personalgruppen:** Uppfyllande av "pedagognormen".
- **Praktiska förhållanden:** Öppettider, utrymmen för lek och vistelse samt rutiner för föräldramedverkan och introduktionsperioder.
- **Barnens förutsättningar:** Antal barn per grupp och antal barn per vuxen i grupperna.

Endast 1 av 10 förskolor har mer än 80 barn, men 1 av 4 barn går i dessa större förskolor. Förskolor som etablerats sedan mitten av 2000-talet är betydligt större än de som byggdes tidigare. Det finns ingen tydlig koppling mellan organisationsform och förskolans storlek, men de största förskolorna (med 100 barn eller fler) är oftast organiserade helt eller delvis avdelningsfritt eller som en hybrid.

Kvalitetsindikationer

Kartläggningen visar en komplex bild av hur strukturell kvalitet upprätthålls i förskolor med olika organisation och storlek. På flera kvalitetsindikatorer framstår större förskolor som mer "professionella" än mindre. Personal i större förskolor har genomgående högre utbildningsnivå än i mindre. Ju större förskolorna är, desto oftare uppfyller de kraven på formell utbildning (hos chefer och pedagogiska ledare), och desto oftare har personalen kompletterande utbildningar.

På andra viktiga kvalitetsindikatorer presterar dock mindre förskolor bättre än de större. Exempelvis tillbringar pedagogiska ledare mindre av sin arbetstid med barnen ju större förskolan är.

“Till skillnad från den förutsägbara vardagen i små avdelningsförskolor verkar de större flexibla förskolorna sakna en del av denna stabilitet och överskådlighet för barnen.”

Barngruppernas storlek

Generellt har utvecklingen gått tydligt mot större barngrupper. Gruppstorleken ökar tydligt med förskolans storlek. I små förskolor (färre än 45 barn) varierar storleken på rena småbarnsgrupper (1–2 år) mellan 9 och 11 barn. I stora förskolor (mer än 80 barn) har småbarnsgrupper i genomsnitt mellan 13 och 14 barn. På samma sätt har avdelningsfria förskolor generellt större barngrupper än avdelningsbaserade.

Vi har också sett att ju större förskolan är, desto vanligare är det att vuxna interagerar med många barn under dagen. Som förväntat interagerar vuxna som arbetar med de äldsta barnen med betydligt fler barn än de som arbetar med de yngsta. I nästan 6 av 10 förskolor är antalet barn som en vuxen interagerar med över 15 för 3–5-åringar. Däremot är det bara i 7 % av förskolorna som en vuxen interagerar med fler än 15 småbarn (1–2 år) under dagen.

Skillnader mellan organiseringsformer

För de äldsta barnen (3–5 år) är likheterna mellan förskolor större, oavsett storlek och organiseringsform. För de yngsta barnen (1–2 år) är det däremot tydligt att ju större förskolan är, desto fler småbarn interagerar en vuxen med.

Djupstudien om pedagogisk kvalitet

Den tydligaste skiljelinjen går mellan små avdelningsförskolor och större avdelningsfria förskolor. Förenklat kan man säga att en förskoletyps styrka är en annans utmaning. Djupstudien visar att små avdelningsförskolor kännetecknas av en liten och stabil personalgrupp, med hög grad av förtroende och social integration. Samtidigt verkar potentialen för professionell utveckling och nytänkande vara begränsad, eftersom pedagoger och övrig personal har få kollegor att samarbeta med. De större avdelningsfria förskolorna vi studerade har å andra sidan mindre av den stabilitet, integration och överskådlighet som kännetecknar mindre avdelningsförskolor. Här kunde vi också se en viss ambivalens hos personalen, kopplad till behovet av att organisera både barn och vuxna samt utmaningar med kommunikationsflödet inom en mer komplex organisation.

I hög grad verkar de mellanstora avdelningsförskolorna kunna kombinera de två andra typernas respektive styrkor: tillit och stabilitet å ena sidan och professionell utveckling å den andra.

Barnens vardag i olika förskoletyper

Detta mönster återkommer även i förskoletypernas styrkor och utmaningar när det gäller att skapa en bra vardag för barnen. I de små avdelningsförskolorna präglades barnens vardag av välbekanta miljöer och hög stabilitet både i barngrupper och personalgrupper.

Till skillnad från den förutsägbara vardagen i små avdelningsförskolor verkar de större flexibla förskolorna

“En rekommendation vi ger avslutningsvis är att satsa mer på mellanstora förskolor, försiktigt uppskattat till cirka 60 barn. Sådana förskolor presterar överlag bra på olika indikatorer för strukturell kvalitet”

sakna en del av denna stabilitet och överskådlighet för barnen. Storleken och den till stor del nya organiseringsformen, så kallad "basdrift", bidrar till en komplexitet i dessa förskolor. Detta kräver mer fokus på att organisera barn och personal över gruppgränserna, vilket kan påverka det pedagogiska arbetet negativt, särskilt genom att minska pedagogernas tid med barnen.

Våra observationer tyder också på att vardagen i dessa förskolor framstår som komplex och ibland något oöverskådlig för barnen. Den kan även vara mer "polariserad" jämfört med avdelningsförskolor: Det är större avstånd och oftare skiften mellan nära samspelssituationer i små grupper och situationer i stora öppna rum med många barn och vuxna. Det är också tankeväckande att stabiliseringsprocessen i de större avdelningsfria förskolorna verkar ha varit svår för barnen, särskilt de yngsta.

Mellanstora avdelningsförskolor som kompromiss

Vår data tyder på att de mellanstora avdelningsförskolorna på många sätt representerar "det bästa av två världar". De innehåller aspekter från båda typer av förskolevardag och verkar i stor utsträckning kunna kombinera trygghet och etablerad erfarenhet med nya idéer om förskoleorganisation och pedagogik.

Konvergens mellan organiseringsformer

En rekommendation vi ger avslutningsvis är att satsa mer på mellanstora förskolor, försiktigt uppskattat till cirka 60 barn. Sådana förskolor presterar överlag bra på olika indikatorer för strukturell kvalitet, såsom personalens utbildningsnivå, efterlevnad av pedagognormen, yta per barn, storlek på barngrupperna, pedagogiska ledares närvaro i barngrupperna och antalet barn varje vuxen har kontakt med under dagen.

Mellanstora förskolor är tillräckligt stora för att säkerställa professionell utveckling för personalen, men samtidigt små och överskådliga nog för att erbjuda trygga ramar för barnen. De bevarar det som har varit den så kallade "nordiska förskolemodellens" styrka, nämligen kollektiva trygga ramar för barn, samtidigt som de tar hänsyn till pedagogiska innovationer och barnens förändrade position i samhället och i relation till vuxna.

Detta är en förkortning av rapportens sammanfattning. Översättning från norska till svenska med ChatGPT.

Överklagande av ny megaförskola i Helsingfors.

I Finland pågår sedan våren 2024 en rättsprocess där föräldrar har överklagat ett beslut av Helsingfors stad att starta upp en ny megaförskola med 252 barn.

Här följer ett antal utdrag från Marjatta Kallialas expertutlåtande:

Motiveringen till överklagande är bland annat att man bryter mot den finska förvaltningslagen i och med att staden inte har utrett frågan om huruvida megaförskolor är förenligt med barnets bästa på det sätt som förutsätts i lagen om småbarnspedagogik och att det saknas akademisk forskning kring effekterna av så stor förskola. En mängd forskare, förskolechefer och pedagoger intygar megaförskolornas många brister i finsk media, vilket föräldrarna stöder sig på i fallet. Den rättsliga processen pågår ännu.

Marjatta Kalliala, docent i förskolepedagogik vid Helsingfors universitet, har skrivit ett expertutlåtande till stöd för föräldrarnas överklagan. Här är några utdrag:

”Även om personalens kompetens, motivation och arbetsmoral har en stor inverkan på kvaliteten på småbarnspedagogiken, oavsett förskolans storlek, kan inget kompensera för de problem som uppstår till följd av megaförskolornas storlek.”

”Som framgår av ovanstående text finns otaliga nackdelar, medan det är svårt att hitta fördelar. Den vanligaste positiva aspekten som nämns är effektiv personalanvändning, vilket innebär att personal kan flyttas mellan grupper inom förskolan utan att behöva anlita externa vikarier. Men även detta argument faller när man vet att personal i större enheter är mindre engagerade än i små, frånvaron är högre och personalomsättningen större.”

"En traditionell gård med varierande växtlighet och markbeläggning klarar dock inte den massiva slitage som jättestora förskolor medför, medan asfalt och konstgräs samt andra plastbeläggningar redan från början är problematiska, både på grund av mikroplast och bristen på naturkontakt."

"Det är också logiskt och realistiskt att förutse att vi i framtiden kommer att få betala en stor kostnad för jättedaghemsexperimentet, vars onödiga belastning och stress med tiden kommer att synas i ökat illamående och psykiska problem hos ungdomar. De som lider mest av en barndom på jättedaghem är naturligtvis de barn som är känsliga för sinnesintryck och andra barn med särskilda

“Varje beslut om att bygga en megaförskola har krävt att man blundar och ser bort – att man väljer att inte använda den kunskap som finns och ignorerar konsekvenserna för barnen.”

behov, som det är omöjligt att skydda från den oändliga mängden stimuli på jättedaghem."

"När frukost, lunch och mellanmål serveras i två omgångar på förskolan krävs en strikt följsamhet till schemat, vilket förstör den tidsmässiga flexibilitet som är nödvändig i arbetet med små barn. Måltiderna blir till en prestation, långt ifrån den lugna och hemtrevliga "måltidspedagogiska stunden" som skulle kunna stärka gemenskapen. Övergången från lunch till vilostund blir svår att genomföra flexibelt när man inte kan skicka barnen ensamma till de flesta aktivitetsområden. När man dessutom måste gå upp och ner för trappor för att hantera dessa övergångar känns det som att en stor del av dagen ägnas åt att hantera förflyttningar."

"Slutligen
En förskola är en unik offentlig byggnad, eftersom dess primära användare är små barn. Därför borde dessa barn vara i fokus för all förskoleplanering. Det innebär att man måste lösa frågor som inte förekommer i andra offentliga byggnader. Ju mer seriöst man tar små barns behov och ju mer ambitiöst man närmar sig frågan om vad barnen borde få ut av sina dagar på förskolan, desto mer krävande blir det att bygga förskolor.

Bakom förändringen i dagens förskolebyggen verkar dock ligga en radikal attitydförändring. Tanken på förskolan som en plats för barn har fått ge vika, och därmed har man också övergett planeringen utifrån barnens perspektiv och behov. Tidigare pratade man om barns utvecklingsfaser och behov, men nu diskuteras övervakningsmöjligheter och flexibilitet i utrymmena.

Attitydförändringen syns tydligt och genomgående i storförskolor. Gårdarna är ofta "gråa" och alldeles för små, byggnaderna massiva, typiskt två- eller trevåningsbyggnader. Det finns få ingångar, vilket leder till att flera barngrupper klär av och på sig samtidigt i trånga tamburer. Stora matsalar har linjesystem för servering, och grupprummen är små och erbjuder få möjligheter till lek och annan aktivitet."

"Problemet med fenomenet storförskolor handlar inte om brist på kunskap. Inte en enda storförskola hade behövt byggas om man i förväg noggrant analyserat vilka konsekvenser det får för barnen att tillbringa en stor del av sina viktigaste år i en institution med tvåhundra till trehundra barn. Varje beslut om att bygga en storförskola har krävt att man blundar och ser bort – att man väljer att inte använda den kunskap som finns och ignorerar konsekvenserna för barnen.

Det finns många allvarliga problem inom den finländska småbarnspedagogiken i dagsläget. Ett av dem kan dock lösas snabbt och enkelt. Byggandet av storförskolor kan omedelbart upphöra. Barn kan och ska inte komprimeras och centraliseras, även om det just nu råder en storhetsvurm i Finland, där man bland annat bygger stora hälsocentraler, sjukhus och bostadshus."

Källhänvisning: https://megaförskolan.se/wp-content/uploads/2024/11/Expertutlatande-Marjatta-Kalliala.pdf

Barn med särskilda behov drabbas mest.

***Riksförbundet Attention* arbetar med att förbättra livssituationen för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, så kallad NPF. Vi intervjuar Malin Eriksson, projektledare och Malin Meissner, verksamhetsutvecklare för Riksförbundet Attentions arvsfondsprojekt Förskolelyftet.**

Berätta lite kort om ert projekt *Förskolelyftet*, vad gör ni?
Inom projektet Förskolelyftet utvecklar vi kunskapsmaterial som hjälper förskolor att bli mer tillgängliga för alla barn, med utgångspunkt i svårigheter, förutsättningar och utmaningar som är särskilt vanliga bland barn med NPF.

Hur ser situationen ut idag på svensk förskola generellt för barn med NPF. Vad funkar bra, vad funkar mindre bra?
Situationen för barn med konstaterad eller misstänkt NPF i svensk förskola kan se olika ut beroende på både barnets och förskolans förutsättningar och omständigheter. För att själva få veta mer om upplevelsen av situationen på förskolan tog Förskolelyftet fram en enkätrapport. Utifrån rapportens resultat lyfter vi behovet av ökad kompetens inom NPF hos hela personalgruppen, bättre resursfördelning, samt att föräldrars kunskap och barnets individuella behov tas tillvara. Målet är en mer inkluderande, förutsägbar och stödjande förskolemiljö för alla barn.

Ni har tagit del av 100 st vittnesmål från pedagoger, föräldrar och andra med egen erfarenhet från svenska megaförskolor. Vad är era tankar kring de berättelser som kommer fram?
De vittnesmål som presenteras i er rapport och som vi fått ta del av är otroligt viktiga och de erfarenheterna behöver lyssnas på. De lyfter också flera av de utmaningar som vi i projektet fått till oss från de vårdnadshavare till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som vi har varit i kontakt med.

Berättelserna synliggör hur bristande förutsättningar i verksamheten – som stora barngrupper, hög ljudnivå och otillräckligt med personal – skapar påfrestningar som påverkar barnens välbefinnande och utveckling negativt. Många vårdnadshavare lyfter hur deras barn blir trötta, stressade eller otrygga, inte minst till följd av en fysisk lärmiljö som inte är anpassad för barn med intryckskänslighet. Vi vet ju idag så mycket om att det finns aspekter i lärmiljön som antingen skapar hinder eller förutsättningar för att barn ska lära, utvecklas, klara av vardagen. De här föräldrarnas och pedagogernas upplevelser är att den förskola de arbetar på eller har

“Det som ofta beskrivs i vittnesmålen – en otillgänglig miljö och bristande struktur - innebär i praktiken att många barn inte får sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.”

sina barn på inte skapar de förutsättningarna för barnen. Det är ledsamt att läsa. Det är också tydligt hur personalen verkligen vill skapa bra miljöer för barn och de olika individuella behov som barn har, men att förutsättningarna saknas.

Enligt skollagen (2010:800) ska utbildningen i förskolan vara likvärdig och anpassas till varje barns behov (kap. 1 § 4 och kap. 8 § 9). Det innebär ett ansvar att utforma miljöer och undervisning som är tillgängliga för alla barn – även de med funktionsnedsättningar. Det som ofta beskrivs i vittnesmålen – en otillgänglig miljö och bristande struktur - innebär i praktiken att många barn inte får sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda.

Vikten av trygga relationer och förutsägbarhet lyfts också fram tydligt i berättelserna. För barn med NPF är dessa faktorer ofta avgörande för att kunna delta, utvecklas och känna trygghet. Skollagen och förskolans läroplan (Lpfö 18) betonar båda betydelsen av att varje barn ska få utvecklas i sin egen takt och känna sig trygg och delaktig i utbildningen.

Flera av vittnesmålen ger uttryck för att barnens behov och perspektiv inte tas på tillräckligt stort allvar i organisationen av megaförskolor – något som riskerar att stå i strid med såväl barnkonventionen som skollagen.

Vad skulle vara ert medskick till beslutsfattare inom svensk förskola?
Attention ser att de viktigaste åtgärderna för att förbättra situationen på förskolan både för barnet, barngruppen, personalen och vårdnadshavarna är:
• Att kunskap om NPF blir obligatorisk del av skolledarutbildning/rektorsutbildning
• Att förskolans personal och ledning ges tillräcklig kunskap om NPF och dess diagnoser
• Att förskolan avsätter tillräckligt med resurser, både ekonomiskt och personellt, för att kunna ge barnet de anpassningar och stöd som barnet har rätt till.
• Att personal i större utsträckning utnyttjar föräldrars kunskap om barnens utmaningar, styrkor och intressen för att skapa rätt förutsättningar för barnet.
• Att det redan i planeringen och byggandet eller ombyggnation av nya förskolor tas hänsyn till behoven hos barn med NPF.

Ett sista ord?
Miljö och pedagogik kan vara helt avgörande för att barn med NPF ska må bra och utvecklas på förskolan, eller för att de ens ska kunna vara där och delta i dess verksamhet. Trenden med större barngrupper och färre personalresurser är därför något som riskerar att slå extra hårt mot barn med NPF eller liknande problematik. Detta eftersom barn med NPF ofta har utmaningar med att hantera för många olika sensoriska intryck och kan vara i behov av en tydlig struktur och ett individuellt anpassat stöd. En tillgänglig och anpassad fysisk miljö kan göra stor skillnad för dessa barn, när det kommer till att stötta och främja deras lärande och sociala interaktioner. Genom att inkludera element som tydlig vägledning, lugna rum och flexibla utrymmen kan vi skapa en trygg och stimulerande plats för alla barn, oavsett deras behov. En medvetenhet om NPF i byggprocessen bidrar inte bara till en inkluderande förskola, utan även till en mer jämlik och rättvis utbildning för alla.

Intervju med arkitekten.

Vi intervjuar Angelica Åkerman som är arkitekt och tidigare tjänsteperson på Boverket med uppdrag kring bland annat förskolor.

Berätta kort om ditt uppdrag för Boverket i relation till förskolan?
Jag arbetade med ett uppdrag inom politiken för *Gestaltad livsmiljö* med Vägledning för förskolor och skolor i några år. Under denna tiden besökte och studerade jag skolor och förskolor runt om i Sverige och gjorde ett omfattande intervjuarbete med kompletterande platsanalyser. Vi arbetade fram en bedömningsmodell tillsammans med experter på lek och utemiljöer på Sveriges Lantbruksuniversitet. Sen jobbade jag även med rapporten Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling som tydligt i flera hänseenden stärker kopplingen mellan hälsa och rumslighet. Tidigare har jag också arbetat som ritande arkitekt i ett flertal skolprojekt.

Vilka lärdomar gjorde du och dina kollegor under ert arbete?
Det är svårt att sammanfatta, men i stort kan man säga att skolors och förskolors utformning är helt upp till kommunerna sedan skolöverstyrelsens nedläggning 1991. Kompetensen kring detta ser väldigt olika ut vilket skapar en hög ojämlikhet i landet. Till detta kommer etableringen av friskolor, vilka är ett kapitel för sig, särskilt vad gäller den fysiska miljön.

Skulle du kunna nämna några exempel på bra respektive mindre bra förskolemiljöer?
Sverige har en tradition av att rita välplanerade förskolor och skolor, både pedagogiskt, rumsligt och arkitektoniskt. Tyvärr förvaltas den kunskapen och traditionen illa. Flera av dessa lärmiljöer har rivits eller är rivningshotade.

I vårt arbete med Boverkets bedömningsmodell framkom en rad intressanta aspekter, men även ideologiska motsättningar kring vad som kunde anses vara “en bra lärmiljö”.

Hur skulle du säga att en megaförskola med över hundra barn påverkar barnens sociala och fysiska miljö jämfört en vanlig förskola?
Nu talar jag för såväl skolor som förskolor där jag ser samma tendenser. Studier visar tydligt att barn som har extra behov av stöd påverkas på ett negativt sätt - men genom att man marginaliserar denna grupp, vill jag hävda att ingen vet vad som blir de exakta konsekvenserna för dessa barn. Eller, man vet nog intuitivt, men det finns inga studier som kan underbygga detta. Megaförskolor byggs inte utifrån vad som är bäst för barnen. Utgångspunkten handlar om effektivisering som jag ser det. Det är en tydlig prioritering.

När vi försökt fördjupa oss i lagstiftning och regelverk kring förskolans storlek och utformning har vi inte hittat någonting - inte en enda

“Ingen vill ta ansvaret för barns livsmiljöer - inte kommunen, inte staten, inte myndigheterna. Det är en öm fråga helt klart.”

kravställning från statliga myndigheter utöver en allmän skrivning om att “det ska finnas ändamålsenliga lokaler” och rekommendationer om viss mängd friyta utomhus. Har vi missat något?
Nej, inte enligt min mening, utöver barnkonventionen då. Men ett problem med barnkonventionen, som vi uppmärksammade i rapporten *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling*, var att kommuner och regioner saknade vägledning för hur barnkonventionen borde tolkas avseende barnens fysiska miljö.

Under arbetet med *Gestaltad livsmiljö* drev tjänstepersoner på hårt för att införa miniminivåer gällande utemiljöer, vilket till slut gick i stå. Men det som jag ville driva - dessvärre utan gehör - var liknande krav för innemiljöer eftersom jag såg att förskolors ytor minskade. Anledning till att vi tjänstepersoner inte fick vår vilja igenom är att förskolans och skolans fysiska miljö är en klart politisk och ideologiskt känslig fråga bland de politiska partierna.

Jämfört med annan lagstiftning gällande allmänna platser, bostäder, arbetsmiljö och djurhållning finns tydliga normer för att säkerställa hälsosamma vistelsemiljöer. Varför tror du att den typ av regelverk saknas vad gäller barns miljöer i skola och förskola?

En väldigt bra fråga. En fråga som vi på Boverket drev var att Skolverket skulle inkludera aspekter kring lärmiljön i sina krav. Men de var inte intresserade. Ingen vill ta ansvaret för barns livsmiljöer - inte kommunen, inte staten, inte myndigheterna. Det är en öm fråga helt klart.

Vad skulle vara ditt medskick till beslutsfattare inom svensk förskola?
Att barn och ungas livsmiljö är en förbisedd och alldeles för lågt prioriterad fråga trots att den har tydliga kopplingar till hälsa, OCD, hemmasittare, otrygghet och inlärningsförmåga. Kombinerat med digitaliseringen är detta en riktig smäll mot barnens mående och kunskapsinlärning som jag tror är en stor anledning till den situation vi har i skolan/förskolan idag.

Barnkonsekvens-analys i förskole-planeringen

Vid alla beslut som berör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. En barnkonsekvensanalys är en metod att innan beslut fattas bedöma vad som är barnets bästa och att säkerställa att barns rättigheter finns med i beslutsfattandet inom en verksamhet.

Barnkonventionen och barnrättslagen

Barns rättigheter är beskrivna i FN:s barnkonvention från 1989. Svenska OMEP liksom Sverige var med och förhandlade fram barnkonventionen och Sverige ratificerade konventionen redan 1990 samt inrättade en självständig myndighet, Barnombudsmannen, med uppgift att följa implementeringen av konventionen samt hur barn i Sverige har det. Nästa steg för barnets rättigheter togs 2020 då konventionen upphöjdes till svensk lag (2018:1197). De fyra grundprinciperna i lagen är:

- **Artikel 2:** Inget barn får diskrimineras på grund av härkomst, kön, religion, funktionsnedsättning eller några andra skäl.
- **Artikel 3:** Barnets bästa ska vara vägledande vid alla beslut och åtgärder som rör barn.
- **Artikel 6:** Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Barn ska tillåtas att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar.
- **Artikel 12:** Barn har rätt att framföra sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem.

Artikel 3 i barnrättslagen markerar att vid alla åtgärder som rör barn ska ”i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa”. Artikel 3 är den grundprincip som ska vara vägledande vid alla beslut som rör ett barn eller en grupp barn. Barnets bästa ska med andra ord vara underlag för beslut som fattas i frågor som direkt eller indirekt rör ett barn, en grupp barn eller barn i allmänhet. I en bedömning av barnets bästa ska även hänsyn tas till grundprinciperna i artiklarna 2, 6 och 12 samt barnkonventionen i sin helhet.

“Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.”

Principen om barnets bästa

För att man ska kunna bedöma barnets bästa måste barnet själv ges möjlighet att framföra sina synpunkter och deras åsikter tillmätas betydelse. Först när barnet själv fått uttrycka sina åsikter och de tas med i besluten, kan barnets bästa i egentlig mening lyftas fram och sättas i främsta rummet.

Enligt barnrättslagens artikel 12 har barn rätt att uttrycka sina åsikter och framföra sin mening i alla frågor som berör dem. Barnombudsmannen anser därför att berörda barns röster ska vara en del av ett ärendes beslutsunderlag. Det är nödvändigt att barnkonsekvensanalysen grundas på kunskap om barns behov, utveckling och intressen inom det aktuella området.

En barnkonsekvensanalys ska säkerställa att barns rättigheter finns med i beslutsfattandet inom en verksamhet. Den utgör en prövning av vad som bedöms vara barnets bästa inför att ett beslut ska fattas. Bedömningen av vad som anses vara ett barns eller en grupp barns bästa i en viss situation ska alltid göras av den instans eller den vuxna som har ansvaret för beslutet. Även Boverket uppmärksammar i en rapport (2020) vikten av att genomföra barnkonsekvensanalyser före beslut.

Så här gör man en barnkonsekvensanalys

När ett förslag tas fram som berör barn ska en barnkonsekvensanalys göras som en integrerad del av beslutsprocessen. Den består av fem delar:

1. Kartläggning

• Vilket och/eller vilka barn berörs?

Kartläggningen handlar om hur och var man ska inhämta nödvändig kunskap och information. Vilka grupper av barn

berörs av förslaget, kan några grupper av barn undantas? Hur ska barnets eller barnens egna åsikter tas fram? Vid byggnation av en förskola kan barn i närliggande förskolor vara målgrupp. Inte sällan ska den nya förskolan ersätta en gammal uttjänt förskola och då finns det barn som kommer att flytta till den nya förskolan som är direkt berörda. Hur berörs 1–2-åringar? 3–5-åringar? Barn i behov av särskilt stöd?

2. Beskrivning

- Hur ser det ut idag, hur ser regelverket ut?
- Vilka förslag till lösningar finns i frågan?
- Vilka problem och/eller intressekonflikter finns i ärendet?
- Tillgodoses barnets rättigheter enligt artikel 2,3, 6 och 12 samt andra aktuella rättigheter?
- Finns det vägledande policybeslut?
- Hur ser kostnadsberäkningarna ut?

Det aktuella förslaget, samt även alternativa förslag, sätts in i sitt sammanhang. Syftet med förslaget, till exempel att bygga en ny förskola, ska framgå tydligt. Förslaget kan belysas utifrån barnets eller barnens kön, ålder, utvecklingsnivå och egna förutsättningar, i sin familj, i sin miljö, i sitt nätverk där till exempel förskola, skola, fritid och kompisar ingår. De berörda barnens synpunkter, samt på vilket sätt de har fått tillfälle att yttra sig, ska framgå av beskrivningen. För barn i förskoleåldern bör även vårdnadshavarnas och personalens synpunkter beskrivas.

3. Analys

- Hur ska barnets åsikter beaktas?
- Hur ska andra aktörers åsikter beaktas?
- Hur påverkas barnet/barnen på kort och lång sikt?

I problemanalysen beskrivs motiven till förslaget och dess konsekvenser mer ingående. Vilka faktorer, problem eller behov ligger bakom förslaget? Vad är målet och syftet med förslaget? Har utgångspunkterna för förslaget förändrats till följd av de synpunkter som har kommit fram i dialogen med barnen?

En viktig del av analysfasen handlar om att bedöma hur förslaget förhåller sig till barnrättslagens bestämmelser. Det handlar om att analysera faktaunderlaget och försöka förutse effekterna av olika beslut. Här är det viktigt att särskilt se över hur förslaget förhåller sig till de grupper av barn med särskilda behov som eventuellt identifierats i kartläggningsfasen.

I analysen ska också de intressekonflikter som gäller barnets bästa i förhållande till andra intressen föras fram, till exempel vårdnadshavarens eller samhällsekonomins intressen, samt hur tungt dessa ska väga i förhållande till barnets bästa. Är de positiva konsekvenserna fler än de negativa?

4. Prövning med beslut

- Om barnets bästa inte kan tillgodoses, vilka kompenserande åtgärder behöver vidtas?
- Finns det behov av att göra en riskanalys?

När allt underlag är på plats ska en prövning göras av vad som vore barnets eller barnens bästa. Syftet med en barnkonsekvensanalys är att pröva principen om barnets bästa innan beslut fattas. Prövningen innebär att man gör en sammantagen helhetsbedömning av alla relevanta faktorer utifrån kartläggningen, beskrivningen och analysen.

“I detta moment är det viktigt att beskriva och ta ställning i intressekonflikter och att motivera ställningstaganden och beslut.”

Här är det viktigt att man tar hänsyn till allt som rör barnets eller barnens fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling i bedömningen, till exempel rätten till skydd och omvårdnad och rätten till lek och fritid i ändamålsenliga miljöer, både inne och ute.

Allmänna kunskaper om barns behov och utveckling är nödvändiga för att kunna genomföra en barnkonsekvensanalys. Barnets bästa måste tolkas som den bästa tänkbara lösningen för varje enskilt barn eller grupp med barn. Så långt som möjligt ska man också ta hänsyn till både kortsiktiga och långsiktiga effekter för barnet eller barnen.

I detta moment är det viktigt att beskriva och ta ställning i intressekonflikter och att motivera ställningstaganden och beslut.

Det kan finnas situationer då andra intressen än barnets bästa väger tyngre och därmed får företräde, men bedömningen av barnets bästa ska alltid redovisas i beslutsprocessen. Om prövningen kommer fram till att andra intressen än barnets bästa väger tyngre, ska den ansvarige beslutsfattaren kunna visa att barnets bästa har beaktats och redovisats i beslutsprocessen. Dessutom måste beslutsfattaren kunna motivera varför ett annat intresse än barnens har fått ta över.

När ett enskilt barns bästa eller en grupp barns bästa måste ge vika för andra intressen bör beslutsfattaren dessutom tänka på att kompensera beslutet på något sätt.

5. Utvärdering

• Hur blev det? Efter 1, 3, 5 år?

Det är också viktigt att följa upp och kontrollera om åtgärderna fått önskade konsekvenser, att utvärdera vilka effekter beslutet verkligen fick. Genom konsekvensutvärderingar kan man bedöma om man har uppnått önskade effekter eller om man behöver vidta ytterligare åtgärder. Barn som berörts av beslutet måste få möjlighet att delta i konsekvensutvärderingar.

Ingrid Engdahl, docent Stockholms universitet

Mer att läsa:
Barnombudsmannen ger råd om hur en prövning av barnets bästa kan genomföras på sin hemsida https://provningbarnetsbasta.barnombudsmannen.se/

SKR beskriver hur en barnkonsekvensanalys kan genomföras på sin hemsida Barnkonsekvensanalys | SKR

11 synpunkter gällande nya förskolor

Förskolenämnden i Stockholms stad håller på att arbeta fram ett funktionsprogram för hur kommunen ska planera och bygga sina förskolor. Detta är ett medskick från *Nätverket Stoppa Megaförskolan*.

Föräldranätverket Stoppa Megaförskolan har efter möte och mejlkonversation med förskoleborgarrådet Alexandra Mattsson och majoriteten i förskolenämnden erbjudits möjlighet att lämna synpunkter på Stockholms stads planerade funktionsprogram för förskolan. Vår främsta synpunkt är att kommunen bör sätta all planering av megaförskolor med över hundra barn på paus eftersom det saknas forskningsunderlag som påvisar att dessa inte utgör risk för barns hälsa och utveckling. Till detta dokument bifogar vi hundra stycken insamlade vittnesmål från pedagoger och föräldrar med erfarenhet från megaförskolor, samt en sammanställning av de huvudteman som lyfts i dessa vittnesmål (se sid 6).

Här är våra synpunkter inför ett nytt funktionsprogram.

1. Max fem avdelningar per enhet, dvs under 100 barn

Motivering: Genom intervjuer, insamlade vittnesmål och egna erfarenheter vet vi att många megaförskolor med över hundra barn innebär stora påfrestningar för många barn. Den stora mängden barn och vuxna skapar otrygghet och stress, samt försvårar anknytning och relationsbyggande. Detta påverkar särskilt de minsta barnen och barn med särskilda behov och NPF negativt. Vi anser att all planering av nya megaförskolor bör pausas till dess att det finns evidensbaserad forskning om att dessa miljöer inte innebär en risk för barns hälsa och utveckling. *International Research Institute of Stavanger* gjorde 2011 en gedigen empirisk undersökning på uppdrag av Kunnskapsdepartementet i Norge om förskolans storlek och organisation. En viktig slutsats var att mellanstora förskolor med cirka 60 barn kombinerar fördelarna mellan stora och mindre förskolor.

Nyttoeffekt: Barnhälsan blir bättre, och därmed folkhälsan, mindre sjukskrivningar bland pedagoger och säkrare miljö för barn. Barnen kommer till skolan bättre rustade, vilket skapar en bättre möjlighet för en framgångsrik skolgång.

“En minimiyta är en kvalitetsgaranti - att enbart kravställa funktion blir många gånger bristfälligt.”

2. Inför maxtak på hur många vuxenrelationer varje barn rutinmässigt får ha dagligen

Motivering: Alltför många möten och relationer skapar stress hos barn. Detta påverkar barnens mående och utveckling och drabbar särskilt hårt de yngsta barnen i åldrarna 1 och 2 år och barn med särskilda behov och NPF-diagnos. Yngre barn är i stort behov av lugn och ro och få relationer för sin neurologiska utveckling.

Nyttoeffekt: Det blir lättare för yngre barn att vara på förskolan med enklare inskolningar, lättare lämningar, utökad samhörighetskänsla samt för barn med NPF att klara dagen med färre utbrott.

3. Bygg enbart i ett våningsplan

Motivering: Trappor på en förskola är både en säkerhetsrisk och ett arbetsmiljöproblem för personalen. Övergångar via trappor innehåller risk för fall/halka för både barn och personal. Små barn älskar att leka i trappor trots att de inte får, vilket skapar onödig konflikt mellan barn och pedagoger i vardagen. Personal måste bära barn upp och ner för trappor som inte klarar det själva. Hissar som installeras på förskolor innebär större klämrisk för barn och har hög problemfrekvens som genererar problem i mattransporter mellan våningar. Istället kan det bli så att personalen istället får bära upp mat, vilket också blir ett arbetsmiljöproblem. Tvåvåningsbyggnader försvårar också övergången mellan inne- och utevistelse på ett sätt som försvårar för barngruppen att komma ut på gården, men också missgynnas det pedagogiska arbetet genom en sämre tillgång till hemvistet. I en mindre enplansförskola kan ytterdörrarna enklare stå öppna så att de större barnen själva kan gå in och hämta någon sak eller springa på toaletten. Det barnstyrda utforskande lärandet som uppstår i stunden försvåras.

Nyttoeffekt: Olyckor minskas och orosmoment för både barn och pedagoger reduceras. Arbetsmiljön blir bättre och övergången mellan avdelning-hall-gård blir lättare för pedagoger och barn.

4. Kravställ att personaltäthet upprätthålls även vid sjukdom och ledighet

Motivering: Det skall inte tillåtas att systematiskt undvika användandet av vikarier om personaltäthet med ordinarie bemanning är på miniminivå genom att ständigt flytta runt personal mellan avdelningar. Tyvärr har många megaförskolor satt detta i system.

Nyttoeffekt: Stressen hos personalen förebyggs och långsjukskrivningar kan minska. Högre grad av trygghet inom avdelningarna och bättre förutsättningar för ett kontinuerligt pedagogiska arbete.

5. Förbjud systematisk omflyttning av barn mellan avdelningar

Motivering: Barn ska inte dagligen systematiskt flyttas runt mellan avdelningar enligt det som kallas "gästsystemet". Detta sätt att lösa bristande bemanning är tyvärr mycket vanligt. Det skapar otrygghet för de drabbade barnen och oro och konflikt i barngrupperna. Detta lämpar sig särskilt illa på megaförskolor där graden av anonymitet mellan avdelningar och våningsplan är större. Barn med särskilda behov och NPF har svårt att anpassa sig till dessa ständiga förändringar.

Nyttoeffekt: Att alla barn kan känna sig trygga med att få spendera dagen med sina egna kompisar och pedagoger. Högre grad av trygghet inom avdelningarna och bättre förutsättningar för ett kontinuerligt pedagogiska arbete.

6. Minst ett basrum och två grupprum per avdelning

Motivering: Det är avgörande att hemvisten har tillräckligt många rum för att möjliggöra uppdelning av barngruppen i mindre grupper. Detta behövs för att skapa lugna stunder och fokus för exempelvis lekträning, skapande och annan pedagogisk verksamhet. Om hemvisten har färre än tre egna rum saknas möjlighet till avskildhet och återhämtning, vilket utgör ett problem. Det blir till exempel svårt att erbjuda en ostörd plats för enstaka barn som behöver vila. För trånga hemvister leder till stök och hög ljudvolym. Det i sin tur kräver att barnens lek organiseras i högre grad än vad som är önskvärt. Bristen på fri golvyta innebär att det inte finns utrymme för fri lek, rörelselekar eller byggande. Det ställer också krav på att hela tiden plocka undan material och avbryta lekar, i stället för att låta dem fortgå över tid. Detta hämmar barnens kreativitet och motoriska utveckling. Det är viktigt att hemvisten är avdelningens egen och inte delas med andra, vilket tyvärr ofta förekommer i nybyggda förskolor.

Nyttoeffekt: Lugnare för alla barn, inkl barn med särskilda behov och NPF. Bättre arbetsmiljö och ljudnivåer för pedagoger, bättre miljö för barnen, högre grad av trygghet, självständig lek och motorisk utveckling.

7. Kravställ minsta storlek per hemvist

Motivering: Kravställ minsta yta per hemvist. Vårt förslag är minimum 108 kvm (6 kvm/barn) då vi ser att det går att tillskapa tillräckligt med yta för ett basrum och två grupprum, och på så vis uppfylla funktionskrav. Anledningen att vi önskar att frågan om yta/hemvist bör utredas och kravställas i funktionsprogrammet är för att säkerställa att önskat funktion uppnås. Utan en minimiyta riskerar brister uppstå i jakten på minskade kvadratmeter, för att minska byggkostnaden. En minimiyta är en kvalitetsgaranti - att enbart kravställa funktion blir många gånger bristfälligt. Detta för en god fysisk miljö utan trängsel som understödjer fysiska lekar, stora lekar, rum för fokus och återhämtning osv. Som jämförelse är Sisabs konceptförskola Framtidens förskola endast 87 kvm/hemvist, vilket är alldeles för trångt. Våra barns tidigare standardförskola L från 80-talet hade i snitt 117 kvm/hemvist fördelat på fyra rum.

Nyttoeffekt: Med lokaler som understödjer verksamheten ökar välmåendet. En god fysisk miljö brukar i lärmiljöer kallas "den tredje pedagogen".

8. Max två avdelningar per kapprum och entré

Motivering: Fler barn skapar trängsel, vilket innebär stresspåslag för barn och personal, samt skapar en ohållbar miljö för barn med särskilda behov och NPF.

Entré och kapprum som delas med många blir en flaskhals vilket gör det svårt att få en smidig in och utgång för verksamheten. Våra barns 8-avdelningsförskola har dagligen stora problem med trängsel den tid på eftermiddagen då många föräldrar kommer för att hämta. Med anledning av detta har föräldrar blivit ombedda att göra snabba hämtningar. Megaförskolornas storskaliga entréer skapar inte bara trängsel utan även praktiska och logistiska problem med att hantera barnens kläder som blir utspridda på olika ställen i byggnaden. Somliga kläder är i groventrén (skor, overall), andra kläder i hallkorridoren (regnkläder, varm tröja, mössa, vantar), andra kläder i hemvisten i en helt annan del av byggnaden (varm tröja, extrakläder, strumpor etc) och ibland är vissa kläder i torkrummet. Att behöva springa runt och leta efter barnens kläder i hela huset inför utgång skapar extra arbetsmoment och onödig stress, både för pedagoger, barn och föräldrar.

Nyttoeffekt: Kapprumssituationen kan bli en trygg stund där närhet ersätter stress, och möjlighet för småprat med pedagoger och andra familjer. Enklare och mindre konfliktfyllt för föräldrar och barn.

9. En lugn matsituation

Motivering: Varje avdelning ska kunna äta lunch och mellanmål i en pedagogisk och lugn miljö. Detta kräver ett eget och avskiljbart rum, dvs ej ett öppet torg som samtidigt delas med andra avdelningar och där andra barngrupper, pedagoger, anställda hela tiden passerar förbi. Givetvis ska varje avdelning kunna äta sin lunch i lugn och ro utan att dela torget med andra avdelningar.

Nyttoeffekt: Bättre matro för alla barn, inkl barn med särskilda behov och NPF, bättre ljudmiljö vilket underlättar för socialt samspel mellan vuxna och barn, högre grad av trygghet.

10. Alla avdelningar bör ha egen toalett- och skötrum

Motivering: I de megaförskolor som kommunen bygger idag delar två avdelningar på ett gemensamt toalett- och skötrum, vilket skapar problem i vardagen. Alla avdelningar bör kunna stänga om sig så att barn inte försvinner iväg till andra avdelningar. Det handlar också om att toalettrummet behöver vara en lugn plats för barn att uträtta sina behov. Alla småbarnsavdelningar bör ha tillgång till små barntoaletter. Ett exempel på hur det brister på våra barns nybyggda 8-avdelningsförskola är att alla toaletter är vuxentoaletter inne i små toalettbås. Barn som tidigare kunde gå på toaletten och spola själva hänvisas nu till potta vid foten av toaletten, vilket är trångt. Alternativt krävs en personalresurs för att hjälpa och hålla barnet, vilket inte alla barn upplever som avslappnat.

Nyttoeffekt: Trygghet för barnen, bättre tillsyn och säkerhet för pedagoger

11. Minst ett större samlingsrum per förskola

Motivering: Varje förskola behöver ett avskiljbart rum som fungerar för större samlingar, kull- och rörelselek, dans och stora bygglekar. Dessa kvadratmeter för gemensamma rum får inte räknas bort från hemvisterna.

Nyttoeffekt: Att det finns rum som understödjer barnens rörelsebehov och motoriska utveckling. Viktig avlastning de dagar barnen inte kan gå ut på grund av dåligt väder.

Dimitra Blomberg
Lisa Deurell
Kristina Halling
Adam Ulveson

Nätverket Stoppa megaförskolan
Bagarmossen, 2025-05-19

Lästips.

Alvestad, T., Bergem, H., Eide, B., Johansson, J., Os, E., Pálmadóttir, H., Pramling Samuelsson, I., & Winger, N. (2014). *Challenges and dilemmas expressed by teachers working in toddler groups in the Nordic countries. Early Child Development and Care, 184(5)*, 671-688. https://doi.org/10.1080/03004430.2013.807607

Boverket. *Vägledning för skolor och förskolor,* https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltadlivsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/

Boverket. (2020). *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling* (Rapport 2020:24). https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2020/barnkonventionen-i-fysisk-planering-och-stadsutveckling.pdf

FN. (1989). *Konventionen om barnets rättigheter.* https://unicef.se/barnkonventionen

Föräldraförening vid Brita MariaRenlunds daghem (2024), *Kommunalbesvär till Helsingfors förvaltningsdomstol,* https://megaförskolan.se/wp-content/uploads/2024/10/Overklagande-Helsingfors-forvaltningsdomstol.pdf

Kalliala, M. (2024). *Expertutlåtande 17.10.2024 angående det planerade daghemmet på Ensi linja*. Hämtad från https://megaforskolan.se

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Barnehagenes organisering og strukturelle faktorers betydning for kvalitet.* https://kudos.dfo.no/dokument/5832/barnehagenes-organisering-og-strukturelle-faktorers-betydning-for-kvalitet-2

Sveriges Lärare (2025), *Sammanställning av enkät om megaförskolor, Är förskolan en skolform eller en hönsgård?,* https://www.sverigeslarare.se/om-oss/foreningar/stockholm/nyheter/sammanstallning-av-enkat-om-megaforskolor/

Sveriges Lärare (2024), *Tryggare kan alla vara*, https://www.sverigeslarare.se/om-oss/opinion-debatt/undersokningar/tryggare-kan-alla-vara/

Vi Lärare (2025), *Sveriges Lärare sågar jätteförskolor - blir hönsgårdar*, https://www.vilarare.se/forskolan/arbetsmiljo/sveriges-larare-sagar-jatteforskolor-blir-honsgardar/

Vi Lärare (2025), *Efter kritiken - de tar fram maxgräns för förskolor,* https://www.vilarare.se/forskolan/fokus/efter-kritikenstockholm-tar-fram-maxgrans-for-forskolor/

Wallerstedt, C., & Pramling, N. (2023). *Att arbeta lekresponsivt*. Gleerups.

Dals-Ed Bengtsfors Åmål Säffle Årjäng

Sydvästra Värmlands och norra Dalslands överförmyndarnämnd

Protokoll

Sammanträdesdatum
2025-09-22

Plats och tid:	Förrådsgatan 5 kl 09:00-10:57
Ledamöter:	Christer Törnell (KD), Ordförande Gudrun Svensson (C), Vice ordförande Gösta Schagerholm (C)
Tjänstgörande ersättare:	Lennart Berglund (L) ersätter Malin Andersson (S)
Ersättare:	Olof Eriksson (S) Svante Mlakar (S)
Övriga deltagare:	Marleen Smersfeldt, enhetschef Rita Ahmeti, kommunsekreterare
Paragrafer:	§ 79-91, **Sekretessredigerat**
Protokollet digitalt justerat av:	Christer Törnell Gösta Schagerholm
Sekreterare:	Rita Ahmeti

Ärendelista

ÖFN § 79 Upprop
ÖFN § 80 Val av justerare
ÖFN § 81 Fastställande av ärendelista
ÖFN § 82 Fortsatt anlitande av yrkesmässig ställföreträdare
ÖFN § 83 Anlitande av tillfällig yrkesmässig ställföreträdande
ÖFN § 84 Ansökan om medgivande av försäljning av fastighet
ÖFN § 85 Entledigande av ställföreträdare
ÖFN § 86 Entledigande av ställföreträdare
ÖFN § 87 Verksamhetsberättelse tertial 2 2025
ÖFN § 88 Diskussion om verksamhetsplan 2026
ÖFN § 89 Ekonomisk månadsuppföljning 2025
ÖFN § 90 Statistik 2025
ÖFN § 91 Information/meddelande

ÖFN § 79 Upprop

Överförmyndarnämndens beslut

Ordförande öppnar mötet och upprop genomförs.

_____

ÖFN § 80 Val av justerare

Överförmyndarnämndens beslut

Gösta Schagerholm (C) väljs att justera dagens protokoll.

_____

ÖFN § 81 Fastställande av ärendelista

Överförmyndarnämndens beslut

Ärendelistan godkänns.

_____

Dnr 1252

ÖFN § 82 Fortsatt anlitande av yrkesmässig ställföreträdare

Sekretessbelagd 32 kap 4 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Dnr 1253

ÖFN § 83 Anlitande av tillfällig yrkesmässig ställföreträdande

Sekretessbelagd 32 kap 4 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Dnr 1254

ÖFN § 84 Ansökan om medgivande av försäljning av fastighet

Sekretessbelagd 32 kap 4 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Dnr 1255

ÖFN § 85 Entledigande av ställföreträdare

Sekretessbelagd 32 kap 4 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

_____

Dnr 1256

ÖFN § 86 Entledigande av ställföreträdare

Sekretessbelagd 32 kap 4 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

_____

Dnr OFN-2025-00017

ÖFN § 87 Verksamhetsberättelse tertial 2 2025

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden godkänner verksamhetsberättelsen för tertial 2 2025 och lägger den till handlingarna.

Sammanfattning av ärendet

Verksamhetsplaner för kommunstyrelsen och nämnder följs upp varvid verksamhetsberättelse upprättas. Verksamhetsberättelsen omfattar uppföljning av ekonomi och verksamhetsmål.

I verksamhetsberättelsen för tertial 2 2025 beskrivs överförmyndarnämndens uppdrag, hur verksamheten är organiserad, viktiga händelser under året samt nyckeltal. De av nämnden beslutade nämndmålen för år 2025 har följts upp.

Beslutsunderlag

- Verksamhetsberättelse tertial 2 2025 daterad 2025-09-16

Beslutet skickas till

Samverkanskommuner

Överförmyndarenheten

_____

Dnr OFN-2025-00015

ÖFN § 88 Diskussion om verksamhetsplan 2026

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden antar de förslagna verksamhetsmålen för 2026.

Sammanfattning av ärendet

Överförmyndarenheten har inkommit med förslag på verksamhetsmål inför 2026 med nya nyckeltal. De nya förslagna nyckeltalen är rekrytering, kvalité, samverkan, utbildning ställföreträdare och svåra uppdrag.

Enheten har även arbetat fram ett årshjul med olika aktiviteter för enheten under 2026.

Yrkande

Christer Törnell (KD) yrkar att nämnden antar de förslagna verksamhetsmålen för 2026.

Beslutsgång

Ordförande finner att det finns ett förslag till beslut, nämligen hans eget yrkande.

Ordförande frågar om nämnden kan besluta enligt yrkandet och finner att nämnden beslutar så.

Beslutsunderlag

- Förslag på verksamhetsmål 2026

- Inspektionsprotokoll från Länsstyrelsen i Västra Götaland

Beslutet skickas till

Samverkanskommuner

Överförmyndarenheten

_____

Dnr OFN-2025-00002

ÖFN § 89 Ekonomisk månadsuppföljning 2025

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden godkänner rapporteringen.

Sammanfattning av ärendet

Överförmyndarnämndens prognos för helår visar, efter augusti, ingen avvikelse mot budget.

Överförmyndarenheten administration redovisade kostnader för perioden januari – augusti 2025 uppgår till 3 616 hundratusen kronor (tkr) att jämföras med periodens budget på 3 863 tkr, ingen avvikelse prognostiseras.

Gode Män Åmåls kommun prognostiserar i nuläget ingen avvikelse mot budget för 2025.

Verksamheten har ett stort behov av digital utveckling inom administrationen för att upprätthålla en god och rättssäker handläggning av ärenden men också för att kunna rekrytera och behålla ställföreträdare till uppdragen. För en effektivare och mer användarvänlig verksamhet krävs investering och etablering av digitala verktyg vars kostnad inte ryms inom befintlig budget.

Beslutsunderlag

- Ekonomisk prognos daterad 2025-08-31

Beslutet skickas till

Ekonomienheten

Samverkanskommuner

_____

Dnr OFN-2025-00003

ÖFN § 90 Statistik 2025

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden noterar informationen.

Sammanfattning av ärendet

Enhetschef Marleen Smersfeldt redovisar statistik till och med augusti månad 2025.

Beslutsunderlag

- Statistik augusti

Beslutet skickas till

Samverkanskommuner

ÖFN § 91 Information/meddelande

Överförmyndarnämndens beslut

Överförmyndarnämnden noterar informationen.

Sammanfattning av ärendet

Marleen Smersfeldt, enhetschef, informerar:

- SKRs digitala information "aktuellt för överförmyndare". Den 26 september och den 12 december 2025.

- PWC ska göra en förstudie/rapport gällande arvoden.

Christer Törnell (KD), ordförande, informerar:

- Länsträff den 19 november i Karlstad. Kallelsen har ännu inte kommit. Kommer skickas ut till ledamöter för anmälan när inbjudan kommer.

- Besök från revision den 3 november. Underlag kommer att skickas ut till ledamöter.

_____

Protokoll från delregional nämnd norra, 2025-09-19

§ 83

Sammanställning insatser via folkhälsoråden i Fyrbodal 2024

Diarienummer DRNN 2025-00014

Beslut

1. Delregional nämnd norra noterar informationen.

Sammanfattning av ärendet

Delregional nämnd norra (DRNN) medfinansierade år 2024 totalt 15 940 000 kronor för lokalt folkhälsoarbete i Fyrbodal. Detta regleras via de samverkansavtal avseende lokalt folkhälsoarbete som DRNN tecknat med varje kommun i Fyrbodal. Avtalen är 50/50 finansierade av båda parter, där medlen ska gå både till tjänst och folkhälsoinsatser. Nuvarande avtal gäller för tiden 2024 – 2025.

Enligt avtalen ska kommunerna bland annat inkomma med en årlig uppföljning av de folkhälsoinsatser som har genomförts med de gemensamma medlen.

En sammanställning har gjorts kommunvis över de folkhälsoinsatser som har redovisats i uppföljningarna för 2024.

Beslutsunderlag

- Tjänsteutlåtande daterat 2025-08-14

Skickas till

- Kommunerna i Fyrbodal för kännedom

Remiss – Delregionalt inriktningsdokument Elektrifieringsomställning och energiförsörjning

Bakgrund

Västra Götalandsregionen och de fyra kommunalförbunden i länet undertecknade 2024 en politisk energiöverenskommelse med målsättningen att skapa förutsättningar för både en snabb förstärkning av elnätens kapacitet och en kraftfull utbyggnad av fossilfri elproduktion. Med utgångspunkt i överenskommelsen har Fyrbodals kommunalförbund fått i uppdrag av Förbundsdirektionen att ta fram ett delregionalt inriktningsdokument för elektrifiering och energiförsörjning i Fyrbodal. Dokumentet ska bidra till en gemensam inriktning och stärka förmågan att möta ökande behov av fossilfri el på ett hållbart och långsiktigt sätt.

Ett inriktningsdokument är ett vägledande underlag som anger gemensamma mål och viljeriktningar, men utan att specificera åtgärder eller tidsatta aktiviteter. Till skillnad från strategier och handlingsplaner fungerar det som en ram för senare beslut och initiativ. Det ska även utgöra ett stöd för kommunerna i arbetet med den lagstadgade kommunala energiplaneringen.

För att säkerställa bred förankring och spegla olika aktörers behov skickas nu förslaget på remiss. Era synpunkter är viktiga för att dokumentet ska utvecklas till ett användbart underlag för det fortsatta arbetet med elektrifiering och energiförsörjning i Fyrbodalsregionen. Vi vill gärna uppmuntra er att inhämta synpunkter från andra relevanta aktörer, exempelvis kommunala energibolag, fastighetsbolag, näringslivsråd eller motsvarande.

Frågor till remissinstanserna

Vi ser gärna att era svar utgår från frågeställningarna nedan och är kortfattade och konkreta, ta upp både det som ni ser som styrkor i dokumentet och det ni tycker behöver ändras. Motivera kortfattat.

1. Hur uppfattar ni portalparagrafens utformning och dess tydlighet i att uttrycka den övergripande viljeinriktningen?
2. Hur bedömer ni relevansen och balans mellan de fyra inriktningarna i förhållande till Fyrbodals behov och utmaningar?

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

3. Vilka aspekter av inriktningarna skulle kunna förtydligas, kompletteras eller utvecklas för att bättre stödja kommunernas arbete med energiplanering?
4. På vilka sätt kan kommunalförbundets fortsatta arbete bidra till att stötta kommuner, bolag och andra aktörer i genomförandet av inriktningarna?

Fortsatt arbete

Ett dokument kan, oavsett hur väl det är förankrat och genomarbetat, aldrig i sig självt åstadkomma den utveckling som efterfrågas. För att nå resultat krävs en bred dialog, kontinuerlig kunskapsutveckling och engagemang på flera nivåer.

Mot denna bakgrund vill kommunalförbundets arbetsgrupp betona vikten av fortsatt samverkan. Arbetsgruppen erbjuder remissinstanserna stöd i arbetet, bland annat genom tillgång till det digitala Kunskapsunderlag som sammanställts inom energifrågorna. Därtill kan arbetsgruppen under remisstiden, bistå med att organisera workshops och dialogprocesser som bidrar till fördjupad förståelse, gemensamma utgångspunkter och identifiering av möjliga vägar framåt.

Praktisk information

Sista svarsdatum är den 23 Januari 2026

Era remissvar skickas till: kansli@fyrbodal.se med kopia till christel.thuresson@fyrbodal.se

Ange i ämnesraden:

”Er organisation – Remissvar Delregionalt inriktningsdokument Elektrifieringsomställning och energiförsörjning, diarienummer 2024-0102”

Ange även en kontaktperson hos er som vi kan vända oss till med eventuella frågor.

Frågor skickas till:

Christel Thuresson, christel.thuresson@fyrbodal.se

Remisshandlingar

Delregionalt Inriktningsdokument Elektrifiering och energiförsörjning Fyrbodal.

Remissmissiv med frågor och sändlista, Powerpointpresentation om Inriktningsdokumentet innehåll.

Sändlista

Kommunstyrelsen i:

Bengtsfors

Dals-Ed

Färgelanda

Lysekil

Mellerud

Munkedal

Orust

Sotenäs

Strömstad

Tanum

Trollhättan

Uddevalla

Vänersborg

Åmål

Kaserngården 3B (3 vån) • Box 305 • 451 18 Uddevalla • Vxl 0522 – 44 08 20 • kansli@fyrbodal.se • fyrbodal.se

DALS-EDS KOMMUN
2025 -09- 10
Dnr | Diariepl.b.

Ed 20250926

Bakgrund "Sykes-fastigheten"

Styrelsen på Edshus AB vänder sig till Kommunstyrelsen/ägaren med anledning av den situation som uppstått beträffande fastigheten Nössemarksvägen 12. Utöver tidigare nedskärningar i personalstyrkan så nåddes vi i april 2025 av den beklagliga nyheten att Foundever varslar ca 50 personer vilket resulterar i minskat behov av uthyrningsbar yta 2026 och framåt.
Som styrelse och Vd fortlöpande informerat så har den uppkomna situationen varit en högst påtaglig risk sedan den första minskningen av kontorsytan (2023) där man gick ifrån 4000 kvm (hela fastigheten) till 2000 kvm.

Kundunderlaget för Foundever som callcenter inom kundservice och tekniksupport har mestadels bestått av stora kunder. De kunder som man tappat de senaste åren kommer att ta tid att återfå eftersom avtalen skrivs på 3-5 år. Kompensationen för tappade storkunder ska, enligt utsago från ledningsgruppen på Foundever (Dals-Ed), i första hand ersättas av mindre kundföretag. Det har från Foundever (Dals-Ed) sida inte uttryckts något önskemål om att återgå till tidigare nivåer beträffande kontorsytor utan det har tvärtom talats om att andra fastigheter kan vara aktuella att titta på framöver och som är bättre lämpade för företaget sett till nuvarande eller framtida behov.

Det finns starka skäl att anta att den yta som idag hyrs av Foundever kommer att minska avsevärt eller t o m helt upphöra. Den 31 januari 2026 upphör det nuvarande avtalet på 2000 kvm och Foundever har inte tecknat ett nytt hyresavtal med Edshus. Det avtal som diskuterats i samband med uppsägningen av det nuvarande avtalet omfattar ca 500 kvm men vi har i dagsläget inte ett påskrivet avtal.

Hyresbortfallet för Edshus vid uthyrningen till Foundever sedan minskningen till 2000 kvm, d v s halva totalytan, har resulterat i en årlig förlust på ca 500 tkr. Får vi en situation där Nössemarksvägen 12 helt står utan hyrestagare så blir den årliga förlusten ca 1,5 Mkr. En förlust i den här storleken innebär att våra renoveringar och underhållsplaner för övriga fastigheter inom beståndet kommer bli lidande vilket i förlängningen betyder att vi kommer att ha mindre attraktiva bostäder att erbjuda våra hyrestagare.

Styrelsen på Edshus menar därför att vi befinner oss i en belägenhet som kräver både handlingskraft och engagemang från tjänstemän och politiker i vår kommun att skyndsamt agera utifrån ett koncernperspektiv där vi bevarar och tryggar våra produktiva underhållsinsatser för att hålla en fortsatt hög nivå i våra uthyrningsobjekt.

Som en följd av ovanstående så har Edshus styrelse tillsammans med Vd Lars Fredriksson initierat en kontakt med Norem, ett konsultföretag i Göteborg/Uddevalla som bl a erbjuder behovs- och kapacitetsanalyser av lokalbehov för kommunala verksamheter.

Edshus har från Norem mottagit, och accepterat, en offert där de enligt del 1 (se nedan) ska göra en insats för att hitta nya hyresgäster, eller eventuellt köpare, till Nössemarksvägen 12 genom att kontakta ca 50 företag inom sitt nätverk.

Då det gäller del 2 i deras offert så föreslår styrelsen på Edshus att kommunen, utifrån det gällande läget, väljer att tillsammans med Edshus acceptera Norems offert enligt deras beskrivning nedan (del 2).

Deras analys kommer ge grundläggande och viktig information för Edshus och kommunens beslutsfattare om hur våra lokaler bäst kan utnyttjas. Edshus och kommunen kan utifrån deras processer inom fastighetsutveckling etablera en gemensam lokalförsörjningsstrategi där kostnadseffektivitet i ägande och förvaltning är ledstjärnorna.
Målsättningen bör vara att kommunkoncernens totala fastighetsbestånd tas i beaktande i syfte att finna de mest kostnadseffektiva lösningar avseende de lokalytor som vi gemensamt äger, förvaltar och har behov av.

Styrelsen Edshus AB.

Pertti Hedkrok, SO.

Bilaga 1.

NOREM offert

OMFATTNING

Uppdrag att hitta nya hyresgäster och eventuellt utveckla fastigheten och dess potentiella nyttjande.

NOREM föreslås att stötta Edshus i två parallella fastighetsutvecklingsprojekt.

Del 1

Hitta nya privata hyresgäster till lokalerna med målsättning att dessa på sikt kan ta över och köpa fastigheten.

Norem kommer att söka ca 50 aktuella företag i sitt nätverk av historiska kontakter som skulle kunna ha intresse av att etablera sig i Dals-Ed och i aktuell fastighet. Efter sökningen är förhoppningen att hitta 1 till 3 möjliga tagare av fastigheten.

Del 2

Se över kommunens egna samlade fastighetsbestånd i syfte att effektivisera

brukandet av kommunens egna lokaler. Noren kommer även undersöka potentiella fördelar med att eventuellt kunna samla kommunens kontor och verksamheter på färre antal och bäst lämpliga fastigheter.

Norem kommer i denna del att övergripande analysera nuläget avseende befintliga kontorslokaler och fastigheter inom hela kommunkoncernen med avsikt att belysa samt hitta möjliga effektiviseringar genom att nyttja de bäst lämpade fastigheterna utifrån ett ekonomiskt perspektiv för kommunens totala lokalbehov och underhåll.

GENOMFÖRANDE

Uppdraget kommer att genomföras av NOREM AB och arbetet sker i nära samarbete med Eds hus och Dals-Eds kommun under projektet/uppdraget.

ORGANISATION

För NOREM gäller följande organisation:

- Ombud/Uppdragsansvarig: Pär Carlsson.
- Projektledare Pernilla Hallin.
- Resursstöd konsult Utses vid behov.

ERSÄTTNING

Uppdraget utförs med rörlig ersättning med en budget för

Del 1) Kostnad 85 000 kr. Uppdraget utförs per timma och inga garantier lämnas på slutligt resultat men pågår utefter målsättningen att hitta 1-3 potentiella hyresgäster eller köpare utifrån de 50 företag som kommer kontaktas i steg 1.

Del 2) Kostnad 150 000 kr. Uppdraget utförs per timma där målsättningen är att hitta och visa effektiviserings- och besparingsmöjligheter för kommunkoncernen genom att samlakontors- och lokalbehoven på ett färre antal och bäst lämpade fastigheter i kommunen.